

Arhivele Naționale ale României

Din scrierile uitate ale Aidei Vrioni

Volumul I Memorii și corespondență

București, 2021

Din scrierile uitate ale Aidei Vrioni
Volumul I. Memorii și corespondență

Coperta: Euroinfo Design

Tehnoredactare: Anemari Monica Negru, Laura Dumitru

Traducere: Laura Dumitru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VRIONI, AIDA

Din scrierile uitate ale Aidei Vrioni / ed.: Anemari Monica Negru.
- București : Arhivele Naționale ale României, 2021-

2 vol.

ISBN 978-973-8308-65-7

Vol. 1 : Memorii și corespondență. - 2021. - Index. - ISBN 978-973-8308-66-4

I. Negru, Anemari-Monica (ed.)

821.135.1

Arhivele Naționale ale României

Din scrierile uitate ale Aidei Vrioni

Volumul I. Memorii și corespondență

Editor:

Anemari Monica Negru

București, 2021

Cuprins

Studiu introductiv.....	p. 7
Notă asupra ediției.....	p. 33
Lista documentelor.....	p. 36
Documente.....	p. 42
Indice antroponimic și toponimic.....	p. 481

Studiu introductiv

I. Despre familia și educația Aidei Vrioni.

Obiectivul fundamental al acestei culegeri de documente este umplerea unui gol imens existent în biografia Aidei Vrioni, o jurnalistă, scriitoare și militantă feminisă, renumită în anii interbelici și total uitată după cel de-al Doilea Război Mondial, și salvarea manuscriselor ei, unele inedite.

Aida Vrioni este pseudonim al Mariei Mateescu (Aida era un nume literar, iar Vrioni, numele de familie după căsătoria cu Ștefan Vrioni). Despre această scriitoare s-a scris puțin, nu este prezentată decât foarte succint în dicționarele de literatură română¹. După anul 2000, câteva fragmente din memoriile Aidei Vrioni au fost transcrise de scriitorul Ioan Lăcustă și publicate în revista „Magazin istoric”², în „Caiete Critice”³ și în lucrarea *1948-1949. Republica Populară în România*⁴, iar o recenzie *Aida Vrioni – jurnal din anii războiului* de Gabriela Gârnacea, în anul 2012 a apărut în revista „Ateneu”⁵.

În contextul lipsei unor lucrări biografice sistematice, multe din informațiile privind activitățile și personalitatea Aidei Vrioni, rudele și prietenii ei, diferite evenimente familiale sau profesionale reies exclusiv din documentele publicate în acest volum, în special caietele cu memorii, păstrate în fondul personal Vrioni Aida la Arhivele Naționale ale României. Importante date personale și ale membrilor de familie au fost depistate în actele de stare civilă de la Direcția Municipiului București și la Serviciul Județean Prahova ale Arhivelor Naționale. De asemenea, am descoperit mai multe date despre Aida Vrioni în lucrările memorialistice ale unor

---

¹ O prezentare sumară a operelor Aidei Vrioni a fost realizată de Eugen Lovinescu, în *Istoria Literaturii române contemporane*, Sultana Craia, în *Dicționarul jurnaliștilor români*, Editura Meronia, București, 2007, p. 204, Marian Petcu în *Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică*, Polirom, Iași, 2012. O descriere mai bogată și relevantă a fost efectuată de Bianca Burța-Cernat, în *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, Editura Cartea Românească, București, 2011.

² „Magazin istoric”, nr. 4 – 7, aprilie - iulie 2001.

³ „Caiete Critice”, Revistă editată de Fundația Națională pentru Știință și Artă, nr. 6-7, 2007, pp. 51-57.

⁴ Ioan Lăcustă, *1948-1949. Republica Populă în România*, Editura Curtea Veche, 2005.

⁵ „Ateneu”, 49, nr. 3, 2012, p. 25.

scriitoare și scriitori cu care a colaborat constant, precum Agatha Grigorescu-Bacovia, Claudia Millian, Victor Eftimiu⁶, Mărgărita Miller-Verghy⁷.

Maria Mateescu s-a născut la Ploiești, la 17/30 octombrie 1880⁸. Tatăl său a fost Ion Mateescu, avocat, și a murit la 23 mai 1893⁹, la numai 42 de ani, iar ea a rămas orfană de tată de la 12 ani¹⁰. Mama ei se numea Ioana, născută Pistreanu¹¹, o femeie educată și foarte credincioasă, care a murit și ea la numai 48 de ani. Familia Mateescu obișnuia să petreacă verile la mănăstirea Zamfira, unde avea rude călugărițe, precum maica Domnica, mătușa tinerei Maria, rămasă în amintirea ei: „8 ianuarie. Sft. Domnica. Azi era ziua mătușii mele, Maica Domnica de la M-rea Zamfira”¹²

Familia Mateescu avea probabil o stare materială bună, fiica își amintea de bogate sărbători onomastice ale părinților: „Luni, 7 ianuarie. Sft. Ioan. Pe vremuri, ziua mamei și a tatii. Mare sărbătoare și bucurie în casă. Vizite, lăutari și mese domnești”¹³.

Maria a avut o soră, Elena, care a murit tânără: „Am pierdut pe tata, mama și o soră (singura mea soră cu care copilărisem și dormisem în același pat), care n-avea decât 26 de ani și era o frumusețe!”¹⁴ Într-o scrisoare către sora sa, Elena descria problemele ei materiale și de sănătate, evoluția copiilor săi: doi băieți (Nicu și Napoleon) și o fetiță (Valeria)¹⁵. În memoriile Aidei, nepoata este menționată cu apelativul Valerica și cu vizite dese pe la mătușa sa, de exemplu în zilele de 13 ianuarie, 25 mai și 7 noiembrie 1952, 6 iunie 1953: „Iar pe seară, am avut o surpriză care mi-a umplut sufletul de bucurie: a venit Valerica! Am fost atât de fericită! Fiica singurei mele surioare, care a murit când avea 25 de ani! Acum, Valerica are poate 50 de ani! Ce de ani au trecut de atunci. E blândă, dulce, cuminte, prezența ei te liniștește și-ți adoarme orice necazuri.”¹⁶

Maria a avut și un frate, pe Dumitru Mateescu (Mitică), care era cu cinci ani mai mic. Din memoriile ei, deducem că Dumitru Mateescu nu s-a realizat ca scriitor sau

---

⁶ Agatha Grigorescu-Bacovia, *Poezie sau destin. George Bacovia – ultimile sale zile*, Editura Cartea Românească, București, 1981, cu multe mențiuni despre Aida Vrioni; Claudia Millian, *Cartea mea de aduceri aminte*, Editura Cartea Românească, 1973; Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, Editura pentru Literatură, 1965, București.

⁷ Mărgărita Miller-Verghy, Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, Editura Bucovina, București, 1935.

⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (în continuare SJAN) Prahova, Colecția de condici și registre de stare civilă, Primăria Municipiului Ploiești, dosar 639-1880, f. 52v; Arhivele Naționale ale României (în continuare ANR), Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare SANIC), fond personal Vrioni Aida, dosar 1, fila (în continuare f.) 1, dosar 58, f. 21verso (în continuare v), 44v, manuscrise.

⁹ SJAN Prahova, Extract din registrul actelor de moarte pe anul 1893, nr. 441, f. 1.

¹⁰ În memoriile sale din 21 mai, anii 1951 și 1952, Aida își amintea de moartea tatălui său – dosar 55, f. 54, dosar 57, f. 43v, manuscrise.

¹¹ SJAN Prahova, Colecția de condici și registre de stare civilă, Primăria Municipiului Ploiești, dosar 639/1880, f. 52v; ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 1, f. 1, manuscris.

¹² ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 56, f. 47v, manuscris.

¹³ *Ibidem*, dosar 56, f. 44v, manuscris.

¹⁴ *Ibidem*, dosar 43, f. 66, dosar 57, f. 43 v., manuscrise.

¹⁵ *Ibidem*, dosar 70, f. 2, manuscris.

¹⁶ *Ibidem*, dosar 58, f. 141v, manuscris.

jurnalist, a avut o viață grea, probleme medicale, iar ea l-a ajutat în mai multe rânduri: „*Vineri, 24 oct. – Sâmbătă, 25 oct. <1952>... A venit Mitică: tot prăpădit! Umblă să-și pregătească o mâncare mai bunicică de ziua lui. La 25 este ziua nașterii și la 26, ziua numelui. Împlinește 67 de ani! O viață lungă, cu un final grozav de nenorocit!*”¹⁷

Alte rude ale familiei Mateescu erau o verișoară primară, Victoria și nepoatele Lala și Suzana, care veneau frecvent să o viziteze¹⁸.

Maria Mateescu a urmat cursurile primare la Școala nr. 1 de fete¹⁹, iar pe cele secundare la externatul „Despina Doamna” și la pensionul „Regina Elisabeta” din Ploiești. Își amintea că la examenele de la sfârșitul cursurilor secundare, când avea 18 ani, a fost apreciată chiar de Take Ionescu: „*Grație înțelegerii mele pentru filozofie, am fost feliicitată la examenul de fine de an de Take Ionescu, ministru tânăr pe atunci, care mi-a strâns mâna și mi-a spus că „nu se aștepta ca o fetiță așa de micuță, aproape un copil, să aibă așa de remarcabile aptitudini pentru știința atât de adâncă a gândirii.*”²⁰

A asistat la unele cursuri universitare de la Conservatorul de Artă Dramatică din București – a avut ca profesoară și pe Aristia Romanescu – dar nu le-a finalizat cu vreo diplomă. De copil, s-a dovedit înzestrată cu talent literar și vocal: „*Mă născusem cu două daruri: scrisul și vocea. Aș mai putea pune și pe al treilea: inteligența, care în școală trecuse drept fenomenală.*”²¹ Viitoarea ei prietenă și colaboratoare, Agatha Grigorescu-Bacovia aprecia calitățile ei vocale: „*Avea o voce de soprană cultivată...*”²²

Dar a învins vocația literară. Astfel, de la vârsta de 15 ani a început să scrie nuvele, schițe, pe care le trimitea la revista „Carmen”. De la început, scriitorul Ion Costin, directorul acestui periodic, i-a răspuns încurajator la „poșta redacției” și foarte curând și-a făcut debutul în paginile revistei. Momentul a rămas în scrierile memorialistice ale Aidei: „*Mi-am adus aminte de rândurile pe care le-a scos în mai la Carmen (revista în care am debutat eu ca scriitoare) în anul 1898, directorul acestei reviste Ion Costin: «Aida. Ploești. Ce bine ar fi să colaborați regulat! Am constatat mult simț artistic și ar fi o fericită achiziție pentru Carmen!» Debutasem cu o serie de scrisori intitulate «Între Prietene», scrise de două fete tinere din epoca aceea: una pesimistă, visătoare, romantică, mulțumită, iar cealaltă veselă, zglobie, care considera viața ca o serie nesfârșită de bucurii și amuzamente. Erau așa de diferit scrise, că nici directorul n-a crezut că sunt scrise de aceeași persoană, până nu m-a cunoscut.*”²³

În același timp, împreună cu fratele ei, Dumitru Mateescu, și el cu preocupări în jurnalism, a scos la Ploiești o revistă, „Aurora”, apărută numai în câteva numere, care se pare că au fost apreciate²⁴.

¹⁷ *Ibidem*, f. 19, manuscris.

¹⁸ *Ibidem*, dosar 57, f. 3, manuscris.

¹⁹ *Ibidem*, dosar 2, f. 1, manuscris.

²⁰ *Ibidem*, dosar 58, f. 31 față (în continuare f),v, manuscris.

²¹ *Ibidem*, dosar 56, f. 13, manuscris.

²² Agatha Grigorescu-Bacovia, *op.cit.*, p. 69.

²³ *Ibidem*, dosar 55, f. 30, manuscris.

²⁴ Paul D. Popescu, *Aida Vrioni*, articol publicat la 11 decembrie 2007 în ziarul „Prahova”.

Avem puține informații privind viața Mariei Mateescu în locurile natale: în 1898 locuia la Boldești, județul Prahova, conform adresei de pe plicul trimis de sora ei²⁵. Actele de căsătorie păstrate la Direcția Municipiului București al Arhivelor Naționale dovedesc că Maria Mateescu s-a căsătorit în anul 1900 cu Traian Mateescu, funcționar, de care a divorțat însă în anul următor²⁶. Tot din documentele de stare civilă aflăm că s-a căsătorit cu Ștefan Vrioni la 17 mai 1907²⁷, nu în 1906 cum susținea Aida în memoriile ei²⁸, probabil din dorința de a oferi un plus de legitimitate fiului ei, Armand-Florin, născut la 26 martie 1907.

Despre Ștefan Vrioni aflăm, tot din memoriile scriitoarei, că s-a născut la 17/30 noiembrie 1880, la Galați – ca profesie apare în diverse documente ca funcționar, industriaș, expert-contabil – a lucrat la Banca Națională a României²⁹. Ștefan a avut cinci frați – „30 noiembrie. Sft. Andrei. Ziua unui din cei cinci frați ai lui tăticu”³⁰, care au murit de mult. Eu n-am cunoscut decât pe acesta și pe Vanghele...”³¹ Vanghele era tatăl nepoatelor lui Ștefan, Dorina și Cocuța-Gaby (aceasta avea un fiu, pe Mugurel), care au vizitat-o des și i-au fost alături în anii de boală, 1949 -1953, iar Linica era mama lor, deci cumnata scriitoarei³².

Ștefan Vrioni a susținut idealurile culturale ale soției sale, în special înclinația pentru teatru, operă, iar în timp, mai ales în anii bătrâneții, i-a acordat un sprijin constant. Au fost însă și momente dificile în familia Vrioni. Astfel, într-o scrisoare din 1921³³, soția se plângea de lipsa de înțelegere și pericolul de a se despărți. Ea a aflat abia la bătrânețe că Ștefan a renunțat la idealul tinereții sale de a călători și chiar de a se stabili într-o țară caldă, pe țărmul Mediteranei³⁴. „Cam astea mi le-a spus în esență, tovarășul meu de viață, cu care-mi împletisem viața clipă de clipă timp de 46 de ani, fără ca să-i cunosc țelul vieții lui, sau mai bine zis, visul lui de viață. De la vârsta de 17 ani, când a intrat la Banca Națională, a urmărit un singur scop: să muncească fără răgaz ca să-și agonisească atât cât se poate pleca într-o țară caldă, pe țărmul unei mări. Fusesse grav bolnav în copilărie, rămăsese și cu toracele în formă de carenă, de pe urma unei căzături de pe casă și era destul de slab și de pușintel la trup. Cum doctorii lăsaseră să se înțeleagă că nu va avea o viață prea lungă, a început să muncească de la 17 ani, ca să-și ajungă mai curând scopul: să se odihnească într-o țară caldă, pe țărmul unei mări. Mediteranian prin origine, vroia să-și sfârșească zilele în preajma acestei mări. Dumnezeu l-a ajutat. Fiind cinstit, capabil

²⁵ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 70, f. 6, manuscris.

²⁶ SJAN Prahova, *Colecția de condici și registre de stare civilă, Primăria Municipiului Ploiești*, act 214 -1900, f. 228-231.

²⁷ Serviciul Municipiului București al Arhivelor Naționale (în continuare SMBAN), *Registrul stării civile pentru căsătorii în București*, nr. 1045, filele 245.246, din 17 mai 1907, act de căsătorie a lui Ștefan Vrioni cu Maria Mateescu, cu mențiunea că au un băiat.

²⁸ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 58, f. 44v, manuscris.

²⁹ *Ibidem*, dosar 56, f. 48, manuscris.

³⁰ Apelativul folosit de Aida Vrioni în memoriile ei pentru soț, Ștefan Vrioni.

³¹ *Ibidem*, dosar 58, f. 44v, manuscris.

³² *Ibidem*, dosar 55, f. 14, dosar 58, f. 102, manuscris.

³³ *Ibidem*, dosar 43, f. 73, manuscris.

³⁴ *Ibidem*, dosar 56, f. 48, manuscris.

și extrem de muncitor, a ajuns să strângă o avere care i-ar fi dat puțința să-și îndeplinească visul, chiar dacă nu i-ar fi ajuns complet, ar fi muncit acolo, unde nu i-ar mai fi crăpat mădularele gerul barbar al țării noastre. A uitat să plece și aceasta este jalea lui imensă, care-i sfâșie sufletul. Între timp s-a însurat, și-a creat o familie, a avut copii și îndatoririle de familie l-au prins în păienjenșul lor, ca un păianjăn uriaș.”³⁵

Ștefan Vrioni a fost mereu vizitat de rude și prieteni, iar soția sa scria despre serbările care i se organizau anual de ziua sa onomastică: „1951 - Joi, 27 decembrie. Sft. Ștefan. Ziua numelui lui tăticu’. Ce era la noi pe vremuri!”³⁶ Dar, cu trecerea anilor și în condițiile grele de viață din perioada regimului comunist, sănătatea lui Ștefan a fost afectată. Nu mai auzea bine, era tot mai slăbit și neputincios, dar se străduia să asigure necesitățile casei: „De câțiva ani, tăticu’ nu mai aude deloc cu o ureche. Încetul cu încetul, și cealaltă și-a pierdut auzul. Aude foarte greu și numai dacă se uită la gura celui care vorbește. Eu, de câteva luni, ca consecință (sic!) a grozavei boli care nu mă mai lasă, am pierdut și glasul și imecabila mea dicțiune, care a atras admirația atâtor generații.”³⁷

Soția observa aceste eforturi continue, era recunoscătoare și încerca să-i limiteze eforturile: „O prezență dragă face mai mult decât cel mai bun remediu. Sunt convinsă că dacă eu n-aveam lângă mine dragostea lui tăticu’ mereu vie, mereu neobosită, mereu caldă, aș fi murit de mult. Ce putere atât de mare ca dragostea lui, m-ar fi putut ține în viață? Nu există nici una, aici pe pământ. Poate numai în lumea îngerilor. De multe ori, mai ales când eram cam aiurită, mă uitam la tăticu’, să văd dacă nu i-au crescut aripi. Devotament, sacrificiu, oboseală, toate se însumează într-un singur cuvânt: dragoste. Ar trebui să mă consider extrem de fericită că am putut să trezesc și să mențin în sufletul unui om, timp de 45 de ani, un asemenea rar și prețios sentiment, <cu> care nu te întâlnești în fiecare zi.”³⁸

Aida și Ștefan Vrioni au avut doi copii, un băiat și o fată. Armand Florin (Florinel, în memoriile mamei sale) născut la 24 martie/6 aprilie 1907³⁹, în jurnalele Aidei apare ca fost director la o fabrică din Craiova⁴⁰, iar în anii '50 lucra ca ceasornicar; era căsătorit din 1930 cu Florica Trembiski⁴¹, de religie catolică⁴². Viorica Maria Aida s-a născut la 7/20 mai 1912, a avut o căsătorie nefericită cu Nicolae Terianu și a divorțat⁴³. Au avut o fiică, pe Catinca, adorată de bunica ei. Despre profesia Vioricăi, mama ei nu menționează decât

³⁵ *Ibidem*, f. 48-48v, manuscris.

³⁶ *Ibidem*, f. 39, manuscris.

³⁷ *Ibidem*, f. 76, manuscris.

³⁸ *Ibidem*, dosar 55, f. 44, manuscris.

³⁹ SMBAN, *Registrul stării civile pentru născuți în București în anul 1907*, act nr. 2182, privind pe Armand-Florin Vrioni, manuscris.

⁴⁰ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 56, f. 37, manuscris.

⁴¹ SMBAN, Ștampilă de căsătorie pe actul de naștere din *Registrul stării civile pentru născuți în București în anul 1907*, act nr. 2182, privind pe Armand-Florin Vrioni, manuscris.

⁴² ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 56, f. 3, manuscris.

⁴³ SMBAN, Ștampilă de căsătorie pe actul de naștere din *Registrul stării civile*, nr. 3673, București, 1912.

tangențial, amintind despre slujba de la teatru a fetei, iar Agatha Grigorescu-Bacovia⁴⁴ o menționa ca dizeuză, deci cântăreață.

Documentele arhivistice reliefează mai multe adrese ale familiei Vrioni din București: în 1907, în casa din str. Popa Tatu nr. 50⁴⁵, în 1912, în str. Renașterii nr. 9⁴⁶, mai târziu în str. Dr. Herescu nr. 22⁴⁷, strada Brezoianu nr. 57⁴⁸. În caietele cu memorii din anii 1949-1953, Aida Vrioni scria că locuia într-o casă pe strada Aurel Vlaicu, colț cu bulevardul Dacia, în vecinătatea clădirii Securității⁴⁹.

Familia Vrioni a avut o vilă la Sinaia (atât vila, cât și strada respectivă, se numeau *Aida*). Obișnuiau să-și petreacă luna august în această vilă, deseori împreună cu Claudia Millian-Minulescu. Se pare că aici s-au refugiat și în 1944, în contextul bombardamentelor din București⁵⁰. Probabil că boala și lipsurile îndurate după 1945 i-au determinat să vândă această casă, autoritățile comuniste schimbând numele străzii în Mihai Eminescu, dar nu și denumirea vilei⁵¹.

După o retragere în primii zece ani de căsătorie, Aida a revenit în spațiul cultural. S-a aflat ca o femeie elegantă, foarte activă și cu multiple talente – jurnalistă, prozatoare, dramaturg, activistă în multe asociații feministe; desigur a fost apreciată, dar și criticată de contemporani. Era conștientă și foarte mândră de calitățile ei, atitudine evidențiată des în memoriile ei: „*Și eu, mai târziu, când m-am cunoscut și când am putut să compar, am fost mândră de mine. Mândrie pe care am purtat-o toată viața ca pe un blazon de noblețe și căreia îi datorez frumoasa mea ținută de viață.*”⁵²

II. Aida Vrioni – prima jurnalistă profesionistă din România, scriitoare și militantă feministă.

În anii 1898-1904, Maria Mateescu a colaborat cu articole și lucrări literare la numeroase ziare și reviste din Ploiești, București și alte localități din țară. În 1904, jurnalistul Constantin Mille a chemat-o la București, oferindu-i un post de redactor permanent și salariat la cotidianul „Adevărul”, devenind astfel una dintre primele femei ziariste-profesioniste din

---

⁴⁴ Agatha Grigorescu-Bacovia în *Poezie sau destin...*, p. 68, scrie despre Viorica Vrioni că era o apreciată dizeuză la radio, căreia pictorul B. Bulgaru, care participa la dineurile Aidei, i-ar fi făcut un frumos portret în mărime naturală.

⁴⁵ SMBAN, *Registrul stării civile pentru căsătoriți în București în anul 1907*, act nr. 1045, privind căsătoria lui Ștefan Vrioni cu Maria I. Mateescu.

⁴⁶ SMBAN, *Registrul stării civile pentru născuți*, nr. 3673, privind nașterea Mariei Aida Viorica Vrioni.

⁴⁷ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 55, f. 15, manuscris, dosar 91, f. 2, manuscris.

⁴⁸ *Ibidem*, dosar 8, f. 1, manuscris. Probabil o adresă de serviciu – redacția „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români”.

⁴⁹ Ioan Lăcustă scria despre o impresionantă casă, care în 2007 era un local cu specific nemțesc, în „Caiete critice”, 2007, p. 56.

⁵⁰ Claudia Millian, *op. cit.*, pp. 424, 479; Agatha Grigorescu-Bacovia, *op. cit.*, p. 66.

⁵¹ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 58, f. 24v.

⁵² *Ibidem*, dosar 56, ff. 3, 67, manuscris.

România. Aida Vrioni a conștientizat și s-a lăudat cu acest statut, de exemplu în 1951 scria în caietele ei: „...am fost prima ziaristă din țara noastră.”⁵³

A urmat o perioadă de peste doi ani de intensă activitate gazetărească, la ziarele „Adevărul”, unde avea rubrica ei, „Impresii și palavre”, ca și la „Dimineța” (de la apariția acesteia) sau la „Țara”. A colaborat la numeroase reviste: „Carmen” în 1899, „Aurora” (Ploiești), „Cronica Literară” (Constanța), „Provincia literară” (Tecuci) ș.a.⁵⁴, unde a publicat cronică feminină, artistică, juridică, interviuri, reportaje, anchete. Și-a semnat articolele cu diverse pseudonime ca: Aida, Diana, Aura, Maria-Aura, Marioara, Cherubine, Lucia Matteo, Princesse Nadine⁵⁵.

La înființarea sindicatului ziaristilor, a fost prima femeie care a devenit membră. Și avea motive pentru revendicări sindicale, având în vedere veniturile reduse ale ziaristilor: „Eu niciodată n-am avut o leafă (afară doar cât am fost ziaristă, la începutul carierei mele: întâi 150 lei lunar și pe urmă 300 lei!)”⁵⁶.

După Primul Război Mondial, mai multe scriitoare nemulțumite de statutul marginal din Societatea Scriitorilor Români s-au grupat în jurul Adelei Xenopol și au întemeiat Societatea Scriitoarelor la 19 februarie 1926. Adela Xenopol era președinta asociației, Mărgărîta Miller-Verghy a fost desemnată vice-președinte, Natalia Negru era secretar general, iar membrele erau: Izabela Sadoveanu, Constanța Hodoș, Sofia Nădejde, Aida Vrioni ș.a.

La un an după întemeiere, liderele asociației și-au inaugurat revista – directoare fiind Adela Xenopol – o publicație lunară numită „Revista Scriitoarei”, subtitulată „Literatură, artă, chestiuni sociale”, al cărei prim număr a apărut în luna noiembrie 1926. În revistă s-au publicat articole-medalion închinatelor unor personalități feminine, diverse scrieri ale unor femei: poezii, fragmente de proză, piese de teatru, articole pe tema emancipării feminine, cronici și recenzii ale unor cărți publicate de scriitoare române. În 1928, Societatea Scriitoarelor s-a autodizolvat⁵⁷, iar „Revista Scriitoarei” și-a schimbat numele în „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români” (subtitulată „Literatură, artă” în 1934-1935, „Literatură, ideologie și critică” din 1936), care a apărut până în 1944. În anul 1931, adresa redacției revistei era str. Spiru Haret, nr. 4, București⁵⁸.

Aida Vrioni a activat ca redactor al „Revistei Scriitoarei”, respectiv al „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români” din 1929, a făcut parte din comitetul de conducere, a fost directoare din 1931 până în decembrie 1940 și în ultima perioadă de apariție a periodicului: ianuarie 1942 – decembrie 1943⁵⁹. Din comitetul de conducere al acestei reviste au mai făcut parte: Mărgărîta Miller-Verghy, Hortensia Papadat-Bengescu, Claudia Millian, Liviu Rebreanu (președintele Societății Scriitorilor Români), Ion Peretz, Ion Pillat,

---

⁵³ *Ibidem*, dosar 55, f. 103, manuscris; scriitoarea Mărgărîta Miller-Verghy o prezenta ca „prima femeie în România în cariera de jurnalist” în *Evoluția scrisului feminin...*, p. 386.

⁵⁴ Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, Editura Minerva, București, 1973, p. 790.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 55, f. 23v, manuscris.

⁵⁷ Bianca Burța-Cernat, *op. cit.*, p. 26.

⁵⁸ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 79, f. 2, manuscris

⁵⁹ I. Hangiu, *Dicționarul presei literare românești 1790-1990*, ediția a II-a, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996, p. 392.

Adrian Maniu. În acest comitet au activat și Nichifor Crainic, Agatha Grigorescu-Bacovia, Constantin Rădulescu-Motru, Radu Gyr, Ion Minulescu. Adela Xenopol era menționată ca fondatoare.

Primul număr al „Revistei Scriitoarei” începea cu articolul Adelei Xenopol: *La merit egal, drept egal*, o pledoarie pentru necesitatea acordării de drepturi egale femeilor cu cele ale bărbaților, marcarea rolului Societății Scriitoarelor Române și al acestei reviste în valorificarea scrisului feminin. În același ton, Adela Xenopol a mai redactat și un alt articol publicat în această revistă: *Să sperăm în mai bine!*.

Prin această publicație s-au promovat lucrările unor femei inovatoare, revoluționare, deschizătoare de drumuri, astfel s-au publicat numeroase articole ale unor lidere feministe, deosebit de active în epocă, precum Maria Baiulescu⁶⁰, Alexandrina Gr. Cantacuzino⁶¹, Constanța Hodoș⁶², Sofia Nădejde⁶³, Mărgărita Miller-Verghy⁶⁴, Claudia Millian⁶⁵, Elena

---

⁶⁰ Maria Baiulescu (1860-1941) a fost scriitoare în Brașov, activistă pentru drepturile femeilor. A fondat mai multe organizații pentru protejarea femeilor și a copiilor orfani: Uniunea Generală a Femeilor Române din Transilvania și Ungaria, Societatea pentru Ocrotirea Orfanilor de Război, Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeii Române (1917). În revistă, a publicat articolul *Se stinge idealul, poezia Nostalgie*.

⁶¹ Alexandrina Pallady-Cantacuzino (1876-1944) a fost educată la Paris, a devenit o oratoare apreciată și scriitoare a numeroase esuri, memorii, articole, prin care promova emanciparea femeilor. A contribuit la deschiderea de școli, biblioteci populare, cămine, spitale, biserici în toată țara. A întemeiat și a coordonat activitatea a numeroase asociații feministe, naționale și internaționale, precum Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, Consiliul Național al Femeilor Române, Consiliul Internațional al Femeilor, Mica Antantă Feminină, Solidaritatea, Casa Femeii, Țesătoria Regina Elisabeta. A călătorit prin toată lumea și a promovat valorile tradiționale, creștine și naționale ale femeilor române. În revistă, a publicat mai multe articole, precum *Feminism, Forța morală ca factor social*. Vezi și culegerile de documente editate de Anemari Monica Negru, publicate de Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște: *Alexandrina Cantacuzino și mișcarea feministă din anii interbelici*, volumele I (2014) și II (2019); *Din istoria Societății Naționale Ortodoxe a Femeilor Române* (2016), *Viața de front în scrieri personale* (2019).

⁶² Constanța Hodoș (1860-1934), scriitoare, publicistă, una din reprezentantele mișcării feministe din România. A înființat, la București, „Revista noastră” (1905-1916). A fost membră în comitetul Societății Scriitorilor Români. În revistă a publicat *Poeme în proză. Un mire credincios*, recenzia romanului *Fata-Sport* a Aidei Vrioni.

⁶³ Sofia Nădejde (1856-1946) a fost publicistă, prozatoare și autoare dramatică. Orientarea sa politică a fost una marxistă, fiind membră a Partidului Social Democrat. A fost totodată și o susținătoare a mișcării pentru drepturile femeilor. În „Revista Scriitoarei” s-a scris despre ea și a publicat articolul *Povestiri*.

⁶⁴ Mărgărita Miller-Verghy (1865-1953) a fost educată la Geneva și Paris, devenind cunoscătoare a șase limbi străine. La București și-a luat bacalaureatul, apoi licența în litere și doctoratul în filozofie la Universitatea din Geneva. Stabilită în București, Mărgărita a organizat și condus Școala normală de fete „Elena Doamna”, a redactat primele manuale: în anul 1900 un *Manual pentru învățarea limbii franceze* și lucrări pentru elevi, precum *Copiii lui Răzvan* (1912), carte premiată de Academia Română. În anul 1914, a devenit traducătorul oficial al memoriilor Reginei Maria, fiind prima traducătoare a lucrărilor ei în limba română. A fost una din primele scriitoare moderne din România, autoarea unor lucrări literare originale: *Cealaltă lumină* – roman premiat de Academieii Române, *Prințesa în crinolină* – primul roman polițist scris de o femeie în România, *Izvoade strămoșești* – album de artă populară, premiat de Academia Română.

Săbădeanu⁶⁶, Alice Voinescu⁶⁷ ș.a.

În revistă au fost publicate și scrieri ale Reginei Maria (fragmente din lucrările: *Regine Încoronate și Măști, Amintiri din copilărie, Memorii*), eseuri ale Laurenției Bacalbașa, remarcabile prin originalitate și mesajul național, de asemenea, numeroase poezii ale unor scriitoare precum Maria Cunțan, Sanda Movilă, Doina Bucur, Elena Văcărescu, Otilia Ghibu, Măia Frolio, Ana Conta-Kernbach, Matilda Poni ș.a.

O colaboratoare constantă a Aidei la redactarea revistei a fost scriitoarea Agatha Grigorescu-Bacovia⁶⁸, care a publicat ample articole despre creațiile literare și artistice ale unor românce talentate, precum Sofia Nădejde, Maria Cunțan, Cecilia Cutzescu-Storck, Hortensia Papadat-Bengescu, dar și poezii personale, o recenzie a lucrării „*Și zilele grăesc*” a Aidei Vrioni, ș.a. De asemenea, revista a fost susținută de scriitoarea Hortensia Papadat-Bengescu⁶⁹, care a publicat numeroase articole, fragmente de jurnal și de roman.

Aida Vrioni a reușit să convingă mulți scriitori români valoroși să publice în revistă, precum Liviu Rebreanu, Eugen Jebeleanu, Mihail Sebastian, Camil Petrescu, George Bacovia, Tudor Arghezi, Ovid Densusianu-fiul, D. V. Barnoschi, Eugen Lovinescu, Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Barbu Delavrancea, Panait Istrati, Nichifor Crainic, Tudor Teodorescu Braniște, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol, Haig Acterian, Duiliu Zamfirescu, Emanoil Bucuța, Geo Bogza, Al. Vlahuță, Gala Galaction, Constantin Rădulescu-Motru ș.a.

Contribuția personală a Aidei Vrioni a îmbogățit fiecare număr al revistei cu eseuri interesante: *Poveste cu zâna cea mică, Conferința D-nei Camille Drevet, De ce am întârziat, Singurătate, A cui e vina, Plaiuri românești în impresii și imagini* (eseu închinat Princesei Alexandrina Cantacuzino), *Zoe Virgil Arion, Sărbătoarea păcii, Un răspuns, Apostolul Păcii, Carmen Sylva, Furnica, Mamei, Din divagările unui nebun, Devagări*

A publicat multe scrieri în „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, precum *O preocupare, Tudor Arghezi, „Pe malul mării”, Prințesa în crinolină, Aspecte, Fațada, Dragoste* ș.a. A fost o prietenă devotată a Aidei Vrioni, susținând-o și în anii de boală.

⁶⁵ Claudia Millian (1887-1961) a fost profesoară de desen, dar s-a afirmat în publicistică, poezie și pictură. A fost căsătorită cu poetul Ion Minulescu. În revistă a publicat poezii: *Lait-motiv, Imn, Inedită, Fecunditate, Geometrie rurală. Invitație pe două ritmuri*.

⁶⁶ Elena Săbădeanu a fost o lideră a mișcării feministe din Brașov în anii interbelici, președintă a Reuniunii femeilor române. În mai multe numere ale revistei a publicat studiul *Femeia în război*.

⁶⁷ Alice Voinescu (1885-1961) scriitoare, profesor universitar, critic de teatru și traducătoare română. A fost prima româncă doctor în filosofie (Sorbona, 1913). În 1948, a fost pensionată de la catedră și a petrecut un an și șapte luni de închisoare la Jilava. A scris pentru revistă eseu *Idealul de viață umanist*.

⁶⁸ Agatha Grigorescu-Bacovia (1895, Mizil-1981, București), a fost o poetă simbolistă minoră. A studiat Literale și Filosofia la Universitatea din București, a fost profesor secundar de literatură română la un liceu. A început să publice în 1918 în revista „Scena” primele sale poeme sau opere în proză, mai târziu s-a implicat, alături de Aida Vrioni, în editarea „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români”. Agatha s-a căsătorit cu poetul George Bacovia și toată viața și-a închinat-o îngrijirii și promovării soțului.

⁶⁹ Hortensia Papadat-Bengescu (1876, Ivești, Galați-1955, București) a fost o prozatoare, romancieră și nuvelistă importantă din perioada interbelică. A făcut parte din comitetul de conducere a „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, unde a și publicat fragmente din jurnalele și romanele ei: *Nory feminista, Drumuri ce nu se văd, Am vrut să bat pe tata, Dejun câmpenesc, Jubilar, Adolescență*.

marine, Actualități, Învierea, Marine, Fericirea, Se duc prietenii, Gânduri cu prilejul unei comemorări, În umbra unui îndemn. Alte scrieri ale Aidei sunt despre diferite ținuturi pe care le-a vizitat: *Impresii din Parisul artistic, Nisa, 3 februarie 1927, Păltinișul, Zamora*. Totodată, ea a publicat în „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români” și diverse lucrări personale, precum piese de teatru: *Să nu ucizi*, fragment de roman: *Chip peste chip*, pagini de jurnal: *Sinaia albă*.

În diverse numere ale revistei, Aida Vrioni a prezentat personalități feminine valoroase ale epocii, de exemplu pe scriitoarea Elena Văcărescu, pe prozatoarea Bucura Dumbravă, pe Regina Elisabeta - Carmen Sylva. Jurnalista nu a ezitat să scrie recenzii și la lucrările unor mari scriitori, precum Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*, Cezar Petrescu, *Întunecare*. Totodată, ea a pledat pentru valoarea operelor scriitorului Panait Istrati⁷⁰, a scris în onoarea lui eseul *Ultimele flori, prietenului Panait Istrati*, a inițiat strângere de fonduri pentru ridicarea unui monument funerar la cimitirul Bellu.

Unele numere ale publicației au fost omagiale, de exemplu „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor” an IX, nr. 10 este închinată Reginei Maria, cu ocazia împlinirii a 60 de ani, în onoarea Reginei scriind Alexandrina Cantacuzino, G. Țițeica, G. Marinescu, Victor Eftimiu, I. Petrovici, Mărgărita Miller Verghy, patriarhul Miron Cristea, profesorul Rădulescu-Motru.

În revistă au apărut și articole privind mișcarea feministă, de exemplu despre congresul Ligii Naționale a Femeilor Române din 29-31 mai 1927 de la Chișinău, unde publicația a fost reprezentată de Adela Xenopol și Aida Vrioni. În anii '30, revista s-a mai extins, s-a deschis o nouă rubrică, *Cronica Debuturilor*, și s-au evidențiat noi scriitori care și-au adus aportul în promovarea ei, precum Teodor Scarlat, Alexandru Văitoianu, G. M. Vlădescu ș.a.

Periodic, diferiți scriitori au realizat bilanțuri anuale ale acestei publicații, de exemplu Nichifor Crainic, *Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români*, Eugen Lovinescu, *Șase ani*, Hortensia Papadat-Bengescu, *Jubiliar, Un deceniu*, Mărgărita Miller-Verghy, *Revista Noastră*, Aida Vrioni, *Cuvânt la sfârșit de an al 12-lea*.

Publicația avea o cronică a evenimentelor artistice, realizată, de regulă, de Aida Vrioni, o prezentare de carte, redactată deseori de Agatha Grigorescu Bacovia, dar și de Mărgărita Miller-Verghy, iar mai târziu de Teodor Scarlat. Revista a acordat și distincții tinerilor scriitori, cel dintâi premiu pentru nuvelă fiind obținut de Lucia Demetrius⁷¹. Aida

---

⁷⁰ Panait Istrati (1884 -1935) a fost fiul unei spălătorese din Brăila, care împins de vicisitudinile vieții a practicat numeroase meserii (zugrav, servitor, fotograf, hamal, cărbunar la bordul unor nave, ziarist, scriitor), a vrut chiar să se sinucidă. Primele încercări literare datează din 1906, făcând publicistică în presa muncitorească. Povestirea *Chira Chiralina* a fost publicată în 1923, cu o prefață semnată de Romain Rolland. A publicat apoi romanele: *Ciulinii Bărăganului*, *Les Récits d'Adrien Zograffi* (*Povestile lui Adrian Zograffi*). S-a îmbolnăvit de tuberculoză, fost tratat în Frana la Nisa și apoi a revenit la București. Aida Vrioni l-a cunoscut, s-au vizitat la Nisa și a întreținut o corespondență, despre care amintește în memorii. Izolat, singur și bolnav de tuberculoză, a murit la sanatoriul Filaret. Monumentul de la mormântul său a fost realizat de către sculptorița Milița Petrașcu.

⁷¹ Agatha Grigorescu-Bacovia, *op. cit.*, p. 70.

Vrioni a fost și președinta redacției revistei literare „Vraja”, care a organizat în anul 1932 un concurs literar⁷².

„Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români” a continuat să apară și în anii 1942-1943 și a fost evaluată pozitiv în „Revista Fundațiilor Regale”: „*«Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români»*, Anul XVI Nr. 1, Martie 1942 Mult îmbunătățită și cu colaborări mai temeinice, adesea cu note și cronici vii, *«Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români»*, îngrijită de d-na Aida Vrioni, își comemorează trecerea în al 16-lea an de activitate, arătând greutățile întâlnite. Numărul acesta aduce proză de d-nele H. Papadat-Bengescu, Lucia Demetrius, Ioana Tăutu și d-l Dinu Bantas, versuri de d-nii Emil Gulian, Tr. Chelariu, Vlaicu Bărnă, Mircea Streinul, Șt. Stanescu, Ion Siugariu, Ovid Caledoniu, Dimitrie Stelaru, Stefan Popescu, și de d-na Ștefania Zottoviceanu-Rusu...”⁷³

Agatha Grigorescu-Bacovia, scriitoarea care a cooperat continuu la editarea acestei reviste, sublinia profunda implicare a Aidei Vrioni în realizarea periodicului: „*Stăteam de vorbă despre revista al cărei motor sufletesc și material fusese 17 ani. Atâția scriitori au debutat și au colaborat în paginile ei. Ca directoare, pot spune și proprietara revistei, îi consacra tot timpul, redactând-o, lansând-o. Răspundea numeroasei corespondențe ce primea, încuraja debuturile, releva succesele literare ale confrăților scriitori, colaboratori sau nu.*”⁷⁴ Și Mărgărita Miller Verghy⁷⁵, în scrisorile către Aida Vrioni, scria mereu despre eforturile literare și financiare, ale ei și ale Aidei, în căutare de colaboratori talentați și de abonați, care să asigure continuitatea revistei.

Din memoriile Agathe Grigorescu-Bacovia aflăm că Aida Vrioni, în calitate sa de directoare a „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, obișnuia să organizeze dineuri literare în casa ei. „*Câte reuniuni spectaculoase în casa acestei scriitoare!*” scria Agatha Grigorescu-Bacovia. Se discuta literatură, proză, teatru, cu participarea unor scriitori valoroși și renumiți ai epocii: Camil Petrescu, Ion Sângeorgiu, Ramiro Ortiz, Eugen Jebeleanu, Lucia Demetrius, Sanda Movilă, Alexandrina Cantacuzino, Ion Petrovici, Otilia Ghibu, Serafima Brukner ș.a.⁷⁶

În concluzie, „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români” a fost cu adevărat „*plămâmul spiritual*” al Aidei Vrioni, așa cum spunea Agatha Grigorescu-Bacovia, care a și notat impresiile prietenei sale: „*Draga mea Agatha, știi cât am iubit viața și cât am voit mereu s-o pun în slujba societății, cu modestele mele puteri morale și materiale. Cu situația noastră materială, aș fi putut să trăiesc voiajând, pasiunea mea de totdeauna. Știi că nu am vizitat decât Parisul și Nisa. Prefer ca banii cheltuiți pentru plăcerea mea personală să folosească mai mult revistei – Fata Morgană a veleităților mele de scriitoare... Acum, că au trecut toate ca tot ce este pe lumea aceasta, nu mai doresc decât puțină sănătate. Presimt totuși că revista noastră, peste ani, va fi cercetată de istorici literari, de cei ce au colaborat, sau cine știe ce cercetători îi vor deschide cândva filele. Sunt în ea frânturi de*

⁷² ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 6.

⁷³ „Revista Fundațiilor Regale”, An IX, nr. 7, 1 iulie 1942, p. 215.

⁷⁴ Agatha Grigorescu-Bacovia, *op. cit.*, p. 69.

⁷⁵ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 108, f. 1, manuscris.

⁷⁶ Agatha Grigorescu-Bacovia, *op. cit.*, p. 67, 68.

inspirație și pagini scrise cu intensă pasiune. Crezi că nu vor mai fi niciodată și de nimeni recitate?”⁷⁷

Aida Vrioni s-a afirmat și ca scriitoare, ea este autoarea a două romane, tipărite de Editura „Adevărul”, din București: *Rătăcire*, în 1923 și *Fata-sport*, în 1925. În anul 1927 a publicat și culegerea de eseuri *Și zilele grăesc*, lucrarea cea mai dragă sufletului ei, de care era foarte mândră: „Eu, celebrul scafandru sufletesc – cum m-a numit un filozof al nostru după ce a citit «Și zilele grăesc»...”⁷⁸. Această lucrare se pare că a fost cea mai apreciată de literați, fiind inclusă în competiția pentru premiul „Năsturel”, de 4000 de lei, acordat de Academia Română în 1927-1928. În acest context, scriitorul Ioan A. Basarabescu, membru corespondent al Academiei Române, a făcut lucrării ei, *Și zilele grăesc*, o frumoasă prezentare: „0 lucrare originală, în care imaginația autoarei cu un vădit belșug de prețioase impresii dă viață și împrumută graiu zilelor, personalizându-le.”⁷⁹

Aida Vrioni a scris mai multe piese de teatru, unele inedite, păstrate la Arhivele Naționale: *Să nu ucizi*, *Prăbușirea*, *Suflete în vâltoare*, *Martirii de la Grivița*, *Viață nouă*, comedia *Decorat!* și piesele *Învinsă!*, *Ultimul zbor*. În stagiunea 1927-1928, Teatrul Popular i-a pus în scenă comedia într-un act *O noapte de nuntă*, iar în 1941, la Teatrul Național, s-a jucat piesa *Suflete în vâltoare* (în 1942, comitetul de lectură al acestui teatru lua în considerare piesa sa *Iubirea cea mare*)⁸⁰.

În fondul personal Vrioni Aida, păstrat la Arhivele Naționale ale României, se găsesc și documente care atestă că scriitoarea a fost membră și a luat parte la activitățile unor asociații feministe din epocă, precum Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române (SONFR), Consiliul Național al Femeilor Române, Casa Femeii, Uniunea Intelectuală Română.

Nu cunoaștem momentul înscrierii sale în SONFR, însă documentele îi atestă prezența în anii '30-'40, când este consemnată printre membrele Comitetului Central al societății și promovează inițiativele asociației. Astfel, participă la serbarea „Ziua Mamei”⁸¹ din 27 mai 1933, susține conferințe: la 8 decembrie 1935, *Aspecte din familie modernă* la Ateneul Popular „Cuibul cu barză”, din strada Știrbei Vodă nr. 101⁸², la 10 aprilie 1943, *Spiritul religios în familie* la externatul ortodox „Zoe Râmniceanu” al SONFR, din Calea Moșilor nr. 148⁸³. De asemenea, în octombrie 1940, este menționată printre conferențiarilor propuși să vorbească la Radio despre *Viața religioasă, așa cum este și cum trebuie să fie*, alături de Alexandrina Cantacuzino, preotul Comana, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, D. Băncilă, arhimandritul Scriban, părintele Dumitrescu Borza⁸⁴.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 70.

⁷⁸ *Ibidem*, dosar 56, f. 65, manuscris.

⁷⁹ Academia Română, *Anale*, tomul XLVIII, *Ședințele din 1927-1928*, Cultura Națională, București, 1928, p. 227-228

⁸⁰ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 1, f. 2, manuscris; George Marcu, *Femei de seamă din România: de ieri și de azi*, Editura Meronia, 2017, p. 459.

⁸¹ ANR, SANIC, fond SONFR, dosar 97/1932-1933, f. 87.

⁸² ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 8, f. 2, manuscris.

⁸³ ANR, SANIC, fond SONFR, dosar 1240, f. 32.

⁸⁴ *Ibidem*, dosar 226/1940-1942, f. 15v-17, manuscris.

Tot în anii '30, s-a remarcat și ca președintă a Secției Litere a Consiliului Național al Femeilor Române. În raportul Alexandrinei Cantacuzino, președinta asociației, cu privire la activitatea în anul 1934-1935, propunea în această Comisie Litere ca președinte pe Aida Vrioni, iar ca membre: Princesesa Alexandrina Cantacuzino, Cornelia Emilian, Ecaterina Cerkez, Margareta Miller-Verghy⁸⁵. În calitate de președintă a Comisiei Literelor și Artelor, Aida Vrioni a participat și a prezentat realizările secției la reuniunile anuale ale Consiliului Național al Femeilor Române, de exemplu la adunarea generală din 13 decembrie 1936, când au avut loc dezbateri și s-au prezentat rapoartele liderelor Casei Femeii (Maria Rădulescu), Școlii de Auxiliare (M. Oteteleşanu), Școlii Horticole de Fete (Caliope Dimescu), Comisiei Legislative (Dora Ștefănescu), Comisiei Emigrației (Ethel amiral Pantazzi), Comisiei Literelor și Artelor (Aida Vrioni), Comisiei de Igienă Socială (dr. Maria Răzvan-Poteca), Comisiei Economice (Lucreția amiral Irimescu), Comisiei Cinematografului (Margareta Atanasiu), Solidaritatea (Elena Nicolaide)⁸⁶.

În localul Casei Femeii din Splaiul Independenței nr. 46 s-au desfășurat numeroase adunări, congrese sau întruniri ale SONFR, Consiliului Național al Femeilor Române, Uniunii Intellectuale Române, Amicii Muzeelor, Secției Auxiliare Feminine FIDAC și ale altor organizații. În sala conferințelor au ținut cuvântări femei specialiste în domeniul asigurărilor sociale, jurnalista Aida Vrioni, a funcționat salonul literar al lui Macedonschi cu un ciclu de șezători, concerte⁸⁷. Irina Procopiu, doamnă de onoare a Reginei Maria în anii 1914-1938, scria în memoriile sale din 17 ianuarie 1940 despre o cuvântare a Aidei Vrioni la Casa Femeii, prin care încerca să convingă participantele să devină membre ale asociației și să coticizeze anual⁸⁸.

Ca membră a Comitetului Central al Uniunii Intellectuale Române, a organizat și a susținut mai multe conferințe. Astfel, în 1933 a vorbit despre *Regina Elisabeta în calitate de artistă*⁸⁹, în februarie 1934 a prezentat referatul: *Generația de astăzi privită de generația de ieri*⁹⁰, iar la 18 martie 1935 eseul *Evoluția literaturii*⁹¹. Pentru iarna anului 1935-1936 s-a decis organizarea unui ciclu de conferințe cu subiectul: *Paradoxele vieții de astăzi*. La cadrul sesiunii din decembrie 1935, Aida Vrioni și Alexandru Tzigara-Samurcaș au susținut conferința: *Paradoxele vieții artistice*⁹².

La 17 decembrie 1935 a avut loc la Casa Femeii conferința unor membri ai Uniunii Intellectuale Române, Petre Comărnescu și Mircea Eliade, despre „*Paradoxurile sociale*”. Conferința a fost prezidată de Aida Vrioni, au asistat studenți, membre ale Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, ale Grupării Femeilor Române și alții⁹³.

---

⁸⁵ ANR, SANIC, fond *familial Cantacuzino*, dosar 209, f. 80-129, manuscris

⁸⁶ *Ibidem*, dosar 222, f. 32, manuscris.

⁸⁷ *Ibidem*, dosar 235, f. 1-7, manuscris, dosar 265, f. 163-167.

⁸⁸ Irina Procopiu, *Pagini de jurnal (1891-1950)*, Polirom, 2016.

⁸⁹ ANR, fond *familial Cantacuzino*, dosar 183, f. 266-283, manuscris.

⁹⁰ *Ibidem*, dosar 187, f. 1-19, manuscris

⁹¹ *Ibidem*, dosar 217, f. 21v-22, manuscris

⁹² *Ibidem*, f. 1-4, manuscris.

⁹³ *Ibidem*, f. 24-25, manuscris.

La 10 ianuarie 1936 a avut loc la Fundația Carol I conferința scriitoarei franceze Luc Valti, venită în vizită în Capitală. Conferința s-a ținut sub auspiciile Uniunii Intellectuale Române, iar scriitoarea a vorbit despre *Femeia la patruzeci de ani*. Aida Vrioni, președinta Uniunii Intellectuale Române în perioada absenței din țară a Alexandrinei Cantacuzino, a prezentat această scriitoare și jurnalistă franceză și a făcut câteva precizări interesante și spirituale asupra subiectului acestei conferințe⁹⁴.

O inițiativă deosebită a Aidei Vrioni, ca membră a Comitetului Uniunii Intellectuale Române, în colaborare cu Consiliul Național al Femeilor Române, a fost organizarea de concursuri literare anuale și obținerea unor fonduri pentru premii, de la diverși donatori, pentru a încuraja pe tinerii literați români în valorificarea talentului lor⁹⁵. În anul 1937, Aida Vrioni se bucura că a primit, cu scopul obținerii acestor premii, 26 romane, 3 critici literare, 22 povestiri morale, 25 nuvele cu titlul *Jertfa unei mame*, 14 eseuri, 7 piese de teatru, 5 nuvele, iar pentru premiul de poezie s-au prezentat 72 concurenți. S-a hotărât ca poeziile să fie evaluate de Claudia Millian, piesele de teatru de Maria Filotti, eseurile de Ion Petrovici. Lucrările urmau a fi repartizate astfel: Alexandrina Cantacuzino 10 nuvele „Jertfele unei mame”, Margareta Vulcănescu povestiri morale, Cornelia Emilian Sevastos 15 nuvele „Jertfele unei mame”, Claudia Millian 5 nuvele, d-na Elena Ion Cantacuzino criticile literare, Aida Vrioni, doamnele Barnovski, Mărgărita Miller-Verghy și Mariella Seulescu trebuiau să împartă romanele⁹⁶.

Au fost distribuite premii pentru: poezie, piese de teatru, nuvele pentru copii, nuvelă asupra jertfei unei mame, roman, critică etc. Aida Vrioni, prin instituirea premiilor literare, a sprijinit mai mulți scriitori necunoscuți, precum Velican Popescu, care în anul 1937 a primit premiu și i s-a publicat romanul *Pământ viu*⁹⁷. Alte premii valoroase au fost acordate pentru trei eseuri, premiul „Profesor dr. G. Marinescu” pentru nuvela *Jertfa unei mame*, premiul „Maria Filotti” pentru două comedii, premiul „Veronica Micle” pentru poezie, premii pentru istorie morală și critică literară⁹⁸.

III. Corespondența și memoriile Aidei Vrioni.

La Arhivele Naționale se păstrează corespondența Aidei Vrioni cu membrii familiei (sora – Elena, soțul – Ștefan, fiica - Viorica), prieteni și colaboratori din țară: Alexandrina

---

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Ibidem*, dosar 1088, f. 45-47, manuscris.

⁹⁶ *Ibidem*, f. 45.

⁹⁷ *Ibidem*, dosar 433, f. 88-89, manuscris, *Gazeta femeilor*, An V, Nr. 148-149, p. 2.

⁹⁸ „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, An XII, nr. 3-4, Imprimeria „Curentul” S.A., București, martie-aprilie 1938, p. 31-32; ANR, SANIC, fond *familial Cantacuzino*, dosar 439 bis, f. 19.

Cantacuzino, Margareta Miller-Verghy, Hortensia Papadat Bengescu, Alice Gabrielescu⁹⁹, Coca Farago¹⁰⁰, Cecilia Cuțescu Storck, Constantin Mille, N. I. Herescu¹⁰¹, Camil Petrescu, Ecaterina Săndulescu, Tudor Arghezi, Alice Voinescu, dar și din străinătate: Jindra Huskova¹⁰², Ljuba Kassarova¹⁰³, Blanche Duhamel¹⁰⁴.

Scrierile memorialistice ale Aidei Vrioni, păstrate la Arhivele Naționale și transcrise în acest volum de documente, sunt: *Însemnări zilnice din vremea ocupației (1916-1921)*, note din anii 1924, 1927, 1930, 1933, *21 mai 1934, seara după înapoiere de la familia Eugen Ionescu (Caracal)* și cinci caiete cu memorii din perioada iulie 1949 - 25 iunie 1953.

Toate aceste lucrări sunt manuscrise, multe dintre ele cu creion cu mină grafit, care s-a șters în timp, deci sunt greu lizibile, dar deosebit de personale, cu diverse informații medicale, literare, de viață cotidiană. Starea lor greu accesibilă lecturii a fost conștientizată chiar de Aida Vrioni, care în 1953 nota despre memoriile ei: „*Iar scriu toate aberațiile ce-mi trec prin minte! Și mă hotărâsem doar să nu le mai aștern pe hârtie. Cine m-ar citi vreodată ar zice că am fost sau nebună, sau incomprehensiv de inteligentă. Din fericire, scriu așa de repede și deci ilizibil, încât nu e pericol (sau șansă!) să mă citească cineva vreodată*”¹⁰⁵.

În anii interbelici, au fost destul de multe femei, chiar și din România, scriitoare sau de alte profesii, care și-au publicat lucrările memorialistice, de exemplu scriitoarele-prietene ale Aidei: Agatha Grigorescu-Bacovia, Mărgărita Miller-Verghy, Claudia Millian și alte personalități feminine ale epocii precum: Anne Benteoiu – *Timpul ce ni s-a dat. Memorii 1944-1959*, Alice Voinescu – *Jurnal*, Irina Procopiu – *Pagini de jurnal (1891-1950)*, Jeni Acterian – *Jurnalul unei fete greu de mulțumit*, Micaela Ghițescu – *Între uitare și memorie*, Cella Serghi – *Pe firul de păianjen al memoriei ș.a.*

În general, în anii 1950-1953, Aida și-a notat zilnic impresiile, trăirile, foarte rar observăm în caietele ei zile lipsă – de exemplu, zilele 23-27 mai 1951. Aceste scrieri memorialistice sunt variate ca dimensiuni, de la 2-3 pagini, până la câteva zeci cum sunt

⁹⁹ Alice Gabrielescu (1893-1968) a fost o prozatoare, traducătoare și jurnalistă română. A debutat în anul 1920 la concursul literar al editurii „Cartea Românească”, reușind să obțină premiul I pentru cartea *Povestiri pentru copii*. În 1941 a devenit membră a Societății Scriitorilor Români. Colaboratoare la „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”.

¹⁰⁰ Coca Farago (1 aug. 1913, Craiova - 1 sept. 1974, București) poetă, prozatoare și autoare dramatică. Studii liceale și de artă dramatică la Conservatorul „Cornatti”, Craiova. Și-a impresionat contemporanii compunând versuri la vârsta de șase ani. Debutează în „Viața literară”, cu poezia „Primăvara” (1928). Actriță la teatrele din Craiova și Cernăuți; pictor scenograf la Teatrul Național din Craiova și la Teatrul Poporului din București (1945-1946). A colaborat cu multe publicații („Adevărul”, „Arhivele Olteniei”, „Bilete de papagal”, „Familia”, „Junimea literară”, „Viața literară”, „Viața Românească”, „Flacăra”, „Ramuri” ș.a). A editat la Caracal, în colaborare, revista „Domnul de rouă” (1936). A lăsat în manuscris mai multe piese de teatru, un roman, o nuvelă.

¹⁰¹ N. I. Herescu a fost președintele Societății Scriitorilor Români, între 1939-1944.

¹⁰² Jendra Huskova (1898-1980), scriitoare cehă, profesoară universitară de limba și literatura română la Bratislava. Elevă a lui J.U. Jarnik și Ovidiu Densușianu. Traducătoare din limba română.

¹⁰³ Ljuba Kassarova (1887-1946) poetă, traducătoare, jurnalistă din Bulgaria.

¹⁰⁴ Blanche Albane (1886-1975), actriță de teatru și film, căsătorită cu Georges Duhamel, medic, scriitor și poet, membru al Academiei Franței.

¹⁰⁵ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 58, f. 136, manuscris.

ultimele patru caiete cu memorii din perioada anilor 1950-1953, anii de geneză ai regimului comunist în România.

În *Însemnări zilnice din vremea ocupației (1916-1918)*, autoarea descrie zilele întunecate, petrecute cu temeri, spaime, puțină hrană, lemne și medicamente, fără sărbători în Bucureștiul supus ocupației militare germane. Scrie despre arestarea fratelui său și teama de a nu fi deportat în Germania, de moartea poetului-jurnalist Constantin Al. Ionescu (Caion), moartea mamei Anatolia, îngrijitoarea Aidei în zile de boală, despre autoritățile germane și române din perioada ocupației, ceremonii militare și manifestații populare. Este o evidentă diferență între stilul acestor prime scrieri memorialistice din anii de tinerețe și de lipsă de experiență a scriitoarei, care sunt note sumare, creionate rapid, cu prescurtări, greșeli și stilul din anii 1949-1953, când, deși era bolnavă, scrierea ei este mai îngrijită, mai elaborată.

Jurnalista a fost pasionată de călătorii, a scris multe scrisori, articole, însemnări despre voiajurile sale la Paris – 1 ianuarie 1927, la cursele de la Cannes, la serbarea celebrului Carnaval de Mardi Gras de la Nisa, ediția a 49-a din februarie 1927, de asemenea, despre vizitele de la Constanța, Anina-Reșița, Băile Herculane, Sinaia. S-au păstrat fotografiile ei din diverse călătorii la București, Nisa, Varna, Atena, Constanța, Târgu Neamț, Poiana Brașov, Ciocănești-Ilfov, și în străinătate: Italia, Franța, Bulgaria și Grecia¹⁰⁶. Unele din aceste scrisori sau pagini memorialistice sunt indescifrabile, scrierea este ștersă, conțin informații disparate, descriptive, imprecise și nu au fost transcrise în această culegere de documente.

În însemnările ei din *21 mai 1934, seara după înapoiere de la familia Eugen Ionescu (Caracal)*, autoarea notează impresiile vizitei de la Caracal și tristețea provocată de absența tinerei Viorica Vrioni, plecată la Viena pentru studii.

Memoriile zilnice din anii 1949-1953 sunt consemnate în cinci caiete cu mărturii despre tratamentul brutal impus de regimul comunist fostei burghezii și intelectualității interbelice, deși familia Vrioni, nefiind în prim-planul vieții politice, nu a făcut obiectul predilect al epurării ideologice a așa-zisilor „dușmani de clasă”, dar nici nu a beneficiat de privilegii. Putem constata că nici aceste caiete cu însemnări nu conțin critici vehemente la adresa regimului (poate că acesta este un motiv pentru care scrierile au supraviețuit și au ajuns să fie preluate prin cumpărare de către Arhivele Naționale, și nu confiscate de Securitate!), deși acuitatea de spirit pe care scriitoarea o dovedește ar fi putut îndreptăți cititorul să aștepte o privire lucidă și asupra realităților politice. Recunoscându-i-se meritul de a fi fost prima femeie jurnalist, cu oarecare simpatii de stânga, Aida Vrioni a încercat să coabiteze cumva cu regimul și să obțină ba mărirea pensiei, ba dreptul la cotă de lemne, ba dreptul de a ține servitori (la un moment dat familia unor servitori îi abuzează pe bătrânii Vrioni, încercând să preia locuința!), ba să scrie piese de teatru conform noilor realități politice („realismul socialist” timpuriu).

Scriitoarea începea jurnalul aproape în fiecare zi cu starea vremii, care o influența fizic și psihic, apoi scria despre evenimentele zilei, treburile casei, problemele de sănătate (analize, controale, medici, boli, tratamente), serbări onomastice, religioase, naționale,

---

¹⁰⁶ ANR, SANIC, fond personal *Vrioni Aida*, dosar 55, f. 28v, manuscris.

consemnate la București și la Călimănești, unde mergea cu soțul în fiecare vară la tratament. Sunt menționate numeroase persoane cu care intră în contact: membrii familiei, rudele, prietenele, medicii. Desigur, nu puteau lipsi comentariile, criticile, dar și aprecierile Aidei cu privire la măsurile economice, sociale, culturale impuse de noul regim comunist și impactul lor socio-economic. Multe pagini din aceste caiete sunt pline cu descrieri de cărți și de scriitori, deoarece multe din zilele Aidei erau petrecute cu lecturi sau audieri de concerte la radio.

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, în condițiile instalării regimului comunist în România, familia Vrioni, la fel ca cea mai mare parte a burgheziei interbelice, s-a confruntat cu sărăcia, bolile, uitarea și izolarea. Scriitoarea și jurnalista Aida Vrioni era membră a Uniunii Scriitorilor Români și primea o mică pensie, singurul venit al familiei, în memoriile ei fiind prezentă teama de epurări și de pierderea pensiei: „*O nefericită de femeie bolnavă, având un soț bolnav ca și mine, nu avem alt mijloc de trai decât pensia de 5300 lei lunar, recompensă a 50 de ani de activitate pe tărâm cultural și literar.*”¹⁰⁷ „*Frumos e tratată prima ziaristă din țara noastră, singura femeie care cu mijloace proprii a făcut să apară și a condus, timp de 18 ani, „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români” și care a organizat concursuri literare anuale pentru tinerii scriitori de talent*”¹⁰⁸.

Despre sistemul de teroare, înfometare și lipsuri specific regimului comunist, care afecta în mod direct atât fosta burghezie înstărită, dar și cea mai mare parte a populației, Aida scria: „*Ni s-a raționat lumina electrică. S-au dat cote imposibil de respectat. S-a revenit asupra măsurii trecute. Poți consuma cât vrei, dar s-a scumpit kilowatul la 30 de lei. Deci reducere forțată de consum electric. Cine va putea plăti mii de lei pe lună numai pentru lumina electrică, când majoritatea lefurilor variază între 3 și 5000 de lei! Poate numai cei care au sute de mii de lei lefuri pe lună.*”

„*S-a raționat gazul (petrolul): 8 litri pe lună! Oamenii nevoiași care se încălzesc și gătesc la lămpi de gaz sunt consternați. Chiar și această cotă se dă numai celor care posedă cartea de lemne; cei care n-au dreptul la lemne, n-au nici dreptul la gaz! S-a revenit în parte și asupra acestei măsuri: se menține cota lunară cu 10 lei litru și se vinde la liber cu 16 lei litru. Ce să facă și bietul Stat! Are nevoie de mulți bani pentru această vastă organizație socială și trebuie din când în când să imite pe speculanți, deși n-ar vrea s-o facă. O face desigur cu strângere de inimă. Din acelea mai scumpe.*”¹⁰⁹

Aida amintește cu tristețe și durere despre dificultățile de aprovizionare cu alimente și foamea din anii 1951-1952: „*Se plânge de lipsa aproape totală de alimente. Ce să însemne oare această lipsă generală? Înțeleg că nu se dă carne! De ce? Nu știi! Dar nici ouă, unt, untură, mezeluri, brânză, legume? S-au isprăvit deodată toate în țara românească? Atunci ce să facem? Să murim de foame?*”¹¹⁰ Și o mică și rară bucurie: „*Seara, mi-a adus M. o lămâie. M-am bucurat ca un copil văzând sfera galbenă și mirosind aroma aceea uitată!*”¹¹¹ Apar și cozile de oameni la cumpărături: „*Doamne! S-or termina*

¹⁰⁷ *Ibidem*, dosar 56, f. 35v, 61v-62, manuscris.

¹⁰⁸ *Ibidem*, dosar 57, f. 55v, manuscris,

¹⁰⁹ *Ibidem*, dosar 56, f. 18, manuscris.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 70v, manuscris.

¹¹¹ *Ibidem*, dosar 58, f. 39v, manuscris.

vreodată turmele de oi – oameni de pe la ușile prăvăliilor? Ce spectacol înapoiat și degradant! În ce stare ne-au adus repetatele masacre omenеști!”¹¹²

Perioada iernilor ridică mari probleme cetățenilor, care erau lipsiți de dreptul de a cumpăra cantitatea de lemn necesară încălzirii casei, iar Aida a scris despre frigul cumplit din 1951: „Miercuri, 3 oct. – Sâmbătă, 6 oct. Frig ca la început de iarnă. Tremurăm toată ziua. Îngrozitor ar fi să înceapă iarna de acum! Am muri de frig. Ce bine era înainte! Terminam lemnele, telefonam și ne aduceau în aceeași zi cantitatea care ne trebuia. Acum se cer formalități peste formalități și cozi de îngheață inima în om așteptând. Și până la urmă, îți aprobă o cantitate insuficientă, împărțită în tranșe și tranșa din urmă nu ți-o mai dă niciodată. Așa a fost în ultimii ani. De ce o mai fi existând minciuna celei de-a treia tranșe? De ce nu s-o fi spunând oare adevărul? Suntem oameni mari și atât de necăjiți că nu ne este aminte de glume sau de joacă. Mi-e groază când mă gândesc să stau în frig așa bolnavă grav cum sunt. Și ce de timp pierdut cu formalitățile! Trăim în epoca celei mai complicate birocrății.”¹¹³

În aceste condiții grele, familia Vrioni a recurs și la vânzarea treptată a lucrurilor valoroase din casă: biblioteca, radioul, covorul, blănurile și hainele elegante ale scriitoarei. Suferindă, Aida scria cu tristețe despre aceste pierderi: „Noii posesori ai bibliotecii noastre au telefonat când pot veni să ridice mobilele. Tăticu', care este cu grija casei și care știe că avem atâta nevoie de bani, le-a spus că pot să vină vineri. M-am agățat de un fir de pai și l-am rugat să amâne până sâmbătă. Deci, numai două zile va mai sta în casa mea biroul mare cu placă de cristal, de la care am condus eu «Revista scriitoarelor și scriitorilor români» timp de vreo 15 ani, de când l-am cumpărat, și biblioteca masivă, agreabilă, căsuța cărților și scrierilor mele în tot acest timp.”¹¹⁴ „În al doilea rând, mi-a părut rău de Radio. E un aparat splendid. Și azi, de câte ori întorc ochii spre măsura văduvită de el, îi întorc repede în altă parte, deoarece mă înecă plânsul.”¹¹⁵

În mod surprinzător pentru o persoană atât de lucidă, analitică, dar și de orientare de stânga, Aida făcea foarte rar referiri la regimul politic, ba chiar comenta pozitiv (uneori subtil ironic!) sistemul comunist: „30 noiembrie 1952. Azi a fost ziua votării. Însuflețire. Lume multă pe străzi. Dansuri și cântece în fața localurilor de vot. Se bucură poporul!”¹¹⁶ „S-a deschis Camera”¹¹⁷. S-a votat bugetul, înființarea unui tribunal suprem, numirea procurorului general și și-au votat decretul legi. Nu urmăresc ziarele, fiindcă nu-mi mai pot permite luxul să le cumpăr, dar cred că n-a ținut camera decât o zi sau două. Un mare progres, o mare economie. Înainte, Parlamentul ținea câteva luni. Enormă risipă de bani pentru discursurile deputaților și senatorilor, care veneau să petreacă în Capitală și să asculte frazeologia oratorilor, răsplățiți cu aplauze zgomotoase.”¹¹⁸ Posibil să fi adoptat o atitudine de conjunctură, pentru a asigura viața în libertate (!?) a familiei sale.

¹¹² *Ibidem*, dosar 56, f. 18v, manuscris.

¹¹³ *Ibidem*, f. 98, manuscris.

¹¹⁴ *Ibidem*, f. 47v.

¹¹⁵ *Ibidem*, f. 48.

¹¹⁶ *Ibidem*, dosar 58, f. 45v, manuscris.

¹¹⁷ Camera Parlamentului devenise Marea Adunare Națională prin Constituția din 1948.

¹¹⁸ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 58, f. 66.

Aida a scris destul de apreciativ în memoriile sale despre liderii comuniști, de exemplu despre Gheorghe Gheorghiu Dej: „*Joi 8 noiembrie <1951>. Astăzi, Gheorghiu-Dej, conducătorul partidului muncitoresc român, a împlinit 50 de ani. Pentru acest eveniment însemnat s-a decretat zi de repaos general. Din 50 de ani, omul a trăit numai 39 de ani, 11 ani a fost închis. Groaznic lucru trebuie să fie, să te priveze careva de libertate, fără să fi comis o crimă sau o nelegiuire! Ce meschin abuz de putere!*”¹¹⁹

În același registru al milei creștine a scris și despre Iosif Vissarionovici Stalin: „*Azi am auzit o veste care m-a consternat: marele prieten al românilor, generalul Stalin, a avut un atac de congestie cerebrală, care i-a paralizat partea dreaptă a corpului și graiul. Mare emoție în țările de democrație populară. Sărmanul de el! Boala și moartea nu cruță pe nimeni.*”¹²⁰ În final, însă, ea a punctat supremația Bisericii, a creștinismului: „*Sâmbătă, 7 martie. Zi admirabilă. Soare, călduț. În casă tot frig. În hol parcă e mai frig ca iarna. Lumea tristă. Trag clopotele pentru moartea marelui binefăcător al omenirii. Cum rămâne cu inexistența lui Dumnezeu?*”¹²¹

Bătrâna doamnă Vrioni mai auzea despre epurările politice ale regimului: „*Mi s-a spus aseară că au fost executați trei ingineri condamnați în ultimul proces și am fost așa de tulburată că n-am putut adormi. Trei vieți în plină forță distruse din voința oamenilor!*”¹²² Chiar și Florin, fiul ei, a fost chemat la Miliție și anchetat de Securitate¹²³, dar se pare că nu au fost decise măsuri împotriva lui. Însă mulți alți oameni, cunoscuți și necunoscuți, s-au ales cu vieți distruse: „*Pe seară, mi-au venit două prietene, pe care nu le-am mai văzut de foarte mult timp: dna Ștefănescu-Goangă și Mariella Seulescu*”¹²⁴. Prima locuiește de trei ani într-un pod, iar a doua sub o scară! E îngrozitor! Amândouă însă suportă cu curaj (sic!). Mariella însă este într-adevăr o «iasmă descărnată». Nu mai e om! Și neagră-arămie. Când a intrat, am recunoscut-o cu greu. Ce-a făcut viața din atâtea ființe care n-au făcut niciun rău nimănui!”¹²⁵

În caietele sale, Aida a scris și despre evenimente puțin mediatizate în epocă, precum emigrarea populației evreiești din România în Ierusalim, sau accidente feroviare. În anul 1951, povestea despre plecarea evreilor: *Joi, 26 aprilie. Mi s-a povestit azi de dimineață o scenă care m-a emoționat până la lacrimi. Aseară, la ora 9, au plecat 1200 de evrei cu trenul, din Gara de Est, la Constanța, pentru ca astă-seară să ia vaporul spre Palestina. O prietenă s-a dus la gară să vadă pe două prietene ale ei (mamă și fată), care plecau. Fata și-a lăsat aici un logodnic creștin. Mama se urca în tren și fata ședea pe peron cu logodnicul. Mama era în toate stările de teamă ca nu cumva fata să lase trenul să plece fără ea. În ultimul moment, după o despărțire sfâșietoare, s-a urcat în tren lângă mama sa, în hohote disperate de plâns. Poate, este chiar sigur, că nu se vor mai vedea niciodată. Ce*

¹¹⁹ *Ibidem*, dosar 56, f. 9v, manuscris.

¹²⁰ *Ibidem*, dosar 58, f. 86, manuscris.

¹²¹ *Ibidem*, f. 86v, manuscris.

¹²² *Ibidem*, f. 10v, manuscris.

¹²³ *Ibidem*, f. 80, manuscris.

¹²⁴ Mariella Seulescu, traducătoare a lucrării *Apologia lui Raimond Sebond* de Michel de Montaigne (ediție interbelică).

¹²⁵ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 58, f. 143, manuscris.

groaznică și dezesperată semnificație are acest cuvânt: niciodată! E sinonim cu moartea. Mama și fata se duc în Israel, unde sunt așteptate de soț și tată, care nu le-a văzut de câțiva ani. A venit înadins cu avionul de la Paris sau Londra, ca să le primească”¹²⁶.

Pentru Aida, obișnuită să voiajeze prin țară și străinătate și suferind de îngrădirea dreptului de călătorie de către autoritățile comuniste, plecarea evreilor în Palestina era interpretată și ca o manifestare a libertății individuale: „*Fericiți oameni! Erau mii de oameni în gară, care-și conduseseră rudele și prietenii și care, în tramvai, printre lacrimi, surâdeau spunându-și unii altora: «Lăsați, că peste 10-12 zile, plecăm și noi». Pot pleca! Dumnezeu! Ce mare fericire! Îmi dau seama acum, mai mult decât oricând, ce înseamnă libertatea individului. Să poți pleca unde vrei, când vrei. Să schimbi orizontul, să te reînnoiești, să te instruiști, să te poți mișca după voie, liber într-o țară liberă. Niciodată nu mi-am dat seama mai bine că în momentul acesta de starea de robie și umilință în care ne aflăm... Civilizația și progresul nu sunt niciodată regionale, ci universale. Altfel de civilizație nu e de înțeles. E un surogat.*”¹²⁷

Scriitoarea amintește în memoriile ei și despre două accidente de tren din 1951, ocutate de presa epocii: „*Astă noapte a fost o ciocnire de trenuri la Râureni, între Govora și R. Vâlcea. Nu se scrie nimic, fiindcă nimic rău nu se poate întâmpla în R.P.R. Cine știe câte victime or fi! Oameni nevinovați, plecați la drum cu gândul întoarcerii, au rămas zdrobiți sub sfărâmurile vagoanelor! Afurisită de întrecere, sau personal obosit, sau personal nepregătit?! Nu sunt patru săptămâni de când a fost iar un groaznic accident pe cale ferată, spre Timișoara. De ce nu se iau măsuri?*”¹²⁸

Era o altă Românie, cu noi sărbători naționale: 1 mai, 23 august, 7 noiembrie, pe care autoritățile comuniste le oficiau cu defilări, steaguri, pancarte, lumini, erau puținele ocazii în care magazinele erau din nou aprovizionate cu produse (carne, brânză, portocale). Astfel, la „*1 mai 1951. Sărbătoarea muncii! Cinstiți cu un fast, un lux de costume și culori, o desfășurare de masse omenești, cum nu s-a mai văzut în țara noastră, până acum câțiva ani. O încântare pentru ochi, o evadare din cotidian. Dar câți bani cheltuiți și câtă oboseală pe bieții oameni!... Pe aici au trecut sportivii. Tineretul țării. Mai mult goi! Flanele și șorturi în diverse culori. În genere veseli, deși erau chinuți de necesități inexorabile. Ședeau doar de la 5 pe drumuri și trebuia să mai stea până la 2. Sunau din poartă în poartă și nimeni nu le deschidea, fiindcă ar fi năvălit sute și nimeni nu mai are oameni de serviciu ca să curețe după ei, dacă ar fi vrut să curețe. E pentru prima oară în viață că m-am gândit la chinul acelora care trebuie să stea în picioare, pe străzi, câte 9-10 ore la rând. De ce oare s-or fi desființat Vespasienele? Nu erau estetice, dar era foarte necesare pentru sănătatea omului.*”¹²⁹

Desigur, autoritățile comuniste nu uitau să celebreze ziua de 7 noiembrie, ziua revoluției bolșevice: „*Vineri, 7 noiembrie. Nor, zi rece. Pe bulevard, în fața ferestrelor noastre, sportivii, cu steagurile fâlfâind în vânt, bat pământul pe loc, zgribuliți în așteptare,*

¹²⁶ *Ibidem*, dosar 55, f. 26, manuscris.

¹²⁷ *Ibidem*, f. 26, manuscris.

¹²⁸ *Ibidem*, dosar 58, f. 72v, manuscris.

¹²⁹ *Ibidem*, dosar 55, f. 36, manuscris.

*oricând vor porni spre defilare. Orașul are reflexe roșii de la miile de metri de pânză roșie, cu care sunt îmbrăcate fațadele instituțiilor publice. E o orgie de roșu.*¹³⁰

Aida Vrioni și-a păstrat convingerile și practicile religioase, chiar și în contextul aplicării unor măsuri antireligioase în România comunistă, continuând să meargă la biserică atunci când sănătatea îi permitea, să celebreze sărbătorile creștine, aceste credințe și obiceiuri fiind pentru ea momente de liniște, pace, siguranță. *„Vineri 26 octombrie. Sft. Dumitru. Cine mai știe azi de sfinși? Ziua unui sfânt era până mai acum câțiva ani o zi de odihnă, de reculegere. Azi e o zi de muncă, ca toate celelalte. Nu se mai serbează decât sărbătorile laice: aniversările câtorva fapte care marchează evoluția socialismului în curs. Atunci se bucură poporul, dar nu se odihnește. Bucuria e dinamică, nu statică și mulțimea trebuie să și-o arate prin mers și strigăte, timp de câteva ceasuri. Dar, cel puțin, știe că s-a bucurat!”*¹³¹

Desigur, multe din zilele descrise erau banale, cu evenimente obișnuite – dar în noua lume comunistă! – și deseori, ea însăși se plângea de plictiseală: *„Sâmbătă, 3 noiembrie – duminică, 4 noiembrie. Zile goale, neinteresante. Același program! Deșteptarea între 7½-8. Îmbăiatul în baia înghețată. Cea mai grea parte a zilei! Pe urmă cafeaua, toaleta mea simplificată la extrem, puțin merg în cameră, în raport cu puterile mele. Masa în hol, într-un frig grozav. Siesta. Scularea între 4½ -5. Apoi întunerec. Aprindem lumina. Un singur bec și acela mic. Ne prăpădim ochii. Dar trebuie să facem economii. Ni s-a raționat și lumina electrică. Așa se construiește socialismul: cu sacrificii.”*¹³²

Iar zilele cu mari bucurii și momente fericite, dar rare, erau cele în care se difuzau la radio concerte: *„Duminică, 2 decembrie. Zi frumoasă, liniștită. Înainte de dejun, audiție muzicală în camera copiilor. Se difuza la Radio, din sala Ateneului Român, Requiemul de Mozart, cu orchestră, chiar și soliști. O înaltă sărbătoare sufletească! Admirabil condusă și pusă la punct, cu voci minunate și interpreți la fel, această înaltă manifestare muzicală mi-a dat maximum de emoție artistică. O rugăciune pentru morți, care ușurează desprinderea sufletului de materie și înălțarea lui spre zările luminoase, unde-l așteaptă Dumnezeu tuturor iertărilor. În acest splendid imn al morții găsești regretul, tristețea, teama de pedeapsă și bucuria iertării și a păcii veșnice.”*¹³³

Chiar și cu aceste momente fericite, viața omului obișnuit era inundată de necazuri, lipsuri și abuzuri. După ce invocă uneori aderarea ei la idealurile stângii, la 26 ianuarie 1952 Aida concluzionează lucid, poate cel mai dur comentariu al ei, un adevărat verdict asupra regimului comunist: *„A fost frumos comunismul în teorie. În practică, este mizerie și istovire. Păcat! Toată viața am purtat un ideal în suflet și când am crezut că l-am ajuns, mi l-au zdrobit greșiiți interpreți! Teoria nu este practică.”*¹³⁴

Multe pagini din caietele de memorii ale Aidei conțin referiri la prietenele și colaboratoarele ei, la evenimente comune. Evocă drept cele mai bune prietene ale ei pe

¹³⁰ *Ibidem*, dosar 58, f. 30v, manuscris.

¹³¹ *Ibidem*, dosar 56, f. 4, manuscris.

¹³² *Ibidem*, f. 8 f,v, manuscris.

¹³³ *Ibidem*, f. 27, manuscris.

¹³⁴ *Ibidem*, f. 61, manuscris.

Elisa Thenun¹³⁵, Maria Petrescu și Mărgărita Miller-Verghy. „...sinceritate și curățenie în sentimentul pe care mi-l poartă, pe care le avea bună și prima mea prietenă, Elisa Thenun. Are inteligența, adâncimea cugetării și gustul discuțiilor serioase, la fel cu a doua mea prietenă, Maria dr. Petrescu, și optimismul nezdruccinat al d-șoarei Miller Verghy (Tante Margot) a treia prietenă a mea bună.”¹³⁶

Despre Maria Petrescu, Aida Vrioni amintește destul de puțin: „Azi am scris vechii mele prietene Maria dr. Petrescu. În vara asta sunt 41 de ani de când ne cunoaștem. În tren, spre Sinaia. Eram cu Florinel, care avea patru ani. Ea s-a coborât la Câmpina, la drum la tatăl său, dr. C. Istrati, care avea o frumoasă proprietate acolo.”¹³⁷ Prietene din 1911, ele au păstrat legătura, au corespondat, probabil s-au întâlnit mulți ani la Sinaia.

O personalitate des amintită în memorii este scriitoarea Mărgărita Miller-Verghy, alintată Tante Margot în aceste scrieri memorialistice, care în 1952¹³⁸, deși avea 87 de ani, o vizita constant și o încuraja cu căldură. „Înainte de dejun a venit Tante Margot. Mi-a umplut sufletul de bucurie și de melancolie. Dureoasa melancolie a frumoaselor timpuri apuse. Venea de la Mezincescu, președintele Comitetului pentru artă și era încântată de bunătatea, blândețea și delicatetea acestui om. Și el a fost burghez. Tot Margot mi-a spus că i-a vorbit și de mine, de activitățile și de boala mea și de situația precară în care am ajuns. Nici un răspuns precis. Ceva vag, care nu spune nimic, nu angajează la nimic. Ar fi fost prea frumos să fie ceva! Or, noroc de felul acesta n-am avut încă de când am venit pe lume!...”¹³⁹

Foarte des menționate ca prietene bune, care o vizitează des, sunt Lucia Demetrius¹⁴⁰ (Lucica), dramaturg și regizor de teatru, și mama acesteia, Antigona (numită Coana Antigona sau C. Antigona). Despre tatăl Luciei, Vasile Demetrius, aflăm din memoriile lui Victor Eftimiu¹⁴¹ că a fost un bun scriitor, uitat după moarte, „printre zece mari poeți care au urmat lui Eminescu”, prieten bun cu Gala Galaction, Tudor Arghezi, N. D. Cocea. Scrierile Luciei Demetrius erau analizate și apreciate de Aida: „Dar ce minunat scria Lucica,

---

¹³⁵ Există o singura mențiune a acestei femei în memoriile Aidei.

¹³⁶ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 58, f. 78v, manuscris.

¹³⁷ *Ibidem*, dosar 57, f. 72v, manuscris.

¹³⁸ *Ibidem*, dosar 56, f. 52, manuscris.

¹³⁹ *Ibidem*, f. 33v, manuscris.

¹⁴⁰ Lucia Demetrius (1910-1992) actriță, prozatoare, poetă, traducatoare și autoare dramatică. A fost fiica lui Vasile Demetrius și a Antigonei Rabinovici (tatăl, Benedict Rabinovici, medic evreu, din Iași). Lucia a absolvit Școala Centrală „Maria Brâncoveanu”, și-a dat licența în litere și filozofie, s-a înscris la Conservatorul de Arta Dramatică din București. A fost actriță la Cernăuți, la Brașov și la București, dar a părăsit scena pentru a reveni după cincisprezece ani ca autoare de teatru. A debutat editorial cu romanul *Tinerețe* (1936), iar în 1946 ca autoare dramatică - *Turneu în provincie*, devenind unul dintre dramaturgii cei mai prolifici, prin lucrările de teatru: *Cumpăna*, *Vadul nou*, *Premiera*, *Oameni de azi*, *Trei generații*, *Vlaicu și feciorii lui*, ș.a. A publicat și volume de nuvele, note de călătorie, a tradus din literatura engleză, franceză, rusă. Lucia Demetrius a lucrat ca funcționară la birourile „Malaxa”, profesoară la Conservatorul Muncitoresc, prim-secretar de presă la Ministerul Informațiilor, regizoare la Sibiu, Brașov și Bacău.

Deși a scris numeroase pagini memorialistice (*Memorii*, Editura Albatros, București, 2005) și a fost foarte apropiată de Aida Vrioni, nu a notat aproape nimic despre ea.

¹⁴¹ Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, Editura pentru Literatură, 1965, București, p. 216.

*când nu scria după comandă! Era cea mai bună novelistă a noastră. Are și acum idei, fond, formă frumoasă, n-a pierdut nici meșteșugul scrisului, dar nu mai e același lucru. Păcat!*¹⁴²

O altă persoană apreciată pentru profesionalism și implicare era părintele Vască, preotul care o consilia și o ținea conectată la viața religioasă.

Autoarea menționează și alte personalități cu care a intrat în contact, precum: Ion Zamfirescu¹⁴³, eseist, profesor universitar, Ion Marin Sadoveanu¹⁴⁴, scriitorul Ludovic Dauș¹⁴⁵, Nifon Craioveanu¹⁴⁶, fostul mitropolit al Olteniei.

În aceste pagini memorialistice, sunt menționate foarte sumar, doar cu prenumele sau cu o literă (Gicuț, Cristina, Manina, Niko, Stan, Frosa, Izu, doamna F., G.M.O., Fl., M. ș.a.) diferite persoane din anturajul scriitoarei, care o vizitau și o sprijineau, dar care, în lipsa altor informații, n-au putut fi indentificate.

Bolnavă și în vârstă, doamna Vrioni nu putea evita consultațiile și tratamentele recomandate de medici, scria deseori despre calitățile și defectele acestora, despre sprijinul și afecțiunea unor doamne doctor, în special Adela dr. Drăgănescu, Georgette Botez, Mărioara dr. Marinescu, Nina Ionașcu. Foarte des amintește de sfaturile și ajutorul constant acordat de dr. Monda¹⁴⁷ și soția lui, Cleopatra¹⁴⁸, medici apropiați de lumea scriitorilor, care au participat și la excursia din Deltă în 14 mai 1951. De asemenea, scrie despre calitățile profesionale, dar și personale, ale doctorilor de la Călimănești¹⁴⁹, doctori care anual îi acordau asistență medicală și cu care stabilise în timp trainice legături de prietenie: dr. Meller, dr. Chiliban și fetele lui, Viorica și Mioara, dr. State Drăgănescu și soția, Marioara¹⁵⁰, dr. Ecaterina Vănescu (alintată Doctorica), soră a doctoriței Niculescu, medic primar în Călimănești, dr. Olănescu, dr. Georgescu, dr. Dona, dr. homeopat Nicolicescu. Stațiunea Călimănești, unde mergea din 1926 în fiecare vară pentru tratament, este prezentată ca o localitate pitorească, cu izvoare, insula și mănăstirea Ostrov¹⁵¹, parc, vile somptuoase pe Valea Oltului.

Aida și Ștefan Vrioni au fost tratați de medici renumiți, precum dr. Paulian, dr. Lycurg Pelcingățeanu, dr. C. I. Parhon, dr. A. Obregia, marele neurolog. Despre calitățile și sprijinul acordat de dr. Ana Aslan de la Spitalul Cantacuzino Aida scria: „... a venit să mă vadă doctorița Aslan și mi-a spus că boala lui tăticu a evoluat spre bine și în curând o să vină acasă. Aș fi fost încântată de această perspectivă, dar a adăugat că ar fi necesar să

---

¹⁴² ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 56, f. 17, manuscris.

¹⁴³ *Ibidem*, dosar 58, f. 20v, manuscris.

¹⁴⁴ *Ibidem*, f. 115v, manuscris.

¹⁴⁵ *Ibidem*, dosar 55, f. 48v, manuscris.

¹⁴⁶ *Ibidem*, dosar 57, f. 22, manuscris.

¹⁴⁷ Virgiliu Monda (1898-1991), medic și romancier, vezi Claudia Millian, *Cartea mea de aduceri aminte*, p. 532.

¹⁴⁸ ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 56, f. 2, manuscris.

¹⁴⁹ *Ibidem*, dosar 57, f. 69, manuscris.

¹⁵⁰ *Ibidem*, dosar 56, f. 8v, manuscris.

¹⁵¹ Numele de Ostrov vine de la faptul că este construită pe un ostrov (insuliță) a Oltului în centrul orașului - stațiune Călimănești din județul Vâlcea.

mă internez eu în locul lui.”¹⁵² „Mi-a plăcut mult doctorița Aslan. A câștigat enorm de mult la fizic de când nu ne-am văzut și e foarte apropiată și extrem de simpatică”¹⁵³”.

Multe pagini din caietele cu memorii ale doamnei Vrioni sunt pline de caracterizări și lamentații referitoare la bolile și starea ei de sănătate. Această stare de spirit a fost determinată de crizele medicale suferite de Aida la 25 octombrie 1950, un spasm vascular cerebral, care i-a provocat o semi-paralizie, iar în decembrie 1952, o bronho-pneumonie, suferințe care i-au creat senzația „că m-am transformat într-un arici, cu țepi zbârliți a luptă”¹⁵⁴.

Dar, chiar și în acești ani când era bolnavă și izolată, ea s-a străduit să scrie, să participe la viața culturală. Astfel, la Călimănești, deși aflată la tratament, în ciuda opoziției soțului, s-a lăsat implicată în evenimente literare și a susținut o conferință, la rugămintea secretarului cultural, domnul Mânzu. Astfel, la 5 august 1951: „Când am ajuns, președintele Sfatului Popular mă aștepta în stradă. La scară, m-așteptau colonelul Brătescu și Katy și alți figuranți, iar sus, Mânzu. Când am intrat în sală, am fost primită cu un ropot de aplauze. ...colonelul m-a prezentat în termeni extrem de elogiși. Am început eu, într-o atmosferă caldă și prietenoasă. Am citit recenzie a asupra cărții lui Polevoi «Povestea unui om adevărat», am continuat citind versuri din Maiakovski și Maria Banuș și am încheiat ședința cu finalul actului meu: «Ultimul zbor», care a avut un extraordinar succes. Tot timpul am fost viu aplaudată și urmărită cu multă atenție în cea mai mare liniște. Un public extrem de cuviincios, deși pestriț. Am avut o zi bună, cum de mult n-am mai avut. Mă regăseam în elementul meu. Felicitată, adulată, aplaudată, ca în trecut! Simțeam că trăiesc. Am primit splendori boboci de trandafiri roșii. Am fost condusă de municipalitate până afară în stradă și am plecat cu tăticu', însoțită de Katty și colonelul Brătescu, directorul căminului cultural. Katty tatona să vadă dacă nu vreau să fac o ședință și la Căciulata. Nu i-am promis.”¹⁵⁵

De asemenea, în memoriile sale din decembrie 1951, Aida povestea cum a scris o piesă într-un act, cum a angajat o dactilografă pentru a-i bate lucrarea la mașină¹⁵⁶: „Am început să scriu o piesă într-un act. Merge foarte repede și foarte ușor. Eu am spus întotdeauna că genul dramatic este cel mai ușor gen (de scris!). Întotdeauna scriu foarte repede, de nu poate mâna să-mi prididească gândurile, dar teatrul barem îl scriu în goană. Când mă recitesc, nu-mi înțeleg scrisul. E destul să-mi invent<ez> personajele și pe urmă merge de la sine. Le văd, le aud și ele îmi dictează replicile. Îmi face impresia că nu am alt rol decât de a scrie după dictat, de aceea nu-mi fac nici un titlu de geniu din meșteșugul meu dramatic. Am ajuns la o virtuozitate într-adevăr surprinzătoare. Aceasta să fie oare aceea ce se cheamă talent?”¹⁵⁷” Probabil că este vorba de piesa *Ultimul zbor*, terminată de Aida în 1952¹⁵⁸. Lucrarea a fost însă respinsă de noul comitet literar al Societății

¹⁵² ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 58, f. 136v, manuscris.

¹⁵³ *Ibidem*, f. 138, manuscris.

¹⁵⁴ *Ibidem*, f. 49v, manuscris.

¹⁵⁵ *Ibidem*, dosar 55, f. 84v, manuscris.

¹⁵⁶ *Ibidem*, dosar 56, f. 32v, manuscris.

¹⁵⁷ *Ibidem*, dosar 56, g. 23, manuscris.

¹⁵⁸ *Ibidem*, dosar 117, f. 4, manuscris.

Scriitorilor: „Veste proastă de la Georgeta: piesa e prea lungă, tratează prea multe conflicte și n-are acțiune dinamică. Cu alte cuvinte, acțiunea s-ar petrece în culise, nu pe scenă, unde mă mulțumesc numai s-o povestesc prin gura eroilor mei. Personajele politice nu îndestul de adâncite. Desigur, este o piesă mai mult inopinată, scoasă de un bolnav care n-a putut să se documenteze pe teren (cum cer ei!), dar care este foarte bine scrisă. Mi se cere s-o refac. Mă lipsesc. M-am obosit destul scriind-o și, mai ales, dictând-o dactilografiei. Și n-am nici atâta putere fizică, nici cerebrală, ca să le brodesc degeaba, riscând să mă lovească un nou spasm vascular.”¹⁵⁹

În contextul bolii, al bătrâneții, al retragerii din viața publică, Aida își umplea timpul cu numeroase lecturi. A scris în memoriile sale scurte descrieri ale acestor cărți, din literatura română, franceză, britanică, rusă. Scria despre cărțile citite ori recitite, prezenta unii autori și descria unele personaje și inițiativele lor: *Disraeli* de André Maurois, *Via Mala* și *Drum în noapte* de John Knittel, *Vandalii* (vol. II) de Edna Ferber, *Dr. Arrowsmith* de Sinclair Lewis, *Citadela* de J. Kronin, *Regele Romei* de Octave Aubry, *Viața mea în teatru* de K. Stanislavski, *Qu'elle était verte ma vallée*, *Rien qu'une âme solitaire* de Richard Llewellyn, *Fidèle à toi même* de Eric Knight, *Povestea unui om adevărat* de Boris Polevoi, trilogia *Lucașfărul*, *Nirvana* și *Carmen Saeculare* de Cezar Petrescu¹⁶⁰, *O filă de primăvară* de Ann Bridge, *Călătorie în întuneric* de Martin Flavin, *Cartea Otlului* de Geo Bogza, jurnalele lui Julien Green, *Les plaisirs et les jours* de Marcel Proust, *Le Domaine enchanté* de Elisabeth Goudge, *Miron Costin* de Dumitru Almaș, *Harul pământului* de Knut Hamsun, *Le Port des brumes* de Georges Simenon, *Les beaux châteaux de France* (*Souvenirs d'une journaliste*) de Lucien Corpechot, *L'homme qui rit* de Victor Hugo, *Wagner, histoire d'un artiste* de Guy de Pourtalès ș.a.

În caietele cu aceste amintiri, uneori a inserat câte o cugetare, o opinie personală, între paranteze, pe care le și semna: „A. Vr.” Astfel, în caietele ei se găsesc, fără a avea vreo legătură cu jurnalul zilnic, și următoarele cugetări: „După părerea mea, nu eu fac parte din univers, ci universul din mine.”¹⁶¹, „Prostia ca și arta n-are naționalitate. Ea este universală și internațională, fiind a tuturor, a celor mulți.”¹⁶², „Trompe l'oeil, cum mă numesc eu singură”¹⁶³, „Prietenia este un sentiment care nu e legat de timp, ci de anumite afinități sufletești.”¹⁶⁴, „Prima carte a omului este mama”¹⁶⁵, „Bătrânețea este o bătaie de joc a naturii”¹⁶⁶, „După cuvântul «mamă», cel mai cald și mai drag cuvânt pe care-l rostește omul este: «acasă».”¹⁶⁷, „Nu vârsta te face bătrân, ci boala. Ea îți ia sprinteneala

---

¹⁵⁹ *Ibidem*, dosar 56, f. 35v, manuscris.

¹⁶⁰ Trilogia *Lucașfărul*, *Nirvana* și *Carmen Saeculare*, publicată de Cezar Petrescu sub titlul generic *Romanul lui Eminescu*, a apărut la editura Națională-Ciornei, în decurs de un an și jumătate, din 1935 pînă la sfârșitul lui 1936.

¹⁶¹ ANR, SANIC, fond personal *Vrioni Aida*, dosar 59, f. 4v, manuscris.

¹⁶² *Ibidem*, dosar 43, f. , manuscris.

¹⁶³ *Ibidem*, dosar 55, f. 92, manuscris.

¹⁶⁴ *Ibidem*, dosar 58, f. 31, manuscris.

¹⁶⁵ *Ibidem*, f. 33, manuscris.

¹⁶⁶ *Ibidem*, dosar 57, f. 12, manuscris.

¹⁶⁷ *Ibidem*, dosar 56, f. 55, manuscris.

mişcărilor, vioiciunea spiritului și încrederea în tine și în viață.”¹⁶⁸, „Nu cred să existe un om, oricât de superior ar fi, care să fie întotdeauna la înălțimea gândurilor lui”¹⁶⁹, „Nu poți să ceri unor anumiți oameni, gesturi, fapte și atitudini, care sunt străine compoziției lor sufletești. S-au născut infirmii moralmente”¹⁷⁰.

O sugestivă imagine sintetică a vieții Aidei Vrioni ne-o oferă tot ea: „O altă viață am avut până am venit la București în 1904, alta de la 1904-1919, când am îngropat-o și pe ea împreună cu mulți prieteni de-ai noștri, alta de la 1919 până la 1944, pe care am îngropat-o la fel, și alta de la 1944 până astăzi. Aceasta, cea mai tristă, cea mai mizerabilă, cea mai grea, o voi îngropa-o curând, odată cu mine. Am trăit destul ca din aproape toți cu care am trăit în viețile mele anterioare să nu mai fie decât umbre. Părinți, rude, prieteni, cunoștințe, au perit aproape cu toții. Această ultimă viață a mea, o voi închide eu. Aș fi vrut-o mai frumoasă: «finir en beauté». Dar cine poate să-și aleagă viața și moartea?”¹⁷¹ Iar la finalul caietului său din februarie 1952, Aida își exprima recunoștința religioasă: „Aici închei acest jurnal și mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să-l termin!”¹⁷²

La 23 martie 1954¹⁷³, Aida Vrioni a încetat din viață, iar în casa ei din bulevardul Dacia au venit să-și ia rămas bun doar prietenele ei apropiate, precum Claudia Millian și Agatha Grigorescu-Bacovia. Agatha, emoționată și îndurerată, a ținut un necrolog, așa cum promisese¹⁷⁴.

În final, de reținut individualitatea Aidei Vrioni, creionată de ea însăși: „Am fost femeie până în vârful unghiilor, dar în același timp, am realizat lucruri pe teren cultural și literar pe care nu le-a realizat nici o femeie înaintea mea. De n-ar fi decât că am deschis calea femeilor în ziaristica militantă, că sunt singura femeie care a făcut să apară o revistă literară cu mijloace proprii, care a viețuit 18 ani și că sunt singura femeie care am organizat concursuri literare anuale pentru tineri scriitori de talent și tot ar fi destul și așa avea dreptul să fiu mai mulțumită decât oricare frumusețe celebră. N-am trăit degeaba.”¹⁷⁵

Anemari Monica Negru
editor

---

¹⁶⁸ *Ibidem*, dosar 58, f. 9, manuscris.

¹⁶⁹ *Ibidem*, dosar 57, f. 78, manuscris.

¹⁷⁰ *Ibidem*, f. 95, manuscris.

¹⁷¹ *Ibidem*, dosar 56, f. 14, manuscris.

¹⁷² *Ibidem*, f. 80v, manuscris.

¹⁷³ Data exactă a morții Aidei a fost incertă până în prezent. Agatha Grigorescu-Bacovia menționa în memoriile ei că Aida ar fi murit în februarie 1956. În dicționarul lui G. Bezviconi, *Necropola Capitalei*, București, 1972, editat sub egida Institutului de Istorie „N. Iorga”, p. 286, ca și în alte lucrări, este menționat doar anul morții, 1954. În vederea publicării acestei lucrări, am cerut ajutor la Direcția Generală a Evidenței Persoanelor a Municipiului București, Direcția Stare Civilă, care prin adresa nr. 2637/09.04.2021, ne-a informat că data precisă a morții Aidei Vrioni este 23 martie 1954.

¹⁷⁴ Agatha Grigorescu-Bacovia, *op. cit.*, p. 71.

¹⁷⁵ ANR, SANIC, fond personal *Vrioni Aida*, dosar 58, f. 60v, manuscris.

Notă asupra ediției

Arhivele Naționale ale României au achiziționat în anul 1980 de la Viorica Maria Aida Vrioni, fiica jurnalistei, documente referitoare la activități desfășurate de Aida Vrioni în cadrul asociațiilor feministe Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, Consiliul Național al Femeilor Române, Casa Femeii, Uniunea Intelectuală Română, la conducerea „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, de asemenea manuscrisele operelor sale (romane, piese de teatru, articole, memorii), fotografii. Acest fond include și corespondența purtată de Aida Vrioni cu membrii familiei, cu adeptele SONFR, ale Uniunii Intelectuale Române, cu scriitoare din România, Bulgaria, Cehoslovacia, Franța. Fondul Vrioni Aida conține 117 unități arhivistice, create în anii 1890-1953.

Documente, fotografii relevante pentru Aida Vrioni am identificat și am transcris în acest volum și din fondul Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române și fondul familial Cantacuzino, care se păstrează la Arhivele Naționale.

În acest prim volum al culegerii de documente *Din scrierile uitate ale Aidei Vrioni*, am selectat și transcris scrisori, trimise sau primite de Aida Vrioni de la membrii familiei, de la prieteni și colaboratori din țară: Alexandrina Cantacuzino, Margareta Miller-Verghy, Cecilia Cuțescu Storck, Constantin Mille, Camil Petrescu, Hortensia Papadat Bengescu, Ecaterina Săndulescu, N. I. Herescu, Alice Voinescu, Tudor Arghezi, Alice Gabrielescu, Coca Farago, dar și din Cehoslovacia (Jindra Huskova), Bulgaria (Ljuba Kassarova), Franța (Blanche Duhamel).

În acest volum au fost integrate și diverse mărturii referitoare la Panait Istrati, Cornelia Emilian, Smaranda Gheorghiu (Smara), memoriile Aidei Vrioni din anii Primului Război Mondial (1916-1919), însemnări și scrisori din anii 1921, 1922, 1924, 1927, 1930, 1933-1949. Partea cea mai voluminoasă a memoriilor jurnalistei conține jurnalul zilnic din perioada anilor 1949-1953 și a fost scrisă în cinci caiete dictando, având între 12 și 167 file, față-verso.

Ordonarea documentelor în volum s-a făcut în general cronologic, rareori am intercalat unele fotografii, pentru a le integra la locul și momentul istoric potrivit.

Scrisorile și caietele cu memorii au fost foarte greu de descifrat: sunt manuscrise cu creionul, care în timp s-au estompat, s-au deteriorat, literele s-au șters, în special ultimele rânduri de pe fiecare pagină. A fost necesară scanarea tuturor paginilor caietelor cu memorii și însemnări, ca și a scrisorilor, pentru a le putea descifra și transcrie corect. Probabil acesta este motivul pentru care, în anii trecuți, alți editori sau istorici au transcris doar parțial, cu erori, manuscrisele Aidei Vrioni.

A fost necesară semnalarea prin multe note explicative a faptului că nu am reușit să descifrăm unele cuvinte, pe care le-am diferențiat în cuvinte complet ilizibile și transcrieri incerte. Tot prin note de subsol au fost explicate și cuvintele din limba franceză sau cu influențe franceze utilizate de autoare, de asemenea traducerile unor expresii sau citate, aceasta fiind o altă particularitate a scrierilor sale. Astfel de cuvinte întâlnite în textele Aidei sunt: chaise-longue, haute-maman, causerie, empreinta, deperisează, affairat, demenat, blessură, daignează, ambetează, aterată, entourate, ebranlate, m-me, ș.a. Alte note conțin și informații privind diverse persoane menționate de autoare: scriitori, medici, muzicieni, rude, prieteni sau cărți (sunt și cazuri rămase fără adnotări, persoane pe care nu le-am putut identifica). Pentru prezentări de cărți și autori am selectat câteva informații relevante din diverse surse: dicționare, enciclopedii și diverse site-uri de pe internet¹⁷⁶.

În ceea ce privește redactarea documentelor, am păstrat unele expresii și cuvinte specifice vremii, dar care și-au menținut sensul actual: cunosceam, fui, datorește, nisce, soartei, krah, pasci, tăticu', băeșița ș.a. În transcrierea documentelor se regăsesc și numeroase diminutive utilizate des de autoare: Adeluța, Catincuța, Florinel, Gicuț.

Pentru o lectură cursivă, am considerat necesar să completez dese prescurtări de nume proprii folosite de autoare, precum: A. – Adela, V. – deseori Vască, dar și Vrioni, Viorica, Ch. – Chiliban, P. I. – Panait Istrati, Fl. – Florica, Florin, T. M. – Tante Margot, N. – Nicolicescu, I.M.S. – Ion Marin Sadoveanu, H. O. (Horia Oprescu), Ernest Gh. – Gheorghiu, T. – Teatrul, c. – carte, pr. (preot) sau ale unor localități: Buc. – București, Pl. – Ploiești. De asemenea, am întregit tacit prescurtările imprecise ale unor cuvinte comune, precum f. (foarte), dim. (dimineața), săpt. (săptămâna), buc. (bucăți), pr. (preot), păr. (părinte), dzeiască (dumnezeiască), propr. (proprietar), dir. (director). Am păstrat doar puține precurtări uzuale: dl, dr., serv., fam. (familie), m-re (mănăstire), Î. Pr. Sf., C. Antigona¹⁷⁷.

Am renunțat la scrierea cu litere mari, după model franțuzesc, ale numelor de popoare (Români, Germani, Francezi...) sau ale lunilor anului, în special în dosarul 43, care conține amintirile Aidei din anii Primului Război Mondial.

Pentru a fi accesibile publicului, am renunțat la diverse particularități ale limbii utilizate de scriitoare. Astfel, diverse cuvinte le-am actualizat tacit prin completarea cu litera *i*: atribue, închipue, pue, voe, constitue, sbârânăe, ese, erte, trebue, proectează, nărue,

---

¹⁷⁶ <https://ro.wikipedia.org/wiki/>, <http://enciclopediaromaniei.ro/>,
<https://www.britannica.com/biography/>, <https://sites.google.com/site/avangardaromana/>,
<https://www.referatele.com/referate/romana/>, <https://www.britannica.com/biography/>,
<http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2012/05/>,
<https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/>, <https://data.bnf.fr/fr/12299189/>,
<https://nuitblanche.com/rubrique/ecrivains-meconnus-du-xxe-siecle/2011/01/>,
https://biblacad.ro/bnr/brmautori.php?aut=m&page=930&limit=10_ș.a.

¹⁷⁷ La începutul transcrierii am considerat că litera C. din formula „C. Antigona” este un alt prenume al Antigonei, mama Luciei Demetrius. Clarificarea s-a produs o singură dată în memorii, în dosarul 55, f. 49: inițiala C. este de la *Coana* Antigona.

tae, înapoere, rămâe, trăesc, rostuește, mercuri, noembrie, eri, efin, boer, acelaș, nevoe, perd, perit, bae, creer, pepten, tăetură, șovăelnic, nicăeri, pept, verme, femee, caet, statue, fer, îndoeli, alaltăeri, greoae, mângâere, aevea, Ploești ș.a. De asemenea, prin înlocuirea literei *s* cu *z*: (filosoful, sdrobire, isbit, desmințit, sbârnae, desamăgită, desnădăjduită, desleg, desbrăcat, sbor, sglobiu, sbierat, svon, cisme, sveltă, îndrăsneală, isbândă, sbîrlit, isvorâtă, desolante, fisic, disgrățioasă, desleagă, răsvrătită, besnă, autobus, miserie, regisoare ș.a.), sau a literei *s* cu *x* (exclus, excursie), a literei *i* cu *e* (vegheat, fricție, ghiare, chiamă).

Am păstrat unele abrevieri comune, foarte cunoscute și utilizate, fără a le mai evidenția într-o listă: D-zeu, C.E.C. , C.F.R., R.P.R., dna, dl., d-ta, fam., kg, lb., instit., m-rea, sft., nr., președ., pref., soc., tov., lunile anului (febr., apr., sept., oct., nov., dec.).

Am actualizat tacit și unele desinențe sau unele forme verbale învechite: bolei, veniau, trimet, obicinuite, ieasă, iea, ași, dezordinii, trimeată, ieasă, ascepte, stomach, chimeră, întuneciune, însemnează, răurile, voiu, ție, menție, vază, vie, recomandație, devie, fui, hotel, spuie, erezuri, revie, presumpție, chor-uri, humor, mintalicește, capo-d'operă, ichter, școale, blok, întârziez, sugrumează, bandagiat, camerii, ferestrii, puținții, Adeluții, Antigonii, Viorichii, Veronichii.

Am adăugat uneori între paranteze unghiulare, pentru a completa propoziția, prepoziții (de, la, pe, în), anumite elemente de datare, în special ani. Adăugirile autoarei prin suprascriseri au fost redată între paranteze drepte, iar completările editorului, între paranteze unghiulare. Am adăugat notația (*sic!*) în cazul unor contexte neclare sau cacafonii întâlnite în relatările memorialistice. Cifrele arabe care apar în text, altele decât date și ore, le-am transcris cu litere. Cuvintele sau expresiile subliniate au fost marcate cu caractere italice.

Această culegere conține, semnalate ca atare, unele relatări memorialistice și scrisori în limba franceză, care au fost traduse în limba română de colega mea și redactorul acestei lucrări, Laura Dumitru.

Acest volum cu memoriile și corespondența jurnalistei Aida Vrioni oferă cititorilor diverse informații privind viața culturală, activitatea unor scriitori, opere literare din perioada interbelică și constituie o veritabilă frescă socială, o imagine complexă a vieții societății românești în anii de început ai regimului comunist.

Materialele existente în fondul Vrioni Aida ne-au determinat organizarea a două volume de documente, primul cu memoriile și corespondența jurnalistei, iar al doilea, cu lucrările ei literare, unele rămase nepublicate, care urmează să fie finalizat în viitorul apropiat.

Editorul

Din scrierile uitate ale Aidei Vrioni
Volumul I, Memorii și corespondență

1. *Aida Vrioni în 1932.*

ANR, SANIC, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (16)

2. **1880, octombrie 18, Ploiești.** *Actul de naștere al Mariei Mateescu.*

ANR, SJAN Prahova, Colecția de condiți și registre de stare civilă, Primăria Municipiului Ploiești, dosar 639-1880, f. 52v

3. **1890, august 16, Ploiești.** *Certificat de absolvire a școlii primare al elevei Maria Mateescu, eliberat de Școala de fete nr. 2 din Ploiești.*

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida Aida, dosar 2f., v., manuscris

4. **1903, februarie 5, București.** *Scrisoare a lui Constantin Mille, directorul ziarului „Adevărul”, în care o anunță pe Maria Mateescu că nu sunt locuri libere la redacția periodicului.*

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 93, f. 1, manuscris

5. **1905, februarie, Gheraseni, Costești, județul Buzău.** *Scrisoarea trimisă Mariei Mateescu de către sora sa, Elena, despre diverse probleme de familie.*

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 70, f. 1-3, manuscris.

6. **1907, mai 17, București.** *Actul de căsătorie a lui Ștefan Vrioni cu Maria Mateescu.*

ANR, Direcția Municipiului București, Registrul stării civile pentru căsătoriți, nr. 1045-1907

7. **<1916>, decembrie 24 – <1921> septembrie 24, București.** *Memoriile Aidei Vrioni „Din vremea ocupației” și corespondență din primii ani după război.*

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 43, f. 1-77, manuscris

8. **1917, august 7, 1933, august, 1934, august 15, 21, Constanța, Zamora, Anina-Reșița, Băile Herculane.** *Însemnări privind vizite ale Aidei Vrioni în diferite locuri din țară.*

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 45, f. 1-27, manuscris

9. 1920, august 10, București. *Scrisoarea lui Ștefan Vrioni adresată soției sale.*

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 68

10. 1924, Târgu Neamț. *Fotografie cu Aida Vrioni în vizită la casa memorială a Veronicăi Micle din Târgu Neamț.*

ANR, Colecția Documente Fotografice, F I 7732(23) f.,v.

11. 1937, Constanța. *Fotografie cu Aida și Ștefan Vrioni la mare.*

ANR, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (11).

12. 1938, Constanța. *Fotografie cu Viorica Vrioni (prima de la stânga), Aida Vrioni, Ștefan Vrioni și prieteni la Constanța.*

ANR, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (20)

13. 1926, decembrie, București. *Legitimația Aidei Vrioni, vice-președinta Societății Scriitoarelor Române.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 3

14. 1927, Nisa, Paris, București. *Însemnări despre călătoriile Aidei Vrioni la Nisa, Paris și diverse localități din România.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 44, f. 2-22, 34, manuscris

15. 1927, martie 1, Nisa. *Carte poștală și fotografii ale Aidei Vrioni la Nisa.*

ANR, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (13f., v.)

16. 1927, Nisa. *O fotografie a Aidei Vrioni la Nisa, pe bulevardul Promenade des Anglais.*

ANR, SANIC, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (12)

17. 1929, februarie 26, București. *Scrisoarea lui Tudor Arghezi, în care îi explica lui Ștefan Vrioni ratarea întâlnirii lor din motive medicale.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 114, manuscris

18. 1929, iunie. *Invitația asociației pacifiste „Reconcilierea” adresată Aidei Vrioni de a participa la un congres internațional la Lyon.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 91, f. 1-2, manuscris

19. f. d. *Adresă din partea Radu Cioculescu, secretarul P.E.N. Club România, asociația universală de scriitori, în legătură cu plata cotizației de membru.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 12, f. 1

20. 1929, 1931, București. *Scrisori trimise de Mărgărita Miller-Verghy, „zâna cea mică”, Aidei Vrioni, „zâna cea mare”, cu mențiuni privind starea materială și de sănătate, inițiative literare, diverse evenimente.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 108, f. 1-2f.,v., 4-5 f.,v., manuscris

21. 1931, ianuarie 1. *Carte poștală ilustrată de la Blanche Duhamel, în numele sofului ei, scriitorul Georges Duhamel.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 83, f. 1v, manuscris

22. 1931, mai 1, București. *Scrisoarea Ceciliei Cuțescu-Storck, prin care o anunța pe Aida Vrioni că nu poate prelungi abonamentul la „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 79, f. 1, manuscris

23. 1931, septembrie 23, București. *Scrisoarea lui Nichifor Crainic, care îi explică Aidei Vrioni titlul ultimului său volum de versuri: „Țara de peste veac”.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 78, f. 1, manuscris

24. 1932, martie 20. *Scrisoare de mulțumire a redacției revistei „Vraja”.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 6, f. 1, manuscris

25. 1932, 1933, 1934. *Scrisori de la Alice Gabrielescu, scriitoare și colaboratoare la Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 85, f. 1-3, manuscris

26. 1933, ianuarie-februarie, București. *Articol-editoria al lui Nichifor Crainic despre șase ani de activitate a „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români” și a directoarei, Aida Vrioni.*

Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români, an VII, nr. 1-2, ianuarie – februarie 1933

27. 1933, 1935. *Scrisori de la Ljuba Kassarova, o scriitoare bulgară, care mulțumește pentru numerele din „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români” trimise de Aida Vrioni și susține colaborarea autoarelor din România și Bulgaria.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 92, f. 1-4, manuscris

28. 1934, mai 21. 1934, mai 21 - noiembrie 21. *Vizita Aidei Vrioni la familia Eugen Ionescu din Caracal și plecarea Vioricăi Vrioni la studii în Viena.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 49, f. 1-7, manuscris).

29. 1935, martie 8, Constanța. *Scrisoare de la un comitet interesat de ridicarea unei statui Reginei Elisabeta - Carmen Sylva și invitație pentru Aida Vrioni de a ține o conferință.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 7, f.1, manuscris

30. 1935, aprilie 16. *Panaît Istrati în amintirile Aidei Vrioni.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 61, f. 2-19, manuscris

31. <1935>, București. *Listă de subscripție pentru ridicare unui monument la mormântul scriitorului Panaît Istrati, la care au scris: Președinția Consiliului de Miniștri, Regele Carol al II-lea, Alexandrina Cantacuzino, Aida, Ștefan și Viorica Vrioni, Mărgărita Müller Verghy, Henry Trembiski, dr. Ecaterina Vănescu ș.a.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 61, f. 1, manuscris

32. 1935, decembrie 8, București. *Afișul conferinței Aidei Vrioni „Aspecte din familia modernă” la Ateneul Popular „Cuibul cu barză”.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 8, f. 2

33. 1936, aprilie 2, București. *Scrisoarea Aidei Vrioni adresată Alexandrinei Cantacuzino, cu un program de reformă a secției litere a Consiliului Național al Femeilor Române.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 9, f. 1-2, manuscris

34. 1936, iulie 13. *Scrisoarea Aidei Vrioni prin care mulțumește lui Camil Petrescu pentru sprijinul acordat văduvei lui Panaît Istrati în obținerea unei pensii.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 111, f. 1f.,v., manuscris

35. 1936, septembrie 26, București. *Carte poștală trimisă de Hortensia Papadat-Bengescu Aidei Vrioni.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 116, f. 1v., manuscris

36. 1936, octombrie 22. *Scrisoarea autoarei romanului „Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim”, Coca Farago.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 84, f. 1, manuscris

37. 1937, octombrie 29, București. *Scrisoarea lui Alice Voinescu prin care o anunță pe Aida Vrioni despre trimiterea lucrării „Montaigne”.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 107, f. 1-2, manuscris

38. <1937>. *Autobiografia Aidei Vrioni.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 51/1936-1937, f. 1-2, manuscris

39. 1938, Atena. *Fotografia Aidei Vrioni cu un buchet de flori la Atena.*
ANR, SANIC, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (09)

40. 1938, februarie 14, Sibiu. *Scrisoarea Ecaterinei Săndulescu care o roagă pe Aida Vrioni să susțină o conferință pentru a strânge fonduri și a ridica un bust al lui Mihai Eminescu în Sibiu.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 100, f. 1, manuscris

41. 1938, noiembrie 14, Poiana Brașov. *Lidere feministe (Aida a doua din dreapta) participante la Congresul Consiliului Național al Femeilor Române din noiembrie 1938.*

ANR, SANIC, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (24)

42. 1938, decembrie 7, București. *Delegație pentru Aida Vrioni de a conduce Uniunea Intelectuală Română în perioada absenței Alexandrinei Cantacuzino.*

ANR, SANIC, fond Vrioni, dosar 5, f. 1

43. 1937, martie 5, 1938, aprilie 16, 1939, decembrie 13, București. *Scrisori de la N. I. Herescu, președintele Societății Scriitorilor Români, cu privire la acțiuni de comemorare a scriitorului Panait Istrati.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, 1939, dosar 88, f. 1-2

44. 1939. Ciocănești-Ilfov. *Fotografie cu Aida Vrioni, Mărgărita Miller-Verghy, Lucia Demetrius, Viorica Vrioni, dr. Popescu Bengen.*

ANR, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (04)

45. <1939>, București. *Premii acordate tinerilor scriitori la un concurs literar organizat de Aida Vrioni, lideră a „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români” și a Uniunii Intelectuale Române.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 10, f. 1-3, manuscris

46. 1940, martie 30. *Cuvântare Aidei Vrioni la funeraliile artistei Cornelia Emilian.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 62, f. 1-8, manuscris

47. 1941, mai 15, București. *Discursul Aidei Vrioni de omagiere a „Marelui Cărturar” Nicolae Iorga.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 63, f. 1-8, manuscris

48. 1942, iunie 18, București. *Discursul Aidei Vrioni în onoarea compozitorului George Enescu, la „Casa Femeii”.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 64/1942, f. 1-3, manuscris

49. 1942, iulie 31, Bratislava. *Scrisoarea Jendrei Huskova, scriitoare cehă, de mulțumire pentru revistele trimise de Aida Vrioni.*

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 90, f. 1

50. 1943, aprilie 7, București. *Anunț al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române privind conferința Aidei Vrioni „Spiritul religios în familie”.*

ANR, SANIC, fond Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, dosar 1240, f. 32

- 51. 1948, mai 15.** *Cuvântarea Aidei Vrioni la parastasul Mariei Petrovici, soția filozofului Ion Petrovici.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 66, f. 1-5, manuscris
- 52. 1949, ianuarie 28.** *Cuvântarea Aidei Vrioni de la funeraliile scriitoarei Smaranda Gheorghiu (Smara).*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 67, f. 1-2, manuscris)
- 53. 1949, iulie – 1950, iulie.** *Memoriile Aidei Vrioni despre zilele de tratament în stațiunea din Călimănești.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 54, f. 1-12, manuscris cu creion
- 54. 1951, martie 23 – 1951, octombrie 21, București, Călimănești.** *Jurnalul Aidei Vrioni din zilele 23 martie - 21 octombrie 1951.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 55, f. 1-104, manuscris
- 55. 1951, octombrie 22 – 1952, februarie 29, București.** *Jurnalul Aidei Vrioni din zilele 22 octombrie 1951 - 29 februarie 1952.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 56, f. 1-81, manuscris
- 56. 1952, martie 1 – octombrie 6, București, Călimănești** *Jurnalul Aidei Vrioni din zilele 1 martie - 6 octombrie 1952.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 57, f. 1-110, manuscris
- 57. 1952, octombrie 7 – 1953, iunie 25.** *Coperta ultimului caiet de memorii Aidei Vrioni.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 58, f. 1, manuscris
- 58. 1952, octombrie 7 – 1953, iunie 25, București.** *Ultimul jurnal al Aidei Vrioni.*
ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 58, f. 1-154, manuscris

Documente

1. *Aida Vrioni în 1932.*

ANR, SANIC, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (16)

3. 1890, august 16. Certificat de absolvire a școlii primare al elevei Maria Mateescu, eliberat de Școala de fete nr. 2 din Ploiești.

INVEȚĂMÎNTUL PRIMAR URBAN DIN ROMANIA

INVEȚĂMÎNTUL PRIMAR URBAN DIN ROMANIA

Școala de fete Nro 2

din Ploiești

Certificat de Absolvire

Ministeriul Cultelor și Instrucțiunii publice încredințează prin acesta că
 Eleva Mateescu Maria de națiune română de religie
ortodoxă născută în Ploiești județul Prahova plasa Tringor
 la anul 88 luna septembrie a terminat clasele învățământului primar
 urban, obținând la finele anilor școlari următoarele rezultate:

ANUL ȘCOLAR	CLASA	Media generală de promovare <small>(cu cifre și litere)</small>	PURTAREA	OBSERVAȚIUNI
1889-90	IV	5,75 (vase)	1	Eleva <u>Mateescu Maria</u> a fostu preparată în parte celor ș. după examen la acesta școlii a fostu promută în <u>clasa II</u>

Acest certificat s'a liberat în conformitate cu matriculele școlii și actele
 ce ni s'a prezentat, dând drept absolvent a se bucura de prerogativele ce-i
 acordă Legea și Regulamentele școlare.

Director Ch. G. G. G. G.

Nro 33

Anul 1890 Luna August ziua 16

Semnătura absolvent

OBIECTELE DE ÎNVĂȚĂMÎNT, CONFORM PROGRAMEI OFICIALE,
a Școalelor Primare Urbane

<i>Citirea</i>	<i>Arta</i>
<i>Gram. și Compuneri</i>	<i>Lucrul de mână</i>
<i>Recitări</i>	<i>Meserii</i>
<i>Caligrafia și</i>	<i>Exercițiul</i>
<i>Pielăriea</i>	

Directoare *Elena Itoareanu*

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 2, f. 1f., v.

4. 1903, februarie 5, București. Scrisoare a lui Constantin Mille, directorul ziarului „Adevărul”, prin care o anunța pe Maria Mateescu că nu sunt posturi libere la redacția periodicului.

Abonamente	Adevărul	Anunțuri
Numărul 50 din 5	Fondator: ALEX. V. BELDIMANU	Un număr nouă pe săptămână

Cabinetul Directorului

București, 1903

Febr. 5.

Doamna Maria -

Sintetice pe buna parte m-am gândit
ca să vă scriu stăruindu-mă în
așa fel să vă scriu în loc să vă scriu

Pe numele meu și în loc să vă scriu
la Școala și să vă scriu în loc să vă scriu
de, dar nu vă pot scrie mai mult.

Că după cum știți, eu
tăcut timp, și de fapt.

Și eu am să vă scriu în
această zi și să vă scriu în

Se vede că eu
Mille

Adevărul
Cabinetul Directorului
București, 1903 Febr. 5

Stimată doamnă,

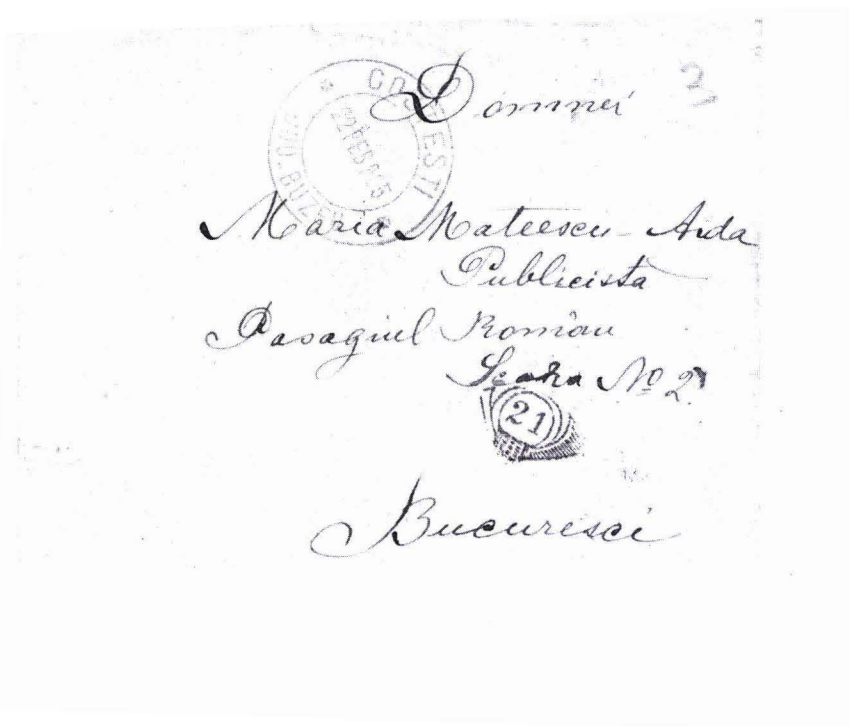
Sunteți prea bună pentru mine și am conștiința că nu merit atențiunea ce îmi dați.
Pentru moment nu-i niciun loc vacant la *Adevărul* și pe moment m-am gândit la
Dvs., dar nu s-a putut doriința mea.

Cât despre trimiterea numărului, el trebuie trimis fără de supliment.
Sper că venind prin București voi avea plăcerea să vă strâng mâna.
Până atunci,

Al dv.
C. Mille

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 93, f. 1, manuscris

5. 1905, februarie, Gheraseni, Costești, județul Buzău. Scrisoarea trimisă Mariei Mateescu de către sora sa, Elena, despre diverse probleme de familie.

Dragă Mariana,

Sunt două săptămâni de când am sosit aici și nu ți-am scris nimic, iată motivul care m-a împiedicat: i-am spus lui Gomoescu că-ți datorez 20 lei, ca din restul de 15 lei să-mi cumperi o bucată de chevriotte crème pentru o rochie. M-am gândit că numai astfel aș putea să-mi fac rochie de Pasci. Acum, după cheltuielile pe care le-am făcut cu copilul, nici nu vrea să mai audă că mai îmi trebuie să-mi iau ceva, oricât de necesar ar fi. Dacă ar fi vorba numai de cei 5 lei ce-ți datorez, chiar acum ți-aș trimite, dar 20 lei i se pare o sumă prea mare și trebuie să se mai gândească până când să-i scoată din buzunar. În tot cazul, n-o să întârziez deci trimiterea banilor decât cel mult două săptămâni. Eu, din parte-mi, în fiecare zi stăruiesc să-i trimită, așa că poate să-i primești și mai înainte. Dacă iei materia, s-o trimiți prin Mitică la Ploiești și de acolo s-o trimeată mama la Buzău, ca s-o dau unui croitor să mi-o facă. Dacă voi putea, aș vrea să-ți trimit să mai iei tot de acolo o pălărie și o bluză neagră la fel cu a ta.

Noi nu prea ne amuzăm pe aici, mi se pare și mai urâtă viața aici, acum după două luni petrecute între ai mei. Rog pe D-zeu să-mi dea cât se poate de multă răbdare să mai pot suferi viața asta plină de mizerii pe care mi-a hărăzit-o soarta, care a fost mai vitregă ca cu (*sic!*) toată lumea.

Numai gândul la ai mei și la copiii mei îmi dă putere să mai trăiesc. Nicu se face din zi în zi mai mare și observ cu destulă mirare că mi-e tot atât de drag ca și ceilalți. Napoleon și Valerica sunt elevi regulați ai divisiiei I, pe care o frecventează în fiecare zi.

Mai în toate zilele vorbesc de tine și de cele mai mici amănunte ale șederii noastre la Ploiești. Eu nu sunt tocmai bine, din cauza răcelii, desigur, am căpătat diaree sau dezinterie, nu știu nici eu ce este. Dacă nu-mi va trece zilele astea, joi mă duc la Buzău să consult un doctor. Sper însă că nu e ceva grav și că o să mi se facă bine.

Primește mii de sărutări de la toți.

Elena

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 70, f. 1-2f.,v., manuscris.

REGISTRU STĂREI CIVILE PENTRU CĂSĂTORIȚI

Ștefan Vrioni
de Ștefan
funcționar
cu sora
Maria Mateescu
de 27 ani
cu ea divorțată

No. *420*

Din anul una mie nouă sute șapte, luna *mai*,
 ziua *douăzeci și șapte*, la orele *trei și jumătate* meridiane.

Act de căsătorie Domnului *Ștefan Vrioni*

Vrioni, de *douăzeci și șapte* ani, de profesie *funcționar*,
născut în Comuna *Galati*, domiciliat în Comuna *Bucarest*,
strada *Popa Tatu* No. *50*, fiu al D. *Ștefan Vrioni*
de profesie *comisar*, domiciliat în Comuna *Galati*,
strada *Maromel* No. *56* și al D. *Ștefan S. Vrioni*
de profesie *șar*, domiciliat în Comuna *Galati*,
strada *Kabionel* No. *56*, și a

D. *na Maria S. Mateescu*, *divorțată*, de ani
douăzeci și șapte, de profesie *șar*, născută în Comuna
Ploti, domiciliată în Comuna *Bucarest*,
strada *Popa Tatu* No. *50*, fiică a D. *Ștefan Mateescu*
de profesie _____, domiciliat în Comuna _____
strada _____ No. _____ și a D. *Ștefan Mateescu*
de profesie *șar*, domiciliată în Comuna *Ploti*,
strada *Bucarest* No. *56*.

Cei de față contractanți ne-au declarat că *nu* s'a făcut contract de
căsătorie _____

Actele preliminare sunt : I) Publicațiunea făcută fără opoziție în această
Comună în ziua de *douăzeci și șapte* ale lunii *mai*, anul *1907*.
II) *Legea nr. 1315 din 17 iunie 1906 de publicare în Comuna Galati*
nr. 1315 din 17 iunie 1906 de publicare în Comuna Galati
nr. 1315 din 17 iunie 1906 de publicare în Comuna Galati
nr. 1315 din 17 iunie 1906 de publicare în Comuna Galati

II) Declarațiunea celor doi martori prezenți la celebrarea căsătoriei civile din
care se constată că viitorii soți *nu s'au cunoscut înainte*
și nu s'au cunoscut după lege; ea se va putea se
descurca de tot pentru prima dată în viața sa
de la o dată

7. <1916>, decembrie 24 – 1921, septembrie 24, București. *Memoriile Aidei Vrioni „Din vremea ocupației” și corespondență din primii ani după război.*

Din vremea ocupației
24 decembrie <1916> – 23 noiembrie <1918>
Maria Aida Vrioni

Sâmbătă, 24 decembrie <1916>

Ajunul Crăciunului! Ce zi frumoasă și pentru cei mari, și pentru cei mici! Cu cât drag așteptau copiii ziua asta, și mai ales seara, când în jurul pomului strălucitor de lumină și jucării, râdeau și cântau veseli și fără griji!

Acum s-a sfârșit cu frumoasa viață de odinioară! Nu mai suntem liberi! Nu mai suntem stăpâni pe noi și pe pământul sfânt al țării noastre! Nu se mai aduc brazi să înfrumusețăm ajunul copilașilor noștri, iar sfânta sărbătoare a nașterii Mântuitorului ne fusese ștearsă din calendar, printr-o simplă ordonanță a Guvernatorului. E curios cum asupritorii noștri știu să reglementeze totul! La ei nu există conștiință personală, idei, sentimente, tradiții, nimic; la ei nu există decât ordinele învingătorului și datoria învinsului de a se supune. Și, ciudat lucru, de unde până acum, românul ținea recordul în nerespectarea ordinelor, acum le ascultă cu sfințenie. Iată cum se adevărește o dată mai mult dictonul sfânt că „frica este începutul înțelepciunii”. Mă doare în suflet că trebuie să recunosc eu însămi această scădere în caracterul compatrioților mei, dar sunt nevoită s-o fac! Grație fricii, sunt ținute în frâu popoarele înapoiate, care n-au conștiința dreptului de viață liberă. Grație fricii, individul inferior se supune legilor și ordinelor primite. La el nu există demnitate, nu există mândrie, nu există tribunalul conștiinței, care să-i judece acțiunile și să le sancționeze după cum merită! Și mă întreb azi cu multă părere de rău: oare noi, românii, să facem parte din această categorie de indivizi? Să ne batem joc de legi, atât cât guvernării noștri dornici de a ne închide ochii asupra murdăriilor lor, nu ne amenință în cap de nesupunere, iar când schimbându-i cu un stăpân mai aspru să devenim corecți și ordonați grație fricii? Dacă este așa, atunci ce popor suntem? Și de ce am inundat pământul patriei cu sângele tineretului nostru dornic de viață, care luptă pentru libertate, de vreme ce conștiința individuală e adormită sau încătușată cu lanțuri grele, ce cu greu se vor zdrobi? Nu e un paradox? Sau... nu e o nebunie?

Am fost o răzvrătită în viață. O răzvrătită nu atât fățiș, cât în mine însămi. Am în mine o întreagă organizație, care conduce toate acțiunile și faptele mele. Nu-mi ascult decât judecata și nu mă tem decât de conștiința mea proprie. Trăiesc bineînțeles în concordanță cu aceea ce se cheamă lege în jurul meu și caut să nu lezez drepturile nici unuia din semenii mei. Trăiesc în mijlocul lor, părând că iau parte la viața lor, pe când în realitate nu am decât un singur crez: dezrobirea mea individuală.

Se vede că tot însuflețită de gândurile astea, am făcut azi pom copiilor, în ciuda celor care printr-o nouă ordonanță au binevoit (!) să ne permită în ultimul moment, să ne sărbătorim Crăciunul. Pe urmă, îmi ador copiii și n-am vrut să-i privez de această bucurie, făcându-le și mai jalnică această sărbătoare, și așa îndestul de tristă!

Au râs și s-au bucurat ca în vremurile cele bune. M-am bucurat de bucuria lor, dar n-am izbutit să uit rușinea, imensa rușine care ne înăbușă, nici măcar pentru o clipă. M-a înduioșat nespuse cântecul copiilor cu *Bună dimineața la Moș Ajun*. Bieții copilași! Dacă ar ști ce pace adâncă mi-au pus în suflet glasurile lor curate de copii nevinovați! Am avut un

moment iluzia că suntem liberi ca înainte, și greutatea ce simt pe suflet de la intrarea dușmanului a dispărut pentru o clipă. Am respirat și eu! A fost însă așa de scurtă clipa asta d-zeiască!

Noaptea, târziu, după ce adormiseră toți, mi-am simțit întreaga fire răzvrătită. Nu știu de ce, cum eram întinsă în pat, cu fața la icoana Maicii Domnului luminată de candelă, mi s-a părut că Fecioara mă privește cu milă și m-au podidit lacrimile. Nu era numai amărăciunea imensă ce-o am în suflet de atâta vreme, dar simțeam și un rău fizic, care, dacă ar fi durat mai mult, trebuia să mă omoare. Noaptea de Crăciun, frumoasa noapte de veselie, era tristă și tăcută. Vântul urla înfiorător în coșurile sobelor și arunca fulgi mici de zăpadă în geamuri. Orașul întreg părea pustiu și nelocuit. Tristețea acestei nopți îmi cuprinsese întreaga fire, punând același pustiu nemărginit în bietul meu suflet! Închisesem ochii și așteptam aproape cu drag moartea, care să mă libereze, în sfârșit! Un plâns ușor mă făcu să sar în sus. Fetița avusese vreun vis urât, probabil că cineva îi luase vreo jucărie din cele primite la pom. Mica durere a scumpei figuri încrunțate în somn m-a făcut să suport pe a mea, pe care o simțeam omorător de mare! În patul celălalt, băiatul dormea liniștit. I-am sărutat pe amândoi și m-am culcat din nou, puțin mai liniștită.

Nu mi-era dat să dezertez din viața asta, unde mi s-a hărăzit un rol așa de mare!

Am adormit târziu, spre ziuă, în același șuierat jalnic al vântului și același zgomot sec al picăturilor de gheață, căzând pe geamuri.

Duminică, 30 octombrie <1917>

Am aflat azi cea mai îngrozitoare veste ce mi-a fost dat să aud de la începutul războiului. A murit Traian¹⁷⁸! Vestea asta mi-a fost spusă de soțul meu, spre sfârșitul dejunului, tocmai când ni se serviseră prăjiturile. Am dat un țipăt, mi-am ascuns fața în mâini și am plâns nebunește, deși erau la masă invitații obișnuiți: Dru și Vaeti¹⁷⁹. A murit și el! Războiului, acestui moloch¹⁸⁰ modern, i-a trebuit și victima asta! În primul moment, n-am vrut să cred, îmi închipuiam că e vreo confuzie de nume; sunt lucruri pe care îți vine așa de greu să le crezi! A trebuit însă să-mi plec capul în fața evidenței, când mi-a arătat scrisoarea Serafinei¹⁸¹, care îmi anunța groaznică știre.

Toată ziua am fost ca nebună! Ai mei m-au luat la spitalul Automobil-Club să văd pe căpitanul Gr., rănit la un picior. Sala aceea mare, cu paturi albe în care mișcau sărmanii sortiți morții, mi-a făcut nespuse de rău. Crizanteme mari albe păleau în vasele puse pe măsuțele de lângă paturi și făceau și mai melancolic acest locaș al durerii. Mulți din răniții aceștia scapă, căpitanul era chiar aproape vindecat și ne vorbea cu voioșie de întoarcerea pe front. În suflet aveam însă aceeași tristețe covârșitoare, aceeași impresie de zădărnici și de moarte. Și el a scăpat de două ori de la moarte, de două ori i-au fost omorâți caii sub el și a treia oară a fost lovit în picior. A crezut probabil că este o rană ușoară, a cerut să fie adus în Ploiești, orașul lui natal și a murit fie din gravitatea rănii, fie că n-a fost bine îngrijit!

N-am mai putut sta în spital, simțeam că înnebunesc. Pe stradă nu știam ce vorbesc, m-am întors acasă și am făcut aceea ce aveam mai bun de făcut: să plâng! Nu mă

¹⁷⁸ Transcriere incertă.

¹⁷⁹ Transcriere incertă.

¹⁸⁰ Monstru biblic al cărui cult se bazează pe sacrificii, mai ales ale copiilor.

¹⁸¹ Serafima Brukner, în Agatha Grigorescu-Bacovia, *Poezie sau destin. George Bacovia...* p. 68, autoarea articolului *Artista Cutzescu Stork. Impresii și viziuni* în „Revista Scriitoarei”, an II, martie 1928, nr. 5.

pot obișnui cu ideea că a murit. Cum se poate ca atâta tinerețe, atâta bogăție de iluzii și speranțe, atâta curățenie și candoare sufletească să dispară brusc, printr-un simplu gest al sorții, ca în cel mai stupid teatru de marionete.

Era frumos, deși ar fi putut să se passeze¹⁸² de această calitate, deoarece complexul tuturor celorlalți era de ajuns să înfrumusețeze și pe cel mai urât dintre oameni. Avea un port al capului superb: puțin dat pe spate, cu ochii vecinic în sus, spre ideal, spre zările senine, care puseseră ceva din curățenia lor în ochii aceștia deschiși mari, ca să privească lumea. Sângele lui generos colora ușor în trandafiriu transparența pielii și, cum era înalt și bine făcut, părea un Apollon dublat de un cheruvim!

Blând și curat ca un copil, numai vederea lui îți puneă pacea în suflet. Era atât de diferit de tot ceea ce se cheamă tânăr în ziua de azi!

L-am cunoscut vara asta la mânăstire. Îl cunoșteam din nume, îi cunoșteam mama, dar printr-o ciudățenie a sorții, deși rude, nu ne văzusem niciodată. Mi-a făcut imediat impresie zâmbetul grațios cu buzele strânse și roșeala ce-i acoperea obrajii ori de câte ori i se adresa vreo taquinare mai hazardată. Sensitiv și delicat ca o floare, te mirai numai cum de nu este femeie și încă din cele fine!

În prima sau a doua seară a cunoștinței noastre, ședeam în fața casei lor, în întregime luminați de lună, discutam o chestie care mă pasionează de mult: „dacă este lumea așa cum o vedem noi”. Ai lui, plictisiți se vede de gravitatea subiectului, s-au dus să se culce, și am rămas singuri, în noianul acela de lumini și în pacea dumnezeiască a mânăstirii. Închid ochii și îl revăd aievea în fața mea, îmbrăcat tot în alb, cu fruntea mare albă, încadrată frumos de blondul părului și vorbindu-mi cu vocea înceată, ca și cum s-ar fi temut să nu deștepte zvonul firii și să ne tulbure singurătatea. Simțeam că în adâncul firii nu sunt decât două vieți: eu și el.

Am discutat mult, eram de aceeași părere. Desigur, fiecare vedea lumea în altfel, după gradul de inteligență, de sensibilitate și de percepere. Doi oameni nu văd în același fel un colț de pădure sau un răsărit de lună, nu aud tot la fel un sunet de clopot depărtat în liniștea firii, un ciripit de păsări sau o bucată de muzică și nu gustă la fel mirosul unei flori sau a unui parfum (...)¹⁸³.

„Vezi uite, îi spusei eu, chiar noi care suntem de aceeași părere în clipele astea, tot nu vedem absolut la fel, luna de pildă, pe care o privim acum amândoi. Eu o văd prin prisma dragostei bolnăvicioase ce o am încă de copil pentru lună, iar D-ta prin aceea a omului de știință, dublat de un sentimental.”

Îi spusei apoi cum un învățat străin a zis că lumea e văzută (în sensul propriu al cuvântului) diferit, după culoarea ochilor. „Eu, de exemplu, o văd mai întunecată decât D-ta, îi zisei eu zâmbind, ridicându-mă să plec, care o vezi în azuriu, ca să nu zic în trandafiriu, fiindcă ar trebui să ai ochii roze.”

Râse și el cu poftă și apoi mă îndrumă spre casă, pe poteca mărginită de ambele părți cu iarbă. Când am trecut de biserică, ne-a apărut chilia în care ședeam eu, albă de lună și cu grădinița plină de flori ce parfumau tot aerul dimprejur.

– D-ta o vezi tot așa de frumoasă cum o văd eu, căsuța albă din grădină? Îl întrebai eu.

– Egal de frumoasă, dacă nu și mai mult, răspunse el grav.

Am tăcut un moment, adânc impresionată de frumusețea momentului.

---

¹⁸² De la verbul *passer*, a trece (*fr*).

¹⁸³ Autoarea a completat cu câteva cuvinte ilizibile.

– E curios cum nu te-am cunoscut până acum, reluă el, și cum nici nu sunteți trecută în arborele genealogic al familiei mele, fiindcă știți că am căutat documente și am întocmit arborele genealogic al familiei.

– Da? îi răspunsei eu în glumă. Ce lipsă din vedere, să uiți pe cea mai de seamă rudă?!

– Cea mai de seamă, desigur, îmi spuse el cu multă gravitate ca răspuns tonului meu ușurel.

Am simțit că clipa aceea era hotărâtoare, de ea depindea felul relațiilor noastre viitoare: dacă ele se vor mărgini la o franche¹⁸⁴ prietenie sau vor fi impregnate de o dulce tandrețe. Era atâta lună și atât parfum în aer! Mi-am amintit însă că am vreo 10 ani mai mult decât el, că acolo în căsuța albă, în dosul perdelelor trase, mi se odihnesc copiii și că undeva, departe de mine, e un om care a lucrat și lucrează mereu pentru fericirea mea!

I-am întins mâna cu prietenie, el mi-a sărutat-o cu respect și ne-am despărțit din clipa aceea, edificați asupra caracterelor noastre.

Am stat împreună 26 de zile. Ne vedeam toată ziua și cât mai târziu seara, am petrecut clipe admirabile, dar până în ultimul moment nu mi-a zis decât D-voastră și n-a făcut nici o aluzie la aceea ce poate avea în inimă. I-am cerut să-mi dea voie să-i zic *Monsieur mon cousin*, deoarece numele lui îl purtase o persoană nesuferită mie, a cărei amintire mi-era odioasă!

Și acum a murit *Monsieur mon cousin*! A murit, adică a dispărut pentru totdeauna. Nu-l voi mai vedea niciodată și nicăieri. Târziu, când voi putea să mă duc la Ploiești, voi găsi o moviliță de pământ în locul celui mai curat și mai cinstit dintre oameni. Niciodată nu voi ști ce a fost în dosul frunții aceleia albe și în inima lui delicată. N-am nici un rând de la el și nici o altă amintire.

Totuși nu este amintire care să trăiască mai mult în sufletul meu, ca a întregii lui ființe! Nimic nu va putea șterge ultimul meu vis de tinerețe!

Marți, 10 ianuarie 1917

Ce zi rea am avut azi!

După cum în zilele senine cu soare vin nori negri, care întunecă lumina și o mohorăște, tot așa simt cum în mine se lasă fășii de văluri negre ca niște zăbrance de doliu, care învăluie sărmanul meu suflet cu totul și mă fac să mă simt extrem de nenorocită, de o nenorocire care nu se poate compara cu nimic: imensă, îngrozitoare, enormă, care nu are la capăt nici măcar suprema scăpare: moartea!

Atunci, într-adevăr, mi-e frică să nu înnebunesc! Am avut de câteva ori impresia asta, de când a murit bietul meu văr și de când s-a schimbat în rău soarta războiului nostru. Azi am avut-o din nou. O! ce senzație îngrozitoare! Voiam să scap, să fug, dar unde? Cum să străbat zidul de nemți ce ne înconjoară?

Vedeam în minte America, ca (*sic!*) pământul făgăduinței. Acolo lumea se mișcă în voie, lucrează, râde, vorbește, e liberă, liberă!

Ce n-aș fi dat să fiu acolo, să mi se ridice greutatea de pe piept și să scap de înspăimântătoarea depresiune sufletească... Cine zice că nu iubește viața e un mincinos sau un farsor. Iubești viața cum iubești adevărul, cum iubești realitatea, cum iubești izvorul tuturor bucuriilor și tuturor amintirilor triste, cum iubești tot ce simți, tot ce pipăi, tot ce există în sfârșit. Cine ar schimba lumina pe întuneric, realitatea pe chimere, existența pe

---

¹⁸⁴ Franche (*fr.*, *adj.*), aici cu sensul de cinstită.

neexistent? Totuși sunt momente când prefer orice în locul vieții ce duc azi, prefer chiar aceea ce aștept după moarte și de ce sunt absolut sigură: doi metri de pământ și prada viermilor.

Orice, în sfârșit, decât viața asta! Din moment ce nu mai ești om, ce nu mai ai libertatea ta individuală, pentru ce să asști neputincios la decăderea ta, la înmormântarea vieții tale sociale?

Nu este oare o ne-demnitate?

Miercuri, 11 ianuarie

Ce jalnic convoi mi-a fost dat să văd azi!

Într-un camion, puse unele peste altele, plăpumi, perne, saltele, rufe strânse din casă în casă pentru stăpânitorii noștri. În jurul căruței, un comisar și câțiva jandarmi pedestri de-ai noștri. Aveau ordin, sărmanii, să-și despoaie frații! Stăpânii dau numai ordonanțe și instrumentele supuse trebuie să le execute.

Și asistam neputincioasă de la fereastră, la mascarada asta jalnică, scrâșneam din dinți, reprimându-mi cu greu gestul de a deschide geamul și a țipa în gura mare tot ce aveam pe suflet.

Sărmanii! Oare erau ei vinovați? Și pe urmă, aveam voie să mă revolt? Nu! Trebuia să rabd, să rabd, să rabd mereu! Să tac... Dar până când? Și mă întreb dacă nu e mai demn ca tăcerea să-mi vină din partea supremei stăpâniri a noastre a tuturor, decât să-mi fie impusă de un stăpân pe care nu vreau să-l recunosc! Aș tăcea o veșnicie și mai ales n-aș mai vedea!...

Joi, 12 ianuarie

E curios cum prețuiesc eu zilele, nu după fenomenele exterioare ce-mi formează viața, ci după starea mea sufletească. Toată lumea din afară o subordonez eului meu intim. Sunt însă momente când loviturile soartei mă doboară și atunci îmi plec deznădăjduită capul.

Scriam, mai zilele trecute, că am avut o zi rea, ce trebuie să scriu dar de cea de azi? Nimic altceva decât că a fost pur și simplu îngrozitoare! Peste noapte, fetița s-a deșteptat cu o temperatură foarte ridicată, iar dimineața s-a înecat în gât. M-am temut imediat de Krupp și am trimis după doctor, care din cauza vremii îngrozitoare, a venit tocmai pe seară. Din fericire, era un faux¹⁸⁵ Krupp și m-am mai liniștit puțin. Seara a căzut și Florinel la pat. Eram disperată, aproape să-mi pierd capul. La lumina nesigură a unei lumânări, singurul fel de lumină ce-l mai aveam pentru moment, mergeam de la un pat la altul, îngrijindu-mi pe scumpii bolnavi.

Pe la 8 mi se anunță un domn, care vrea să-mi vorbească. Mirată și oarecum speriată de vizita aceasta târzie a unei persoane necunoscute, am ieșit cu oarecare teamă. Spaimea nu-mi fusese degeaba: fratele meu mă anunța că este închis de nemți de câteva zile, fără ca măcar să știe pentru ce și este tratat în cel mai neomenos chip posibil: nu i se dă pernă, plapumă, săpun, șervet, nimic în sfârșit. Mă suplia ca pe D-zeu să intervin să-l scap. La cine să mă adresez oare?

Citind rândurile lui, mi s-a părut că-mi fuge pământul de sub picioare și că se năruie tot cerul pe capul meu. M-am simțit o clipă nemaifăcând parte dintre viețuitoare. Am avut un moment de neființă!

---

¹⁸⁵ Fals (*fi*).

Mi-am revenit apoi și i-am răspuns câteva rânduri încurajatoare, atât pe cât puteam atunci. Ce să fac? Cum să-l scap? Cui să mă adresez? Cine mai e puternic azi? Mă văd din nou singură, înspăimântător de singură, în mijlocul unui furnicar de oameni, pe care nu-i mai înțeleg, cărora nu le cunosc nimic omenesc și care n-au nici un punct de asemănare cu mine. O! Ce rău e să trăiești așa singură! Și ce frig am în mine! Ce frig!

Duminică, 15 ianuarie

Imposibil să mă scap de o invitație la dejun ce acceptasem încă de săptămâna trecută. Pe o vreme imposibilă, tremurând în trăsură, în vreme ce calul abia înainta din cauza zăpezii căzute și a viscolului ce-l lovea în față, am ajuns la destinație. Oameni buni, primitori, compatisanți la nenorocirea ce a lovit pe fratele meu, au căutat, pe cât posibil, să mă facă să uit. Ce greu te apasă uneori toată țesătura asta de minciuni convenționale ce alcătuiește viața! Atât cât trăiești în lume, trebuie să trăiești ca ea: să minți, să minți mereu!

Pentru ce să-mi plimb tristețea din loc în loc, când oamenii vor să-și uite propriile lor tristeți? A trebuit dar să mă retrag iar în căsuța mea intimă, să mă încui acolo și să arăt lumii un obraz, dacă nu răzător, dar cel puțin liniștit, pe cât posibil. Ce triste marionete mai suntem și noi, oamenii! Rădem, când ne plânge sufletul și plângem când poate am avea cea mai mare poftă de râs. Dacă aș fi un omnipotent, aș zdrobi minciuna, aș năruși la pamânt zeița asta nedemnă, care de o veșnicie stăpânește lumea. Ar veni, în sfârșit, *adevărul* care să lumineze întreaga lume, să rupă zăbranicul de întuneric, și să ne facă să devenim oameni!

Atunci am putea plânge, când jalea ne prididește și râde, când ne râde sufletul de bucurie. Atunci am putea spune fiecăruia în față ce gândim de el și am scăpa în sfârșit de dureroasa opresiune ce purtăm cu noi. E atât de îndepărtat însă momentul emancipării acesteia iluzorii! A trebuit dar să vorbesc, să discut liniștită, să ascult și să iau parte la veșnicile plângeri ce aud în fiecare clipă și care fac de obicei subiectul conversațiilor de astăzi. Mi s-a spus că s-a dat o nouă ordonanță, prin care ne anunță Înalțul Guvernământ că va ridica toate cutiile de tinichea de prin cimitire, în care se păstrează coroanele și care fac impresie urâtă în aceste locașuri ale morților.

Pretextează o măsură estetică, pentru a ascunde trebuința ce au de a aduna tablă, ori de unde și oricum. Acei care au pornit războiul în numele *Kulturii*, nemulțumiți de crimele ce au făcut până acum în numele acestui mult răbdător focar de lumină, au devenit și profanatori de morminte. Esteți desăvârșiți (!) vizitând cimitirele, le-au fost rău lovite privirile de bielele cutii, care adăposteau coroanele puse la căpătâiele ființelor scumpe dispărute. Mincinoși murdari! Trebuie să ai sufletul curat ca să vizitezi cimitirele, trebuie să fii mult înălțat sufletește ca să fii estete și ca să-ți fie permis să vorbești în numele artei frumosului!

Dar ei, cu ce drept? De ce nu sunt cinstiți măcar acum, de ce nu spun verde, pe față, că au nevoie de acele cutii? Și așa, și așa, știu că trebuie să ne supunem și că n-avem dreptul să murmurăm. Atunci, pentru ce această fățarnicie?

Sau și-au văzut minciuna lor proprie și s-au simțit mișei în fața morții? Să înceapă oare a simți? E așa de greu de crezut! Fapta lor însă nu e mai puțin reprobabilă și numele de barbari ce li se dă pretutindeni și care îi face să-și iasă din minți, le va rămâne hărăzit pentru veșnicie. Barbar și german sunt două cuvinte sinonime în istoria timpurilor.

Sâmbătă, 21 ianuarie

Pictorul S. vine azi să-mi spună că ar fi aflat de la un cunoscut că pe fratele meu, împreună cu alți prizonieri, i-ar fi trimis în Germania. Am rămas ca trăsniță. Într-o clipă, am avut o viziune îngrozitoare: l-am văzut întins jos, pe zăpadă, mort, galben ca ceara și cu o barbă sălbatică în jurul figurii. Printr-un ciudat fenomen de transpunere, care este foarte frecvent la mine, am șters toți acești ani din urmă, și m-am trezit în copilărie, când părinții mai trăiau și când eram cu toții așa de fericiți! L-am revăzut mic, adorat de părinți, dorlotat¹⁸⁶ de toți, îndeplinindu-i-se cele mai mici gusturi și dorințe. Ce groază când era bolnav!

Și acum, acum nimeni nu se mai interesează de el. Am avut un moment impresia că ai mei mă blestemă din fundul mormintelor că nu caut să-l scap. M-am îmbrăcat și am plecat... să-l scap! Dar cum să-l scap? Îmi stă în puterea mea? Sau măcar stă în puterea vreunuia din ai noștri? Azi, numai *Ei* sunt stăpâni și toți ceilalți sclavi. *Ei* fac ce vor și nimeni n-are dreptul să le judece faptele.

M-am dus să întâlnesc un străin, care are oarecare influență, dar nu l-am găsit. Am vrut să mă duc la bătrânul C., care e foarte bine văzut de stăpânitorii noștri, și la Fl., dar n-am găsit absolut nici o trăsură și se făcuse seară!

Deprimată cu desăvârșire și cu o durere de cap violentă, m-am îndreptat spre Cercul Militar, unde este arestat fratele meu. Am întrebat un soldat german, care ieșea de acolo, dacă prizonierii civili au fost trimiși în Germania și el mi-a răspuns, râzând, că n-a trimis nici un prizonier civil, ci numai pe ofițeri. Am respirat ușurată, cel puțin era aici, în același oraș cu mine. Pe partea cealaltă era un domn care se uita la ferestrele de sus. Intrigată, trecui drumul și văzui un biet nenorocit, cu o barbă mare, gesticulând la una din ferestre. Cuprins de groază, întorcând capul la fiecare moment înspre interiorul camerei, ca să nu fie prins de cineva, ruga pe domnul de jos să ducă la destinație un bilet ce-l aruncase în stradă. Întrebai de fratele meu și îmi spuse și el că este acolo. Gesturile lui de nebun și graba cu care închidea și deschidea fereastra, m-a făcut să văd în minte celebra „casă a morților” a lui Dostoievski.

Se făcuse noapte, un fior rece îmi trecu prin tot corpul și mă îndreptai tristă și deznădăjduită spre casă.

Ce grozav lucru! Să vrei să faci tot și să nu poți să faci nimic! Să știi pe fratele tău, singurul rămas din toți ai tăi, dormind într-o odaie fără foc, unde apa curge pe pereți, murind de foame în țara lui, unde se satură străinii, și să nu poți face absolut nimic!

Luni, 23 ianuarie

Azi am stat toată ziua în pat. Am avut o noapte îngrozitoare: mi se părea că durerea de cap teribilă ce simțeam era un lucru pipăibil, pe care îl transformam după voie în bucăți de pânză sau în niște lăzi mari, ca să nu mă mai doară. Toată noaptea am pipăit plapuma, transformându-mi durerile! Starea asta de quasi-nebunie a durat până la ziuă, când mi s-a limpezit mintea și durerea de cap a mai diminuat puțin, deși încă nu puteam ține ochii deschiși.

Ce fenomene curioase se petrec în sufletul omenesc, de care nici individul singur nu-și poate da seama!

---

¹⁸⁶ Franțuzism de la verbul „dorloter”, a răsfața.

Mă văd foarte rar cu fratele meu și nici nu ne prea potrivim la caracter. Deși nu-l văd, îl știu totuși că trăiește, că nu-l amenință nici un pericol și că-și trăiește viața de azi pe mâine, așa cum singur și-a creat-o. Acum însă, când știu că i s-a luat cel mai scump dar al vieții: libertatea, când e în pericol de a fi trimis din țara, unde pentru prima oară a văzut lumina zilei și când știu că nu mai are pe nimeni în lume decât pe mine, întreg eul meu intim s-a răzvrătit, a tulburat echilibrul stabil pe care se bazează mersul regulat al vieții și mi-a zdruncinat și fizicul și moralul. Tot sufletul meu îmi strigă că trebuie să-l scap, în vreme ce neputincioasă stau țintuită în pat și, printre genele cu greu întredeschise, privesc cum fulgii de zăpadă cad mereu, acoperind sub mantia lor imaculată satele goale și pustiite și câmpiile înroșite de sângele miilor de morți inutile și zadarnice! Acum îl acoperă zăpada, dar mai târziu cu ce se va plăti atâta sânge nevinovat, când întocmai ca mâna lui Macbeth¹⁸⁷ va veni să ceară socoteală?

Marți, 24 ianuarie

Azi am stat foarte puțin în pat. Contrar altor femei, care pentru cel mai mic lucru stau în pat, eu nu stau decât când sunt absolut nevoită și atunci cât mai puțin posibil. Am o impresie ciudată când sunt în pat: mă simt umilită, înjosită, micșorată; deși iau parte la conversația celor din jurul meu, care cu atâta interes vin să mă vadă, simt totuși că e ceva trunchiat în mine și că oboseala care mă cuprinde și neputința de a mă mișca din pat constituie o stare de inferioritate, față de ceilalți care au marele bun: sănătatea.

Este singura dată când îmi recunosc o stare de inferioritate și de aceea o scurtez pe cât posibil. Mă gândesc cu groază la perspectiva unei boli lungi, fie în cursul anilor ce voi mai avea de trăit, fie înaintea morții. E îngrozitor să asști la distrugerea lentă a celei mai frumoase părți din tine, înainte chiar ca șubredul înveliș al sufletului să se fi transformat în țărână. O boală îndelungată sau perspectiva morții îți ia din suflet orice dorință, orice aspirații și orice iluzii. În locul lor, stăpânești un mare, un imens regret de a nu-ți fi trăit viața, așa cum numai *atunci* vezi că ar fi fost bine, și de ce n-aș mărturisi-o, poate și regretul de a părăsi viața care e reală, pentru neant care e impalpabil, deci iluzoriu.

Ce folos dacă în clipele acelea natura e în doliu sau în sărbătoare. Ce folos șuieră crivățul pe coșuri sau dacă salcâmi nînși floare se scutură la cele mai ușoare adieri ale zefirului. Admirația presupune o stare de spirit liniștită și senină și o sănătate înfloritoare. Durerile obolesc inima și inteligența. Ce farmec mai are pentru un bolnav un răsărit de soare când el își înnumără clipele cât mai are de trăit, cu teamă că nu-l va mai vedea pe cel următor! Singurul lucru ce-l mai poate face e să stea de vorbă cu el însuși, să-și retrăiască impresiile, visele, cugetările, amintirile ca un om care a renunțat la tot și care acum își face bilanțul tuturor acțiunilor sale pentru a vedea de ce parte se înclină cumpăna. Dacă e de partea *datoriei îndeplinite*, când are puțină să nu-și stingă micul avut¹⁸⁸ în viață, are cel puțin mulțumirea că n-a trăit degeaba! Fericiți acei care au trecut prin viață, lăsând urme adânci în calea lor!

Cum îmi spun că mai am până la clipa din urmă, departe de mine patul cu toate viziunile lui bolnave și descurajatoare.

---

¹⁸⁷ *Macbeth* este o tragedie în cinci acte, scrisă de William Shakespeare în anul 1606. Considerată cea mai sângeroasă piesă a lui William Shakespeare, explorează teme precum realitatea și iluzia, ambiția și puterea, și vinovăția și remușcarea.

¹⁸⁸ Transcriere incertă.

Azi am fost om ca toți oamenii: m-au susținut picioarele mele proprii, nu acele ale patului. Mâine plec pentru a-mi scăpa fratele.

.....

Azi am angajat o guvernantă franceză pentru copii. De trei luni fără serviciu, a îndurat multe mizerii de pe urma ocupației străine. „Ah, ces Boches, ces Boches! Dans quel etat ont-ils emmene ce pauvre pays!” zicea ea plângând. O nouă soră, în marea familie a suferinței!

Miercuri, 25 ianuarie

Slăbită și fizicește și moralicește m-am îndreptat spre casele acelora ce au trecut în fața nemților. Pe bătrânul C.¹⁸⁹, care a sosit acasă după ce venisem eu, îl interesa mai mult felul cum îi aranja servitorul șoșonii și paltonul, decât ascultarea doleanțelor mele. La urmă, a înălțat din umeri și a spus că nu poate face nimic și că toate afacerile astea sunt de resortul lui L. C.¹⁹⁰, la care ar trebui să mă adresez.

Se zicea de acest om că e o mare personalitate: o mare inteligență, unită cu o vastă cultură și mult bun simț. Pare însă că în locul tuturor acestor *rare* calități, ar fi mai bine să aibă puțină inimă. Să poată simți că alături de el este o biată viață, care se pierde dacă nu-i dă o mână de ajutor, să înțeleagă că persoana de lângă el nu e oricine, ci o ființă care are multă, multă inimă, atât de multă încât chiar cele mai mici lovituri tot în inimă o lovesc și o doare adânc! O vorbă bună pentru sărmana inimă ar fi fost de ajuns, un cât de mic semn de atenție și de interes. Dar așa în fața răcelii aceleia ceremonioase, m-am simțit înghețată, inima mi s-a strâns ca în preajma unei nenorociri și am coborât scările, sub ochii miloși ai servitorului, care mă înțelese mai bine decât stăpânul, fiindcă acela era accesibil suferinței omenеști, se lăsa înduioșat, era *om* în sfârșit!

Cum or fi trecând prin viață măștile astea înghețate, care nu vibrează, care nu știu ce este dulcea satisfacție a binelui îndeplinit, care nu știu nici să se bucure, nici să rădă, nici să iubească, nici să sufere. Știam că suferința face pe om mai milos: la el însă nu se cunoaște deloc durerea imensă, ce ar fi trebuit să-i cauzeze moartea fiului în război.

Ce frig e afară și cum suflă vântul prin pustiitul meu suflet!

La o persoană, pe vremuri, foarte populară în București și care a fost celebru ca ambasador prin felul cum conducea splendorii săi cai pe locul de plimbare din capitala regatului unde fusese trimis să reprezinte țara, am avut aceeași primire rece, cu același rezultat negativ. Ba încă, Domnul acesta se temea să nu vin cumva cu vreo listă de subscripții! La exclamarea mea de mândrie blesată, a replicat că nu trebuie să mă supăr fiindcă zilnic e asaltat de doamne foarte elegante, care vin cu tot felul de subscripții.

De aici m-am dus la L. K., unde după atâtea (...) ¹⁹¹ am găsit în sfârșit un om. Boier moldovean de viță veche, politicos din naștere și creștere față de femei, m-a ascultat cu răbdare, s-a așezat alături de mine și fără a-mi da prea mari speranțe, mi-a pus o mare mângâiere în suflet. A fost uman, mi-a înțeles durerea și a căutat, pe cât a putut, să mi-o micșoreze. I-am mulțumit cu căldură, nu pentru vagile promisiuni ce mi-a făcut, ci pentru

---

¹⁸⁹ Posibil Petre P. Carp, om politic conservator, fost președinte al Consiliului de Miniștri (1900-1901, 1910-1912), care a rămas în București în perioada ocupației.

¹⁹⁰ Lupu Kostaki (1851-1923), girantul Ministerului de Interne la București, în perioada ocupației militare.

¹⁹¹ Pauză în text.

că mi-a dat puțința să-mi spun păsul meu, să-mi descarc sufletul obidit și să vorbim ca de la om la om în sfârșit, nu ca sfincșii care îmi înghetașeră sufletul până atunci.

M-am întors acasă târziu, dar mai liniștită, cu un fel de veselie în suflet, dacă pot s-o numesc astfel, pe care n-o mai avusesem de mult. Dacă ar ști vreodată ce imens bine au făcut sârmanului meu suflet vorbele blânde și calde ale bunului nostru ocrotitor! Cum port întotdeauna recunoștința acelor care îmi menajează bolnăvicioasa mea sensibilitate, care mă face să sufăr atât de mult, nu-i voi uita niciodată frumoasa intenție ce a avut de a-mi îndulci durerea.

Ce fericiți sunt ochii care pot scruta până în adâncul sufletului și aduce cu privirea lor senină și blândă o rază de lumină în întunericul de acolo!

Nu știu dacă îmi va face ceva, fiindcă nici n-a putut să-mi promită mare lucru, mi-a cruțat însă noi lacrimi, și aceasta este așa de mult!

Sâmbătă 28 ianuarie

În primele zile ale venirii nemților, vorbeam cu un filo-german, care îmi spunea satisfăcut că ocupația aceasta dacă nu va avea alt avantaj, o să aibă cel puțin pe acela de-a ne purifica moravurile. Am clătinat din cap neîncrezătoare și i-am spus că pretutindeni sunt oameni cinstiți și necinstiți.

– Ba nu, îmi răspunse el, să nu te îndoiești de corectitudinea germană. Un soldat căruia i se dăduse o țigară, nu numai că n-a primit-o, dar a și reclamat cazul și donatorul a fost pus la amendă.

– Și asta numești D-ta corectitudine? Drept mulțumire că i s-a oferit o țigară a trebuit să-l amendeze pe bietul om?

– Da, fiindcă țigara îi era dată ca să-l lase să intre mai repede la o autoritate.

– Bine, acesta este un caz mic și încă țigara nu e un dar așa de mare, așteaptă însă când bacșișul va fi mai prețios.

– Nu, niciodată un soldat german nu se va preta la așa ceva.

– Bine, o să vedem!

Scepticismul meu m-a servit întotdeauna în viață, dacă nu la altceva, dar m-a cruțat de multe deziluzii.

Azi am fost la Cercul Militar să duc un pachet fratelui meu. Hoția unui bunicel bacșiș a fost primit...

Luni, 29 octombrie 1918

Am ieșit azi să fac câteva cumpărături. Știam că pleacă *nemții*, și doream să văd fizionomia străzii. Luasem cu mine pe băiețelul meu, care admira mult pe mămica lui și pentru care este cea mai mare fericire să iasă cu ea. În Calea Victoriei zăresc arborat drapelul nostru, cu scumpele culori naționale la un magazin peste drum de Palatul Regal. Am simțit în suflet aceeași bucurie nemărginită pe care o ai când revezi un prieten bun și scump, care ți-a lipsit multă vreme. Îmi venea să mă apropiu și să ating pânza neînsuflețită pentru a o anima o clipă cu toată bucuria ce cuprinsese sufletul meu, obidit de atâta jale și nedreptăți.

Drapel! Sinteză sublimă a năzuințelor și dorurilor, a bucuriilor și suferințelor unui neam întreg. Viață de veci întruchipată într-un simbol care înfruntă moartea, care trăiește dincolo de viața popoarelor și care ajuns în zdrențe este quintesență de mândrie și onoare! Ce mândru e acel care te poartă și ce zâmbet de nespusă fericire îi luminează figura, când

cade ținându-te strâns la piept! Cutele tale îl înfășoară într-un lințoliu de preț și soarelui îi e dat să vadă în ziua aceea, aceea ce nu poate vedea în fiecare zi: un erou!

Un frate de arme vine și-l smulge din mâinile înghețate și-l apără ca pe o comoară neprețuită, purtându-l mai sus, tot mai sus, spre zărilor eterate ale nemuririi!

Te revăd iar, scump Drapel, după doi ani de robie, îți văd iar fluturând în vânt dragele culori pe care am deschis ochii. Le văd de aproape, le contemp lu pe fiecare în parte și le pipăi neîncrezătoare, sunt totuși ele: înviorătoarea bucurie a roșului, aurul galbenului țării, așa de delicat la privire, cu al bogatelor holde de grâu și albastrul, frumosul albastru al splendidului cer care protejează buna noastră țară!

Pe stradă lume multă și zgomotoasă, neliniștită ca valurile unei mări înfuriate.

– Scrie rău pentru nemți, aud o voce în preajma mea.

Aproape de Teatrul Național, un orator improvizat vorbește mulțimii. Sunt prea departe ca să-i pot auzi vorbele, după gesturi însă văd că vrea să inspire celor din jurul lui entuziasmul care pe el l-a transformat în tribun, din cine știe ce burghez pașnic și tăcut.

Măreția clipelor prin care trecem e scrisă pe toate figurile. Ca prin farmec se formează o impozantă manifestație, care cu drapelele naționale și franceze în mâini, intonează „Marseillaise” și „La arme”. Mi se umezesc ochii fără să vreau! În sârmanul nostru oraș, germanizat timp de doi ani, notele celor două imnuri se ridică curate și libere în înaltul cerului.

Strada păstrează liniște, o liniște premergătoare zilelor de furtună care n-așteaptă decât o sigură scânteie electrică pentru ca nebunia, furia să se dezlănțuiască. Un individ slab și rău îmbrăcat țipă contra jidanilor. Alături de luxul vitrinelor lor, ce notă discordantă face bietul nenorocit. Gâtul îi e uscat, se vede că n-a vorbit niciodată și această clipă de curaj și îndrăzneală îl uimește pe el cel dintâi. Lumea se adună în jurul lui și vociferează. Mă gândesc cu groază cum se fac marile revoluții, cum s-a făcut probabil marea revoluție franceză, care a dus la eșafod atâtea sârmane victime, în cap cu inofensivul rege Ludovic al XVI-lea și Maria Antoaneta, cea mai încântătoare regină a veacurilor. Mă înfior și trec mai departe. Sunt pentru mișcările libere și demne, care să denote gradul de superioritate al indivizilor, orice barbarie însă mi se pare îngrozitoare și mă dezgustă. Desigur că nu eu voi fi chemată să îndeplinesc marile prefaceri sociale care sunt clădite pe un soclu de sânge închegat. Sunt o biată sentimentală dublată de o mare umanitaristă și atâta tot. Animată de așa gânduri bune, rămân împietrită la zgomotul unei salve de pușcă. Mulțimea fuge înspăimântată, în primul rând văd copii de liceu, care puțin mai înainte cântau așa de frumos *Marseillaise*. În urma lor, cizmele grele nemțești calcă greu și apăsat sub căștile negre de fier care le acoperă capetele, întunecându-le probabil și mințile.

De ce au tras în mulțimea asta liniștită, care în definitiv nu vă cerea decât vechiul ei drept la viață liberă? Nu găsesc răspunsul decât în imbecilitatea teutonă. Vor să-și arate stăpânirea până în ultimul moment. Ce ridicolă stăpânire acum, când, asvârliți din toate părțile și urâți de întreaga omenire, n-ar trebui să aibă decât un singur gând: să se ascundă de vederile tuturor și să-și ispășească păcatele.

În jos, pe str. Câmpineanu, asist la o scenă penibilă. Trei ofițeri germani, sfidând mulțimea, își plimbau proverbiala lor obrăznicie prin mijlocul străzii. Lumea huiduindu-i, a ordonat patrulei să tragă, apoi s-au îndreptat în jos pe str. Câmpineanu. Câțiva mai îndrăzneți s-au luat după ei și, dacă ar fi știut românește, trebuie să fi fost mulțumiți de invecivele ce li se adresau.

Am căutat să calmez pe cel mai înverșunat, spunându-i că e posibil să pună să-l împuște.

– Dar când o să scăpăm de ei, cucoană, nu înțelege că ne-a ajuns cuțitul la os?

Am ridicat din umeri și am trecut înainte. Ce puteam să-i spun acestui om, care îmi vorbea șuierând printre dinții strânși și cu ochii injectați de sânge?!

„Was haben die Rumänen? Wirsind droch Freunde!”¹⁹² se mirau cu nevinovăție prefăcută acești nedemni Tartufi ai veacurilor, care n-au nici măcar curajul acțiunilor lor. Am văzut azi ce prieten le-a fost românilor! Se miră că s-au răzvrătit abia azi? Dar ce puteau să facă sărmanii oameni, care deveniseră sclavii lor și care, lipsiți de arme și de orice mijloc de apărare, trebuiau să se plece la toate ordinele lor!

Azi abia au întrezărit o rază de libertate și vor să-și scuture lanțurile ce de doi ani poartă acest mândru popor, cu un zornăit prelung și sonor care să se audă în toată lumea.

Spre seară, mizerabilii au pus mitraliere în mulțime, omorând copii și femei care nu făceau nici un rău, decât că trecuseră prin fața corpului lor de gardă.

Doamne! Mare e răbdarea omenească. Dar până când?

Joi, 1 noiembrie 1918

Nici azi n-au intrat trupele aliate în București. Întârzierea aceasta și lipsa totală de știri m-au pus într-o stare de nervi indescritibilă. Așteptarea și mai ales nesiguranța nu mi-au priit niciodată. Prefer o realitate chiar neplăcută unei probabilități favorabile. N-am educația nervilor, în sensul de a aștepta și de a mă resemna. Mă resemnez în fața fatalității, a lucrului îndeplinit și pe care nu-l mai pot schimba, în fața unei puteri cu care nu pot lupta. Din moment însă ce un eveniment n-are sancțiunea fatalității, din moment ce în analiză *éphémère*¹⁹³ pot încă să mă întreb de ce s-a făcut într-un fel și nu în altul, nu pot găsi liniște până ce nu-l văd îndeplinit în sensul vederilor mele, care în mentalitatea mea pare cel mai bun, cel adevărat.

Acum mă întreb mereu: de ce nu intră francezii? Așteaptă, după cum se zice, să intre întâi trupele române sau – ca culme (*sic!*) a nenorocirii – i-or fi respins germanii? Ideea asta îngrozitoare mă urmărește de azi de dimineață, am purtat-o cu mine de-a lungul ceasurilor grele și mohorâte ce am trăit azi și mă apasă și acum, seara, când cu perdelele trase și la lumina artificială caut să uit atmosfera imposibilă și împovărătoare de afară.

Toată ziua a plouat, o ploaie din acelea monotone și plicticoase de adevărată toamnă. Către seară a început să ningă. La auzul acestei vești, copilașii mei au început să sară și să bată din mâini. Bucuria aceasta zgomotoasă alături de tristețea mea apăsătoare mi-a făcut rău și am fost crudă fără să vreau:

– De ce vă bucurați, nu vă gândiți la miile de oameni care vor muri de frig neavând lemne și la soldații noștri care sunt pe câmp, expuși tuturor intemperiilor?

Veselele figuri s-au întunecat și toată drăgălașa bucurie a pierit ca prin farmec.

Mi-a fost ciudă pe mine că caut (*sic!*) să pictez totul în negru, în genul meu, și că nu las dragilor mei adorați să-și trăiască copilăria, așa cum mi-am trăit-o și eu: cu micile neajunsuri și marile plăceri, care îți luminează viața pentru totdeauna.

Pare însă că sunt rea în nenorocirile mele sufletești. Sufăr prea mult în mine însămi, pentru ca să nu mă indispună bucuria altora. Cum aș vrea să alung forma asta

---

¹⁹² Ce au românii? Suntem prieteni!

¹⁹³ *Ephémère* (*fr.*) efemer, trecător, vremelnic; de ocazie.

minuțioasă a cugetării mele, să mă debarsez de simțul acesta de analiză care îmi înveninează fiecă clipă și să-mi trăiesc viața așa cum mi-a fost hărăzită: cu durerile și bucuriile ei, fără zbulcium sufletesc și mai ales fără revolte zadarnice!

– De ce nu vin francezii?

– Fiindcă nu vin! vor zice Impasibili.

– Au să vie! vor zice optimiștii și acei a căror singură deviză e: *speranța*.

Eu mă agit, mă chinuiesc, mă întreb de mii de ori pe zi, fără să găsesc răspunsul care să mă satisfacă și care să pună capăt neliniștii mele.

Venirea francezilor este sfârșitul unei situații imposibile și enervante din cale afară. Este liniștea, imensa liniște ce s-a lăsat stăpânitoare în aer și în bietul meu suflet, care de doi ani suferă și așteaptă clipa binefăcătoare a liberării. Destul am respirat scurt și înăbușit și am alunecat ca o umbră de-a lungul zidurilor, acum vreau să trăiesc și mai ales să respir! Am nevoie de atâta aer liber și curat!

*Miercuri, 31 octombrie*¹⁹⁴

[Koch¹⁹⁵, comandantul german al cetății București, a părăsit azi – între cei din urmă – orașul nostru. Mizerabilul acesta care semna mai toate ordonanțele și care a dus o viață de rai aici, luându-ne bucățița de la gură, a trecut în automobil *furat* prin mijlocul Căii Victoriei, însoțit de un alt ofițer, având ambii revolverele întinse spre mulțime. Brigandul care ne-a furat atâta vreme s-a despărțit de noi ca de o ceată de briganzi. Ce îndrăzneală nemaiauzită!

O lume întreagă să știe și să judece faptele acestor infami cotropitori!]¹⁹⁶

Ieri seară, în cel (*sic!*) de miercuri, au bubuit tunurile într-una. Se zice că se dau lupte în preajma Bucureștilor între ariergarda germană și avant-garda aliată. Tremur pentru viețile bieților aliați, care au venit să înroșească cu sângele lor mănoasele noastre câmpii robite de vandalii teuton! Către ei mi se duc toate gândurile mele bune și toate dorurile de izbândă!

Am petrecut o noapte îngrozitoare. Către seară, germanii au pus foc în patru colțuri ale Bucureștilor. Au ars tot ce au lasat de la noi ca să nu rămână nimic populației, pe care a jefuit-o! În oraș era o liniște mormântală, care te înfiora. La răstimpuri doar salve de pușcă, care însă înghețau sufletul. Aveam impresia că visez un vis înfricoșător: mi se părea că mă aflu într-o cetate moartă, plină de cadavre și, în atmosfera cenușie și îngrozitoare, un nebun orb trage la întâmplare focuri în mine și cadavre.

Un nebun care desăvârșește opera de exterminare a altor nebuni!

Obsesiunea asta îngrozitoare m-a urmărit toată noaptea. Oboseala fizică și sufletească îmi trimitea somnul binefăcător pentru câteva clipe. Salvele de pușcă însă, auzite când mai aproape, când mai departe, mă deșteptau tresărind și iar nu puteam închide ochii ceasuri întregi pline de groază. Aseară, când prietenii noștri și-au luat rămas bun de la noi, le-am spus – jumătate serios, jumătate glumind – că e posibil să nu ne mai vedem. Azi de dimineața însă, când, după un somn odihnitor către ziua, m-am deșteptat și am văzut că trăim cu toții, am rămas foarte surprinsă. Am probabil mania exagerărilor, ochii minții mele văd printr-o lentilă mărită, așa că întotdeauna dau proporții demesurate¹⁹⁷ evenimentelor,

¹⁹⁴ Zilele de marți și miercuri nu sunt în ordine cronologică în original.

¹⁹⁵ Generalul Koch, comandantul militar al trupelor de ocupație din București între 1916-1918.

¹⁹⁶ Fragment tăiat cu linii în manuscris; pasajul va fi reluat de autoare în ziua de marți, 30 octombrie.

¹⁹⁷ Franțuzism de la verbul „demeurer”, a rămâne.

mai ales celor rele. Eram aproape sigură că o să se întâmple ceva în noaptea asta. Vedeam aproape trupele germane retrăgându-se în goană prin străzile oraşului şi împuşcând în dreapta şi în stânga. Din fericire, n-a fost nimic şi probabil că nici n-are să fie.

Ziua, cu lumina ei chiar mohărâtă, cum e astăzi, mă face să judec mai limpede şi îmi alungă viziunile neliniştitoare din timpul nopţii. Sunt aproape liniştită azi şi aştept cu încredere sosirea aliaţilor.

În ziarele de dimineaţă citesc lista morţilor. Sper că de data asta sunt ultimele victime ale nemţilor, au ţinut ca în chipul acesta să-şi ia rămas bun de la noi, pentru ca nu cumva să-i uităm prea repede! Au omorât fete şi bieţi tineri, care nu putuseră să-i atace şi să-şi justifice astfel omorurile prin dreptul de apărare ce-l are fiecare individ, când îi e viaţa în pericol.

Sărmane victime! Mai trebuia şi moartea voastră, pentru ca în *sfârşit* să scăpăm de nemţi. Respirăm în linişte aerul curat, dătător de viaţă, nesuferitele uniforme cenuşii şi fugare, vulgare şi îngâmfate. Suntem iar stăpâni în frumosul nostru oraş şi sper că de data asta nu-l vom mai pierde!

Marti, 30 octombrie

Koch, comandantul german al cetăţii Bucureşti, a părăsit azi, între cei din urmă oraşul nostru. Mizerabilul acesta, care semna mai toate ordonanţele prin care apăsa sărmana populaţie şi care a dus o viaţă de rai aici, luându-ne bucăţica de la gură, a trecut în automobil *furat* prin mijlocul Căii Victoriei, însoţit de un alt ofiţer, având ambii revolverele întinse spre mulţime. Brigandul, care în numele *Kulturei*, ne-a jefuit atâta vreme, s-a despărţit de noi ca de o ceată de briganzi. Ce îndrăzneală nemaiauzită!

O lume întreagă să cunoască şi să judece faptele acestor infami cotropitori!

Astăzi se vorbea cu insistenţă despre venirea aliaţilor. Mare mişcare pe străzi şi mai ales pe Calea Victoriei, unde pe porţiunea dintre Palat şi Bulevard, a trebuit să se întrerupă circulaţia trăsurilor. Cercul Militar fusese golit de ultimii soldaţi germani, iar mitraliera, care ieri făcuse atâtea victime, a fost purtată de tineret în braţe, pe Calea Victoriei. Frumoasa clădire a Cercului, care fusese transformată de acei barbari în corpul lor de gardă şi puşcărie pentru atâţi nevinovaţi români, strălucea de bucurie prin sutele de ferestre, la care atârnavu mândre culorile noastre naţionale şi cele franceze.

Toată lumea era în stradă cu braţele pline de flori şi cu figurile transfigurate de fericirea libertăţii. Nici o uniformă detestată şi nici un pas apăsător şi ţeapăn nu mai distona armonia acestei bucurii generale. Frigul pusese flori roşii pe toţi obrajii şi vioiciune în toate privirile. Cum în ocazii de acestea un svon individual este luat drept lege de către mulţime, se ştia *precis* că la 11 vor intra francezii. Probabil *cineva* alesese ora asta ca fiind cea mai convenabilă pentru a nu-şi deranja vechile obiceiuri şi o lansase ca ştire certă.

Am stat o jumătate de oră într-un balcon să privesc mulţimea. Era unul din cele mai interesante spectacole. Snobi eleganţi şi ferchezuiţi, din aceia care nu se coboară niciodată în stradă, îi vedeai alături de meseriaşii cu şepci şi bluze şi doamne din elită alături de femeile din popor. Ce frumoasă viziune pentru o viitoare înfrăţire! Nimeni nu era mare, nimeni nu era mic, toţi erau egali în ceasul cel mare care a sunat în sfârşit pentru întreaga suflare românească. Toţi copiii se bucură deopotrivă de fericirea succesului lor şi cel sărac, ca şi cel bogat, vine să-şi ia partea lui din această fericire. Nu trebuie să fim egali numai la dureri, ci şi la bucurii. E o justă răsplată. De altfel, şi cei de jos au umeri destul de puternici ca să suporte greutatea unei fericiri prea mari. În mare parte, (celor umili care

și-au dat tot ce au avut mai), cei umili fiind cei mai mulți, au dat cel mai mare procent de jertfe, așa că lor li se datorește în mare parte înfăptuirea visului nostru dorit de atâtea veacuri! Cu ei alături să ne bucurăm și pe ei să-i arătăm întâi armatelor aliate când vor intra aici. Să știm să recompensăm pe cei ce merită și atunci vom putea zice cu drept cuvânt că suntem oameni!

Către prânz, mulțimea a început să se mai împrăștie. De sus, de unde eram, se vedeau locuri goale în mulțimea aceea imensă de capete. Am făcut și eu ca toată lumea și m-am întors acasă, cu ochii încântați de frumusețea spectacolului și cu inima plină de bucurie că, la ora târzie când am ieșit eu, numai era niciun soldat german pe nicăieri. În sfârșit! Ora atât de mult așteptată a sosit! E drept că bucuriile prea mari te fac să crezi că sunt ireale și te îndoiești de existența lor. Așa și acum, deschid ochii mari, mă uit peste tot și mă pipăi bine să văd dacă nu visez.

Am așteptat atâta vreme clipa asta încât bietul meu suflet disperase de a o mai vedea venind odată! Credeam că la realizarea acestei singure a mea dorințe, am să țip pe străzi de bucurie. Văd însă că n-o fac! Sufletul mi-a plâns de o bucurie liniștită, imensă ca apele unui ocean, care a năpădit peste tot și a acaparat totul. Nu e loc pentru nimic în sufletul meu, decât pentru o ușoară umbră de teamă, teamă explicabilă în clipa când ești prea fericit și când tremuri să nu pierzi acest dar rar dumnezeiesc.

Iată de ce mi se pare încă că (*sic!*) visez și de ce ochii mi se umezesc de prea mare fericire!

Către seară, am ieșit iar. Aceeași lume imensă și aceeași nerăbdare febrilă întru așteptarea aliaților. Ieșisem cu o prietenă a mea să mâncăm prăjituri la cofetăria unui francez, care, întors rănit de pe frontul de vest, avusese a suferi enorm din pricina Vandailor atotstăpânitori. Ne permiteam această mică escapadă în această zi de mare sărbătoare pentru noi, mai ales că ploaia de ordonanțe, care, între altele, interzicea și fabricarea prăjiturilor, plecase odată cu nemții. Ca niște copii mari, voiam să arătăm prin acest act de rebeliune că suntem din nou stăpâni pe pământul nostru. Românul are acest mare defect: vrea el să aibă iluzia că are facultatea să facă ce vrea și dacă guvernării ar fi destul de deștepți ca să-l înțeleagă, ar face din el ce-ar vrea. Cu măsuri de restricții îl înrăiești și îl revolți, fiindcă el iubește mai presus de orice: libertatea!

E un popor nobil și n-ar trebui să se uite *niciodată* asta!

Ieșind de la cofetărie, m-am amestecat în mulțime, mergând cu pasul ei liniștit și cuminte de zile mari, în vreme ce prin mijlocul străzii o mulțime de tineri cântau cântece patriotice, sub conducerea unui cunoscut bariton. Prin firea mea aristocratică – sufletește vorbind (am dat această explicație ca să nu protesteze corpul aristocraților din întreaga țară!) – nu mi-a plăcut *niciodată* să mă amestec în mulțime, indiferent de cine era compusă acea mulțime. Din cauza asta, n-am asistat *niciodată* la parăzi, la vizite regale sau la înmormântări ilustre. Se va zice că lipsa mea totală de curiozitate este în același timp un semn de neprogres, dacă mi se admite (...) ¹⁹⁸ cuvântului. Mi-e egal! Iubind mulțimea, îmi place totuși, ca și estelui Petroniu, confortul. O rază suficientă de aer liber în jurul meu, pentru a putea respira în voie și, mai ales, cât mai multă tovărășie cu mine însămi, decât mai multă singurătate.

---

¹⁹⁸ Cuvânt indescifrabil.

Azi însă, amețită de prea marea bucurie, am rupt toate vechile zăgazuri, toate tradițiile așa de dragi mie și am mers în mijlocul ei, tremurând de fiorul ei de fericire.

La Teatrul Național, buna mea prietenă, una din solidele inteligențe românești, se opri și întrebă pe o doamnă, care prin înalta situație socială a soțului său se afla în secretele zeilor. Doamna speriată ne spune să ne întoarcem repede acasă, că germanii opun rezistență la periferia orașului și că se aude că-și vor face retragerea prin mijlocul Bucureștilor, fugăriți de francezi.

O! sărmana, fragila mea fericire, de așa scurtă durată. Am simțit ceea ce simte cineva când e lovit de moarte, tocmai când a ajuns în vârful aspirațiilor lui și când crede că a lui e lumea! Ce efemeră bucurie!

Ne-am întors tăcute, în josul străzii Câmpineanu, ca acum doi ani când ne surprinsese pe stradă un regiment străin care intra în București ca învingător, cu țevile de pușcă împodobite cu crizanteme albe datorite de mizerabilii filo-boși și în sunetele enervante ale unei fanfare de bălci. Atunci plângeam amândouă coborând aceeași stradă Câmpineanu ca să ne întoarcem mai iute acasă și ne ascundem durerea și imensa rușine între cei patru pereți, care din nefericire încetaseră de a mai fi ai noștri din clipa aceea blestemată. Acum, după doi ani, ne întorceam tot amândouă, tot pe aceeași stradă, de data asta însă numai aveam nici lacrimi pentru a plânge. Suferitele noastre împietrite refuzau și această supapă de ușurare. Prea era mare nedreptatea soartei! Iar suferințe și mai ales iar germani în dragul nostru oraș?! A! nu se poate, ar fi din calea afară!

Am ajuns acasă cu desăvârșire zdrobită sufletește. În durerile mari ce am avut în viață, m-am învățat să nu alerg decât la un singur sprijin: la Dumnezeu. Am căzut în genunchi în fața icoanei și cu ochii țintă la chipul blând al Mântuitorului, care a răscumpărat omenirea cu moartea lui, l-am rugat să ne scape de această nouă umilire și, îndestul de pedepsiți prin acești doi ani de suferință, să ne trimită imensa lui mizericordie.

Dumnezeu care e drept și bun ne va cruța de această ultimă și îngrozitoare pedeapsă. La el mi-e nădejdea.

Vineri 2 noiembrie

Au apărut gazete noi: vechiul „Universul” și „Isbânda”, care se tipărește la „Adevărul” și care este scrisă probabil de vechiul personal al acestui ziar. Abia azi, după doi ani de zile, a scăpat în sfârșit și palatul „Adevărului” de musafirii său nepoftiți, care se transformaseră în stăpâni atotputernici. Ce e mai frumos e că acești pigmei ai condeului, care n-aveau nimic sfânt, își băteau joc de persoana Directorului acestui ziar, fără să se gândească că (*sic!*) locuiesc în casa lui, că se bucură de întreaga lui instalație tehnică și că, grație lui, duc un trai așa de îmbelșugat.

Mi-a căzut o dată „Gazeta Bucureștilor” în mâini, cu un articol în care se făcea portretul lui Mille¹⁹⁹. Mărturisesc că rar m-a dezgustat o murdărie mai mult ca aceea de atunci. Un spiritual (!) scriitor neamț – sau poate chiar de aici – scria adevărate orori. După el, cabinetul Directorului era un fel de altar, unde se oficia un rit păgân. Peste tot draperii grele, blănuri, stoffe vechi și tot felul de fotografii sugestive pe pereți. Directorul sta pe un fel de tron și primea audiențe. Ascultați acum și portretul Directorului, după câte îmi mai aduc aminte: un cap mare, pătrat, cu obraji umflați și cu niște buze groase, libidinoase.

---

¹⁹⁹ Constantin Mille (1861-1927) ziarist, nuvelist, poet, avocat și militant socialist. În 1904, ca director al ziarului „Adevărul”, a chemat-o pe Aida la București și a angajat-o ca redactor permanent.

Restul nu mi-l mai amintesc. Ei, ce ziceți de așa reușit portret? Acord un premiu aceluia care va recunoaște în el pe dl. Mille. Procedeu acesta m-a scârbit și m-a făcut să înțeleg mai bine mentalitatea acestui *Kult* popor și a scribilor lui. Cine se agață de fizicul unui individ pentru a-l ponegri și a-l face de răs? Femeile ordinare, rele de gură, care ies la drumul mare și își ocărăsc vecinele, aruncându-le tot felul de epitete și murind de ciudă când acelea, mai cuminiți decât ele, se fac că nici nu le aud.

Asta era *Gazeta nemțească*: o cumătră fără rușine, care ne dădea nouă lecții de civilizație și morală! Ce îndrăzneală!

Sâmbătă, 3 noiembrie

Mărturisesc că nu mă așteptam la atâta avânt din partea celor chemați din nou sub cutele larg deschise ale drapelului. Îmi închipuiam că, obosiți și slăbiți de atâtea lovituri ale soartei, vor pregeta și nu vor răspunde toți la înalta chemare. Cât m-am înșelat și ce puțin cunosc poporul român!

Ieri, sub robia grea a neamșului, tăcut și încovoiat sub povara rușinii și a nedreptății, azi *liber*, mândru, cu fruntea sus, cu mersul sigur și cu veselia pe figură. N-a uitat amărăciunea zilei de ieri, dar, conștient de clipele mari pe care le trecem, vrea să le trăiască așa cum merită și le dă toată însemnătatea care li se cuvine.

Popor generos, în vinele căruia curge un sânge vioi și sănătos, nu se lasă abătut de furtună și, cu sforțări nemaiauzite, înoată prin valurile înfuriate pentru ca să iasă la liman. Am ieșit în sfârșit! Mulți din noi au căzut jertfă, mi se umezesc ochii la amintirea lor, dar nu ne lăsăm a fi prea mult înduioșați. Avem altă menire acum: să curățăm țara de nemți și să liberăm pe frații noștri de dincolo. De o mie de ani așteaptă poporul românesc această înfrățire! Nestrămutați în gândul că clipa aceasta va să vină, românii de acolo și-au păstrat neatinsă limba și datinile lor strămoșești. În o mie de ani nu s-a găsit un român care să-și fi uitat limba! O mie de ani au plâns codrii după doinele noastre românești! O mie de ani a fost trist soarele că nu poate vedea fluturând în vânt dragele noastre culori naționale! O mie de ani a jelit acest obidit popor sub asupririle jandarmului ungur și cu mâna streășină la ochi căuta să scruteze munții să vadă dacă nu se zăreau mult așteptatele uniforme românești, care să le aducă libertate! Acum frații noștri de aici se duc la frații noștri de dincolo ca să le ducă solia sfântă a unirii. De aceea vor răsuna văile și codrii de muzica dulce a frumosului grai românesc, vor flutura drapelul în aer și *ai noștri* vor avea dreptul să poarte culorile naționale fără teamă că vor putezi în închisorile ungurești. Nu vor mai cânta poezii lor robia Oltului, povestea cu oștile împărătești s-a sfârșit de mult și acum începe o alta negrăit de frumoasă, cu un Împărat bun și mare, care a fost alături de poporul lui în clipele de restriște și cu o Împărăteasă neînchipuit de frumoasă, care va străluci ca o minune pe tronul Voievodului Mihai!

Ne-a fost dat nouă, generațiilor de azi, să asistăm la înfăptuirea acestui ideal visat de atât noian de veacuri și dorit de atâtea suflete deznădăjduite.

Strălucită răsplată pentru tot ce am îndurat pe nedrept în acești doi ani de întuneric și moarte. Mergeți dar, scumpi oșteni și duceți celor de acolo toată dragostea și bucuria ce umplu sufletele noastre. Voi aveți norocul să-i îmbrățișați întâi, voi, care ați luptat cu atâta bravură la Oituz, Mărăști și Mărășești, nume înscrise cu litere de aur în istoria poporului românesc. Voi, care ați făcut să nu mai fie hotare între țările surori, voi trebuie să vă bucurați cei dintâi de clipa sfântă a revederii. Vor tresări în morminte eroii neamului nostru

simțind frățeasca voastră îmbrățișare și vă vor binecuvânta pe voi, care ați adus la îndeplinire visul unor vieți trăite zadarnic.

Se va ști peste veacuri că *voi ați trăit* și că prin vitejia voastră fără seamăn ați alinat dorul unui neam întreg.

Iată de ce, conștiinți de înalta lor chemare, se duc tineri și maturi cântând cântece de glorie spre câmpiile Transilvaniei, unde îi așteaptă cu drag o întreagă suflare românească.

Duminică, 4 noiembrie

A murit Caion²⁰⁰! În clipa de reînviere generală ne părăsește unul din ai noștri și încă din cei mai buni. În câteva zile, răpit de o boală stupidă, se ducea fără a avea măcar norocul să asiste la apoteoza victoriei, pe care o aștepta cu încredere de atâta vreme.

L-am cunoscut acum doi ani, după intrarea nemților în București. Puținii aleși, între care și Caion cu fratele său, veneau des la noi și luam ceaiul împreună, discutând și revoltându-ne de nedreptățile ce trebuia să suferim din partea barbarilor noștri stăpâni. Parcă îl văd cum se plimba de-a lungul odăii, cu mâinile în buzunar, căutând să convingă pe cei mai deznădăjduiți dintre noi de victoria finală a aliaților, în care avea o nemărginită încredere. Un timp l-am pierdut din vedere, până în iarna trecută, când, grație unei ocupațiuni ce avea, ne vedeam aproape în fiecare zi. Iubea mult pe fetița mea și omul acesta preocupat de atâtea probleme de un ordin mai înalt, petrecea ceasuri întregi singur cu fetița mea, istorisindu-și reciproc povești cu feți frumoși și zâne. În modul acesta i-am cunoscut mai bine sufletul curat și sincer ce avea sărmanul dispărut. Un suflet meschin și interesat nu-și pierde vremea cu copiii, de la care nu poate câștiga nici omagii, nici glorie, nici bani!

De prin martie iar nu l-am mai văzut. Pe vară, fiind la țară, bărbatul meu mi-a adus vestea că Caion (*sic!*) a scos o gazetă literară și mă roagă să-i trimit și eu ceva. M-am executat cam târziu și am trimis manuscrisul cu câteva zile înainte de a mă înapoia în București. Peste câteva zile, intrigată de faptul că nu mi se publică aceea ce trimiseseam, m-am dus să văd care e cauza. Am urcat cele două scări și l-am găsit într-o odăiță sus, cu fratele său.

– Am venit să-mi retrag manuscrisul, le-am spus eu râzând, sau aveți obiceiul să ardeți manuscrisele nepublicate?

– De ce ne luați în râs? Nuvela dvs. e prea frumoasă și nu m-am îndurat s-o pun în cadrul îngust al unui ziar, așa că am lăsat-o pentru almanahul nostru, bineînțeles, dacă ne dați voie. În timpul acesta, deschise sertarul biroului și scoase un plic mare, pe care era scris „Almanach” și în care îmi recunoscui slova mea nedescifrabilă aproape, alături de alte slove de tot felul.

– Mie mi-e egal, puteți s-o primiți și în „Almanach”, dacă credeți. Din moment ce am avut marele curaj să-mi alung proverbiala lene ce am de a scrie și să vă aștern câteva rânduri pe hârtie, mi-e indiferent dacă se publică în ziar sau în almanach.

Am mai stat puțin de vorbă, mi-a arătat coperta almanachului, rugându-mă să-mi dau părerea, am râs cu voie bună de un spirit foarte reușit al lui și apoi am plecat după ce

---

²⁰⁰ Constantin Al. Ionescu-Caion (1882-1918) a fost un jurnalist și poet român, fondatorul mai multor reviste literare, cea mai cunoscută fiind *Românul literar*. Ca jurnalist, Caion l-a acuzat pe Caragiale că a plagiat piesa de teatru *Năpasta*, pierzând procesul din 1902, primind trei luni de închisoare și având de plătit 10.000 de lei despăgubire. Ulterior a fost achitat.

mai întâi își ceruse scuze că am fost nevoită să urc două scări, prăfuite de var din cauza reparațiilor ce se făceau.

– Când veți mai veni la noi, ne veți găsi în celălalt apartament, care se repară acum. Acolo e mult mai bine!

Am mai venit, dar nu la „Cronicarul”. L-am găsit pe Caion, ca acasă la el, întins pe catafalcul negru sub o profunziune de crizanteme palide. Nu se schimbase aproape de loc, păstra chiar și cuta de amărăciune din colțul gurii!

A avut o agonie grozavă, îmi spuse fratele său zdrobit de durere. Simțea că moare și voia să mai prelungească clipa asta îngrozitoare, pentru ca să poată asista la intrarea francezilor. În tot delirul lui, se certa cu noi că nu-l lăsăm să se ducă la fereastră ca să vadă cum trec francezii. Gândul acesta l-a obsedat până când a închis ochii și a murit nemulțumit că nu și l-a putut îndeplini. Vorbea mereu de Bucovina, de Transilvania, de România mare și figura îi era transfigurată de fericire. A dus cu el în mormânt visul înfăptuirii României mari. A trebuit să ne despărțim. Sărmanul frate era nevoit să primească condoleanțele celor care veneau, fie din datorie, fie poate cu un sentiment de ușurare că au mai scăpat de unul care le judeca faptele (care le făcea umbră).

Erau literați, ziarști, tineri directori de reviste, câțiva prieteni ai defunctului și un foarte restrâns număr de doamne. Mai mult timid și deloc monden, nu prea avea admiratoare. Admirația mulțimii, și mai ales a femeilor, se duce de obicei spre tot ce e strălucitor la prima vedere. Nu-și dă aproape nimeni osteneala să găsească un suflet sub un înveliș modest și nu îndestul de atrăgător, sau o minte luminată într-un cap care nu-și face destulă reclamă. Acesta este cazul lui Caion.

Pe vremuri – nu cunosc bine cazul deoarece eram încă copilă (*sic!*) pe atunci și nici nu locuim în București – și-a atras o echivocă celebritate din cauza cazului Caragiale. De atunci, acei care vedeau în el o forță de temut s-au adunat în cete de cățeluși și au lătrat ori de câte ori Caion se manifesta puternic pe terenul intelectual. Nu i se ierta o greșeală făptuită din cauza prea marii vioiciuni și tinereții, pentru că aveau tot interesul să nu i-o ierte și să i-o scoată înaintea în toate drumurile pe care căuta să apuce.

De atunci, amărât de nimicnicia omenirii, s-a retras în el însuși și a citit enorm, dând în același timp la iveală opere de adevărată artă: studii literare și istorice dintre care cele mai multe nu sunt nici publicate. Scria prea mult pentru desfătarea lui sufletească, decât pentru glorie sau pentru bani.

De câtva timp, condus probabil de vreun presentiment, scria articole despre morți, de o melancolie sfâșietoare. Chiar de 1 noiembrie, ziua morților, am citit ceva de el care mi-a adus lacrimi în ochi. Știa oare că, peste câteva zile, va fi cu ei în Câmpiile Elyzeene?

De câțiva ani, probabil veșnic nemulțumit și un perpetuu căutător al adevărului, trecuse la religia catolică. În ferventă ortodoxă, nu-i admit gestul, dar nici nu i-l reneg. În mintea lui, pasul acesta i s-a părut un pas înainte spre lumină și mă înclin în fața lui ca în fața a tot ce este izvorât dintr-o pornire sinceră și curată. Nimeni nu cunoaște această conversiune voluntară și cu atât mai puțin eu, care nu-l cunoșteam nici de mult, nici prea mult.

Mărturisesc însă, serviciul divin oficiat de preoții catolici mi-a mulțumit sufletul. Dându-și seama că are înainte un caz special, parohul catedralei a oficiat în latinește, franțuzește și românește. La urmă a ținut o cuvântare foarte mișcătoare, deplângând sincer moartea „acestui om genial”, după cum se exprima el. „Acestui mare prieten al Franței, care a murit în momentul înfrunghierii României mari, atunci când mai mult ca oricând era nevoie

de mîntea lui luminată. Suflet de elită, ne uimea pe toți prin frumoasele sale calități sufletești și mai ales prin pietatea sa...”

După preot n-a mai vorbit nimeni. Sărmanul Caion! N-a avut niciun prieten care să-i adreseze o ultimă vorbă bună în clipa din urmă! În arena așa de strîmtă a intelectualității românești, a dispărut unul și nimeni nu s-a cutremurat de teama golurilor ce se fac mereu în primele rînduri!

Pe drum spre cimitir, dispăreau unul câte unul din acei ce plecaseră să-l conducă la ultimul locaș. Era duminică, aveau oamenii probabil alte proiecte în vedere și apoi... era anevoie pe jos!

Nu știu dacă ca (*sic!*) protestare sau ca prinos de admirație pentru cel dus, am făcut aceea ce n-am făcut niciodată în viață: l-am însoțit pe jos până la ultimul locaș. Aproape de cimitir, văd tăblițele negre de la urechile cailor strălucind de lumină, apoi dricul însuflețindu-și pe rînd îngerii negri și splendidele crizanteme ce înconjurau sicriul. Un moment străluciră puternic inițialele de pe sicriu. Era ultima manifestare de viață a celui dus și ultimul adio ce-i trimitea soarele în clipa fugitivă când, scăpat de sub robia unui nor întunecos, cădea în altă robie: aceea a asfințitului!

În curtea cimitirului ortodox, unde a fost înmormântat alături de tatăl său, a fost însoțit tot de preoții catolici și, în agonia aceluia crepuscul trist de toamnă, a fost coborât în mormântul ortodox al tatălui său, binecuvîntat în franțuzește de un preot catolic și salutat în același timp de lumina de sânge a asfințitului și de aceea palidă a lunii, care era sus pe cer deasupra capelei. Ce antiteză stranie! Ca și întreaga lui viață de altfel!

Părăsindu-l, se lăsase întuneric pe aleile reci și în sufletele noastre! Nicki, înnebunit de drum, m-a condus până acasă. Ce tragice sunt întoarcerile de la cimitir!

Luni, 5 noiembrie

Câte bogății neprețuite ascunde sufletul unui popor, pe care nu le scoate la iveală decât în clipele mari ale neamului! Atât prinos de entuziasm, ce s-a risipit în valuri în cuprinsul acestui binecuvîntat oraș, nu credeam să trăiesc atât ca să-l pot vedea vreodată. Entuziasm! Vorbă mare, de o sonoritate muzicală, vorbă la auzul căreia tresaltă sufletele și se înalță frunțile, vorbă care întrunește în ea toată curățenia și sinceritatea, toată superioritatea individului dezrobot de înlănțuirile murdare ale sentimentelor josnice și degradante.

Entuziasm! Cuvânt care râde înălțându-se spre soare, care înobilează suflete și mărește proporțiile, care afinează simțămintele și îndrumă masele spre fapte mari, spre gloria nemuritoare! E atîta entuziasm în sufletul latin de lângă Dunăre, în acest biet suflet obidit și împilat de nedreptățile teutone, că acum, când a scăpat de sub barbara cotropire, a scos strigătul de ușurare, strigătul de bucurie, strigătul de entuziasm! Cât entuziasm de la cel mai mic până la cel mai mare!

Mai serile trecute, înapoiindu-mă din oraș, povesteam copilașilor mei cât de bucuroși sunt toți oamenii că au scăpat de nemți și cu cât drag se duc să dezrobească și pe frații noștri de dincolo.

După aceea, am luat o carte și am început să citesc. Deodată aud pe fetița mea de șase ani rostind grav și apăsător pe un ton emfatic următoarele: „Iubita noastră țară e în primejdie.”

Stilul, neobișnuit pentru vorbirea curentă și oarecum literar, m-a mirat și am întors capul întrebînd-o pe ce carte citește. Ea mi-a răspuns foarte natural că vorbele astea „...i-au venit așa, în cap, și le-a spus tare”. I-am spus să le scrie ca să nu le uite și peste câteva

minute a venit la mine cu o fițuică de hârtie pe care erau scrise cu micile ei slove neregulate câteva rânduri pline de avânt, pe care le transcrisese ca raritatea faptului: „Iubita noastră țară e în primejdie. Copii, mergeți iar la luptă, vă cheamă al vostru Rege. Copii, luptați cu vitejie, luptați-vă bine, căci bun e Domnul!”

Seara, un publicist dintre prietenii noștri, citind din întâmplare fila de pe birou, mă întrebă râzând că de când fac dicteuri patriotice copiilor mei. I-am spus că este *din capul Vioricăi*²⁰¹, cum așa de drăguț zice ea în langajul ei copilăresc și a rămas uimit. Vreau să mă explic cât mai lămurit, ca să fiu cât mai bine înțeleasă. Nu vreau prin rândurile acestea să fac elogiile copiilor mei, care, așa mici cum sunt astăzi, vorbesc ei înșiși pentru ei. Nu mi-a plăcut să-mi laud copiii nici într-un cerc intim, gășind procedeul banal și comun din cale afară, deci cu atât mai mult n-am să aleg calea publicității, ceea ce ar fi și mai de prost gust și m-ar face să roșesc, ca tot ce e lipsit de bun simț.

Am relatat însă cazul special al acestei copile de 6 ani – indiferent dacă e a mea sau nu – transcriindu-i proza naivă, plină de repetiții, pe care n-o dau ca model de stil a unui copil-minune care are nevoie de reclamă (!?), ci ca exemplu de aceea ce poate face entuziasmul în clipa când câștigă cu desăvârșire masele. Și pe ea a cuprins-o entuziasmul care se simte pretutindeni în aerul pe care îl respirăm, și micuța ei inimă a început să bată mai tare și rândurile pline de avânt au izvorât din *capul ei*, fără să le caute, fără să le cheme, dintr-o nevoie firească de a da afară aceea ce avea prea mult pe suflet. Acesta e entuziasmul: pârgia care mișcă din loc omenirea și care face să vibreze deopotrivă toate inimile și să înalțe toate sufletele spre zările senine ale Idealului!

Vineri, 23 noiembrie

Primesc o veste care m-a zdrobit cu totul. Buna Măicuță la care am stat toată vara trecută, ca să mă întremez după o boală gravă ce avusesem, a murit în trei zile, victimă a bolii moderne pe care medicii au botezat-o cu un nume de operetă și care seceră mai multe vieți decât febra tifoidă. O văd înaintea ochilor: înaltă, zveltă, frumoasă, veșnic zâmbitoare cu niște ochi adorabili, în figura care mie îmi părea tot tânără, așa cum o cunoscusem când eram copil. Când îmi spunea că are 50 de ani, nu voiam să cred. Pentru mine, ființa asta veselă, spirituală, bună, nemărginit de bună și de delicată, avea vârsta sufletului ei: o vârstă care nu îmbătrânește niciodată. Răcea foarte ușor și de multe ori o găseam în pat în diminețile când, intrigată că n-o văd, intram în odaia ei ca s-o întreb de sănătate. Se refăcea însă ușor și reîncepea seria solitudinilor de tot felul, care mi-a făcut convalescența așa de scurtă și șederea mea acolo foarte plăcută. Clipele petrecute acolo în chilia Maicii Anatolia mi-au rămas în minte ca o oază răcoroasă în care mă refugiez când sunt dezgustată de tot și de toate, iar figura Măicuței o voi păstra de a pururi în rândul icoanelor mele sfinte ce le port în suflet.

Eu, care de mult nu mai am mamă, am avut iluzia caldă a dragostei de mamă în cele 10 săptămâni cât am stat acolo. Dacă se răcorea vremea spre seară, venea cu tot felul de blănuri să mă acopere pe chaise-longue, ca să nu răcesc. Cum eu protestasem că mi-e prea cald, mă amenința drăgălaș cu degetul și îmi spunea cu mult drag în voce:

– Trebuie să mă ascultți! Astă noapte ai tușit toată noaptea, nu vreau să te mai aud așa și la noapte!

---

²⁰¹ Viorica Vrioni, fiica Aidei și a lui Ștefan Vrioni.

Eu, sceptica, blazata, care nu mă încred în nimeni și în nimic și deci cu atât mai mult în vorbăriile goale, la auzul vorbelor ei simțeam o căldură plăcută care îmi mergea prin tot corpul și, cu ochii umeziți de duiosie, îi adresam una din acele priviri de recunoștință sufletească, care nu se pot nici traduce, nici exprima.

Niciodată nu mi se uscau florile în vase, Maica Anatolia avea grijă să le schimbe apa și să pună altele proaspete. În prima seară, deși suferindă, am scris o scrisoare entuziastă soțului meu, spunându-i că mă simt mai bine și că am mâncat în curte, în mijlocul unor brazde de rozete, care mi-au parfumat sufletul, pe când luna nouă apunea cu regret după un deal. Fără a fi cultă, avea o inteligență atât de fină și atât de mult bun simț, că îmi ghicea aproape și gândurile, prevenind cele mai mici gesturi și dorințe ale mele. Toate gentilețile ei decurgeau în mod firesc și nu plictisea ca tot ce e forțat și nenatural. Solicitudinea ei, departe de a mă obosi ca ceva ce ești nevoit să suporti din politețe, mă înconjura de toate părțile ca aburii calzi ai unei băi plăcute, în care ai vrea să stai toată viața.

Acum, în urmă, am fost s-o văd între 1 și 10 octombrie. Era o vreme splendidă și mă aștepta în prag, cu toate ușile deschise și cu scândurile proaspăt spălate de o albeață neînchipuită. Cum eu mă miram că a deschis ambele uși, îmi răspunse foarte drăguț:

– Oare nu merită Prințesa?

Îi plăcea să mă numească Prințesa, fiindcă îi plăcea amabilitatea cu care vorbeam cu oricine, fie boier sau țaran și mai ales fiindcă îi plăcea – zicea ea – „cum mă îmbrac și aerul meu mândru și impozant”. E curios cum la neiscusitele ei flaterii zâmbeam cu indulgență, eu, pe care mă deranjau chiar cele mai mici laude ce se aduc persoanei mele fizice.

Deși maică, și deși foarte cuminte, îi plăceau grozav cucoanele elegante și lumea aleasă. Era una din cele mai iubite maici din mănăstire și casa ei era locul unde descindeau toți musafirii de seamă.

Acum, când nu mai este, mă întreb de ce a trăit Maica Anatolia. Era nevoie și de ea ca să completeze numărul hotărât al omenirii? De mică copilă (*sic!*) în mănăstire, n-a cunoscut nimic din bucuriile vieții mirenești – cum numesc ele viața laică. Natura îi pusese multă curățenie în suflet și multă filozofie, de care (*sic!*) nici nu-și dădea seama că poartă un nume așa de pompos. Departe de a fi bogată, a cunoscut poate de multe ori și lipsa, totuși nu și-a pierdut nici un moment voioșia și voia bună ce îi însenina figura. Judecând viața printr-o prismă optimistă, mulțumind lui D-zeu pentru puținele bucurii ce-i acorda în liniștita sa viață, nu dorea nimic și nu avea năzuințe zadarnice. Se mulțumea să toarcă ceasuri întregi firul caierului alb, pe care se torceau și gândurile ei curate ca lumina zilei, și trăia astfel zile lungi, mulțumită de viață în curățenia celor patru odăi ale sale, în mijlocul florilor ce-i transformaseră curtea într-un mic rai și având ca singură tandreță pe Maica Rovina, care îngrijea de ea, și pe Dică cotoiul (*sic!*). Adorabil suflet neprihănit! După credința ta nestrămutată, îngerii trebuie să te fi purtat cu cântări divine, pe scările care urcă spre tronul Dumnezeirii!

M-ai rugat la plecare să-ți dau bani românești, ca să-i păstrezi de înmormântare și mi-ai spus plângând că ești sigură că am să te ajut și n-am să te las neîngropată. Eu am râs silit și ți-am răspuns că clipa aceasta este foarte îndepărtată și că, deși mai tânără, e probabil că voi muri eu înaintea ta. Te-ai întors repede și m-ai rugat să-ți aduc la vară, când voi mai veni, ce-ți lipsește la bucătărie, ca să fii și mai mulțumită.

Nu te-am ajutat la înmormântare și nici n-am venit să te văd înaintea lungii călătorii. N-am știu nimic până azi, când a venit o fată de acolo din sat și, între altele, mi-a spus și trista veste. Ai murit în trei zile, victima devotamentului tău pentru mănăstire,

ducându-te la Ploiești să cumperi cele necesare pentru hrană pe o ploaie grozavă, pentru ca să nu suferi tovarășele tale. Ai murit când nu erau trenuri, ca să mi se poată vesti moartea ta și când n-aveam posibilitatea de a veni. Evenimente mai puternice decât noi mi s-au pus în cale și m-au împiedicat de a-ți îndeplini dorința.

Durerea mea însă e tot așa de mare și lacrimile mele îți vor uda mormântul în care te odihnești pe veci, iubită Măicuță. De acolo de sus din înalțimi, unde desigur că stai alături cu dreptii, trimite-mi din cand în când câte o rază de afecție, ca s-o simt în clipele de restriște cum mi se coboară în suflet și îmi încălzește viața.

[Prostia ca și arta n-are naționalitate. Ea este universală și internațională, fiind a tuturor, a celor mulți.]²⁰²

„Un talisman de fericire!” Un talisman, un porte-bonheur a omului, care să conțină în ea atâta fericire încât să radieze în juru-i din belșug bine cuvântata iluzie! Ce frumoasă împărăție²⁰³ de cuvinte găsim delicatul forêt-jouet²⁰⁴ pentru aleasa sufletului de pe vremuri, pentru aceia care nici lui, nici sieși nu și-au fost „talisman de fericire”. Închid ochii și văd răsărind aveea din noaptea amintirilor pe prețioasa amuletă. Înaltă, fină, delicată, ca un fir de crin, purtând în ochi toată frumusețea vieții așa cum o întrezărise în visele ei de fecioară, pășea încrezătoare și senină pe drumul spinos al vieții, ca să-și trăiască visul! Cu figura palidă și inspirată, cu fruntea bătută de gânduri, cu tot sufletul în așteptarea tainicului necunoscut ce va să vină să-i lumineze viața, părea trimisă de ceruri să ferească și să fie fericită.

Un incorigibil visător, făuritor de versuri delicate, văzuse în ea „talismanul fericirii”.

Purta în ochii ei mari, adumbriți de vise, toată melancolia pe care toamna o risipește cu atâta profunzime în jurul ei.]²⁰⁵

<Scrisori>

24 sept. stil vechi 1919 – 3 oct.
Constanța

*Fragment dintr-o scrisoare trimisă d-nei dr. M. P.*²⁰⁶

... Pare că ignorezi cu desăvârșire voiajul meu la Constanța, unde am stat 10 zile. Ce păcat! Este cea mai frumoasă parte a vilegiaturii mele și peste care nu se poate trece așa de ușor. Am trăit ca într-un vis ce n-aș mai fi dorit să ia sfârșit! Am avut zile *minunate* (vorbă d-lui Drăgănescu) și seri cu lună de o frumusețe fără seamăn. Orice expresie, orice termen de comparație e prea slab pentru a descrie splendoarea acelor seri de o frumusețe

---

²⁰² Astfel de panseuri ale Aidei Vrioni figurează în antetul unor pagini, fără legătură cu textul memorialistic, au fost marcate de editor cu paranteze pătrate.

²⁰³ Transcriere nesigură.

²⁰⁴ Jucărie de lemn (*fr.*).

²⁰⁵ Urmează două pagini cu scriere în creion grafit foarte ștearsă, ilizibile sau fraze fără legătură între ele.

²⁰⁶ Posibil Maria Petrescu, prietena Aidei Vrioni.

ireală, după cum nimic nu ar putea spune încântarea ce simțea sufletul meu, uimit de a putea suporta atât prisos de frumusețe.

N-am știut până acum că viața posedă asemenea clipe! Le păstrează desigur pentru cei aleși și pentru cei care știu să priceapă farmecul d'zeieștelor ei daruri.

Îți voi vorbi mult, mult despre șederea mea la Constanța, când vei veni aici. Până atunci mă mulțumesc să-ți spun că cea mai mare parte a timpului mi-o petreceam pe malul mării, cu sufletul și gândurile duse departe pe valurile moarate²⁰⁷ ale celei mai capricioase mări ce a existat vreodată. Adorabila înșelătoare! Își schimbă toaletele de zeci de ori pe zi și toate erau de mătase chargée²⁰⁸ în simfonii de culori, cu trene lungi, când de un albastru pal sau marin, când de un verde ca smaragdul.

Cum să nu-ți cadă dragă frumoasa cochetă, care aci își întindea lenea voluptuoasă spre maluri într-o cadență ușoară, aci se arunca răzvrătită, vrând să sfarme lanțurile ce o țin ferecată și să stăpânească lumea. Dorință zadarnică!

Ca și la noi, valurile revoltei se sparg de diguri și se întorc la matcă, mugind de o furie neputincioasă, iar din toată grozăvia ei, nu rămâne decât o ploaie de picături fine, o pulbere de rouă ce ne răcorește ca și adierea zefirului.

Nimic mai frumos ca marea!

Până acum mințeam când ziceam că am cunoscut frumosul! Recitindu-ți scrisoarea, văd că-mi vine de la o femeie sensée²⁰⁹, practică, fără prea mult romantism, o femeie a datoriei în sfârșit, care (...) ²¹⁰

Câtă sănătate fizică și morală! Și cât de bine ar fi, dacă așa ar fi în realitate! Tulburările de tot soiul, emoțiile prea puternice și prea vii, care te aud încercându-le, schimbările brusci²¹¹ de temperatură... sufletească – cum le numesc eu – sunt omorâtoare pentru viața psihică și fizică a individului. Totuși eu le ador! Ele formează viața, viața intensă, puternică, adevărată și ele te fac să simți că trăiești până în adâncul ființei tale cele mai intime și cu atâta putere uneori, că te face să țipi de durere. C'est comme la douleur de l'enfantement, on sent dans ces entrailles palpiter la vie, la vraie et puissante vie, inconnue de tous ceux qui n'ont pas le bonheur d'approcher cette divine déesse. Moi, j'ai mis la main dessus, je la connais et la garde jalousement pour ne pas la perdre²¹².

Nu știu dacă mă exprim destul de bine, ca să pricepi ce se petrece în mine!... Dar, iar am divagat, vechiul obicei!...

11/24 octombrie 1919

Din corespondența cu G.M.D. 'O

Fragment

---

²⁰⁷ Franțuzism, cu sensul literar de „unduite”.

²⁰⁸ Încărcată.

²⁰⁹ Rezonabilă (fr.).

²¹⁰ Spațiu necompletat în textul original.

²¹¹ Bruște.

²¹² Este ca durerea nașterii, simți viața cum palpită în măruntaie, viața adevărată și puternică, necunoscută tuturor aceluia care nu au fericirea de a fi în preajma aceste divine zeițe. Eu am atins-o, o cunosc și o păstrez cu gelozie, să nu o pierd (fr.).

...Cred că ești convins că doresc să-ți fac tot binele ce îmi stă în putință! *Poi* însă așa de puțin! Îmi pare foarte de rău că-mi scrii așa de rar. Doream ca, la timpul oportun, să public această corespondență.

Ce-ți mai fac prietenii de captivitate? Eu, sufletește, sunt într-o fază bună (rar!). Întineresc, dacă trebuie să dau crezământ celor din jurul meu, cât și prisosului de viață ce simt în mine. Primesc flori splendide (trandafiri albi, singurii ce s-au găsit în București) și violete și sunt adorată în taină, ca o fată de 20 de ani. Nu e o minune?

Să nu te aștepti să mă vezi reintinerită ca Faust, n-am găsit încă un Mefisto să-mi vând sufletul, lucru pe care l-aș face cu drag pentru încă 10 ani de tinerețe. Este singurul și cel mai prețios bun! N-aș avea să mă plâng de pierderea lui – mai ales pentru moment – dar mă gândesc la un viitor, din nefericire, prea apropiat!...

Succesele astea vii și oarecum bizare ce am, invariabil, ori pe unde mă duc, mă miră și mă fac să cred că desigur sunt ultimele zile frumoase ale vieții mele.

Cunoști zilele acelea frumoase de toamnă, când soarele încălzește ca în mijlocul verii? Frumosul anotimp dă cu prisosință tot ce i-a mai rămas din comoara lui de daruri, aprinde dorință în inimă și pune regrete în suflete, poleiește natura întregă cu o pulbere de aur și moare într-o bună zi, într-un asfințit ideal, într-o apoteoză de purpură și lumină. A doua zi când te deștepti e nor, frig și frunzele îngălbenite au troienit pământul.

Ce ciudățenie a naturii capricioase și ce jalnică schimbare de decor datorită marelui maestru regizor care stăpânește întreaga scenă a lumii!

Pare că și eu îmi trăiesc ultimele zile de lumină. Mi-e așa de teamă de acest *lendemain* înfrigorat! Și vine așa de curând la vârsta mea!... À propos, joi împlinesc .... de ani. În locul punctelor, pune cât vrei, dar nu fi prea darnic!

Anul trecut eram împreună, îți amintești? Voi căuta să vin să te văd cât de curând. Îmi voi realiza o dorință neîndeplinită de atâta timp! Să nu iei rândurile mele *à la lettre* și să te aștepti să mă vezi tânără! Nu! O să-ți apar poate chiar mai rău ca înainte, mai ales că o să am și nasul roșu de frig.

Unui mic adorator al meu, care m-a cunoscut pe vară și care se mira acum, la Constanța, de această neplăcută specialitate a mea, i-am spus că dacă nu-i place, să se întoarcă la vară. Așa e că i-am spus bine?

La Constanța?! Am petrecut splendid... dar despre asta îți voi scrie altă dată. Am vrut să-ți trimit o ilustrată la adresa d-nei F., dar m-am temut să nu abuzez prea mult de gentilețea dragălașei doamne...

București, 3 martie 1921

Fragment din răspunsul către Nicky, la îndurerata lui scrisoare ce mi-a scris de la Paris la doi ani după moartea fraților lui: Caion și Alex.

...Din toată scrisoarea D-tale reiese aceeași durere, aceeași suferință imensă pe care ți-am cunoscut-o și aici. Suferință care, desigur, îți face cinstă și care te pune în rândul marilor sentimentali-idealiști din alte veacuri. Te-ai întrebat însă dacă durerea asta care îți consumă viața încetul cu încetul, folosește cuiva sau la ceva? Nu te-ai întrebat, nu e așa? Suferi fiindcă suferi și ți-e de ajuns atât! Nu crezi că pentru un creier luminat ca al D-tale e prea comod să accepți o stare sufletească fără a o analiza și mai ales fără a căuta să reacționezi? Iată, de la început mărturisesc că-ți dau dreptate, că durere ca a D-tale nu se întâlnește în fiecare zi, că pierderea unor ființe scumpe este cea mai groaznică lovitură ce se poate abate asupra noastră aici pe pământ și din proprie experiență știu că nimic și nimeni nu te poate consola. Am

pierdut pe tata, mama și o soră (singura mea soră cu care copilărisem și dormisem în același pat), care n-avea decât 26 de ani și era o frumusețe!

Mi-am pierdut prieteni și scumpa mea soră, pot deci să-ți vorbesc în cunoștință de cauză.

La înmormântarea surorii mele, am avut o criză de... nebunie. Am început să cânt în biserică. M-au dus acasă, am leșinat și m-am trezit după ce o îngropase. Îți spun toate acestea ca să-ți dai seama ce durere trebuie să fii resimțit eu atunci. Ei bine, m-ai cunoscut în urmă așa cum sunt și azi: râd, vorbesc, mă distrez și, din când în când, o undă de înduioșare și de tristă melancolie mi se coboară în suflet, atunci când amintirea ființelor dragi dispărute pune stăpânire pe gândurile mele. Ai să zici probabil că n-am cultul amintirilor sau că sunt o fire mai rece. Nu, te înșeli! Sunt de o sensibilitate bolnăvicioasă exagerată încă din cauza acțiunii sistemului meu nervos (care e așa de ebranlat²¹³ că uneori frizează nebunia). Am însă un mic mare bun: o voință foarte puternică, pe care sunt stăpână și încă stăpână absolută.

Dumneata îmi faci impresia că n-ai deloc voință – cel puțin în ocazia asta –, sau dacă o ai, calci peste ea și nu vrei s-o ascuți. Pare că te complaci în suferința asta a d-tale, și-o străngi la piept ca să nu se risipească, cum ar face un avar cu comoara-i scumpă și simți o voluptate nespūsă în ascuțimea suferinței. Dacă cumva o fi viața viitoare (...) ²¹⁴ nu te gândești că sufletul lui Caion – care era foarte inteligent și deloc egoist – nu te gândești, zic, că trebuie să sufere cumplit de suferința D-tale și a alor D-tale? Crezi că pe el nu-l doare martiriul acesta pe care vi l-ați impus? O! de-ar putea să vă vorbească! V-ar spune desigur aceea ce vă spun eu: *Trăiți-vă viața!* Ea este un bun dăruit de Dumnezeu, ca să-l trăim cât mai ușor posibil. Din moment ce l-am primit din mâna lui, n-avem dreptul să ne batem joc de el și să-l închinăm numai durerii. Asta faci D-ta. Ți-ai închinat viața durerii fără să te gândești că nu ai dreptul s-o faci. Caută să ieși, să te amuzi (intelectualicește), ia pe mama și pe sora D-tale și cutreierați muzeele, lăsați-vă ochii răpiți de frumusețile nepieritoarei arte, singura mare, adevărată și atotstăpânitoare. Ascultați muzică, aveți ocazii destule, Parisul posedă comori de frumusețe. Muzica vă va mângâia sufletele zdrobite, vă va face mai buni față de Dvs. înșivă și nu vă veți mai chinui atât. Fii sigur că dacă *ei* ar putea să vă vorbească, v-ar vorbi la fel. Când sunteți cu toții, nu căutați să vă feriți de a vorbi de ei, ci din contră, vorbiți liniștit în melancolia înserării, ca de niște ființe cu care vă veți vedea mai curând sau mai târziu și nu *păstrați fiecare secretul numai pentru el* (nu faceți un mister din durerea ce vă apasă)²¹⁵. Greutatea acestei dureri (secret) poate să vă spargă odată inimile și ar fi păcat! Ești bărbat, caută să reacționezi, arată-te brav în fața destinului și insuflă-le celor două femei, asupra cărora ești dator să veghezi, dorul de viață. Gândește-te la sora D-tale care este tânără și care dintr-un sentiment rău înțeles vrea să renunțe la toate bucuriile ce poate da viața. D-ta de asemenea! Creați-vă familii noi și veți găsi în copiii Dvs. alinarea ce nu vă poate da nici Parisul, nici tot Universul! ...

Vă vorbesc tot din experiență proprie!

Lăsați-vă să trăiți, credeți-mă, zău, e cel mai bun lucru! Sper că scrisoarea mea va avea un mic, mic răsunet în inima D-tale. Știi că și Caion – care era un bun cunoscător – mă aprecia, înțelegi dar că nu *eu* o să vorbesc *ca să vorbesc!*

---

²¹³ Zgâlțâit (fr.).

²¹⁴ Corecturi ilizibile ale autoarei.

²¹⁵ Cuvintele din paranteză sunt variante scrise de autoare cu creionul deasupra rândului.

Am avut și am și eu nebănuite dureri sufletești, caut însă să fac bună figură și mă cramponez de viață cu disperarea aceluia care știe că o dată dus, nu se mai întoarce! Și dacă m-aș duce și eu, aș folosi la ceva celor plecați înaintea mea? Nu! Atunci, la ce bun?! Și pe urmă eu, însetata de lumină, cum m-aș putea împăca cu întunericul?

Trăiesc deci ca să sufăr și sufăr ca să trăiesc!... Sunt mai mult o revoltată decât o resemnată, dar totuși trăiesc! Știi câtă voluptate se cuprinde în vorba asta? Trăiesc!...

Cer de la viață tot ce are mai bun și iau cu amândouă mâinile. Fă ca mine și ai să-mi mulțumești într-o zi.

Nu-mi vorbi de stare de suflet și de deosebiri: sunt cea mai vibrantă coardă existentă, răsun la cea mai mică atingere. Sunt însă așa cum vreau să fiu și cum m-am creat eu însămi. Mon moi, c'est mon oeuvre!²¹⁶ Și sunt mândră de asta!...

Fragment dintr-o scrisoare către G.M.O.

17 iunie 1921

...Îți trimit rândurile alăturate cu condiția să mi le înapoiezi imediat. Nu vreau să se piardă. Deja fac lucruri pe care nu le-aș face în altă ocazie, dar acum caut pe toate căile să-ți înseninez din când în când viața cu câte o fâșie de cer albastru. Te văd pocăit în strâmta încăpere a celor patru pereți, unde ți se cern lungile și chinutele clipe ale vieții. Te văd dezbrătat de orice răutate, chiar de pointa²¹⁷ aceea de ironie, care făcea farmecul D-tale, dar care uneori supăra. Te văd purificat sufletește, aplecat cu mintea asupra cărții vieții, căutând ca și bătrânul Faust să-i pricepi nepriceputul rost și neputând găsi favorabila dezlegare.

Atunci, sub fruntea-ți largă și senină, a încolțit un gând duos și clar, a răsărit o icoană de demult, din alte vremi, de atunci când și pentru D-ta viața nu era decât un bun, din care luai cu amândouă mâinile și risipeai cu profuziunea marilor cheltuitori. Gândul acela senin, icoana aceea sfântă pentru D-ta, ți-a luminat întunericul vieții de azi și al sufletului și te ajută să-ți treci mai cu ușurință zilele și nopțile închisorii, purtat pe aripile dumnezeescului vis. Îți dai seama că aceea ce a făcut blânda imagine pentru sufletul D-tale n-a putut face nimeni în lume. Nici chiar eu, care mi-am închinat tot timpul pentru opera de salvare a D-tale, n-am putut face pentru sufletul D-tale aceea ce a putut face un gând, o iluzie, un vis!...

Amintirea ochilor mari, înlăcrămați și atât de dragi, ți-a luminat încăperea sufletului mai mult chiar decât strălucitorul soare al libertății.

Dacă ai ști ce mulțumită sunt că te știu mai fericit sufletește!

Știu din experiență cât de mult încălzește o himeră, chiar când ai siguranța că nu vei trăi-o niciodată! Avem și noi nevoie, ca și copiii, să ne hrănim mințile cu povești și cea mai frumoasă poveste ce s-a scris până acum este tot povestea dragostei. Lasă-te dar vrăjit și legănat de dulcea poveste, nu te gândi că cu (*sic!*) siguranță niciodată nu-ți vei trăi visul, mulțumește-te de mirosul amețitor de dulce al unei flori rare și nu regreta că n-o poți culege. E cu atât mai divin parfumul!...

---

²¹⁶ Eul meu este creația mea! (*fr.*)

²¹⁷ Franțuzism cu sensul de înțepătură.

D-nei Marie dr. P.

...azi e ziua D-tale și... a mea, trebuie deci să încep a-ți face urări de fericire și de liniște sufletească... Mi-e mintea goală de expresii de un convenționalism banal, las deci altora grija aceasta pentru moment, ca să vorbim de altceva.

Azi e a treia zi petrecută la Constanța... și azi, duminică... mă plictisesc. Același lucru? Ei, da! Vorba lui bietul Eminescu: „...e același cântec vechi. Setea liniștii eterne care-mi sună în urechi.”

Nu mai îmi place nici aici? Nu știu! Un Ahasverus²¹⁸ modern, bietul meu suflet, rătăcește mereu dornic după liniște și fericire! Marea e desigur aceeași, mie însă nu mi-a vorbit încă până acum, sau nu-i mai înțeleg eu graiul!...

Azi e serbarea navală, eu nu m-am dus fiindcă prea a fost frumos anul trecut și o repetiție, fără unul din protagoniști, ar fi fost din calea afară de searbădă. Iată de ce, când toată lumea se plimbă, pe vremea asta splendidă, am preferat să rămân singură, ca să-mi adun gândurile și să ți le trimit D-tale, legate într-un mănunchi de flori albe, rare, palide și reci, ca și sufletul meu în clipa când scriu.

Vorbind mai mult cu mine însămi, am ajuns la trei concluzii. Nu zic că am descoperit „perpetuum mobile” sau „nemurirea”, nu, mi-am mulțumit însă puțin sufletul. Prima concluzie e că farmecul unei localități i-l dă mediul ambiant și că, odată acest mediu dispărut, localitatea aceea pierde până și farmecul ei personal în ochii bieteii „desenchantée”²¹⁹, pe care a văzut-o altădată neînchipuit de frumoasă.

A doua e că, despărțindu-te de o ființă care ți-e dragă, după ce au trecut primele clipe de zdrobire sufletească, se așterne un fel de văl peste rana abia închisă. Cu timpul ai chiar impresia că te-ai vindecat pe deplin. E destul însă să te întorci în locul unde ați trăit împreună un vis frumos, pentru ca lipsa prietenului drag să te apese așa de tare, încât să-ți vină să strigi de durere.

A treia, care e de o îndrăzneală și un cinism rar, e că numai virtutea e anostă, pe când vișul este apoteoza frumuseții în viață! La ce servește cinstea, dacă e plicticoasă ca moartea?! Și când urâtul îți îmbracă sufletul într-un zăbranic negru, e o virtute să te lași să mori de urât?

Scrie-mi, scrisorile D-tale liniștite îmi fac mult bine.

Ce oribil animal mai sunt și eu!

Către G. M. O.

24 septembrie 1921

Dragă Prietene,

Te vei mira, desigur, de graba cu care îți răspund la ultima D-tale scrisoare și fiindcă una din rarele mele calități este sinceritatea, îți voi face încă de la început o

²¹⁸ Nume dat *Evreului Rătăcitor*, în legendele medievale.

²¹⁹ Dezvrăjite (*fr.*).

mărturisire: graba aceasta se datorește imperioasei nevoi sufletești ce am de a arunca într-un suflet prieten și înțelegător, le trop plein de mon âme²²⁰, care altfel ar rupe zăgazarile și tot ar ieși afară.

Nu ne mai înțelegem! Cine? Eu și prietenul D-tale. Noi doi, care credeam că suntem sortiți să facem împreună drumul până la moarte. Cauza? Nu e nici una... sau sunt mai multe... nu știi! În tot cazul, trebuie căutată în noi și nu în afara noastră.

Ceea ce este din cale afară de trist este că după ce am făcut 16 ani drumul împreună, mergând mână în mână pe o cărare, când mai netedă, când mai gloduroasă, vedem cu groază la o cotitură a drumului – când avem curiozitatea să ne uităm unul la altul – vedem, zic cu groază, niște figuri străine, pe care nu le-am cunoscut niciodată.

Mă exprim cam obscur, iartă-mă, îmi umblă atâtea idei prin cap, că-mi e greu să le prind și să le înșiruiesc la rând pe hârtie. Ești destul de inteligent însă ca să mă poți urmări și pricepe.

Da! Iată ce suntem unul pentru altul după atâția ani de așa zisă intimitate: doi străini! Ne uităm mirați unul la altul: figuri stranii, înrăite, facem strâmbături de maimuțe, iar limba ce o vorbim nu mai este aceeași, fiindcă nu ne mai putem pricepe. Vrând probabil să zidim un nou turn Babel, unde să ne ascundem ca să păstrăm ce brumă curățenie sufletească mai avem răutatea omenească ca să ne pedepsească de mândra noastră izolare, ne-a încurcat limbile făcându-ne să vorbim două graiuri diferite. Acum nu ne mai pricepem!... Sunt clipe când rămân la o răspântie a gândirii și mă întreb cu groază: Care din noi doi e nebunul și care înțeleptul? Desigur mie mi se pare bine așa cum gândesc eu, dar știi eu! După mine, viața în doi trebuie să fie urzită din firele de aur ale dragostei, din care să se țese leagănul adormitor de orice suferință. Viața asta sfințită prin alegerea de bună voie a doi inși trebuie să fie bazată pe stimă, considerație și respect. Dorința de a ridica cât mai sus pe tovarășul tău de viață, de a-l face cât mai fericit și de a-l feri – pe cât posibil – de cât mai multe rele, trebuie să fie gândul de căpetenie al amândouă. Și mai ales, viața asta să fie strânsă, unită, să formeze un tot armonios și indisolubil, pe care nimeni și nimic să nu-l poată clinti din loc. În locul acestei vieți unite, de 16 ani de când suntem împreună, nu aud decât aceste vorbe: „Nu vreau să-mi alinez libertatea!” Vorbele astea îmi sună așa de sec în minte, lovindu-mi bietul meu creier ca niște ciocane nemiloase, încât cred că am să le aud și în mormânt.

O! obsesia acestor vorbe!

Conduc de ideea asta călăuzitoare, un fel de „Credo” al vieții lui, singurul poate pe care nu l-a renegat, și-a creat o viață aparte de a mea, o viață de fericire fictivă, o viață care, dacă pe mine m-a nimicit încetul cu încetul, nu l-a mulțumit nici măcar pe el. Din vanitate nu vrea să dea înapoi, ci o urmează orbește, fără a vrea să vadă ruina unui suflet – dacă nu a mai multora – din preajma lui și fără să vrea să vadă că nu acolo îi e fericirea și că-și risipește în vânt puținele clipe ce ne mai despart de veșnica tăcere.

În esență, ce vrea? Să-și petreacă tot timpul, care nu e consacrat slujbei, numai în plăceri. Mărturisește singur că pentru el nu există nimeni pe lume decât persoana lui proprie și că niciodată suferințele mele sau ale oricui nu l-ar face să renunțe la vreo plăcere. După cum vezi, un cinic dublat de un inconștient.

Acum, ce vreau eu? Puțină afecție, puțină apropiere sufletească, puțină solicitare pentru aceea ce i-a închinat cel mai de preț bun al ei: viața întreagă, puțină considerație

---

²²⁰ Preaplinul sufletului meu (fr.).

pentru mama care i-a dat doi copii, cu suflețe și minți cum rar se întâlnesc azi, puțin interes pentru tot ce ar putea s-o mulțumească și să-i dea un pic de fericire. Eu cer puțin din toate, aceea ce ar cere orice ființă care are dreptul la viață și el în schimb nu vrea să dea nimic. Găsește că am toate drepturile și libertățile posibile, fiindcă mă scol când vreau dimineața (?!), fiindcă primesc vizite și eventual fac, și fiindcă sunt bine hrănită și îmbrăcată. Un fel de animal al lui Schopenhauer, minus bătaia.

De partea mea intimă, sufletească, de partea aceea mai dureros vibrantă decât strunele prea întinse ale unui instrument de preț, nu se interesează niciodată! Năruitor de credințe, de iluzii și de visuri, își face o plăcere din a nega și a dărâma totul. Simte o voluptate profundă în a mări pustiul sufletului meu, nelăsându-i nici o oază răcoritoare. După zdrobirea credinței în dragostea lui, azi mi-a aruncat și grozăvia asta în față: „Nici copiii nu te iubesc. Afecția ce ți-o arată e din pur interes!” Ce oroare! Din pur interes este afecția micilor mei dragi, care sunt atât de mult copiii sufletului meu!

Dacă ideea asta va începe să prindă rădăcini în mintea mea, atunci ce să mă mai susțină în viață? Spre ce icoană clară să-mi mai întorc privirile? Cărui sfânt blajin să mă mai închin? Și cine, cine să-mi mai pună în suflet credința, vechea și sfânta credință în *Bine*, în *Dreptate* și în *Adevăr*? Dar unde începe și unde se sfârșește *Adevărul*?

Este sau nu este *Dreptate*? Oare nu totul este o sfruntată minciună și noi niște oribile maimuțe? Și atunci la ce bună viață? Și dacă la ce bună... de ce există viața? De ce m-am născut? Și mai ales de ce am venit *eu* pe lume, *eu* cu suflet profund omenesc, *eu* neînarmată cu cuirassa de fier contra răutății omenești, *eu* sortită din leagăn să fiu victima nesătulei hidre, *eu* care îmi simt capul îndurerat de tumultul ideilor ce aleargă nebune unele după altele...

Trebuie să te las pentru moment. Simt că nu știu ce mai scriu. Voi reveni mai târziu...

M-am mai recules puțin. Îmi face mai mult impresia unui bolnav sau unui copil înrăit, care se încapățânează într-o idee, pe măsură ce vrei să i-o scoți din cap și să-l faci să priceapă. Asta este poate explicația celebrei: „alienări a libertății” (?!) Vezi, sunt încă bună, acordându-i circumstanțe atenuante. Spun drept însă că nu știu de unde mai gălesc atâta bunătate ca să justific și să scuz!... Poate că nu e numai o părere credința ce au cei ce mă cunosc, că sunt de o esență mai superioară (*sic!*). La ce-mi folosește însă această prețioasă superioritate? Poate numai la a suferi mai adânc!...

Aștept să te citesc în curând și să gălesc în rândurile D-tale vorbele care să măngâie și să-mi adoarmă durerile...

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 43, f. 1-77, manuscris

8. 1917, august 7, 1933, august 26, 1934, august 15, 21, Constanța, Zamora, Anina-Reșița, Băile Herculane. *Insemnări privind vizite ale Aidei Vrioni în diferite locuri din țară.*

Constanța, 7 august 1917, în fața mării.

Gândurile nu mai sunt tumultuoase și cu adânci pretenții la viață. Nu trebuie să mă mai obosesc urmărindu-le, fiindcă nu mai au continuitate. Se mișcă ușor de ici, de colea și dispar imediat ca niște frânturi de motive muzicale, mereu aceleași.

Când m-am așezat la fereastră, la orizont se distingeau încă bine două morse albastrii-cenușii, care priveau nemișcate, lipite pe cer. Deasupra uneia din ele estompa un fum, care de aici părea tot imobil. Le-am urmărit multă vreme, golită de gânduri, cu toate fugite spre ele, spre calea care le purta spre necunoscutul meu. Aș fi vrut să fiu în ele, să merg murdar și noroios, să mă îndrept spre nu știu unde. Să nu am nici o țință și viața să nu mai aibă nici un scop și niciun un rost, decât acela al plutirii în vag. Ideal de trăire: *Viață suspendată între cer și apă*. Fără pământ și mai ales fără pământeni. Depărtările au înghițit cele două fete cenușii încercuite de fum. Plâng de a nu fi dispărut odată cu ele. Visul și necunoscutul mă atrag spre ele, mă doare furia cu care mă atrage!...

Un om a trecut între mine și mare, pasul lui muritor a trecut peste vis și mi l-a omorât. Încep să văd clar și sunt dezolată. Vapoarele care au dispărut le cunosc, au punți ude, oameni neinstruiți și semeni burgheziți, care vor să-ți intre cu sila în viață, nu te lasă să te bucuri de nemărginire și de visul mării. Blestemul realității care vine întotdeauna să-ți concretizeze abstractul și să-ți concretizeze abstractul.

Din nou nu mai este lume. Flori etajate și, jos, marea. Are valuri acum și și-a acoperit fața cu un ușor voal albastru-străveziu. Și iar aș vrea să fiu pe unul din acele vapoare cosmopolite, să nu cunosc pe nimeni, să nu mă cunoască nimeni decât *unul*. Și acel *unu* să fie frumos, tânăr, bogat și să mă iubească mult. Să nu-l cunosc decât pe el și să nu mă cunoască decât pe mine. Și aș mai vrea ceva. Ceva fără de care nimic nu e cu putință.

26 august 19<33>²²¹

O colegă a mea în ale scrisului, care mă vizitează des în drumurile erratice²²² și cu care soarta mă face să mă întâlnesc vara la mare, îmi spune ieri că pe ea marea o dizolvă și nu poate scrie niciun rând. Pe mine dimpotrivă, marea mă fecundează, mă transformă într-un fel de răsadniță plină de rod îmbelșugat, din care am impresia că aș putea îmbogăți toată lumea spiritelor. Asta este desigur impresia mea personală și nu cer să mi-o îmbrățișeze și cei care au rămas dincolo de mine. Marea mă pune într-un fel de transă de creație. Tot ce e banal și prozaic fuge din mine, adică tot ce mi s-a dat cu sila din afară. Rămân numai *eu*, a mea. Gândurile toate sunt salvate și [se așează]²²³ în timp la (...) ²²⁴, sunt nobile. Gândesc bogat, inteligent și original. Strânse atâta vreme de armura cotidianului, acum se înghesuie la porțile minții și își cer puternic dreptul la viață. Sunt nespuse de fericite când irup în afară și când pot să se resfiră în voie de-a lungul apelor liniștite sau tumultuoase până celor mai indiscrete închipuiri.

Aici, deasupra mării, aș putea scrie zile și nopți de-a rândul, fără nici o clipă de odihnă, fericită că pot da la iveală tot ce simt și port în mine. Mă chinuie o imperioasă nevoie de exteriorizare și de transfigurare sufletească, după cum departe de mare aceeași nevoie – dar de interiorizare – mă vâra până în cele mai adânci colțuri ale sufletului și nu lasă din mine afară decât obișnuitul reprezentant port²²⁵ al marii solare²²⁶ umane.

Până atunci, adică până ce iar mă voi robi aparent și temporar unor frumuseți, sunt nespuse de fericită că mă aflu pe acest țărnam așipit în liniște și în lumină albă.

²²¹ Transcrierea cifrelor anului nu este sigură. <1933>

²²² Franțuzism de la verbul „errer”, a rătăci, a merge fără direcție.

²²³ Variantă propusă de autoare, suprascrisă.

²²⁴ Cuvânt ilizibil.

²²⁵ Transcriere incertă.

²²⁶ Transcriere incertă.

Marea are darul să mă dezvăluie mie însămi. Un binefăcător mare dar, deoarece începusem să mă uit, nu-mi mai aduceam aminte cum sunt. Terasa camerei mele agățate sus deasupra valurilor este pentru mine o plajă a sufletului. Pentru moment, pe această plajă suspendată se află numai sufletul meu. Se plimbă gol sau lenevește la soare și nici o piedică nu mai există între el și pasiunile mele. Îi admir structura și puritatea și mă feresc să ating păienjenșul fin de liniște în care s-a prins de bunăvoie, dormic să-și uite înfrângerile și să-și adoarmă durerile. Văzându-l așa, cum e în realitate, și cum nimeni nu vrea să-l vadă, îi plâng de mila de a nu fi la fel cu celelalte...

Vecinătatea de fiecă clipă cu marea a deschis între mine și lume un gol binefăcător. Numai am nevoie de nimeni. Marea și cu mine îmi ajung. Totuși și această credincioasă prietenă are și o parte rea: răscolește amintirile până la suferință și le cheamă la viață din cele mai îndepărtate colțuri, prăfuite unghere. Și atunci te doare. Și începi să plângi și mai ales, să te plângi, ceea ce nu e tot una. Plângi cu plânsul acela mic și mut, care nu iese deasupra sufletului. Își (re)varsă apa amară tot în el, până ce-l înecă. Și alergii mereu după negăsitul răspuns al aceleiași dureroase întrebări: de ce atâta zbcium pentru nimic? De ce dragostea și prietenia apun așa de curând? Și de ce vântul tăios al indiferenței [arde] usucă florile cu care ne împodobim pragul sufletului deschis, să primească pe biruitoarii răutății. De ce? Fiindcă nu știm nimic din noi și din viață. Și fiindcă însăși viața este un mare *De ce*.

Parcă să dea o copie a codrului de acasă.

Detest obișnuitul și binecuvântează destinul²²⁷ complice, care mă ajută să ies din el. Vreau ca măcar în primele clipe ale unei noi așezări să am senzația proaspătă a ineditului.

Încerc însă să creez în jurul meu decorul liniștit, care să-mi adoarmă zbciumul sufletesc. Simt nevoia ca în jurul meu să fie cea mai desăvârșită ordine. Dezordinea mă împiedică să gândesc tihnit. Nimeni nu mă poate da afară din mine, decât numai moartea: singura putere nemuritoare a creațiunii. Văd că sanatoriul nu-și face datoria. Este numai începutul curei sau a rămas uitată printr-un colț cutia cu vopseli în tonuri mohorâte, care mă însoțește pretutindeni, ca să-mi coloreze în nuanțe triste peisajul sufletesc? O caut, dar nu găsesc nimic. În locul ei găsesc obișnuința ghemuită într-un ungher și tremurând de soarta ce-o așteaptă. Fără milă, o anume parte din această nepoftită ființă²²⁸, împreună cu toată viața veche ce se crescuse în ea. Respir și aștept încrezătoare să înviez în noua viață, ce se ridică spre mine din gând adânc de ape.

Gânduri marine

12 august 1933, luni

Am posopit, cu un imens bagaj de gânduri triste, regrete, înfrângeri, amintiri și un melancolic sfârșit de tinerețe, la mare, acest sanatoriu al sufletelor bolnave și neliniștite. Sunt primită ca o veche cunoștință, mi se arată camera și, abia intrată, încui ușa și las toată lumea dincolo de ea. Alerg la ușa deschisă, de un colorit minunat – senin de cer și albastru de apă sus pe terasă și-mi închin bucuria în fața prietenei de totdeauna. N-am cunoscut o altă prietenie mai credincioasă ca a mării. Am deci de ce s-o iubesc și s-o stimez.

---

²²⁷ Transcriere incertă.

²²⁸ Transcriere incertă.

ArunC deasupra valurilor toate vechiturile aduse – devenite inutile aici, unde tac toate tristețile – și-mi opresc numai lucrurile dictate de ordinea publică ca (*sic!*) necesare învelișului meu trupesc. Nu vreau să vin în conflict cu această parvenită cu aere de cucoană. Sunt obosită și n-am chef de harță.

După primul salut adresat mării, încep să-mi aranjez camera. De obicei, nu iau cu mine nimic din lucrurile mărunte care-mi...²²⁹

Zi de vineri. Zi cuvioasă. Tăcută, liniștită și cucernică, ca o călugăriță care-și citește rugăciunile. Impresie de gol și de calm. Chiar momentele mai importante ale ei, când sunt cunoscută dinainte, o brăzdează în linii drepte, întrerupte prin spații goale, ca rândurile unei scrisori sau unei poezii, care alternează cu tăceri albe.

Nuanță neutră, cenușie, a zilelor fără soare, dar și fără întunericul trecător al furtunilor. Totul se petrece în surdină. Faptele și întâmplările apar discrete, umbrite și atenuate în importanță. Nu cumva o să mor într-o zi de vineri?

[Nu cred ca profesoarele să fie așa cum le descrie dl. Theodoreanu. Eu nu le cunosc nici așa, nici altfel. Am terminat cinci clase secundare la 14 ani, apoi am făcut liceul în casă și am dat examenele la liceul de băieți, cu niște profesori care-mi păreau foarte cumsecade. Pe profesoarele mele le cunoșteam doar ca ființe care ocupau oral marea (...) ²³⁰ de pe catedră. Ca femei nu le-am cunoscut niciodată. Era și greu, deoarece în școală eram nepermis de mică și ridicol de naivă, deși disputam întâietatea cu o colegă evreică, foarte ambițioasă și inteligentă. Îmi apreciam și îmi ierarhizam profesoare<le>.]²³¹

Se poate o mai sălbatică pedeapsă decât să cunoști *bine* oamenii și să fii condamnat să trăiești alături de ei?

Prefer să vorbesc cu un om simplu și incult, conștient de simplitatea lui, deci decent, decât cu un semicult, care vrea mereu să-și pună în conduită aceea ce crede el că este știința lui. Cu cel dintâi mă pun repede în mișcare, pe când cu celălalt mă forțez și mă obosesc zadarnic și tot nu pot intra în tempo<-ul> fals pe care-l îmbrățișează²³².

...Îmi ispășesc vina de a fi fost prea mare pentru voi.

24 sept. <19>34

Mă mut dintr-o cameră într-alta și nu știu în care mă simt mai bine și în care sunt mai puțin singură.

De câteva vreme, noaptea mi se pare nesigură și trădătoare. Adorm cu frică să nu mă pierd în întunericul și misterul ei. Când văd că slaba lumină a zorilor îmi limpezește fereastra, dorm și eu liniștită. Vegheată de lumina zilei, nu mai mi-a teamă să mă afund în somn.

Când un sentiment sau o stare de suflet devin cu neputință de suportat, mă refugiez în somn, care este marea uitare și marea alinare a omenirii. Când mă deștept, sunt ca marea după furtună: liniștită, dar slăbită, ca după o lungă boală.

---

²²⁹ Sfârșit de pagină, fără continuarea ideii pe pagina următoare.

²³⁰ Cuvânt indescifrabil.

²³¹ Text barat de autoare.

²³² Transcriere incertă.

15 august 1934, ora 12 noaptea

Seara celei mai mari sărbători – pentru mine. Singură, în camera mică și caldă, în care ar trebui să fim atât de fericiți!... Singură, pentru prima dată singură, de seara zilei mele²³³... Târziu, după ce ai plecat, s-a lăsat o seară vânăta și tristă, atât de tristă că parcă sta să plângă. Și din nou m-a copleșit imensa jale pe care mi-o coboară în suflet amurgurile solitare și triste. Din nou nu știam unde să fug ca să scap de seara mohorâtă și de sufletu-mi la fel. Și atunci, salvarea: Tante Margot. Am întors spatele norilor și tristeții serii și am intrat în sala cu lumină și flori multe, sala care continua încă să mă sărbătorească. Sufletul s-a scuturat de cenușa tristeții și a pornit să caute un strop de lumină în trecut. A preferat acolo unde este mult soare și cald: pe coastă, la Nisa. Și i-am povestit mult, o oră, poate două, uitând tot ce era dincolo de noi două. Când o cerință a cotidianului m-a obligat să mă urc sus, (...) ²³⁴ noastră și decorul muntos m-au lovit ca o insultă.

Și era din nou seară vântoasă și tristă și din nou eram singură, fără tine, în seara de mare sărbătoare!... Peisajul este devastat de seară și tristețe. Peisajul devastat de seară și tristețe atârână în zdrențe...

Când ți-e drag cineva pe care abia îl cunoști, este reper că, fără să știi, ai un punct comun cu acea persoană.

Zamora, 21 august 1934²³⁵

(Și noaptea se coboară blând, înghițind în ea tot peisajul.) Și noaptea se așterne blând peste bucuria din suflete, peste lumina zilei, care luneca²³⁶ liniștit și frumos în brațele întunericului și peste șoseaua dinainte în cenușia pe fundalul sumbru al totului.

Dincolo de cenușiul șters al șoselei mă așteaptă Sinaia, cu toată viața sa luminată și scânteietoare și cuibul alb de vulturi, ridicat semeț într-o margine de pădure.

Câteodată ierți pe cineva (un om), nu fiindcă ar merita, ci pentru că dacă ai face altfel, ar trebui să renunți la singura legătură cu viața (la singura ființă care te mai leagă de viață și te reține în ea). De obicei, omul bagă de seamă și abuzează cât poate. Așa s-a născut speța profitorului, șantajistului.

Un pelerinaj

Lângă biserica Sft. Ioan, chiar în fața cerdacului unde îmi petrec cele mai multe clipe ale liniștitelor zile ce trăiesc aici, se află mormântul Veronicăi Micle. Locul de odihnă al aceleia care a avut norocul să inspire pe singurul poet de geniu al nostru este probabil uitat și părăsit tot timpul anului. O coroană artificială încremenită în rigiditatea florilor albe de porțelan pune o notă banală pe mormântul unei ființe care în viață fusese ferită de banalitate.

Vara însă, mormântul uitat devine un adevărat loc pelerinaj. Grupuri de excursioniști se perindă prin fața grilajului și a crucii mazăgălite de mâini ne-pioase, care au crezut că se ilustrează, trecându-și epiderma amatoare de reclamă pe albul neted al unei cruci. Excursioniștii grăbiți ocolesc grilajul ca pe o cușcă de menajerie, nemulțumiți de puținul cel văd și de banalitatea unui mormânt la fel ca toate celelalte. Din când în când, câte un senzitiv, de obicei perechi tinere, cărora le surâde fericirea ca o fâgăduială sigură,

---

²³³ Se referă la ziua onomastică de Sf. Maria.

²³⁴ Cuvânt ilizibil.

²³⁵ Transcriere incertă.

²³⁶ Transcriere incertă.

sau care sunt în epoca binecuvântată când cred că au prins-o și sunt stăpânii lumii, vin pioși, stau mult rezemați de grilaj și presar<ă> flori pe mormântul uitat. Florile cad ușor ca o părere de vis pe o amintire scumpă, ca o rechemare duioasă a unui suflet pornit în altă lume. Îmi dau seama că delicatele ofrande se adresează nu *poetei* Veronica Micle, ci *iubitei* lui Eminescu, *femeii*, care a știut să iubească și să fie iubită. Și ce altceva preocupă tinerele perechi care vin la mormântul Veronicăi decât dragostea, singura rațiune a vieții? După plecarea lor, mormântul rămâne iar singur, cu lumina caldă a florilor vechi, care se ofilesc ușor, sub cele proaspete, risipite de noi, pelerini sentimentali.

O voce tânără și caldă mă face să-mi întorc ochii, ațintiți spre mormântul Veronicăi Micle, unde o pereche tânără se ținea strâns de mână, impresionată în fața măreției morții.

– Mata nu ieși azi la plimbare, cuconiță? E maica Silvestra, care îmi râde prin geam, cu ochii ei luminoși și cu acele două șiruri de dinți mici și albi.

Îi zâmbesc prietenos și îi admir vioiciunea și veselia, care n-o părăsește niciodată. Mă întristează gândul că atâta tinerețe este îngropată pentru vecie între zidurile mănăstirii și mă revoltă nedreptatea unor întocmiri barbare.

Fără să vreau, ochii mi se îndreptează din nou spre grilajul mormântului. Tânăra femeie pare departe de locul acela. Cu privirea tristă, privește dincolo de mormântul ei și dincolo de biserică, spre furnicarul vieții, unde o așteaptă atâtea dezamăgiri și atâtea dureri. Figura ei se contractează ca în preajma revărsării lacrimilor. Mi se strânge inima de milă. Are aceeași vârstă ca măicuța care mă privește mereu zâmbitoare prin geamul ferestrei. O îndoială mi se strecoară în suflet și îmi impune o întrebare:

– Care este mai fericită? Acea care pășește acum în *viață*, sau aceea care a renunțat la ea? În minte, îmi glăsuiesc cuvintele Evangheliei: „Iar Maria partea cea bună și-a ales!” Rămân îngândurată. Perechea a plecat de mult. Amurgul învăluie în umbrele sale ziua, florile trandafirii depuse pe mormânt de către un suflet care în preajma lui a început să se îndoiască!

A. V.

Soarele n-a putut pătrunde încă până aici. I se ghicesc numai reflexele, dar nu i se simte puterea și nici nu i vede lumina lui liniștitoare. Tresar prinsă de un fior rece și mă gândesc cu părere de rău la tailleur-ul, care se odihnește mulțumit în valiză, după trei zile de serviciu continue.

Mâncăm în grabă și ieșim în curte, ca să pornim din nou la drum. Mașina curată a lepădat (alungat) după ea tot scrumul zilei de ieri. În fiecare dimineată e mereu nouă. Nu păstrează nici un fel de amintiri, nici pe cele bune, nici pe cele rele. Le scutură la fiecare popas și pleacă cu (*sic!*) mintea ușoară de orice urme. Fără trecut și fără viitor, își evaluează viața sa mecanică după valorile clipei prezente, până în momentul când o pierde într-un accident sau într-o magazie cu fiare vechi. Interiorul mașinii e cu totul altceva, are suflet. Păstrează în el rămășițele de bucurii, de dureri, de spaime, adică frânturi de viață, comune oricăruia dintre noi. Iată de ce, depănăm din nou fir de viață și de drum în adâncul văii înguste dintre munți unde soarele nu ne poate ajunge. A rămas dincolo de noi, dincolo de aceste metereze împădurite (întunecate), amenințătoare, ale căror vârfuri proptesc un cer ireal de înalt (îndepărtat). A rămas în lumea noastră de ieri, în lumea către care aleargă acum sufletele noastre în goana mașinii. O ploaie dreaptă și subțire de munte vine să umezească peisajul înconjurător și să-i reducă și mai mult orizontul. Înotăm printr-o perdea fină de apă, printre pomii încărcăți de ploaie. Am nimerit-o bine cu rochia deschisă de

olandă. Pun o pată de lumină deplasată în cenușiul cuprinsului. Caricaturizez tristețea și plictiseala peisajului (totului).

Nu mă simt bine în postura de primăvară, fugind pe patru roți prin decor de dramă sumbră. Afară de asta, mi-e și frig. Nu mi-am scos nici pardesiul din valiză și ploaia, care ne înrouează geamurile mașinii, mă face să mă înfior. Prietenele mele, pline de solitudine, îmi dau haine și șaluri, ca să nu răcesc. Mă uit cu ironie la sandalele albe, neputincioase de a-mi apăra picioarele de frig. Perspectiva bolii îmi trece ca un fulger prin minte și mă readuce cu gândul la viața obișnuită din care izbutisem să evadez timp de trei zile. De alaltăieri, de la Sibiu, mă neliniștește și o nevralgie intercostală, căreia nu vreau să-i dau atenție, ca să nu stric frumosul climat în care ne trăim viețile, contopite laolaltă, într-o viață proaspătă, unitară și atât de frumos și divers colorată. Boala este de dincolo, din viața cea de până acum, și nu vreau să o mai cunosc aici, unde totul este armonie și *farmec*.

Anina

De data aceasta, ne-am luat o călăuză și înaintăm fără greș spre Anina. În curând, dăm de un luminiș. Am ieșit dintre munți și din pădure. Pe coastă se răsfiră Anina. Mergem drept la fabrica unde inginerul R., anunțat de vizita noastră, ne primește cu multă deferență. Invitați de amabilul inginer, vizităm mai întâi uzina electrică. Este cu totul altceva decât zgomotoasa uzină de la Reșița. Peste tot domnește o curățenie exemplară. Într-o sală mare de sus, dăm peste o lumină albăstrie, care este o bucurie pentru ochi. Am impresia că mă aflu într-o clinică, în care orice zgomot a murit. Privesc cu atenție, ascult toate lămuririle ce mi se dau, dar spiritul meu, refractar la tot ce nu-și poate explica singur, prinde superficial și nu înregistrează nimic. Îmi place însă să privesc micile căsuțe albastre și mă bucur ca un copil. Și aici am dat peste inedit, peste un crâmpei de viață nouă, și mă aflu în ea, ca să mi se imprime adânc în suflet.

După ce terminăm de vizitat uzina, plecăm să vedem locul de unde se scot cărbunii. Mașina se oprește în curtea unei clădiri înnegrite de praf de cărbune. Același praf, înmuiat de ploaia căzută, acoperă toată întinderea curții. Refuz de a-mi mai spori cunoștințele într-un domeniu care nu mă interesează și rămân în mașină cu Mariella. Mă pomenesc râzând tare. Mă amuzase gândul de a fi intrat cu sandalele albe în noroiul unsuros (clisos) al curții.

Deasupra noastră, norii își scutură ultimii stropi. Se luminează ca și cum abia acum s-ar face ziuă. Cealaltă dimineață, mai întâi senină și apoi ploioasă, a fost a unei alte zile, a zilei din pădurea cu castelul fermecat. Dimineața aceasta de aici, soră cu cea de ieri de la Hațeg și cu cea de la Păltiniș, o cunoașteam, e a noastră.

Prințesa²³⁷ și cu Catherine se întorc mai curând decât ne așteptam. Mulțumim gentilului director al întreprinderilor din Anina și pornim către locuri unde vom regăsi tovărășia de drum a soarelui. O ușoară înțepătură a camerei ne face să ne oprim pe strada prin care ieșeam afară din orașel. Întâmplarea a făcut să ne găsim în fața unei case mici albe, cu flori la fereastră și cu două băbuțe în poartă, ca două flori uitate veștede. Prințesa coboară din mașină și intră în vorbă cu ele. Oprirea noastră produce senzație. Apare și tinerețe. Probabil fiice și nepoate. Invitată de cele două bătrâne zâmbitoare și politicoase, Prințesa intră în curte. O vedem ieșind curând, cu un mic mănunchi de trandafiri crem și de fire de rozetă. Toată populația feminină a casei o înconjoară.

---

²³⁷ Probabil prințesa Alexandrina Gr. Cantacuzino.

Camera s-a reparat și putem porni la drum. Bătrânele conduc pe Prințesă până la mașină și o roagă să vie să le mai vadă. Prințesa, la rândul ei, le invită la București și pornim în atmosferă prietenească, cu salutări cordiale de ambele părți. În zgomotul motorului, adresa Prințesei nu se mai aude și bătrânele rămân pe marginea șanțului, cu ochii înseninați de bucuria unei întâmplări neașteptate, care le-a pus o notă de înviorare în viața lor ștearsă. Deși trăiesc aproape de douăzeci de ani laolaltă cu români, femeile nu știu românește, unii probabil n-or fi știut nici ungurește cât au fost sub stăpânire ungară. Sunt nemțoaice și vorbesc numai nemțește. Mă mișcă exclusivismul acestor bătrâne, care și-au păstrat patria în sufletele lor. Habar n-au cu cine au stat de vorbă și cine le-a strâns mâna.

Ziua crește în jurul nostru ca o uriașă floare de lumină. Ne prinde din nou vraja vitezei și a frumosului din jur și gurile amuțesc sub greutatea extazului din suflete. Închid ochii ca să rămân numai cu mine și să gust în voie minunata senzație care mă fură prezentului. În mașină persistă mirosul suav de rozete și trandafiri. Bătrânele au avut delicatul gând să ne parfumeze calea. Mireasma aceasta parcă mă ducea cu mulți ani înapoi și inima mi se topește de tristețe și dor. Așa mirosea în camera mamei. *Mireasma unui început de viață*. Gândurile mă poartă cu iuțeala fulgerului pe apa tumultoasă a trecutului și mă debarcă în portul inițial începutului de viață. Rețrăiesc epoca aceea binecuvântată când omul în devenire nu este hărțuit de griji, de neliniști, de întrebări chinuitoare, când viața este o continuă mirare, o continuă încântare, o lacomă adăpare la izvorul bogat al cunoașterii. Cred că prima mea trezire la viața conștientă s-a întâmplat într-un iatac cald, în care plutea universul suav și delicat al florilor din ghivecele care împodobeau două lumini ce se deschideau spre soare. Am știut mai în urmă că acele lumini se chemau ferestre.

Pe două taburete ședea două ființe mici. Una mai măricică, cuminte și serioasă se juca cu o altă făptură la fel ca ea, dar care nu mișca. Cunoașterea ulterioară mi-a spus că fetița era surioara mea, iar făptura cu care se juca, era o păpușă. Ceva (lung, subțire și nespus de blând) se juca prin părul meu. Câteodată, fără voie, mi se trăgea câte un fir. Mă deșteptă la prima durere, mângâiere (...)²³⁸.

...lasă să se vadă un izvor, care lunecă la poalele unui munte înalt. S-ar putea să fie Cerna! zice cineva dintre tovarășele mele de drum. Cerna! Se trezesc amintirile. Războiul... Dezastruoasa retragere... Hecatomba tinereții... Mă înfior. Ce bine era în micul meu univers în care mă dusese câteva firi de rozetă!.. Ieșisem din coridorul de stânci, însoțiți mereu de salturile capricioase ale apei, căreia nu-i știu numele. (Pe mine nu mă interesează. Vin să mai prelungesc minunata stare sufletească de adineauri și să trăiesc cât mai puțin în concret.) (Către Tg. Jiu, dăm de un pământ roșcat. Suntem în regiunea Băii de Aramă. Se încing discuțiile, la care nu iau parte.) Mai departe întâlnim realmente Cerna. Nu se mai vede nimic din ororile războiului. Câmpul este împodobit de mândra podoabă a verii. Valea lărgită lasă ca soarele să scalde tot cuprinsul într-o mare de lumină. Frumusețea firii și vraja vitezei m-au tot pit complet.

Băile Herculane

Trecem în goană pe lângă o gară înconjurată de pomi. Trăsuri și mașini așteaptă la ieșire. Suntem aproape de Băile Herculane. O luăm la stânga, pe o șosea minunată. Flămânde și dornice de puțin repaus, facem o sută pe oră. Deodată auzim un zgomot asurzitor, urmat de o deviere bruscă spre stânga șoselei, a cărei lărgime unită cu norocul

---

²³⁸ Hârtie deteriorată, cuvinte ilizibile.

nostru ne împiedică să cădem în șanț. Un cauciuc explodase. Ne dăm jos și rămânem fără nici un rost în jurul mașinii. Micul nostru adăpost ne-a trădat, accidentul, ca orice accident, a venit pe neașteptate. Nu și-a anunțat sosirea, ca să ne putem pregăti o stare de suflet adecvată, preparată pentru o normală desfășurare a lucrurilor. Prințesa își dă cea dintâi seama de inutilitatea noastră și ne roagă să plecăm înainte pe jos și s-o așteptăm la restaurant. După atâtea zile de mașină, contactul dorit cu pământul ne dă o ușoară satisfacție. Facem iar uz de propriile noastre picioare, pe distanțe lungi. Șoseaua admirabil pavată, ne <poartă> pașii și le dă un ritm avântat. E soare și cald. Rochia subțire mă servește de minune, iar sandalele ușoare îmi ajută la mers. Este un Dumnezeu și pentru neprevăzătorii pe care bunătatea Lui îi transformă în prevăzători.

Intrăm în Băile Herculane. Plantația de pe ambele părți ale drumului înmoaie căldura soarelui, care începuse să se facă prea mult simțită. Suportăm, umblăm mai cu spor la umbră. Prințesa, cu o trăsură, ne ajunge din urmă. Mergem direct la restaurant. Îmi place localitatea cu dâmburi. Un pitoresc natural îi dă o notă particulară, iar clădirile elegante și frumos întreținute îi împrumută un aer occidental. Mâncăm pe o terasă înaltă, într-un parc minunat, care leagă cele două hoteluri mai mari ale localității. Îmi zic cu drept cuvânt <că acestea> ar fi la locul lor în orice centru din străinătate.

Îmi place foarte mult atmosfera cosmopolită și mă bucură ca întotdeauna noutatea locului. (...) ²³⁹îmbătrânit (uzat) trebuie să ... ²⁴⁰

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 45, f. 1-27, manuscris

---

²³⁹ Cuvânt indescifrabil.

²⁴⁰ Sfârșit de pagină. Fraza nu mai continuă pe următoarea filă.

Ștefan Vrioni
București, 9 august 1920

Dragă Marioară,

Am ajuns bine în București, ieri la 3 p.m. Acasă am găsit pe Paraschiva și totul în ordine, dar necurat. Pare că Paraschiva nu este tocmai iubitoare de curățenie, căci deși ușile au fost închise, ea intra în odăi, de vreme ce pe masa ta de la toaletă am găsit cartea lui Istrati, *Kir Nicolas*, care a venit acum vreo șase zile. E o carte imprimată superb pe hârtie japoneză, din exemplarele trase pentru autor (26 bucăți, hors commerce²⁴¹ cu gravuri în lemn și cu următoarea dedicație: *À Aida Vrioni, dont la suave tendresse m'est bien connue. ces contes de tendresse de la part de Panait Istrati.*²⁴² Am citit-o aseară, slabă ca și cealaltă, așa îmi pare mie.

Alături fac casa două domnișoare de la Rom. Americană, a<u> lăsat locul convenit, așa că nu e nici o neplăcere, decât pentru un moment, praf și zgomot. Aici e frig seara și azi plouă puțin. Mâncarea la dejun la Take, care a venit de aseară să mă vadă.

La birou, aceeași săcăială de altă dată. Au aflat – nici eu nu știu cum – că am venit și de abia acum la 12½ am un moment liber ca să stau de vorbă cu tine. Am dat rufele la spălat și intenționez să pun mâine să facă curățenie (*sic!*). Altfel, casa a fost bine grijită, grădina udată și frumoasă, păsările în viață și pisicile la fel, cu toate că cea gri a căzut în groapa cu var și s-a jigărit rău. Lipsește Ada, pe care am s-o trimit să o aducă.

Am rugat pe Nicu să dea 100 lei Vioricăi, trebuie însă să-i plătești cei 15 lei ce am să-i dau de la târg. Tot el s-a însărcinat să-ți caute un tren.

Sper că ești acum mulțumită că ai scăpat de musafirii urăcioși. Mă gândesc să le scriem o scrisoare, să le fac puțină educație, nu știu însă când oi avea vreme și dacă merită osteneala. Ai grijă te rog ca să învețe Florin ceva, căci am impresia că iar vrea să se prezinte la examen, învățând în ajun vreo 4 - 5 ore. În ce privește fetele, îmi vei scrie dacă urmează regulamentul ce l-am indicat, ca să știu ce măsuri să iau. Dacă n-ai trimis hribi acasă pentru mama, cumpără un kilogram și trimite cu Coca (*sic!*).

Carp are la mine 400 de lei, pe care îi voi da când îi va cere și acela cu garajul are 600 de lei lunar de la 10 aug., mi se pare.

Acum mă duc la Gribilica²⁴³ la masă și termin, așteptând vești de la tine întâi și apoi pe tine.

Sărută pe copii și scuză-mă față de prietenii de la care nu mi-am luat ziua bună. Lui Florin Zaharia îi scriu mâine, după ce oi vedea ce e mai nou în București. Până atunci îi arată complimente cât și întregii sale familii.

Te sărut cu mult dor,

Vrioni

Scrisori ai de la Niki (cp²⁴⁴), care confirmă primirea presei, de la Stan, de la Negra cp ilustrate. Încolo nimic. Același

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 68, f. 1-2, manuscris

²⁴¹ Care nu sunt de vânzare (*fr.*).

²⁴² Aidei Vrioni, a cărei delicată tandrețe îmi este bine cunoscută, aceste povești de tandrețe din partea lui Panait Istrati. (*fr.*)

²⁴³ Transcriere incertă.

²⁴⁴ Carte poștală.

10. 1924, Târgu Neamț. *Fotografie cu Aida Vrioni în vizită la casa memorială a Veronicăi Micle din Târgu Neamț.*

ANR, SANIC, Colectia Documente Fotografice, F I 07732 (23)

11. 1937, Constanța. *Fotografie cu Aida și Ștefan Vrioni la mare.*

ANR, SANIC, Colectia Documente Fotografice, F I 7732 (11)

12. 1938. Fotografie cu Viorica Vrioni (prima de la stânga), Ștefan Vrioni, Aida Vrioni și prieteni la Constanța.

ANR, SANIC, Colecția Documente Fotografice, F I 07732 (20)

13. 1926, decembrie, București. Legitimația Aidei Vrioni, vice-președinta Societății Scriitoarelor Române.

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 3

14. 1927, Nisa, Paris, București, Balic. Însemnări despre călătoriile Aidei Vrioni la Nisa, Paris și diverse localități din România.

Aici e bine să vii când ești tânăr, când iubești și când ești cu acela care ți-e drag²⁴⁵.

<Paris>. Anul Nou, 1927

(de adăugat la capitolul început pe caietul de hârtie comercială)

Un bolid mic, albastru, alunecă în goană pe străzile netede și lucii. Spulberă²⁴⁶ draperiile fumurii care-i împiedică calea și agață deasupra zorilor oglinda clară în care se aprinde soarele. Parisul zâmbește cu drag (...) ²⁴⁷ răsărită pe patru roți. Poartă în el tinerețe, speranțe, uitare și liliac alb.

Paris. 1 ianuarie 1927

Plouă. Noroi cronic, parizian. Cer cenușiu și plictisit. Oameni grăbiți sub umbrele ude. Pomi desfrunziți, crucificați cu brațele goale spre cer. Încremenți în nemișcarea sărbătorii, își păstrează pe ei perlele cu care i-a împodobit îndărătnicia ploii. E ziua de Anul Nou. Florărese zgribulite, cu surăsul ademenirii amorțit (înghețat)²⁴⁸ pe buze. Tristețe apăsătoare a zilelor prea mari pentru cadrul restrâns și meschin (pitic, prea strâmt) în care le comprimă viața. Gurile metrourilor înghit neîncetat aerul rece și aruncă în stradă respirația caldă și nesănătoasă a plămânilor lor obosiți și îmbăcsiți de fum. Obloanele trase pretutindeni au escamotat viața Parisului ca un scamator genial. Numai Dumnezeu trăiește. Singur, mare, dominând (stăpânind) toate (...) ²⁴⁹. Cuvântul lui se aude prin clopotele mari ale tuturor bisericilor.

Și Parisul, obosit de a fi abuzat atât, se odihnește zgribulit de frig la piciorul Turnului Eiffel, eșafod desenat în cărbune pe ecranul cenușiu sumbru. Parisul și-a aruncat toate zgomotele în sus și a rămas gol în noaptea clară și înaltă. Sub cupola punctată de lumini, mai dăinuiește încă câtăva (*sic!*) vreme vaietul înăbușit al zgomotelor plesnite în aer. Frânturi informe se lipsesc de bolta răbdătoare a cerului indiferent, care le suportă toată noaptea atingerea pentru ca dimineața să se răzbune aruncându-le înapoi ca o grindină uluitoare, peste Parisul abia deșteptat la viață.

Nisa, 3 februarie 1927²⁵⁰.

Îmi plac trăsurile de aici, curate, elegante, ridicate sus pe cele patru roți și trase de câte un cal admirabil. Vizitii sunt toți des vrais messieurs²⁵¹. Bine îmbrăcați și au pălării pe cap, nu cu șepci ca la noi.

Pe Promenade des Anglais este un furnicar de oameni, care vorbesc toate limbile.

---

²⁴⁵ Notă scrisă oblic, în antetul paginii.

²⁴⁶ Transcriere incertă.

²⁴⁷ Spațiu lăsat necompletat de către autoare.

²⁴⁸ Autoarea scrie variante alternative sau sinonime deasupra rândului, redată de editor între paranteze.

²⁴⁹ Cuvânt ilizibil.

²⁵⁰ În dosarul 44 din fondul personal Vrioni, filele conținând aceste relatări nu au fost legate în ordine cronologică; aceasta a fost reconstituită de editor: 2, 10, 24, 26, 28 februarie, 3, 18 martie 1927.

²⁵¹ Adevărați domni (*fr.*).

Nisa, 10 februarie 1927

Carnaval! Nume sonor și vioi, care poartă în el promisiunea veseliei și al amuzamentului fără frâu. Îl așteptam cu plăcere, fără prea mare nerăbdare, fiindcă eu trăiesc puternic imaginativ și realitatea mă dezamăgește aproape întotdeauna. Din această cauză, impresiile mele, ca și senzațiile, sunt moderate. Le trăiesc în trecut sau în viitor, niciodată în prezent. Le doresc atât de mult, că mi le epuizez înainte de a le încerca. Când le simt aieva, sunt blazate: e mai puțin decât aceea ce m-am așteptat. După ce au trecut, le trăiesc intens retrospectiv. Abia atunci le simt puternic și nu e fibră din mine sau colțișor din suflet să nu tremure de prea multă fericire, dacă clipele ce mi s-au desprins din viață au fost într-adevăr frumoase.

Carnavalul era ceva nou în viața mea și mă lăsam oarecum legănată de farmecul necunoscutului. În această seară de 10 februarie, M<ajestatea> S<a> Carnavalul al 49-lea își face intrarea triumfală „dans sa bonne ville de Nice”²⁵², cum glăsuiesc afișele de pe străzi, care de atâtea zile îi anunțau sosirea și programul primirii. Camera mea, plină de violete și mimosa, dă chiar pe Avenue de la Victorie, pe unde sosește cortegiul regal. Am deci cinstea să-l văd defilând chiar sub ferestrele mele. Așteptându-i sosirea, scriu la ai mei impresiile puternice din această Nisă delicioasă, care m-a prins în mrejele ei, ca într-o ploaie fină de aur. Un zgomot care se iscă din stradă, mă face să las scrisul și să ascult intrigată. E un zgomot ciudat, ca același pe care l-ar face picăturile largi ale unei ploii marilor liniști, căzând pe asfaltul drumurilor. Nu este nici bubuitul tunetului, nici furia potopului. Este pasul regulat, cadențat și aproape mecanic al întregii populații, care a golit toate casele Nisei și a venit să salute apariția Majestății Sale Carnavalului. O mulțime tăcută și pentru moment cumpătată. Ador pasul inconștient și egal al mulțimii care se plimbă în neștire, lăsând la o parte toate necazurile și grijile. E un moment de acalmie, oferit de aceeași viață, pentru ca să se facă suportată mai ușor.

Aud o rumoare surdă. Așteptarea a luat sfârșit. Fanfare îndepărtate anunță sosirea Maj<estății> Sale. Mă îndrept spre fereastră și o deschid. Nu mai recunosc strada, nu mai e aceeași. Sub revărsarea de lumini, văd o lume imensă, compactă, cum este uneori la noi, când sunt serbări cu regi adevărați. Parodia regalității mă amuză și mă surprind zâmbind. Iată un oraș întreg, de obicei destul de serios, care se joacă de-a regalitatea. Bravul popor francez, care a luptat atât pentru întronarea republicii, simte totuși nevoia din când în când să se încline înaintea unui rege. Și pentru ca să nu se encombreze²⁵³ cu o maiestate regală uneori greu de întreținut și de suportat, a ales-o din ipsos și carton.

Mulțimea se așează pe trotuar și de ambele părți ale străzii ca să lase drumul liber pentru trecerea Regelui, căruia i se vede de departe capul rotund și bucălat și corpul, care orice corp regal, nu stă prea sigur, bine fixat, pe tron. La o ușoară legănare, de rău augur, care ar putea da de gândit acestui biet suveran, atât de mult așteptat, dacă nu și-ar ști mai dinainte tragicul sfârșit. E sigurul rege care-și cunoaște soarta. E de altfel unicul avantaj ce are asupra celorlalți monarhi.

Trâmbițele cântă marșul din Aida²⁵⁴. Sunt foarte mișcată de aceste delicate amabilități, atenții. Într-adevăr, municipalitatea din Nisa este plină de atenții față de mine. Îi sunt foarte îndatorată pentru această fericită... coincidență. Suntem în plină metamorfoză.

---

²⁵² În bunul său oraș, Nisa (*fr.*)

²⁵³ Franțuzism de la verbul „encombrer”, a deranja, a ocupa prea mult loc.

²⁵⁴ Opera „Aida” de Giuseppe Verdi.

Nu e extraordinar să mă cred (...) ²⁵⁵ fiica nefericitului rege etiopian. Simt un fior străbătându-mi șira spinării. Îmi amintesc că nenorocita sclavă a lui *Amneris* a fost îngropată de vie împreună cu Radames, soartă pe care nu sunt dispusă s-o primesc, chiar dacă aş împărți-o cu cel mai frumos războinic al Nisei. Mi-ar conveni numai dacă aş fi îngropată „en effigie” ²⁵⁶, adică așa cum va fi peste vreo 18 zile inofensivul monarh, care este plimbat acum pe un car de paradă.

Renunț la visele carnavalști și privesc cu atenție defilarea. Ofițeri de poliție călări deschid cortegiul. După aceea urmează heraldul cu suita lui, îmbrăcați toți în haine de motan, cu tricouri și peruci albe. Mă uit cu milă la aerul lor marșial și mă gândesc că mâine vor deveni iar lucrătorii de ieri și de azi. Pe rând, trec toți curtenii acestei curți efemere, care își cunoaște dinainte durata splendorii.

Mă amuză să privesc grupe frumoase sau grotești, capete hidoase, măști amuzante, cavalcade grațioase și care reușite, ca într-un film de cinematograf.

După o jumătate de oră nu se mai vede nimic din carnavalescul alai. Jovialul Rege a fost așezat în Place Masséna, într-un cort făcut anume pentru augusta sa persoană de ipsos. Mulțimea a luat iar în primire strada. De la fereastra mea îmi apare ca un mare fluviu colorat care curge sub focul viu al becurilor. Polichineli albi, roșii și galbeni, săltăreți și zgomotoși împart tuturor din exuberanța lor delirantă. Văd o întreagă familie de Pierroți: tatăl, mama și doi copilași. Fiecare din părinți ține un copil de mână. Tatăl sare ca un nebun. E mai copil decât copilul. Sărmanul! Vrea probabil să se ametească de beția acestei seri de uitare, pentru ca să nu se mai gândească la mizeriile vieții.

Dar de ce să mă gândesc la lucruri triste în seara aceasta asurzitoare de cântece și veselie? Haut-parleurii ²⁵⁷ clamează accentele vii ale veselului, celebrului „Cancan”, marșul cântecului Carnavalului din anul acesta, către seninul zâmbitor al cerului, cupolă norocoasă (fericită) care adăpostește astă seară iluzia fericirii.

Sub arcada luminoasă ce incendiază Avenue de la Victorie, mulțimea se amuză nebunește, scăpată de lanțul greu al conveniențelor mondene. Pentru o seară, oamenii au reușit să sfărâme cercul strâmt care le împiedică mișcările un an întreg și vor să profite de scurta lor izbândă. Polichineli și Colombine umblă în șiruri lungi, ținându-se de mână și închid șirul ori de câte ori vor să prindă pe cineva la mijloc. Atunci încep să joace o horă nebună și strigă toți în cor, scandând silabele: „Em-bra-ssez, em-bra-ssez!” ²⁵⁸ până ce persoanele prinse în interiorul arcului se sărută. Numai cu condiția aceasta li se dă drumul. Se întâmplă și scene nostime, când prind doi străini care nici nu s-au cunoscut până în clipa aceea. Uneori închid în cerc fete și femei singure ca să le sărute la rând cei din șir, când ele nu sunt liberate decât după ce le sărută toți pe rând. [...] ²⁵⁹ Pare că deviza noului domnitor este sărutarea. Fermecătoare deviză pentru a guverna un popor care cunoaște din plin prețul vieții!

Mă îndepărtez de fereastră cu părere de rău. Închizând-o, am impresia că am întors o pagină frumoasă a unei cărți vechi, cu imagini amuzante, pe care n-am s-o mai citesc poate niciodată. Încerc să adorm și izbutesc cu greutate, târziu, după miezul nopții, când

---

²⁵⁵ Cuvânt ilizibil.

²⁵⁶ În efigie (*fr.*).

²⁵⁷ Franțuzism de la „haut parleur”, declamator.

²⁵⁸ Îmbrățișați-vă! Îmbrățișați-vă! (*fr.*)

²⁵⁹ Autoarea a operat multe tăieturi și reformulări, din care au rămas netăiate câteva cuvinte, pe care editorul nu le-a putut asambla într-un tot coerent cu restul textului: „închise sunt care formează centrul singure”.

vajnicii păzitori ai devizei regale se îndreaptă spre casele lor, sfârșiți de oboseală, dar transfigurați de bucurie. Aud vag, ca o ușoară atingere de aripă, muzica ritmică a celor trei silabe încântătoare: „Em-bra-ssez, em-bra-ssez!” Nu știu dacă le aud aievea, sau dacă nu cumva somnul, crai al viselor, mă întâmpină cu aceste cuvinte pe pragul împărăției lui.

Obosită de a fi desfășurat atâta risipă de frumusețe, a închis pleoapele târziu în noaptea asta Nisa, frumosul oraș de veselie, grație, farmec, plăcere și dragoste.

Nice, le 24 février 1927

J'ai revu aujourd'hui au restaurant le jeune couple qui m'a inspiré « Les mains de l'amour »²⁶⁰ et je suis navrée. Elle travaille à démolir mon bonheur. La pauvre! Elle ne sait donc pas que, même sans son concours, le bonheur de l'amour est la fragilité même? Pourquoi aider à sa perte certaine? Je suis triste pour elle et révoltée contre son inconscience criminelle. Elle lui a fait une scène. A propos de quoi? A, ben, je n'en sais rien! Probablement un motif puéril. Il a essayé de la convaincre, de l'adoucir. Peine perdue. Finalement, il a dit avec une grande tristesse dans la voix: « Quoi faire, si tu ne veux pas d'explications! » Il sentait, le pauvre homme, que quelque chose venait de se briser dans leur cher bonheur et que dorénavant il va glisser fatalement vers la mort. Leurs mains ne se touchaient plus. Ils prenaient leur café sans rien dire, les figures assombries, les pensées absentes. Ils se rendraient probablement compte qu'ils venaient de perdre quelque chose de très précieux par leur propre faute. Il la regardait à la dérober, avec des yeux froids, dépourvus d'amour. Je tremblais pour elle, en pensant que forcément il va voir clair qu'il la verra telle qu'elle est, avec sa figure rouge, ses traits durs et sa bouche méchante. Quand l'homme voit la femme qu'il aime telle qu'elle est, c'est fini de l'amour. Le charme est brisé et le sortilège cesse. A la fin elle s'est rendue compte d'avoir poussé trop loin une brouille qui n'avait pas de sens et lui a caressé les cheveux et la figure. Il ne restait plus éperdu sous ses caresses et il m'a regardé même un peu honteux et a esquissé un léger geste de s'en débarrasser. En partant, ils s'efforçaient tous les deux de sourire encore à leur rêve. Il lui a chuchoté: « ma petite femme » et sa figure à elle s'est transfigurée de bonheur. Il n'y avait pas d'alliance à leurs doigts, mais elle était quand même la petite femme de son cœur. Ils sont partis bien les deux, les épaules accablés du premier poids qui, petit à petit, va écraser leur bonheur et les figures inondées de la lumière fausse du sourire de la félicité mensongère.

On en badine pas avec l'amour! C'est la chose la plus sérieuse de ce monde, tout en ayant l'air d'être la plus frivole. C'est le sens même de la vie? Les rides qui creusent autour de la bouche et les yeux des auréoles de cruauté et d'ironie, de sagesse ou de malin, d'indulgence ou de gravité.

Mais tout de même, je l'ai dépassée. C'est le grand malheur.

Les regards des hommes ne savent plus se fixer sur la figure d'une femme qui n'est plus assez jeune; ils glissent comme sur une surface trop polie sans pouvoir s'arrêter. D'autant moins sur les mains. Je les pose sur mes genoux, gênée de les voir trop honnêtes. Privées de la jeunesse, elles seront désormais inutiles à l'amour et dépourvus de tout ce que faisait leur charme et leur beauté.

Pauvres mains sans jeunesse et sans amour!²⁶¹

---

²⁶⁰ Textul „Les mains de l'amour” va fi publicat în volumul al doilea al acestei culegeri, care va conține bucăți literare ale Aidei Vrioni.

²⁶¹ *Nisa, 24 februarie 1927*

Nice, 26 febr. 1927, ora 5 seara

Pare că cerul ar vrea să se însenineze, ar fi de dorit! Mi-a întunecat sufletul o săptămână de întuneric. Lumea n-a încetat nici o clipă să cutreiere populata Avenue de la Victoire. Chiar pe ploaie, era o aglomerație de abia puteai să te strecuri. Ploaia e luată în glumă aici, de aceea sunt foarte multe persoane care nu întrebuițează umbrela. Cred că e numai o glumă a cerului, care vrea să se amuze și că nu poate să dureze. En attendant²⁶², îi udă cum e mai bine.

Mă uit pe fereastră deasupra străzii, ca să nu văd mulțimea și-mi las gândurile să-mi zboare către ai mei. E o seară liniștită și calduță, ca unele seri de primăvară de la noi, când toacă de denii. Revăd cu ochii minții frumoasele seri ale copilăriei și pe acestea mai apropiate de la Zamfira. Mânăstirea e încovoaiată sub povara de flori albe. Pământul miroase a proaspăt, mirosul acela specific de la noi, pe care nu l-am întâlnit în altă parte. Aspir puternic vrând să încerc binefăcătoarea senzație. Sunt amețită de parfumul subtil de mimosa și trandafir, care îmi împodobesc camera. Miros bolnăvicios de seră caldă. Mi-e dor de mirosul fraged de primăvară²⁶³, care înviorează zorile albastre de la noi! Mi-e dor de țara unde am cunoscut frumusețea vieții și farmecul viselor de dragoste! Ce caut aici, unde nu se cunoaște milostivirea primăverii, unde ploile stau încremenite în pământ, de la un capăt la celălalt al anului, fără să cunoască obișnuitul răgaz al iernii și învierea triumfătoare a

---

Am revăzut azi la restaurant cuplul care mi-a inspirat „Mâinile dragostei” și sunt dezolată. Ea sapă la temelia fericirii mele! Sărmana! Ea nu știe oare că, și fără participarea ei, fericirea iubirii este fragilitatea însăși? De ce să contribuie la o pierdere sigură? Sunt tristă pentru ea și revoltată împotriva inconștienței sale criminale. Ea i-a făcut o scenă. Despre ce? Nu am nicio idee! Probabil un motiv pueril. El a încercat să o convingă, să o îmbuneze. Zadarnic efort. În final, i-a spus cu o mare tristețe în glas: „Ce să fac, dacă nu vrei explicații!” El simțea, bietul om, că ceva se spărse în fericirea lor, care din acest moment încolo alunecă în mod fatal spre moarte. Mâinile lor nu se mai atingeau. Își luau cafeaua fără să spună nimic, cu chipurile umbrite, cu gândurile aiurea. Își dădeau probabil seama că tocmai au pierdut ceva foarte prețios din propria lor vină. El o privea pe furis, cu ochii reci, lipsiți de dragoste. Tremuram pentru ea, gândind că el o va vedea clar, așa cum este, cu chipul roșu, cu trăsături dure și gura răutăcioasă. Când bărbatul vede femeia pe care o iubește așa cum este, se termină cu dragostea. Vraja s-a rupt și sortilegiul a încetat. La sfârșit ea și-a dat seama că a împins prea departe o ceartă fără sens și i-a mângâiat părul și chipul. El n-a mai rămas pierdut sub mângâierile ei, m-a privit un pic rușinat și a schițat un gest de a se debarasa de acestea. Plecând, se forțau amândoi să mai zâmbească încă visului lor. El i-a soptit ei „micuța mea soție” și chipul ei s-a transfigurat de fericire. Nu mai era uniune între degetele lor, dar ea mai era încă micuța soață a sufletului său. Au plecat împreună, cu umerii împovărați de prima greutate care, puțin câte puțin, le va zdrobi fericirea și cu chipurile inundate de lumina falsă a surâsului fericirii mincinoase.

Nu e de glumit cu dragostea! Este cel mai serios lucru din lume, având în același timpul aerul de a fi cel mai frivol. Este acesta sensul vieții? Ridurile care sapă în jurul gurii și al ochilor aureole de cruzime și ironie, de înțelepciune și de răutate, de indulgență și gravitate.

Dar, cu toate astea, am depășit <momentul>. Aceasta este marea nefericire.

Privirile bărbaților nu mai știu să poposească pe chipul unei femei care nu mai este destul de tânără; ele alunecă pe acestea ca pe o suprafață alunecoasă, prea lucioasă pentru a se putea opri. Cu atât mai puțin pe mâini. Le așez pe genunchi, jenată de a le vedea atât de sincere. Lipsite de tinerete, ele vor fi de acum inutile pentru dragoste și văduvite de tot ceea ce făcea constituia farmecul și frumusețea lor.

Biete mâini lipsite de frumusețe și de dragoste! (fr.)

²⁶² Așteptând (fr.).

²⁶³ Transcriere incertă.

primăverii? De crengile pomilor uscați de pe avenue atârnă serpentine multicolore, care flutură în vânt, fâșii rupte din gluma carnavalescă. Îmi închipui că locuitorii Nisei vegetează iarna și trăiesc numai în timpul sezonului. E curios cum iau în serios carnavalul cu toate serbările lui. Azi în tramway, cum eram singură în compartimentul de cls. I, conductorul a intrat în vorbă cu mine:

„– C'est ennuyeux qu'on a de nouveau renvoyée la bataille de fleurs.

– Alors, c'est vrai elle n'aura pas lieu aujourd'hui.

– Non, on l'a renvoyé à Lundi. Et, imaginez-vous, Lundi à la même heure il y a aussi le combat naval plu... à Chille franche. Comment se partager pour voir les deux fêtes. Mardi il y a aussi fête et mercredi et samedi”

– Oui, c'est ennuyeux!”²⁶⁴, i-am răspuns eu ca să zic ceva.

Mi se pare tare ciudat ca un biet muncitor, care nu mai era tânăr, să ia așa à coeur serbările carnavalului.

Cerul s-a însořit din nou. Ce plictiseală! Bine că ies diseară, altfel aş muri de urât!

Mă duc să văd pe Simonne în *Terre inhumaine*. Aseară am auzit pe Nelly Frevol (de l'Opéra comique) în *La vie de Bohème*. Voce frumoasă, pe alocuri cam aspră. Altfel admirabilă comediană și frumoasă femeie.

26 febr. <1927>, ora 12 noaptea

Simon<n>e! Fină, delicioasă, femeie până în vârful unghiilor! Joc inteligent și îndelungat. De un natural desăvârșit. Nu naturalul factice cu care ne-a obișnuit teatrul, ci acela real, al vieții adevărate. Simplu, fără ton emfatic, cu izbucniri intense și scurte, numai acolo unde trebuia, și-a compus rolul cum rar am văzut altă comediană.

[Sur la figure d'une femme qui n'est plus jeune, les regards des hommes glissent comme sur une surface polie, sans pouvoir s'arrêter]²⁶⁵.

28 fevr 1927, 7 heures du soir²⁶⁶

---

²⁶⁴—Este plicticos că s-a amânat din nou bătălia cu flori.

—Atunci este adevărat că nu va avea loc azi.

—Nu, a fost reprogramată luni. Și, imaginați-vă, luni la aceeași oră mai este și bătălia navală ... Cum să te împarți pentru a vedea ambele serbări? Și marți mai este o serbare, și miercuri, și sâmbătă.

—Da, este plicticos! (fr.).

²⁶⁵ Pe chipul unei femei care nu mai este suficient de tânără, privirile bărbaților glisează ca pe o suprafață alunecoasă, fără a se putea opri. (fr.).

²⁶⁶ 28 februarie 1927, orele 7 seara

Plictiseala a devenit insuportabilă. Nu mai pot îndura apăsarea siguranței! Este într-adevăr foarte greu. Nu mai pot. Nu mai pot.

Am fost astăzi la bătaia cu flori, în speranța de a mă distra puțin. Întreaga serbare mi-a lăsat impresia unei înmormântări. Nici cea mai mică animație. Erau câteva echipe foarte bine împodobite, care au luat premiile. Li s-au oferit banderole drăguțe de mătase pictată. M-am întors acasă cu aceeași stare de tristețe care mă apasă de când sunt singură. Vremea magnifică din această dimineață s-a schimbat după amiază și întunecarea soarelui este fatală pentru starea nervilor mei. Obrajii îmi ard și îmi produc o mâncărime care mă neliniștește. Măcar să am răbdare până ajung acasă. Acasă! Ce noțiune liniștitoare și reconfortantă. Tocmai am primit o scrisoare de la Torica prin care mă anunță plecarea micuților ei. Probabil că nu voi mai trece prin Paris.

L'ennui est devenu insurmontable. Je ne peux plus supporter le poids de la solitude! C'est vraiment très lourd. Je n'en peux plus. Je n'en peux plus.

Je suis allée aujourd'hui à la bataille de fleurs dans l'espoir de me divertir un peu. Toute la fête m'a fait l'impression d'un enterrement. Pas la moindre animation. Il y avait quelques équipages très bien garnis qui ont remporté les prix. On leur a distribué des jolies bannières en soie peinte. Je suis rentrée à la maison avec la même menue tristesse qui me poussait depuis que je suis seule. Le temps magnifique ce matin a changé dans l'après-midi et l'obscur du soleil est fatale pour mon état nerveux. J'ai les joues brûlantes et dérangeaison qui m'inquiètent. Au moins que je suis bien patiente jusqu'à ce que j'arrive chez moi. Chez moi! Quelle notion paisible et réconfortante.

Je viens de recevoir une lettre de Torica par laquelle m'annonce le départ de ses petites. Probablement je ne passerai plus par Paris.

3 martie <1927>

Am impresia, de când am plecat din țară, că numai corpul meu singur cutreieră lumea, iar sufletul a rămas acolo, departe, în vila mică și caldă din parcul Bonaparte. Aș fi chiar convinsă de lucrul acesta, dacă n-aș simți în siguranța camerei de hotel ceva mic și prăpădit, care geme într-una ca un biet animal lovit de moarte și alungat din culcușul lui. Ziua, sufletul și gândurile toate sunt acolo, agățate de ai mei. N-am păstrat pentru mine nimic aici, de aceea nu m-am bucurat de nimic decât de frumusețile naturii, pe care le-am văzut și mai frumoase, transfigurate chiar prin vâlul meu de melancolie. Altfel, carnavalul mi s-a părut grotesc, iar bătaia cu flori – cortegiu de îngropăciune.

Poate să fi fost altfel. Ar trebui întrebați oamenii întregi, adică aceia care nu-și purtau corpul ca pe o colivie goală.

Abia lângă ai mei, am să simt eu puternic frumusețea Nisei și a Coastei de Azur, care nu se poate compara cu nimic. Aș compara-o cu Paradisul, dacă l-aș cunoaște, așa însă mă tem că s-ar supăra Nisa.

Am fost azi la curse, la Cannes. Drumul pe malul mării este o frumusețe. Ce mi-a plăcut însă mai mult a fost drumul până la curse – și mai ales la întoarcere – pe care l-am făcut într-un tramvai deschis. Era înainte de apusul soarelui. Iarba pe jos era deja învăluită de umbrele înserării, n-o mai ajungea soarele la o mică înălțime de pământ, toată atmosfera părea topită în aur. Era galbenul mimozei care strălucea în ultimele raze ale soarelui. Păduri întregi de pomi. Erau galbene câmpiile și dealurile. Parcurile bătrâne, sub podoaba palmierilor cuminți, zâmbeau sub înflorirea luminoasă. Parcă era primăvara la noi, când înfloresc pomii. Mi-a făcut impresia unei seri liniștite și parfumate din Postul Paștelui, așa ceva ca în *Rătăcire*.

Treceau mereu automobile înveselite de flori galbene, intersectau tramvaiele, eu însă nu vedeam nimic. Pluteam deasupra capetelor. Sufletul mi se risipise pe clopoșii mici de aur, iar ochii surădeau blând în urmărirea unui vis, care, ca orice vis frumos, n-are început, nici sfârșit. Al meu s-a sfârșit la Cannes, unde am luat trenul și am văzut cel mai frumos asfințit împurpurând albastrul nesfârșit al mării. Da! Pot să mă consider fericită că am văzut minuni de frumusețe ce nu-i e dat oricărui muritor să le vadă și mai ales să le simtă.

Ce ființă bizară sunt! Uneori am necaz pe mine ca pe un dușman, care ar căuta să-mi ia puțința de a mă bucura și entuziasma. Carnavalul mă plictisea și chiar de prima dată nu-mi plăcuse prea mult. E ceva în mine ca o greutate care mă trage în jos și ar ridica sus de tot balanța admirației. Astă seară însă, fiindcă este ultima seară a Carnavalului, îmi pare parcă rău că s-a isprăvit. E caraghios! Simți parcă rău că ia sfârșit ceva ce nu-ți plăcea prea mult!

Am deschis fereastra și m-am uitat mult spre Place Masséna pe sub arcadele luminoase și m-am surprins regretând. Un fel de înduioșare sufletească asupra mea însămi. Nu regretam propriu-zis nici cortegiul, nici nebunia carnavalească. Regretam zilele petrecute aici, care au rupt încă o parte din viața mea, pe care niciodată nu pot s-o mai readuc înapoi. Pe urmă, gânduri triste, dar firești, îmi măreau melancolia. Voi mai veni vreodată aici? Voi mai trăi ca să mai văd această exuberanță? Sau astă seară închid ochii pentru totdeauna asupra nebuniei carnavalești? Iată atâtea întrebări la care nu poate răspunde decât acela care ne ține în mâini ca pe niște păpuși de ceară. Desigur, aș vrea să mă întorc la anul. Să fiu aici cu toți ai mei și să mă bucur de bucuria lor și să vibrez de entuziasmul lor. Să văd pe Vrioni vesel și mulțumit, prins de nebunia momentului, să văd pe Florinel luând parte din tot sufletul la veselia mulțimii și să-mi însenineze figura râsul sănătos și comunicativ al Vioricăi, care s-ar amuza din plin. Acesta este visul meu! Dar mi-e teamă să nu fiu prea pretențioasă ca să cer să mi se realizeze același vis de două ori!...

Mulțimea se amuză frenetic. Pe „Quai des Etats Unis” îl arde pe M. S. Carnavalul al 49-lea. După ce i-a amuzat 20 de zile, acum îl arde. Și să mai speri în recunoștința supușilor! Azi am fost la Château²⁶⁸. Am urcat aproape 40 de metri. De sus este o vedere superbă. Am văzut toată Nisa, defileul carnavalesc și marea sub ceața cenușie a înserării. Minunat tablou! Ceva mai jos, am văzut o mică cascadă (*sic!*), care mi-a plăcut mult. Am vizitat și cimitirul. I-am văzut mormântul lui Gambetta. Un monument simplu, înconjurat de 6 cyprès²⁶⁹. Toate mormintele foarte îngrijite și pline de flori. Flori naturale puse în vase pe pietrele funerare. Nimeni nu se gândește să fure vasele sau splendidele flori. Multă stimă unui popor care are cultul morților. Moartea este mai veselă aici, văzută prin rețeaua²⁷⁰ de flori. La un mormânt erau doi pomi de mimosa. Am rămas cu adevărat uimită. Până acum nu văzusem așa de aproape un pom întreg. Era o splendoare galbenă. Pe jos călcam pe clopoței mici de aur. Dumnezeu mare! Câtă frumusețe!

Ne-am dat jos prin niște străzi mici și murdare, cu rufe întinse la ferestre. Însoțitorii mei îmi spuneau că așa, la fel, e Veneția. Am fost încântată când am ieșit într-o stradă mai largă. Am străbătut până Casino drumul pe care-l parcursese Carnavalul. Străzile, deși măturate în pripă, erau acoperite cu un praf de plâtre²⁷¹, ca și cum ar fi căzut zăpadă. Azi fusese permis să se bată cu confetti en plâtre.

La Casino, artiști de la operă, cor și orchestră, cântau „Trovatore”²⁷². Am ascultat cu duioșie învechite muzici și m-am întors acasă la 7 trecute, cu tramvaiul. Era un moment de acalmie, între serbarea de zi și cea de seară, așa că nu aveam să mă tem de neplăceri.

---

²⁶⁷ Martie (*fr.*). Mardi Gras este în calendarul catolic sărbătoarea echivalentă Lăsatei Secului, înainte de începutul Postului Paștelui.

²⁶⁸ Castel (*fr.*).

²⁶⁹ Chiparos (*fr.*).

²⁷⁰ Transcriere nesigură.

²⁷¹ Ipsos (*fr.*).

²⁷² *Trubadurul* (*it.*) operă celebră de Giuseppe Verdi.

La hotel am găsit un mot²⁷³ de la soții Rosenthal. Sunt aici la Nisa. Mă duc mâine să-i văd. Acum e 8½. Se aude zgomot grozav spre Place Masséna. Jos, negustorii de confetti își strigă monoton marfa. Strada e plină de confetti. Astă seară se îngroapă regele glumei și al nebuniei. De mâine, Nisa intră în normal. Și când mă gândesc că la noi e săptămâna mare, că undeva, în mănăstirea atât de dragă sufletului meu, se fac slujbe și se chinuiesc suflete închinat Domnului.

Unde o fi *adevărul*? Aici sau acolo? Mi-e greu mie, o credincioasă, să răspund!... Și pe urmă pot fi sigură că așa răspunde just?

În timpul cât am scris, a început ploaia. Le-a stricat toată petrecerea. Păcat!

E aproape 12. Ploaia a încetat. Lumea a început să iasă de pe unde a stat ascunsă. Trec marinari beți, mulțumiți de zigzager sur la terre ferme²⁷⁴. Des Pierrots blancs mouillés passent tenant par la taille des petites Colombines. D'autres se tiennent étroitement enlacés. Ils ne pensent pas qu'ils pourront mourir bientôt d'une fluxion de poitrine. Ils sont contents. Ils ont la jeunesse et l'amour. Ils vivent et ils aiment. Et la mort n'ose pas toucher ceux qui savent aimer puissamment, comme ils doivent savoir eux²⁷⁵. Il y a une ivresse d'amour qui a empoisonné l'atmosphère. On respire son air subtil et voluptueux et on n'a pas assez de larmes pour pleurer le paradis perdu.

Jeunesse! Il n'y a qu'elle qui compte dans la vie! Le reste? Bagage inutile de regrets qu'on porte comme un lourd fardeau jusqu'à la mort.

Vieillesse! Pire encore que la mort. Ceux qui sont touchés de tes doigts décharnées deviennent inexistantes. Et quoi de plus cruel que d'être vivant et de ne pas vivre²⁷⁶?!...

În Nice, pe rue Bonaparte, casă cu o placă comemorativă (*sic!*), unde a stat generalul Bonaparte, comandantul artileriei „de l'armée d'Italie”²⁷⁷.

18 martie 1927

Am făcut o constatare: bărbatul meu nu mă mai iubește din cauză că în ultimul timp m-a iubit prea mult. Dragostea aceea imensă închinată toată mie mă îndumnezeise, îmi crease o altă figură, o altă făptură, o altă ființă. Acum, văzându-mă, a rămas dezamăgit. Nu sunt aceea ce a visat și iubit el. Îl surprind cum se uită aproape cu dușmănie la figura mea pe care nu e aceea pe care a creat-o el. Mă găsește de bună seamă urâtă și poate îmbătrânită, deși toți găsesc că voiajul m-a întinerit. Lui însă i-am înșelat așteptările: l-am ...²⁷⁸

Și, ca că nu fie nedelicat și să-mi spună că mă găsește urâtă, zice că am slăbit.

---

²⁷³ Cuvânt (*fr.*). Aici, cu sensul de mesaj.

²⁷⁴ Să umble de acolo-acolo pe pământ tare (*fr.*).

²⁷⁵ Transcriere incertă.

²⁷⁶ Pierroți albi jilavi trec ținând de talie micuțe Colombine. Alții se țin strâns îmbrățișați. Nu se gândesc că ar putea muri în curând de o inflamație a pieptului. Sunt mulțumiți. Au tinerețea și dragostea. Trăiesc și iubesc. Și moartea nu i-a atins pe cei care știu să iubească cu putere. Este o beție a dragostei care a intoxicat atmosfera. Respirăm aerul ei subtil și voluptuos și nu avem destule lacrimi pentru a plânge paradisul pierdut.

Tinerețe! Doar ea contează în viață! Restul? Bagaj inutil de regrete pe care îl purtăm ca pe o povară grea până la moarte.

Bătrânețe! Mai rea decât moartea. Cei atinși de degetele tale descărnate devin inexistenți! Și ce este mai cred decât să fii viu și să nu trăiești?

²⁷⁷ Armatei Italiei (*fr.*).

²⁷⁸ Autoarea lasă rândul necompletat, probabil cu intenția de a reveni și completa ulterior.

București, 23 martie...

Buzele prind să surâdă sub înflorirea unui gând. Mă surprinde destinderea buzelor de obicei încremenite pe cotidianul banal și lipsit de surprize. Alerg ca o cerșetoare de bucurie spre lumea tănuțită a gândurilor. Cutreier cu teamă potecile bătătorite și cele pe care nu le-am încălcat încă până acum. O rază de lumină îmi călăuzește pașii. Tocmai departe, într-un colț umbros, aud o toacă de vecernie sunând rar la căpătâiul zilei muribunde. O formă mică, neagră, alunecă pe covorul verde al ierbii spre biserica întroienită de florile albe ale pomilor ce-i fac strajă. Serafime! țipă ochii mei deschiși spre bucuria gândului. Stau și-l contempļu, îl mângâi cu vorbe pe care nimeni nu le cunoaște, după cum nu le cunosc nici eu, fiindcă sunt ale sufletului și nu le pricepe nimeni decât mica și sfânta lui lume. Aș vrea să țin pe loc mica formă neagră, topită în flacăra credinței și să veșnicesc bătăile rare ale toacei.

Ușa bisericii își înghite vestala, toaca expiră înainte ca ziua să-și dea sfârșitul și gândul bucurat se întunecă și se risipește (destramă) sărăcindu-mi fără milă bucuria. Surâsul răsărit pe buze dăinuiește încă cu (*sic!*) inconștiența unei grimase fixate pe o mască de carton. Îl șterg brutal cu plictiseala gândurilor obișnuite și mă îngrop în întunericul timpuriu.

24 martie 1927

Ce vreau? Nu știu. Mai puțin stăpână pe gândurile mele decât oricând, caut în zadar să mi le limpezesc și să le percep. Aleargă nebune în afara mea și zăpăcite de bucuria libertății se încălesc, fac salturi neașteptate, râd zgomotos și imbecil în orizontul științei, limitate între cer și pământ. O oboesală ciudată mă oprește să le adun și să le dau din nou drumul în împărăția nesfârșită a minții. Mă las dusă și trăiesc câteva clipe ca un nenorocit căruia o moarte fulgerătoare i-ar fi golit toată casa.

Atât de străină nu mi-am fost niciodată. Sufletul pare că e al altuia și nu așteaptă decât momentul prielnic să se libereze și el. O încețoșare rece (tăioasă), ca o bătaie de joc, mă împiedică să mai privesc în el. În minte un chaos și în suflet zidurile descurajatoare ale Turnului Babel. Ochii, singurii rămași vii în figura absentă și îmbătrânită de veșnicia plictiselii, au luciri sticloase și înțepenite, rătăcind pe aspecte vagi, existente poate numai în lumea unde au fugit gândurile. Privirile le sunt îndreptate dincolo de hotarele obișnuitelor (cunoscutelor) tărâmurii.

În golul minții sunt numai nume ciudate, nume pe care le-am întâlnit de curând undeva, departe, într-un vis frumos, sau aievea pe un tărâm fermecat, unde nu se visează, fiindcă acolo visul și viața se contopesc laolaltă: Nice, Cannes, Menton, Beaulieu, cântă clopoțelii mici de aur în lumea care se înfiripează în dosul peisajelor închise și nările adulmecă setoase parfumul risipit din cascada de sunete.

Pe o bancă a tribunelor din Cannes. Au ieșit caii și se așteaptă cu înfrigurare alergarea. Eu nu aștept. Mă simt bine, îmi odihnesc corpul și îmi las gândurile să zboare amețite de prea multă frumusețe. Nu văd caii, nu văd lumea, nu văd nimic. În suflet este o liniște adâncă, ca într-o seară de denie. Mă tem să nu-l tulbur făcând o mișcare bruscă și să nu-l trezesc din toropeala lui cucernică. Stau înțepenită pe scaun cu mâinile întinse cuminiți pe genunchi, vestală smerită a templului ce port în mine. Aștept să aud sunetul toacei răsunând înăbușit în încăperile sufletului și muzica blândă a clopotelor fericirii. În cămărilor ascunse, albe ca lumina visului și ca albul ce n-a fost încă prihănit de priviri profane, se aprind pe rând luminițe, ca în chiliile cerești în care cântă îngerii în noaptea Învierii. Galbenul mimosei a aurit zările și a durat o punte de lumină peste care trec gândurile mele. Unele dintre ele se furișează și aleargă nebnutate, ca niște fetițe blonde cu falfăiri de aur,

în visul din ajun se întorc de unde au pornit și zburdă în atmosfera amețită de lumină. Altele sunt copile cumiști și cucernice înveșmântate în castul alb al rochiilor lungi, cu părul împletit în panglici negre șerpuitoare și cu crengi de slavă în mâinile albe și subțiri. Acestea merg încet și pe măsură ce înaintează crenguțele pe care sunt prinse bobitele de lumină se schimbă în șirurile²⁷⁹ fragede, îndoite de ușoara formă a mugurilor verzi. Albele gânduri împodobite cu sălcii se opresc la ușa bisericii din mănăstirea copilăriei, a adolescenței și a tinereții (se opresc deci la ușa bisericii Vieții) și își pleacă fruntea în fața altarului îmbătat de miros vechi de smirnă și tămâie, mirosul subtil al Credinței.

Răcoarea bisericii le înfioară și călcând peste risipa de flori albe, (...) ²⁸⁰ imaculate, desfășurate sub pașii fragezi ai zorilor, se înapoiază sub cerul leneș din preajma (...) ²⁸¹, în atmosfera voluptoasă încremenită în surâsul obositor al veșnicei primăveri. Castele copile, pelerini ai sufletului dornic de a se regăsi, trec ușor una câte una prin poarta minții și își reiau locurile obișnuite din loja tăcută, prăfuită, parfumată cu pulberea (praful) tristă a melancoliei și a dorului.

Le țin și eu de urât și ochii sufletului plâng bisericuța rece cu fum învechit, lăcaș sfânt al credinței, și zăpada ușoară a florilor de prun. Primăvara de la noi!

Mișcarea pe care o face lumea grăbind spre ieșire mă prinde mecanic în ritmul ei și îmi poartă pașii îngândurați spre vehiculul cosmopolit ca bordul unui transatlantic, din care voi debarca în pragul singurătății mele. Pomișorii tineri de mimosa, gătiți de sus până jos în veșminte de sărbătoare, îmi ațin calea, zâmbindu-mi cu surâsul lor fraged și parfumat. Aș vrea să-l pot lua cu mine, ca să-l risipesc în camera mare și rece în care adâncul tăcerii urlă a pustiu ca ecoul unei prăpăstii fără fund. Camerele de hotel! Celule numerotate în care urâtul și dorul destramă personalitățile²⁸².

Prefer bordul transatlanticului acestor celule. Nu au lumină și simt pulsând puternic viața în jurul meu, eu care de câțeva vreme mă las dusă cu brațele încrucișate de (...) ²⁸³ majestate ce-mi stăpânește întreaga ființă.

4 aprilie, București.

Văd cum pe nesimțite se dizolvă imaginea reală a Nisei (Coasta de Azur) și se înlocuiește cu alta cu contururi (*sic!*) mai neprecise. Când eram mică, îmi plăcea să privesc chiliile de la mănăstire prin geamurile colorate ale amvonului. Mă amuzau grozav aspectele diferite ce luau casele sub luminile acelea ciudate. Deveneau ireale. Simt că ochii minții se uită spre Nisa printr-un geam colorat.

8 aprilie 1927, București

Ce tristă mă simt! Dacă nu mi-ar fi rușine de mine, aș da drumul lacrimilor să năpădească în voie. Le văd cum stau înghesuite la porțile închise ale ochilor, ca niște copii care au fost puși la arest și care stau lipiți de ușă ca să ajungă afară cu prima deschidere a ei.

---

²⁷⁹ Transcriere incertă.

²⁸⁰ Un cuvânt ilizibil.

²⁸¹ Un cuvânt ilizibil.

²⁸² Urmează un paragraf pe care autoarea l-a tăiat: „cabine uniforme ale unui vapor care n-a simțit niciodată legănarea valurilor și care plutește numai în gând spre țara fericirii sau a surprizei. Trec prin ele oameni din toate părțile globului, dar nimeni nu uită cea mai mare parte din suflet între pereții reci în clipa când își petrec bagajele și pleacă”.

²⁸³ Un cuvânt ilizibil.

Aș vrea să fiu cu două luni în urmă. Să mă gădesc singură în lumea străină în care sufletul meu se topea de dor. Senzația rece a singurătății mă împiedica să mă bucur și să contemp lu în voie regala dărnicie a firii. Trăiam fizicește într-un peisaj de vis și sufletește în acela înghețat și întroienit sub zăpadă, în care se găseau toți ai mei dragi. Eram fericită acolo, de o fericire rară, pe care n-o întâlnești în fiecare zi. Dorul ascuțit ce-mi sfredelea sufletul fără încetare dădea o deosebită savoare vieții, de obicei prea uniformă. Și îndărătul acestei senzații dureroase era ca o umbră care-i (...) ²⁸⁴ arșița, gândul înviorător al revederii. Era așteptarea unei clipe rare, pe care nici rafinamentul meu de gândire nu mi-l putea crea în fiecare zi. Trăiam în vederea acestei clipe. Atât de mult mă gândeam la ea, că în urmă ajunsese să ia proporții fantastice. Peronul Gării de Nord în care aveam să-i gădesc pe ai mei devenise pământul fericirii visate. Ajunsesem să-mi fie dragă suferința (dorul) mea de fiecare zi, fiindcă îmi întreținea nădejdea unui moment unic în viață. Durerea ajunsese un fel de cochetărie. O întrețineam în vederea bucuriei ce era să-mi aducă. Azi când prima efuziune a trecut, când mă regăsesc iar în banalul cotidian dinaintea plecării, simt o disperare fără margini de a nu mă mai găsi acolo unde am avut nebunia să umblu cu ochii închiși și cu toate gândurile aici. Nici un colțisor de aici nu mi-a apărut străin când am venit, fiindcă pe toate le păstram proaspete în minte. Existam acolo, dar trăiam aici. Frumusețile de acolo s-au înregistrat însă pe placa (obiectivul) sensibilă a amintirilor și acum mă chinuie cu splendoarea lor, exagerată de ideea depărtării.

Zi cu zi am intrat în tiparul obișnuit din care m-am smuls trei luni și cu toate sforțările ce am făcut să nu mă prind iar în armura banală, fiecare clipă m-a cuprins mai mult în ea până ce i-am îmbrăcat perfect forma. Acum sunt iar cea dinainte, aceleași acțiuni mecanice îmi marchează aceleași (evenimente) ceasuri ale zilei, aceleași mișcări reflexe, aceleași surâsuri de comandă și aceleași cuvinte searbede adresate aceluiași persoane, pe care le-am găsit tot așa cum le-am lăsat. Aceeași suverană plictiseală, mărită încă de regretul chinuitor al amintirilor ce n-au avut norocul să fie trăite din plin. O veșnică atingere dureroasă asupra unei răni pe veci neînchisă.

Azi e un cer puțin aburit. Acordurile sufletești au rezonanță scăzută sub lumina lui bolnăvicioasă. E liniște în aer, ca în golul unui suflet simplu. Aș vrea să mă las să trăiesc. Sufletul meu însă nu se simte bine decât în neliniștea inutilă a acelor care nu știu ce vor. Stă ghemuit, cu pumnii strânși și cu ochii bine închiși ca să nu vadă primăvara de afară. A închis bine toate ușile și ferestrele, ca să nu poată ajunge până la el bucuria blândă a soarelui și bogăția acestei zile, săracă de nenorocire.

Îmi fac impresia unei camere triste de spital, care adăpostește în ea un bolnav ciudat, un bolnav îndrăgostit de suferința lui. Cum se simte nesupravegheat (neobservat) aruncă departe toate medicamentele și se lasă fericit în voia bolii. O boală ciudată, ca și bolnavul, o boală care-l oprește să trăiască și nu-l lasă nici să moară. O cameră bizară a unui spital, în care singurul sănătos e cel mai bolnav.

Dacă aș plânge totuși? De ce? N-am nici un motiv. Aș fi cea dintâi ca să mă îndoiesc de sănătatea mea mentală. Simt însă nevoia puternică de a mă scutura de starea asta nesănătoasă, în care mă afund ca într-o mlaștină otrăvitoare. Ochii îmi cad din întâmplare pe niște pagini vechi, care le fixează o vie mirare în privirile distrase.

[...] ²⁸⁵

²⁸⁴ Spațiu liber, necompletat în original.

²⁸⁵ Pauză în manuscris, mai multe rânduri albe.

Mi se pare că m-am înămolit în plătudinea unei trăiri sterpe pe care mentalitatea burgheză o numește fericire. Și în loc să mă bucur atât cât o am, caut să mă scap de ea. Neștiind cum, o răstignesc pe o cruce de suferințe închipuite și îi înfig în trup piroanele unor dureri inexistente. Sunt un copil bătrân care nu pot să trăiesc fără să nu brodez povești fantastice, care să-mi (...) ²⁸⁶

*

<Balcic>

Am parcurs coasta de argint ca un fulger cu o lumină atât de vie, că nu mi-a rămas nici un colț nevăzut. (...) ²⁸⁷ arborii cresc mici, chirciți, prizonieri pământului uscat și calcaros. Soarele, destul de puternic aici, nu poate totuși să-i ridice spre el și să-i scape din eterna robie.

*

Binecuvântează uneori întunericul nopții, care-mi odihnește ochii oboșiți de prea multă lumină.

*

Pe Dunăre.

În pacea sfântă a crepusculului, când și valurile au amuțit înfiorate de farmecul sfânt al singurătății ce însoțește clipele vagi ale înserării, văd desprinzându-se de mal o luntre neagră, lungă și îngustă, care poartă doi oameni spre undele înmuiate în sângele cald al asfințitului. Nu știu de ce, în ora atât de tihnită și milostivă, luntrea îngustă și neagră îmi face impresia unui sicriu. Mă văd cu ochii închipuirii înțepenită în luntrea strâmtă și neconfortabilă, în care voi face călătoria supremă a vieții, despiciând undele nevăzute care duc spre portul tăcut și populat de umbre ale necunoscutului. Un cântec viu sparge pacea lirică de deasupra valurilor. Un marinar de pe șalupă, prins probabil de fiorul bolnăvicios ce plutește în aer, a vrut să-și probeze că trăiește. Mă scutur și eu de senzația înghețată ce mi-a dat gândul morții. Pe dealul înverzit din față îmi râd toate geamurile (ferestrele) din Turtucaia, poleite de aurul viu al ultimelor raze de soare. Orășelul clădit în amfiteatru îmi apare plin de viață și îmi risipește cenușa gândurilor triste.

*

Am plecat către seară din București. „Nu se pleacă la ora asta spre Balcic”, ziceau cei mai înțelepți dintre noi. Ați observat ce nesuferiți sunt înțelepții? Strică întotdeauna plăcerile vii ale proiectelor neașteptate, care te fură din programul calculat al vieții. Dacă am face numai aceea „ce se poate face”, ar pieri tot farmecul neprevăzutului, sigurul care ne susține și ne împacă cu (*sic!*) viața. N-am fost chemați să ne dăm părerea atunci când ni s-au alcătuit existențele, trebuie deci, din când în când, să ne revoltăm ieșind din burgheza ei alcătuire.

*

Sfârșit la Ziua de Anul Nou la Paris:

Mă simt (Sunt) tânără azi. Am liliac alb și omul are primăvară în priviri.

*

Seară de vară. Grădina sfârșită de oboseala zilei, somnolează în larga (...) ²⁸⁸

²⁸⁶ Sfârșit de pagină. Fraza nu are continuare pe pagina următoare.

²⁸⁷ Spațiu necompletat în original.

²⁸⁸ Sfârșit de pagină. Fraza nu are continuare pe pagina următoare.

24 aprilie 1927

A treia zi de Paști. M-am întors acum de la Zamfira²⁸⁹ cu sufletul plin de liniște și cu toată simțurile lenevite. Casa îmi pare nouă, ca întotdeauna când n-o văd câtva timp. Mă bucură aspectul ei elegant și confortabil, după acela simplu și ascetic de acolo. Am sosit înainte de data fixată, deși la drept vorbind nu fixasem nicio dată. De obicei mai întârzi mai mult primăvara la mănăstire și lumea crede că tot așa va fi și anul acesta. Am venit dar fără a fi așteptată. Stau singură în casa goală, care mai păstrează încă în ea tăcerea singurătății. O bucurie nebunatică, ca a copiilor care au făcut vreo șotie, îmi umple sufletul. Nimeni nu știe că sunt acasă. Stau întinsă pe divan într-o rochie de casă largă și cu pantofi comozi de mătase fără tocuri. Sunt sigură că sunt la adăpost de orice vizită, prevăzută sau neprevăzută. Însuși telefonul e furios, dar neputincios, ca un martor mut, nu-mi tulbură liniștea. Profit din plin de această inexistență ca una imaginară. Îmi aparțin numai mie și mă joc fără teamă cu fuga clipelor, care nu-mi mai pot da teama asupra zilelor. O! fericirea unei existențe sigure limitată în timp: imensităților²⁹⁰ imaginare.

București, 10 mai 1927

Ce efect neașteptat! Am părăsit adineauri camera și am stins lumina. Revin și rămân surprinsă. Un dreptunghi de lumină se proiectează pe peretele galben, tremură în bătaia soarelui un cap de (...) ²⁹¹însuflețit pe fundal galben al peretelui. S-a întors ziua.

De sub norul tivit jos, la apus, cu lumină, a ieșit soarele care își reflectează câteva clipe lumina bolnavă pe geamuri și ziduri. Privesc apusul lănced, prin rețeaua rară a picăturilor de ploaie, care se cern leneș din norul lipsit de puteri. Soarele dispare. Norul își desfășoară umbrele umede peste grădinița fragedă și tăcută.

Sunt singură și nimeni nu-mi plânge singurătatea.

*

Sub umbrarul de la Căldărușani:

Văd cerul grilat sub acoperișul rar de papură.

Când îmi ridic privirile în sus, văd cerul ținut de grilele rare de papură, deschise pe golul senin al imensului cort ce adăpostește lumea.

*

Când m-am înapoiat de la Capul Caliacra:

Intrăm iar în Balcic, printre vitele care pășesc oriental, ca și păzitorii, care-și târâsc cu greu picioarele prin praful leneș al drumului obosit de căldură.

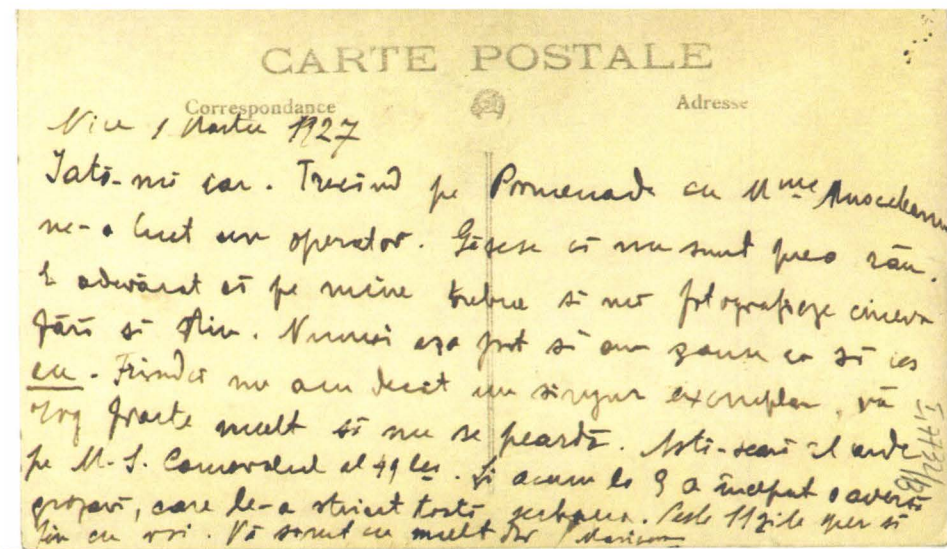
ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 44, f. 2-22, 34, manuscris

---

²⁸⁹ Mănăstirea Zamfira, în județul Prahova.

²⁹⁰ Transcriere incertă.

²⁹¹ Cuvânt ilizibil.

Nisa, 1 martie 1927

Iată-mă iar. Trecând prin Promenade cu M-me Musculeanu, ne-a luat un operator. Găsec că nu sunt prea rău. E adevărat că pe mine trebuie să mă fotografieze cineva fără să știu. Numai așa pot să am șansă să ies eu. Fiindcă nu am decât un singur exemplar, vă rog foarte mult să nu se piardă. Astă seară îl aud pe M. S. Carnavalul al 49-lea. Și acum la 9 a început o aversă grozavă, care le-a stricat toată serbarea. Peste 11 zile sper să fiu cu voi.

Vă sărut cu mult dor.

Mariana

ANR, SANIC, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (13 f., v.)

16. 1927. O fotografie a Aidei Vrioni la Nisa, pe bulevardul Promenade des Anglais.

ANR, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (12)

17. 1929, februarie 26, București. Scrisoarea lui Tudor Arghezi, în care explica lui Ștefan Vrioni ratarea întâlnirii din motive medicale.

bilete
de papagal

Foie zăinică
Director: T. ARGHEZI
București.

26 februarie 1929. Buc.

Scuze Domnule Vrioni,
Iată-mă te rog că scriu ca creștinul.
Sunt tot un hal de decapătădine așezată
și gaturată care mi-ar permite să
utilizez și cărbunul din toba. Aș fi
dorit să îmi dau un nou contact cu ele-
ganța domnișoarei anabilitate și de
4 zile funcționez exclusiv în pat și
seamă și exclusiv din cele mai in-
ferte organe ale doborâtului
animal.

Sluga D-tale cu respectuoasă
amezi Doamnei

Arghezi

26 februarie 1929
București

Scumpe domnule Vrioni,

Iartă-mă, te rog, că scriu cu creionul. Sunt într-un hal de decrepitudine nazală și guturală, care mi-ar permite să utilizez și cărbunele din sobă. Aș fi dorit să iau un nou contact cu eleganta dumitale amabilitate și de 4 zile funcționez exclusiv în pat și scaun și exclusiv din cele mai infecte organe ale detestabilului animal.

Sluga D-tale cu respectuoase omagii Doamnei,
Arghezi

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 114, manuscris

18. 1929, iunie. *Invitația asociației pacifiste Reconcilierea, adresată Aidei Vrioni, de a participa la un congres internațional de la Lyon.*

7-

INTERNATIONAL FELLOWSHIP OF RECONCILIATION
INTERNATIONALER VERSÖHNNUNGSBUND LA RÉCONCILIATION
EAST EUROPEAN CENTRE • SECTION POUR L'EUROPE ORIENTALE
ABTEILUNG FÜR OSTEUROPA

Chairman of Executive:
Roger H. Soltau, London

International Secretariat:
Donald Grant
Kaspar Mayr

International Secretariat:
Döblergasse 2/26, Vienna VII.
Telephone: B-34-5-51

Le 28 Juin 1949

Madame Vroni
Bucarest.

Associated Groups & Correspondents:

AUSTRALIA: Mrs. B. Berry,
Box 375, G.P.O. Sydney, N.S.W.

AUSTRIA: Versöhnungsbund,
Schlösslgasse 19/14, Vienna VIII.

BELGIUM: Mouvement de la Réconciliation,
Magda Young-Lecters,
Trooytenhoflaan 31, Auverx.

CANADA: Rev. Richard Roberts,
Sherborne Street United Church, Toronto.

CHINA: Fellowship of Reconciliation,
P. C. Hsu, Yenching University, Pe Kiang.

CZECHOSLOVAKIA: Heinrich Tutsch,
Masarykova Kolonie 456, Praha-Si-Stranice

DENMARK: Reconciliation Circle,
Kirsten Svendsen-Thomsen,
Aaboeleward 14 (4) Kobenhavn

ESTHONIA: Edith Rahamägi,
Waligraben 25, Tartu.

FINLAND: Fellowship of Reconciliation,
Felix Iversen, Kaptansgatan 30, Helsingfors.

FRANCE: Henri Rozer,
87, Avenue Jean-Jaurès, Paris (Seine).

GERMANY: Versöhnungsbund,
Fruchtstrasse 6/11, Berlin O 17.

GREAT BRITAIN: Fellowship of Reconciliation,
17, Red Lion Square, London, W. C. 1.

HOLLAND: Coöperatie,
Stationlaan 115, Harderwijk.

INDIA: Rev. Alexander McLeish,
U.F.C. Mission House, Ajmer, Rajasthan.

JAPAN: Tom Wada,
385, Shimo Odai, Mejiro, Tokyo.
T. D. Walter,
9, 1090, Mita Tsumanashi, Shiba Ku, Tokyo.

LATVIA: Paula Abel, Katolu iela 31, Jelgava.

NEW ZEALAND: Fellowship of Reconciliation,
Eva P. Cain,
45, St. Mary's Road, Ponsonby, Auckland.

NORWAY: Rektor Ole Olden,
"Verden Venner", Stavanger.

RUSSIA: Vladimir V. Tcherkoff,
Lelortowsky per 7, Moscow.

SWEDEN: Förbundet för Krieger Samhällov,
Karlbergsvägen 50 B, Stockholm.

SWITZERLAND: Leonard Rapp,
Gartenhofstrasse 7, Zürich.
Elisabeth Monastier, 8, Grancy, Lausanne.

U.S.A.: Fellowship of Reconciliation,
383, Bible House, Astor Place, New York City.

EAST EUROPEAN COUNTRIES:
International Secretariat,
Döblergasse 2/26, Vienna VII.

Chère Madame,

Retournés de notre voyage dans les pays Balkaniques nous nous faisons un plaisir de remercier tous ceux qui ont aidé par leur coopération et leur hospitalité au succès de notre oeuvre.

Nous avons vu comment les jeunes nations des Balkans ont partout fait des efforts pour reconstruire leur vie nationale et économique, aussi avec combien de succès la jeune génération travaille pour le renouvellement moral, religieux et spirituel de leurs peuples.

Nous nous sommes persuadés qu'il est la plus grande et la plus noble tâche des personnages les plus avancés de travailler après les siècles d'oppression et d'innombrables guerres civiles pour une paix durable, basée sur la justice et la confiance mutuelles.

Nous nous réjouissons d'avoir trouvé dans chaque pays un groupe d'amis de la paix prêts à servir personnellement avec courage et énergie la cause de la paix, et nous sommes heureux que vous aussi vous êtes décidés à coopérer à la solution de ces problèmes. Notre Mouvement sera toujours prêt à seconder ces efforts admirables.

En même temps nous vous signalons notre Congrès international qui aura lieu du 2 au 9 août à Lyon en France. Les chefs de notre Mouvement venant de l'Europe et de l'Amérique s'y réuniront et cela vous sera une heureuse occasion de faire personnellement la connaissance de nos chefs et de notre oeuvre. Le voyage des pays Balkaniques à Lyon le meilleur marché serait par bateau jusqu'à Marseille. Mais, le cas où vous ne pourriez pas venir vous-même à Lyon, nous vous prions de bien vouloir attirer l'attention de vos amis sur ce Congrès.

Veillez agréer, cher ami, nos salutations les plus dévouées.

Emile Dubre

Kaspar
Kaspar Mayr

Envoyez-moi un peu de renseignements pour votre institution personnelle! Cordialement bel.

Doamnei Vrioni,
București

Dragă doamnă,

Întorși din călătoria noastră prin țările balcanice, ne face plăcere să mulțumim tuturor aceluia care au contribuit, prin colaborarea și ospitalitatea lor, la succesul misiunii noastre.

Am văzut cum tinerele națiuni din Balcani au făcut eforturi pentru a-i reconstrui viața națională și economică, precum și succesul cu care lucrează tânăra generație pentru reînnoirea morală, religioasă și spirituală a popoarelor lor.

Ne-am convins că este cea mai nobilă sarcină a persoanelor mai avansate de a lucra după secole de opresiune și nenumărate războaie pentru o pace durabilă bazată pe dreptate și încredere reciprocă.

Ne bucurăm că am găsit în fiecare țară un grup de prieteni ai păcii gata de a servi personal, cu mult curaj și energie, cauza păcii și suntem fericiți că v-ați decis să cooperați la rezolvarea acestor probleme. Mișcarea noastră va fi mereu pregătită să vină în sprijinul acestor admirabile eforturi.

În același timp, vă semnalăm faptul că vom avea un Congres internațional între 2 și 9 august la Lyon, în Franța. Conducătorii Mișcării noastre venind din Europa și din America se vor reuni și aceasta va fi o fericită ocazie de a face cunoștință personal cu liderii și activitatea noastră. Cea mai ieftină călătorie dinspre țările balcanice spre Lyon este cu vaporul până la Marsilia. În cazul în care nu puteți veni la Lyon prin mijloace proprii, vă rugăm să atrageți atenția prietenilor Dvs. asupra acestui Congres.

Binevoiți să primiți, dragă prietenă, salutările noastre cele mai devotate.

Emile Fabre

Kaspar Mayr

Încă o dată, mulțumiri pentru invitația voastră personală!
Cordial

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 91, f. 1-2, manuscris

19. f. d. Adresă din partea Radu Cioculescu, secretarul P.E.N. Club România, Asociația universală de scriitori, în legătură cu plata cotizației de membru.

P. E. N. CLUB
ASOCIAȚIE UNIVERSALĂ
— DE SCRITORI

CENTRUL
BUCUREȘTI

PREȘEDINȚĂ DE ONOARE:
M. S. REGINA MARIA

PREȘEDINTE:
VICTOR EFTIMIU

Secretar: R. CIOCULESCU
Casier: LEOPOLD STERN

MEMBRII COMITETULUI:
CONTELE N. BANFAY
(Președintele secției maghiare din Cluj)

LIVIU REBREANU
LUDOVIC DAUȘ
AL. T. STAMATIAD
D. V. BARNOVSCHI

CENTRELE P. E. N.

ATHENA
BAGDAD
BARCELONA
BASLE
BELGRAD
BOMBAY
BRUXELLES
BUCUREȘTI
BUDAPEȘTA
BUENOS AYRES
CAIRO
CAPETOWN
CHICAGO
COPENHAGA
DUBLIN
EDINBURGH
GENEVA
GLASGOW
HAGA
HELSINGFORS
JOHANNESBURG
KOVNO
LEBANOVA
LIUBLIANA
LONDRA
MADRID
MILANO
MONTREAL
NEW-YORK
OSLO
PARIS
PRAGA
REYKJAVIK
RIGA
ROMA
SAN FRANCISCO
SANTIAGO
SCHANGHAI
SOFIA
STOCKHOLM
SYDNEY
TARTU
TEL AVIV
TORONTO
VARSOVIA
VIENA
VIENA (Yiddish)
ZAGREB
ZURICH

CORRESPONDENȚA:
SECRETAR GENERAL:
RADU CIOCULESCU
STRADA BREZOIANU No. 44
BUCUREȘTI

STIMATA COLEGA,

Odată cu aceasta, avem onoarea a vă trimite
statutele, lista colegilor noștri, precum și Cartea
Dvs de membru al P.E.N.Clubului.

Intruoast Asociația noastră n'are alt venit
decât cotizația de 200 lei pe an a membrilor săi, vă
rugăm să binevoiți a remite aducătorului această
sumă, menită să acopere o parte din cheltuelile pen-
tru tipăriturile centrului București.

Primiți încredințarea deosebitei noastre
considerațiuni, împreună cu salutările noastre cole-
giale și cele mai vii mulțumiri.

SECRETAR GENERAL,

Radu Cioculescu

CASIER,

[Signature]

DOMNIEI-SALE

Ioanuci Aida Vrioni

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 12, f. 1

20. 1929, 1931, București. *Scrisori trimise de Mărgărita Müller-Verghy, „zâna cea mică”, Aidei Vrioni, „zâna cea mare”, cu mențiuni privind starea materială și de sănătate, inițiative literare, diverse evenimente.*

București, joi 29, 1929

Scumpa mea,

Am primit chiar acum scrisoarea d-tale. Clementine scrie așa de clar și de repede, încât prefer să-i dictez, decât să te mai necăjesc cu nenorocita mea caligrafie. Vestile bune sunt că Cella a fost o săptămână la Bran, la Regină, și că i-a cerut din partea mea un articol pentru numărul din septembrie, pe care Regina l-a promis. Martha Bibescu nu e în București, dar sper s-o prind pentru mai târziu.

A doua veste bună este că Tautckhline²⁹² a luat angajament să ne facă 20 de abonați, pe care să-i încaseze chiar ea, același angajament mi-l iau și eu, îndată ce te vei întoarce. Mă duc în persoană la 25 de prieteni, de la care nu vin fără 25 de lei în buzunar.

A treia nuvelă bună e că persoana care trebuia să-mi plătească ipoteca în octombrie mi-a plătit chiar acum. Încât nu mai am nici o grijă de partea asta.

A patra nuvelă bună e că în chestiunea pensiei mele am aranjat cât se putea de bine la Ministerul de Instrucție, ducându-mă aproape zilnic, în fața frumoasei d-tale case. Cred să termin cât de curând și la Ministerul de Finanțe în chestiunea pensiei.

A cincea nuvelă bună e că mă simt foarte *en forme* și că am început să-mi dictez romanul (*Prințesa în crinolină*), al cărui erou se cheamă Florin.

Acum iată și nuvele mai puțin bune: am fost bolnavă de două ori de când ai plecat, probabil din pricina căldurii, dar acum sunt bine de tot.

A doua nuvelă rea: n-a fost chip să prind până acum iscălitura lui Mirtho²⁹³, căci lipsește din București și am rămas cu aprobarea verbală. Samoilă nu mai poate umbla după el, căci e plecat la Berlin, dar din fericire umblă pentru mine șeful de cabinet de la Instrucție. Știi că de asta depinde între altele și soarta Revistei?

A treia nuvelă rea: n-am putere să vorbesc cu Mitropolitul, la care am o chestiune gravă, cu toate că mi-a dat audiență, dar am aflat prea târziu, neavând telefon.

A patra nuvelă rea e că n-am putut să mă duc la Predeal, la nepoata dnei Brăiloiu, unde eram invitată pe toată vara, neputând suporta altitudinea de 1000 de metri. Bineînțeles, m-aș fi oprit mai întâi la d-ta.

A cincea nuvelă și cea mai rea dintre toate e că n-am să pot veni să te văd, cum aș dori, pentru că sunt prizonieră aici după cum vezi. Și Doamne, mult mi-ar fi plăcut să stau cu Dta sub brazi, fie și cu trei șaluri pe mine, să vorbim, să citim, să-mi cânti. Ce schimbare de la pensiunea Varom la Dta. Dacă, dacă, dacă o vrea Dumnezeu să termin favorabil înainte de întorcerea dumitale, n-ar fi imposibil să-ți pic pe o zi, două, dar vezi singură că nu pot încă hotărî nimic.

Am citit câteva cărți admirabile, una absolut extraordinară: *A l'Ouest Rien de Nouveau*. Sper că ai citit-o, e o carte dintr-o mie și, cum e Florinel e pasionat, sper că o fi cumpărat-o, aș cumpăra-o și eu, care m-au apucat idei de economie, căci m-am cam lansé în cumpărări de mobile, și am făcut chiar drăguț această odaie în care sper să nu mucezez

---

²⁹² Transcriere incertă.

²⁹³ Eduard Mirto, avocat și om politic.

mult timp – câte inimi a sfârâmat Viorel²⁹⁴ și câte capete a întors? Dar drăguța ei mamă, ce conquête²⁹⁵ a mai făcut?

Te sărut foarte frumos și pe Viorel de asemeni, pe dl. Florin ar trebui să fiu supărată că, desigur, trece des pe lângă casa mea fără să sune: Diomioce²⁹⁶ este la Balcic și face cură de pârleală.

Încă odată sărutări

Zâna cea mică

20 august 1931

Scumpa mea Zână mare,

Cu mare plăcere am primit scrisoarea d-tale acum o săptămână. Mă aflam în vilegiatură la vară mea Ghika, în str. Schitu Măgureanu, unde am petrecut opt zile de delicioasă liniște materială și tihnă sufletească. Baie dimineața, tolăneală pe divanuri, Kiki și cu mine cu lucru în mână, Clementina citindu-ne romane de aventuri, mâncare pe gustul meu, balcoane cu vedere la Cișmigiu, ce vrei mai bine?

Contrar promisiunii mele, în acea săptămână nu ți-am scris deloc, acum îmi reiau promisiunea, dar trimit scrisoarea tot prin Sony Bocy²⁹⁷, căci nu știu dacă ai primit prima mea scrisoare, cu toate că am trimis-o recomandată.

Am scris de mult lui Lili, cerând un fragment pentru numărul din septembrie, nu mă îndoiesc că-l vom avea, poate că mi-l aduce fidelul Ștef, când s-o întoarce.

Sunt încă destul de ocupată cu traducerea cărții Reginei, nu pot să fac mai mult decât cinci pagini pe zi și sunt peste 400, așa încât de-abia am făcut sfertul. Mă apucasem cu mult entuziasm de ideea de a lua parte la concursul din Londra, dar mi s-a întâmplat iarăși un clenci în chestiunea pensiei, a trebuit să iau avocat. Mi-au pierdut acolo un act important, trebuie alte alergături la Minister ca să scot un dublicat²⁹⁸, și eu când n-am liniște în suflet nu pot scrie, așa încât cred că voi renunța la concurs.

Sper că petreci ceva mai bine decât mine, aici nu ies cu săptămânile, nici măcar în grădină, căci ploile care au adus temperatura la un grad ideal, transformă într-o mlaștină grădina, care n-are pic de pietriș. Nu știu cum a zburat această vacanție, în definitiv destul de plăcută, și nu m-aș consola s-o văd pierind, dacă n-aș ști că sfârșitul ei mi te aduce îndărăt. Cum mai mergi cu toaletele, conchetele²⁹⁹ și primiriile??

Ai văzut pe Linicha Drăgoșescu sau pe cineva din prieteni? Dulceața de zmeură a fost delicioasă și nu știu de care să-ți mulțumesc mai mult, de bunătatea zmeurei, sau de drăguțenia sufletului care s-a gândit să mi-o trimită. Frosa are multe de povestit și are (*sic!*) să-ți placă impresiunile ei din jurnalul de bord. Ai mai scris ceva nou pentru revistă? Eu am în gând câteva lucruri, dar foarte lungi, care nu ne vor putea servi. Chestiunea care m-a torturat doi ani se rezolvă în septembrie, astfel încât voi da drumul izvorului literar și m-am învățat să nu scriu o vorbă fără s-o arăt întâi d-tale. Între noi s-a născut o prietenie de un caracter familiar, duios și intelectual foarte special fără care mi-aș mai putea închipui viața și pentru care mulțumesc lui Dumnezeu în fiecare zi.

---

²⁹⁴ Viorica, fiica Aidei.

²⁹⁵ Cuceriri (*fr.*).

²⁹⁶ Transcriere incertă.

²⁹⁷ Transcriere incertă. Poate fi o greșeală în original, Bocy în loc de Bossy.

²⁹⁸ Franțuzism: duplicat.

²⁹⁹ Franțuzism: cuceririle.

Îmi ești foarte prețioasă și dragă și mi se pare că ne cunoaștem de când lumea.

Clementina așteaptă din zi în zi să plece Victor cu o colonie școlară. Mai bine nu-i promitea, decât s-o poarte așa cu vorba, de asemeni și pe Geli a purtat-o cu vorba până acuma, i se promisese să meargă lângă Brașov, dar nici acuma n-are răspunsul definitiv.

Speranța mea de a veni la Sinaia a cam căzut în apă, de când cu încurcătura în cheștiunea pensiei. Mă duc în zilele astea la Cantacuzen, căci sper cu ajutorul lui să obțin o rezolvare grabnică. Am făcut și intervenții în cheștiunea Pangal³⁰⁰, de la care aștept zilnic răspuns. Dacă una din aceste două s-ar hotărî mai curând, poate ar fi speranță să zbor până la D-ta. Ce frumoasă e Sinaia în septembrie! Spune-mi, cam când ai de gând să vii? Îmi pare foarte bine că ai închiriat etajul de sus. Păcat că nu se găsește un englez nebun să închirieze vila pe tot anul, aș vrea eu să fiu acel englez nebun, ce cărți aș mai scrie în așa liniște, terminând cu această prostie mare.

Te sărut cu multă dragoste, mult dor și multă nerăbdare, să-mi scrii curând.

Zâna cea mică

Tot dorul ce ne mână către D-ta și dragostea de tot ce e frumos și bun la Zâna cea bună și dragă, asemenea și puiului ei mic și drag,

Clementine și Gelli

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 108, f. 1-2 f.,v., 4-5 f.,v., manuscris

21. 1931, ianuarie 1. *Carte poștală ilustrată de la Blanche Duhamel, în numele soțului ei, scriitorului Georges Duhamel.*

³⁰⁰ Jean Pangal, conducătorul francmasoneriei române în anii interbelici.

Dnei Aida Vrioni
Strada Spiru Haret 4
București IV
România

1 ianuarie 31

Dragă Doamnă,

În numele soțului meu, aflat într-o ușoară suferință, scriu această carte poștală. A fost foarte mișcat de scrisoarea Dvs. și de cele două articole atât de pline de inteligență și de bunăvoință și își amintește foarte bine momentul de discuție familiară de la dna Stern și plăcerea de a schimba idei cu Dvs.

Păstrăm o frumoasă amintire a zilelor petrecute la București și dorința de a reveni. Vă mulțumesc, dragă Doamnă, în numele soțului meu și al meu, și vă rog să credeți că vă port o amintire plăcută.

Blanche Duhamel

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 83, f. 1f, v, manuscris

22. 1931, mai 1, București. Scrisoarea Ceciliei Cuțescu-Storck, prin care o anunța pe Aida Vrioni că nu poate prelungi abonamentul la „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”.

Mărți, 1 mai 1931,
București

Scumpă doamnă Vrioni,

Îmi este destul de penibil să fac această scrisoare, deoarece merg contra inimii mele făcând-o. Trebuie să încetez abonamentul la Revista Scriitoarelor și Scriitorilor și aceasta pentru că împrejurările actuale (materiale, curba de sacrificiu la care am fost supusă etc) toate fac să mă restrâng din toate cheltuielile care nu fac parte din nevoile întreținerii. M-am hotărât greu, poate mai greu la D-ta decât la celelalte abonamente, dar trebuia să o fac. Mă consolez că am fost cu toată convingerea și inima mea de la început cu D-voastră, ceea ce rămâne însă pentru totdeauna. Cu cele mai bune sentimente și cu dorința de a veni să te văd în curând.

C. Cuțescu Storck

Marti: Mai 1931
'Dre cunosti'

Scumpă Doamnă Vrioni:

Îmi este destul de penibil să fac această scrisoare,
de ce ce merg contra inimii mele făcându-o. —
Trebuie să încetez abonamentul la revista Scriitoarelor și Scriitorilor
și aceasta pentru că împrejurările actuale (materiale), curba de
sacrificiu la care am fost supusă etc) toate fac să mă
restrâng din toate cheltuielile care nu fac parte din nevoile
întreținerii. — M'am hotărât greu poate mai greu ^{la D-ta} decât
pentru celelalte abonamente, dar trebuia să o fac.
Mă consolez că am fost cu toată convingerea și inima mea
de la început cu D-voastră, ceea ce rămâne însă pentru
totdeauna. —
Cu cele mai bune sentimente și dorința de a veni
să te văd în curând.
C. Cuțescu Storck.

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 79, f. 1, manuscris

23. 1931, septembrie 23, București. Scrisoarea lui Nichifor Crainic, care îi explică Aidei Vrioni titlul ultimului său volum de versuri: Țara de peste veac.

Sfinata Doamna Vrioni,

Prosp meu volum de versuri va fi intitulat

Țara de peste veac.

Va apărea spre sfârșitul lui noiembrie, în editura „Națională” S. Giurgi.

Deși cefirea volumului, titlul Țara de peste veac, în aparență cam ciudat, va apărea în tot întregul lui timp de: stermitatea creștină câtă care toate fosiile volumului își mălță, concordant, aspirația. Prințelă, nu aspirația în sens antic, ci aspirația omenească pae și vimplu, care e a oricărui creștin.

Cu distincția stăruie alegială,

(Nichifor Crainic)

23 Sept. 1931.
București.

P.S. Vă rog mult să dispuneți rămânarea fotografiei cerute. Nu vîas da această cătaie de cap dacă aș avea altă.

Cu multăminiri,
(Crainic)

Cercul literar „P. Cerna”
Redacția Revistei „Vraja”
Militari, București, VI
Nr. 274 din 20.III.1932

Către,
Doamna Aida Vrioni, directoarea
Revistei „Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, București

Cercul Literar „P. Cerna” salută cu entuziasm nobilul Dumneavoastră gest (ajutorarea redactorului nostru dl. T. Scarlat³⁰¹) și vă transmite mulțumirile tuturor membrilor săi.

Președinte,
Membri,

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 6, manuscris

25. 1932, 1933, 1934. *Scrisori de la Alice Gabrielescu, scriitoare și colaboratoare la Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români.*

21 ianuarie 1932

Stimată doamnă Vrioni,

Am primit numărul festiv, o frumoasă surpriză: copertă și conținut. Regret că n-am contribuit și eu – și mai ales că iarăși m-am întârziat cu trimiterea. Dar grave supărări de familie m-au împiedicat să scriu un rând. Vă trimit acum aceste pagini pentru unul din numerele viitoare și dacă admirația mea pentru munca frumoasă ce-o depuneți la revistă vă poate bucura sau spori îndemnul, v-o reînnoiesc și cu acest prilej.

Primiți distinse salutări,
Alice Gabrielescu

Scumpă doamnă Vrioni,

Vă trimit acest articol pentru Revista Scriitoarelor. Nu-l luați drept un elogiu, e o constatare a unui merit ce trebuie relevat, ca o indicație pentru alți redactori, cu idei încă strâmte. Îmi amintesc că erați contrariată că nu vi se trimite „Adevărul literar” la redacție. Dl. Sevastos îmi spunea că trimiterile le face numai Administrația. Dacă „Adevărul literar” nu notează de fiecare dată apariția Revistei Scriitoarelor, cauza este că nu are ca dvs. o „revistă a revistelor românești”. Însă, de câte ori a găsit ceva deosebit, a relevat, și chiar în numărul din urmă (3 dec.), la rubrica „Însemnări” s-a scris despre articolul-interviu cu Ionel

---

³⁰¹ Teodor Scarlat (1907-1977) poet și prozator. Studii liceale începute la Ploiești, întrerupte din lipsa de mijloace materiale, continuate la București. Diverse ocupații: ucenic într-un atelier mecanic, învățator suplinitor, secretar de redacție la „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” (din 1934), secretar de presă la Teatrul Național, colaborator la Radio; din 1950, secretar literar la diverse teatre. Debut cu versuri în revista „Vraja”, a publicat mai multe volume de versuri, o antologie, o culegere de conferințe radiofonice.

Teodoreanu ce l-a publicat revista dvs., extregându-se comentariile sale despre femeile scriitoare.

Vă rog deci a-mi publica articolul în numele viitor și pe urmă voi putea nota acolo mai des aparițiile „Revistei scriitoarelor”.

Luna aceasta (10-15 dec.) va apare romanul meu „Marșul femeilor” și voi îngriji ca editura să vă trimită exemplare. M-ar bucura să fie recenzat chiar de dvs., dar, dacă nu aveți timp, atunci dna Miller-Verghi sau Teodor Scarlat, un tânăr care dovedește multă pătrundere critică și talent în tot ce scrie.

Primiți vă rog distinsele mele salutări.

Alice Gabrielescu

3 dec. 1933

Scumpă doamnă Vrioni,

Crezând că pot figura printre scriitoarele ce vor fi traduse în „Gazeta femeii” din Sofia, vă trimit nuvele „Destrămarea”, despre care mi-amintesc că ați avut cuvinte bune la apariția ei în „Excelsior”. Mulțumiri și felicitări pentru frumoasa inițiativă. Am scris în privința aceasta câteva rânduri în „Adevărul Literar” (14 ianuarie). Aștept părea „Revistei Scriitoarelor” asupra „Marșului femeilor”, pe care cred că l-ați primit la redacție.

Primiți încredințarea deosebitei mele considerații.

Alice Gabrielescu

17 ianuarie 1934

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 85, f. 1-3, manuscris

26. 1933, ianuarie-februarie, București. *Articol-editorial al lui Nichifor Crainic despre împlinirea a șase ani de activitate ale „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români” și ale directoarei, Aida Vrioni.*

Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români trece în anul al șaptelea. Ceea ce însemnează că în pofida urgiei acestei vremi, ea va apărea mai departe.

Cei mai mulți dintre cetitori nici nu bănuiesc strădaniile ce stau înapoia revistei pe care o răsfoiesc cu simpatie. Eu unul, care conduc de aproape zece ani *Gândirea*, le cunosc mai bine. Pentru cine o scoate, o revistă de literatură și de cultură în România e un sacrificiu continuu pe care îl recunosc abia mai târziu istoricii literari, scormonind prin arhivele trecutului. Soarta conducătorilor de reviste din România a fost totdeauna: ingratitudea contemporanilor și recunoștința postumă a profesioniștilor literari.

Revista a fost întemeiată cu gândul frumos de a încuraja talentele feminine. Și a făcut-o din plin, cu generozitatea specifică ce înnobilează sufletul femeii. Adesea, în paginile ei, am descoperit candoare de simțire și onestitate în expresie, pe lângă o ținută civilizată, exemplară, în raporturile către confracți. Dar mai ales am găsit în ea un entuziasm mereu proaspăt pentru strălucirile artei literare, ori de unde ar veni această artă.

Pentru toate acestea, doamna Aida Vrioni, scriitoarea cu o simțire atât de delicată și cu un devotament pe care nu m-aș sfii să-l numesc eroic în raport cu vitregiile epocii noastre, e vrednică de considerația tuturor celor care înțeleg ce înseamnă să dai viață neîntreruptă acestei reviste.

Ca un confrate cu experiență, îmi îngădui să-i pun în mâna, pe care i-o strâng, cele mai călduroase urări de perseverență în lucrul nobil ce-l face.

Nichifor Crainic

ANUL VII

IANUARIE — FEBRUARIE 1933

Nr. 1-2

REVISTA SCRIITOARELOR ȘI SCRIITORILOR ROMÂNI LITERATURĂ * ARTĂ

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI COMITET COMPUS DIN DOAMNELE:
MARG MILLER-VERGHY, HORTENȘIA PAPADAT-BENGESCU, AIDA VRIONI, CLAUDIA MILLIAN
© TICU ARHIP, și din Domii I. A. BASSARABESCU, NICHIFOR CRAINIC, ION P. PERETZ și ION PILAT ©

PREȚUL UNUI ABONAMENT 220 LEI

PENTRU AUTORITAȚI 300 LEI

Atât abonamentele cât și manuscrisele se vor trimite Doamnei **Aida Vrioni**, Strada Brezoianu Nr. 57
© București Sectorul I. Pentru orice informațiuni se va telefona la No. 31073

Revista Scriitoarelor

și Scriitorilor Români

*trece în anul al șaptelea. Ceeace însemnează
că în pofida urgiei acestei vremi, ea va apărea
mai departe.*

Coi mai mulți dintre cetitori nici nu bănuiesc

AIDA VRIONI

*strădaniile ce stau inapoi revistei pe care o
răsfoiesc cu simpatie. Eu unul, care conduc de
aproape zece ani Gândirea, le cunosc mai bine.
Pentru cine o scoate, o revistă de literatură
și de cultură în România e un sacrificiu con-
tinuu pe care îl recunosc abia mai târziu is-
toricii literari, scormonind prin arhivele trecu-
tului. Soarta conducătorilor de reviste literare
în România a fost toldeana: ingratitudinea
contemporanilor și recunoștința postumă a pro-
fesioniștilor literari.*

*Revista aceasta a fost întemeiată cu gândul
frumos de a încuraja talentele feminine. Și a
făcut-o din plin, cu generositatea specifică, ce
înnobilează sufletul femeii. Adesea, în paginile
ei, am descoperit candoare de simțire și ones-
titate în expresie, pe lângă o ținută civilizată,
exemplară, în raporturile către confracți. Dar
mai ales am găsit în ea un entuziasm mereu
proaspăt pentru strălucirile artei literare, ori
de unde ar veni această artă.*

*Pentru toate acestea, doamna Aida Vrioni
scriitoarea cu o simțire atât de delicată și cu
un devotament pe care nu m'ași sfii să-l numesc
eroic în raport cu vitregia epocii noastre,
e vrednică de considerația tularor celor cari
înțeleg ce însemnează să dai viață neîntreruptă
unei reviste.*

*Ca un confrate cu experiență îmi îngădui
să-i pun în mâna, pe care i-o strâng, cele mai
călduroase urări de perseverență în lucrul no-
bil ce-l face.*

Nichifor Crainic

Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români, an VII, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1933

27. 1933, mai 2, decembrie 30, 1935, decembrie 5, Sofia. *Scrisori de la Ljuba Kassarova, o scriitoare bulgară, care mulțumește pentru numerele Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români trimise de Aida Vrioni și susține colaborarea autoarelor din România și Bulgaria.*

Sofia, 2 V 1933

Dragă doamnă Vrioni,

Mii de mulțumiri pentru bunăvoința de a-mi trimite revista Dumneavoastră. Începeți al șaptelea an, și cu același succes fecund cu care vă conduceți opera literară. Cele mai călduroase felicitări și urări cu această ocazie!

Iertați-mă, dragă doamnă, dacă am păstrat tăcerea atâta vreme, dar sănătatea mea fragilă și grijile din familia mea m-au privat de plăcerea de a întreține o corespondență cel puțin regulată cu persoanele care mi-au lăsat cele mai bune impresii și amintiri. Dar nu voi rata plăcerea de a face cunoscute în țara mea prețioasele opere ale colegelor mele românce.

Cu cel mai mare regret, trebuie să vă împărtășesc faptul că, neavând posibilitatea să vă citesc direct în limba dumneavoastră, sunt obligată să apelez la terțe persoane. Pentru a evita acest impediment, vă rog să binevoiți, dacă vă este la îndemână, să-mi procurați notițe asupra operelor scriitoarelor românce, precum și câteva poezii. Pentru ca eu să le pot traduce în bulgară, veți direcționa informațiile pe care eu le voi publica în revistele noastre literare.

Împreună cu scrisoarea vă trimit noile mele opere poetice recent apărute: „În visul noului născut” și „Pasărea Phoenix”, ca și un succint extras al criticii.

Vă rog să-mi faceți plăcerea de a remite aceste exemplare doamnei Claudia Millian. Neavând adresa acesteia, vă rog să binevoiți a-i prezenta cele mai calde amicitii din partea mea și mulțumiri pentru cuvintele frumoase pe care le-a publicat în „Dimineața” despre mine.

Tocmai am asistat la o adevărată sărbătoare muzicală la Sofia, care ne-a fost oferită de eminentul cor românesc. Marele entuziasm al publicului a dovedit cele mai bune sentimente oaspeților noștri.

Binevoiți să primiți, dragă doamnă, expresia sentimentelor și amicitiei mele.

Ljuba Kassarova

30 XII 1933

Dragă doamnă Vrioni,

Sunt deosebit de încântată de primirea numerelor 11-12 din Revista Dvs., în care am regăsit cu mare plăcere informații asupra lucrărilor clubului femeilor de litere bulgăroaice. Mă mulțumesc din partea colegelor mele, ca și din partea mea.

La întoarcerea mea de la Viena, acum mai mult de o lună, am găsit numerele 7-8 ale „Revistei...” în care au fost publicată a doua parte de traduceri poemului meu „În visul noului născut”, făcută de dna Eufimia Bucuța. I-am adresat o scrisoare de mulțumire prin intermediul Dvs. dar regret că numărul precedent, cu prima parte a traducerii, nu mi-a venit. Dvs. cu siguranță mi l-ați trimis, dar din cauza adresei greșite nu mi-a parvenit. Îmi permit să vă rog binevoi să rectificați adresa mea exactă: strada Tablinska nr. 16.

Vă datorez, dragă doamnă, cele mai calde mulțumiri pentru plăcerea ce mi-ați acordat onorându-mă în revista Dvs. literară. Și sper că sarcina noastră reciprocă va fi de a

duce la bun sfârșit mulțumită binevoitoarei Dvs. colaborări. Sunt întotdeauna la dispoziția Dvs. și aștept cu nerăbdare informații asupra literaturii colegelor române.

Toate cele bune!

Ljuba Kassarova

PS: Vă rog să binevoiți a-mi comunica adresele dnei Eufimia Bucuța și dnei Claudia Millian. Și, dacă se va ivi ocazia, vă rog să le transmiteți amintirile noastre plăcute.

LK

Sofia, 5 XII 1935

Alablinska 18

Dragă doamnă Vrioni,

Vă mulțumesc călduros pentru bunăvoința de a-mi fi trimis revista Dvs., ca și informații asupra revistei dvs., primite la timp. Din cauza unei lungi și grave boli, a trebuit să-mi întrerup preocupările literare.

„Clubul Femeilor de litere bulgăroaice”, al cărui nume vă este bine cunoscut, dă în paginile „Revistei femeilor” informații asupra operelor literare ale femeilor din străinătate. Fiind însărcinată de către redacție în acest sens, am plăcerea de a vă ruga să ne oferiți datele necesare asupra operelor literare ale scriitoarelor române:

1. Câteva poezii

2. Două sau trei povestiri

3. Un articol de sinteză asupra operei literare a scriitoarelor române, în special contemporane

4. Două sau trei fotografii. În acest scop, m-am adresat și dnei Eug<enia> Popova-Uzunova, învățătoare la școala bulgară din București. Strada Călărăși 28, care ne va ajuta cu traducerea. Vă rog să îmi faceți plăcerea de a intra în contact cu respectiva doamnă.

Binevoiți să primiți, dragă doamnă Vrioni, cu mulțumirile mele pentru prețioasa Dvs. colaborare, expresia celor mai sincere sentimente.

Reamintiți, vă rog, doamnei Millian amintirea frumoasă ce i-o port.

Toate cele bune!

Ljuba Kassarova

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 92, f. 1-4, manuscris

28. 1934, mai 21-noiembrie 21. *Vizita Aidei Vrioni la familia Eugen Ionescu din Caracal și plecarea Vioricăi Vrioni la studii în Viena.*

21 mai 1934 seara după înapoiere de la familia Eugen Ionescu (Caracal)

Abia am sosit și ca să mai păstrez încă câteva clipe căldura gândului care mă duce înapoi spre dumneavoastră, vin să mai stăm de vorbă pe această cale nu îndestul de satisfăcătoare, a scrisului. Așteptați desigur să vă mulțumesc pentru prietenoasa primire ce mi-ați făcut și pentru toată grija ce ați depus ca să mă feriți de orice neplăcere.

Am văzut tot, am simțit tot și deși am fost mișcată până în adâncul sufletului, totuși n-am să vă mulțumesc. Mulțumirile fiind decretate de legea buneii cuviințe și au (...) ³⁰² spontaneitatea și căldura; au rămas aceea ce au voit să le facă oamenii, adică ale firii politicoase prin care se manifestă recunoștința individului, chiar când în realitate n-are de ce fi recunoscătoare. Cum aş putea întrebuița eu aceste locuții sărace și banale, pentru a vă exprima minunata stare de suflet creată de atmosfera în care am trăit două zile? Ar însemna să degradez frumosul și eu n-am fire de criminal...

Cred că e de ajuns să vă spun că de multă vreme nu m-am simțit atât de desăvârșit mulțumită ca în casa dvs. În ultimii ani uitasem că se mai poate râde, că se mai poate visa, că se mai poate trăi. Credeam că viața este numai încruntare, numai neliniște, numai contrarietate și numai pustiu. Am văzut la dvs. că viața poate fi și îngăduire și liniștită și dragoste. M-ați reînvățat un lucru frumos pe care-l uitasem și dacă nu-l găsesc aici, nu e vina mea!...

Am încă în minte casa mare albă, aprinsă de soare; curtea mare patriarhală și cântecul de privighetori. Mai am glasul mic și vesel al copiilor, siluetele lor dragi însuflețind parcă camerele mari și liniștite. Și vă am pe Dvs., cei mari, veșnic buni, veșnic blânzi, veșnic delicați. Acolo n-am cunoscut sgomotul, n-am cunoscut graba, n-am cunoscut nervii. Mâncarea venea fără să știu de unde și cum, iar curățenia era făcută în umbră, ca de niște mâini de fee ³⁰³. Cât am stat acolo, ochii mei n-au văzut neplăcutul spectacol al dezordinei. M-ați făcut să uit *de toată lumea* care rămânea dincolo de casa și curtea dvs. Iată de ce nu vroiam să cunosc acel *Caracal* care mi-era indiferent și care, ca un răufăcător, mi-ar fi furat gândurile și mi-ar fi fărâmițat căldura ce-mi răsărise în suflet.

Vă sunt îndatorată pentru că mi-ați dat puțința să mă regăsesc, fie chiar pentru câteva ore, trezind a mea fire amorțită sub cenușa rece a prezentului.

Poate că și Dvs. ați reintrat în cotidianul obișnuit după plecarea mea ... că în casa tihnită se aud din când în când țipete de copii și survin neplăceri domestice. Nu vreau însă să le văd și să le aud: lăsați-mi imaginea luminoasă ce port în suflet! Poate că am contribuit cu toții să ne transfigurăm unii altora viața pentru câteva clipe... oricum ar fi un lucru e cert: am plecat din casa prietenei cu o prețioasă doză de senin. În trei am avut procese... feminine și am discutat cu atâta însuflețire încât mă miram eu singură de mine, care nu obișnuiam să fac cunoștințe pe drum. Aproape de București mi-a căzut toată bucuria în o țesătură de păianjen care s-ar fi destrămat de pe mine. Mă apropiam de singurătatea, tot sufletul mi se întunecase. Am ajuns acasă. Nimeni. Casa goală și pustie m-a primit ca pe o străină. Am reintrat și eu în obișnuit: am dat ordine pentru masă de seară și mi-am desfăcut bagajele, punându-mi tot le<h>amite la loc, omoram timpul! La 9, a venit și Vrioni. Reintrasem în timpul meu de zici că eram din nou cea dinainte de a pleca la Caracal. Cea cu bună dispoziție egală a rămas la Dvs. să vă lumineze cu zâmbetul gândului ei casa mare și albă.

³⁰² Cuvânt ilizibil.

³⁰³ Franțuzism, de la substantivul „fée”, zână.

Pe Viorica n-am văzut-o încă. Va veni probabil mâine puișorul.

Deși d-na Pursch a contribuit în mare parte ca sejurul meu la Dvs. să fie cât mai agreabil, nu-i scriu nimic...³⁰⁴

Joi 15 noiembrie

Aseară a plecat Viorica. A plecat la Viena pentru 8 luni. Opt luni! O veșnicie pentru acel ce se desparte de o ființă scumpă. Ieri am trăit ca într-un vis, un vis întunecat și aspru. Preparativele plecării și febrilitatea ei, impregnate de o ușoară grijă și tristețe, mă încremeniseră într-o mirare și o nedumerire, care-mi întinsese dureros sufletul, ca o coardă. M-am destins la gară, după ce a plecat trenul și după ce lacrimile³⁰⁵ au rupt zăgazurile. Gara era tristă: gară încețoșată și rece de decembrie. Lume puțină, părării negre grăbite sau fixate în fața vagoanelor care le răpeau ființe scumpe. Mă urc cu fata mea în vagon; își așeza lucrurile în cabina unde va dormi, va sta, *fără mine, fără noi*. Am impresia că spațiul a și furat-o și s-a înstrăinat de mine. În graba cu care își așeza *numai* lucrurile ei, eu parcă nu mai exist, mă simt de prisos. Trenul e gata de plecare, așa că cobor. Pe un strapontin în cadrul ferestrei răsare capul blond și drag, cu ochii mari, frumoși și mereu viteji. Nu-i, vai, nici o lacrimă. Oare să n-o doară despărțirea, sau vrea să-și arate și să ne arate că este tare? Trenul pornește și o ieau în grabă înainte, ca să fiu cu ea în primele clipe ale plecării. Aștept cu tot sufletul în mâini să i-l dăruiesc pe fereastra deschisă. Vagonul se șterge de privirile mele, sărind cu gura deschisă și cu brațele întinse într-un gest inutil mai...³⁰⁶ mâna dragă, chipul blând estompat și blana blondă și apoi...³⁰⁷ fund negru de tren...lumini roșii... și noaptea...

...Îmi tremură barba într-un plâns bătrân, dureros. Mă simt pustie: un corp găunos, fără suflet. Fetița mea mi-l luase din mâinile întinse și acum era lângă ea. Mie teamă să mă întorc acasă și rătăcim până către miezul nopții, când trebuia să venim să ne odihnim trupurile frânte. Ne-am dus și ne-am culcat, dar somnul întârzia să vie; plecase cu toate gândurile noastre departe într-un pat îngrijit al unui tren care gonea în noapte, să vegheze odihna unei fetei mici și blonde.

Vineri 16 noiembrie

Azi am terminat scrisoarea Vioricăi, pe care-o începusem de ieri. Aș fi vrut ca această scrisoare, care a pornit abia azi, să fi ajuns înaintea sosirii ei la Viena. Să fi întâmpinat-o în casa aceea străină, care nu este nici a noastră, nici cu totul a ei. Aș fi vrut să găsească acolo *gândul mamei*, așternut cald și blând pe foaia de zestre, ca să nu se simtă așa de singură. Nu s-a putut însă. Ce aș fi găsit să-i scriu, din cele ce nu știa? Era doar aici și sufletul meu, deși chircit de apropierea despărțirii, păstra totuși lumina prezenței ei dragi. Acum i-am scris, aveam ce să-i spun!... Ieri de dimineață a fost greu de tot. Singură, singură... E drept că era ora aceea, dar exista totuși aici, îi simțeam apropierea. Afară era înnorat de noiembrie; trist în casă, trist în suflet. Mă mișcam mecanic în virtutea obișnuinței îngredită ...³⁰⁸ Cadrul cotidianului. Dau ordine și mă mir...³⁰⁹ Se pare grozav de mare și mai

³⁰⁴ Transcriere incertă și un scurt text ilizibil.

³⁰⁵ Șters în text.

³⁰⁶ Hârtia ruptă.

³⁰⁷ Hârtia ruptă.

³⁰⁸ Hârtia ruptă.

³⁰⁹ Hârtia ruptă.

ales adâncă...³¹⁰ am devenit parcă mai mică, nu în înălțime. Sunt parcă mai îngustă, ca și cum aş avea mâinile legate de corp. Parcă s-a tăiat ceva din ființa mea. Nu-mi regăsesc echilibrul, am impresia că merg pe un pod umblător. O întrebare banală ce mi se pune îmi aprinde o luminică de viață în suflet. Răspunsul ce dau îmi confirmă o certitudine uitată: vin copiii la dejun. Încep să mă mișc mai firesc, nu sunt moartă de tot. Pe Florica³¹¹ am pus-o în locul Vioricăi; n-o poate desigur înlocui, dar ca să nu fie prea gol spațiul din fața ochilor mei. Pe seară am fost la „Casa Femeii”. M-am întors nemulțumită. Nu-mi place gloata. Sau... nu-mi mai place nimic!

Am intrat acasă în noapte și singurătate. Am aprins luminile pe rând ca să-mi dea senzația vieții. Toate lucrurile sunt la locul lor, numai Viorică lipsește și parcă-mi lipsește toată lumea!... Clipele premergătoare serii, totdeauna dușmane mie, s-au târât anevoios, cu o greutate care m-a strivit cu totul. Când a venit taticu, i-am eșit înainte și cu vocea sugrumată, i-am spus printre lacrimi: „Mi-e tare greu!” Mi-a părut rău pe urmă. Avusese o neplăcere în oraș și îi mai spoream și eu povara de pe suflet. Seara a trecut cu proiecte de călătorie, în timp ce ne pândeam unul pe altul să nu ne arătăm mâhnirea.

Azi e frumos, soare și minunea de cer de toamnă românească. Cum o fi la ea? Nu pot să zic: „cum o fi la Viena”, fiindcă Viena este ea. Viena, pe care n-o cunosc, îmi apare ca un conglomerat de case, cuburi toate de fel, iar în mijlocul lor, se ridică ea atât de mare încât parcă ar fi o reclamă monstră a unui magazin care, prin imposibil, ar vinde oameni. Așa cum sunt șoșonii uriași, puși ca reclamă la unele intrări ale magazinelor de încălziminte. I-am scris și ei asta și cred că a râs. Râde așa de ușor și de frumos! Să dea D-zeu să rădă mereu și să fie fericită. Și dacă vreodată va fi mamă, s-o apere D-zeu, ca să i se dezlipească carne din carnea ei. E o mare durere!...

Telegrama! Vestea de spaimă și de bucurie! Vestea care-ți oprește inima și viața pe loc și care suspendă pentru o clipă mersul vremii! Am primit-o acum! Două vorbe: „Splendid. Viorică” și peste înțepenirea întregii ființe, a trecut fiorul cald al bucuriei. Toată tinerețea și toată încântarea ei strigă în această vorbă: „Splendid!”. Da, Viorică, e splendid! Ești tânără, frumoasă; ești fericită de a-ți fi îndeplinit dorința și de a te găsi singură, așa cum dorești de atâta vreme.

Sâmbătă 17 noiembrie

În săptămâna premergătoare plecării Vioricăi, m-am găsit într-o stare de suflet ciudată. Ciudată prin ineditul ei. Așteptam să plece în ziua 7 noiembrie și toate gândurile mele se strânseseră asupra durerii acelei plecări. Vedeam cum se apropie clipa și cum panglicele gândurilor se apropiau toate de punctul final. Ca niște raze ale unei secante luminoase, care merg toate spre un același punct întunecos: plecarea. Oboseala ultimelor zile, cu nesfârșitele preparative de voiaj, au obligat-o să stea în pat câțva timp și deci să-și amâne cu o săptămână plecarea. E curios ce am simțit în această săptămână de provizorat. Mă bucuram desigur că o mai văd și totuși nu mă puteam bucura pe deplin. Parcă-mi amortise puțința de a mă bucura, sau parcă eram amețită. Tristă, iar nu puteam fi, deoarece o vedeam lângă mine, o aveam. Se descumpănise însă echilibrul. Sufletul meu începuse să se întunece în vederea plecării și progresiv ajunsese în ziua fixată la starea în care trebuia să se afle, dacă ea ar fi plecat. Amânându-se plecarea tristețea s-a oprit brusc, dar nu s-a tăiat.

---

³¹⁰ Hârtia ruptă.

³¹¹ Florica Trembiski, nora Aidei, soția lui Florin Vrioni.

S-a îndosot frontul prim, care a rămas în așteptare, până va căpăta iar voie să plece mai departe. Bucuria nu putea să mai iasă la iveală din ungherele îndepărtate unde o trimisese tristețea premergătoare plecării; îi era frică să se arate, ca să nu fie gonită din horă. Ce putea să caute ea, umbră rară de lumină, în fața umbrei dese a mâhnirii, pe care nici n-o putea ascunde cu totul, nici îndepărta? Mă găseam suspendată între o lumină mică, plâpândă și între un întuneric adânc, care mă chema spre el.

Trăiam, o vedeam și, nu mi-era permis să fiu tristă fiindcă o aveam sub ochi, dar nici să mă bucur fiindcă la capătul acestei bucurii firave se afla necruțătoare ziua când trebuia să plece. Nu era deci decât un scurt armistițiu acordat sufletului meu, biet câmp de bătaie devastat de neliniști și dureri.

O vedeam totuși și tremura bucuria în mine sub pojghița înghețată a tristeții. Și a fost atât de mult a mea în zilele acelea! A dormit cu mine în aceeași cameră, ca pe vremea când era bolnavă și când mă ruga s-o iau să doarmă cu mine. Îi auzeam respirația ușoară toată noaptea și dimineața deschideam ochii pe un mănuchiș de raze de aur răspândite pe perna alăturată: era părul ei.

Părul ei îmbucurează alți ochi și mama e departe și singură.

Duminică 18 noiembrie

Duminică: de obicei zi mare, goală și luminoasă. Azi și-a redus și proporțiile și importanța: a venit fără fetița mea. E prima din seria ce va urma, et je lui en veux! Nu este întotdeauna bine să te plasezi primul în rând. Se întâmplă să primești injurii și poate chiar lovituri, care vor pierde din intensitate și vor dispărea cu totul până se va desfășura tot rândul. Am început prin a urî această duminică cu copiii împuținați și masă mică. Și era iar trist și încenușat în toamna de afară și în toamna din suflet.

După prânz o rază vie de soare: scrisoarea ei. Scrisă pe opt pagini ne spunea în stilul ei vioi și atât de grăitor tot ce a făcut în cele două zile de când plecase. Bucurie multă, multă, printre rânduri. O revărsare de tinerețe și de speranțe. Ne-a aprins și nouă candela nădejdi în suflete.

Seara, târziu, am recitit iar scrisoarea. Întâi tatăl, apoi eu. Mă uitam cu drag cum o citea. Pe chipul lui mic și slab îi înflorise zâmbete și duioșie și parcă iar credea că va birui toată lumea. În pat, înainte de a adormi, am citit din nou rândurile dragi. Le-am silabisit cu evlavie ca pe o carte sfântă. Aprinsesem toate luminile în templul inimii. Mi-au lăcrimat ochii de bucurie, de bucuria ei în afară de noi. Și am adormit cu ea, lângă gândul ei.

Luni 19 noiembrie

Vegetez și-mi plimb plictiseala prin camerele solitare și mohorâte. Vremea se schimbă mereu. De-ar fi soare! Toate mâhnirile se topesc la razele lui milostive. Dar toamna aceasta blândă, își amintește din când în când că-și va pierde reputația și atunci se apucă să se zbârlească. Ce țu-e și cu snobismul!

Azi e iar urât, cenușu și trist... și ploaia ciuruește drumurile și sufletele. Cum aş vrea să fiu undeva, într-o țară mizericordioasă cu soare mult, și să fiu cu toți ai mei, să-i simt aproape, să trăiesc fericită și tot fericită să închid ochii atunci când va vrea Domnul să mă ia din mijlocul lor. Cred că și tatăl ar vrea tot așa, în tot cazul, oricum altfel decât așa cum ne găsim acum. A slăbit îngrozitor la chip și tristețea ochilor accentuează încă și mai mult această slăbiciune. Îl doare mult despărțirea. Relațiile de delicatețe dintre noi și grija

ce avem de a ne cruța reciproc suferința ne fac să ne ascundem unul altuia mâhnirea, fără să ne dăm seama că, suferind fiecare în parte, suferim mai adânc și mai dureros.

Ieșim aproape în fiecare seară. Sunt atât de lungi serile de iarnă, când ești numai în doi și când nu mai ești tânărl! La o anumită vârstă, timpul în doi trece atât de anevoios și de trist. Este epoca tete-ă-tete-urilor lucide până la exasperare... a lipsei de surprize și a oboselii.

Marți 20 noiembrie

Azi am auzit un râs și am tresărit. Era foarte sus. Eram în baie și mi s-a părut că-l aud în camera mea. Am deschis repede ușa și m-am isbit cu fruntea de gol și singurătate. Am dat înapoi cu o durere nouă. Făcusem o constatare care-mi scăpase până acum. Dacă pleacă cineva, își ia și vocea și râsul cu el. Nu-ți mai lasă nimic. E neuman! Cum să aud un glas de când l-am adus pe lume, adică de când eu i-am dat glas odată cu viața, și la un moment dat să dispară, să se înece în spații?! Nu pot să înțeleg cruzimea asta. Vreau să-i aud măcar din când în când glasul și râsul acela clar și muzical ca o cascadă de perle. Vreau! E destul să vreau?... Atâtea luni de tăcere și de singurătate!

Miercuri 21 noiembrie

E soare dar frig. Prima zi rece: ajun de iarnă. Nu o putem lua însă în serios, fiindcă n-a fost în stare să alunge soarele.

Ies să iau pe taticu de la bancă și mergem împreună să dejunăm la Florin și Florica. Mă simt mai întremată, părțile din mine mereu risipite s-au mai lipit și sunt mai întregită. Merg ușor pe asfaltul uscat al trotuarului. Am pe taticu lângă mine și mă simt bine. Nu mai zbârnâie în jurul meu indiferența și anonimatul. Nu mai sunt pierdută în gloată. Am un reazăm: sunt cineva și cu cineva. Cu acel cineva, care...³¹²

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 49, f. 1-7, manuscris

29. 1935, martie 8, Constanța. *Scrisoare de la un comitet interesat de ridicarea unei statui Reginei Elisabeta-Carmen Sylva și invitație adresată Aidei Vrioni de a ține o conferință.*

COMITETUL DE ACȚIUNEA

pentru ridicarea unei statui

REGINEI POETE CARMEN SYLVA

ÎN CONSTANȚA

Sediul la Liceul „Mircea cel Bătrân”

Constanța, 8 martie 1935

Stimată Doamnă,

Din toamna trecută a luat ființă acest comitet, în scopul de a strânge fondurile necesare ridicării unei statui în Constanța marei Regine-Poete Carmen Sylva.

Paralel cu aceasta, comitetul desvoltă și o acțiune culturală – prin șezători, conferințe etc. – căutând ca figura măreață a Carmen Sylvei – ca Regină, poetă, gânditorare, animatoare culturală – să fie cât mai viu reliefată în spiritul public constănțean.

---

³¹² Textul nu are continuare.

Pentru ca această a activității noastre să aibă un succes cât mai puternic, ne-am hotărât să facem un călduros apel la concursul D-voastră prețios.

Urmând îndemnul D-lui consilier N. Papadat, un distins membru al acestui comitet, ne-am luat permisiunea de a vă ruga să binevoiți a ne ține o conferință despre Regina Elisabeta, în cadrul unei șezători, la care mai avem promisiunea că va da colaborarea și reputatul pianist din București, dl. Moscu.

Data ar putea fi una din duminicile de la 14 aprilie, sau 12 ori 19 mai.

În speranța unui răspuns favorabil din partea D-voastră, vă rugăm, stimată domană, să binevoiți a primi expresiunea distinsei noastre considerațiuni.

Președinte,

Gh. Coriola,
Director al liceului

D-sale doamnei A. Vrioni

ANR, SANIC, fond personal Vrioni, dosar 7, f.1, manuscris

30. 1935, aprilie 16. Panait Istrati în amintirile Aidei Vrioni.

*Clipe de glorie și ultimele clipe ale lui Panait Istrati*³¹³

Era în iarna anului 1927. După o îndelungată ședere în Parisul umed și cenușiu, mă găseam de câteva zile la Nisa și trăiam ca într-un vis. Eram amețită de atâta frumusețe ce întâlneam la fiecare pas. În văzduhul înalt și pur se cernea mereu o pulbere ușoară de lumină. Peste tot, vegetație minunată, șgomot, mișcare și cântec. Criza nu se abătuse încă asupra lumii și, din furnalele de bani ale întregului univers, curgea aurul peste coastele înșorite. Pe *Promenade des Anglais*, acel splendid bulevard de-a lungul mării, unic în lume, nu se auzea decât englezește. Femei sigure de valoarea lor materială se plimbau cu capul sus, vorbind tare cu înșoțitorii lor, englezi sau americani, înalți ca și ele, și ca și ele siguri de ei și de viață.

În dreptul Casino-ului de la Jetée, un fotograf ambulant îmi taie într-o zi calea, îmbiindu-mă să-mi nemuresc chipul, în acel peisaj dumnezeesc. Vrui să trec mai departe, dar omulețul mic și negricios nu se dădu bătut. Încearcă să mă înduplece în nemțește și englezește. Zâmbii amuzată și îi spusei că l-am înțeles de la început, dar nu țin să mă fotografiez. Își strânse aparatul pregătindu-se să plece mai departe, fără ca pe figura lui vioaie să se deseneze o prea mare contrarietate. Se obișnuise cu măruntele lui înfrângeri, cotidiene. Micul său arsenal de luptă zilnică cu viața îmi aminti un altul, pe care nu-l văzusem decât în imaginație, iar omul oacheș se făcu nevăzut pentru o clipă și în locul lui răsări ca din pământ, Panait Istrati, oferindu-se cu surâsul lui blajin să-mi facă o fotografie.

Era o simplă viziune, care dispăru tot atât de brusc cum și apăruse. Fugitiva apariție trebuie să aibă însă o explicație. Pormii în grabă după fotograf, care între timp reușise să convingă pe o englezoaică bătrână să se lase a fi fotografiată. Îl așteptai până termină, apoi mă apropiai de el și îl întrebai dacă cunoaște pe Panait Istrati. Această simplă întrebare îl transfigură complet. Figura i se lumină într-un zâmbet de mândrie și bucurie și îmi spuse, cu

³¹³ Textul lecturii d-nei Aida Vrioni la comemorarea lui Panait Istrati – 3 mai – la Teatrul nostru (nota autoarei –vezi fila 3).

tendința de exagerare proprie meridionalilor, că este cel mai bun prieten al său. Nu-l mai văzuse de mult și e sigur că nu se află în Nisa, deoarece ar ști cel dintâi, fiind primul om la care se duce Istrati, când vine acolo. Au fost pe vremuri tovarăși nedespărțiți, împărțind necazurile și bucuriile puține pe din două. Îmi spune că se numește Bernard și, uitând câteva clipe de meseria lui, mă însoți până aproape de Hotel Negresco, vorbindu-mi de Panait Istrati. Îmi plăcea să-i ascult debitul lui repezit și volubil, dar totuși muzical, asemănător clinchetului unor mărgele scăpate dintr-un șirag rupt.

Întâlnindu-mă cu Bernard, îmi aduc aminte că nu anușasem încă pe marele meu prieten că mă aflu la Nisa și, cum pentru moment nu știam în ce parte a Europei se găsește, îi scrisei la Paris pe adresa editorului său, Rieder. Peste două zile primii o scrisoare de la Menton, în care își arăta toată bucuria de a ne afla așa de aproape unul de altul și mă ruga să vin în căsuța în care-și trăia sfârșitul unei convalescențe, începută într-un sanatoriu din Elveția.

Scrisul lui Panait Istrati avea întotdeauna darul de a mă înviora. Era un scris energic, voluntar, dar în același timp bun și prietenos. Cuvintele nu erau întrerupte sau neterminate, ci întregi, așternute pe hârtie dintr-o singură trăsătură. Părea că tot gândul lui se desvăluia dintr-o dată ochilor. Scris de om sincer și cinstit, fără reticente, fără ascunzișuri. Toate rândurile se înălțau spre dreapta în sus, spre cer, cum îi spuneam de omeori râzând; spre deosebire de scrisul meu mărunț, neliniștit și aplecat în jos – scris de om desamăgit. Deși el găsea că felul de viață pe care-l duceam nu-mi da dreptul la desamăgire. Nu știa, sau se prefăcea că nu știe, că desamăgirea este boala casnică a sufletelor pretențioase și complicate, care nu se pot pune niciodată în concordanță cu lumea din afară?! Cred că știa tot atât de bine ca și mine, dacă nu și mai bine! Suferim (*sic!*) atât de mult de pe urma stridentei disonanțe dintre el și semenii care nu-l înțelegeau!

A doua zi am pornit spre Menton, într-un autocar deschis, plin străini veniți din toate țările lumii să admire frumusețile coastei de apus. Am mers pe drumul numit *La grande Corniche*, tăiat în munte, la o înălțime amețitoare deasupra mării. Era o zi caldă de februarie, cu soare mult și parfum de flori. Profunzimile pufușoarelor galbene de minoza aurise tot coprinul. Aveam impresia că despăcăm niște unde ușoare de lumină. În drum, înfilneam autocare, automobile și pictori, care mergeau prin frumusețe și se îndreptau spre frumusețe. Toți oamenii aveau figuri senine și fericite. Pentru moment am crezut că bunătața d-zeească m-a transpus într-o altă lume, unde figurile nu se încruntă niciodată sub povara grijilor și a suferințelor. Începui să mă îndoiesc de existența celeilalte lumi, a aceleia în care trăisem până atunci și un gând, care se îndoia ca și mine, rosti tare în încăperea minții: Oare există undeva o țară ascunsă sub albul înghețat al zăpezii, o țară unde șuieră crivățul a spaimă și pustiu și unde albastrul zărilor este învelit în zăbranicul vânat al iernii? Nu este cu puțință!... Amintitile reci nu s-au topit la razele soarelui de aici și nu văd decât prezentul cu toată bogăția lui de frumusețe. E atâta bucurie în aer și în suflete, încât e natural să mă îndoiesc de tot și de toate – până și de mine însămi. Mă surprind învidiindu-mă de fericirea ce o gust din plin.

Eu, cea de ieri, sunt geloasă pe mine, cea de azi!... O! De ce nu durează acest azi, o veșnicie?... În frumusețea care ne înconjoară amețitoare ca o beție, toate planurile și toate credințele se răstoarnă și toate visele, chiar cele mai fantastice, devin posibile. Peste tot e (*sic!*) ... întrebări, care în decorul de aici, rămân neînțelese, grele, lipsite de sens...

Am trecut ca într-un vis deasupra vechii cetăți romane Èze și prin La Turbie, unde este o terasă cu o vedere unică asupra mării. Când nu e nici un pic de ceață pe ape, privirile merg până departe și văd Corsica. Ne apropiem de Menton, care în curând ne apare calm,

cu frumusețea lui albă și cu nenumărate vile și hotelurile așezate pe înălțimi și înconjurată de palmieri, mimoze, garoafe și mixandre. Mandarinii și portocalii îmbălsămează zărilor.

Mă cobor în centrul orașului și iau o trăsură, care mă duce prin străzi însorite până sus, în centrul orașului, în *Rue de la Maison Russe*, la *Les Sapins*, pensiunea unde se găsea Panait Istrati. Mă opresc la poartă. E o căsuță albă, ca o chilie mănăstirească de la noi, scăldată toată în soare. Alături de marele și elegantul hotel Alexandra, care parcă o sfidează cu luxul și grandoarea lui, pare și mai mică. Nu mă pot dumiri. Aici, în această locuință modestă, șade scriitorul genial, al cărui nume a făcut înconjurul lumii? Intru puțin cam sfiită. Mă tem să nu fi greșit adresa. Sunt primită de proprietar, un domn blond, care după spusele lui Panait Istrati, fusese cândva și prin România.

Întreb de marele meu prieten și figura i se luminează în același zâmbet mândru, ca și figura lui Bernard, și fericit de cinstea ce avea de a adăposti în casa lui pe marele scriitor universal cunoscut, mă roagă să intru și să aștept un moment, până cel va anunța.

—Va veni îndată, îmi spuse el, introducându-mă în sufrageria pensiunii. Se plimbă pe aici, prin împrejurimi. Mă duc să-l chem.

Sufrageria pensiunii era mare și rece și toate ferestrele posomorâte de umbra ce-i făcea propriul ei perete dinspre nord. Fui cuprinsă de fiorul rece al golului și al singurătății. Unde rămăsese minunata lume de odinioară?... În locul răspunsului, s-a deschis ușa și în pragul ei apăru Panait Istrati. Cu el a năvălit înăuntru toată căldura și tot soarele de afară. Înaintă grăbit spre mine cu amândouă mâinile întinse, în gestul acela de caldă prietenie, care era numai al lui. Pusei cu aceeași prietenie mâinile mele în ale lui și în revărsarea de bucurie ce umpluse camera, nu-i mai simții nici frigul, nici singurătatea.

Avea omul acesta o căldură și o lumină în ochi, cum n-am întâlnit încă. Erau niște ochi buni și adânci, uneori triști, alteori vioi, dar marele duioși. Ochi care vorbeau. Ținându-mă de mână, mă duse în camera unui prieten comun, publicist, care-l făcuse cunoscut publicului cititor din România. Revederea fu dintre cele mai cordiale. Eram cu toții bucuroși ca niște copii. Camera prietenului comun și a soției lui avea ferestrele spre sud, spre mare. Larg deschise, lăsa să intre în casă toată lumina radioasă a blândeii zile de februarie. Sufrageria rece și întunecată rămăsese parcă pe tărâmul celălalt, deși nu ne despărțea decât lățimea unui coridor.

Panait Istrati chemă patronul, mi-l prezentă și îi spuse că sunt o mare scriitoare din România. Ului pe bietul om cu laudele ce-mi aducea, încât acesta convins de spusele prietenului meu, mă rugă să las Nisa și să vin să locuiesc în casa lui, casă care are deja cinstea să adăpostească pe încă un mare scriitor. După ce ieși, începurăm să râdem cu poftă. Cred că niciodată n-am văzut pe Panait Istrati mai vesel și mai fericit de viață, ca în ziua aceea. A comandat meniul cu multă grijă și a cerut să fim serviți în camera însorită a prietenului nostru. Masa a fost ca aceea a unor școlari nebulnici în prima zi de vacanță, când părinții îi lasă în voia lor. Panait Istrati vorbea într-una. Făcea planuri de felul cum o să ne petrecem timpul când mă voi muta la Menton, și se întreba ce va zice Europa (??) când va afla de sălășuirea sub același acoperiș a lui Panait Istrati și a Aidei Vrioni.

Îi răspunsei, cu aceeași seriozitate jucată, că el va trebui să mai aștepte încă până ce va ajunge să-l cunoască Europa așa cum mă cunoaște pe mine. Râdeam cu toții de toate nimicurile, cu și fără prilej. Viața nu mai era lucrul serios de până atunci, ci o delicioasă înșiruire de glume.

După masă, își ceru voie să se întindă pe o canapea. Îl obosise bucuria și dezordonata cheltuială de veselie. Părea altul. Pe figură și în ochii adânci și blânzi i se

aștenuse o ușoară umbră de suferință. Stăruia totuși să glumească și să râdă; apoi prins în propriul său joc, chemă pe patron să-mi arate camera și să facă prețul. Ieșirăm cu toții să văd noua mea locuință. Era într-un alt corp de case, așezat pe o înălțime, cu toate ferestrele spre mare și lumină. Era liberă tocmai camera de lângă aceea a lui Istrati.

După ce am văzut-o, marele meu prieten mă rugă să mă las a fi fotografiată. „Știi, ca să nu-mi uit meseria!” adăugă el, râzând. M-am rezemat de un palmier și m-a fotografiat. Îl aveam în fața mea, așa cum mi-l arătase închipuirea pe *Promenade des Anglais*, cu câteva zile mai înainte. Îmbrăcat simplu, într-un costum sport, cu un pulover de lână maron cu gulerul resfrânt pe lângă gât și cu o șapcă englezească pe cap, era probabil la fel cu fotograficul ambulant de altă dată, care, sătul de mizerie, voise să și-o înecă în apa turbure a morții.

– N-am uitat. Are să fie o fotografie reușită, îmi spuse el, cu o ușoară nuanță de melancolie. Își strânse aparatul, se apropie de mine și rămăserăm amândoi tăcuți și mici în fața mării frumuseți ce ne înconjură de toate părțile. Toată biata noastră veselie murise. Se apropia ceasul plecării mele spre Nisa și ceasul plecării pentru totdeauna a acelei zile, care niciodată nu se mai putea întoarce.

De acolo, de sus, vedeam marea ca un lac imens, albastru, din peisajele elvețiene. Privirile ne erau furate de vraja zărilor. Marea era senină și calmă ca și cerul, cu care de altfel se și confunda la orizont, desenând un feeric fundal de teatru. Nu mai știai unde începe cerul și unde sfârșește marea. Acolo, departe, unde se întâmpla minunata contopire, tremurau unde în mii de sclipiri. Părea că s-ar fi revărsat în mare o baie de lumină. Poate că acolo era scâldătoarea îngerilor, care la acea oră delicată a asfințitului alunecau pe trepte de aur din înălțimile cerului, ca să binecuvânteze apele.

Ziua se pregătea să moară în splendoare. Tresărim prinși de un fior rece și ne dăm jos, unde ceilalți poniră înaintea noastră. Am plecat, condusă de toți, spre gară. Mergeam alături de prietenul-publicist, care-mi spuse că Istrati se afla acum în culmea gloriei. Primește zilnic o corespondență enormă și i se cere de peste tot articole, care sunt plătite cu mii de franci fiecare. Este tradus în 16 limbi și deși este un mare scriitor, cunoscut de toată lumea, a rămas același om prietenos, simplu și nespus de bun, pe care l-au cunoscut prietenii lui de odinioară. Câștigă foarte mult, dar n-are nici un ban, fiindcă împarte tot ce are celor care apelează la ajutorul lui, și aceștia sunt destui. El nu alege. Dă tuturor, chiar și aceluia care-i înșeală buna credință. Pentru el cheltuiește foarte puțin, de altfel se și vede după felul lui simplu de viață.

Prietenul tăcu. Eram uimită. Cum, omul acesta dă tot ce câștigă semenilor săi, oferindu-și numai strictul necesar, când ar putea să-și cumpere case, moșii, automobile și să ducă o viață strălucită de mare senior?! Din ce plămadă o fi făcut sufletul lui? Îl privesc ca pe o minune și mă întreb cum îl vor răsplăti oamenii pe care el îi iubește așa de mult și în ce colț de țară își va culca trupul trudit și capul genial, ca să-și doarmă somnul din urmă?

Între timp, Panait Istrati venise lângă mine și mergem tăcuți către gară, către despărțire. M-a condus până la vagon și a stat în ușa compartimentului, mângâindu-mă cu zâmbetul ochilor lui buni și triști, până ce a plecat trenul.

Mentonul s-a îndepărtat de mine și în vagonul plin de oameni veseli și zgomotoși, m-am simțit iar singură și iar am tremurat de fiorul înstrăinării. Melancolia sfârșitului de vis îmi umbrise sufletul și îmi decolorase unul din cele mai frumoase amurguri ce am cunoscut în viață. Trenul gonia nepăsător pe lângă miile de stele și lumini răsturnate în mare.

Lăsasem în urmă toată blânda frumusețe a acelei zile, care însă nu perise, ci se prinsese pentru totdeauna în păienjenişul amintirilor, ca un strop de mângâiere și de lumină.

*

N-au trecut decât opt ani de atunci și într-o nemiloasă zi de aprilie – de data asta aici în țară – aud că sună telefonul. Ridic receptorul distrată. Nici un fel de presentiment nu face să-mi tremure mâne, sau să-mi trezească teama. Și totuși! ... aud o voce înecată în plâns, un strigăt de durere: „Vino! Moare Panait!

Rămân fără cuvânt. Moare Panait Istrati! Moare cel mai bun prieten al meu! Moare omul, pe care medicii îl numiseră încă de acum doi ani „trompe-la-mort”, omul care pare că-și bătea joc de moarte, scăpându-i printre degete, ori de câte ori era gata să puie mâna pe el. De data asta s-a sfârșit. N-a putut să-i mai scape!

Nu mai înțeleg nimic din ce-mi spune acea tânără stinsă de durere. Închid telefonul și neprevăzutul veștii îmi înlemnește pentru moment mișcările. Primul gând care mi se lămurește în minte mă trimite spre el. Trebuie să-l văd, să-i vorbesc, să-i dau curaj. Să se bucure că nu l-au uitat prietenii – puțini la număr – pe care-i are aici.

Mă depărtez de lângă telefon și am impresia că mă mișc automat. Tot ce fac este un răspuns docil la comandamentul dictat de situație.

Mă găsesc cu brațele pline de garoafe, în fața unei case ..., în care marele meu prieten se mutase astă toamnă. Mi-aduc aminte, fără să vreau, cu câtă bucurie îmi vorbea de mutarea în această casă, înconjurată toată de soare. Nu venisem niciodată să-i văd, pe el și pe tânăra lui soție, în această nouă locuință, deoarece fobia mea de a face vizite se întinde chiar și asupra rudelor și prietenilor. Ori de câte ori doream să-i văd, și doream destul de des, îi chemam la mine. Invitațiile la dejun se prelungeau până noaptea târziu. Și eram atât de fericită când îi spunea soției lui, care-i atrăgea atenția asupra lungimii vizitelor: „Lasă, să mai stăm. Mă simt atât de bine aici!”

N-am venit niciodată la ei, și acum iată-mă pe pragul casei scăldate în lumină, în care-și adăpostise o viață șubredă și un trai împărțit între o dragoste tânără și caldă și istovitoare luptă pentru pâinea zilnică, care nu l-a cruțat până în ultimul moment.

Ascensorul mă lasă la etajul al V-lea, înaintea unei uși pe care stă scris laconic: „Grav bolnav. Inutil să sunați.” Sun totuși, dar ușa rămâne închisă, păstrând îndărătul ei atmosfera de dramă, în care moare un om. Nu-mi găsesc rostul nici eu, nici florile care mă privesc sfiite de a pune o notă de senin și primăvară pe un hotar de viață. Eu însă nu mă simt sfiită de viața care mă păstrează încă în sânul ei, viață care este o sfidare pe acest prag al morții. Cobor, cer un telefon, mă urc din nou și de data aceasta sunt așteptată cu ușa deschisă. Ofer stângaci florile: îmi dau seama că n-am ce căuta. Am venit prea târziu și în același timp prea devreme. Nu mai pot face plăcere aceluia, care nu mai simte acum nici o plăcere și nici nu simte încă o ofrandă pioasă. Strâng în tăcere mâna tinerei soții a marelui meu prieten și rămânem amândouă pe loc, împreunându-ne lacrimile.

– Ce face? izbutesc să îngân cu glasul stins de emoție.

– Se duce!

– Pot să-l văd?

– Da, dacă vrei... dar acum doarme... E mai bine așa, fiindcă dacă te-ar vedea, s-ar emoționa prea tare și ar putea să-i fie fatal.

Înaintăm în vârful picioarelor și mă opresc în ușa dormitorului: pe pat se zbate în chinurile agoniei – acest sfișietor preludiu al neființei – fărâmița ce-a mai rămas din Panait Istrati. Mi-e greu să-l recunosc. E atât de slab și de negru!... Numai părul bogat, dat pe

spate, își păstrează ființa lui vie de altă dată, deși îl găesc mai înspicat cu alb. Cu mâna dreaptă ține strâns pâlnia de oxigen, o ține cu înverșunarea ultimilor puteri. Degetele se mișcă sacadat pe sticla care mai menține încă viu finalul unei vieți prețioase. Un somn agitat îi chinue ultimile clipe și vorbe incoherente îi ies dintre buzele arse.

Este o febrilitate, o grabă, în acest somn premergător morții, care mă înspăimântă. Am în fața mea o viață care nu vrea să moară; o viață care se luptă să scape, să rămâie dincoace de pragul pe care moartea a și apărut, cu descărnatele-i brațe întinse, ca s-o primească. Este un moment solemn: o existență care dispare. O luptă disperată încordează membrele sortite descompunerii și creerul care în curând are să amortească, trimite încă gândurile lui vii, sfărâmate în șoapte și fraze fără șir.

Acesta-i Panait Istrati? Această ființă slabă și îngustă este omul a cărui gândire a strălucit peste 27 de țări?... De ce atâta bătaie de joc și atâta nimicnicie? De ce suntem supranumiți regi ai creațiunii, dacă moartea ne strivește sub călcâiul ei tot așa cum ar strivi un vierme?... De ce omul acesta, prieten între prieteni, cu surâsul cald și cu privirea bună, să suporte soarta comună tuturor viețuitoarelor?... În graba plecării, nu mai știe de nimeni. Mâna dreaptă strânge totuși mereu pâlnia salvatoare, firul de pai de care se agață instinctul de conservare, rămas singur treaz.

Dureoasă privește întrete slabele mele puteri de rezistență sufletească. E prea mult. Nu pot să văd murind pe Panait Istrati!... Trec în camera lui de lucru. Mi se spune că la începutul bolii a stat în camera aceea; dar, după câteva zile, a cerut să fie mutat dincolo, ca să nu mai vadă cărțile și revistele. De ce? Mîntea nu mai mi-e destul de limpede, ca să găsească răspunsul just. Poate de jale că părăsește pe acești copii scumpi ai spiritului său, sau poate, convins de zădărnicia oricărei activități umane, le-a întors spatele cu o suverană înțelegere?... Cine poate ști?...

Mă uit împrejur. Pe rafturi, cărți multe. Îi regăsesc mereu numele: Panait Istrati, alături de titlul cărții în limbi cunoscute și necunoscute. Mă înfior. Pare că și numele e mort. Nu mai corespunde unei ființe vii, ci unui muribund, care poate acum și-a uitat și numele, de care nu mai are nevoie acolo unde pleacă. Rămân cu ochii fixați pe cărțile nemișcate și simt cum mă prinde o zadarnică și neputincioasă revoltă: Cum este cu puțință, ca operele acestui vagabond de geniu să stea cuminți la locul lor, hârtia să nu se rupă și cerneala slovelor să nu se lichefizeze și să nu curgă, lăsând paginile albe? Cum este cu puțință, să rămâie întregi și impasibile, în vreme ce dincolo de peretele despărțitor, acela care le-a dat viață și-o pierde pe a sa?

Ce non-sens și ce aberație este toată munca ce depunem în viață, pentru a ne-o învenina și scurta!... Ce-a avut Panait Istrati din viață? Lipsuri de tot felul: mizerie, frig, foame, boli, apoi succesul, gloria, ambele altoite pe un biet corp măcinat de tuberculoză.

Bun și cinstit, a crezut în prietenie. A glorificat-o și ea l-a înșelat. A crezut în prieteni, uitând că sunt oameni și ei l-au înșelat. N-au vrut să-l înțeleagă și l-au lovit cu armele lașe ale relei credințe. Chiar și acum, în ultimile momente, prietenii de altă dată, dintr-o țară îndepărtată, l-au acuzat de naționalism ca de o crimă; pe când neprietenii de aici îl acuzau de lipsă de naționalism. Neînțeles și atacat pe nedrept, își păstra totuși încrederea în lumina vie din suflet: credința într-o umanitate mai bună, care trebuie să vie.

Și acum, ce e de el? O formă de țărână pe care abia o mai ține comprimată slabul înveliș de piele. Dacă toate existențele, fie ele cât de superioare și strălucite, sfârșesc la fel, la ce bun diversitatea lor? Pentru folosul omenirii? Dar omenirea există? Nu este ea numai un marș inconștient al unor manechine însuflețite vremelnice, care nu știu de unde vin și

unde se duc? În ultimă esență, omenirea este un imens cimitir mereu reînnoit și mereu uitat, peste care trec fără încetare umbrele manechinelor oarbe și dezarticulate. Și atunci, la ce servește toată această înscenare a dramei stupide și nereușite, ce se cheamă „viață”?

Aud niște vaiete dureroase și mă reped către camera lui. Nu intru. Lipsită de puteri, mă așez pe un scaun lângă prag. Ai casei se silesc să-l înduplece să ia ceva. I se spune că doctorul a zis că trebuie să se hrănească, dacă vrea să se facă bine.

– „Doctorul a zis?” întrebă o voce cavernoasă, care abia mai seamănă cu vocea caldă și gravă a fratelui Panait de altă dată.

Încearcă să mănânce și nu poate. După fiecare linguriță e un chin cumplit.

– „Cum mă arde!” îl aud spunând.

Se renunță, e de prisos. Cere stăruitor să i se dea ceva să doarmă, nemaiputând suporta durerile. Probabil, i se ascultă ruga. Vocea chinuită se fărâmițează în silabe fără șir, apoi se stinge. A căzut iar în somnul de mai înainte. În fața mea, prin fereastra deschisă, nu mai văd decât un dreptunghi de cer trist și aburit de primăvară. În toată casa plutește groaza morții.

– „N-a văzut florile duminale, aud aproape vocea tânără și stimată. Și eu i-am pus liliac în cameră azi dimineață, dar tot nu l-a văzut. Iubea atât de mult primăvara și florile!... Barem numai primăvara asta s-o mai fi trăit!”...

Nu știu ce să-i spun și cum s-o mângâi. Vocabularul meu e complet gol și gura e mută. Dacă aș mai fi știut vreun cuvânt de mângâiere, l-aș fi mângâiat pe el, pe acela care se ducea și pe care în veci de veci nu-l voi mai vedea!... N-a văzut florile mele!...

Noaptea la trei a murit. A plecat sufletul mare și bun, sufletul neînțeleș și atât de hărțuit.

O mână afectuoasă, sau poate o mână estetă ori numai tradiționalistă, văzând la capul lui garoafele mele – surori mai mici ale celor de pe Coasta de Azur – i le-a presărat în jurul capului lui – acum liniștit și mândru – și pe mâinile cu degetele strivite de munca brută de altă dată, pe mâinile care au așternut pe hârtie fâșii din propria lui viață și din sufletul lui mare și blând.

O prietenă te plânge, frate Panait! Și nădăjduiește că te vor plânge azi chiar și acei cari, furioși până ieri de umbra ce aruncai, nu vreau să te socotescă mare. Acum toți sunt de acord: *Ești mare!*

Dar, ce-ți mai pasă, acolo unde ești?...

Aida Vrioni
16 aprilie 1935

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 61, f. 2-19, manuscris

31. <1935>, București. Listă de subscripție pentru ridicare unui monument la mormântul lui Panait Istrati, la care au subscris: Președinția Consiliului de Miniștri, Regele Carol al II-lea, Alexandrina Cantacuzino, Aida, Ștefan și Viorica Vrioni, Mărgărita Miller Verghy, Henry Trembiski, dr. Ecaterina Vănescu, ș.a.

LISTA DE SUBSCRIPTIE

pentru ridicarea unui monument la mormântul marelui scriitor PANAIT ISTRATI

Numele și pronumele	Localitatea	Suma
1000 ~~ca~~ ~~af~~ ~~ca~~ Cantacuzino	~~ca~~ ~~af~~ ~~ca~~	Una mie 1000
Aida Vrioni	București	500 (cinci sute)
~~Vrioni~~	~~București~~	500 (Cinci Sute)
Viorica Vrioni	"	200 (doi sute)
Marg. Miller-Verghy	Buc.	200 (doi sute)
Henry Trembiski	"	500 (cinci sute)
Dr. Ecaterina Vănescu	Buc.	200 (doi sute)
Ștefan Ștefan	"	100 (o sută)
Paula Ștefan	"	100
Gen. Ș. T.	"	100
Președinția Consiliului de Miniștri	J. Frunză	100
M. I. Regele Carol al II-lea	Presed. Consil. de Min. Buc.	20.000 (Aprozișii)
Ministerul Artelor		10000 (peu mii lei)
Listă de subscripție a Dr. Ș. Ștefan		10000 (peu mii lei)
		5000 (cinci mii lei)

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 61, f. 1, manuscris

32. 1935, decembrie 8. Afişul conferința Aidei Vrioni „Aspecte din familia modernă” la Ateneul Popular „Cuibul cu barză”.

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 8, f. 2

33. 1936, aprilie 2, București. Scrisoarea Aidei Vrioni adresată Alexandrinei Cantacuzino, cu un program de reformă a secției litere a Consiliului Național al Femeilor Române.

București, 2 aprilie 1936

Doamnă Presidentă,

Ca presidentă a secțiunii literare, pendinte de Consiliul Național al Femeilor Române, vă aduc la cunoștință că mi-am propus să realizez în cel mai apropiat viitor următoarele puncte dintr-un program, pe care îmi voi face o datorie de conștiință să-l duc la îndeplinire și pe care îl propun aprobării domniei voastre, rămânând ca după întoarcerea mea din străinătate, adică la finele lui aprilie, să-l prezint și colaboratoarelor mele, cu care am deosebita plăcere să lucrez.

Iată aceste puncte:

1) Să sporim numărul de membri ai secțiunii literare cu persoane de ambele sexe, care se ocupă sau se interesează de literatură.

2) Să adunăm în jurul comitetului acestei secțiuni format din d-nele Alexandrina Gr. Cantacuzino, Marg. Miller-Verghy, Ecaterina Cerchez, Cornelia Emilian și subsemnata ca președintă, pe toate femeile care activează pe teren literar.

3) Să ne întrunim o dată sau de două ori pe lună pentru a citi scrierile membrilor în fața unui public cât mai mare, format din membre ale Consiliului Național al Femeilor Române. Mai târziu, aceste ședințe vor fi publice, pentru ca să se cunoască și în afară activitatea secțiunii literare a Consiliului Național.

4) Vom căuta să dăm îndumări folositoare scriitoarelor începătoare.

5) Vom interveni pentru publicarea și editarea scrierilor de valoare ale femeilor literate, până ce vom putea ajunge să avem o tipografie, sau o editură proprie.

6) Vom face schimb de colaborări cu străinătatea, cu ajutorul secției de traduceri.

7) Prin cotizații și prin subvenții vom încerca să strângem un fond pentru decernarea de premii anuale celor mai bune lucrări literare feminine, în special celor scrise de începătoare.

8) Secțiunea literară va lucra mână în mână cu secțiunea Traducerilor.

9) Ne vom sili din răputeri ca, în cel mai scurt timp, să facem să apară „Revista Consiliului Național al Femeilor Române”, la care vor colabora membrele acestui consiliu, precum și scriitorii din afară, care se ocupă de activitatea feminină de pretutindeni. Revista va fi un fel de buletin informativ despre întreaga mișcare feministă și feminină din țara noastră și din străinătate. Pentru aceasta, revista ar trebui să apară regulat în limba română, franceză, germană și engleză și la nevoie și în alte limbi europene. Pentru îndeplinirea acestui important deziderat, ar trebui ca toate membrele Consiliului Național să devină abonate ale acestei reviste și în același timp, fiecare membră să facă cel puțin două abonamente, în afară de al său personal.

Dacă acest interesant punct din program nu se va putea realiza până la septembrie, mă angajez să pun la dispoziția secției literare și a traducerilor un număr din „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, a cărei directoare am cinstea să fiu, ca să putem arăta străinătății activitatea noastră. Fiindcă acest număr va trebui să apară în condiții cu totul superioare, Consiliul Național va trebui din cotizații, subvenții sau serbări să acopere surplusul de cheltuieli, adică acelea necesitate de următoarele îmbunătățiri: formatul mai mare decât cel obișnuit, un desen original pe copertă, clișeu și desen în interior, precum și textul în limbi străine. La acest număr festiv vor colabora numai personalități de seamă ale Consiliului Național, precum și reprezentanți de seamă ai scrisului românesc, care simpatizează cu activitatea acestui înalt for feminin.

După cum am spus mai sus, cam acesta ar fi programul primelor luni de activitate a secțiunii literare, pe care sper să-l ducem la bun sfârșit cu ajutorul lui Dumnezeu, și cu ajutorul D-voastră, doamnă Președintă.

Nu se poate să nu reușim având alături de noi pe D-voastră, care sunteți un exemplu viu de muncă fără preget, de perseverență, de însuflețire și de avânt, pe D-voastră, care ați dat un strălucit prestigiu muncii feminine române, și care ați înnobilit și valorificat toată activitatea femeilor din epoca în care trăim.

Cu deosebită considerație,
Aida Vrioni
Presidenta Secției Litere a Consiliului Național al Femeilor Române

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 9, f. 1-2, manuscris

34. 1936, iulie 13. *Scrisoarea Aidei Vrioni prin care mulțumește lui Camil Petrescu pentru sprijinul acordat văduvei lui Panait Istrati în obținerea unei pensii.*

Lui Camil Petrescu

Sinaia, 13 iulie 1936

Villa Aida

Suflete bun,

Îmi dai voie să te numesc așa, nu?

Am primit ieri o scrisoare de la Viorica, prin care-mi comunică și mie neașteptat de buna veste ce i-ai dat. Grație D-tale, văduva marelui scriitor și marelui meu prieten, Panait Istrati, își va avea zilele asigurate. Cum să-ți mulțumesc?... Învață-mă D-ta, fiindcă eu singură nu știu. Am rămas ca un copil, fără grai, în fața unei asemenea înălțimi sufletești. Trebuie s-o iau de la început. Mă dezobișnuisem de asemenea atitudini în ziua de azi, când viața se trăiește „au rez du sol”³¹⁴ sau sub pământ.

Iată de ce nu găsesc mulțumiri în vocabularul curent. Ai pus la adăpost o viață de om. Și acela care poate prin el sau prin alții să facă acest miracol se poate socoti un mic Dumnezeu. Nu știu dacă îți amintești că în paginile cărții mele „Și zilele grăesc” este o copie după o scrisoare a mea trimisă lui Panait Istrati. Când am recitat-o, mi-a părut atât de interesantă, încât am copiat-o și când am scris cartea, am format din ea un capitol de sine stătător.

Vorbeam acolo de mulțumirile ce le datorăm unui semăn al nostru când ne face un serviciu și mai ales când ne face un serviciu care ne mângâie și ne încălzește sufletul. Spunea dispărutul meu prieten că niciodată nu putem doza mulțumirile, ca să nu fie nici prea multe, nici prea puține, în raport cu valoarea intrinsecă sau ocazională a serviciului. Uneori mulțumim prea puțin și rămânem datori cu un quantum de mulțumiri egal cu restul de serviciu lipsă de grațitudinea noastră, iar alteori mulțumim prea mult, întrecem valoarea serviciului ce ni s-a făcut și rămâne îndatorat tot acela care ne-a pricinuit bucuria sufletească, fiindcă am întrecut-o cu un plus de mulțumiri, ce nu i se mai cuveneau. Erau prea multe!...

Cu D-ta nu e cazul. Simt că oricâte mulțumiri ți-aș adresa, tot nu e destul. Iată de ce ți le trimit pe toate. Primește-le pătruns de valoarea lor. Vin de la un suflet care știe să prețuiască orice faptă omenească. Te rog să fii interpretul meu pe lângă domnii Condiescu și Rosetti și să-i rogi să primească aceleași recunoscătoare mulțumiri.

Dvs. mai primiți și o caldă, amicală strângere de mână.

A.Vr.

---

³¹⁴ La nivelul solului (*fr.*)

lui Camil Petrescu

Anoia 73 Iulie 1906

Villa Bida

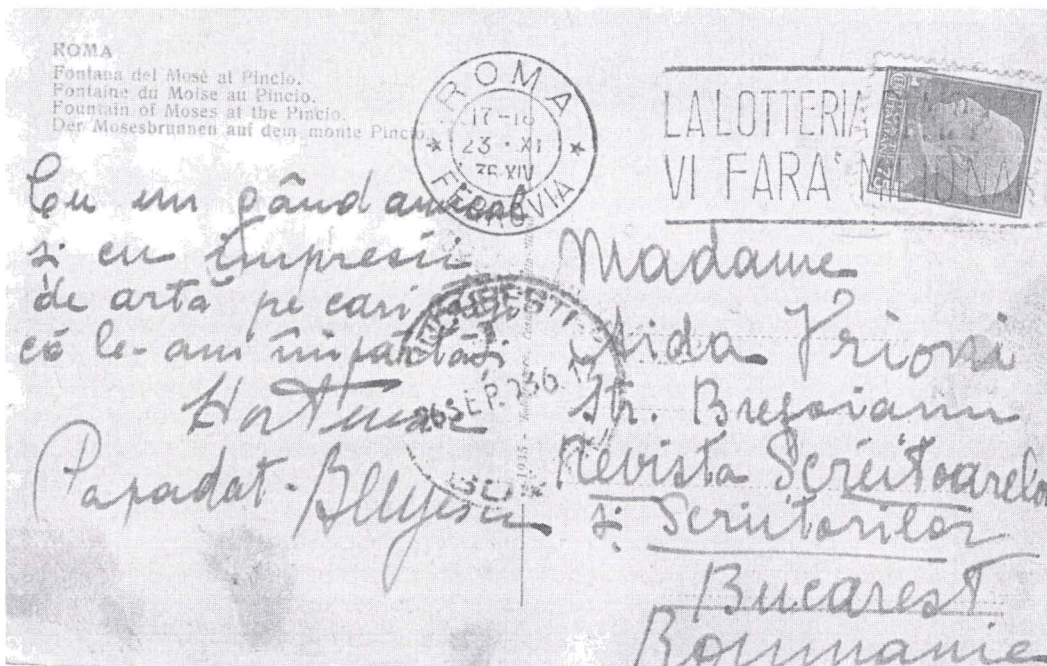
Sufletu bun

Lui din ore sa te numesc asa, nu?
Cum primum eii o sendrau de la Vionica
pina car. mi comunci sa mie neastepat
de bune vesti a i-a dat. Gratie Steb, vadeva
marului, scrisu sa marului meu frater
Parait Istrati ist va asa pihle asprate,
Cum si-ti multumesc?... Invat - mi ste,
pinda eu singuri nu qtin. Are simas ca
me copil, faini pai, in fat, a unei asmenes
inabli mi sufletu. Tebne o'o isau de la inceput.
Ma deprimisem de asmenes altitudini
in piva de api, cand vista se troste "au sa de
Hl" sau sub pincand.

Yato dea nu poten multumiri in vocabular curent.
Ai pus la aditort o viala de ou. Si secl, can
pote pira el sau pira alii sa faco aret
un ravel, se pote face un mic surugiu.
Nu qtin vaci-ti amintoti ca in paginile
cartii mele "Si pihle prase" este o copia sup
o surra a mea trimisa lui Parait Istrati.
Cand am scris-o, mi-a potut atat de interesante,

35. 1936, septembrie 26, București. Carte poștală trimisă de Hortensia Papadat-Bengescu Aidei Vrioni.

ANR, SANIC, fond personal Vrioni, dosar 116, f. 1v, manuscris

36. 1936, octombrie 22. Scrisoarea autoarei romanului „Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim”, Coca Farago.

Scumpă doamnă Vrioni,

Am vrut să vin să vă văd și să vă aduc volumul și îmi pare foarte, foarte rău că decocamdată nu-mi dau răgaz grijile și munca deloc.

Vă rog să nu-mi luați în nume de rău absența și să-mi spuneți prin Ion-Aurel Manolescu: „te-am iertat”.

Aștept să aflu cum v-a plăcut *fata lui Ion Gheorghe Antim* și vă rog să credeți că mă gândesc mereu la dumneavoastră, cu mereu aceeași prețuire și afecțiune.

Coca Farago

O sărut pe Viorica și o rog să nu se supere că nu-i pot trimite și ei o carte, nu am niciuna, editorul meu e foarte solicitat.

22 octombrie 1936

Scumpă Doamnă Vroni,

Am vrut să viu să vă văd și
să vă auzc volumul și îmi pare foarte,
foarte rău că, deocamdată nu-mi dau
răgaz grijile și munca, deloc.

Vă rog să nu-mi luați în mune
de rău absența și să-mi spuneți priu
Ion-Omul Maudescu: „te-am iertat!”

Aștept să aflu cum v-a plăcut
fata lui Ion-George Antim și vă rog
să credeți că mă gândesc mereu la
Dumneavoastră, cu mereu acciapi pretuire
și așteptare.

Coca Farago.

Îsărit pe Viorica și o rog să nu se supere
că nu-i pot trimite și ci o carte, nu am uiciama,
editorul meu e foarte sărăcit.

22 Octombrie, 1936.

37. 1937, octombrie 29. București. *Scrisoarea lui Alice Voinescu prin care o anunță pe Aida Vrioni de trimiterea lucrării „Montaigne”.*

Dragă Doamnă Vrioni,

D-na Miller-Verghi mi-a telefonat spunându-mi că v-ați gândit la „Montaigne”³¹⁵ pentru premiul de Essais³¹⁶ și mi-a cerut să vă trimit un exemplar.

Îl aduceam eu însămi dacă nu aș fi în plin mută! Mă mișc între lăzi și cufer cu melancolia despărțirii în suflet și mai ales frântă de oboseală!

Mulțumindu-vă pentru gândul cel bun și rugându-vă să transmiteți și Principesei Cantacuzino mulțumirile mele pentru invitația de duminică (la care, din nefericire, nu pot lua parte, având la aceeași oră parastasul de 6 săptămâni al cumnatului meu Coba Muzicescu).

Rămân cu cele mai afectuoase sentimente a d-tale

Alice Voinescu

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 107, f. 1-2, manuscris

38. <1937>. Autobiografia Aidei Vrioni.

1) 17 octombrie 1880 la Ploiești

2) Cursul liceal la Ploiești.

3) *Funcțiile*: Redactoare pentru partea feminină la ziarele *Dimineața*, *Adevărul și Țara* între anii 1904-1907

Demnități: Directoare a Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români, membră în Comitetul Central al Uniunii Intellectuale Române, membră a Societății Scriitorilor Români. Membră a PEN Clubului Român³¹⁷, președintă a Secțiunii [Comisiunii] de litere și arte a Consiliului Național al Femeilor Române. Președintă a Societății Litere și arte a Federației Naționale a Femeilor și a Asociațiilor Profesionale etc., etc.

4) Am debutat în publicistică la vârsta de 16 ani în revista „Carmen” de sub direcția poetului Ion Costin. Pe urmă am făcut să apară la Ploiești revista literară „Aurora”. În anul 1904 am fost chemată la București de către regretatul Const. Mille, care mi-a încredințat partea fem.<inimă> la ziarul „Adevărul” și „Dimineața” (la care am colaborat de la primul număr) care a apărut odată cu mine în ziaristica românească. Am fost prima femeie care a scris zilnic (...)³¹⁸

---

³¹⁵ Alice Voinescu, *Montaigne: omul și opera*, editura Fundației Regele Carol II, 1936, 348 pagini.

³¹⁶ Eseuri (fr.)

³¹⁷ PEN Club (Poets - poeți, Essayists - esești, Novelists - romancieri) asociație universală de scriitori, fondată la Londra în 1921, la București în 1923, cu participarea lui Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Ion Barbu, Victor Eftimiu, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Panait Istrati, Mircea Eliade ș.a. În 1925, existau deja 25 de centre PEN în Europa, cărora, până în 1931, li s-au adăugat câteva centre în America de Sud și China, începând astfel procesul de mondializare a PEN Clubului.

<https://www.rador.ro/2015/03/03/documentar-ziua-mondiala-a-scriitorilor/>

³¹⁸ Urmează câteva cuvinte ilizibile.

5) Între anii 1902 și 1907 am muncit zilnic la ziarele „Dimineața”, „Adevărul” și „Țara” și, sporadic, cu bucăți literare la mai toate ziarele și revistele care apăreau pe atunci. De atunci și până astăzi am colaborat la multe din publicațiile ce au apărut în acest timp.

6) În anul 1926, Societatea Scriitorilor Români a scos o revistă intitulată „Revista Scriitoarei”, la care am lucrat cu multă râvnă și stăruință până în anul 1928, când sus-zisa Societate s-a desființat.

În ianuarie 1929, am dat altă direcție revistei și, de atunci până astăzi, apoi sub direcția mea și grație (...) ³¹⁹ sub numele de „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”. În jurul acestei reviste sunt grupați cei mai de seamă reprezentanți ai scrisului românesc.

7) *Rătăcire*, roman social, apărut în anul 1923 în editura Adevărul, București. *Fata-Sport*, roman de moravuri bucureștene, apărut în anul 1925, în editura Rampa, București, *Și zilele grăesc*, volum de eseuri, apărut în 1927 în editura „Cartea Românească”, București.

8) De când am început să public și până în anul 1910, am semnat cu mai multe pseudonime: Aida, Aurora, Maria-Aura, Marioara, Chérubine, Lucia Metea, (cronicile din „Dimineața”) Amneris, Princesse Nadine și cu numele meu propriu Aida, ș.a.; din 1910 și până astăzi am semnat numai cu numele meu.

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 51/1936-1937, f. 7f., v. - 8, manuscris

39. 1938, Atena. Fotografia Aidei Vrioni cu un buchet de flori la Atena.

ANR, Colecția Documente Fotografice, F 1 7732 (09)

³¹⁹ Spațiu necompletat în original.

40. 1938, februarie 14. Sibiu. *Scrisoarea Ecaterinei Săndulescu care o roagă pe Aida Vrioni să susțină o conferință pentru a strânge fonduri și a ridica un bust al lui Mihai Eminescu în Sibiu.*

Str. Șaguna 8
14 II 1938 Sibiu

Iubită Doamnă Vrioni,

Poate că ai aflat și mata de la tante Margot că mă sbat singură să ridic un bust lui M. Eminescu în Sibiu.

Publicul e foarte greoiu, totuși am strâns până acum 30.000 lei. Dar până la 120.000 lei, cât am angajat lucrarea, mai va. Așa că în ciclul de conferințe pe care l-am deschis în acest scop, adică strângerea fondurilor „M. Eminescu”, și unde au vorbit până acum Ionel Teodoreanu, Ilariu Dobridor și M. Eliade, te-am ruga să ne ții și mata o conferință, care să nu aibă subiectul literatura feminină în România, pentru că am vorbit-o eu, conferința asta, mai acum doi ani aici.

Aș vrea ca să încadrez conferința mata într-o serată festival la cercul militar, nu știu dacă voi reuși. În orice caz, până acum s-a vorbit la Teatrul comunal de aici, o sală mare și drăguță.

Dă-mi te rog o duminică, cea mai apropiată care-ți convine matală, precum și ora conferinței. Îmi voi da silința să-ți fac șederea la Sibiu agreabilă, deși eu n-am aici casă, mi-am lăsat-o la București, și ocup o cameră mobilată. Dar am grijă să-ți rețin o cameră bună la hotel, masa și trenul privindu-ne pe noi.

Să nu care cumva să iei vagon-lit, că suntem prea săraci și dăm faliment.

Oricum, eu contez pe mata și mă bucur de acum de prezența matală la Sibiu. Aștept răspunsul matală urgent.

Cu bine sentimente și mulțumiri.

Ecat. Săndulescu

ANR, SANIC, fond personal *Vrioni Aida*, dosar 100, f. 1, manuscris

41. 1938, noiembrie 14, Poiana Brașov. Lidere feministe (Aida a doua din dreapta) participante la Congresul Consiliului Național al Femeilor Române din noiembrie 1938.

ANR, Colecția Documente Fotografice, F I 7732 (24)

42. 1938, decembrie 7, București. Delegație pentru Aida Vrioni de a conduce Uniunea Intelectuală Română în perioada absenței Alexandrinei Cantacuzino.

Unión Intelectuală română
BUCUREȘTI

7 Decembrie 1938

Delegațiune

Lipsind mai mult timp din țară, deleg
pe Doamna Aida Vrioni, Vice-Președinta a
Uniunii Intelectuale Române, ca împreună cu
Domnul Vice-Președinte, Profesor Rădulescu-Motru,
să se ocupe de bunul mers al Uniunii Intelectuale
Române, în timpul absenței mele.

Pentru care i-am dat această delegațiune
Președinta:

Alexandrina J. Cantacuzino

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 5, f. 1, manuscris

43. 1937, martie 5, 1938, aprilie 16, București. Scrisori de la N. I. Herescu, președintele Societății Scriitorilor Români cu privire la acțiuni de comemorare a scriitorului Panait Istrati.

SOCIETATEA SCRITORILOR ROMÂNI

BUCUREȘTI / STR. BREZOIANU, 44 / TELEFON 4-0979

*

No. 10 1937

București 5 Martie 1937

STIMATA DOAMNA,

În ultima sa ședință, Comitetul S.S.R. a luat în discuție și cererea D-voastre, privitoare la ridicarea unui bust la mormântul lui Panait Istrati.

Comitetul a hotărât să vă delege pe D-voastră cu aducerea la îndeplinire a acestei frumoase inițiative, la realizarea căreia va da și el sprijinul său material.

Vă rugăm deci, să treceți pela sediul S.S.R., pentru a ne înțelege în această privință.

Primiți, vă rog, Stimate Doamnă, omagiile mele.-

PRESEDINTE,

N. I. Herescu

Stimată doamnă Vrioni,

Societatea Scriitorilor Români este foarte mulțumită dacă veți binevoi să spuneți, la mormântul lui Panait Istrati, câteva cuvinte în numele ei.

Cât privește televiziunea, de care vorbiți cu spiritul dvs. recunoscut, de ce socotiți că nu putea desființa jignirile? Credeți că atunci nu se va mai scrie?

Cu respectuoase salutări și mulțumiri.

N. I. Herescu

București, 16.IV.1938

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, 1939, dosar 88, f. 1-2

44. 1939. Ciocănești-Ilfov. Fotografie cu Aida Vrioni, Mărgărita Miller-Verghy, Lucia Demetrius, Viorica Vrioni, dr. Popescu Bengen.

ANR, Colecția Documente Fotografice, F 1 7732 (4)

45. <1939>, București. Premii acordate tinerilor scriitori la un concurs literar organizat de Aida Vrioni, lideră a „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români” și a Uniunii Intelectuale Române.

Premii Literare

Direcțiunea „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, împreună cu Uniunea Intelectuală Română au organizat și anul acesta un concurs literar, stabilind următoarele premii:

- 1) Un premiu de 6000 lei pentru *un roman* în manuscris, sau apărut în cursul anului 1939-40.
- 2) Un premiu de 4000 lei înființat de d-na Maria Filotti pentru o piesă într-un act, ne jucată sau jucată în cursul anului 1939-40. Acest premiu este divizibil.
- 3) Premiul „Profesor dr. G. Marinescu” în valoare de 4000 lei, instituit de dl. Dem. Dimăncescu, consilier de presă la Londra, pentru o lucrare în proză sau în versuri care să aibă ca temă înălțarea caracterului.
- 4) Un premiu de 3000 lei instituit de dl. dr. Ion Cantacuzino pentru o bună critică literară, indiferent dacă a fost publicată sau nu.
- 5) Un premiu de 1000 lei donat de d-na Margareta Miller-Verghy pentru o *nuvelă*.
- 6) Premiul „Veronica Micle” de 1000 lei, instituit de d-na Claudia Millian, pentru o *poezie lirică*.

Pentru premiul de roman au subscris diverse sume d-nele și d-nii: Aida Vrioni, Mariella Seulescu, Maria Palade, Roxana Berindey, Matilda Alexandrescu-Derca și D. V. Barnoschi.

În afară de aceste premii pentru lucrări originale, dl. profesor Rădulescu-Motru, președintele Academiei Române și președinte al Comisiunii Naționale de Cooperație Intelectuală, a pus la dispoziția Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români – din partea acestei comisiuni – un premiu de 5000 lei pentru comemorarea regretatului profesor G. Țițeica. Premiul „G. Țițeica” va fi atribuit celor mai bune traduceri din scriitorii italieni: G. Leopardi și S. Papini. Din Leopardi se vor traduce următoarele capitole din volumul „Operette Morali”: 1) Dialogo della Moda e della Morte; 2) Dialogo di un venditore d’almanachi; 3) Elogio degli uccelli. Din Papini se vor traduce următoarele capitole din *Tragico Cuotidiano*: 1) *Il mendicante di anime* și 2) *Una morte mentale*.

Persoanele care nu posedă textul acestor lucrări, nu pot să și-l procure, să se adreseze la Institutul de Cultură Italiană din Calea Victoriei 196.

Lucrările originale – manuscrise sau publicate în cursul anului 1939-40 – precum și traducerile se vor trimite până la 15 mai anul curent, în str. Brezoianu 57, la d-na Aida Vrioni, directoarea „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români” și vice-președintă a Uniunii Intelectuale, care a înființat și care se ocupă de aceste anuale concursuri literare.

Comisiunea de cercetare și de premiere a lucrărilor originale și a traducerilor, care este alcătuită, ca și cea din anii trecuți, roagă pe concurenți să nu trimeată decât lucrări care să prezinte o reală valoare literară. Lucările slabe neluându-se în considerație, ar fi preferabil să nu se mai trimeată. Este o osteneală zadarnică.

La valoare egală – dar numai la valoare egală – se vor prefera lucrările originale ale scriitoarelor și scriitorilor începători.

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 10, f. 1-3, manuscris

*Cuvântare ținută la moartea Corneliei Emilian
30 martie 1940*

Am trista misiune să adresez un ultim rămas bun, din partea Casei Femeii și a Consiliului Național al Femeilor Române, regretatei maestre colege și membre fondatoare Cornelia Emilian, și în același timp să spun câteva cuvinte despre bogata viață a acestei vajnice luptătoare pe teren social și neobosită animatoare.

Născută în anul 1868 la Iași, din părinți a căror activitate în domeniul cultural și social a făcut cinste capitalei Moldovei, Cornelia Emilian a avut puțința să-și formeze încă din tinerețe un suflet deschis la tot ce putea să contribuie la propășirea și înălțarea neamului prin aportul moral și intelectual al femeii.

Crescută în ambianța intelectuală a Iașului de altă dată, în casa unor părinți – promotori ai unor opere educative și culturale de cea mai mare însemnătate – în casa în care talentul era prețuit la justa lui valoare, în casa în care Eminescu, geniul neamului românesc, a găsit ajutor neprecupețit și neobosit în zilele lui de mizerie, Cornelia Emilian a început din cea mai fragedă tinerețe să ia parte alături de mama sa, la toată activitatea ce se desfășura în casa părintească. În mediul acela frecventat numai de intelectuali nu se discuta numai chestiuni de artă și literatură, ci și de dreptate socială, discuții din care a decurs mișcarea pentru dobândirea drepturilor civile și politice ale femeilor. Învățând dar cartea grea a vieții la serioasa școală din casa părintească, nu era de mirare ca atunci când a părăsit această casă să continue și mai departe lupta începută de mama sa, alături de celelalte femei – apostole ca și ea – pentru emanciparea politică și civilă a femeii.

Primele studii le-a făcut la Liceul de domnișoare Humpel din Iași, pe care terminându-le, a intrat la școala de Belle-Arte din acelaș oraș, pe care a absolvit-o, obținând câteva medalii pentru lucrările sale de pictură.

A plecat apoi la Paris, unde în anii de internat petrecuți în institutul instrucției franceze al d-nei Danal, a avut prilejul să-și apropie rafinamentul spiritului și culturii franceze. A urmat apoi cursurile academiei Jullien, perfecționându-se în pictură cu maeștrii Bouguereau³²⁰ și Jean Paul Laurent³²¹. Întorcându-se în țară, a fost numită profesoară de desen la școala normală de fete „Elena Doamna”.

Ca pictoriță, a expus lucrări în țară și în străinătate, care au avut mare succes, fiind reținute aici de către statul român, iar în străinătate de către guvernele ceho-slovac, polonez, greco-slav și elen. În domeniul cultural, a ținut conferințe în țară și în străinătate și a scris și tipărit câteva lucruri originale asupra artei. Luptând încă din tinerețe alături de mama sa pentru drepturile femeilor, a făcut parte din diversele asociațiuni alcătuite în acest scop, fiind una din fondatoarele „Casei Femeii” și vice-președintă a Consiliului Național al Femeilor Române.

Cornelia Emilian a făcut parte aproape din toate delegațiile care au reprezentat în diferite ocazii femeia română în străinătate.

În entuziasta mișcare universală pentru întronarea păcii pe pământ, pornită de omenirea înspăimântată după teminarea ultimului război, Cornelia Emilian, solicitată să ia

³²⁰ William Adolphe Bouguereau (1825–1905), pictor francez adept al curentului academic.

³²¹ Jean-Paul Laurens/Laurent (1838-1921), pictor și sculptor francez, specializat în scene istorice.

președinția Comitetului român, a primit și a avut un post sufletesc de comandă și a lucrat cu toată râvna de care era capabilă, pentru a pune o piatră cât de mică la temelia utopiceii clădiri a păcii. Acolo unde se cerea suflet și muncă, Cornelia Emilian era întotdeauna prezentă.

N-am pretenția de a fi putut arăta multilateralitatea activității Corneliei Emilian în aceste succinte notițe biografice. O viață bogată în realizări nu poate fi cuprinsă în câteva cuvinte. Cel ce se încumetă s-o facă este depășit de frumusețea acelei vieți.

N-aș vrea însă să închei fără a vorbi de sufletul Corneliei Emilian, suflet de o atât de rară și desăvârșită distincție. Cornelia Emilian nu era artistă fiindcă era pictoriță, ci fiindcă avea un suflet cizelat cu artă, un suflet pe care-l crease Dumnezeu din pasta prețioasă pe care o întrebuițează numai pentru cei rari și puțini. Sufletul ei mare, ursit cu o extraordinară putere de muncă și cu o clară viziune a rolului pe care va trebui să-l îndeplinească femeile într-o alcătuire socială plină de răspunderi, bazată pe egalitatea forțelor și a valorilor umane, au ajutat-o nu numai să adâncească brazdele timide trase de puținele precursore, dar și să creșteze altele noi pe ogorul aproape pustiu activității sociale feminine.

Cornelia Emilian, împreună cu alte câteva femei excepționale ale neamului, pot fi considerate drept ctitoare ale femininismului român.

O altă mare calitate a regretatei noastre colege era politețea, această însușire din ce în ce mai rară, care – după mine – este cea mai de seamă podoabă a sufletului omenesc. Născută în secolul trecut, în secolul bogat în cuvință și bună creștere, în epoca când omul avea timp să fie politicos, Cornelia Emilian și-a păstrat această minunată calitate și în timpul nostru grăbit și interesat, ostil oricărei manifestări care nu dă nici un profit. Întotdeauna bine îmbrăcată, cochetă chiar, era cucoană în adevăratul sens al cuvântului. O cunosc de mai bine de zece ani; în tot acest timp, n-am văzut-o niciodată plictisită, enervată sau obosită. Mereu cu surâsul pe buze, are o vorbă îndulcită încă și mai mult de ușorul ei accent moldovenesc, cu un sfat înțelept gata să-l dea la nevoie sau cu un spirit uneori caustic, dar niciodată blessant, Cornelia Emilian ne-a fost o colegă pe care n-o vom putea înlocui niciodată.

În ultimii ani, deși chinuită de istovitoare suferințe fizice, natura ei de combatantă nu se lăsă înfrântă și, în răgazul pe care i-l dăruia uneori boala, împodobeă sălile de expoziții cu pânze pline de tinerețe și de viață, scria articole diverse și variate, ca și multiplele ei înzeștrări sau ținea cuvântări pline de duh și de gând.

Pentru tot sufletul pe care l-a pus în înființarea și propășirea „Casei Femeii” și pentru tot prinosul de muncă ce i-a închinat, numele său va fi de a pururi legat de această însemnată realizare a sufletului femeii române.

Și acum, scumpă și neprețuită colegă, nu ne mai rămâne decât să ne închinăm frunțile înaintea vrerii Celui de Sus și să te încredințăm că pe drumul încă necunoscut nouă, pe care ai pornit în acest cenușiu și trist început de primăvară, te duci însoțită de gândurile sincere îndurerate ale noastre și ale tuturor celor ce te-au iubit și apreciat.

Aida Vrioni

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 62/1940, f. 1-8, manuscris

Cuvântare rostită la omagierea memoriei
Profesorului Nicolae Iorga, în ziua de 15 mai 1941,
la Internatul ortodox

În numele Soc. Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, care se asociază cu pioșenie la omagierea memoriei aceluia care a fost Nicolae Iorga, am deosebita cinste să spun câteva cuvinte despre această excepțională figură a neamului românesc.

Născut pe meleagurile poetice și tihnite din nordul frumoasei Moldove, Nicolae Iorga și-a trăit copilăria în lumea de basm, de vis și de baladă a vitejei marilor domnitori ai trecutului care ne-au păstrat intacte glia și limba strămoșească.

De bună seamă, istoria, acest interesant amestec de înălțătoare legendă și eroic adevăr, a atras pe Nicolae Iorga încă din cea mai fragedă vârstă, iar mintea lui precoce, deschisă tuturor înțelegerilor, l-a ajutat s-o iubească, s-o exploreze și mai târziu s-o dezvăluie în proporțiile ei reale întregului neam din care făcea parte și pe care cu atâta ardore și vrednicie l-a iubit.

Înzestrat din fire cu însușiri puțin obișnuite, marele nostru istoric și le-a dezvoltat la maximum, printr-o remarcabilă cultură generală și printr-o dragoste a cărții, care nu s-a dezmințit în tot cursul vieții sale, atât de bogată în realizări multiple și variate.

În țara noastră, al cărei climat spiritual nu este încă prielnic pentru recunoașterea valorilor umane și prețuirea lor, Nicolae Iorga ajunsese totuși, prin inteligența sa fenomenală și printr-o activitate aproape supraomenească, să se impună stării generale și să capete un înalt titlu de noblețe intelectuală, pe acela de „Marele Cărturar”, ce nu fusese acordat până la el nimănui.

Bogăția spirituală cu care era înzestrat n-o ținea numai pentru sine, ci o răspândea, cu largă generozitate a unui mare risipitor, tuturor acelora pentru care un strop de lumină și de adevăr prețuiește mai mult decât cele mai de seamă bunuri pământene – de o prodigioasă fecunditate spirituală, unită cu o putere de muncă, pe care aș îndrăzni s-o socotesc unică, Nicolae Iorga a însumat în puternica sa personalitate pe conferențiarul plin de duh și miez, pe istoricul documentat, pe ziaristul curajos și dărz, pe scriitorul cu multiple fațete, pe poetul, pe autorul dramatic, pe magistratul iubit și respectat și pe reprezentantul strălucit al intelectualității românești în pretențioasa intelectualitate a țărilor cu o cultură mai veche decât a noastră. Conferințele profesorului Iorga erau ascultate cu sfințenie și urmărite cu interes de toți exponenții culturii țărilor occidentale, care invitau pe marele nostru cărturar să le aducă lumină din lumina, necunoscută de ei, a unui popor inteligent și mândru.

Nicolae Iorga a fost unul din cei dintâi care a purtat peste hotare faima spiritului românesc. Posedând din fire o uimitoare ușurință a cuvântului scris și vorbit, Nicolae Iorga a lăsat în urma lui o impresionantă operă istorică, socială și literară. În veșnică frământare interioară, nu pierdea nici un moment în leneviri sterile sau în popasuri odihnitoare, a căror utilitate el n-o simțea și n-o înțelegea. De îndată ce se găsea singur, Profesorul Iorga scria. El n-avea nevoie de un anumit mediu, de o anumită audiență, sau de un anumit decor, pentru ca să-și dea la lumină gândurile lui, prea numeroase și prea vii pentru a putea sta închise în strâmta cutie craniană. Îmi amintesc cum odată, călătorind cu trenul județean Ploești-Văleni, destul de incomod și de zgomotos pe vremea aceea – deci cu totul dușman

reculegerii – am văzut cu mare surprindere pe Nicolae Iorga, marele Nicolae Iorga, stând pe un colț de bancă și scriind pe servieta pusă pe genunchi – străin la toată larma și la toate glumele vulgare și nesărate ale vecinilor săi ocazionali.

Un sentiment de adâncă evlavie mi s-a coborât în suflet în fața aceluia rar exemplar de umanitate, pontif al celui mai nobil crez, care oficia sfânta slujbă a credinței spirituale, ca și cum ar fi fost singur cu el și cu Dumnezeu.

Acesta era Nicolae Iorga, prototip al celei mai neobosite și rodnice activități, om de profundă gândire și de statornică muncă, muncă care (*sic!*) ar trebui și servi drept pildă tuturor aceluia care nu cunosc încă rostul și însemnătatea vieții.

Nu am pretenția că am putut descrie în câteva cuvinte o existență a cărei fixare în cadrele ei firești va cere nenumărate pagini și o îndelungată trecere de timp. Am încercat numai să creionez în fugă pe acela a cărui figură o reînvie astăzi întreaga pătură cultă a neamului nostru.

Sunt fericită că școlile n-au fost lăsate deoparte, ci li s-a cerut prezența la această comemorare, obișnuind astfel tineretul să cinstească pe mai-marii neamului care au plecat dintre noi lăsându-ne o cărare luminoasă, pe care datori suntem să adâncim urma adâncă și salutară a altor pași.

Fiindcă trebuie să știți – și acum mă adresez în special vouă, iubite eleve – că, în cursul vertiginos al vieții, nimeni nu trebuie să se oprească pe loc, mulțumindu-se să trăiască doar din bogăția trecutului, după cum nimănui nu-i este permis să se creadă atotștiitor și să întoarcă cu dispreț spatele aceluiași trecut, închizând ochii cu voință la toată măreția și frumusețea lui. Trebuie să fim pătrunși de marele și netăgăduitul adevăr că prin noi înșine nu valorăm mare lucru. Că nu suntem decât niște simple verigi ale unui lanț, care-și au obârșia departe, în întunerecul începutului de viață și sfârșitul, tot departe, la capătul aceluia viitor până unde nu poate ajunge nicio minte omenească. Oricât am fi de înzestrați, oricâte lucruri de seamă am înfăptuit și oricâte opere de artă am realiza, trebuie să ne dăm seama că n-am putea face nimic cu propriile noastre puteri, dacă n-am purta în noi forțe necunoscute, transmise prin moștenire din partea intelectuală a marilor personalități care ne-au precedat. Omul fiecărui „azi” din toate veacurile n-a fost decât puntea de legătură între trecut și viitor, n-a fost decât vietatea trimisă pe lume să continue viața și să perpetueze frumosul; vietatea cu rădăcini adânci în spiritul strămoșilor și cu antene prelungite departe, până în inima viitorului.

Iată deci nu trebuie să uităm niciodată pe dascălii noștri spirituali, atât noi, cei care ținem un condei în mână, cât și voi, generațiile tinere, care vă deschideți ochii minții pe paginile acestor voievozi ai gândului, descălecători acum câteva decenii în țara aproape stearpă a neamului românesc.

Să trăim în colonia trecutului, să fim mici și smeriți în fața lui, să căutăm să-l egalăm, să-l depășim chiar dacă putem, fără a ne mândri însă de această izbândă datorită unor condiții de viață mai civilizată și să fim mereu însuflețiți de dorința de a trece mai departe, tot așa de vie și luminoasă, făclia pe care ne-au lăsat-o strămoșii.

Ca să avem dreptul la viață, trebuie să ne silim să-i păstrăm cursul limpede și drept, așa cum l-a lăsat Dumnezeu, trăind-o cu mândrie și demnitate. Cultul pentru cei dragi este cea mai mare noblețe a pământeanului. Un neam merită să fie prețuit în măsura în care-și slăvește morții. Aceste pioase slăviri sunt mărturiile adânc grăitoare despre frumusețea și superioritatea sufletului unui popor.

Iată de ce nu trebuie să considerați comemorarea de azi ca o simplă datorie de îndeplinit, ci să-i fiți recunoscătoare că v-a dat prilejul să simțiți cum se cuvine memoria Profesorului Nicolae Iorga, care s-a străduit toată viața să deschidă tineretului drumul spre lumină.

Munca titanică și dezinteresată, depusă de această mare figură a neamului în folosul obștesc, să vă fie imbold și exemplu viu, atât vouă, cât și celorlalte generații ce vor veni după voi.

Fie-i veșnicia senină și amintirea de-a pururi nepieritoare.

Aida Vrioni

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 63, f. 1-8, manuscris

48. 1942, iunie 18, București. *Discursul Aidei Vrioni în onoarea compozitorului George Enescu, la „Casa Femeii”.*

*Cuvinte cu care am primit pe George Enescu
când a cântat la „Casa Femeii” pentru răniți și lucrătoare.
18 iunie 1942*

Ilustre Maestre,

Principesa Alexandrina Cantacuzino, prezidenta asociației „Casa Femeii”, mi-a încredințat prețioasa misiune de a vă spune un cuvânt de bun sosit în această Casă a spiritului și sufletului feminin românesc. Vă rog să credeți că sunt profund mișcată de cinstea ce mi s-a făcut și aș fi dezolată dacă n-aș putea fi la înălțimea cerută de un eveniment de așa de mare importanță. Nu e ușor să vorbești despre George Enescu și mai ales față cu George Enescu.

Sunt oameni și fapte despre care, când ești chemat să cuvântezi, trebuie să-ți poi surdina glasului, să-ți smerești sufletul, să-ți înnobilezi gândul și să-ți înaripezi vorba.

Oamenilor și întâmplărilor care ies din obișnuit li se cuvine un vocabular nou și proaspăt, ales și pur, curățat de toată zgura cu care-l învăluie o circulație prea exagerată, un vocabular de zile mari, plasat pe un înalt plan spiritual de expresie.

Această umilă și în același timp conștientă și acceptată prosternare a omului către om se întâmplă numai în fața rarelor exemplare umane, cu înzestrări excepționale, în fața femeilor.

Un geniu muzical este quintesența genialității, fiindcă nu numai că reprezintă cea mai înaltă formulă a artei, care după mine este muzica, dar reușește să exprime prin acest grai divin al îngerilor tot ce are mai frumos și mai nobil sufletului omenesc.

Suntem fericiți că cel mai strălucit exponent al mișcării muzicale contemporane a primit să vie în mijlocul nostru, dintr-un sentiment de largă și superioară generozitate artistică, ca să se îndumnezeiască clipele aspre și întunecate pe care le trăim de câțva timp, să ne facă și să le uităm, și să le binecuvânteze transfigurarea lor vremelnică.

Cu măiestria unui talent inegalabil, veți vedea blândețea seninului pe cerul nostru sufletesc și veți face să vibreze de o adâncă emoție și de un radios extaz, nu numai inimile noastre dornice de un strop de lumină, dar și atmosfera acestei săli, neobișnuită cu asemenea manifestări de înaltă artă.

Peste un moment, arcușul vostru fermecat va scoate primul sunet, care va adia ca o chemare de sus în tăcerea gravă și reculeasă a sălii. George Enescu, omul va dispărea și în locul lui, va răsări pe această estradă, maestrul George Enescu, violonistul și compozitorul de geniu care, detașat de toate cele pământești, va cânta pentru el, pentru lumea lui intimă și pentru lumina noastră sufletească, așa cum numai el singur știe s-o facă.

Mulțumindu-vă cu recunoștință pentru căldura cu care ați răspuns rugămintei d-nei Cantacuzino de a veni să dăruieți din comoara voastră artistică ranișilor trupești și sufletești, precum și semenelor noastre care, din lipsă de timp și uneori de mijloace, n-au avut până acum norocul să asculte pe George Enescu – artistul între artiști – ținem să știți, Ilustre Maestre, că suntem pătrunse de grandoarea și noblețea gestului vostru de înaltă ținută sufletească și artistică și că-l prețuim la justa lui valoare.

Nu vom uita niciodată, că din eterna Walhalla a artei, care nu se va năruți niciodată, ne-a venit astăzi marea bucurie a împărtășirii cu sfânta cuminicătură a celei mai pure și mai nobile dintre arte – a muzicii – pe care sufletul nostru însetat de ireal așteaptă s-o primească cu fervoare din sacralul potir al geniului vostru.

Aida Vrioni

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 64/1942, f. 1-3, manuscris

49. 1942, iulie 31, Bratislava. Scrisoarea Jindrei Huskova, scriitoare cehă, de mulțumire pentru revistele trimise de Aida Vrioni.

31/VII 42 Bratislava

Mult stimată Doamnă Vrioni,

de mult mă pregăteam ,să Vă mulțumesc pentru amabili-
tatea Dv., ce mi -o arătați mie, când mi trimiteti "Re-
vista scriitoarelor..." așa de bine redactată de Dv.
Mă simt întradevăr foarte îndatorată pentru gestul
acesta ,deoarece revista Dv. este acuma singura ,care
mă ține într 'un contact regulat cu viața culturală
și literară la Dv.

Vă rog ,să primiți încă odată cele mai distinse
mulțumiri împreună cu omagiile mele respectuoase pentru
admirabila Dv. activitate

Adresa mea este acum schimbata adica:

Bratislava Glosby 20

Husková

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 90, f. 1-2

50. 1943, aprilie 7. Anunț al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române privind conferința Aidei Vrioni „Spiritul religios în familie”.

† Societatea
Ortodoxă Națională a Femeilor Române
Comitetul Central
București
Calea Moșilor Nr. 148

București, 7 aprilie 1943

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române vă roagă să binevoiți a lua parte la conferința doamnei Aida Vrioni, care va avea loc sâmbătă, 10 aprilie a.c., orele 5, în sala de festivități a Externatului Ortodox „Zoe Romniceanu”, Calea Moșilor 148, vorbind despre „Spiritul religios în familie”.

Primiți, expresiunea celor mai distinse sentimente,

Președinta Generală,

Secretara Generală,
Adina Vineș

ANR, SANIC, fond *Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române*, dosar 1240, f. 32

Cuvântare rostită la parastasul de 3 ani al
Mariei Petrovici, la Biserica Albă, 15 mai 1948

Prea cinstiți Părinți, doamnelor și domnilor,

Am stat un moment la îndoială, înainte de a răspunde afirmativ invitației ce mi s-a făcut, de a spune câteva cuvinte la această pioasă comemorare. Și aceasta nu fiindcă sufletul meu n-ar fi dorit s-o facă, ci pentru a nu fi judecată greșit reapariția pe treapta altarului a aceluiaș vorbitor, în aceeași tristă împrejurare, la răstimp de numai trei ani. Mă temeam ca prezența mea aici să nu trezească – pe nedrept – în spiritele multora dintre d-voastră, care m-ați auzit și atunci, versurile pline de amărăciune și de ironie ale genialului Eminescu:

„Iar deasupra tuturor va vorbi vreun mitel,
Nu slăviindu-te pe tine... lustruindu-se pe el.”

Și de nimic nu m-am ferit mai mult, în tot cursul existenței mele, ca de eventualitatea unei geșite interpretări a acțiunilor și gesturilor mele.

O chemare din alte lumi m-a făcut însă să-mi birui scrupulele unei excesive mândrii, care vibrează dureros la cea mai mică atingere. O chemare a unui glas stins, în care se citea dojană și dezamăgire, un glas venit din depărtări nesfârșite, până unde nu poate ajunge nici cea mai avântată imaginație a celui mai înaripat visător. Era glasul bunei mele prietene, care mă muștra că am uitat-o atât de curând... În fața acestei nedrepte învinuirii, venită din lumea înaltă și albă a umbrelor, n-am mai putut uita.

Vă întrebați desigur, ce aș mai spune azi despre Maria Petrovici care să nu fi spus la pomenirea de șase săptămâni, atunci când emoția era încă atât de vie, o proaspătă durere atât de covârșitoare?... Despre o personalitate atât de bogată și de variată, cu multiple fațete de o diversitate surprinzătoare și cu o putere de muncă excepțională, niciodată nu se va spune destul. Nu se poate rezuma în câteva cuvinte o viață atât de bogată și de plină. Pentru o astfel de viață nu se va epuiza niciodată vocabularul calificativelor.

Maria Petrovici era, mai presus de orice, o neobosită luptătoare pe teren social. Iașii de după primul război nu i-au uitat, desigur, minunatele sale înfăptuiri. Munca era pentru ea cel mai sublim crez, căruia i s-a închinat și i-a slujit toată viața. Întotdeauna mă miram cum poate da ființă atâtor realizări, într-un timp atât de scurt, timp în care alții nu sunt capabili nici măcar să se hotărască să ia o inițiativă. Dar că și timpul, pe care ea îl cinstea cum se cuvine, i se supunea, fiindcă nu-l irosea în zadar.

Modestă, simplă, bună, familiară, extrem de inteligentă, nu se lăuda niciodată cu realizările ei, cu munca ei de fiecă clipă și era în stare să se supere pe cea mai bună prietenă dacă ar fi îndrăsnit să-i aducă laude pentru o activitate pe care ea o socotea tot atât de firească și obișnuită, ca pe noi și care altă îndeletnicire omenească.

Generozitatea cu care se dăruia în afară de casă nu o făcea să-și uite datoriile de mamă, soție și gospodină, pe care le îndeplinea cu cea mai desăvârșită conștiințiozitate.

Am mai vorbit și altă dată de felul cum știa să fie mamă și cu câtă nețărmită dragoste își iubea singurul fiu pe care i-l dăruise Dumnezeu. Cine nu știe ce vârstă are acest fiu își putea închipui că este încă un copil, atâta tandrețe și duioșie punea în glasul, cu care

rostea aceste două cuvinte: „băiatul meu!” Pentru băiatul ei nimic nu era prea bun și prea mult. Bătrânii, zicea ea, și-au trăit traiul. Trebuie să înțeleagă să se dea la o parte din drum și să lase calea liberă tinereții triumfătoare. Cred că această indulgentă concepție de viață se datora tot instinctului matern, pe care-l avea extrem de dezvoltat. Ca probă, că și pe soțul ei îl îngrijea ca pe un copil.

Ca soție, Maria Petrovici era un adevărat model de cinste, abnegație, devotament și afecție. Bogat înzestrată din punct de vedere intelectual, moral și sentimental, a fost cea mai potrivită tovarășă de viață a filosofului Ion Petrovici. Acești ideali tovarăși de drum, care porniseră de tineri pe calea anevoiasă și nesigură a vieții, se completau reciproc, într-o armonioasă îmbinare de gânduri, păreri, sentimente și preocupări. Mereu alături unul de altul, nimeni nu i-ar fi putut despărți în afară de moarte, care a venit pe furiș în acea tropică primăvară și a tăiat brusc una din cele mai fericite conviețuiri.

În relațiile sociale, Maria Petrovici era de o sinceritate, de o amabilitate și de o franchețe care dădeau un farmec în plus fapturii ei fizice și morale. Știa să asculte părurile tuturor, să ajute și să mângâie la nevoie, cu vorbe și cu fapte. Extrem de simplă, lipsită de orice umbră de artificiu și de convenționalism, era persoana în cuvântul și în loialitatea căreia puteai să ai o nestrămutată încredere. Chemată, prin situația soțului și prin propriile ei merite, la cele mai mari onoruri, niciodată nu și-a schimbat felul de viață și nici nu și-a schimbat felul ei de a fi față de semenii săi. Un ins dintr-o bucată, cu un caracter de o rară integritate.

Îmbrăcată în halatul alb de îngrijitoare a răniților, pe care-l prețuia mai mult decât pe orice altă podoabă vestimentară, Maria Petrovici reprezenta noblețea, mai frumos și mai demn decât păpușile vitrinelor moderne, contemporane ei.

Marea calitate pe care a avut-o acest rar ansamblu uman a fost – după cum am mai spus și altă dată – aceea de a nu fi suferit de amețeala ascensiunilor. A rămas mereu cu luminoasa ei minte limpede și cu picioarele bine fixate pe sol, ochii avântați spre cer, dar pașii ferm proptiți pe pământ. Acesta este secretul echilibrului uman.

„Morții merg repede!” spune înțelepciunea și experiența unuia din cele mai înaintate popoare ale lumii. Merg atât de repede, adaug eu, că nici unul dintre noi, pământeni, care păstrăm încă greutatea lutului viu din care este zidită forma noastră umană, nu-i poate ajunge. Ei merg pe drumuri necunoscute nouă, celor rămași aici jos, pe drumuri, unde umbletul este sbor și pașii fâlțit de aripi. Aceasta ar fi explicația „la propriu” a unuia din cele mai incontestabile sboruri ale spiritului omenesc.

Acela, însă, care a dat expresie acestui adevăr cunoscut de când lumea, s-a gândit de bună seamă la cu totul alt sens. Și anume la uitare. Această a doua moarte, care se așterne cu o condamnabilă și revoltătoare iuțeală asupra celor dragi dintre noi și care ne îndepărtează de ei, prin tot infinitul populat de mistere al inexistenței. Ne devenim străini ca locuitorii a două planete necunoscute.

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 66, f. 1-5, manuscris

Cuvântare rostită la înmormântarea Smarei
28 ianuarie 1949

Am trista misiune de a spune un cuvânt de ultim rămas bun, din partea Societății Scriitorilor Români, aceleia care a fost precursora scrisului feminin românesc. Deși eu însămi bolnavă de vreme îndelungată, am acceptat totuși să reprezint aici pe mânuitorii condeiului românesc, și aceasta nu numai din spirit de datorie sau de disciplină, ci dintr-un sentiment mult mai înalt și mai prețios – fiind mai rar întâlnit – din recunoștință.

N-aș vrea să se crează că acest termen are aici sensul obișnuit, adică acela care arată legătura de dependență și de grațitudine pe care o are un om față de semenele lui care i-a făcut un serviciu material, palpabil. M-am văzut foarte rar cu Smara și, date fiind relațiile dintre noi, n-am avut nici una, nici alta, prilejul să ne îndatorăm reciproc.

Îi păstrez recunoștință – și cred că aceasta este sentimentul pe care i-l poartă toate kolegele mele în ale scrisului – pentru că, într-o epocă ingrată și zeflemistă față de creația intelectuală feminină, a înfruntat prejudecățile și piedicile întâlnite la tot pasul și ne-a netezit calea nouă, celor de azi. Smara este și va rămâne pentru noi un simbol de muncă, de energie și de perseverență. Ea a fost aceea care pe terenul activității feminine a început totul, a luptat, a perseverat și a învins. Noi, femeile care activăm astăzi pe teren intelectual, social sau cultural, mergem pe drumurile bătătorite de ea, bucurându-ne de roadele muncii ei fără răgaz și, de multe ori, fără convenita și elementara înțelegere din partea contemporanilor.

Regretata noastră censoră a fost o adevărată pionieră și a avut soarta aspră și grea a tuturor care-și recunosc și răspund unei chemări care iese din obișnuit. Ea a luptat din greu ca să deschidă drumuri noi semenelor ei. Nu s-a mulțumit să târască pașii (...) ³²² pe urmele imprimate de înaintași, ci, ca și altă dată Mareșalul Lefebvre ³²³, a avut ambiția de a se înscrie cea dintâi în ziua urmașilor.

Pașii ei au fost energici, îndrăzneți și curajoși, unii sfinși și șovăielnici. Îi plăcea să defrișeze terenuri neumblate, nu se temea de necunoscut, cum nu s-a temut nici de lipsa de comprehensiune a celor din jur.

Tare pe credința ei, a mers mereu înainte. Nimic nu i-a putut clinti entuziasmul cu care plecase la drum. Acesta este și secretul nenumăratelor ei înfăptuiri: citorii, opere sociale, feministe, naționale, literare și didactice. Opera ei literară este una din cele mai fecunde. A scris până în ultimii ani proză și versuri cu aceeași mare ușurință și rară competență.

Smara este și precursora ziaristicii feminine la noi în țară. Dacă nu era exemplul ei, poate că regretatul Const. Mille, nu se gândea în 1904 la femeia redactoare și reporteră, la ziarista care să nu scrie sporadic din diletantism ca până atunci, ci care să lucreze zilnic în redacție, cot la cot cu bărbații. Postul acesta nou, post de experiență, mi-a fost încredințat mie, pe atunci o tânără prea puțin cunoscută, dintr-un oraș de provincie. Iată

---

³²² Cuvânt indescifrabil.

³²³ François Joseph Lefebvre (1755-1820), militar francez născut în Alsacia într-o familie modestă, a cărui ascensiune a pornit de la statutul de simplu membru al Gărzii Franceze regale, devenind general al armatelor revoluționare, apoi mareșal al Franței în perioada Imperiului napoleonian.

deci un motiv destul de puternic, pentru a-i fi recunoscătoare de a fi deschis o nouă poartă activității feminine. De atunci, profesiunea de ziaristă a fost îmbrățișată de toate acele femei care au simțit o chemare pentru relatarea faptului zilnic. Aș dori să fie toate aici, ca să aducă un ultim omagiu aceleia care, în liniștea ei suverană, ne privește fără a ne vedea și ne ascultă fără a ne auzi. Sufletul ei bun se bucură însă că toată truda ei de o viață n-a fost zadarnică.

Cu operele ei multiple și variate, Maica Smara, așa cum îi plăcea să i se zică în timpul din urmă, și-a ridicat zi cu zi, cu propriile ei mâini, soclul ideal pe care se va odihni de aici înainte în sufletele noastre chipul ei energic și luminos. Iar dacă posteritatea, în furia ei de distrugere a trecutului și de vremelnicească auto-slăvire, va uita să-i nemurească învelișul trupesc, va rămâne de-a pururi viu în inimile celor care au cunoscut-o sufletul ei mare și toate înfăptuirile adânc grăitoare, care nu așteaptă consacrarea pigmeilor mânuitori de idoli. Paginile istoriei culturale ale unui popor nu se pot șterge sau falsifica. Este scris cu fapte, cu gând bun și suflet mare și uneori cu multă amărăciune și cu durere.

Iată de ce rămân pururi vii și luminoase peste veacuri.

Acea care a desfășurat cea mai multilaterală activitate din toate femeile unui început de eră nouă, care a fost prima conferențiară, vorbind de 12 ori sub cupola Ateneului, durat în parte și din osteneala ei, aceea care la Roma, în fața nedreptății ce ni se făcea de a ni se contesta originea latină, s-a suit sus pe o bancă și roșie de mânie a strigat cu un glas care a cutremurat zărilor și a amuțit mulțimea cu cunoscutul cuvânt: „Și dacă voi veți tăgădui, se vor scula pietrele să strige dreptatea noastră!"; aceea care a luminat ca dascăliță o bună parte din bunicile și mamele și astăzi, care a îmbogățit patrimoniul literar cu numeroase opere de valoare și, mai ales, aceea care a deschis vremuri noi femeii pe toate terenurile până atunci inaccesibile, necesită toată recunoștința și toată stima neamului care a avut norocul să-i fie obârșie și leagăn.

În numele Soc<ități> Scriitorilor Români, în numele Rev<istei> Scriit<oarelor> și Scriit<orilor> Rom<âni> și al meu personal, aduc aici prinosul nostru de adâncă prețuire pentru minunata sa viață închinată ridicării femeii și propășirii neamului românesc.

Dumnezeu s-o așeze cu dreptii în slăvita și veșnica lui Împărăție.

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 67, f. 1-2, manuscris

53. iulie 1949 – iulie 1950. Memoriile Aidei Vrioni despre zilele de tratament în stațiunea din Călimănești.

Călimănești

Iulie 1949 – Iulie 1950

Ca să te vezi frumos când te uiți într-o oglindă trebuie să fii excepțional de frumos, ca să rămâi tu însuși surprins, sau să vrei să-ți pari frumos. Altfel, obișnuitul acelorași trăsături nu mai trezește nici cea mai slabă coadă a admirației. Afară numai dacă nu ești imbecil!

Joi 14 iulie. Nu știu ce mi-a venit azi să dau grai zilelor. „Și zilele grăesc” am intitulat eu ultima și cea mai dragă a mea scriere. Am dat importanță unor zile care pentru marea majoritate a omenirii n-au avut nici o importanță. Le-am recompensat fiindcă m-au

făcut să gândesc și să vorbesc interesant și original. Scoțându-le la lumină și nemurindu-le în paginile unei cărți, nu le-am mai rămas datoare cu nimic. Dimpotrivă, cred că ele mi-au devenit debitoare. Fiindcă e sigur că le-am exagerat meritele, transfigurându-le. Le-am creat, pentru uzul meu personal, altfel de cum erau în realitate.

Ziua de azi a avut vreun drept la această transfigurare! Mi-a adus ceva așa de excepțional, ca să n-o pot lăsa să moară necunoscută? De ce am smuls-o din șiragul surorilor ei și am așternut-o pe această pagină? A prezentat o importanță deosebită? Defel. Mi-a adus numai la o oră din scurta ei existență, o mică întâmplare care altă dată n-ar fi trezit nici cel mai neînsemnat gând, necum cinstea de a fi încrustată în mozaicul multicolor al slovelor.

Îmi luam baia de acid carbonic, așa cum fac în fiecare zi la ora aceea, de când sunt aici. Și tot ca în fiecare zi, mă găseam în starea aceea minunată de totală destindere, când omul își pierde parcă greutatea lui (...) ³²⁴ și devine ușor ca un fulg. Gândurile înseși nu mai sunt aspre, tumultuoase sau chinuitoare, ci ușoare ca o atingere de fluture. Nu mai dorești nimic, decât poate – inconștient – ca starea aceasta de beatitudine să nu mai înceteze niciodată. Zic inconștient, fiindcă, dacă ar fi lucid, ar însemna că gândurile s-au trezit și odată cu ele s-ar trezi și omul. Odată realizat acest brutal contact cu realitatea, s-ar fărâmița în pulbere văzul unor clipe trăite pe muchia îngustă dintre vis și viață.

Trezirea n-a venit azi sub forma unui contact brutal cu realitatea, ci sub forma unei neașteptate de agreabile surprize. Vârâtă în baia plină cu apă până sus, mă prezentam strămtului interior al cabinei doar sub forma unui chip răsturnat pe căpătaul căzii și bandajat deasupra ochilor cu un șervet alb, ud. Compresa rece, necesară ca să nu-mi vină rău în baie. Ședeam nemișcată ca o statuie (prescripția medicilor) și tot ca la o statuie, sânii mei acum căzuți, dar de totdeauna mici și rotunzi, se ridicaseră în sus sub influența apei acidulate. Corpul lungit sub apă avea o minunată formă de amforă vie. Corpul meu a fost întotdeauna splendid în poziție orizontală. Și chiar chipul devenea impresionant de frumos, în această poziție, altădată. Nu mă gândeam la nimic din toate acestea, în acele clipe minunate de vacanță a gândurilor.

Deodată se deschide ușa și, în locul băeșitei pe care se aștepta s-o vadă lenea și toropeala mea, a apărut în prag un tânăr înalt, brun, cu o figură simpatică, pe care surpriza și curiozitatea se luptau pentru întâietate. Ca împinși de un resort, ochii s-au aplecat lacomi spre fundul băii. Examenul a fost mai mult decât satisfăcător. Ușa s-a închis cu părere de rău, halatul alb a dispărut, ducând cu el strania viziune a unui chip, cu frunte de cârpă, culcat pe marginea unei băi pline cu apă, ca o mască bizară pe care nu se putea citi nici o vârstă. Totul a durat mai puțin decât un minut. O apariție reală, sau un vis?

O undă de plăcere mi-a înflorat corpul... în apele calde ale băii, corpul, întinerit de aciditatea apei și de privirile calde ce alunecaseră pe el. Ce a fost asta? S-au întrebat de odată toate gândurile trezite brusc și grupate la ușa minții ca niște cumetre la o piață de mahala. „Un medic, de bună seamă!” răspunde unul mai potolit. Ușa se deschide brusc și intră repede Lina (băeșita), să vadă cum mă simt? E vizita obișnuită de fiecare zi.

- Cine a intrat adineaori? întreb eu.
- Nu știu. N-am văzut, fu răspunsul scurt al prea ocupatei băeșite.
- Cum era?”
- Un domn tânăr, îmbrăcat într-un halat alb.

---

³²⁴ Cuvânt ilizibil.

– A! de bună seamă, domnul doctor de gardă. Vai de mine! O fi văzut că nu v-am pus cearceaf peste baie!

– Nu e nimic. Ai să-i spui – așa cum este – că asta e dorința mea. Dar bine, doctorii sunt obligați să intre prin cabine chiar când sunt ocupate?

– Cred că nu. Dar dânsul o fi crezut că e liberă la ora asta.

Lina a ieșit ca o furtună, așa cum a intrat. Nici n-am avut vreme să-mi adun bine gândurile, când o umbră înaltă s-a oprit în dreptul ușii. Prin geamurile opace, am văzut cum s-a aplecat asupra buletinului meu medical fixat în ținte de pe ușă; mi-a citit numele și probabil și prescripțiile medicale scrise pe el. A zăbovit cam mult umbra înaltă, ușor încovoiată deasupra buletinului și apoi ușa s-a luminat din nou de golul culoarului.

Când am ieșit, Lina mi-a șoptit discret:

– A venit iar dl. doctor și a citit buletinul dumneavoastră de pe ușă. Mi-a fost așa de frică că (*sic!*) o să mă reclame! I-am spus și eu că dumneavoastră nu vreți cearșaf, fiindcă se înmoaie în apă și răciți.

– Și ce a spus?

– Mi-a răspuns, foarte blând, că nu e nimic. Numai de nu m-ar reclama!

Am asigurată-o că n-o să i se întâmple nimic și am plecat cu o chemare de tinerețe în suflet.

Biata Lina! Dacă ar fi știut că nu era doctorul care venise să pedepsească pe cel care a călcat regulamentul, ci bărbatul înfometat de o aventură! Dar cum putea ea să-și închipuie că „doamna” în vârstă pe care o vede de 4 ani cum îmbătrânește din ce în ce mai mult, a putut să impresioneze, fiind în baie, pe un băiat tânăr și frumos, cum era medicul de gardă din ziua aceea!

Pale fugitive de lumină mi-au înșorit deseori clipele zilei, cineva se gândea la mine. Se gândea la mine, ca femeie. Cu dorință! Așa cum s-au gândit, în tinerețea mea, aproape toți acei care m-au cunoscut. Îmi dădeam seama foarte bine că nu se gândea la mine, cea de azi, ci la corpul acela din baie, cald și ușor rozat, zărit prin transparența apei. Știam că dorea forma umană din baie dar, în același timp, îmi adormea regretele totale mele ieșiri din viața sentimentală.

Mă întorsesem pentru o zi la punctul de unde plecasem acum câțiva ani. O întoarcere efemeră, nu a mea cea de azi, ci a creației iluzorie a unei ciudate confuzii. Ce-mi păsa! O zi întreagă am reținut atenția și am comandat bățile unei inimi tinere.

Și de ce n-aș mărturisi-o? Oare eu n-am simțit, de câteva ori în cursul acestei zile, sclipiri de bucurie care mi-au luminat liniștitul meu peisaj sufletesc?

Nu erau exploziile vii ale bucuriei tinereții, ci veselia aceea mărunță pe care ți-o dă amintirea unei șotii reușite, care te-a amuzat din plin. Ce altceva fusese aventura abia estompată din timpul dimineții decât o șotie, pe care o făcuse ziua de azi pe socoteala tânărului medic și a cărei eroină docilă fusesem eu, fără să fiu măcar consultată, dacă mă învoiesc sau nu să joc acest rol?! Dar oare am fost eu sau o statuie culcată în fundul unei băi, având drept cap o mască fără frunte, o mască ciuntită, în care trăiau numai privirile nostalgice ale ochilor umbriți de toată tristețea renunțărilor?!...

Vineri, 15 iulie 1949. Hotărât lucru! Baia și băeșita joacă mare rol în viața mea de aici!... Întunericul nopții îngropase în el neînsemnata întâmplare de ieri, pe care meșteșugul scrisului o umflase peste măsură. Viața este o nesfârșită serie de dușuri ecoseze, administrate în proporții inegale. Mai mult reci decât calde.

Eu am primit dușul cald, apoi pe cel rece, și tot în același loc: la baie. Era și firesc. La baie se fac dușuri! Așteptam să-mi prepare cabina (mereu aceeași) și ca să-mi treacă timpul mai repede, stam de vorbă cu responsabilă, o persoană foarte drăguță, pe care o cunosc de patru veri. Ședeam pe două scaune alăturate pe culoarul cabinelor și depănam vrute și nevrute.

Lina îmi făcuse baia și trecea preocupată, uitându-se spre ușă, pe deasupra capetelor noastre. Responsabilă o întrebă pe cine caută.

– Oare plecă? întrebă ea drept răspuns, întrebuițând perfectul simplu al oltenilor.

– Cine?

– Doamna aceea bătrână...

Ochii îi căzură din întâmplare peste mine, gura i se căscă într-un *a!* înăbușit, iar mâna i se îndreptă către gură și bărbie, schițând, neterminat, gestul de surpriză, de admirație și de jenă pe care-l fac femeile de jos pentru a exprima oricare din aceste simțăminte. Fu un moment stânjenitor. Eu, cea dintâi, căutai să normalizerez situația:

– E gata baia mea, Lina? întrebai eu cu cea mai firească voce.

– Da, răspunse ea ușurată.

I se luase o piatră de pe inimă. Eram doar cea mai bună clientă a ei și nu voia să mă supere sau să mă piardă. A intrat cu mine în cabină și a redublat de servicii. Când a ieșit, era convinsă că n-am auzit.

Am intrat în baie și, ca în fiecare zi, am căzut din nou în acea minunată stare de destindere, de lenevire și de visare. De data asta însă, gândurile mi-au rămas treze. Aveam nevoie să stea de vorbă cu mine, ca să dezlegăm o anumită problemă.

Așadar, am pierdut orice rămășiță de tinerețe, orice aparență. Cu toate îngrijirile mele fizice și vestimentare, nu mai pot amăgi pe nimeni. În gura acestei femei simple am descoperit adevărul, rosti tare eul meu conștient, în încăperea minții. Nici un gând nu se grăbi să protesteze. Nici chiar cele mai politicoase și mai bine crescute. Tăcere mormântală. Aprobare generală. Adevărul a omorât, dintr-o singură lovitură, toate rămășițele de iluzii și de vise.

Știam, desigur, că nu mai sunt tânără. Nu sunt imbecilă. Îmi ziceam însă că „a nu mai fi tânăr”, nu este întotdeauna sinonim cu „a fi bătrân”. Sunt nuanțe atât de fine, care nu se pot discerne decât de cunoscători. Este același lucru cu frumusețea. „A nu fi frumos” nu înseamnă numai decât „a fi urât”. Poți foarte bine să nu fii frumos, dar nimeni să nu se gândească să spună că ești urât.

Ca să-ți dai seama că ești bătrân, trebuie să-ți simți bătrânețea. Că obolesc mai curând ca altă dată, sau că am diverse boli, nu consideram ca un semn de bătrânețe. N-am avut niciodată un fizic prea rezistent și nici o sănătate prea înfloritoare. Eram obișnuită. Altfel, nu simțeam scăzută nici vioiciunea spiritului, nici a gesturilor, nici a (...) ³²⁵. N-aveam nici unul din simptomele acestei contagioase boli, care este bătrânețea. Până și glasul poartă în el timbrul unei nemuritoare tinereți, după cum și silueta păstrează linia aceleiași radioase epoci a vieții. N-aveam motive să mă consider bătrână, dar nici n-aveam ca să mă cred tânără. Expresiile mele obișnuite, când vorbeam despre mine cea de azi, erau: „nu mai sunt tânără” sau „sunt în vârstă”... Ocoleam cuvântul *bătrânețe*, care sună greoi, obosit și miroase a moarte. Cuvânt care nu trebuia să existe în nici un vocabular.

---

³²⁵ Cuvânt ilizibil.

Mă țineam minte de atâta vreme, îmi revedeam încă atât de clar copilăria, adolescența și tinerețea, și zi de zi îmi privisem imaginea în oglindă, fără să-mi dau seama de urmele lăsate pe figură odată cu trecerea lor. Era natural ca în fiecare *azi* să mă uit pe mine cea de *ieri* și să nu văd că îmbătrânesc.

Astăzi vine Lina, băeșița din Călimănești, și îmi aruncă în față adevărul, ca plesnitura unui duș rece: „Doamna cea bătrână!”

Un gând milos încearcă o slabă consolare: „Femeile de la țară au altă concepție asupra vârstei. Pentru ele, femeia este bătrână dacă a trecut de 40 de ani.

Surâd cu amărăciune și caut să-i mulțumesc gândului prieten. Dar la ce aş încerca să mă înșel singură? Mă cutremur când vreau să-mi fac numărătoarea anilor! Nu credeam vreodată că am să ajung să număr atât de mulți! Ar trebui să fiu mulțumită. Nu era mai rău, dacă eram *numai tânără* și dacă azi nu mai existam de mult?... Depinde de interpretare!

Orice speculație³²⁶ e de prisos. Un fapt e cert: Sunt „Doamna cea bătrână!” Nu sunt supărată pe tine, femeie bună și sinceră din Călimănești. De ce aş fi supărată? Fiindcă mi-ai reflectat vârsta ca cea mai clară și necruțătoare oglindă?

Îți sunt chiar recunoscătoare că mi-ai deschis ochii. Tu cel puțin, ai făcut-o cu sinceritate și naturalețe. Nu m-ai lovit prea tare. Alții ar fi făcut-o poate cu răutate și cu satisfacție. Tu ai făcut-o cu indiferență. Și indiferența este o armă mai puțin tăioasă decât ura și răutatea. Iată de ce în loc să mă mâhnească verdictul tău, m-a amuzat.

E sigur că nu m-am cretinizat, din moment ce păstrez încă simțul realității și mai sunt capabilă să mă amuz pe socoteala mea proprie. Să râd de un adevăr neplăcut aruncat în față, care pe alte femei le-ar înfuria, sau deznădăjdui. Nu e vorbă, acest amuzament s-ar putea explica prin simțul umorului, sau prin faptul că eul meu intim nu se simte atât de bătrân, ca să nu poată reacționa prin glumă. Îmi pare rău numai, că în orele de sfâșietoare tristețe, nu-mi mai pot adormi ascuțitele regrete ale tinereții duse, cu o iluzie de care nu mă mai pot lăsa înșelată. Am încetat de a mai fi amăgitor și amăgită în același timp. Ca și tinerețea, acestea sunt roluri pe care nu le mai pot juca. De altfel, în curând voi înceta de a mai juca și ultimul și cel mai frumos rol: pe acela magnific al vieții!

Călimănești, 19 iulie 1950

Au plecat prietenele bune: Lucica și mama sa³²⁷. Am rămas fără umorul și tonul de răsfăț al mamei și fără vioiciunea și drăgălășia de pisicuță a copilei. Prezența lor era un antidot contra otravei pe care mi-o toarnă în suflet răutatea gândurilor. Amortiseră aceste mari vrăjmașe ale omului. Nu le mai auzeam glasurile de jale și cobe.

Acum s-au trezit toate și, furioase de a fi fost alungate, pentru o vreme, de sentimentul cald al unei prietenii puțin obișnuite, se răzbură cu o cruzime fără margini. Nu mai era nici o pavăză între mine și dușmănia lor.

E o înserare vânăță, tristă și posomorâtă. Nori negri ascund fața cerului și viața își târăște obosită și plictisită osânda zilnică.

Mașina strămtă și inconfortabilă își face cursele obișnuite la Căciulata, încărcată până la refuz de mutre necunoscute și indiferente și îmbâcsită de atmosfera greoaie pe care o radiază atâta curățenie suspectă și atâta risipă de speranțe și îndoieli.

---

³²⁶ Transcriere incertă.

³²⁷ Scriitoarea Lucia Demetrius. Mama Lucicăi, Antigona era o bună prietenă a Aidei.

Totul este cum a fost și totuși nimic nu mai este astăzi – și mai ales la această oră – așa cum a fost până ieri. E ceva surpat, distrus, mort, în ambianța atât de plăcută de până acum.

Nu credeam că prezența unor ființe care ne-au intrat în viață de așa de puțină vreme să aducă în niște suflete, îmbătrânite de ani și de decepții, atâta mângâiere și absența lor să producă atâta tristețe, așa zice chiar jale, dacă nu m-ar speria rezonanța aproape funebă a acestui termen.

Sunt recunoscătoare porțiunii de peisaj din fața mea încadrată în orbita razei mele vizuale: pe fundalul pădurii întunecat de umbrele serii se proiectează trei vile albe, avântate spre cer într-o mișcare grațioasă și elegantă. Oamenii din ele au plecat, așa că nu-mi mai strică nimeni frumusețea decorului.

Întâmplarea a fost bună cu mine și de data asta, oferind privirilor mele nostalgice un peisaj înobilat prin tăcere și însingurare, peisaj care atât de mult se armonizează cu melodia tristă care-mi decolorează acum peisajul meu sufletesc!

328

---

20 iulie

E curios cum o localitate nu-și schimbă înfățișarea pe măsură ce pleacă din ea cei ce o iubesc. Oare aceștia nu iau cu ei nimic din toată componența ei?... Ce aberație! Desigur că nu; dacă ar fi altfel, în scurt timp n-ar mai rămâne decât o ruină, o zdreanță. Bineînțeles, simbolic. Mă refer numai la frumusețe, la farmecul pe care-l degajă acea localitate.

De obicei, tot ce scriu își face stagiul în încăperea minții și apoi iese la lumină. Rândurile acestea se vede că n-au ieșit de acolo, au picat așa tam-nesam din vârful creionului.

21 iulie

Am avut azi pe seară un spectacol interesant, când au venit Cegemiștii³²⁹, noua serie. Curtea dispensarului era plină. Tot felul de mutre. Pe toate se așternuse – de comandă – un strat ușor de mulțumire, de importanță și de superioritate. Aer de oameni umblați! Toți erau atotștiutori.

Stratul însă era așa de subțire, că se putea citi sub el, chiar cu ochii liberi, oboseala, timiditatea, înstrăinarea și teama de necunoscut. În tot, un complex de inferioritate, conștiința de a nu fi pe măsura evenimentului. Nu erau în stare să-și găsească chipul potrivit momentului pe care-l trăiau.

Majoritatea nici nu mai încercau să arboreze un chip străin. Erau numai niște bieți oameni obosiți, obosiți peste măsură, pe fețele cărora nu se mai putea suprapune nici un fel de mască, și care, cu geamantanele lângă ei, nu mai voiau nimic altceva decât un pat să se odihnească.

28 iulie

Trăim seri fermecătoare. O lună minunată transfigurează acest peisaj de vis. Aci o vezi scâldându-se în apele Oltului, aici aprinzând lumini pe creștetul pădurii, aici tremurând în frunzele înfiorate ale bătrânilor copaci, aici binecuvântându-ne cu lumina ei palidă și blândă, ca o mângâiere din alte lumi.

---

³²⁸ Pauză în text, semnalată astfel de autoare..

³²⁹ Turiști sindicali (C.G.M. – Confederația Generală a Muncii).

Stăm până târziu pe terasă și, când intrăm în casă, luăm cu noi părerea de rău că nu putem avea în camera tăcută și întunecată o fărâmă din frumusețea de afară, care să ne închidă ochii și să ne însoțească și în lumea uneori atât de posomorâtă a viselor.

Zilele-mi trec într-o lenevire delicioasă...

1 august

Toate zilele la fel. Dimineața ne luăm apa Nr. 7 în pat, pe care nu-l părăsim decât pe la ora 8. Tăticu fiind mai grăbit, sau mai fometos decât mine, se apucă să fiarbă ouăle la spirt. Între timp mi se aduce laptele fierbinte, pe care-l luăm la o masă mică, la fel cu aceea din Manon. După aceea, punem la loc puținele noastre ustensile de menaj. Odată terminată această operație, tăticu pleacă la plajă, dacă e vreme bună; dacă nu, stă de vorbă cu ai casei, sau citește. Eu rămân să-mi fac toaleta și pe la 10½ pornesc spre baie. Tot ce fac, fac pe un ritm încetinit, ca în unele filme care se difuzează au ralenti³³⁰. Nu mai accept nici o grabă în viața mea. Graba nu numai dizgrațioasă, dar și dăunătoare sănătății, mai ales nervilor.

Cred că am reușit să dau și gândurilor un curs mai încetinit. E natural să intre și ele în ritmul actual al vieții mele de aici. Baia este o voluptate pentru mine. Trăiesc ca în transă. Parcă plutesc. Și gândurilor le este lene să gândească. Zbor goale de colo până colo, fără să-mi producă nici o oboseală. Mă simt atât de bine, că mă feresc să fac cel mai mic efort. Nici măcar nu încerc să prind pe vreunul ca să-i precizez sensul. Toate sunt vagi, fără sens și fără pondere. Voluptatea golului, a neantului, a neființei!...

Iau contact cu viața în parcul împodobit cu flori, ca o adevărată minune. Păcat că oamenii îmi strică decorul. Le scrutez chipurile să citesc un gând, să prind o expresie. Nimic, absență totală de materie cerebrală. Gloată, nu individualități.

Că unii sunt mai mult iar alții mai puțin reușiți, n-are importanță, din moment ce formula creației este (rămâne) aceeași. Or, numai un nebun sau un imbecil ar putea să-și atribuie o altă origine decât a semenilor lui. Toți suntem egali. Ceea ce ne deosebește este numai ideea ce avem despre viață și despre datoriile ce avem față de ea și de oameni... Cerem de la ea toate fericirile și nu-i dăm nimic în schimb. Nu știm nici că viața nu este numai a noastră, ci a tuturor în mijlocul căroră trăim și căroră le datorăm aceeași grijă și aceleași... ca și nouă înșine. Acesta este rolul nostru aici pe pământ: să muncim pentru fericirea omenirii, din acest tot imens și atât de interesant din care facem și noi parte.

– După cum se vede, propovăduiești religia muncii.

Nina înalță din umeri:

– O³³¹ propovăduiesc?! E prea mult zis. Parcă pot face eu singură ceva? Pentru moment, mă mulțumesc că mi-am făcut din muncă un crez și sunt fericită.

– Frumos lucru!

– Și nu numai eu. Sunt mulți ca mine. Nu așa de mulți câți aș dori eu, dar totuși sunt. Îți voi povesti un caz ca să crezi că există fericirea. Fericirea prin muncă.

De pus în *Fericirea*

... nu este o muncă peste puterile mele care să mă... și să mă doboare. Este o muncă frumoasă, utilă semenilor mei, o muncă care-mi înseninează și-mi rostuieste viața, ca un curs liniștit și limpede.

... și dacă suferi atât de mult de pierderea celor dragi d-tale, de vină este puținătatea voinței ce ai de a învinge durerea. Dacă nu ți-aș cunoaște frumusețea

³³⁰ În mișcare lentă, încetinită. (*fr*).

³³¹ Fragment de text din pagina anterioară.

sufletească, aş zice că ești leagănul care suferă mai mult decât sufletul d-tale. Este (...) ³³² unui fel de viață afectivă și domestică cu care te obișnuiești și care a încetat brusc. Plânge această viață, plânge (...) ³³³ la care crezi că ai dreptul, plângi...

Este un apostolat, pe care-l îndeplinesc fără să mă cruș și totuși fără să obosesc. Pentru mine, Viorica este lumina vieții. Cei ce n-o cunosc, orbecăiesc prin întuneric și prin marasm, ca niște infirmi. Și dacă ar fi numai atât! (...) ³³⁴

ANR, SANIC, fond personal Vrioni Aida, dosar 54, f. 1-12, manuscris

54. 1951, martie 23 – octombrie 21. București, Călimănești. Jurnalul Aidei Vrioni din zilele 23 martie - 21 octombrie 1951.

Jurnal 23 martie 1951 – 30 aprilie 1951

Vineri, 23 martie 1951.

S-a înțețit frigul. Astă noapte cred că temperatura a scăzut sub zero. Cu sănătatea e iar tot prost. Tăticu' e mai bine. S-a dat jos din pat. Nu vrea însă să stea la un loc și nici regim nu vrea să facă! Nu știu ce o să mai fie cu el.

Eu am o stare proastă și de dispoziție și de sănătate. Toate merg anapoda. Și frigul care nu încetează. Trebuie să ținem mereu focul în sobă la mine în odaie. Fiind atât de slăbiți, mi-este mereu frig, deși e soare afară. Soare cu dinți! cum se zicea în copilăria noastră. Înainte de dejun a venit Mitică ³³⁵. Văzându-l, plângeam!

Toată ziua a fost frig. Pe seară a venit Lala. Ne-a adus 1 kg zahăr și o iconiță pe care a purtat-o ea la gât, când s-a făcut sănătoasă. A stat până la 8. Mi-a făcut mare plăcere. Seara eram tare obosită, am avut nervi până am adormit.

Sâmbătă 24 martie.

Frumos, dar rece. Mie mi-e mereu frig. O repetiție generală a frigului etern ca să mă obișnuiesc cu el?

Azi am avut toată ziua musafiri. Seara eram extenuată. Înainte de dejun, a venit Lucica, fără să mă aștept. Mare bucurie! Pe seară, au venit Gaby, Dorina și Florinel ³³⁶ cel mic. Mai târziu, a venit și Vritos, doctorul prieten.

Duminică 25 martie.

Scriind data, mi-am amintit că azi este Buna-Vestire. Altfel, nici n-aș fi știut! Unde ești, împărătească sărbătoare a primăverilor copilăriei și tinereții mele? Ai murit înaintea mea! Ce păcat! Uneori, în iernile frumoase și scurte, veneai cu liliac înflorit. Ne bucuram de venirea ta. Azi, în curtea noastră, numai sidonia a înflorit. M-am dus până la ușa de afară s-o văd. Nu e pe deplin înflorită, dar pe toate crengile sunt agățate perle de cristal roșu, ca niște picături de rouă. A îmbobocit sidonia! Ea reînvie în fiecare primăvară, numai viețile noastre nu mai reînvie niciodată! De mi-ar reînvia măcar sănătatea!

---

³³² Cuvânt ilizibil.

³³³ Cuvânt ilizibil.

³³⁴ O pagină foarte ștearsă, ilizibilă.

³³⁵ Dumitru Mateescu, fratele Aidei.

³³⁶ Probabil o greșeală a Aidei: numele copilului era Mugurel.

E o vreme minunată. Soare din plin. Nu e așa de cald ca săptămânile trecute, dar nici așa rece ca în ultimele zile. Mă bucur de soare, de lumină. Și sunt bucuroasă că azi, înainte de dejun, a venit Lucica, care a stat mai mult de o oră cu mine. Numai noi două. La urmă a venit și tăticu', care este marea bucurie a vieții mele. Ce bine ne înțelegem noi trei! La 12½, a plecat Lucica, acum mai vine tocmai după zilele Paștelui! M-am melancolizat, dar nu am simțit tristețea altor plecări. Ne așteaptă aici primăvara, vara, Călimăneștii... Și pe urmă, azi am avut și o consolare: am rămas cu soarele! E o revărsare de lumină în camera mea, în care nu pot sălășui gândurile negre.

Astăzi este Paștele catolic, sărbătoare pentru Florica. Este într-adevăr, un Paște sărbătoresc. Lumină, soare, liniște. De-ar fi și la al nostru tot așa de frumos!

Eram prea liniștiți ca să-mi fie bine toată ziua! Înainte de masă am avut iar vechiul meu fenomen de dedublare a personalității și amnezie parțială. Mă întreb de ce? M-au oboșit prea mult vizitele prea lungi și zgomotoase? Nu știu. În orice caz, mare spaimă am simțit, când vedeam cum mă pierd. Mi-a dat Florica bromură, m-am culcat puțin și m-am liniștit. Groaznică senzație am simțit când vedeam cum nu mai cunosc numele celor mai obișnuite obiecte din preajma mea! Și celălalt eu al meu, care gândea și acționa altfel decât mine și ale cărui gânduri și acțiuni nu le puteam prinde și opri pe loc. Nu e vorbă, nici pe ale mele nu le puteam prinde. Un om care trăiește și acționează pe două planuri șubrede. Grozăvie!

După prânz am dormit și m-am sculat mai liniștită. Pe seară au venit Viorica și cu Catinca³³⁷. Am stat până la 9 trecute. Mare bucurie pentru sufletul meu. Am luat cafeaua împreună. Când au plecat, Catinca s-a întors din ușă, s-a dus în fața icoanei și a zis cald: „Doamne, Doamne, te rog să trimiți sănătate mamei mari!”, pe urmă a plecat. Mi s-a topit sufletul de duioșie și fericire. Un mic vlăstar al meu se roagă pentru sănătatea mea! Nu se poate ca Dumnezeu să nu asculte rugăciunea nevinovăției. Mi-a spus Viorica că (*sic!*), în fiecare seară, Catinca se roagă pentru mine! Scumpă și bună fetiță!

Luni, 26 martie.

Am dormit bine astăzi noapte. Nu m-am mai sculat decât o dată. Azi dimineață am deschis ochii pe un cer înnorat, cu tendințe de înseninare. A început însă un vânt de primăvară frigos, cerul s-a înnorat de-a binelea și iar trebuie să stăm cu foc în sobă.

Tăticu' a ieșit pentru prima oară în oraș, pentru merinde, care nu se prea găesc, iar cele care se găesc sunt grozav de scumpe. Am vorbit și aseară, și azi, cu Gicuț la telefon, pentru Călimănești. Vremea este rece, plicticoasă, m-a indispus grozav. Și starea sănătății mele mă îngrijorează mult, a plouat ca vara.

Marti, 27 martie.

Tot nor, tot frig. Dora n-a venit azi și tăticu' iar s-a apucat de treabă. Și abia azi e o săptămână de când i-a fost așa de rău! Sunt tare necăjită. Ce ne-am face, dacă vom rămâne iar singuri? Eu nu pot fi de nici un folos. Florica e mai mult pe drumuri și tăticu' se va prăpădi cu toată treaba seai.

Dumnezeule mare! Toate nenorocirile cad pe capul nostru! Pielea de pe partea stângă a capului și urechea parcă sunt trase în chingi. Și ce e curios, fenomenul se agravează când fac cât de puțină treabă în casă, când scriu, când citesc și când am vizite prea multe sau prea îndelungate.

---

³³⁷ Catinca era fiica Vioricăi Vrioni.

Cred că are să plouă și azi. Și așa a și fost. Atmosfera s-a făcut de cenușă și a dat o ploaie grozavă cu grindină. Din fericire, au fost numai pietricele mici, cam ca bobul de mazăre. Tare mă indispuce vremea asta! După ce a mai stat ploaia, a venit și Dorina, care ne este de mare ajutor și ne mai înviează atmosfera casei. Mi-a pus iar ventuze pe regiunea rinichilor.

Miercuri 28 martie.

De dimineață vreme bună, dar frig. Sănătatea aceeași. Mâna se umflă încet-încet. Astă noapte m-a durut destul de tare. Poate și din cauza timpului, care nu se mai stabilește odată. Seara a venit dr. Popescu Buzău.

Joi 29 martie.

M-am sculat de dimineață. Așteptam noi doctori: pe dr. Mateescu să ne ia sânge (mie și lui tăticu') pentru uree și pe dr. Monda să ne ia tensiunea. Se vede că, la o anumită vârstă, organismul omului începe să bată câmpii. Răstoarnă toate regulile. Stau mai mult în pat, mă obosesc foarte puțin, țin un regim foarte sever și totuși starea generală a sănătății mele se agravează. Ultima oară când mi-a luat tensiunea am avut 18, astăzi am 19! Pentru ce? Mister! Tăticu' a avut 14½ săptămâna trecută, era bună, și după criză și după ce i se luase sânge, azi are 17½! Pentru ce? Iar mister! Sunt curioasă să văd mâine cum este cu ureea. Nu m-aș mira să fi crescut și ea, a avut atâtea fluctuații! La începutul bolii 58, după zece zile regim drastic 34, la 30 ianuarie 56, după zece zile 46 (scădere mai puțin decât întâi). La 18 martie, 68! Să vedem mâine, peste zece zile, cum o să fie!

Tăticu penultima dată a avut 50 și ultima oară 54. Vom vedea mâine.

Azi a fost o vreme minunată. Am stat de la 3 până la 6 pe un chaise-longue, pe terasă, în plin soare. Mi-am încălzit prăpădițele mele oase. M-am simțit așa de bine, vârată în acest cuptor natural! În casă s-a făcut mare curățenie. Eu nu mai iau parte la nimic. Sunt în marginea vieții! Mă uit la ea, cum curge în cursul ei obișnuit și pe mine m-a aruncat la mal ca pe-o epavă complet stricată.

Seara a venit Manina. Ca în toate serile, am fost foarte obosită.

Vineri, 30 martie.

Nu știu de ce nu dorm noaptea așa cum dormeam altă dată. Acum mă scol la o oră oarecare și nu mai pot adormi decât cu mare greutate. Astă noapte m-am trezit la 3 fără 10 și n-am adormit decât pe la 5. Un somn așa trunchiat mă lasă obosită toată ziua următoare. Azi e aceeași vreme sărbătorească de ieri. Mai avem o singură zi din martie și mă strânge inima când văd cum se duce primăvara. În curând va trece și vara și ne vom găsi din nou în pragul iernii. Ce îngrozitoare iarnă am dus! Din cauza bolii, nu din cauza iernii, care a fost cum nu se poate mai blândă. Totuși s-a înăsprit și ea câteodată. Și pe urmă, tristețea nopților, care începeau de la ora 4, iar când cerul era întunecat începea și mai devreme. Singura lună care m-ar bucura de perspectiva unui timp frumos mai îndelungat ce va să vină, ar fi sfârșitul unui februarie frumos. Atunci poți să socotești că ai 7 - 8 luni înaintea ta de vreme bună. Dar, de obicei în februarie e frig și câteodată și în martie și în aprilie și până să te bucuri de soare și cald, ai văzut că au și trecut, fără să te fi bucurat de ele. Și, pe urmă, cele trei luni de vară trec ca un vis. Eu nu știu aproape niciodată când e vară. Poate că nu sunt acasă. Schimb peisajul obișnuit pe unul mai răcoros. Și, când mă întorc acasă, găsesc că a și venit toamna în casă și în grădină. Și iar începe vremea rea și iarna cu tot cortegiul ei de frig, de zile scurte și de tristeți pe suflete. Dar oare voi mai ajunge anul acesta să mai

trăiesc o iarnă? Numai Dumnezeu știe! Atunci la ce bun să-mi mai fac sânge rău pentru un anotimp în care eu voi fi poate la adăpost (?) sub pământ? De ce am gânduri negre azi, când e numai soare și lumină? Azi, când am primit o scrisoare de la Călimănești, care mai dă speranțe că în curând voi fi acolo? Presimțiri, sau tristețea mi-a devenit o boală³³⁸ tot atât de (...)³³⁹ ca acestea care-mi macină corpul și vloga?

După prânz, am stat iar culcată pe chaise-pliant la soare. Mi-a plăcut, dar mai puțin ca ieri. De ce s-ar fi tocind senzațiile atât de repede? Fiindcă s-au repetat prea mult în decursul anilor? Sau fiindcă din claviatura sensibilității mele au amuțit tinere note? Sau fiindcă toată viața am fost amatoare de inedit, de noutate?

Nu pot să-mi explic și nici nu încerc să-mi sparg mintea cu întrebări ale căror răspunsuri nu pot să-mi servească mult timp.

Pe seară a venit Dorina. Tot drăguță și îndatoritoare.

Sâmbătă, 31 martie.

Mi-a telefonat d-rul Monda de dimineată. A fost încântat auzind că mi-a scăzut ureea și mie și lui tăticu'. N-a mai lărgit regimul. Mi-a dat vești bune „principial”. De-ar da Dumnezeu să se realizeze! La El toată speranța! Ar trebui să fiu fericită azi și chiar sunt mai bine dispusă decât în ultimele zile. Nu pot însă să mă bucur din plin, fiind foarte obosită. Nici bucuria n-are destulă putere ca să înfrângă oboseala.

Te pomenești că veștile bune, dacă se vor adevăra, vor fi inutile. Aceea căreia i-ar fi servit și s-ar fi bucurat de ele, va fi poate plecată spre necunoscutul cel mare și veșnic! Sau, poate, nu știi! Voi mai fi încă aici. Doamne! Ce om bun este d-rul Monda! Extraordinar de bun! Poate la o mie de oameni să mai existe un exemplar la fel! E fericit când poate să facă un bine sau să facă o bucurie unui seamăn al lui. Și noi am fost așa! Dar la ce a servit? Nu suntem acum dăruiți lipsei și uitării? Să-l ferească D-zeu pe Monda să facă experiența noastră! Prea e tristă și prea îți zdrobește viața!

După masă am ieșit iar pe terasă, la soare. M-a apucat capul și ceafa. Cred că nu-mi face bine soarele la cap. Trebuie să-l țin adăpostit sub o umbrelă. Și la stomac nu mi-a fost bine azi. De azi, o stare proastă generală. Și cu inima o duc prost. Respirația scurtă și mare oboseală. Gânduri negre. O totală deznădejde!

Duminică, 1 aprilie.

Ziua de naștere a Floricăi. Pe cât s-a putut, s-a dat un aer sărbătoresc. Câteva flori de la prietene și niște splendide crenguțe de prun înflorit de la Florin. Îmi pare rău că vremea nu mai e așa de frumoasă ca în ultimele zile. Cerul e umbrat de o perdea subțire de nori albi. Poate mai târziu va ieși soarele, ca să ne bucure. Eu nu mă simt bine. Proiectasem să mă îmbrac azi, să pun o rochie. Ar fi fost prima de la 25 octombrie 1950. Nu știu însă dacă voi putea să-mi îndeplinesc dorința. Mă simt tare slăbită. Am aceeași greutate în regiunea inimii.

Pe seară, totuși, m-am îmbrăcat și am trecut la Florica. Toate prietenele ei s-au arătat încântate de a mă vedea. Civilizație! Aspect de părere de bine, cu gândurile aiurea! Nici nu se poate altfel. Femei tinere, pentru care boala mea și gândul morții sunt la extrema

---

³³⁸ Transcriere nesigură.

³³⁹ Cuvânt ilizibil.

limită a preocupărilor lor de azi. Poate că și eu am fost la fel, când eram de vârsta lor. Deci nici o învinuire. Doar satisfacția tristă că tot ce am prevăzut a fost adevărat.

Am stat cam vreo jumătate de oră și pe urmă m-am întors în camera mea, în patul meu, cu un sentiment de ușurare. Eram așa de obosită. Patul, care până acum mi-a ajuns ca locaș al bolii, mi-a devenit de cinci luni cel mai sigur și cel mai cald adăpost. Mi-e drag ca un bun prieten și vin către el cu siguranța că-mi va ușura suferința.

Am avut și eu un mic musafir, pe delicioasa mea nepoțică: Catinca. Sunt însă îngrijorată de starea ei: avea frisoane și era tare indispusă. Cred că o și doare ceva, dar nu vrea să spună de frica doctorilor și a injecțiilor. De-ar da Dumnezeu să fi fost doar o simplă părere a mea!

A venit la mine și dr. Carp și mi-a tras iar un zavrac³⁴⁰. Mereu același lucru: să fiu mulțumită că sunt cum sunt și să fiu recunoscătoare lui Dumnezeu că n-am murit (!) sau că n-am rămas mută, oarbă, tâmpită, sau cu toate membrele înțepenite. Îmi dau perfect de bine seama că are dreptate și el, și doctorelul, dar nu pot să nu mă plâng când am fel de fel de dureri, mai ales în mână, și când văd cum îmi trag picioarele ca un schilod, eu, care eram numai viață, eleganță și vioiciune. A trebuit să nu mor, se vede, fără a nu-mi cunoaște o stare de inferioritate. Din fericire, fizică!

Ziua și seara au fost agreabile. Cîrîpît de tinerețe prin celelalte camere. Eu, singură, în marginea vieții. Spectatoare tristă a unui film vesel.

Măine aștept pe doctorul homeopat Nicolicescu. Încerc și cu știința lui. E singura mea nădejde! Dacă și asta se năruie, nu-mi mai rămâne nimic.

Luni, 2 aprilie.

Întuneric în cameră ca iarna. Pâclișoara cade de sus în straturi dese, ca și cum s-ar cerne cenușă din văzduh, printr-o sită imensă. M-am sculat foarte de dimineață azi. Eram în așteptare. Trebuia să vină și doctorul homeopat Nicolicescu și preotul Vască cu botezul. Așteptarea a durat cam mult, până pe la 12 și, cum se întâmplă întotdeauna, au venit amândoi – nu odată – dar în același timp. L-am revăzut cu bucurie și cu căldură sufletească pe bunul părinte. Nicolicescu m-a prins de cum a intrat. Mai întâi, o apariție simpatică. Vioi, sigur pe el și tot așa de sigur în mișcări, în gesturi și în vorbă. Nicio reticență, niciun ocolîș. Totul pe față. Inspiră încredere și atrage mărturisiri, pe care le faci sincer și de bună voie. Egal de interesat de suflet și de materie. Nimic teatral, nimic căutat, nimic apretat în toată înfățișarea lui și în tot felul lui de a fi. În comportarea lui față de oameni întrebuițează o familiaritate de bună calitate, care nu jighește și nu zbrârlește sensibilitatea. Arată pe omul dintr-o bucată, fără ascunzișuri.

Când a intrat, am crezut că are între 35 și 38 de ani. Și am surâs surprinsă când mi-a spus că e mai mare decât doctorelul. Oare homeopații or fi cunoscând vreun elixir al tinereții veșnice? Dacă ar putea cunoaște și elixirul care m-ar putea face sănătoasă! Mi-ar plăcea să vorbim mai des împreună. Dar nu-mi permit mijloacele financiare. Tăticu' iar nu se simte prea bine. Iar are ochii roșii și îl supără. Sunt tare îngrijorată!

Marti, 3 aprilie.

---

³⁴⁰ Zavrăc, zabrac (din limba rusă) înseamnă muștrare aspră, ocară, încercarea grea, primejdie. (sursa: DEX 09-2009, via DEXonline, accesat la 19 oct 2020)

Azi sunt foarte obosită! E o vreme sărbătorească, o vreme care-ți dă gust și puteri noi de viață plină, bogată! Mie, dimpotrivă. Mă trage cu ea într-o lume necunoscută, unde este numai liniște. Nici pic de viață. Numai liniște, liniște încremenită în văzduhul înecat în mare. Am o nevoie imensă să dorm și să dorm mult, mult de tot. Să dorm chiar somnul de veci, numai să găsesc odihna de care am atâta nevoie. Aseară am avut nervi până am adormit și astă-noapte am avut dureri grozave în mâna bolnavă și genunchiul, în picior. Când se vor termina odată toate acestea? Sunt atât de obosită de greutatea bolii și atât de plictisită, atât de plictisită!

Și totuși e așa de frumoasă viața, așa cum mi se arată azi, încrustată în lumina strălucitoare de afară! Cum aș vrea s-o mai reîncep iar! Chiar și în alte condiții, numai să-mi păstrez același cap. Mobila din interior! Să nu lipsească nimic. Am ținut așa de mult la ea! Și ea, la rândul ei, m-a servit atât de strălucit!

În aceste zile proaspete și totuși nostalgice de primăvară luminoasă, asist în fiecare zi la o nouă minune. Faptul de a deschide ochii pe viață, pe lumină, în fiecare dimineață, constituie pentru mine un adevărat miracol. Cum de mă scapă Dumnezeu din ghearele nopții care vrea să mă înghită, este mai presus de priceperea mea. Vrea oare D-zeu să mă mai păstreze pe pământ?

Ziua s-a menținut frumoasă până seara. S-a săpat în grădină și s-a însămânțat. Totuși taticu', deși se ocupă cu grădinăria, care-i place așa de mult, este atât de trist, plictisit și taciturn. Mi-e așa de frică să nu se bolnăvească!

Miercuri, 4 aprilie.

Toată noaptea am avut dureri în mână, care se prelungesc până în spate și în față, spre inimă. Mâna (palma până la încheietura în brațul) este umflată și complet înghețată. Mă întreb ce o să mai poată face Nicolicescu dintr-un corp așa de șubrezit. Trebuie însă să am credință: „Credința ta te va mântui!” a zis Mântuitorul. De-aș putea avea atâta credință, ca să mă mântuiesc!

Azi e vreme urâtă, frig, vânt, nor. Am făcut iar focul de sobă, totuși picioarele îmi sunt înghețate în pat, sub două pleduri! Sunt plictisită și prost dispusă. Taticu' a fost de dimineață la judecătorie. A venit Mitică. Încolo, nimic important. Vreme urâtă și mutre plouate.

Joi, 5 aprilie.

Am început doctoriile trimise de dr. Nicolicescu. De mi-ar fi de vreun ajutor! Deocamdată iar mi s-au umflat vinele mâinilor și s-a făcut vânăt în jurul lor, ca și cum s-ar fi revărsat sângele sub piele. Mâna bolnavă e rece ca gheața. Mă îngrijorează înțepeneala unei vine sau unui mușchi (mai știu eu ce!) care merge la inimă. Am respirația scurtă și cam greoaie.

A venit Izu. Așteaptă să le vină pensia ca să plece în Israel. Deși ei singuri au cerut să plece, atât el, cât și Litta, sunt într-o stare sufletească foarte proastă. Nu e ușor lucru să te duci într-o țară necunoscută, fără niciun ban, să părăsești țara în care te-ai născut și să lași în urmă mamă bătrână, frați, surori, nepoți și prieteni. Este o sfâșiere sufletească, ca și cum ar muri toți! Litta a avut alaltăieri un leșin, o criză de inimă. Acum e ceva mai bine. O înțeleg deplin. Grație sensibilității mele exagerate, întotdeauna sufăr în locul celui care-mi povestește suferințele lui. Sărmanii de noi, oamenii! De ce oare nu ne transformăm complet în roboți, niște păpuși mecanizate fără suflet, fără inimă, fără simțire, fără inteligență, numai cu brațe puternice, create de păpușari pentru muncă continuă. Nici stomac n-ar trebui să aibă roboții, ca să nu mai piardă vreme cu mâncarea și cu cozile (*sic!*) de la magazinele alimentare.

După prânz au venit Dorina, Cocuța și Mugurel. Îmi pare foarte bine când vin, tot se face prea mult zgomot și obosesc îngrozitor. Seara n-am putut dormi până la 1. Enervantă insomnia, mai ales că nu mai pot lua nici luminalete³⁴¹. Nu am voie să iau nicio doctorie decât cele date de dr. Nicolicescu. Am avut durere mare în mână și în braț. Vinele stau să plesnească.

Vineri, 6 aprilie.

M-am sculat foarte prost dispusă. Tot vreme urâtă și m-a durut în piept către inimă și în toată partea dreaptă. Partea cea bună! Respirația, ca și astă noapte, scurtă și greoaie. Pulsul încetinit. Desigur nu mă așteptam să mă fac bine din prima zi, dar nu mi-a mai fost rău! De ce sunt plină de dureri? Lucrează medicamentele? Sunt tare plictisită și mă întreb dacă n-ar fi mai bine să mor. Cel puțin scapi de tot: și de dureri, și de necazuri și nici nu mai plictisești pe cei din jurul tău. Scapi și de singurătate.

Tăticu' nu poate sta cu mine dimineața. Îl ocupă Florica la bucătărie. Azi a ieșit de acolo aproape fără suflare și extrem de obosit. Dacă-i zic să se mai cruțe, începe să țipe. Și eu nu mai pot să suport. Tare mi-e teamă să nu-l pierd și pe el: singurul meu sprijin și singura mea dragoste. Ar fi minunat dacă am pleca amândoi pentru călătoria cea mare. Dar, parcă e după vrerea omului!

Toată ziua a fost frig și a și plouat de câteva ori. Seara a venit Marioara. Pe mitocanul sufletesc nu-l poate schimba nici averea, nici voiajurile, nici relațiile cu lumea bună... Rămâne așa cum s-a născut. Pentru un timp, o creasem³⁴² din nou, pentru uzul meu personal. Acum am s-o las să-mi cadă din mână, cum am făcut odată cu Starețul de la Dunăre. Își va regăsi vechea ei formă: cea sinceră, cea adevărată. A spus niște minciuni lui frate-său, să te îngrozești. Minciuni, pe care le-a pus în gura lui tăticu', care este furios.

Viorica e revoltată la culme. A mai pierdut (...) ³⁴³ o casă: pe a noastră. Firea noastră nu suportă fățărnicia. Să și-o răspândească prin alte case!

Azi a fost ziua lui Florinel. Sunt 44 de ani de când am avut prima bucurie a maternității! Ce fericțiți eram și ce tineri eram, și eu și tăticu'! Credeam că fericirea noastră va dura cât lumea. Păpușelul mic de lângă mine era toată viața noastră. Zările erau strălucitoare până în străfunduri și nu mai era loc de nici un necaz, de micile tristeți. Uitate erau toate cele duse și viitorul ne apărea îmbrăcat în hlamidă împărâtească. În ziua de 24 martie/6 aprilie 1917 începea adevărata noastră viață, cea cu prelungirea în timpuri. Doi ochi frumoși, negri, ne luminau și ne încălzeau calea vieții, pe care niciodată nu mai puteam întâlni tristețe.

Și totuși, azi suntem împovărați de tristețea fără margini a bolilor și de situația în care ne aflăm. Atunci eram tot în pat: mamă tânără de tot, mamă cu o ședere de câteva ore. Azi sunt tot în pat, dar grav bolnavă, bătrână, obosită, plictisită, cu un picior și o mână betegite și cu spaima să nu-mi cuprindă scleroza tot corpul. Mâna stângă mi-e înțepenită și îndurerată, iar piciorul stâng îl târâsc, așa cum târau unii cerșetori pe care îi întâlneam în drum. Schilodită, eu, femeia cu silueta elegantă și cu prestață, admirată de toți! Iată ce a ajuns mama tânără și radioasă de acum 44 ani! Am trăit prea mult!

Dar păpușelul de lângă mine? E un om aproape matur, cu tâmplele încărunțite, cu ochii îngândurați și cu nenumărate griji și preocupări. Doamne! Ce face viața din noi! Și ce

---

³⁴¹ Transcriere incertă.

³⁴² Transcriere incertă.

³⁴³ Cuvânt indescifrabil.

caraghioase jucării suntem în mâinile ei! Ne trage de sfori când vrea și cum vrea! Micuțul meu Florinel! Când l-am sărutat azi, am simțit sub buzele mele aceeași senzație pe care am avut-o când am sărutat pentru prima oară pe pruncul de acum 44 ani. Pentru mine e tot copilașul meu adorat, așa cum e și Viorica. Dumnezeu să le dea viață, sănătate și să-și întoarcă norocul față spre ei. Să nu mor până nu i-oi vedea eliberați de griji și de necazuri!

Sâmbătă, 7 aprilie.

În dimineața asta sunt 44 de ani de când, după o noapte ciudată, cu vise mititele, populate cu un copilaș, căruia nu-i reținusem încă bine figura, m-am sculat puțin cam amețită și în întunecimea camerei, m-am întrebat cu o spaimă mititică (totul era mic în noaptea și dimineața aceea): „Oare e adevărat că sunt mamă? Am eu un copil?” Un scâncet mic de tot îmi răspunse întrebării. Și bucuria din ajun îmi cuprinse iar toată ființa. Pusei mâna ușor alături de mine și dădui de un corp mic și cald. Era adevărat! Eram mamă! L-am tras ușor lângă mine, cu slabele mele puteri, și l-am lipit de corpul meu, încălzindu-ne reciproc cu căldura aceleiași vieți, trecută în trupșorul mic. Femeia care n-a cunoscut bucuria fără pereche de a fi mamă nu se poate lăuda că știe ce e bucuria. A trăit degeaba. Superficial. A trăit în marginea vieții. Nu în miezul ei cald și bogat. Mulțumesc lui Florinel și Vioricăi că n-am trăit degeaba.

Timpul ar vrea să se însenineze azi, dar văd că nu izbutește. Poate mai târziu. Azi am mâncat la masa mare cu tăticu' și cu copiii. Din ziua de 29 octombrie nu mi-am mai ocupat locul meu la masa familiei. A fost o mare bucurie. Poate dă D-zeu de mă fac sănătoasă! Sunt însă mereu îngrijorată de tăticu'. Nu știu de ce are ochii și pleoapele roșii și o proastă dispoziție! Mi-e teamă să nu se autosugestioneze și să se convingă că are cine știe ce boală! Ar fi o mare nenorocire! Pe seară a venit Dorina.

Duminică, 8 aprilie.

Zi splendidă. Sărbătorească, duminică. Ce bine! Și sufletul e mai liniștit și mai puțin trist. Ce influență binefăcătoare are asupra mea vremea bună și mai ales, soarele! Pe seară, a venit Dorina și mai târziu, doctorica.

Luni, 9 aprilie.

Am mereu dureri mari, mai ales în mână și în braț. Ceea ce este curios e că durerile sporesc pe zi ce trece. Oare și homeopatia n-o să-mi fie de nici un folos? Sunt foarte dezamăgită. Mai m-a remontat puțin venirea Lucicăi. A fost lângă mine din prima zi când am căzut bolnavă. M-a găsit azi destul de bine ca figură și stare de spirit, dar s-a speriat că sunt tot în pat. Mi-a făcut mare bucurie venirea ei. Poate că o să stea în București, până vom pleca la Călimănești. Dacă vom putea pleca! Dacă starea mea nu se mai îmbunătățește, cred că n-ar fi prudent să plecăm din București.

Seara am oprit pe Lucica să mănânce cu noi. Și ea e atât de supărată! Are dureri în inimă, tensiune și trebuie să-și ia mereu sânge, ca să nu aibă vreun șoc.

Marti, 10 aprilie.

Azi am avut o zi bună. Am fost veselă și vorbăreță cum de mult n-am fost. Asta se datorește vizitei Madeleinei. Văzând cum m-a transformat prezența ei, mi-am dat scama cât mi-e de dragă. Mi-a amintit toate frumoasele noastre seri din ultimii ani. Și ea m-a găsit foarte bine ca figură și a rămas chiar surprinsă. I-am spus și ei, așa cum spun la toți care se

miră, că eu sunt „trompe l’oeil”³⁴⁴. Înșel ochii. Dacă aş muri mâine de pildă, Madeleine n-ar putea să creadă. Întotdeauna am fost așa, ca bietul Panait Istrati. El însă își zicea „trompe la mort”³⁴⁵. Și până la urmă, tot ea l-a înșelat.

Madeleine a plecat la prânz. După masă am ieșit pe terasă și am stat aproape două ore pe chaise-longue la soare. A fost așa de bine! Înfofolită în șaluri și pleduri și cu soarele deasupra! Cum am intrat în casă, iar mi-a înghețat mâna bolnavă. Mână de cadavru, zic eu. Oare am început să îngheț de la mână?

Pe seară m-a apucat iar melancolia apusului, melancolia aceea care-ți taie aripile tuturor viselor.

Miercuri, 11 aprilie.

Nimic interesant. Aceleași și aceleași dureri. Bietele mele vine! Cred că au să plesnească într-o bună zi! Se poate și asta! Nimeni nu moare de sfârșitul pe care l-ar vrea! Nici chiar de acela pe care-l bănuiește, de care se teme! Sfârșitul e neprevăzut, ca și ceasul morții.

Azi a venit Sonia cu fetița. Are numai trei săptămâni. Este mică și roză ca un pisoiș. Nu pot să zic: mică ca (*sic!*) o păpușă, fiindcă păpușa e înțepenită, iar ea e moale și caldă. M-a bucurat foarte mult vederea ei. Un om în fașe. E singura parte fericită a vieții. Absolut fericită, fiind inconștientă. Odată cu trezirea conștiinței, se trezesc și grijile, necazurile și întregul cortegiu de neplăceri și suferințe, care slujesc viața. Azi am stat mai toată ziua pe terasă.

Joi, 12 aprilie.

Dimineața era foarte frumos, pe urmă a început vântul și nori fugari acopereau din când în când fața soarelui. Ieri a venit d-rul Monda. Ce om cumsecade! Ne-a mai prescris regimuri de urmat și ne-a luat tensiunea. Și eu, și tătucu’ avem 18½ și 9½ minime, admirabilă pereche! Uniți în viață, în boală și, poate, și în moarte. Ce bine ar fi să fie așa! Să plecăm împreună. Sau în orice caz, să plec eu cea dintâi.

După masă, am stat iar pe terasă. Am intrat mai devreme în cameră, fiindcă se înnorase și bătea vântul. Pe seară, au venit Viorica, Catinca, Dorina și d-na dr. Gheorghiu. Odată prea mulți și odată nimeni. Catinca s-a jucat cu Matei. Nu-mi place Catinca. E slăbuță, a pierdut culorile din obraji și e foarte nervoasă și supărăcioasă. Mi-e teamă să nu fie iar bolnavă. Ne-o feri Dumnezeu!

Vineri, 13 aprilie.

A bătut vântul tare toată ziua și bate și acum. Stau în casă, în pat. Mâna, spatele și pieptul înțepenite. Astă-noapte mi-a încetat la un moment dat circulația sângelui. Am putut totuși să mă trezesc la timp și în tot corpul au început înțepături. Nu știu de ce m-am deșteptat cu fraza asta: „Mă încarc ca o butelie de Leyda”. E curios cum acum, când anchilozarea membrelor mele e mai rea ca oricând, mă simt mai departe de moarte decât în lunile trecute. Poate e o simplă iluzie, sau poate asta se datorește faptului că, cu (*sic!*) toată boala care nu vrea să mă părăsească, mă simt mai om, mai normal. Nu mai sunt o pradă ușoară în ghearele morții. Se poate să mă înșel!

---

³⁴⁴ Desen cu iluzii optice, aparențe înșelătoare (*fr.*).

³⁴⁵ Înșelă moartea (*fr.*).

Seara a venit Nina. La plecare, mi-a spus că a pierdut un ochi. M-am cutremurat. Mi-a spus însă așa de liniștit, încât cred că n-am auzit bine.

Sâmbătă, 14 aprilie.

Până am putut adormi, am avut o îngrozitoare stare de nervi. Credeam că înnebunesc. Și părți, părți din piciorul bolnav, tresăreau. Cred însă că nu tresăreau adevărat, adică aparent, ci numai așa, în interior. A vrut Dumnezeu cu mine că am adormit pe la 12. Altfel, nu știu ce deveneam! Groaznică boală mi-a dat soarta!

Azi e vremea mai frumoasă. Alternează soarele cu norul. Cine o să învingă până la urmă?

Aștept noaptea cu frică! Dacă m-o apuca iar răul acela neînțeles? Poate că aseară am fost impresionată de vestea ce mi-a dat Nina. Să-și piardă ochiul? Ce grozăvie! O femeie așa de bine, lovită în cel mai scump organ! Doamne! Doamne! Neînțelese sunt vrerile tale pentru noi, muritorii!

Ieri mi-a scris Lucica și alaltăieri i-am trimis eu o scrisoare. Iar ni s-au încrucișat pe drum. Cred că imediat după Paște vin și ei, și C. Antigona. Câtă nevoie am de prietenia lor caldă și sinceră!

Duminică, 15 aprilie.

Azi am luat ultimele medicamente din prima serie Nicolicescu. Să vedem care va fi rezultatul. Vreme urâtă. A trebuit să facem focul la sobă! Mi-e așa de frig! Astă noapte am avut dureri de cap. Mi-e frică!

Luni 16 aprilie.

Zi proastă. Tot frig, tot foc la sobă. Astă noapte am dormit mai bine și azi m-am sculat cu capul mai limpede.

La miezul acestei zile – pe care o credeam la fel cu celelalte – am avut o mare spaimă: Dorina mi-a telefonat că azi a operat pe Gaby și după operație i s-a telefonat de la spital să se ducă imediat mama ei acolo, că operata este în stare gravă. Parcă m-a lovit cu ceva în cap. Mi s-a încordat ceafa și urechile și pielea capului s-a strâns, ca la începutul bolii. Am izbucnit în hohote de plâns. Gaby-Cocuța a fost ca fata mea. Ea singură mărturisește că tot ce are bun în ea, ca obiceiuri și ca bunele maniere (nu le-a putut adopta pe toate!), sunt de la mine. Am adus-o și am ținut-o la mine în casă de când era copilă. Linica a plecat ca nebună la spital cu Nicu. Sărmana de ea! Are tensiunea mare și mâna stângă e amorțită. O amenință și pe ea boala mea. Dar boala asta e perfidă. Dă atacuri nu când ai supărări mari, ci când ești mai liniștit și nici nu te aștepți. Așa a făcut cu mine!

Până seara, veștile au fost mai bune. Are dureri mari, dar starea ei nu e disperată. M-am mai liniștit puțin. Pe seară a venit și Linica. Era prăpădită! Biata mamă! Ce milă mi-e de ea! Rog pe Dumnezeu să-i scape fata. A avut și ea destule necazuri în viață.

Marți, 17 aprilie.

Este o oră în viața unei zile de o tristețe desăvârșită: aceea în care se îngână ziua cu noaptea. (Expresia aceasta am auzit-o la bunica, care (*sic!*), când m-am născut eu, avea peste 60 de ani. Acum abia îi simt toată poezia și parcă aud cum noaptea ține ison zilei, care se ridică și o ucide. Mai avea bunica și altă expresie pentru același ceas: «Când mijesc zorile»). Când muritorul se deșteaptă din întâmplare la ora aceea, îl apucă o jale sfâșietoare.

Este tristețea și regretul chinuitor a tot ce a fost și nu va mai fi niciodată și a tot ce n-a fost și ar fi putut fi! Și tristețea e cu atât mai covârșitoare, mai greu de suportat, cu cât sufletul e sfâșiat de mai multe dureri.

Mă culcasem pe drama Cocuței și pe altă dramă (de alt ordin și de altă esență) a vânzării covorului. Sufletul meu, golit de bucurii, era apt să se umple cu tristețe până la refuz. Și eu m-am trezit tocmai în ceasul când visul alunecă în viață și când toate părerile de rău iau proporții de o bolnăvicioasă amploare: adevărate cataclisme sufletești. Ieri, speriată de starea Cocuței, sufletul meu n-a trăit toată tristețea pricinuită de vânzarea covorului. Și acea tristețe își cerea dreptul la viață și m-a trezit tocmai în ceasul când se scoală și trecutul din morți, și îți sfâșie inima cu certitudinea că nu se va mai întoarce niciodată. Eram așa de îndurerată și sufeream așa de cumplit că nu mai puteam nici să plâng. (Eu, care acum plâng de 3-4 ori pe zi). În schimb, azeam scâncetul acela, de o jale indescriptibilă, pe care-l scoate sufletul meu când nu mai poate răbda durerea. Am deschis ochii pe gândul vânzării covorului și am crezut că mor de durere. Dacă durerea își păstra violența și dacă nu venea aripa binefăcătoare a somnului să mă atingă, nu știu ce se întâmpla cu mine.

Nu-mi părea rău de covor fiindcă era cel mai mare, sau cel mai bun. Dar fiindcă-mi plecase din casă un prieten bun, pe care ochii mei rătăceau în fiecare zi și pe care pașii mei alunecau pe nesimțite! Îmi aminteam cu ce drag l-am cumpărat, împreună cu alte două mai mici, și ce fericiți și bucuroși am fost și eu, și tăticu', când ne-am văzut casa împodobită cu ele. Tăticu' era mândru că din munca lui ne-a înfrumusețat căminul. Eram tineri și plini de atâta încredere în viitor, în viață! Nu le-am putut cumpăra de la începutul căsniciei noastre. Întotdeauna, însă, casa mea a fost aranjată cu gust și avea mai ales o foarte simpatică atmosferă. Eram tineri atunci când am cumpărat covoarele și mi-am aranjat minunat casa din str. Dr. Herescu.

Acum, amintirile îmi năpădesc mintea mea, care a primit o strașnică lovitură în octombrie și din care abia s-a îndreptat, și nu știu ce să plâng mai mult: înstrăinarea covorului sau toată viața mea trecută, care e pe cale să se stingă din moment în moment. Desigur că pe aceasta din urmă, care odată pierdută, nimic nu mai rămâne din mine, ca să plângă sau să regrete tot ce a fost. Nimicnicie, bațjocură, pulbere...

Azi am făcut o constatare. Patul meu are în fața lui oglinda de la toaletă. Fără să vreau, îmi văd uneori imaginea. Nu pot să zic că sunt mulțumită de ea. Nici n-aș avea de ce. E bolnavă și au trecut mulți ani peste ea. Lumea mă găsește foarte bine ca figură. Și fiindcă toți care vin să mă vadă îmi spun același lucru, sunt tentantă să cred. Și cred, fiindcă cunosc (*sic!*) fenomenul de transfigurare ce se petrece pe figura mea, ori de câte ori primesc pe cineva care-mi face plăcere. Și cum azi nu mai vin la mine decât puținii prieteni buni, care mi-au mai rămas, e normal ca figura mea să se transfigureze.

Azi, însă, am surprins în oglindă o figură străină, necunoscută. Era o bătrână care plângea și care-și schimonosea trăsăturile în < timpul > plânsului, și care nu convine decât femeilor tinere și nici lor întotdeauna. Am rămas uimită. Peste chipul meu obișnuit se așternuse o mască grotescă, ca să nu fie hidoasă, care mă dezgustă și în aceeași timp, îmi făcea milă: o mască palidă, doi ochi strânși, aproape închiși, probabil ca să stăvilească năvala lacrimilor, și o gură... Dumnezeu! O gură ca o tăietură, fără buze, fără nici un farmec, cu colțurile ridicate în sus, deasupra bărbiei strânse în zeci de crețuri. Doamne! De unde să fii aprins atâtea crețuri? Și unde se ascund când nu plâng?

Masca mea era atât de caraghioasă, că am rămas pentru un moment fără suflare, plânsul a încetat brusc și am început să râd. Râdeam de mine, cea de azi! Și totuși, o urmă

de cochetărie îmi spune să nu mai plâng. Sau poate nu este o umbră de cochetărie, ci simțul meu estetic, bătrân cât mine, s-a zbârlit la vederea mutrei și mi-a ordonat să renunț la grotesca mască și să reintru în forma mea obișnuită. Dar, parcă sunt stăpână pe lacrimile mele? De când sunt bolnavă, tâșnesc ca dintr-un izvor nesecat, vin din cel mai mic lucru: o amintire, o contrarietate, o enervare, o spaimă... și mai ales jalea care mă prinde, când mă gândesc că poate niciodată nu mă voi mai face sănătoasă!

N-am de ce plânge?

Miercuri, 18 aprilie.

Sidonia din curte a murit, adică nu arbustul întreg, ci numai florile lui. Arbustul trăiește încă verde până la toamnă, dacă nu va cădea peste el vreo urgie cerească, sau omenească. Și-a pierdut însă minunata podoabă, crengile acelea melodioase încărcate de mii de flăcări roșii, au rămas triste că și-au pierdut vechea splendoare.

La primăvară, scumpe mlădițe, veți regăsi-o iar. Numai noi, ființele, nu mai înviem niciodată. Tu și semenii tăi sunteți mai favorizați decât noi! Avem și noi însă avantaje, care nu se pot egala cu ale voastre. Noi vedem frumusețea voastră și toată frumusețea înconjurătoare, pe voi vă împodobește o mână nevăzută, dar nu vedeți nimic. Serviți inconștient pentru încântarea ochilor omenești. Ar trebui să vă fie atât de recunoscători! Nu profitați nimic din tot ce ne dați.

Azi e senin, dar bate un vântuleț rece. Aseară, până am adormit, mi-a fost un frig îngrozitor, deși fusese foc în sobă și eram învelită cu plapumă, două pleduri și două lăni pe mine. Spatele mi-era înghețat, mai ales partea stângă, cea bolnavă. Ce senzație penibilă! Mă gândeam cu un fel de groază la toți, cei care nu s-a încălzit niciodată iarna cât au avut nevoie. Numai trăind o stare poți s-o înțelegi. Altfel, nu ești niciodată în miezul adevărului. Simți cu aproximație.

După masă am dormit puțin pe chaise-longue afară, pe terasă. Pânza scaunului, deși acoperită cu un pled gros, e prea aproape de ciment și am răcit. Pe seară am avut dureri în spate, cu repercusiuni în piept. Niște dureri surde, dezolante, nu vii sau ascuțite. Niște dureri de care nu știi cum să scapi și care-ți trezesc în suflet o mare deznădejde și o imperioasă dorință de a sfârși oricum, dar nevrând de a sfârși cu viața.

Între timp, venise și bunul nostru prieten, Spiru. Îl auzeam vorbind, făcând proiecte și aveam aceeași senzație ca la începutul bolii: mi se părea că el face parte dintr-o lume care-mi devenise străină, iar eu mă găseam în lumea unde nu mai existau proiecte, unde vorba este murmur, iar zâmbetul înghețat. Rea stare!

Joi, 19 aprilie.

Zi cu toane de aprilie. Dimineața rece, la prânz, până la patru, soarele ardea ca vara, iar pe seară și seara frig. Iar am tremurat toată noaptea. Ori sângele meu a înghețat în vine, ori doctoriile îmi dau aceste fenomene ciudate.

Parcă după prânz a venit Dorina. Cocuța e mai bine, așa că era și ea mai bine dispusă. Bine că a dat Dumnezeu! Ne-a tras o spaimă! Pe seară am cerut primul medicament din a doua serie pe care mi-a dat-o d-rul N<icolicescu>. Astă noapte n-am dormit nici 5 ore.

Vineri, 20 aprilie.

Am avut o jumătate de noapte îngrozitoare, anume până la ora 12, când a dat Domnul de-am adormit. Credeam că mor sau înnebunesc. În câteva rânduri, am vrut să scol

toată casa. Mi-a fost milă însă de taticu', să nu-l sperii și să-i stric o odihnă așa de greu câștigată.

Două boboțe albe, ca de mărimea boabelor de piper, au făcut toată revoluția din organismul meu. „Reacția medicamentului”, mi s-a spus azi. Grozavă reacție! și mai ales neașteptată, dat fiind redusul lui volum. N-aș putea explica ce anume simțeam. Era însă un rău care nu-mi producea nici o durere, dar care-mi pricinuia o totală împușinare a puterilor și o revoluție penibilă a sistemului nervos. Rând pe rând, tresărea și se zbătea (interior, nu aparent) câte o parcelă a piciorului. Credeam că înnebunesc. Nu mai eram stăpână pe corpul meu. Cineva îl ocupase, acționa și își bătea joc de el cum vrea, iar eu nu mai puteam face nimic. La un moment dat, m-am dat jos din pat, să ies din grozăvia oribilă a spaimei, și minune: piciorul meu bolnav devenise sănătos! Iar recăpăta viața lui proprie de mai înainte! De prea multă bucurie, am rămas fără suflare. Peste puțin timp, am repetat experiența și mi-am regăsit iar piciorul bolnav, cu toate slăbiciunile și durerile lui.

„Nu-nvie morții, e-n zadar copile!” mi-a răsărit în cap dezolantul vers al lui Eminescu. M-am urcat în pat, cu o covârșitoare tristețe pe suflet. De dimineață, când m-am sculat, nu știam dacă trebuie să mă bucur sau să mă întristez. Mi-era frică să mă bucur și am avut dreptate. Piciorul nu-și recăpătase sănătatea și vigoarea!...

În plus, simțeam în mine oboseala întregii lumi și nu doream decât să mă culc și să dorm, să dorm la nesfârșit. O vie emoție mi-a pricinuit și faptul că, aproape o oră, ochii mei vedeau ca prin ceață. M-am speriat grozav. Să pierd oare și vederile? Ar fi îngrozitor. Din fericire, fenomenul n-a durat mult. Să fie așa de tare medicamentul acela atât de mititel?

Vremea cam ca ieri. Vânt rece, alternând cu soare în plin. Mie însă mi-e mereu frig. Nu chiar așa ca astă noapte, dar tot destul. Mâna stângă are mereu răceala aceea de cadavru, cum zic eu. Parcă nu mai merge deloc sângele prin ea. Numai când o bag în apă fiartă se mai încălzește pentru câteva minute. Un hârb am ajuns, acesta este adevărul. Și un hârb, oricât l-ai lipi, tot nu durează.

Azi s-a întâmplat cel mai de seamă eveniment din viața mea (asta e viață?) de șase luni. Am început să mă îmbrac la ora 5 și la 6 am pornit spre biserică, sprijinită în baston, de o parte, și de alta ținută de taticu'. Ce ciudate senzații am încercat! De 6 luni nu văzusem strada. Picioarele mele nu întâlniseră rezistența pavajului! Casele, lumea de pe stradă, zgomotul, vehiculele, totul îmi părea ciudat și îmi pricinuia o ușoară frică. Pierdusem obiceiul. Grație excepționalei mele voințe, am ajuns la biserică. Eram însă distrusă de oboseală. Intrarea mea în biserică a fost o adevărată surpriză pentru preoți și pentru cei care mă cunoșteau și nu mă văzuseră de 6 luni.

Pot zice chiar că a fost o mare bucurie, bucurie ce m-a emoționat adânc. Preotul Vască a rămas cu cuvântul (*sic!*) pe buze când m-a văzut, iar cunoștințele mele de la biserică erau radioase. Ce minunată răsplată pentru lunga mea suferință! M-am dus până la icoana făcătoare de minuni, unde am depus o floare și mi s-a părut că Maica Domnului mă privea și îmi surădea cu bucurie. M-am așezat pe un scaun și, regăsindu-mă în biserică atât de scumpă mie, am început să plâng. Taticu', în picioare, mai departe de mine, nu-i venea să-și creadă ochilor. Era transfigurat de fericire. Mă feream să mă vadă plângând, ca să nu aștern nici cea mai mică umbră pe bucuria lui.

Am stat până s-a terminat acatistul și am plecat. Eram aproape zăpăcită de oboseală. Nu știu cum am venit până acasă. Mergeam ca în transă. Retrăiam din nou minunatul crepuscul al serilor din preajma Paștelui și parcă și fața plină a lunii, care se ridica încet, îmi zâmbea cu blândețe. Trăiam unul din cele mai frumoase vise din viața mea.

Nu pot zice, trăiam. Fiindcă parcă mă transformasem în ceva eterat, care plutea deasupra pământului. Oboseala îmi dăduse un fel de stare de inconștiență.

Un singur gând era mai clar, mai precis: să ajung acasă, să mă văd întinsă în culcușul meu. Tot corpul meu era o durere surdă, o oboseală, o sfârșeală! Doream patul în care mă măcinase boala 6 luni. Era prietenul meu bun, care-mi alina oboseala. Am ajuns acasă, m-am dezbrăcat cu mare greutate și m-am urcat în pat. Atunci a venit Lala. Mi-a părut așa de bine! Venea de la doctor. A fost și ea rău bolnavă. Nici acum nu e bine. Cred însă că Dumnezeu îi va ajuta să se facă sănătoasă. Sunt așa de bucuroasă când vine! Creează o atmosferă liniștitoare. E tocmai ce-mi trebuie mie.

Sâmbătă, 21 aprilie.

Azi a făcut parchetul în camera mea. Mă simt așa de bine când este curat peste tot! Simt așa, ca o ușurare. Parcă și respir mai ușor. Și, slavă Domnului, e destul de curat în casa noastră. Dar când se face parchetul, pare și mai curat.

Astă noapte am dormit mai bine ca în celelalte două nopți, aseară m-a chemat doctorul la telefon. Să-mi mai dea instrucții. Mi-a spus că răul de ieri noapte n-a fost din cauza medicamentelor. Atunci, de ce a fost? mă întreb eu.

După prânz, mi-am adus covorul din camera noastră de culcare în pat și i-am cârpit toate rupturile. Asta a ținut aproape până seara. A fost ceva foarte greu, deși mâna dreaptă este validă, trebuia totuși să întrebuițez ca suport și pe cea stângă. Slab suport! Seara eram frântă de oboseală. Cred că ar trebui să stau liniștită și să mă odihnesc. Poate că ar fi mai bine. Tăticu' a avut azi în stradă o discuție explicativă cu Manina. Mi-a spus că plânga ei era foarte nenorocită. De ce o femeie ca ea iubește să facă intrigi și să spună minciuni?

Am trimis o scrisoare Lucicăi. Cred că e ultima înaintea venirii aici. După spusele ei, ar trebui să vină peste vreo 10-12 zile. S-a apropiat, în sfârșit!

Azi mi s-au spulberat toate iluziile și am avut toată ziua o stare foarte proastă sufletească. Nu mi s-a mărit pensia și nici nu mi s-a dat vreun ajutor de boală! Deși aflasem din mai multe părți că, ținându-se seama de boala mea, mi se va majora suma de mizerie de 5300 lei lunar, care însumează și pensia și ajutorul lunar, pe care-l primesc numai de un an. Au văzut și ei atunci că este ridicol și profund nedrept ca o scriitoare cu o activitate literară și culturală de peste 50 de ani să aibă pensie 2800 lei pe lună! Aveam atâta speranță că mi se va mări! Cum să trăiesc eu și tăticu' cu 5300 lei lunar, când de la naționalizare și stabilizare ni s-a luat tot? Ce nedreptate s-a făcut unor oameni atât de buni și generoși ca noi, care dacă comunismul (*sic!*) ar fi într-adevăr sinonim cu umanitarismul, ar trebui să fie considerați cei mai mari comuniști din lume.

Am avut o zi tare rea azi. Mi s-au sfărâmat toate speranțele. Iar plâns, iar suflet mohorât și întunecat. Mă întreb de ce oare președintele nostru³⁴⁶, care este așa de bogat, n-are milă de colegii lui care se află în mizerie și boală? Oare așa înțelege el și cu colegii lui să construiască socialismul? Ciudată interpretare!

Duminică, 22 aprilie.

„Vin Floriile cu soare și soarele cu Florii!” zicea un vers voios din abecedar, când eram eu copil. Azi e vreme rea, frig și ploaie. Și sunt plictisită, plictisită... Nu mă pot duce la biserică să aud slujbă frumoasă și să iau sălcii, mlădițe de sălcii sfințite. Pe urmă, m-au

---

³⁴⁶ Mihail Sadoveanu, președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor Români (1949-1956).

supărat iar amintirile. Floriile! De 44 de ani sărbătorim ziua lui Florin. Cât a stat la noi în casă, până s-a însurat, făceam o mare sărbătoare. Lume multă, veselie, muzică. Toți prietenii veneau să ne vadă. Ce de prieteni aveam când primeam cu mese întinse! Acum s-au redus la doi-trei. E drept că toată lumea e necăjită și nu-i mai este nimănuui poftă de primiri și veselie. Și nici n-ar avea cine să le mai facă, cum nu mai avem nici noi.

Mi-a vorbit azi la telefon buna mea prietenă „Tante Marie” despre primiriile mele de altă dată și în special de cele de la Florii, când sărbătoream ziua primului meu copil. Era mic și îi făceam sărbătoare mereu, azi e mare și nu e decât o mică sărbătoare sufletească, numai între noi patru. Îmi pare rău că lipsește Viorica. Și ce păcat că nu mă simt bine azi! Ar trebui ca bucuria să vindece orice boală. Dar nu sunt bucurii mari azi. Toate sunt speriate și timide. N-am puterea să alung răul.

Am avut azi o mare mulțumire sufletească. Florinel a primit cel puțin 30 de telefoane de felicitări. Faptul acesta te face să te mai împaci cu viața, cu lumea. Din aceștia, numai 4-5 au fost rude și prieteni vechi, de altă dată, iar restul numai prietenii lui de azi. Parcă generația lui are mai mult sentimentalism, mai multă cuviință decât cei care veneau să ne vadă când aveam mese întinse. Sau, fiindcă fiecare are azi câte o durere, s-a dezvoltat în ei sentimentul de solidaritate, care le lipsea poate altădată? Teoria străngerii rândurilor. Sau, a pierit interesul care se afla altă dată la baza mai tuturor acțiunilor omenești. Oricum ar fi, e o lume mai curată, mai dezinteresată. Ceea ce e foarte frumos.

Am avut și câteva vizite: Linica, Viorica și Catinca. Acestea în camera mea. Catinca a adus două splendide branche<s>³⁴⁷ de liliac bătut, alb. Viorica a plecat la Lilly, așa că n-am putut vorbi mai nimic cu ea. Și aveam atâtea să-i spun! Catinca era delicioasă: binedispusă și amuzantă. Când a luat-o mama sa, să plece, plângea și nu voia să se ducă. M-a bucurat mult acest atașament instinctiv, animalic, așa putea zice.

Am fost foarte obosită după ce au plecat musafirii mei și ai lui Florinel. Nu mai sunt bună de nimic.

Luni 23 aprilie

Sft. Gheorghe. Nu mai știe nimeni că e azi Sft. Gheorghe, doar pentru aceia care-și serbează azi numele. Sft. Gheorghe, bunul și veselul de altă dată, e departe de noi, că l-am uitat. Ne-a trimis azi dimineața o scrisoare ca în mijlocul iernii. E frig, 4 grade! Plouă, ninge și atmosfera e întunecată. Frumoasă surpriză pentru sfârșitul lui aprilie! Astă noapte iar n-am dormit până la 2. De cum m-am culcat, mi-au dat asalt gândurile alarmate de triste perspective. Îmi spusese tăticu' că Florin și Florica intenționează să se mute de la noi, dacă nu acum, dar la toamnă negreșit. Nu mai poate sta din cauza bucătăriei, care e umedă, rece și cu ciment pe jos, din cauza băii, unde, neavând lemne, iarna îngheață de frig și tot din cauza lipsei de lemne n-au niciodată cald în cameră. Le dau perfectă dreptate. Lucrul este perfect adevărat și nu s-ar putea îndrepta cu nimic altceva, decât cu vreo două vagoane de lemne. Ceea ce este total irealizabil.

Deci, resemnare! Dacă ar fi numai o simplă neplăcere sentimentală, cu oarecare bunăvoință, s-ar mai putea suporta. Consecințele acestei mutări sunt însă dezastruoase pentru noi. Cum m-am culcat m-a prins vârtejul gândurilor în jocul lor nebun și nu mi-au dat drumul decât când somnul a avut milă de mine și m-a cufundat în el. O singură întrebare îmi chinuia cu mii de ciocane creierul meu convalescent: „Ce ne facem după ce

---

³⁴⁷ Crengi (fr.).

vor pleca ei?” Întrebare pe care oricum aş fi întors-o, ca să-i găsec răspunsul, se lovea de zidul de nepătruns al tuturor întrebărilor, care rămân fără răspuns. Însă ziceam: dacă mă fac bine, îmi reiau locul la bucătărie, pe care l-am ocupat până am căzut moartă de oboseală şi am făcut criza, care mă ţine de 6 luni în pat! Imposibil, răspunde un gând înţelept. Medicii mi-au spus categoric că, chiar dacă mă fac bine, nu mai am voie să mă obosesc cât de puţin, deoarece risc să am un al doilea atac, care mi-ar fi fatal. Şi pe urmă, cum să stau în frig, în umezeală şi pe ciment, eu, femeie în vârstă şi bolnavă, când o femeie sănătoasă de 40 de ani găseşte că-i este imposibil să stea în asemenea condiţii.

Trebuie deci exclusă această soluţie şi atunci căutam altele. Să ne mutăm cu Viorica. Imposibil în condiţiile actuale. Să ne mutăm cu Dorina. Imposibil să rămână ea cu bărbat şi cu fată numai într-o singură cămăruşă. Şi pe urmă fetele astea ale Linicăi sunt cu toane: când foarte drăguţe şi serviable, când nesuferite. M-a învăţat Cocuţa să le cunosc. Dacă i se urăşte să vadă de noi, oricât s-ar putea, ce suferinţă ar fi pe sufletele noastre.

Să rămânem aici şi să ne luăm pe cineva să ne îngrijească. O idee foarte bună, dar nu avem de unde să-i dăm cameră femeii. De doi ani, ne-au luat oficial toate camerele de jos. S-o luăm câteva ore pe zi, costă foarte scump şi pe urmă suntem bătrâni şi bolnavi. Dacă avem nevoie de un ajutor tocmai în orele când femeia nu e aici, sau noaptea? Nicio ieşire. Mi se spărgea creierul de atâta zbucium, căutând o poartă de scăpare. Până la urmă am găsit două: azilul sau moartea. Azilul, refugiul tuturor celor fără rude apropiate sau păraşiţi de ele, şi moartea, salvarea tuturor celor care nu mai au nici o salvare.

Am întrebat azi pe Tante Margot dacă nu mai este o cameră liberă, la ea, la ajutor³⁴⁸. Întâi a fost foarte mişcată, pe urmă mi-a spus că pe noi nu ne-ar putea primi fiindcă avem casă (care nu numai că nu ne rentează nimic, dar trebuie să plătim impozitele destul de mari) şi că eu am pensie: 5 300 lei lunar! Ar fi ridicol, dacă n-ar fi aşa de tragic!

Nu ne-a rămas deci decât moartea, aceea este sigură că ne va primi. Înţepeneala membrelor mele înaintează din zi în zi, asemeni şi durerile, iar bunul şi scumpul meu tăticu' m-a speriat şi el cu dureri de cap şi ochii injectaţi. Am pornit deci încet, dar sigur pe calea cea fără de întoarcere.

Mi-amintesc că era o istorioară morală în cartea mea de citire, în care se povestea cum părinţii şi-au întreţinut 10 copii, care, când au fost mari, n-au putut (vrut) să-şi îngrijească părinţii. Noi mulţumim lui Dumnezeu, avem încă cu (*sic!*) ce ne întreţine. Nu cerem copiilor nimic decât milă şi puţină dragoste. Florica spune peste tot că ea face tot în casă şi mă îngrijeşte şi pe mine, când adevărul este că face mâncare pentru ea, pentru Florin şi tăticu' (mănâncă aceleaşi mâncări), iar tăticu' munceşte ca un negru, din care cauză a ajuns în halul care este. Dacă ar munci cum se laudă, cum ar mai putea fi toată ziua pe stradă şi la vizite?

E adevărat că e o persoană comodă şi preferă să se mute la părinţii ei, ca să facă mama sa bucătărie, cu riscul chiar de a cădea şi ea, cum am căzut şi eu după o bucătăreală de doi ani jumătate, zi de zi. Că se prăpădesc părinţii? Ce are a face? Loc tinereţii! Că părinţii i-au crescut şi i-au îngrijit cât au fost mici, ca pe nişte prinţişori, ce-are a face! Şi-au trăit viaţa, e momentul să dispară! Să nu mai plictisească pe copii... Un bun mijloc ca să dispară mai repede este singurătatea, delăsarea, părăsirea. Ce le pasă de durerea lor, de suferinţa lor, de lacrimile lor. Dacă pleacă de lângă ei, nu le mai vezi şi îşi uită şi remuşcărilor, dacă ar avea vreodată!...

---

³⁴⁸ Transcriere incertă.

De Viorica ce să zic? Muncește ca o roabă, e bolnavă, nu-i reușește nimic, e într-o situație idioată, are un copil pretențios de îngrijit, și o casă de ținut. O nefericită, legată și de mâini și de picioare. De acolo, deci, nimic de așteptat, nimic de sperat. Dacă nu se întâmplă nimic până la toamnă, suntem sortiți pieirii. „Poate numai cerul să facă vreo minune!” cum glăsuiește versul lui Marcel Bresliska, astăzi Marcel Breslașu³⁴⁹... Și acesta 20 de ani mi-a venit în casă, primit ca cel mai bun prieten, la orice oră ar fi venit. Astăzi ne-a uitat. Nici un sprijin, nici nouă și nici Vioricăi, care se zbate în lipsuri, și cu care a fost atât de prieten! E revoltător cât de uitucă e lumea! Viorica îi dăduse cheia de la apartamentul ei lui Marcel și nevastă-sii, când nu îndrăzneau să doarmă acasă, ca să nu fie arestați de uneltele antonesciene. Acum totul s-a uitat, el este mare personaj, iar ea este azi nevasta lui Beniuc, directoare, mi se pare, la Institutul Maxim Gorki.

Și mie nu mi se poate da un ajutor. E vorba de la Uniune, iar ei înoată în lefuri și onoruri. Eu niciodată n-am avut o leafă (afară doar cât am fost ziaristă, la începutul carierei mele: întâi 150 lei lunar și pe urmă 300 lei!), iar bărbatu-meu a muncit 50 de ani, zi de zi, ca să-și țină casa și copiii și să mai ajute cu forțe, unde se putea, pe cei care apelau la ajutorul lui. Azi i s-a tăiat și pensia și *trebuie* să trăim cu 5300 lei lunar. Așa au găsit cu cale cei care ne cunosc greșit, sau nu ne cunosc deloc.

Am adormit la 2 noaptea. Găsisem soluția: moartea!

Marți, 24 aprilie.

A plouat toată noaptea și în cursul dimineții, o ploaie rece de toamnă târzie. Întunecime în văzduh, pe gânduri și pe suflet. Sunt total deprimată. Nu cred să se mai facă vreodată vară, să mai existe vară, soare, căldură. Mai târziu a început să se mai lumineze, cu alternanțe de nori și ploi scurte. Nimeni și nimica nu-mi prea intră în voie, nici chiar eu însămi. Am ajuns să mă plictisesc mortal de mine, cea bolnavă de azi. Și răbdarea are o margine, ca și indulgența. M-am suportat destul. E timpul să mă cotorășesc de mine, sau mai bine zis, de acest hârbuit înveliș trupesc. Tot nu-mi mai este de nici un folos. Un rest pe care-l trag cu mine până la istovirea puterilor. Ce-ar fi dacă l-aș arunca?

Miercuri, 25 aprilie.

Aseară iar am avut starea aceea rea de nervi, mai ales în picior. Abia am adormit pe la 12. Am ajuns să-mi fie groază să mă culc. M-am sculat înainte de 7. Era un cer umed și senin ca sticla. Bătea vântul și, până pe la 10, a fost destul de frig.

Am luat al doilea pachetel de doctorii. Nu știu, s-a mirat prea mult sora (...) ³⁵⁰ de mine și m-a deochiat, sau a făcut vreo reacție prea puternică medicamentului? Fapt e că mi-a fost iar foarte rău. Iar impresia aceea de pierdere, de pierdere a echilibrului, de ușoară mișcare a lucrurilor dimprejur. M-am speriat grozav. M-a scos tăticu' afară pe terasă și am stat culcați la soare. M-am odihnit vreo oră stând nemișcată. Când m-am sculat pentru masă, eram mai întremată. E așa de frumos să stai întinsă pe chaise-longue cu ochii pierduți pe câmpia albastră a cerului. Deasupra, înveliș de materie lucie peste vârfulurile verzi și înflorite ale pomilor. Mintea se goleşte de orice gând și te pierzi în liniștea din tine, liniște înțepenită ca cea din prima zi a facerii lumii. Plutești în viață ușoară ca „un fulg pe aripa de

---

³⁴⁹ Marcel Breslașu, poet, pianist și interpret, amintit și în memoriile Agathe Grigorescu-Bacovia (*Poezie sau destin...*, p. 72) ca un refugiat din Polonia după invazia naziștilor, primit și ajutat de Aida Vrioni, dar uitând-o și evitând-o în timp, odată cu avansarea sa în elita comunistă.

³⁵⁰ Cuvânt ilizibil.

vânt”. Sărmanul frate-meu... Versul e dintr-o poezie a lui frate-meu, când avea vreo 15-16 ani. Dacă avea! Cât promitea și ce viață ratată a fost toată viața lui! Și acum, bolile și mizeria! Ce soartă tragică!

Azi m-a chemat Gaby la telefon. A venit de la spital. Nu se simte încă complet (*sic!*) bine. Mi-a părut foarte bine când i-am auzit glasul. Ce spaimă mi-a tras și ea!

Au venit să ne vadă Izu și cu Litta. Ea e tare slăbită. Cred c-o roade gândul despărțirii de țară și de ai ei. Izu e mai tare aparent, dar e într-o foarte rea stare de nervi. Așteaptă să le iasă hârtiile, ca să poată pleca în Israel. Pleacă din propria lor vrere, dar probabil că nu și-a dat seama până acum cât de grea este despărțirea de cei apropiați ai tăi și de țara în care pentru prima oară ai văzut lumina soarelui și ai luat cunoștință de existența ta. Ce tristă o să fie Viorica, fiindcă pierde o așa de bună și de veche prietenă! Toată prima ei tinerețe se duce cu Litta. Ce păcat!

Azi am început să citesc primul jurnal al lui Julien Green³⁵¹ (1928-1934). Fiecare zi notată în rânduri scurte. În fiecare, însă, este ceva neașteptat, original, care-ți atrage și îți reține atenția. Așa înțeleg și eu un jurnal. Am avut și eu pagini din acestea, cât despre sinceritate (prima condiție a unui jurnal după Green), am avut atât de multă în frazele mele, poate chiar mai mult decât Julien Green, care nu putea să uite că scria pentru publicitate.

De altfel, cum poate fi o femeie mai sinceră de cum am fost eu în „*Și zilele grăesc*”? Și aceea a devenit o carte pentru public (scrisă mai întâi ca jurnal și publicată după îndemnul lui tăticu’, care a găsit că e tot ce am scris eu mai bun și mai frumos!). Bunule tăticu’! Ce de servicii mi-ai făcut în viață! Fără tine, cea mai bună scriere a mea n-ar fi văzut niciodată lumina tiparului. Am mai citit din Julien Green ultimul lui *Jurnal* și *Leviathan*. Bun scriitor! Îmi place genul în care scrie, care se înrudește cu al meu...

Pe la 7 a venit Manu³⁵². Nu ne-am mai întâlnit de vreo 25 de ani. Nu știu de ce, chiar rareori când îl vedeam pe stradă, îl ocoleam. Nu l-am găsit aproape deloc schimbat, deși după o socoteală aproximativă, trebuie să aibă între 55 și 56 de ani. Aceeași figură fără vârstă (mai mult bătrân) pe care o avea și la 25 de ani, aceeași dificultate în emiterea vorbelor, nu atât ca defect fizic, ci mai mult un fel de absență din prezent, care-l obligă să caute cuvintele și nu le găsește ușor; și aceleași maniere extrem de politicoase, prețioase chiar. A rămas omul veacului trecut, deși n-a apucat din el decât ultimii cinci ani ai veacului, care însemna pentru el primii lui cinci ani. Era greu deci să ia empreinte³⁵³ acelui fine de secol, atât de politicoș. Probabil că aici e chestie de ereditate.

---

³⁵¹ Julien Green (Julien Hartridge Green, 1900-1998) scriitor francez de origine americană, născut la Paris, s-a convertit la catolicism la numai 16 ani. A participat la operațiunile militare din timpul Primului Război Mondial. Studii la Universitatea din Virginia, SUA, unde a scris prima sa carte în limba engleză. Întorcându-se la Paris, a început să scrie în limba franceză, publicând în 1924 prima sa lucrare, *Pamflet împotriva catolicilor francezi*, iar în 1926, primul său roman, *Mont-Cinère*, care s-a bucurat de un mare succes. Romanele sale, sumbre și violente, cu eroi marcați de crize de conștiință, evocă tragicul existențial și au ca mediu provincia franceză. A scris numeroasele romane *-Adrienne Mesurat*, *Leviathan*, *Somnul celălalt*, *Vizionarul*, *Miezul nopții*, *Dacă așa fi tu...*, *Răufăcătorul*, *Fiecare om în noaptea lui*, iar piesele de teatru - *Sud*, *Dușmanul*, *Umbra* - sunt însoțite de un jurnal în 17 volume (între 1926 și 1997), la care se adaugă două apărute postum. Pentru opera sa a primit importante premii, iar în 1971, a fost ales membru al Academiei Franceze.

³⁵² Scriitoarea oferă puține informații despre anii de viață sau profesia lui Manu, nici măcar numele întreg pentru a identifica persoana menționată.

³⁵³ Amprenta (*fr.*).

Această întâlnire, după un timp atât de îndelungat, mi-a amintit toată tinerețea mea strălucitoare. Și lucru curios! Nu mi-a dezlănțuit regrete sau chiar lacrimi (eu care plâng așa de ușor azi). Mă gândeam cu plăcere la timpul acela când eram adorată ca un idol. Ca și cum n-ar fi fost vorba de mine și de tot ce am pierdut de atunci, ci de o străină, pe care o admiram înainte, mă bucuram de succesele ei, îi apreciam inteligența, vocea, vioiciunea, spiritul, eleganța și tot felul ei de a fi. Îmi părea bine că-mi apăruse în minte, așa cum niciodată n-o s-o mai pot vedea aievea și cum nu vreau s-o recunosc în femeia din pat, cu gura strânsă și buzele ca două fire de ață. Prefer s-o păstrez în minte așa cum mi-a readus-o Manu.

Joi, 26 aprilie.

Mi s-a povestit azi de dimineață o scenă care m-a emoționat până la lacrimi. Aseară, la ora 9, au plecat 1200 de evrei cu trenul din Gara de Est la Constanța, pentru ca astă-seară să ia vaporul spre Palestina. O prietenă s-a dus la gară să vadă pe două prietene ale ei (mamă și fată), care plecau. Fata și-a lăsat aici un logodnic creștin. Mama se urca în tren și fata ședea pe peron cu logodnicul. Mama era în toate stările de teamă ca nu cumva fata să lase trenul să plece fără ea. În ultimul moment, după o despărțire sfâșietoare, s-a urcat în tren lângă mama sa, în hohote disperate de plâns. Poate, este chiar sigur, că nu se vor mai vedea niciodată. Ce groaznică și dezesperată semnificație are acest cuvânt: niciodată! E sinonim cu moartea. Mama și fata se duc în Israel, unde sunt așteptate de soț și tată, care nu le-a văzut de câțiva ani. A venit înadins cu avionul de la Paris sau Londra, ca să le primească. Fericiți oameni! Erau mii de oameni în gară, care-și conduseseră rudele și prietenii și care, în tramvai, printre lacrimi, surâdeau spunându-și unii altora: „Lăsați, că peste 10-12 zile, plecăm și noi”.

Pot pleca! Dumnezeu! ce mare fericire. Îmi dau seama acum, mai mult decât oricând, ce înseamnă libertatea individului. Să poți pleca unde vrei, când vrei. Să schimbi orizontul, să te reînnoiești, să te instruiesti, să te poți mișca după voie, liber într-o țară liberă.

Niciodată nu mi-am dat seama mai bine ca în momentul acesta de starea de robie și umilință în care ne aflăm. Nu mai vorbesc de mine, care sunt în pragul morții, mă gândesc însă la miile de tineri, care or trăi încătușați, străini la toate comorile și frumusețile ce se găsesc dincolo de lanțurile care formează azi hotarele țării noastre! Cum va fi omul civilizată de mâine? Civilizația și progresul nu sunt niciodată regionale, ci universale. Altfel de civilizație nu e de înțeles. E un surogat.

A venit Vritos să ne vadă. Am stat de vorbă până la ora 1, când a plecat la masă. Aseară Manu, astăzi Vritos! Prietenii tinereții noastre și martorii vieții noastre de strălucire de atunci.

Seara, o scenă penibilă făcută de Florica. De ce și-o fi zicând femeia asta creștină, dacă poate să fie atât de egoistă, atât de rea și în discuții dă dovadă de atâta rea credință?! Îndrăznește să afirme că face toată treabă casei, când aici la mine nu pune mâna să ridice un pai și nici în baie, în hol și în vestibul. În bucătărie mai rău murdărește decât curăț. Gătește mâncare, e drept. Pentru ei doi și pentru tată! Și acolo, îi dă un prețios ajutor tată, care nu iese aproape toată ziua din bucătărie și care a ajuns ca o umbră. Abia se mai poate ține pe picioare. Cum face ea toată treaba în casă, când mai toată ziua este pe stradă, iar după prânz doarme până la 5, când pleacă din nou și vine seara între 9 și 10. Pentru mine, slavă Domnului, nu face nimic, decât câte un borș de legume, când mănâncă și ei din el. Așa stau lucrurile în realitate și ea poate să afirme că face toată treaba din casă! Pe motivul acesta s-a

început discuția. Ea nu vrea să gătească în zilele de Paște și, ceva și mai ridicol, cu timpul pe care i-l ia tăierea cu cuțitul a cotletelor de miel!³⁵⁴

Mi s-a părut așa de neobișnuit, că atunci i-am spus și eu că eu am gătit pentru ei și pentru noi doi ani și jumătate, fără să zic nimic, deși ajungeam de cădeam de oboseală în patul din bucătărie. Atunci mi-a reproșat, roșie la față și cu ochii scoși din cap, că eu nu tăiam cepe și chemam pe femeia care o aveam, de la ea din cameră, unde făcea curățenie, și o luam să-mi taie ceapa. Adică eu eram bucătăreasa de meserie și n-aveam voie să iau servitoare, plătită în comun, ca să-mi facă micul ajutor de a-mi tăia ceapă. Mi s-a părut lucrul așa de extraordinar, că mi s-a făcut rău. Un junghei în inimă m-a făcut să scot un țipăt și, dacă nu mă ținea tăticu', cădeam. M-a adus la locul meu de suferință din pat și s-a așezat pe scăunel lângă mine. A pus mâinile la ochi și a început să plângă cu hohote, de frică să nu mor. Știe că orice emoție mi-e fatală. Atunci s-a produs în mine o schimbare bruscă. Văzându-l așa de bătrân, căzut aproape pe scăunelul mic de lângă pat, m-a cuprins o jale nespusă și am început să-l mângâi și să-l sărut într-una. El plângea deznădăjduit, înăbușit de năduful pe care-l înghite de atâtea luni de zile. Rolurile se schimbaseră. Aveam o frică nebună să nu i se întâmple ceva și numai gândindu-mă la <el>, răul meu îl alungasem din minte și din inimă. Încet, încet l-am liniștit, după ce i-am jurat că mă simt foarte bine. Iată ce-ți fac copiii! E drept că Florinel, băiatul nostru, nu s-a băgat în scena asta, dar nici n-a ținut-o de rău că-i jignește părinții. Ce-ar fi, Dumnezeuule, dacă am fi nevoiți să ne țină ei! Ne-ar trata ca pe niște robi. N-am să uit până ce voi muri, și poate că nici dincolo de moarte, imaginea dezolantă și sfâșietor de tristă a bunului tătic încovoiat sub durere, parcă mai mic decât e în realitate, căzut pe scăunelul mic de lângă patul meu, cu fața în mâini, plângând disperat. Nimic nu e mai dureros de jalnic decât un bătrân mititel, slab și nespus de bun, copleșit de povara grea a durerii. Durerea <pe> care ți-o pricinuiesc cei mai apropiați ai tăi, cărora nu le-ai vrut și nu le-ai făcut decât bine. Nu se teme Florica că (*sic!*) o va certa Dumnezeu când nici nu s-o gândi? De ce nu-și stăpânește nervii și răutatea? Nu e greu pentru un om „civilizat”? Nu dai lovitură măgarului, când leii sunt bătrâni și prăpădiți de bolnavi! E crud și josnic în același timp. Este curajul aceluia care nu se mai teme de represalii sau de revanșă. Își lovește adversarul (!?) după ce acesta a căzut la pământ.

Noaptea am avut o insomnie oribilă. N-am dormit până la 2. Lui tăticu' i-am dat calmante și a dormit bine.

Vineri, 27 aprilie.

Vinerea Mare. Deși nu dormisem decât vreo 4-5 ore, am îndrăznit să mă duc la biserică. Am ajuns just la timp. Trăgea clopotele, să scoale pe Domnul, când m-am apropiat de biserică. Uitasem și am vrut să-mi grăbesc pasul, dar mi-am dat seama cu jale de neputința mea. A trebuit să înaintez încet și Dumnezeu mi-a ajutat să ajung, în câteva momente, la impresiananta ceremonie din ziua de Vinerea Mare.

Masa mare plină de flori și de sfeșnice cu lumini, împodobite cu flori splendide, era în mijlocul bisericii, așa cum am văzut-o în toți anii de când am început să văd și să înțeleg tot ce se petrece în jurul meu. Doar de două ori am lipsit de la ea. Odată când eram în Grecia, când am găsit însă sft. masă împodobită ca la noi și am intrat să ne închinăm. Am oprit mașina într-un sat, la o biserică, în drum spre o cunoscută localitate maritimă. A doua oară eram în Italia catolică. În schimb, am fost în noaptea de Paște la biserică ortodoxă, am

---

³⁵⁴ Fraza este ambiguă în original.

scăpat însă slujba de la Vinerea Mare. Am venit acasă aproape de ora 1, așa de obosită că nu mai vedeam înaintea ochilor. Totul era plan în jurul meu și cu greu m-am reținut să nu mă așez pe soclul de piatră de la grilajurile curților pe lângă care trecem. Cum am ajuns, am căzut pe chaise-longue, așa cum eram îmbrăcată și încălzită de soare, am stat vreo oră fără să mă mișc. Îi spuneam lui tăticu' pe drum că o trecere de la viață la moarte, în starea aceea de oboseală totală, trebuie să fie foarte ușoară și foarte frumoasă. Așa aș vrea să mor! Nu în chinuri și asaltată de păreri de rău. Ești ca în transă, din care n-ai voie să te mai scoli niciodată. O alunecare, un fel de zbor ușor spre zări liniștite, cu lumini palide și zvonuri în surdina.

Pe seară a venit Dorina. Mi-e tare dragă. Îmi lipsește sufletește când nu o văd mai mult de o zi. M-a ajutat împreună cu tăticu' să-mi fac baie. Mi-e așa de frică să nu cad când intru și mai ales când ies din baie! Totul s-a petrecut normal și noaptea am dormit-o, cu o singură trezire, de la 11 până la 6 dimineață, când m-am deșteptat, părându-mi-se că a sunat cineva.

Sâmbătă, 28 aprilie.

Vreme minunată. De-ar fi și mâine așa! Este de rigoare ca Paștele să locuiască într-o zi frumoasă. Mă simt mai bine azi, deși am unele plictiseli în boala mea.

Am luat azi medicamentul pe care scrie „la nevoie”. Poate era mai bine să-l iau ieri, când nu mă simțeam deloc bine. Și azi, ca și ieri, am o durere în spate, care mă neliniștește. O durere surdă și oarecum constantă! Mai mult, de-a lungul omoplatului. Ce-o mai fi și asta? Ceva nou? Mă obișnuisem cu vechii musafiri, acum a venit altul nou, nepoftit? Nu vreau să-l primesc, am destul de luptat cu cei care mi-au ocupat casa mea vremelnică.

Azi mi-a scris Lucica. Premiera s-a amânat pentru la 5 mai, așa că și-a amânat și venirea cu o săptămână. Îmi pare foarte rău.

Mă întreb <pentru> cine și de ce oi fi scriind rândurile acestea, care nu interesează pe nimeni și pe care nu le va citi nimeni. Nu e decât o singură explicație: ca să mă mai descarc de o parte din greutatea gândurilor. Creierul meu, lezat puțin de spasmul vascular din octombrie, are nevoie să se mai ușureze și gândurile nu știu asta și îl îngrădesc cum făceau înainte. Și nu se mulțumesc să vină la rând unele după altele. Sunt așa de multe, că nu-și mai așteaptă rândul și se suprapun unele peste altele. Unele, mai pretențioase sau mai importante, nu se mulțumesc să intre și să iasă, ci se fixează în creier, pe o durată mai lungă, în vreme ce celelalte se perindă și își lasă la acest nobil organ empreinta lor atât de variată.

Nu știu dacă nu e prea confuz ce spun aici. Caut să mă explic. Așa, de pildă, azi, când ședeam moartă de oboseală pe chaise-longue la soare, mi-am adus aminte de rândurile pe care le-a scos în mai la *Carmen* (revista în care am debutat eu ca scriitoare) în anul 1898, directorul acelei reviste Ion Costin: „Aida. Ploiești. Ce bine ar fi să colaborați regulat! Am constatat mult simț artistic și ar fi o fericită achiziție pentru *Carmen!*” Debutasem cu o serie de scriori intitulate „Între Prietene”, scrise de două fete tinere din epoca aceea: una pesimistă, visătoare, romantică, nemulțumită, iar cealaltă veselă, zglobie, care considera viața ca o serie nesfârșită de bucurii și amuzamente. Erau așa de diferit scrise, că nici directorul n-a crezut că sunt scrise de aceeași persoană, până nu m-a cunoscut.

Nu știu de ce, ieri îmi întârzia în cap ultima frază din rândurile directorului. Curând însă au venit alte gânduri, din cel mai apropiat prezent: de azi, de ieri, proiecte de mâine. La un moment dat, s-a ridicat iar gândul de adineaori și a rostit frumos și clar: „Ce bine ar fi să colaborați regulat...!” Așa mi se întâmplă de multe ori. Cred că pierd câte un gând și revine iar după un răstimp, mai mult sau mai puțin scurt, când cred că l-am pierdut

cu desăvârșire. Grație acestei reveniri, m-a prins o dureroasă părere de rău că am pierdut tot ce am scris, începând cu debutul meu, până prin al doilea deceniu al veacului nostru. De ce oi fi fost un atât de ingrată față de talentul meu? Nu credeam în el? Nu eram destul de mulțumită de el? Sau, deloc vanitoasă, nu m-am gândit să fac arhivă din talentul meu și nici să mă mândresc cu un dar pentru care n-am făcut nimic să-l capăt sau să-l merit, și cu care m-am născut așa cum te naști cu nas, gură, ochi etc.?

Mi se întâmplă să-mi revină un gând în minte, după un răstimp oarecare, chiar când sunt pe stradă sau oriunde. Mă depărtez mult de el în timp și în loc, și deodată s-a trezit și rostit tare fraza care, fără să-mi dau seama, se înfipsea în minte. E ca un leit-motiv, care, contrariu celui muzical, n-are niciun acord comun cu restul partiturii. Prin partitură înțeleg aici țesătura atât de divers colorată a gândurilor.

Seara nu m-am simțit bine și eram și extrem de obosită. Așa că, cu toată dorința mea, nu m-am putut duce la *Înviere*. De altfel și tăticu' s-a opus formal și n-am vrut să-l supăr. La drept vorbind, nu mă simțeam în stare să ajung până acolo. Mi-era teamă să nu cad pe drum. De multe ori, foarte mulți ani (poate 50-60) nu mi s-a mai întâmplat să lipsesc de la *Înviere*. Am pierdut unul din cele mai înălțătoare extazuri sufletești: Slujba înceată, aproape în surdina, pe care o citește dascălul în biserica abia luminată, apoi ca într-o apoteoză, biserica luminată feeric printr-o simplă apăsare de buton și preoții în veștimente țesute în aur și argint, chemând credincioșii cu tradiționala și impresionanta chemare: „Veniți să primiți lumină!”. Apoi, cortegiul preoților și credincioșilor spre curtea bisericii, unde se face o scurtă slujbă și se cântă „Christos a înviat”. Un strigăt de bucurie iese din marea masă de credincioși, care au figurile luminate de luminile ce țin în mâini, uită pentru moment că sunt oameni, și comuniază cu Dumnezeu.

Toate astea le-am scăpat, precum am scăpat și freamătul întoarcerii a sute de oameni, care desenează o cărare de lumină pe drumurile care-i duc spre casă. Fiecare se silește să nu i se stingă lumina. Cine n-a sesizat atmosfera mistică și n-a văzut cât de sus se ridică cerul în această noapte sfântă, unică între toate, a trăit degeaba pe pământ. E de plâns. Nici una din bucuriile și înaintările lui sufletești, nu-i poate răscumpăra inegalabila pierdere.

De mulți, mulți ani nu m-a mai găsit *Învierea* în pat. Dacă Dumnezeu ar fi vrut să-mi trimită sănătatea! Se vede, însă, că n-o merit încă! Am fost tare, tare mâhnită! Când auzeam impresionantul glas al clopotului de la Mitropolie și mă gândeam că în clipele acelea multe mii de oameni, cu sufletele liniștite și spălate de griji, gonesc spre toate bisericile orașului, inima mi se strângea de durere și fără să vreau plângeam deznădăjduită. Nu m-am dus la biserică, dar nici nu m-am odihnit. Am fost așa de nemulțumită și de certată de tot felul de gânduri, că n-am putut adormi până aproape de 2. Ce rău îmi fac mie insomniale astea!

Duminică, 28 aprilie. Sfinte Paști.

Cea mai mare sărbătoare a creștinilor ortodocși! Vreme frumoasă. Cer înalt, zămbitor, senin. M-am sculat cu o tristețe în suflet. Mi-o explic imediat: n-am fost astă-noapte la biserică. Și din nefericire, nu pot să mă duc nici azi la 12, la a doua *Înviere*, așa cum aș fi dorit. Mă simt tare rău. Cântărețul din biserică vine și-mi aduce paște (anafora din ziua de azi). Sunt așa de mișcată de dragostea și atenția ce-mi arată oamenii bisericii! Oare slujitorii Domnului au darul de a citi în sufletele oamenilor?! Se vede!

A fost mare zgomot aici în camera mea. Chiriașii de sus au venit cu bunătați să ne felicite de ziua de azi și să ciocnim ouă roșii. Am făcut bună figură, dar mi-era așa de rău, că din moment în moment credeam că mor. Și cum întotdeauna se află în mine un spiriduş

șugubăț, acesta se amuză gândindu-se ce vor zice cei din cameră, când vor vedea că am murit, în clipa când aveam aerul că sunt atentă la ce spun ei și că mă și amuz, așa fi vrut să fiu în dublu exemplar, în caz de se întâmpla acest eveniment, să mă amuz de mutrele ce-ar fi făcut.

Doamne ferește! Cred că nu sunt eu complet zdravănă!... Aveam iar unul din răurile acelea ale mele, inexplicabile. Dureri în spate și o greutate grozavă în capul pieptului, care parcă-mi reteza firul vieții. Din fericire, după masă m-am simțit mai bine. M-am odihnit vreo oră.

Florica însă mi-a stricat liniștea cu atâta greutate câștigată. Iar o scenă teribilă și tot pe tema bucătăriei. Atâta răutate și rea credință, îndreptate asupra unei femei în halul meu, rar am întâlnit! Și mi-e atât de neobișnuit, mie, care am avut parte numai de oameni politicoși și bine crescuți! Și singură ea, care ar trebui să-mi fie îndatorată până la moarte, pentru prețiosul dar ce i-am dat în persoana fiului meu, mă tratează ca pe un om de nimic. Ce mici devin unii oameni când uită să se supravegheze și lasă să se rupă subțirea marcă de hârtie a pseudo-civilizației. Meschină omenire! Tare o plâng, deși o disprețuiesc.

Julien Green spune, ca și mine, că a văzut cât de mici sunt oamenii, când se afla în mijlocul unei păduri seculare din Virginia (sudul Americii), atât de mici, zice el, încât nici nu-i vede natura. De ce n-aș lua și eu locul naturii în unele ocazii? Să mă înalț atât de sus peste minciunile omeniești, ca să nu le mai văd. Nu am însă puterea și grandoarea unei păduri de stejari seculari din Virginia! Sunt o biată bolnavă vârstnică din R.P.R.!

Copiii au fost la un botez la Dragoș și s-au întors târziu. Ce curios! Florica s-a plâns că e bolnavă și obosită, și nu scapă nici un prilej de petrecere. Oare boala și oboseala și-au pierdut semnificația?

Luni, 30 aprilie.

Nor dimineața, urât. Curând însă s-a înșeninat și s-a făcut cald ca în iulie. Azi mă simt mai bine, deși m-am trezit la 1 și n-am mai adormit până aproape de 4. Insomniile astea mă dau gata. E drept că, de câtăva vreme, nu mai voiam să dorm ziua. Noaptea însă așa vrea să mă odihnesc. Ziua, chiar când sunt extrem de obosită, nu-mi vine să adorm. Mă gândesc că pierd în somn atâtea ceasuri de lumină și de viață, când poate mai am așa de puțin de trăit! Prefer să stau trează, oricât de obosită așa fi, decât să cad în întunerecul și inconștiența somnului vecine cu moartea. Mă tem de somn, mi-e frică de el: îmi mănâncă din viață!

Mă tem de moarte? Poate că da. Te temi de ce nu cunoști. Aș dori-o? Poate că da. Și nu fiindcă m-am săturat de ea, ci fiindcă a devenit foarte greu de suportat. N-am avut și n-am nici acum obsesia morții. Când va veni, va veni. Numai Julien Green era obsedat de ideea morții de la cea mai fragedă vârstă și vorbea de trecut cu atâta melancolie și părere de rău atât de ascuțite, ca și cum ar fi avut 60-70 de ani. Vârsta melancoliei și a sfâșietoarelor părere de rău.

Am ajuns acum să aștept moartea cu liniște, ca pe supremă eliberare. Pentru mine ar soluționa tot. Dar, ce face tăticu'? El care mai are încă atât curaj! Copiii vor să se mute de aici, vine Spațiul Locativ, ne aduce aici cine știe ce chiriași care ne înveninează viața, vine iarna, n-avem lemne ca să încălzim baia, bucătăria și holul, n-avem femeie de serviciu... Ar fi o soluție: să lăsăm casa și să cerem undeva o cameră, baie și o chichinetă. Preferăm de a sta singuri, între patru pereți, fără nimeni lângă noi, fără o persoană care să ne îngrijească, să ne facă mâncare și să ne fie de ajutor, m-a făcut să mi se aprindă creierii în cap. Nu pot să mai trăiesc așa! Nu pot! Cu ce am greșit în viață ca să avem o bătrânețe

așa de tristă și de nefericită?! Suntem complet singuri? N-avem copii? N-avem pe nimeni? Dumnezeu! Simt că-mi pierd mințile! Ce existență îngrozitoare ne așteaptă! Nu e mai bună moartea? Te scapă de toate și dezleagă și cele mai încâlcite situații. E marea liniște și marea consolare!...

Astăzi n-a venit <nimeni> să ne vadă. Ne-au uitat toți prietenii. Ce era la noi altădată, la aceste mari sărbători!... Am avut azi o convorbire serioasă cu Florin. Sunt ferm hotărâți să se mute. Sunt atât de mâhnită, cum nici nu-și poate închipui cineva. Simt o sfârșiere nu numai sufletească, dar și trupească. Parcă mi se usucă pieptul pe dinăuntru și am o sfârșeală de la (...) ³⁵⁵ pe care n-o pot suporta. Iar am plâns, iar nu văd nici o ieșire, iar pe orice cale mă duc gândurile mă lovesc cu forță de un zid de nepătruns și trebuie să dau eu apoi.

Nu sunt cu adevărat nefericiți oamenii decât atunci când își pierd părinții. De abia atunci începe singurătatea sufletească. Din fericire, ei nu-și dau seama. Doar în zilele grele din viață resimt golul adânc din suflet și n-am cu ce să-l umple. S-au dus adevărata dragoste și mângâiere.

[Clemence Dane ³⁵⁶ - bună scriitoare engleză. Probabil că de ea e vorba, când scrie Julien Green despre „Miss D. cea mai renumită scriitoare”] ³⁵⁷

1 mai 1951.

Sărbătoarea muncii! Cinstită cu un fast, un lux de costume și culori, o desfășurare de masse ³⁵⁸ omenеști, cum nu s-a mai văzut în țara noastră până acum câțiva ani. O încântare pentru ochi, o evadare din cotidian. Dar câți bani cheltuiți și câtă oboseală pe bieții oameni!... Pe aici au trecut sportivii. Tineretul țării. Mai mult goi! Flanele și șorturi în diverse culori. În genere, veseli, deși erau chinuiți de necesități inexorabile. Ședeau doar de la 5 pe drumuri și trebuia să mai stea până la 2. Sunau din poartă în poartă și nimeni nu le deschidea, fiindcă ar fi năvălit sute și nimeni nu mai are oameni de serviciu ca să curețe după ei, dacă ar fi vrut să curețe. E pentru prima oară în viață că m-am gândit la chinul acelora care trebuie să stea în picioare, pe străzi, câte 9-10 ore la rând. De ce oare s-or fi desființat *Vespasienele*? Nu erau estetice, dar era foarte necesare pentru sănătatea omului.

Sportivii au defilat pe bulevardul Dacia, în fața ferestrelor noastre. Când erau în mers, ca coup d'oeil ³⁵⁹ erau frumusețe. Mi-au plăcut mult stindardele a două grupe: unele înalte bleu-ciel cu dungi roșii-albastre, iar celelalte tot atât de înalte, galbene, cu dungi verde închis. Erau de un admirabil efect. În ușoara adiere a vântului, fâlfâiau ca niște aripi imense. Poți sau nu să aprobi în total anumite ideologii, dar ce este frumos, e tot frumos, fiindcă este absolut și universal.

Prima jumătate a zilei de azi mi-a fost iar rău, același rău pe care nu-l pot defini. Poate că unde iar am suferit de insomnie și noaptea trecută. După masă m-am odihnit puțin și m-am sculat mai întremată. Pe seară au venit Georgette Botez, Marioara dr. Marinescu și Cristina. Toate simpatice și agreabile. Mie mi-au dat altă direcție gândurilor. Seara însă, s-au năpustit iar asupra mea și n-am putut dormi până după ora 1. Azi am avut o durere ascuțită în

---

³⁵⁵ Cuvânt ilizibil.

³⁵⁶ Clemence Dane a fost pseudonimul lui Winifred Ashton (21 februarie 1888 - 28 martie 1965) o scriitoare engleză de romane și piese de teatru.

³⁵⁷ Alineat fără legătură cu restul textului, introdus de Aida Vrini pe o filă din caietul cu memoriile ei.

³⁵⁸ Așa este în manuscris.

³⁵⁹ Privire rapidă, privire de ansamblu (*fr.*).

piept, în vâna care merge spre inimă. Probabil aorta. Nu prea mă pricep în anatomie. Ei, je ne peux pas avoir toutes les qualités³⁶⁰!, cum i-am spus odată unei înalte persoane. Durerea de azi și înțepeneala grozavă a inimii, omoplatului și pieptului mă îngrijorează mult. Mi se pare că moartea s-a apropiat din nou cu pași de cârpă și a început să-mi dea târcoale. Și nu e numai o părere. Îi simt prezența, așa cum i-o simțeam la începutul bolii. Iar parcă mă depărtez de lume și mă îndrept către ceva străin, tăcut și întunecat.

Poate că tocmai acum, când toți mă cred pe drumul vindecării, să pornesc pe celălalt drum, de unde nu te mai întorci niciodată. A devenit așa de grea viața noastră, că cred că o pot părăsi fără prea mari regrete. Dar parcă poate să știe omul ce va gândi și ce va face în ceasul morții? Viața e totuși așa de frumoasă! Viața este soare, lumină, flori, mări albastre nesfârșite, vârfuri de munți vineți la căderea serii și mai este și muzee, teatre și mai ales, muzică!... Muzica pe care n-o mai pot auzi azi fără să plâng. Poate gândindu-mă la ce pierd! Și viața mea este și altceva: mai sunt eu, care mă pierd în neant, pentru a nu mă mai regăsi niciodată; mai sunt copiii mei dragi și mai este taticu', bunul meu tatic, pentru care va fi ultimul meu gând de dragoste, de durere și de ucigătoare părere de rău.

S-ar putea să scap și de data asta, dar nu văd cum și nici până când. Scadența e aproape.

Miercuri, 2 mai.

Ziua de Paște, acum doi ani, mi se pare. Călduță, primăvărată, nespuse de agreabilă. Eram doritoare!... În liniștea solemnă a sărbătoritei zile, aud un glas minunat. O voce de soprană dramatică, cum n-am mai auzit alta până atunci. Am ieșit repede pe terasă, crezând că este vreun radio din vecini, care emite pe un post străin. Eram sigură că este o mare artistă de operă din străinătate. Era o voce studiată, plină, rotundă, caldă și cu un timbru grav de o rară frumusețe. Ieșind afară, mi-am dat seama că vocea umbli, merge, se apropie de mine. Am ieșit la poartă și am rămas uimită. Aveam în fața mea un tablou cu totul neașteptat: doi tineri, un băiat și o fată. După înfățișare: țigani. Mai mult, doi copii. Fata, de statură mică, dar zveltă și mlădie, cu un bandaj alb pe ochi, și cu picioarele arămii goale și ușor încenușate de praful drumului. Se ținea de brațul băiatului ca să poată umbla! Din făptura aceea mică, oarbă și aproape dezbrăcată, ieșea o voce care ar fi făcut să îngălbenească de gelozie pe cele mai mari cântărețe ale timpului. Băiatul o acompania cu armonica, cu multă pricepere. Din când în când se oprea pe loc și își arunca în cele patru părți ale străzii, comoara vocii aceleia excepționale. Ferestrele, balcoanele, curțile erau pline. Plouau bani, cozonaci, prăjituri, în jurul micii vrăjitoare care trezise o stradă întreagă la chemarea magică a adevăratei arte. Cânta un cântec trist, care mi-a răscolit amintirile unor timpuri scumpe, de mult apuse; notez numai trei versuri: „În păru-i negru mătăsos,
„Căzuse flori de vișin albe
„Și cât îi șede de frumos!”

Atâta tristețe, atâtea regrete, atâta durere ieșeau din vocea tinerei fete, ca și cum ar fi trăit și ar fi sorbit potirul otrăvii a mii de vieți. Sorbise una, și-i era destul: era oarbă!

Am stat în poartă și am urmărit-o cu ochii până ce n-am mai văzut-o. În liniștea înaltă a seninei zile de Paște se mai auzea din când în când câte o notă răzleață a acelei voci impresionante, așa putea zice a acelei voci unice. Niciodată n-am regretat mai mult ca atunci pierderea unei încântări sufletești, cu care eram sigură că n-o să mă mai întâlnesc niciodată.

---

³⁶⁰ Ei, nu pot avea toate calitățile! (*fr.*)

Am așteptat-o multe zile de-a rândul, dar n-a mai venit niciodată. De bună seamă, un barbar i-o fi interzis să mai cânte pe stradă. „Strică liniștea oamenilor și îi distrage de la muncă!” și-o fi zis el. Dacă ar putea ști ce însemnează pentru sensibilitatea omenească o asemenea înălțare către cerul muzicii!

Julien Green, când reușea în Jurnalul său să fixeze o imagine frumoasă, adăoga imediat: „Asta ar fi bună de pus într-un roman.” Scriitorul se ivea mereu în dosul omului.

Oare eu aș putea zice, ca Julien Green, acum când am dat viață unei întâmplări moarte? Cine știe! Depinde de nume și de țară. Eu nu sunt Julien Green și nu trăiesc în Franța. Sunt doar Aida Vrioni și trăiesc în R. P. România, unde sensibilitățile în literatură nu sunt admise. Mereu vreme frumoasă. Mi-e sufletul mai ușor, poate fiindcă e pe punctul de a-și lua zborul. Altfel n-ar fi explicabilă impresia de înseninare sufletească, decât în felul acesta, sau grație magiei zărilor înecate în lumină.

Sănătatea e mai șubredă ca oricând. Cred că scleroza a ajuns până la inimă. Pieptul mi-e ținut ca în niște gheare și respir scurt și cu greutate. Cred că s-a apropiat „eterna stăpână”, după cum numisem eu moartea acum 40 de ani, într-un articol din „*Dimineața*”. Nu mă simt bine deloc. Mai înțepenită, mai obosită decât oricând. Mă mir însă de ce n-am terminat cu viața în octombrie, când am căzut bolnavă. Nu mai sufeream atât, nu mai oboseam pe cei din jurul meu cu o boală atât de îndelungată și nici nu mai sufeream atâtea luni. La ce a fost bună această mincinoasă îmbunătățire a stării mele, când în realitate nu era decât o prelungită și lentă agonie? A vrut Dumnezeu să intru într-un mormânt înflorit? Într-adevăr, ar fi fost groaznic să-mi plutească sicriul într-o groapă plină de apă și noroi. Se vor împlini vrerile Domnului, pe care noi nici nu le cunoaștem, nici nu le putem schimba.

Seara a venit Viorica. Mi-a făcut o plăcere nespusă. A luat masa cu noi. Și, înaintea frugalului meu meniu, am simțit o străfulgerare de fericire, ca și cum s-ar fi aprins brusc un soare strălucitor în sufletul meu. Era fericirea de a mă vedea odată mai mult în capul mesei familiale, având la dreapta și la stânga pe taticu’ și copiii mei. Voi mai avea vreodată bucuria asta nesperată? Dumnezeu îmi uscaseră lacrimile pe care le vărsasem cu câteva clipe mai înainte și îmi mângâiaseră obrazul îmbătrânit și mâhnit.

Plângându-mă Vioricăi că însănătoșirea mea întârzie, ea, asemenea unui chirurg, a luat bisturiul adevărului și mi l-a înfipt în suflet. Mi-a spus că eu, care n-am pierdut nimic intelectualicește (cum să-ți mulțumesc, Doamne, că nu m-ai degradat până într-atât!?), trebuie să înțeleg că nu voi mai fi niciodată așa cum am fost. A fost ca o lovitură de măciucă dată în mijlocul capului. Probabil că Nicolicescu i-a spus asta. Este de altfel aproape același lucru (numai ceva mai brutal, adevărul e întotdeauna brutal!), pe care mi l-au spus prietenii mei, dr. Popescu-Buzău și dr. Carp. Deci s-a isprăvit cu mine, cu integritatea formei mele umane. Cât voi mai avea de trăit de aici încolo, îmi voi târi piciorul. Voi umbla sprijinită în baston, voi avea o inimă plină de dureri, deși sunt aproape moartă și voi fi extrem de obosită. Mândria firii mele va accepta această situație? Și lașitatea umană va avea curajul să termine? Sau Marele Stăpânitor, în mâinile căruia suntem niște jalnice jucării, va trece peste toate pronosticurile și mă va face sănătoasă?

Probabil cel mai apropiat viitor se va însărcina să dea răspunsul exact. Să așteptăm dar și să nu precipităm nimic, am fost totuși fericită în seara aceasta. Viorica a stat aici până aproape de 12. Și Dumnezeu mi-a adus aminte că trebuie să cred în El și că tot ce face El este pentru binele omului. Îmi plec capul și aștept.

Joi, 3 mai.

Vreme de vis. Stau pe terasă, pe chaise-longue. Frumusețea zărilor îmi fură ochii și gândurile și mi le duce departe cu ele, până la hotarele unde se sfârșește lumea. Simt un fel de înălțare, de armonizare a cerului cu toată frumusețea din prejur, o pierdere în vag, în lumi de vis, unde nimic nu e precis, real, obișnuit. O plutire în gol.

Înainte de dejun au venit Mitică și Linica. Linica a stat toată ziua. Am fost foarte bucuroasă. N-am mai fost singură, am stat mai mult pe terasă. Grădina noastră, deși nu e prea mare, este o frumusețe. Totul e tânăr în ea: de la pomii care sunt puși de noi în 1948 și până la iarba verde – fragilă, care abia mijește deasupra pământului negru și umed. Ador umbra subțire pe care o aruncă crengile pomilor plini de tinerețe... Îmi place tot în grădinița noastră: florile care au răsărit, zarzavaturile și vița care a năpădit zidul împrejmuitor de la poartă până în fund. Câtă vreme îmi va mai fi dat s-o văd?

Azi am primit răspunsul lui Chiliban³⁶¹, atât de mult așteptat. Scrisoare caldă, bună, scoasă din suflet. Abia aștept să mă văd la Călimănești, lângă omul acela atât de bun! Vom fi bine îngrijiți și tăticu' nu va mai munci de loc. Dar oare cu sănătatea mea atât de șubredă voi mai putea ajunge vreodată acolo? Cine știe! Mă simt din ce în ce mai rău. Obosită, mortal de obosită, cu respirația scurtă, cu membrele înțepenite, nu mai am putere nici să vorbesc. S-o fi apropiat sfârșitul? Gândul morții a început iar să mă obsedeze. Nu mai simt în mine puterea necesară ca să-i pot rezista. Până în ajunul boli mele trăiam „au jour le jour”³⁶², copleșiți de grijile zilei. Nu simțisem încă apropierea morții, făceam chiar și proiecte de viitor, uitându-ne vârsta, ca și cum am mai fi avut de trăit zeci și zeci de ani. Acum nu-mi mai permit nici un proiect. Simt mereu prezența străină în spatele meu, prezență care-mi taie orice elan. E ceva în mine care a murit înainte de a muri eu: puțința de a visa, de a spera, de a trăi.

Vineri, 4 mai.

Am avut o spaimă aseară, care nu m-a lăsat să adorm până la ora 3, deși nu dormisem nici ieri după masă și eram foarte obosită. Florinel a venit la 10 de la teatru, vesel și bine dispus. A întrebat dacă a venit Florica și a rămas surprins că n-a venit. Îi spusese că se duce la 7 la biserică și se întoarce imediat acasă. De aici s-a născut spaima. Ea plecase de-acasă la 5, nu la 7 și nu dase nici un semn de viață. Între timp se făcuse ora 11. Florin se plimba de colo până colo prin apartament, mușcându-și degetele. Eu, cu imaginația mea care ia imediat câmpii, o vedeam făcută praf sub roțile vreunui vehicul. Eram amândoi într-un hal fără hal. Singur tăticu' nu-și pierduse cumpătul. După 11, am auzit pași pe culoar, i-am auzit glasul vorbind cu (...) ³⁶³ și am văzut-o intrând în casă, întreagă și vie, așa cum plecase. O priveam și tot mi se părea că n-o văd. Nu credeam să fiu așa de atașată de fata asta. Am scos un suspin de ușurare, am crezut că m-am liniștit, dar gândurile speriate nu s-au calmat decât către 3, când am adormit. Am avut câteva ore îngrozitoare: călduri mari, neastâmpăr, piciorul bolnav care-mi tresărea fără să vreau, în sfârșit, o mulțime de fenomene care mă înnebuneau. Pe deasupra, eram moartă de oboseală și mă ardeau ochii de nesomn. Din fericire, am dormit într-una de la 3 la 7, când a sunat Lena și n-am mai putut dormi.

³⁶¹ Doctorul Chiliban, gazda de la Călimănești a familiei Vrioni.

³⁶² În limba franceză, sensul este „trăiam momentul”.

³⁶³ Cuvânt indescifrabil.

Vreme variabilă, dimineața cer senin de sticlă. Mai târziu, alternanțe de soare și nori. Vânt tăios. Tunete îndepărtate. A venit vara și cu ea un nou motiv de spaimă: furtună, tunetele, fulgerele, trăsnetele, ropotul ploilor mari, în sfârșit, toată fața urâtă a verii. Mă simt tare obosită. Mă întreb până unde o să meargă oboseala asta? Probabil până ce se a sfârși în moarte. O zi liniștită altfel. Cu amenințări de ploaie și tunete depărtate. Bine că ne-a ocolit și acum mânia naturii. Cu capul meu de azi, nu știu cum aș suporta răzvrătirea ei.

Seara a venit Doctoreleul. Doctoreleul! Ce mult e de atunci, de când l-a botezat Tante Margot cu numele ăsta de caldă prietenie și pe care îl adoptaserăm toți din cercul nostru. Până și C. Didina³⁶⁴. „Doctoreleul” e acum arămiu la față, cu părul complet alb, slab și cu mâinile de muncitor al pământului. Lucrează toată ziua la mica lui fermă, cu o râvnă demnă de o cauză mai bună. Și ce mare chirurg era! Cum se pierd oamenii utili societății! Păcat! N-avem așa de mulți, ca să ne permitem luxul acesta. Nu concep ideologii care dau la o parte pe oamenii bine pregătiți, care și-au evidențiat meritele în slujba celor mulți. Pentru ce discriminări?

Doctoreleul a fost dezamăgit de starea în care m-a găsit. Repetă mereu: Și totuși te găseasc foarte bine la față. Era în același timp o mirare și o consolare. Toți doctorii aceștia care vin să mă vadă îmi fac impresia unor oameni care se află în fața unui caz care depășește mijloacele lor de pricepere și puțința lor de vindecare. Astă seară am avut un moment de gol în creier. Vorbea Viorica cu tăticu’ la telefon. Și deodată m-am pomenit întrebându-mă: „Oare cine e Viorica, sora mea?” Din fericire, asta n-a ținut decât o clipită. Mi-am revenit curând și m-am fixat iar cu picioarele pe pământ: „Viorica e fata mea”. Nu i-am mai spus lui tăticu’. La ce bun să-i creez o spaimă mai mult! M-am dus și i-am spus Floricăi, care a căutat să mă liniștească.

Sâmbătă, 5 mai.

Nu mai pot suporta înțepeneala asta progresivă a membrilor: mâna stângă întreagă, senzația aceea plicticoasă a mâinii lipită de corp, toată partea stângă înțepenită cu piept și spate, piciorul până la genunchi, în plus dureri care se aprind și se sting din loc în loc ca niște focuri bengale. Cea mai mică mișcare mă obosește și merg mult mai prost cu piciorul decât până acum. O plăcere! Nu știu cum o să pot ajunge la Călimănești, dacă nu-mi ajută Dumnezeu să mă mai întrezesc. Doctorii nu mai știu ce să-mi facă.

Aseară mi-a telefonat Catincuța să-mi spună că a primit scrisoarea mea. E prima scrisoare pe care o primește în viață, pe adresa ei. Era foarte mândră și fericită și mi-a mulțumit de mai multe ori, ca o grande dame³⁶⁵. La patru ani, se comportă ca un om mare. Dumnezeu s-o ție sănătoasă și să-i trimită noroc și ei și mamei ei, atât de încercată în viață.

Cerul e trist azi. Nu, nu e trist. Mă exprim greșit. E numai melancolic: tristețea zilelor de primăvară. E ușor umbrat de un vâl subțire alburii. La cea mai mică adiere, vâlul poate să cadă. Primăvara e tânără și tineretea nu știe să fie tristă.

Nu știu de ce am un neastâmpăr, o grabă și o sfâșietoare părere de rău. E ca și cum ar pleca cineva pentru totdeauna. Desigur, plec eu! Iar am intrat parcă într-o lume străină și nu mai am nimic comun cu lumea din afară. Sunt cu totul lipsită de puteri. După masă, am dormit vreo oră și când m-am sculat venise Dorina. A stat până la 8 și mi-a făcut mare plăcere. Mi-a pus ordine în o mulțime de lucruri, rămase în suspensie.

---

³⁶⁴ Alexandrina (Didina) Cantacuzino.

³⁶⁵ O mare doamnă (fr.).

Înainte de dejun a venit și dr. Monda. M-am bucurat văzându-l. Îmi poartă atât interes, că parcă mi-ar fi frate. Mi-a spus să-mi fac iar analiza ureii și hemograma. La 14 <mai> plecă în excursie în Deltă, cu Sadoveanu și 58 de scriitori³⁶⁶. 60 în total. Ferice de ei! Cu vaporul pe Dunăre, în luna mai! Cum m-aș duce și eu! Mare pedeapsă mi-a dat Dumnezeu!

Așteptam cu mare nerăbdare primăvara. Toți îmi spuneau că atunci am să mă fac bine. A venit și primăvara și căldura și, în loc să mă fac bine sau măcar mai bine, starea mea s-a înrăutățit. Umblu mult mai greu, mâna stângă până la inimă înțepenită, deformată și tot înțepenit și pieptul, omoplatul, rinichii, piciorul... în sfârșit, toată partea stângă. În plus, o oboseală mortală și o slăbiciune cu adevărat îngrozitoare. Din cauza acestei slăbiciuni, tensiunea a scăzut la 15! S-a mirat și doctorul și abia așteaptă să vadă rezultatul ureii, ca să-mi facă mai bogat regimul. Cum am să mănânc mai mult, când mie mi se umflă pântecele oricât de puțin aș mânca? Unde să bag mâncarea? Tare nenorocită mai sunt! Mă gândesc totuși că aș putea fi și mai nenorocită: să nu mă mai pot mișca, sau... să mor. Dar, oare asta ar mai fi astăzi o nenorocire?!

Și totuși, cum aș vrea uneori, să mai am încă 4-5 ani de sănătate și viață liniștită!

Duminică, 6 mai.

Astă noapte am dormit de la 11 - 2 fără un sfert, de la 5 - 6½ și de la 7 - 8. O noapte de chin! Dacă mai continuă așa, mă duc repede, repede. Sunt moartă de oboseală. Aș sta numai lungită în pat. Numai în poziția asta mă mai odihnesc și nu simt așa de tare durerile.

Întotdeauna mă dau jos din pat cu teamă. Mi-e frică să nu mi se fi înmuat ambele picioare și să nu mai pot umbla. Ar fi cea mai groaznică lovitură ce mi s-ar putea da. Pentru ca totul să concure la deprimarea mea, afară e nor, vânt rece și curge plictiseala din zări. Din împrejurimi se aude în surdină chemarea nostalgică a porumbeilor sălbatici, completând tristul meu peisaj sufletesc și pe cel înconjurător. Măine sau poimăine aștept pe Lucica și C. Antiona, am mare nădejde că prezența lor mă va remonta și îmi va da curaj.

Acum câțiva ani, ne venise din Ungaria un cântec trist, așa cum numai cântecelele ungurești știu să fie triste. În țara de baștină fusese ca o otrăvă. Se spunea că un număr de oarecare de tineri și tinere se sinuciseră din cauza omorâtoarei tristeți pe care le-o strecurase în vine, așa cum se întâmplase altădată din cauza lui Werther a lui Goethe. Nu cunoșteam pe autorul cântecului și nici nu l-aș fi felicitat pentru acest succes macabru. Tristețea cântecului acționase și asupra firii mele, atât de impresionabilă. Pe vremea aceea, din calcul, ca să umplu golul duminicii, acea zi nesfârșită, sau din simplă coincidență, primeam în toate duminicile. Și era imposibil să le simt tristețea, când aveam în jurul nostru câte 20-30 de persoane, toate inteligente (de diverse grade) și când se discutau lucruri interesante și se făcea muzică aleasă. Tristețea n-are ce căuta în casele unde se află dușmanele ei: voia bună și veselia.

Astăzi, însă, am simțit sucul otrăvitor al duminicii triste. Am dormit după masă, cu întreruperi, cam între 3 și 4 și când m-am trezit nu-mi venea să cred că e încă așa devreme. Pe cer, ca pe un gherghef imens se întinsese pânza nesfârșită, cenușie, a norilor de toamnă și de iarnă. Vântul bătea cu intermitențe, răscolind sufletele singuratică până în adâncuri. În casă și jur-împrejur, o liniște în care te cufundai ca în apele unui lac amorțit de veacuri.

---

³⁶⁶ Excursia a avut loc, au participat mulți scriitori, precum Mihail Sadoveanu, George Călinescu, Camil Petrescu, Geo Bogza, Cella Serghi, Nina Cassian, Mihai Beniuc ș.a., iar la Tulcea s-a scandat numele lui Ionel Teodoreanu, care era atunci dizgrațiat de regim, în „Caiete critice”, nr. 6-7, 2007, p. 57.

Parcă toată lumea din jurul meu adormise într-un somn abrupt. M-a năpădit tristețea, tristețea fără sfârșit a cântecului unguresc și, fiindcă simțeam că n-o puteam nici suporta, nici învinge, m-am apucat să scriu. De obicei, mă descarc întotdeauna de bucuriile sau tristețile înăbușitoare, aruncându-le afară din mine, pe pagina albă și insensibilă a hârtiei. Remediul însă este insuficient pentru grava mea stare de suflet de azi. „Àu sont les neiges d'antan?”³⁶⁷ Unde sunt duminicile de altă dată? Mă întreb eu. S-au dus, au murit înaintea mea. Și acum poate mă așteaptă la porțile cerului. Așteptați-mă, bune duminici, dar luați cât mai repede de pe mine tristețea celei de azi.

Sufletul mi-e făcut din cenușă. La cea mai mică atingere, se pulverizează și cade la pământ. Și e atins de atâtea ori pe zi! O speranță, o mică bucurie, o iluzie îl reface, până ce iar se năruie sub mâna capricioasă a destinului. Dacă nu mi-ar fi milă de tăticu', aș da drumul din mine la țipete și urlate de tristețe și de deznădejde. Sunt omul golit de toate speranțele.

Seara au venit să ne vadă doctoreasa Gheorghiu și cu bărbatu-său. Florica pleacă mâine dimineața la mătușa. Și-a luat ziua bună de la noi de astă-seară. Plecarea ei a aruncat încă un strat de tristețe peste vechea mea tristețe. Mă obișnuisem cu ea aici, chiar când era în oraș, știam că o să vină curând. Acum am rămas doi bătrâni singuri. Florinel nu s-a dus cu ea, dar el nu prea stă acasă. Tot e bine că nu suntem noaptea singuri.

Luni, 7 mai.

Se zice că de la 7 mai încep *Sfinții de gheață*. N-or fi ei chiar de gheață, dar reci tot sunt. Azi, deși e soare, bate un vânt cam rece, așa că de dimineață n-am putut ieși pe terasă. Deși nu sunt mai bine ca ieri, mă simt însă mai liniștită și mai senină. Se termină, în sfârșit, lungile așteptări. După socoteala mea, azi sau mâine, trebuie să vină Lucica și C. Antigona. Atâtea luni am suferit de lipsa lor! Mi-e frică însă să mă bucur. S-ar putea ca să plece Lucica cu scriitorii pe Dunăre și să lipsească iar o săptămână. Aș avea însă pe C. Antigona, care e atât de bună, de amabilă și de reconfortantă. Dar, totuși, aș ține mult să nu lipsească nici Lucica din quartetul nostru atât de armonios, acordat cu o precizie uimitoare. Nu se dezacordează niciodată. Plecarea Lucicăi ar fi cu atât mai neplăcută, cu cât peste două săptămâni s-ar putea să plecăm și noi la Călimănești, așa că iar ne-am despărți. Viața asta își bate mereu joc de oameni, aci îi apropie, aci îi îndepărtează. Joc de temperatură afectivă periculos pentru sănătatea sufletelor. Se vede că de aceea sunt atâtea suflete bolnave.

Nu credeam să mă mai atașez de cineva, așa de repede și așa de trainic, cum m-am atașat de aceste două ființe. După ai mei, ele vin în primul rând al afecției mele. Îmi sunt așa de aproape de suflet, că uneori mi se pare că fac parte din mine. Cum se va chema ziua bună, care mi le va aduce? Atât de mult mi-au lipsit!

Poate că, supunând moralul la terapeutică adevăratei prietenii, îmi va ajuta să-mi vindec și trupul meu hârbuit. O prezență dragă face mai mult decât cel mai bun remediu. Sunt convinsă că, dacă eu n-aveam lângă mine dragostea lui tăticu' mereu vie, mereu neobosită, mereu caldă, aș fi murit de mult. Ce putere atât de mare ca dragostea lui m-ar fi putut ține în viață? Nu există nici una aici, pe pământ. Poate numai în lumea îngerilor. De multe ori, mai ales când eram cam aiurită, mă uitam la tăticu', să văd dacă nu i-au crescut aripi. Devotament, sacrificiu, oboseală, toate se însumează într-un singur cuvânt: dragoste. Ar trebui să mă

---

³⁶⁷ Unde sunt zăpezile de altă dată? (*fr.*)

consider extrem de fericită că am putut să trezesc și să mențin în sufletul unui om, timp de 45 de ani, un asemenea rar și prețios sentiment, care nu te întâlnește în fiecare zi.

Vești proaste: homeopatul, care, fiind bolnav, a plecat înainte de Paști în provincie, nu vine decât peste 3-4 săptămâni. M-a încurcat și mi-a înrăit starea degeaba. O altă veste rea este că fetița noastră, Catinca, are tuse convulsivă. Mi-e așa de milă de ea și atât mă dor suferințele ei timp de 4 săptămâni de aici încolo! După prânz a venit Dorina. Vizitele ei îmi creează o stare de suflet mai bună. Ce bine ar fi dacă ar veni mai des!

Marti, 8 mai.

M-am sculat de la 6 cu grija doctorului, care trebuia să vină să-mi ia sânge pentru uree și pentru hemogramă. A venit abia la 8. Este foarte amabil și mai ales foarte cumsecade. Este de fel din Ploiești – urbea mea natală – și îl cheamă Mateescu, cum mă chema și pe mine înainte de a mă mărita. Avem două puncte comune. Simțind situația noastră actuală, a refuzat să ia bani pentru deplasare. Un om rar astăzi.

Lucica n-a venit nici ieri, nici azi. Se vede că s-a amânat premiera. Așteptarea ultimelor zile, și uneori a ultimelor ceasuri este cea mai grea de suportat.

A venit Mitică. Veșnicile plângeri. A încasat mica pensioară.

Astă noapte, piciorul a tresărit iar, creându-mi o stare de nervi insuportabilă. Din fericire, eram așa de obosită după câteva nopți de insomnie, că nu eram perfect lucidă. Mă găseam între vis și viață. Sunt obosită și membrele îndurerate îmi dau de gândit.

Aseară am terminat *Disraeli* de André Maurois³⁶⁸. Un om extraordinar și o viață la fel. Extrem de inteligent, a știut ce vrea din fragedă tinerețe și și-a urmărit scopul cu o tenacitate uimitoare. Până la urmă a ajuns Prim-ministrul uneia din cele mai puternice țări de pe vremea aceea, Anglia, prieten bun cu Regina Victoria, care-i acordase toată încrederea și toată prietenia ei, leader-ul partidului conservator, pair și membru în Camera Lorzilor, viconte de Hughenden și conte de Beaconsfield. A luptat pentru Anglia ca cel mai autentic englez și a trăit clipe de o strălucitoare glorie. A scris câteva romane de mare succes și discursurile lui au rămas celebre în analele parlamentarismului englez. A murit la 76 de ani, condus la groapă de Prințul de Gales³⁶⁹, reprezentând pe Regina, care se afla la Osborne, și care, reîntoarsă la Londra, a venit de i-a vizitat mormântul la Hughenden, și i-a ridicat în biserică de acolo un monument, pe care era scrijelit numele și profilul Lordului Beaconsfield, iar de dedesubt scrisese cele mai frumoase rânduri de recunoștință, pe care le-a scris vreodată o regină: „Scumpei și onoratei memorii a lui Benjamin, conte de Beaconsfield, acest monument este dedicat de către recunoscătoarea sa Suverană și prietenă, Victoria R. I.

„Regii iubesc pe acela care vorbește just” Psalmul XVI

Dizzi (Disraëli) cum i se zicea de obicei lui Disraëli, a fost unul din cei mai mari oameni politici ai vremurilor. Vesel, spiritual, snob, zeflemist la începutul vieții lui, devenise grav, serios, taciturn, dar păstrase un sentimentalism de o rară profunzime. Tandrețea lui pentru Mary-Anne, văduva unui prieten al lui, a fost poate unică în felul ei, dat fiindcă avea 12 ani mai mult decât el. S-a căsătorit cu ea și a fost cel mai armonios menaj, timp de 30 de ani, până când a murit ea. Un om rar acest ciudat Disraëli, care a avut

---

³⁶⁸ André Maurois (nume real Emil Salomon Wilhelm Erzog; 1885-1967). scriitor francez. prozator, eseist și membru al Academiei Franceze.

³⁶⁹ Wallis.

prietenia și simpatia nu numai a Reginei și a prietenilor lui, dar și ale tuturor marilor doamne de pe vremea lui. Cele mai frumoase mari doamne.

O viață cu adevărat strălucită a unui om cu adevărat genial. Unde mai sunt oamenii aceștia? Ar fi atâta nevoie de ei astăzi!

Înainte de dejun, a venit dentistul trimisă de dr. Monda. O persoană delicioasă. Foarte drăguță și atentă. Îmi place mult. O persoană cu adevărat civilizată. Și ce rari sunt oamenii aceștia astăzi!

Seara am avut o veste proastă: mi-a telefonat doctorul care a făcut analiza sângelui, că ureea a crescut la 76! Nu mai înțeleg nimic, sau nu vreau să înțeleg adevărul: probabil că sunt sortită morții. Odată tot trebuie să mor. E cea mai certă certitudine. Dacă mai trăiam vreo 2-3 ani sănătoasă, nu mi-ar fi părut rău. Dar nu poți lupta cu nevăzutul!

Când am auzit rezultatul analizei, am avut o criză de dezesperare. Mi-am revenit însă curând, văzând în ce hal era tăticu'. Mi-am adus aminte că criza pe care a avut-o acum vreo două luni i-a venit tot în urma rezultatului meu, m-am arătat liniștită și am spus că acest spor de uree se datorește de bună seamă toxinelor din intestine și insuficienței urinei. Că, după câteva zile, e sigur că va scădea din nou, așa că nu e motiv de îngrijorare. Mă alarmasem văzându-l că i se injectase din nou ochii și că moral era distrus. Ce copii mari și proști suntem! Ne este frică să nu ne pierdem unul pe altul! Ca și cum asta n-o să se întâmple și încă cât (*sic!*) de curând. Deși mi-e o sfâșietoare milă de el, dar așa vrea să plec eu înaintea lui. N-ar putea să încapă în inima și în sufletul meu atâta disperare. Ar plesni de durere!

Am căutat să-l calmez și, în parte, am izbutit. Până a adormit, a avut totuși călduri.

Miercuri, 9 mai.

Anii trecuți se sărbătorea astăzi Ziua Victoriei. Acum au renunțat de a o mai serba. De ce? Nu știu. Poate fiindcă sunt prea multe sărbători și prea multe desfășurări de mase de oameni. Păcat! Victoria e un nume așa de frumos și de înălțător!

Azi de dimineață, la ora 7, telefonul ni-a adus o nouă veste proastă: d-na Pelcingățeanu ne anunța în hohote de plâns că soțul ei, dr. Lycurg Pelcingățeanu, a murit. M-a impresionat foarte mult moartea asta. Ne cunoșteam de când era el student, ne-am revăzut în 1920 la Călimănești și, din 1926 până acum, ne-am văzut în fiecare vară la Călimănești, zi de zi. Era un om admirabil: bun, serviabil, devotat, agreabil, demn de încredere și în plus și foarte bun doctor. De aici înainte, nu voi mai vedea pe strada mare din Călimănești, dacă voi mai ajunge vreodată acolo, silueta mărunțică a lui dr. Pelcingățeanu, întotdeauna îmbrăcat în alb, mergând cu pasul lui repede și cu de marșa aceea pur personală – din pupă în provă – cum îi spuneam eu în glumă. Am pierdut un bun și devotat prieten, care avea pentru mine o prietenie cu totul specială. Am plâns pentru el și pentru mine și m-am înfiorat. A murit ieri la 5, fără ca ceva în starea lui să lase să se bănuiască acest deznodământ. Soția lui plecase la 2½ în oraș și când s-a întors l-a găsit mort, singur în cameră. Îngrozitoare trebuie să fi fost clipa când a deschis ușa și a găsit mort pe omul pe care, cu câteva ore mai înainte, îl lăsase bine!

Doctorii au spus că a avut un spasm vascular (al doilea). M-am cutremurat. Eu am avut deja unul, din care nu m-am vindecat nici acum. Pe când al doilea?... Ce ușor e să glumești, când mai ai încă un pic de speranță în suflet! Speranța e marele pivot al individului.

Aseară, stând la masă, m-am sculat și am spus: „Mă duc să telefonez Lucicăi!”. Tăticu' a rămas mirat. Eram aproape sigură că venise atunci în București. Nici n-am fost surprinsă când i-am auzit vocea la telefon. Într-adevăr, abia sosise de la gară. Mi s-a părut

tare amărâtă. Abia aștept s-o văd să-mi spună ce are pe suflet. Sunt așa de bucuroasă că se află în București. Nu cred să nu vină azi după amiază să mă vadă.

N-au venit. Am avut o după-amiază foarte rea.

Noii posesori ai bibliotecii noastre au telefonat când pot veni să ridice mobilele. Tăticu', care este cu grija casei și care știe că avem atâta nevoie de bani, le-a spus că pot să vină vineri. M-am agățat de un pai și l-am rugat să amâne până sâmbătă. Deci, numai două zile vor mai sta în casa mea biroul mare cu placă de cristal, de la care am condus eu *Revista scriitoarelor și scriitorilor români* timp de vreo 15 ani, de când l-am cumpărat și biblioteca masivă, agreabilă, căsuța cărților și scrierilor mele în tot acest timp. De ce oi fi având temperamentul acesta nenorocit, să mă atașez în așa grad de lucruri? Cred chiar că mă atașez de lucrurile obișnuite mai mult decât de ființe – exceptând pe ai mei. Mi se rupe inima când trebuie să mă despart de un obiect pe care m-am obișnuit să-mi plimb ochii. Nu e instinctul de proprietate, pe care nu l-am avut niciodată. Ci este durerea ce-mi pricinuieste plecarea unui lucru care a viețuit alături de mine și jalea de a-i vedea locul gol. Dacă s-ar pune repede altceva similar în loc, poate sfârșierea ar fi mai puțin dureroasă, deși n-ar fi același lucru.

Cei care nu cunosc sentimentalismul, sensibilitatea atașamentului decât din auzite ca niște noțiuni abstracte, ar rămâne desigur foarte mirați citind aceste rânduri. Și ar rămâne și mai mirați dacă ar ști că durerea mea, când mă despart de un lucru, nu e în raport direct cu valoarea lui materială, ci cu locul pe care l-a ocupat în scara valorilor mele sentimentale. De exemplu, din tot ce s-a vândut în iarna asta cu boala mea, mi-a părut mai rău de mantoul meu maron. Și nu imediat după ce a fost vândut, ci după câțva timp. Acum sunt nopți de insomnie, când gândul că nu voi mai pune pe mine niciodată acel mantou îmi producea un fel de sfârșeală vecină cu moartea. Ar fi explicabil, fiindcă a fost atât de aproape de ființa mea fizică.

În al doilea rând, mi-a părut rău de Radio. Era un aparat splendid. Și azi, de câte ori întorc ochii spre măsuța văduvită de el, îi întorc repede în altă parte, deoarece mă înecă plânsul.

În al treilea rând, vine covorul, mare, persan. Poate fiindcă, fără să-mi dau seama, îl consideram mai jos în ierarhia valorilor utilitare: călcam pe el.

Cred că acum durerea cea mare va fi în primul rând pentru bibliotecă și birou. Căsuța cărților noastre se va duce la niște indiferenți și mâna mea nu-i va mai mângâia niciodată luciul atât de neted al ușilor ei. Altcineva își va privi cărțile prin geamurile ei – dacă nu le-o fi ținând doar ca semn de civilizație – și altcineva își va odihni ochii pe culoarea ei atât de caldă de chihlimbar galben-roșiatic. De sâmbătă încolo nu voi mai avea nici bibliotecă, nici birou. Nu credeam să-mi moară lucrurile, înainte de a muri eu! Nedrepte lovituri ale soartei!

După toate aceste gânduri negre, m-am simțit foarte rău: dureri îngrozitoare în mână, piept, rinichi, omoplat. Aveam impresia că mi se trage cu un clește mâna din umăr. A urmat și o extrem de dureroasă criză de colită. Am telefonat repede Dorinei, care a venit numaidecât, de mi-a produs o oarecare ușurare. Ce tristă existență!

Joi, 10 mai.

Zi urâtă, întunecată, posomorâtă. Zi tristă de toamnă. M-am sculat de la 6 și pe la 9 m-am dus cu tăticu' la cabinetul medical, la delicioasa dentistă care a fost ieri și alaltăieri la mine. Am suportat cu multă bărbăție pregătirea dinților bolnavi și, mai ales, extracția unei rădăcini. Mi-a stropit gingia cu kelena³⁷⁰ și m-a durut foarte puțin, timp de o secundă. Eram

---

³⁷⁰ Transcriere incertă.

foarte îngrozită de această operație. Mă temeam să nu-mi dea tulburări la cap sau la inimă. Am venit acasă, deși extrem de obosită, dar mai liniștită și mai binișor dispusă. Mă regăsisem pentru o oră în atmosfera cunoscută mie. Întâlnisem colegi de ai mei, scriitori. Ludovic Dauș³⁷¹ m-a recunoscut cu greu, de asemenea și soția lui. Se vede că, pentru cei ce nu m-au mai văzut de mult, sunt tare schimbată. Și ei sunt ca niște mumii. Dar omul nu se vede pe el însuși și mai păstrează iluzii. Nu demonstrez eu, în „*Și zilele grăesc*”, că omul e orb față de el însuși?

După ce am ajuns acasă, m-am dezbrăcat (ajutată de taticu', care nu obosește niciodată!) și mi-am reocupat locul în pat, locașul meu de odihnă. Curând după aceea a venit Lucica. Când a intrat pe ușă, cu un mănunchi de splendide narcise albe, mai mare decât ea, mi-a făcut impresia unei micuțe zâne din povești. Vederea ei, după atâtea luni, mi-a umplut sufletul de bucurie. Mi-a povestit marile neazuri ce le-a avut și odioasele înscenări ale „prietenilor” din Brașov. În parte le-a spulberat pe toate și adevărul a ieșit la lumină. Nu este însă complet absolvită. Îmi pare foarte rău pentru ea. Și-a distrus sănătatea muncind, piesele puse de ea în scenă au avut un succes răsunător, și răii și invidioșii îi dau la cap. Cred însă că răul și inтрига nu vor triumfa.

După prânz, a venit Dorina și, mai târziu, Coana Antigona, pe care am revăzut-o cu deosebită plăcere. Ne-a povestit viața lor de la Brașov, cu darul ei de a povesti și cu *humorul* personal pe care-l are. Seara a venit și Mariana. Am reținut pe Dorina și pe fiica ei, Mariana, să ia ceaiul cu noi.

Vineri, 11 mai.

Zi neliniștită, enervantă. Aci senin și soare, aci nori fugitivi și mereu vânt. Se îndoiaie mlădițele tinere din grădinița noastră sub bătaia lui. Nu-mi place vremea asta. Mă tulbură și mă deprimă. Taticu' s-a dus să plătească fiscal și a venit Dorina să-mi țină de urât. Ce bună și draguță e fata asta! Nu pot să mă plâng. Puținii prieteni și rude care mi-au mai rămas sunt extraordinar de atenți și de grijulii față de mine. Puțini, dar buni. Nu contează numărul, ci calitatea. Am încă nevoie de a nu fi greșit în alegerea totală a oamenilor de care m-am înconjurat în viață. Interesul complet dezinteresat ce-mi arată mă mișcă adânc și îmi mângâie sufletul meu chinuit de boală și de supărări. Dorina a venit înainte de masă astăzi și a stat până seara. Am fost foarte mulțumită. Țin foarte mult la fața asta, care-mi intră în voie și nu știe cum să mai servească.

Am făcut o tristă incursiune în trecut, care m-a tulburat până în adâncul sufletului. Am citit parte din scrisorile primite cât am jucat un așa mare rol în mișcarea culturală românească și uneori nu-mi venea să cred că *mie* mi se adusesse toate acele laude. Și de-abia acum am avut vreme să mă gândesc cum de nu am ajuns atunci o vanitoasă și o mândră fără pereche. E sigur că nici nu băgam de seamă. Mi se pare că e ceva natural, așa cum natural mi s-a părut întotdeauna tot ce mi s-a întâmplat în viață. Toate succesele și toate onorurile nu mă scoteau din fire! Era parcă ceva la care mă așteptam și pentru care nu trebuia să mă mândresc. Am recitat în treacăt pasaje din compte-rendu³⁷²-uri: laude și iar laude. Și peste tot, tonul acela de înaltă considerație și prețuire. Eram cineva și nici n-am știut. Prietenii ilustre, relații înalte, nimic nu mi-a lipsit în viață. Poate că d-aia se răzbnună acum viața pe mine.

---

³⁷¹ Ludovic Dauș (1873-1954), romancier, dramaturg, poet și traducător român, cunoscut, de asemenea, ca politician și director de teatru.

³⁷² Dări de seamă (*fr.*).

În câteva pachete cu manuscrise și ziare stă o bună parte din viața mea.

Peisajul meu sufletesc a fost tare trist și sumbru astă-seară. Măine pleacă căsuța cărților! Mă părăsește pentru totdeauna, împreună cu biroul la care am lucrat vreo 15 ani. N-am putut adormi astă-seară până la ora 3.

Sâmbătă, 12 mai.

Azi am fost din nou la dentistă. Obosesc în timp ce mă îmbrac, așa că pe drum și acolo sunt sfârșită de oboseală. Nu știu cum, azi, când mi-am pus combinaisonul³⁷³, m-am văzut în oglindă fără să vreau. M-am speriat. Nici o parte a corpului nu mai are forma ei normală. Nu mai sunt decât niște piei agățate pe oase. Cum o fi mai crezând bietul tăticu' că o să mai mă fac bine? Din ce o să mă mai refac? Dintr-un schelet? Dumnezeu e mare și bietul om speră până în clipa din urmă. N-aș vrea să-i dezamăgesc speranțele lui tăticu', dar dacă o veni ceasul, nu pot să fac nimic. Nu pot să zic că mi-e ușor să trec dincolo, las atâta dragoste și atâta frumusețe în urma mea, pe care în veci de veci nu le voi mai întâlni. Cum aș vrea să mai trăiesc – sănătoasă – vreo 2-3 ani! Dar, nu e după cum vrea omul, ci după cum vrea Domnul.

După prânz au venit noii proprietari să ia biblioteca și biroul. Am stat închisă în camera mea. Deși n-am văzut cum le-au luat, mi-a făcut rău pasul greoi al oamenilor care le cărau la camion. Am plâns! Acum mă doare capul și sunt tristă ca un biet orfan.

Duminică, 13 mai.

Zi urâtă, posomorâtă, frig: +11 grade dimineața. Sfinții de gheață nu și-au dezmințit numele. Mi-a spus Florin că nu încep la 7 mai, ci la 10 și țin 5-6 zile. Frumos lucru! Cât sunt de slabă și de prăpădită, dacă aș avea lemne mai multe, aș face focul în camera mea. De dimineață i-am arătat lui tăticu' să facă niște mâncări la bucătărie și sunt aproape fără suflare. Mai ales că a trebuit să mă schimb, să mă piepten. Când stau în picioare, am impresia că toată regiunea stomacului, și sub coaste, este ruptă și abdomenul cu restul corpului atârnă în jos. Oribilă și dureroasă senzație. Te pomenești că mi s-a rupt pojghița aceea, care la noi el (*sic!*) se cheamă prapor. La oameni nu știu cum se cheamă. Sau că intestinele și rinichii, din cauza slăbiciunii, au căzut jos de tot. Derierul³⁷⁴ e numai niște piei. Mă întreb unde o să-mi facă injecțiile cu (...) ³⁷⁵, pe care vreau să le reîncep? Și mă întreb, din nou, cum se poate ca un schelet învelit într-un slab înveliș de piele să se mai facă bine. Cred că totul e de prisos și mă doare sufletul văzând cât se ostenește tăticu' să mă facă sănătoasă.

Ne-am golit casa și în starea mea nu se produce nici cea mai mică ameliorare. Ureea 76 și cilindri pielini și granuloși în urină, deși țin unul din cele mai barbare regimuri ce se poate închipui. Sunt deci sortită morții. Facă-se voia ta, Doamne! Sunt prea ostenită ca să mai lupt. Poate că e mai bine să mă odihnesc la nesfârșit. Mi se rupe însă inima de tăticu', când mă gândesc la singurătatea în care o să rămână și la sfârșitoarea jale care o să-i întunece tot restul zilelor lui. Sper că copiii (*sic!*) vor avea grijă și milă de el și vor căuta cu dragostea lor s-o înlocuiască pe a mea și să nu-mi simtă așa de tare lipsa.

---

³⁷³ Franțuzism, de la subst. „combinaison”, costum, ținută vestimentară.

³⁷⁴ Franțuzism, de la subst. și adv. „derrière”, aici cu sensul partea din spate, fesele.

³⁷⁵ Cuvânt ilizibil.

Azi n-a venit nimeni să mă vadă. Uitarea își întinde, cu zi ce trece, lințoliul ei de gheață și mă învăluie ca pe un mort. Duminică rece, întunecată, pustie... Duminică tristă...

Luni, 14 mai.

Am deschis ochii azi pe zări mohorâte, ploaie, frig, tristețe... Și cât de mult așteaptă ochii și sufletul meu lumina vie a soarelui! Pe vremea asta, am impresia că totul s-a sfârșit și că mă cobor încet în mormânt. Soarele parcă mă smulge din ghearele morții și îmi dă viață. Pe la 11, am fost iar la dentistă, m-a condus Florica. Am stat mult de vorbă cu dr. Monda, admirabil exemplar uman! Niciodată nu refuză serviciile pe care i le ceri și știe cu firescul vorbelor să te reconforteze. Era vesel. Măine seară pleacă cu scriitorii în excursie pe Dunăre. Se duc cu trenul până la Brăila, acolo se urcă pe vapor, unde petrec noaptea și a doua zi dimineața, pornesc spre Deltă. Ce frumoasă plimbare! Îmi plânge inima că nu pot lua parte la ea. Călătoria pe apă este tot ce iubesc mai mult. Cer înalt și nesfârșit de ape! Ce splendid climat pentru vagabondarea gândurilor...

Pentru mine, totul s-a sfârșit. Boala mi-a închis toate căile vieții. Existența mea se rezumă acum la pat și la o strămtă orbită înconjurătoare... În mijlocul ei, taticu', cu dragostea lui nemărginită. El însemnează astăzi pentru mine întreaga lume. E mare până în cer. Cred că nu s-a mai pomenit până acum atâta bună voie, atâta dorință de a-mi îndeplini toate nevoile și toate necesitățile, atâta dăruire și jertfire totală ca la această ființă, cu adevărat supranaturală. Eu sunt totul pentru el și el e totul pentru mine. Numai că el își distruge viața, zbatându-se să mă servească și să-mi redea sănătatea, iar eu stau ca un animal, așteptând să-mi vină toate de-a gata. În ce stare de umilință am ajuns! Nu mai sunt om decât cu forma de lut și cu numele. Încolo, sunt o zdreanță. Dumnezeu să aibă în grijă și milă de el și să-l răsplătească cu sănătate și noroc până la finele zilelor lui.

Pe seară a venit Dorina și cu ea veselia în casă.

Marti, 15 mai.

Azi ne-a mai vizitat și soarele. Poate de aceea am fost mai bine dispusă. A fost cea mai bună zi a mea din punct de vedere sănătate. Am fost la dentistă și m-am înapoiat de acolo cu Lucica, care a stat cu mine până la vremea mesei. Am păstrat porte-jarretelle³⁷⁶ pe mine și n-am mai avut dureri deloc în abdomen și nici senzația aceea de rupere a viscerelor. Se vede că am ptosă abdominală, dacă nu hernie (Ferească Dumnezeu!).

Pe seară am avut vizite: C. Antigona, Lala, Gaby și Christina. Azi am stat foarte puțin în pat. Toți m-au găsit foarte bine. Ce fericită aș fi să mă fac sănătoasă! Seara am avut totuși o criză de colită violentă, dar scurtă.

Miercuri, 16 mai.

Alternanțe de umbră și lumină. Mă simt mai puțin bine decât ieri, deși am dormit foarte bine astă-noapte. Poate fiindcă mi-am lăsat abdomenul tot liber. De dimineață, a venit Manina. E mai mult de o lună de când n-a venit pe aici. Am revăzut-o cu plăcere.

Joi, 17 mai.

De dimineață a venit Florica de la Piatra. Mi-a părut foarte bine. M-am obișnuit cu ea în casă și am suferit aceste ultime zile de lipsa ei. S-a mai înveselit casa: s-a întors

---

³⁷⁶ Franțuzism adoptat în limba română: port jartieră.

tinerețea în ea. Pe seară a venit Dorina și seara, Viorica. Tot neplăceri, încurcături și așteptări. Când oare se va netezi și calea vieții ei? Fetița suportă ușor tusea convulsivă. Nu e o formă prea grea și urâtă. A vrut Dumnezeu cu ea. Tăticu' indispus.

Vineri, 18 mai.

Dis de dimineață senin, pe urmă iar vânt și nori. Mare plictiseală și cu vremea asta! Din fericire, a venit Cocuța. Ne-a mai alungat melancolia și plictiseala. La 12, ne-am dus în cabinetul dentar. Mă simt tare obosită și nu sunt deloc în apele mele. Cocuța a plecat la 3 și am rămas iar singuri toată ziua. Tăticu' e extenuat. E continuu enervat și nemulțumit. De-am pleca mai repede la Călimănești, să se mai odihnească. Mi-e teamă să nu simtă nevoia să intre și acolo în bucătărie. Din moment ce e lansat, îi e greu să se oprească. Nu iese ușor din tipic.

Sâmbătă, 19 mai.

Tot vânt și nor. Se vede că toată luna mai va fi așa. De n-ar intra vremea rea și în iunie, când vrem să plecăm la Călimănești. Ne-am sculat azi la 6½ și la 7½ a venit doctorul să-mi ia sânge pentru uree. La 10 a venit d-rul Popovici adus de Gaby. M-a examinat și mi-a spus că am insuficiență hepatică și colesterolină. Mi-a dat o rețetă și mi-a spus că mă fac bine și că și mâna își va relua forma și funcția ei normală. Mi-a mai spus că spasmul vascular nu se datorește artero-sclerozei, ci colesterolinei din sânge, care dă o insuficiență de irigare cerebrală, care, netratată, ar putea să-mi mai dea noi surprize. Ce e curios că și de data asta cred în doctor și cred că am să mă facă bine. Rezultatul de la analiza ureei e bun: 46%.

Pe seară, au venit Lucica, Antigona și Dorina. Am fost cu toții foarte bine dispuși. Abia astăzi s-a restabilit armonia vechiului nostru quartet. Până acum, parcă ne căutam și nu ne găseam. Astăzi ne-am regăsit. Și, bine înțeles, s-a creat și atmosfera de altădată. După plecarea bunelor prietene, a rămas Dorina, care a avut o ușoară criză de astm. Am fost foarte impresionată. Fetița asta bună, așa de vitează și curajoasă, a plâns. Am fost foarte mișcată. Niciodată nu mi-a dezvăluit sufletul ei, care are destule răni. Am pus-o în pat lângă mine și am învelit-o, ca pe un copil. Cât de frumos s-a purtat fata asta cu mine toată iarna! Cu cât devotament a îngrijit pe bolnava din mine și câtă mângâiere a adus singurătății sufletești a doi bătrâni amărâți și bolnavi! Dumnezeu să-i dea numai bine! Și mai ales, s-o ferească de boli. Mai târziu s-a înapoiat și Florica acasă. Tot drăguță și bine dispusă!

Duminică, 20 mai.

Ziua de naștere a Vioricăi. Împlinește astăzi 39 de ani și Florinel a împlinit la 6 aprilie 44 de ani! Ce bătrân sunt! Acum 39 de ani eram în plină tinerețe și splendoare, iar Viorica era un mic gândăcel, rose și prostuț. Acum este o femeie frumoasă, inteligentă, talentată și fără noroc! Singura ei bucurie: fetița, Catinca, pe care n-o pierde din ochi. Dumnezeu o să le apere pe amândouă de rele și primejdii și să le presare cu noroc calea vieții lor.

Am deschis ochii de dimineață pe un cer senin și soare. O zi radioasă, plină de promisiuni. Am vrut să mă duc la biserică, s-aud cântându-se (...) ³⁷⁷ pe care nu le-am mai auzit la Paști. Nu știu de ce, însă, mi s-a făcut rău. Iar durerea aceea în capul pieptului, pe care am avut-o acum câteva săptămâni. Mâna mai înțepenită ca oricând, de asemenea și partea stângă a pieptului. Mi-a căzut toată bucuria acestei zile, ca polenul din florile de crin, când le scutură furtuna. Eram iar un mototol turtit, imobilizat sub cuverturi. Dumnezeu mi-a trimis

---

³⁷⁷ Cuvânt ilizibil.

însă o mare bucurie: a venit Valerica, cu soțul ei, de la Ploiești și ca întotdeauna mi-a adus bunătăți, pe care însă eu nu le pot mânca. Am fost foarte fericită cele două ore cât au stat aici. Și, ca un supliment de bucurie, tot soarele era în casă. După plecarea lor, lumina din suflet nu s-a stins brusc. Am mâncat cu copiii și cu tăticu' la masă și eram toți bine dispuși. Pe seară, copiii au plecat și am rămas iar singuri, cei doi bătrâni. Tăticu' a lucrat la grădină, iar eu am înnumărat clipele goale ale duminicii pustii, plimbându-mi urâtul prin colțurile camerei, ca un pui bolnav închis într-o colivie. Către amurg, s-a umbrit și fața soarelui și a căzut peste tot lumina aceea, palidă și tristă, care înlăcrimează sufletele.

Luni, 21 mai. Sfinții Constantin și Elena.

În noaptea ce a trecut, s-au împlinit 59 de ani de când a murit tata. De când a murit acela care mi-a dat viață și tot ce am bun în mine, ca inteligență, vioiciune și spirit. Parcă n-a fost de când lumea. Parcă așa fi venit în lume ca generație spontanee. E așa de mult 59 de ani! El ar fi avut azi 98 de ani. Dar acolo unde este acum nu se socotesc anii, nu există vârstă. Ceea ce este curios e că, gândindu-mă azi la el, îl văd aproape așa cum era: foarte ușor estompată figură. Poate că atunci când i se comemorează data morții, se apropie sufletul lui de noi, pământeni în forma pe care a avut-o când era în viață.

De câte ori pleacă cineva de lângă mine și îi spun „la revedere”, am o strângere de inimă. Și fără să vreau, îmi răsare în minte întrebarea: „l-oi mai vedea oare?”

Așa mi s-a întâmplat ieri cu Valerica. Am rămas pe prag urmărind-o cu privirea și când s-a șters din fața ochilor mei, mi s-a părut absurd de prețumțios „la revedere” care i-l adresasem în ultima clipă. Asta mi se întâmplă numai când sunt bolnavă. După cum tot numai de când sunt bolnavă îmi socotesc vârsta și mă sperie suma enormă de ani ce port în trupul meu hârbuit.

E o vreme splendidă azi. Am stat mult pe terasă. Îmi încântă ochii verdele fraged al grădinii noastre. Căldura soarelui îmi intra prin toți porii și mă simțeam nespus de bine. O umbră pe liniștitul și zâmbitorul peisaj: tăticu' nu se simte bine. Orice accept, chiar moartea mea în momentul acesta. Numai tăticu' să fie sănătos. Îmi este mai scump decât îmi sunt eu însămi și durerile lui mă dor mai mult decât mă dor durerile mele proprii. Apără-l, Doamne! E suprema mea rugămintă!

A venit Dorina. Tot nu este bine. Persistă fenomenele de astm. E descurajată și tare grăbită. Mi-e așa de milă de ea! Mi-a venit rezultatul de la analiza urinei: foarte bună. Atunci de ce nu mă fac bine? Numai pricep nimic.

Marți, 22 mai.

Tot vreme bună. Mă simt mereu slăbită...

Luni, 28 mai.

Zile multe, deșirate febril după firul vieții, toate la fel: pline, încărcate de zgomot, vizite, preocupări, medicamente, dentist, oboseli și slabe preparative de plecare. Aceste preparative cer atâta osteneală, că ne amânăm mereu plecarea. Eu nu pot fi de nici un ajutor, iar tăticu' este extenuat. Abia aștept să ajungem la Călimănești, ca să se odihnească tăticu'. Azi am obosit atât de tare la dentist, că la plecare am avut o criză de plâns. Eram sfârșită de puteri cu desăvârșire. Cred că este imposibil să mă mai fac bine. Desigur îmi pare rău să părăsesc toată lumina și frumusețea acestei *capo-d'opera* care este natura, dar îmi pare și mai rău că îl las pe tăticu' distrus ca sănătate, din cauza supra-omeneștilor

îngrijiri ce mi-a dat ca să mă scape de la moarte. E singura putere, căruia nu i te poți împotrivi, cu nici un fel de armă. E invincibilă. Și nu cred ca el să fi putut-o învinge!

Vineri, 1 iunie.

După o căldură caniculară de două zile, ieri seara temperatura a scăzut brusc și azi dimineața erau 12 grade, ca în zilele răcoroase de început de martie. Ce capricii mai are și natura asta! Ieri am scăpat de dentistă. Era foarte drăguță și gentilă, dar m-a obosit îngrozitor.

Altațierii a venit bătrânul dr. Dona. Foarte amuzant și spiritual. A stat aproape două ore. M-a examinat minuțios și mi-a spus că mă fac bine. Toți îmi spun același lucru, dar eu nu văd binele. Poate, dacă mi-ar pieri oboseala, aș simți vreo ameliorare. Între altele, mi-a dat iod. Acum am medicamente de la doi doctori. Cum să le împart? Mi-am făcut și analiza colesterolului. Am 2.05, limita normalul fiind 1.80. Întotdeauna întrec norma. Probabil ca să fiu pe linie. Se zice însă că n-ar fi grav. Astă noapte am avut insomnie și un rău general, chiar puțină greață, ceea ce n-aveam până acum. Pulsul îmi bătea rapid și respirația mi-era scurtă de tot. Să fii fost din cauza medicamentelor? Sau e noile injecții ce mi-a făcut? Azi dimineață m-am sculat cu aceeași senzație de respirație insuficientă, care s-a atenuat cu încetul. Nici acum nu mă simt prea bine. Ieri a venit d-na dr. Paulina să mă vadă. Mi-a făcut mare plăcere. Mi-a mai dat vești de fostele noastre colege. Dorina ne-a fost și ieri de mare ajutor. E o fată admirabilă. Azi a venit preotul Vască cu botezul. Înaltă, spiritualizată și recreatoare conversație. Mi-am simțit sufletul atât de liniștit și împăcat.

Sâmbătă, 2 iunie.

Ajunul plecării. Cea mai zăpăcită și mai obositoare zi din tot anul. Lume multă în casă. Fiecare face câte ceva și se încurcă unii pe alții. Zgomote de dulapuri închise și deschise, voci enervate, geamantane care nu vor să se închidă, fiind super-încărcate și, pe deasupra tuturor, vizite! Prieteni, care vin să-mi ureze sănătate și drum bun.

În camera mea, vorbărie multe și o dezordine care mă crispează. Sunt mereu întrebată de tătucu' și Dorina, care fac bagajele, și de Linica. Între timp, trebuia să susțin conversația cu musafirii și să fiu surâzătoare și amabilă. Dispozițiile ce trebuie să dau mă obligă să rup mereu șirul vorbelor și firul gândurilor, ceea ce mă obosește grozav. Georgette a venit să mă vadă și mi-a adus o sticlă de cologne³⁷⁸ Velours. „Pentru drum” mi-a spus ea, parcă scuzându-se că mi-a adus un dar. Ce femeie fină și delicată! Au venit și Lucica cu C. Antiona. Au stat până seara. Le-am văzut plecând cu o dureroasă strângere de inimă. Le voi mai revedea oare, sau îmi vor române oasele pe malul Oltului?!... Am adormit târziu.

Duminică, 3 iunie.

Zi cu două fețe: una bună și una rea. Bună, fiindcă m-am simțit așa de bine, încât uitasem că am fost vreodată bolnavă, și rea, fiindcă ne-au rămas bagajele în tren. Am avut pentru plecarea noastră norocul unei dimineți strălucitoare. Florinel și Florica ne-au condus până la gară. Gara, forfota lumii și plecarea – apanajul oamenilor sănătoși. M-a făcut să uit că de șapte luni sunt bolnavă. Fără să-mi impun o atitudine, mă comportam în om sănătos. Mă molipsisem de atmosfera înconjurătoare. Trenul a avut o întârziere de o jumătate de oră. Am respirat ușurată când m-am văzut așezată pe locul meu de la fereastră și toate bagajele rânduite cum s-a putut. Cinci colete cu noi în vagon și trei la bagaje. Despărțirea de copiii a

---

³⁷⁸ Apă de colonie, parfum (fr.).

fost extrem de dureroasă. Am plâns și i-am căutat cu ochii pe peron, până când nu i-am mai văzut. Trenul s-a pus în mișcare și distanța dintre noi a început să se mărească cu fiecare kilometru pe care-l înghițea trenul. Și era așa de flămând trenul acesta! Îi înghițea așa de repede! Tăticu', liniștit în sfârșit, după atâta zbucium, ședea în fața mea. Pe figura-i încă crispată de frigurile plecării vedeam cum se așterne, încetul cu încetul, calmul binefăcător al odihnei și lipsa de preocupări. Ochii fugeau în goana rapidului pe largi întinderi, nesfârșite de grâne, înalte și dese ca peria, pe lângă porumbul abia răsărit și pe lângă kilometri întregi de terenuri despădurite.

Peisaj pustiu și trist. Dumnezeu mi-a acordat, în această zi a plecării, sănătate deplină. Aveam absolută nevoie de ea, ca să nu mă resimt prea tare de oboseala drumului. Am suportat cinci ore de tren, ca un om complet sănătos. Eram așa de fericită!

Dimineața era limpede, însorită și nespus de blândă. O dimineață tânără de început de iunie. O încântare pentru ochi! La gara Jibea au început plictiselile. Trenul a stat mai puțin de un minut și abia am putut coborî coletele pe care le avusesem cu noi în vagon. Tăticu' când a descins cu trusa, trenul se și puse în mișcare. Pe mine mă luase în brațe un ofițer de marină, mare cât un munte și mă coborâse pe peron. Cele trei valize mari, cu aproape toate bagajele noastre, au rămas însă la bagaje. Personalul trenului n-avusesse grijă să le dea jos. Le-am avut abia noaptea la 11, aduse de Chiliban, pe care l-am trimis la Lotru să le aducă.

De la gară până acasă am venit cu trăsura, cu un birjar cam băut, care nu se ferea să spună cu glas tare tot ce gândea. Cu capul rezemat de pernele trăsurii, prin ochii pe jumătate închiși, priveam cerul care se acoperise cu nori alburii. Simțeam o liniște, o destindere și o senzație de bien-être³⁷⁹ cum de mult nu mai simțisem. Nu mă durea nimic, uitasem că sunt bolnavă și eram nespus de fericită. Aș fi mers așa o veșnicie... Când am intrat în vasta curte-grădină a lui Chiliban, am uitat pentru moment și de bagajele care călătoreau singure în tren și de orice grijă, și atât eu, cât și tăticu', ne-am oprit pe loc uimiți și am scos un adânc A! de surpriză și admirație. Înaintea ochilor se desfășura o câmpie întinsă de fân înalt, verde încă, din care-și scoteau capetele trandafiri albi ca neaua. Acest amestec de rustic și cultivat era de un efect minunat.

Și aerul îl simțeam atât de curat și de limpede că parcă ne intra prin toți porii. Vedeam un alt Călimănești, unul nou, mai frumos decât oricând. Un Călimănești tânăr, proaspăt și plin de lumină. Orașelul acesta care mi-e atât de drag, mi se înfățișa într-un nou aspect: aspectul lui primăvăratec. Îi eram profund recunoscătoare de a fi trezit în mine, impresii noi. Lângă balcon, în dreptul ferestrei dinspre apus a camerei noastre, tufe de trandafiri ridică spre cer sute și sute de buchețele cu boboci roze neînfloriți. La fel și sub fereastra dinspre sud. Peste câteva zile, vor înflori toți și-mi vor aminti fereastra dinspre răsărit de la dormitorul vilei noastre de la Sinaia... Dumnezeu vrea să ne mângâie. E atât de neînchipuit de frumos, că-mi vine mereu să cânt, dar nu tare, în surdină, în suflet. Îmi dau seama că, dacă aș cânta, chiar numai din vârful buzelor, aș strica dumnezeiasca armonie a zărilor de aici. Îmi închid în mine bucuria, ca să mă hrănesc mai multă vreme din ea. O păstrez să mă încălzească în zilele reci și triste care vor veni.

Pe seară au venit Gicuț cu soțul ei, care s-a pus la dispoziția noastră pentru găsirea bagajelor și pentru orice am avea nevoie. Sunt niște oameni cu adevărat rari.

Noaptea la 11 a venit Chiliban cu bagajele. Nu ne-a lipsit nimic.

---

³⁷⁹ Stare de bine (*fr.*).

Luni, 4 iunie.

E o zi dumnezeiască. Nu găsesc alt calificativ care să î se potrivească mai bine. N-aș putea să explic cum este, dar toți aceia care sunt unși cu harul înțelegerii lucrurilor și faptelor de dincolo de comprehensiunea obișnuită, simt cu antenele prelungite ale hipersensibilității, oficierea tainei sfinte a frumuseții eterne care se săvârșește dincolo de noi. De acolo, de sus, din lumea minunată vecină cu cerul, ne vine atmosfera de înaltă sărbătoare a zilei de azi.

Și ce aș putea spune de liniștea de aici? E o liniște „de veci”, cred că așa și-a închipuit-o poetul. Te cufunzi în ea și te simți așa de bine că nu mai dorești nimic!

Pe figura mea obosită și îndurerată de boală, îmi ghicesc fluturând mereu un zâmbet de o inefabilă fericire.

Martți, 5 iunie.

Duminică, cu tot necazul din tren, m-am simțit complet sănătoasă. Nici o durere nicăieri și dispoziție de om normal. Ieri și azi, însă, sunt ca înainte de a pleca din București. Pare că duminica a fost o punte scurtă între sâmbăta seara și pragul zilei de luni și această zi de început de săptămână a aruncat-o în noaptea din care a ieșit, când s-a trezit la viață.

Dispoziția mea sufltească se menține încă ca (*sic!*) în prima zi când am sosit aici, fiindcă am găsit bagajele și fiindcă tăticu' a și așezat lucrurile la locul lor. Camera e frumoasă, curată, luminoasă, împodobită cu scoarțe naționale viu colorate și cu trandafiri albi în vază. E o splendoare!

Duminică, 17 iunie.

Au trecut zile multe de la venirea noastră aici. Toate la fel: bune, liniștite și mai mult, frumoase. Au fost și ploii și vânturi. Acestea din urmă, cam dese după părerea mea. Am scris scrisori (eu numai două, fiind tare obositor!) și am primit scrisori. Nu mi se urâște: primesc vizite aproape în fiecare zi. Gicuț vine să mă vadă foarte des. O aștept întotdeauna cu mare nerăbdare. Mi-e dragă pentru sufletul ei trist și bun. Mă reconfortează și-mi creează atmosferă de calm de care am atâta nevoie. E mica mea rază de bucurie de aici. Cea mare fiind tăticu', a cărui atitudine ține de ceva sfânt, nu se plictisește niciodată de mine și este mereu atent și grijuliu la extrem.

De când am venit, răul meu merge progresând. Cred că a ajuns scleroza la inimă și că nu mai am mult de suferit. Stau mai mult în pat și nu mai fac nimic. Cea mai mică mișcare mă obosește și respirația mi-a devenit scurtă și deci insuficientă. Mâna din ce în ce mai înțepenită și cu piciorul merg mult mai greu ca la București.

Tăticu' îmi urmărește cea mai mică schimbarea a figurii. Mi-e așa de milă de el! Are o expresie chinuită, care mă face să plâng. E așa de singur cu înfricoșătoarea groază că mă va pierde! N-are pe nimeni să-l încurajeze și să-l mângâie. Și ca să nu mai spun, nu poate nici să-și exteriorizeze frica care-l stăpânește. Ca și cum eu nu aș ști ce mă așteaptă!? Mă silesc cât pot ca să par liniștită, dar îmi dau seama că reușesc foarte puțin. De ce nu sunt copiii noștri lângă el? Și de ce nu sunt mai afectuoși? Știu că ne iubesc, că-l iubesc. Dar de ce nu-i arată mai mult iubirea asta, o să aibă atâta nevoie când nu voi mai fi eu!

Luni, 18 iunie.

Prima jumătate de zi senină și caldă. Am fost la M-rea Cozia cu trăsura. Era hramul mănăstirii. Ne-am dus cu generalul Botea, care stă cu noi în aceeași casă, cu soția lui și băiatul. Lume multă în biserică și un serviciu religios cu mult fast. A oficiat episcopul Emilian Antal³⁸⁰, cu un sobor de preoți și diaconi. Deși am găsit strană de la început și am stat jos, m-am obosit totuși foarte tare. Obosită, a trebuit să refuzăm și invitația Episcopului și Starețului. La ieșire, m-a oprit un domn, care mi-a sărutat mâna și mi-a spus că m-a auzit la una din ședințele literare de anul trecut. Era un responsabil, mi se pare, de la C.F.R. M-am bucurat că nu m-a uitat. Eram însă așa de obosită că nu știu ce am îngăimat. Aveam oboseala aceea, când mă depersonalizez complet. Mă fărâmițez. M-am culcat cum am ajuns acasă. Pe seară, am ieșit pe terasă. Eram mai pușin obosită.

Miercuri, 20 iunie.

În fiecare zi mă simt mai rău. Partea stângă a pieptului mi se înțepenește din zi în zi, și mâna la fel. Am ajuns să doresc să se termine odată. Nu mai am răbdare!

Noaptea le petrec fără somn. Dacă adorm către 11 sau 12, mă trezesc regulat la 1 fără 10 sau 2 fără 20 și nu mai adorm până la 4 dimineața, sau chiar după 4.

La 3 se stinge electrica în localitate. În întunericul compact al camerei, îmi înfig ochii către peretele unde se află fereastra. Încetul cu încetul, pe dreptunghiul lor întunecat se lipește o bucată de cer, învăluită încă în giulgiu livid, ultima rămășiță a acestei morți a luminii care se cheamă noapte. Camera începe să se lumineze, lucrurile din ea ies treptat din beznă și prind relieful obișnuit. Se face ziuă. O pasăre mică (după glas) taie ascuțit tăcerea, ca cu (*sic!*) un ferăstrău mic. O alta, probabil mai mare, repetă până la exasperare monotonia a trei note, mereu aceleași. Pe cântecul lor, alunec în somn. Mă simt în siguranță. A murit noaptea cu toate tainele și amenințările ei. Și, cum am spus în „*Și zilele grăesc*”, „La lumină nu se comit asasinat”. Cu această credință, probabil că am să mor noaptea!

Ziua a fost călduroasă. Am început să luăm iod. Să vedem dacă va avea vreun efect. Pe seară am ieșit pe chaise-longue pe terasă. Am primit vizite. Gicuț cu arhitectul Ștefan Popovici cu soția. Pereche simpatică și civilizată. Gicuț mi-a făcut pasiențe.

Joi, 21 iunie.

Am luat aseară bromură efervescent și am dormit toată noaptea. Ce mare binefacere! Deși înțepeneala membrelor se accentuează, ca stare generală mă simt însă mai bine. Poate fiindcă am dormit!

O veste proastă. Se zice că trec trenuri cu evacuați. Să ne ferească Dumnezeu!

E o zi liniștită, fără soare. Are un accentuat aer de discreție. A și plouat puțin, dar tot discret, fără tunete și fulgere. Am poftă de viață azi. Am și răs. De un lucru de nimic. Mi-am agățat răsul de un pai! Curtea noastră e o frumusețe: o pajiște smălțuită de mii de flori. În fața ferestrei mele dinspre apus, o întreagă oaste de crini roșii îmi încântă ochii. Potirele lor cu petale catifelate îmi intră aproape în casă prin fereastra deschisă și îmi aprind lumini de bucurie în suflet. Crinul roșu! Florența! Arno! Ponte Vecchio!... Anatole France!...

---

³⁸⁰ Emilian Antal (1894 – 1971) a fost episcop vicar al Mitropoliei Moldovei, îndepărtat din funcție de autoritățile comuniste.

Vineri, 22 iunie.

Tot vreme frumoasă, dar prea cald. Cred că are să plouă. Mi-e teamă de descărcări electrice. Ieri după amiază am avut o criză de plâns. Văd cum boala mea merge agravându-se și nu pot să mă ajut cu nimic. Și nu e deloc agreabilă perspectiva propriului tău sfârșit! De abia mă țin, cât pot, să nu-mi arăt descurajarea față de taticu'. Astăzi însă n-am mai putut și am plâns cu hohote. Stupida de mine! Mi-a venit să mă bat când i-am văzut figura deznădăjduită. Nu știam cum să-l încurajez și să-i spun că e ceva nervos. M-am silit chiar să fiu veselă, am râs de glumele lui Tudorescu³⁸¹, dar n-am putut șterge de pe figura lui masca durerii, am fost foarte impresionată. M-a durut așa de mult prostia ce am făcut, că am avut iar o noapte de insomnie. În plus, am avut o criză puternică de colită și de data asta de lungă durată. Deși am luat bromura, am adormit destul de târziu.

Pe seară, a venit Gicuț cu soția șefului Securității de aici. O persoană tânără, drăguță, soucieuse³⁸² de impresia ce face, e mereu sur ses gardes³⁸³. Altfel, fată bună.

Sâmbătă, 23 iunie.

Astă noapte, fără să iau nici un medicament, am dormit bine. Minune! De s-ar repeta! Dar minunile nu se prea repetă. M-am simțit mai bine azi ca stare de suflet. Poate fiindcă m-am odihnit astă-noapte. După prânz n-am dormit! Programul obișnuit: fulgere, tunete, furtună. Oare când se vor termina astea? N-am primit nicio veste de la nimeni din București. Circulă tot felul de zvonuri.

Pe seară a venit Gicuț. Admirabilă prietenă! Și liniștitoare prezență! Când îți spune că a avut un necaz, o neplăcere, o contrarietate, le spune atât de calm și blând, că ți se pare că glumește. De unde o fi căpătat atâta stăpânire de sine? Viața nu e numai un lanț de trandafiri. Dimpotrivă. Și a ei a avut atâția spini! Oare nu o mai dor rănila lăsate de înțepături?

Duminică, 24 iunie.

Dumnezeule! Ce vreme magnifică! Totul e așa de frumos, așa de senin, așa de luminos, așa de calm că pare ireal. Și e o liniște cum cred că n-a fost decât înainte ca Dumnezeu să porceadă la facerea lumii. Nu se aude un susur de frunze, sau un ciripit de pasăre. O liniște măreață, atotstăpânitoare.

Și cald, destul de cald! De nu s-ar strica iar vremea, după amiază. Mi-e dor de copii! I-oi mai vedea oare? Viorica nu mai scrie nimic. Acum aș vrea să-i am aici lângă mine! Întotdeauna am vrut să se împărțasească și ei din frumusețea sau binele pe care-l gust eu. Altfel, bucuria și plăcerea mea sunt ciuntite. Ei poate se sufocă de căldură, sau cu cine știe ce nevroze, în vreme ce eu stau aici lungită în patul de boală, cu ochii pe minunatul peisaj ce mi-l deschide fereastra și cu toate gândurile amuțite în această pace de vis. Cum se poate ca o mamă să fie mai favorizată decât copiii?... Am uitat oare de boala care mă chinuie de opt luni? Cum pot să mă cred fericită?

Plutea însă într-o așa de mare liniște și frumusețe, că nu-mi mai simt durerile corpului. Parcă aș visa și deșteptarea s-ar produce dincolo de aici! Pe tărâmul necunoscut, unde mergem cu toții, rând pe rând. Tot incomparabilului și bunului meu tovarăș îi datorez această transfigurare a ființei mele și a tot ce mă înconjoară. Cum i-aș putea arăta prin vorbe

---

³⁸¹ Transcriere nesigură.

³⁸² Preocupată (*fr.*).

³⁸³ Mereu în gardă (*fr.*).

tot ce simt eu pentru el și tot ce înseamnă el pentru mine? Aș vrea să știe numai că-l consider un exemplar uman unic și că mă umilește prin purtarea lui, care n-are seamăn pe lume. Dumnezeu! Ce mică sunt pe lângă el! Și ce mici sunt toți oamenii pe lângă acel om care a ajuns să sprijine cerul cu fruntea lui și să cuprindă toată bunătatea în inima lui.

Luni, 25 iunie – sâmbătă, 30 iunie.

Zile frumoase, călduroase, poate chiar prea călduroase. Către sfârșitul săptămânii, două nopți de insomnie la rând, din pricina descărcărilor electrice. Într-una din nopți, a trăsnit o parte din turla bisericii vechi. Când s-ar termina, Doamne, spaimetele astea?

Săptămâna asta am primit, în sfârșit, două scrisori: de la Florica și de la Viorica. Viorica e la Sinaia cu Catinca. Mi-a dat vești proaste, care m-au afectat profund, am plâns... Are 10 tensiunea și simte o „oboseala mortală”. Cunosc această oboseală mortală din proprie experiență. Mă macină de 8 luni! Eu însă sunt bătrână și bolnavă. Dar de ce s-o cunoască și ea, care e atât de tânără, de frumoasă, de bună și totuși atât de nefericită! N-a făcut nimic cu teatrul. Sunt cumplit de îngrijorată de starea ei!... I-am scris să vină aici cu fetița, măcar pentru o lună. Ce mare bucurie aș avea! Nu cred însă să vină, fiindcă n-are cameră separată! Ce să fac? N-am nici o putere. Săptămâna asta am scris aproape în fiecare zi câte o scrisoare: am răspuns lui Tante Margot, Vioricăi, Floricăi, Lalei și am scris doamnei Damian. O încercare! Cred că inutilă!

Gicuț a venit aproape în fiecare seară. Ne aduce liniște și încredere. De câteva zile, am niște dureri în stânga, sub coaste, care-mi fac mult rău.

Duminică, 1 iulie.

O frumoasă surpriză azi: au venit pe neașteptate Lucica și C. Antigona. Ne-am bucurat tare mult. Deși erau 4 ore trecute, nu mâncaseră nimic! Le-am dat o mică gustare și am stat mult de vorbă. Ne-a adus toate lucrurile pe care le cerusem copiilor de la București. A fost destulă greutate pentru ele. Sunt foarte amabile. Ne-a adus și o scrisoare lungă de la Florica, care ne-a pus în curent cu tot ce se petrece acasă. Seara a venit Gicuț cu soțul ei.

Luni, 2 iulie.

Ieri a plouat, astă noapte a plouat! Azi plouă. Nu e prea plăcut. Bine că nu mai sunt tunete și trăsnete. Plouă monoton și mărunț ca toamna și atmosfera e rece, tot ca toamna. Seara a venit Gicuț. După plecarea ei, au venit Lucica cu dr. Meller³⁸⁴. L-am revăzut cu plăcere.

Marti, 3 iulie.

Eram încă în pat când a venit dr. Meller să-și ia lucrurile, pe care le cumpărase Chiliban din piață pentru el și familia Demetrius. La 12 a venit Viorica Chiliban. M-am bucurat atât de mult, că mi-au venit lacrimile. Dejunul a fost vesel și voios. După masă, masaj. Pe la 9½, au venit Lucica cu Meller. Gicuț n-a venit azi. Mi-a lipsit.

---

³⁸⁴ Dr. Oscar Meller, menționat în memoriile Luciei Demetrius ca om de știință, rudă cu mama ei, Antigona Rabinovici – Lucia Demetrius, *Memorii...*, p. 22.

Via Mala tot de John Knittel³⁸⁵...

Drum în noapte de John Knittel, emoționantă poveste de dragoste curată, neprihănită, între o tânără dansatoare rusă și un băiat pur, care voia să schimbe fața omenirii, făcând-o mai bună. Rudele caută să-i despartă, ea se aruncă sub roțile automobilului primului bărbat care o avusese și îl iubise și care devenise cumnatul lui (...) ³⁸⁶ iar acesta moare, neputând trăi fără ea. Carte foarte bine scrisă, cu personaje veridice și interesante stări sufletești. O mai citisem odată, dar, recitind-o, i-am regăsit toată savoarea.

Vandalii (vol. II) de Edna Ferber³⁸⁷. Roman vioi și plastic scris, din viața miliardarilor americani. Femeia, animal de lux care cutreieră marile orașe ale Europei, iar bărbatul stând în America și supravegheze giganticele lui uzine. Vine Krahul din 1929, domnul Glasgow își scapă de la ruină parte din avere, dar, extenuat de eforturile supranaturale ce făcuse, capătă o boală de inimă și moare, la puțin timp după întoarcerea femeii din Europa, pe care în zadar o rugase un an întreg să se întoarcă. Demnă de milă victima, dar și de dispreț. Oare bărbații din America n-au nici o personalitate? Extrem de antipatică soția lui Bernie, americană parvenită care nu se iubea decât pe ea. Fostă chelneriță într-un local dintr-o localitate locuită de tăietori de lemne, n-a avut decât un scop: să devină bogată. Și când și-a ajuns scopul, a călcat peste toți pentru mulțumirea ei personală.

Dr. Arrowsmith de Sinclair Lewis³⁸⁸. Aceași femeie americană, care cutreieră lumea veche și își trece viața în lux, distracție și fast. Soțul, un om cumsecade, este, ca și Bernie Glasgow, o jucărie în mâinile ei și îi face toate gusturile. Îl înșală, o iartă și când îi place iar un alt bărbat, se separă de soțul ei. Acesta rămâne în Europa, ca să fie aproape de ea, dacă va fi nefericită și va avea nevoie de el. Un specimen de om bun și nobil, până la tâmpenie, ar zice unii. Eu îl înțeleg. Un filozof în felul lui, și un om care-și jucase toată viața pe o carte: femeia lui, Frances. Aceasta, nici mai rea, nici mai bună ca alte femei. La 43 de ani, aleargă după plăcere și o ia de unde o găsește. De bună familie, distinsă, inteligentă, e departe de a semăna cu monstrul de soție a lui Bernie Glasgow din *Vandalii*. E așa de simpatică, de sinceră și de inconștientă, că ți-e simpatică! Îmi pare rău că am găsit cartea fără sfârșit. Foarte bine scrisă.

Citadela de J. Kronin³⁸⁹, am citit-o cu mare plăcere. Viața d-rului Momsen, care debutează într-un oraș de minieri, o duce greu la început, se însoară cu Christine, învățătoarea din acel orașel. Un idealist, un umanitarist. Urcă una câte una treptele profesiei lui și ajunge medic la modă de Londra, medic la spitalul Victoria, cu o clientelă

³⁸⁵ John Knittel - Hermann Emanuel Knittel (1891-1970) a fost un scriitor elvețian. A scris mai multe romane (*Drum în noapte* în 1924, *Via Mala* în 1934) și piese de teatru.

³⁸⁶ Necompletat în textul original.

³⁸⁷ Edna Ferber (1885-1968), scriitoare americană de origine maghiară. În operele ei, femeile ocupă frecvent un rol central. În 1924 scriitoarei i s-a decernat Premiul Pulitzer pentru romanul „O femeie singură”.

³⁸⁸ Harry Sinclair Lewis (1885-1951), prozator american. A fost primul american care luat Premiul Nobel pentru Literatură în anul 1930.

³⁸⁹ Archibald Joseph Cronin (1896-1981), medic și scriitor din Scoția. Cele mai cunoscute lucrări ale sale sunt: *Castelul Pălărierului*, *Sub stele* (ecranizat), *Citadela*, *Cheile Împărăției* și *Anii tinereții*, toate acestea fiind ecranizate.

vastă și bogată. O nedreptate ce i se face îi deschide ochii și vrea să se întoarcă iar la punctul de unde a plecat, împreună cu doi prieteni ai lui, care-și păstrasera credința. Un accident stupid o omoară pe soția lui și el, disperat, merge într-un orașel muncitoresc, unde face un sanatoriu cu cei doi prieteni ai lui. Minunat scris acest roman. O mulțime de personaje, din medii cu totul diferite, conduse cu o măiestrie și cu un verism rar întâlnite. O minunată lecție sufletească și socială.

Regele Romei de Octave Aubry³⁹⁰. Cred că nimeni ca Octave Aubry n-a scris mai bine cartea lui Napoleon și a ducelui de Reichstadt. *Regele Romei* este cea mai bună carte și mai bine informată din toate cărțile ce s-au scris asupra acestui nefericit prinț. Aubry a citit toate documentele și toate jurnalele zilnice scrise de cei din jurul fiului vulturului. Poate că e primul care mi-l arată în lumina lui adevărată: inteligent, instruit, cult, frumos, înalt, subțire, cu părul blond buclat, cu ochi albaștri, fin și distins, farmecă pe toți cei cu care vine în contact. E foarte iubit, fiindcă soarta lui de prizonier a detestatului Metternich înduioșează și, în același timp, revoltă pe toată lumea. În colivia lui de aur, are doi prieteni: pe arhiducesa Sofia, una din surorile Împăratului Francisc, bunicul lui, și pe baronul Proschek, care a avut o influență binefăcătoare asupra lui, dar despre care unii zic că ar fi jucat dublu rol, fiindcă era prieten cu Gentz, omul de încredere al lui Metternich. Aubry nu crede însă în duplicitatea lui Proschek.

Moartea regelui Romei este descrisă atât de amănunțit, ca și cum ar fi asistat la ea și atât de emoționant că n-o putea citi cineva ca să nu verse șiroaie de lacrimi. Crudă și îngrozitoare soartă a avut acest tânăr rege al Romei, care a purtat în leagăn această titulatură, dar n-a domnit nici o zi. O femeie inferioară și demnă de dispreț această arhiducesă Maria-Luiza, care n-a știut să fie nici soția genialului Napoleon, nici mama Regelui Romei. O femeie de duzină, care avea amanți, copii pe care-i căpătase prin căsătorii, și care iubea petrecerile, luxul și fastul mai presus de orice. Nu vine la patul de moarte al fiului său decât în ultimele zile. A rămas o odioasă figură în paginile istoriei. *Sunt ființe care nu știu să-și permită*³⁹¹ *grandoarea... Păcat!*

Miercuri, 4 iulie.

Nu mă lasă deloc durerea de sub coaste. Nu mai sunt îngrijorată, sunt pur și simplu plictisită de dureri și de atâta viață chinuită. Cum aș ruga pe D-zeu să mă scape, dacă nu mi-ar fi milă de taticu', care crede că merg spre însănătoșire. Deși și el acum e îngrijorat de această nouă complicație. Cum aș vrea să nu mai țină așa de mult la mine, ca să pot pleca fără ca el să sufere prea mult de greaua despărțire! Mi-a pierit orice încredere, orice speranță. În ce să-mi pun speranța? În sănătatea mea complet zdruncinată sau în picul de zile pe care-l mai am de trăit?

Pe seară a venit C. Antigona. Am stat amândouă pe terasă până târziu. Pe urmă a venit Lucica și, mai târziu, Gicuț, care însă a plecat imediat. Lucica și C. Antigona au rămas la noi la o masă improvizată. Pierduseră masa de la sanatoriu. Am stat până târziu de vorbă.

Joi, 5 iulie.

Am avut o noapte rea. Dureri continue sub coasta stângă. N-am putut dormi până târziu. Ce am oare? Ce se întâmplă cu mine? Nu se mai termină odată?

---

³⁹⁰ Octave Aubry (1881-1946), romancier și istoric francez.

³⁹¹ Transcriere incertă.

Dr. Meller mi-a făcut vizită de dimineață. Pe urmă a venit Viorica Chiliban și mai târziu Lucica, care (*sic!*) s-a dus la plajă cu taticu'. Pe seară am făcut prima mea plimbare mai lungă. Am ajuns până la parc, cu o singură oprire. M-am așezat pe o bancă cu taticu', unde am fost înconjurată de prietenii de aici. Au venit să mă salute și cunoștințe de aici, pe care nu le-am mai văzut de anul trecut. Toate drăguțe și extrem de amabile cu mine. Mi-a făcut mare plăcere această primă ieșire a mea în lume. Toate aceste isprăvi ale mele îmi dau impresia sănătății, a normalului. Ne-am întors acasă cu Viorica Chiliban și cu tatăl ei. O bună parte de drum ne-au condus Antigona și Lucica. Lucica pleacă mâine la București.

Vineri, 6 iulie.

Timpul, destul de bun dimineață, s-a zbârlit pe neașteptate, cerul s-a acoperit de nori negri, care m-au înspăimântat și a început una din acele ploii, cum nu pomenim³⁹² de două ori într-o vară. Curge apa din cer cu găleata. A plouat în verandă, prin acoperișul stricat, ca afară. A plouat, mai puțin, și în celelalte camere, afară de a lui Chiliban și a noastră. Dumnezeu e cu noi! O zi rece, umedă, posomorâtă, care mi-a căzut pe nervi. Înainte de dejun, au venit să ne țină de urât Viorica cu (*sic!*) tatăl ei. După prânz, am dormit vreo trei ore, cu treziri. Cred că la noapte nu mai dorm, și aseară am luat bromură ca să adorm.

Durerea de sub coastă a fost foarte slabă, în schimb a căpătat mai mult teren. Mă încinge de jur împrejur ca un cordon: stomacul stânga, dreapta și ambii rinichi. Cred că nu mai am nimic de făcut! Văd că am început să tușesc. Nu mi-o fi adus Viorica microbul tusei convulsive de la copiii de alături, cărora le face streptomycină și ser fiziologic?! Atât mi-ar mai trebui! Că încolo sunt sănătoasă tun!

Plicticoasă zi! Ca să citesc sau să scriu trebuie să aprind lumânarea. De n-ar ține mult vremea asta! Seara au venit Chiliban cu Viorica și a stat la noi până la 11.

Sâmbătă, 7 iulie.

Fiindcă m-am culcat mai târziu ca altă dată, mi-era frică aseară că n-am să adorm; dimpotrivă, am adormit mai devreme ca de obicei și nu m-am trezit decât odată: la 3 fără 10. Am dormit până la 7½. Ziua de azi e incomparabil mai bună decât cea de ieri, deși cerul nu e complet senin. Durerea de sub coastă m-a mai lăsat, dar încordarea e mai accentuată. Mâna, palma și degetul sunt înțepenite. Poate și vremea asta influențează asupra sănătății mele. Ziua a trecut liniștită. Seara, obișnuitul consiliu de familie: noi și Chilibanii. Ne străduim să înjghebăm bogatul meniu (?) de a doua zi.

Duminică, 8 iulie.

Azi a venit Lucia de la București. Ne-a adus vești bune relativ la Viorica. Numai de-ar da D-zeu să se îndeplinească! Mi-a scris și Florica în același sens și mi-a dat multe vești de acasă. A făcut zidul între cele două camere. Îmi pare tare rău! Sunt grozav de mahnită. Am plâns! Mi s-a luat cea mai bună cameră din casă! Și cine stă în ea!... Doamne Dumnezeule! Multe trebuie să mai îndurăm!

Luni, 9 iulie.

Zi tot frumoasă. Am avut pe Lucica și pe mama ei la dejun. Pe seară ne-au invitat la Cozia. Minunată plimbare cu trăsura, într'unul din cele mai frumoase amurguri de vară,

---

³⁹² Transcriere incertă.

printr-un peisaj încântător. Biserica mare, frumoasă, umbrită de seară, înnobilită de lipsa gloatei, care o micșorează și o vulgarizează. Seară calmă, agreabilă.

Marti, 10 iulie.

O serie de zile magnifice. Luna nouă, pe care am văzut-o sâmbătă seara agățată de un brad, în vârful dealului de la apus, spune – zic cunoscătorii – prin poziția ei pe cer, că va fi vreme frumoasă. Să dea Dumnezeu, că ne-am mucezit destul. Ieri am scris Floricăi o scrisoare, prin care-i arătam toată părerea mea de rău că s-a făcut zidul. N-am vrut s-o nemulțumesc, dar tare-mi pare rău de acest nou aranjament al casei noastre. Mă gândesc însă că în curând poate am să mor și de ce să mă măhnesc pe ceva care n-o să mă mai privească în nici un chip? Nu e o prostie să sufăr de ceva vremelnic, când tu însuși ești așa de vremelnic?

Tăticu' a făcut azi plajă. A dormit prost și de dimineață a fost rău dispus. Eu, care nu dorm nopți de-a rândul, ar trebui să fiu mereu indispusă. Dar nu sunt. E destul că mă suferă cei din jur bolnavă, să mă mai suferă și prost dispusă?! Ar fi prea mult! Sunt uneori, când am dureri, sau când realitatea crudă mi se vâra în ochi, în suflet și nu mă mai lasă să mă amănesc. Adică atunci când văd clar că nu mai e scăpare pentru mine și că e o nebulie să mai rezist. Cum să nu devin atunci nesuferită?!

Pe seară am avut musafiri: C. Antigona și Lucica. Ne-am distrat ca altă dată, dar am obosit. Nu mai sunt bună de nimic! După plecarea lor, am ieșit pe terasă. Acolo am avut alți musafiri: d-nul Niculescu, Gicuț, Mircea și Cocuța. Seara am fost foarte obosită. Cocuța s-a schimbat, și nu în bine.

Miercuri, 11 iulie.

Astă noapte iar am avut o scurtă insomnie: între 3 și 5. Cerul se înnorează. Pare că are să plouă. Numai de n-ar fi descărcări electrice! În timpul prânzului a plouat îngrozitor. Pe seară era foarte plăcut și mi-am prelungit plimbarea până în parc. Am cunoscut pe o bancă un muncitor foarte interesant.

M-am întâlnit cu dr. State Drăgănescu³⁹³. Întâi nu m-a recunoscut. M-a văzut în primele timpuri ale bolii mele, numai întinsă în pat. Și acum, deși sprijinită în baston, eram totuși pe două picioare. Când i-am spus cine sunt, a arătat o așa de mare bucurie, că m-a mișcat aproape până la lacrimi. Mi-a luat mâna, mi-a sărutat-o, mi-a prezentat pe soția lui și, neștiind că cunosc (*sic!*) pe dr. Olănescu, care era cu ei, mă prezenta ca „marea și distinsa noastră scriitoare”. A fost o mare bucurie să-l revăd. În definitiv, grație lui sunt așa cum sunt. Puteam fi și mai rău!

După masă, am avut musafiri pe Antigona cu Lucica și mai târziu, dr. Meller.

Joi, 12 iulie.

Vreme frumoasă. Scandal între Veta și proprietari. Au ajuns de nesuferit femeile de serviciu. Sunt de o impertinență fără pereche. Ne purtăm ca cu (*sic!*) o prințesă de sânge și în zadar. Multe necazuri mai îndură omul în viața asta! De toate gradele și de toate măsurile. Nimic nu-i este scutit!

---

³⁹³ State Drăgănescu (1891-1964), medic neurolog român, profesor la Facultatea de Medicină a Universității din București, a fost unul din cei mai importanți neurologi din România, elev și cel mai apropiat colaborator al lui Gheorghe Marinescu.

Pe seară a venit C. Antigona. Mi-a făcut mare plăcere, fiindcă mi-e foarte simpatică. Cred că are o mare calitate, pe care o prețuiesc mai mult decât orice: franchețea.

Ne-a adus o știre care m-a surprins și măhnit în același timp. Dr. Meller, care a fost aseară la noi, a căzut azi la Căciulata și și-a scos mâna din umăr. A fost dus cu mașina la Vâlcea, l-a adormit și i-a pus mâna la loc. Și iată cum nu suntem stăpâni și nu putem prevedea nici evenimentele care ni se vor întâmpla în cel mai apropiat viitor. Jucării în mâna unei puteri absolute. Nu jucării, paiate! Știa dr. Meller aseară ce o să i se întâmple azi dimineața? Era vesel și bine dispus ca totdeauna.

Pe la 9 au venit dr. Nicolescu cu Gicuț. Am stat mult pe terasă astă seară. Era o noapte magnifică și o răcoare optim de plăcută. Luna a crescut la jumătate. O să avem seri minunate.

Vineri, 13 iulie.

Astă noapte iar n-am dormit de la 2 până la 4 trecute. M-am sculat la 2 fără 10 și n-am adormit, fiindcă bătea vântul și mi-era teamă că va degenera în furtună.

Cred totuși că nu sunt eu cu totul zdravănă! În orice caz, nefericită fire! Mi-e frică de vânt, de ploaie, de tunete, fulgere, trăsnete, de zgomote, de gândăcei, de fluturi, de soareci etc. etc.... Cum or fi trecut atâția ani?! Păcat de inteligența și de talentele mele! E un mare dezchilibru în mine. Poate de aceea nu sunt ca toată lumea. Prin comparație, mă văd atât de deosebită! Și e încă bine că preponderează partea cea superioară a firii mele!

Azi e căldură caniculară. Mă gândesc la copiii mei, care au rămas în arșița orașului.

Insomniile mele se răsplătesc cu clipele ce se scurg între ora 3, când uzina stinge lumina electrică, și ora 4, când se luminează bine de ziuă. Clipele acestea, când interiorul camerei mele cu toate lucrurile din ea se nasc din noapte și cresc încetul cu încetul în lumină, îmi plac la nebunie. Această înviere a fiecărei zile are pentru mine proporțiile unui miracol. Și bucuria pe care o simt așa de mare și, în același timp, așa de ușoară, că invariabil adorm liniștită și cu zâmbetul pe buze. Mă veghează lumina. Și iar îmi zic: „La lumină nu se comit asasinat!”

Pe seară, am stat pe terasă. După masă, au venit Lucica, mama ei și dr. Meller. E cu mâna bandajată, dar e bine dispus, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Se vede că doctorii suportă altfel ca noi suferințele fizice. Cât au fost ei aici, a fulgerat și a tunat tare. Pe urmă, norii s-au risipit fără ploaie și fără isprăvi prea spectaculoase. Nu știu de ce nici eu, nici taticu' n-am putut adormi. El abia după ora 12 și eu între 2 și 3. E foarte deprimat că nu mă mai fac bine. Caut pe cât pot să-l remontez. A slăbit și nu-mi place deloc cum este. Azi mi-a spus că se aruncă în Olt dacă se întâmplă ceva cu mine.

Sâmbătă, 14 iulie.

Mă simt din ce în ce mai rău. Jumătate parte e complet înțepenită și stomacul și intestinele nu mai funcționează deloc. Nici Layenolul³⁹⁴, nici carbocifilul nu mai au niciun efect. Sunt foarte îngrijorată. Să nu fac vreo peritonită. Și trebuie să mă arăt bine dispusă în fața lui taticu', fiindcă altfel clachează și el! De dimineață a fost o căldură îngrozitoare. Mă gândesc cu milă și grijă la copiii mei. Florica mi-a scris ieri. Nu vrea să demonteze, a dat camera cea mare lui Preda și ei se mută în cea mică! Viorica e cu toată casa³⁹⁵ la Sinaia.

---

³⁹⁴ Transcriere incertă.

³⁹⁵ Transcriere incertă.

Încolo, nu știu nimic, am primit și o scrisoare de la Tante Margot cu data de 3 iulie! 11 zile de la București la Călimănești!

Acum, la 12, cerul e înroșit și se aud bubuiturile surde de tunet. De n-ar veni cine știe ce prăpăd, după o căldură așa de mare! Ajută-ne Doamne!

Duminică, 15 iulie – Marți, 17 iulie.

Zile frumoase, bune. Cald, chiar prea cald. Vizite, mișcare, zgomot. Duminică am avut la dejun pe familia Demetrius și dr. Meller. Agreabilă companie. Pe seară a venit și Leny Caler³⁹⁶ să cheme pe Lucica și apoi a adus-o înapoi. Foarte drăguță Leny. Parcă nici n-au trecut anii și toate zilele lor. Merge foarte bine și ușor. Numai când coboară scările târâște puțin piciorul. Nu i-a trecut complet, deși a lovit-o boala acum vreo 2-3 ani. Ce să mai zic eu, care sunt mai în vârstă decât ea, și sunt bolnavă numai (!) de 8 luni! Prietenele noastre au stat până seara târziu la noi. Luna crește mereu. E o minune!

Ieri, marți, mi-a scris Florica o scrisoare lungă de tot, care m-a înduioșat. Mi-a desenat și planul holului, cu mobilele, ca să văd cât de frumos este și să nu mai fiu mâhnită. Vrea să nu fiu cumva supărată pe ea. Nu credeam să aibă delicateți din acestea, care pornesc numai dintr-o hipersensibilitate, pe care nu i-o bănuiam. Poate viața a sensibilizat-o, sau faptul că sunt bolnavă. Oricum ar fi, îi mulțumesc pentru drăgălășiile ei. Mi-a scris că ar vrea să vină și Florinel la Călimănești. Vestea asta mi-a făcut mare bucurie și azi, miercuri, i-am răspuns ce bine ar fi să-i am pe toți aici: Florin, Viorica, Florica și Catinca! Ce fericită aș fi!

Azi a venit Lucica să-și ia ziua bună. Pleacă la București și se înapoiază vineri, iar duminică pleacă cu mama sa la Tibodu. Adio, frumoasa noastră conviețuire! A trecut ca un vis!

Pe seară a venit C. Antigona; am stat până s-a înserat pe terasă. Am condus-o până la dr. Niculescu, unde l-am întâlnit și pe el, și pe Gicuț. Ne-au însoțit până acasă. Pe la 9½ am ieșit cu tăticu' și cu Viorica să vedem luna. Nu știu însă de ce, și-a umbrat fața și ne-am întors decepționați.

Miercuri, 18 iulie.

M-am trezit pe cer înnorat. Curând a început o ploaie mărunță și monotonă de toamnă, fără fulgere și trăsnete. E chiar frumos, fiindcă e liniște și răcoare. Tăticu' a ieșit în oraș înainte de dejun. Trăim o viață patriarhală, care, când nu sunt enervată de boală, îmi place foarte mult. Sunt mereu îngrijorată de tăticu', care a stat și taciturn. De n-ar avea ceva!

Au venit niște tovarăși la Chiliban, să-i spună că are prea mult două camere, pentru el și cele două fete mari ale lui, au făcut scandal că e murdar pe terasa de jos de la bucătărie și câte și mai câte! După aceea a venit un funcționar de aici, de la Sfatul Popular, Ploscaru, cu o trăsură cu patru persoane și bagaje, pe care i-a cazat în odaia băiatului generalului Botea, băiat care are 18 ani și care acum trebuie să doarmă cu părinții într-o cameră. Iar cei patru musafiri nepoftiți trebuie să treacă prin camera generalului, fiind și a băiatului acestuia! Ce promiscuitate! Tov. Ploscaru m-a revăzut cu multă bucurie și m-a rugat să le

---

³⁹⁶ Leny (sau Leni) Caler (1904-1992), actriță și cântăreață de muzică ușoară din România interbelică. Camil Petrescu i-a citit din propriile cărți, i-a rafinat gusturile în materie de literatură. Mihail Sebastian a scris de dragul ei o piesă de teatru, *Jocul de-a vacanța*, iar jurnalul său demonstrează că suferit din dragoste neîmpărtășită pentru aceasta.

țin o conferință la Arlus³⁹⁷ în ziua de 20, adică poimâine! Și eu de-abia mă țin pe picioare și n-am voie să fac nici un efort cerebral! I-am spus că, dacă mă voi simți mai bine, le voi ține în august ședințe literare ca anul trecut. N-a fost el prea mulțumit, fiindcă era responsabil la Arlus și se vedea că nu găsește nici un conferențiar. Ce să le fac? Mi-e imposibil să fac, în starea în care mă aflu, o conferință.

Pe seară mi-a fost tare rău. M-am tulburat dimineața, auzind că ne va da afară din casa³⁹⁸ și mi s-a urcat tot sângele la cap. M-am speriat teribil, crezând că voi avea iar un spasm vascular. Dumnezeu m-a ferit! Mi-a dat îngrijire C. Antigona și Viorica. Lui tăticu' i-am spus că am căzut, ca să nu-l sperii că am ceva la cap. C. Antigona a mâncat la noi cu tăticu'.

Joi, 19 iulie.

Azi vremea mai frumoasă, n-a mai plouat. Astă noapte, obișnuita insomnie, spre ziuă. C. Antigona a venit la dejun și a luat și cafeaua cu lapte seara cu noi. Zi foarte plăcută! Pe seară, am stat mult pe terasă.

Vineri, 20 iulie.

În zori, cer senin. Și iar insomnie între 2 și 4. Am auzit că se mută dispensarul de aici din curte și aici vin Cegemiști³⁹⁹. O să avem cu un zgomot grozav! Îmi pare rău de dispensar! Aveam asistență medicală aici, lângă noi. Au venit vilegiaturii și sunt cu copii destul de gălăgioși. Cei de la gen. Botea sunt foarte liniștiți. Mă bucură!

Pe seară, au venit Lucica și Antigona. Ne-a adus Lucica o scrisoare de acasă și vești din București. Călduri grozave. Copiii cred că au să vină pe la 24-25. Sunt foarte bucuroasă! Mi-a adus și sora Maricica o scrisoare de la Sinaia, de la Viorica. Nu s-a făcut nimic cu ea. Faptul acesta mă roade zi de zi! Îmi scrie că fetița a fost bolnavă și acum sunt sănătoasă amândouă. Se plânge de lipsa aproape totală de alimente. Ce să însemne oare această lipsă generală? Înțeleg că nu se dă carne! De ce? Nu știu! Dar nici ouă, unt, untură, mezeluri, brânză, legume? S-au isprăvit deodată toate în țara românească? Atunci ce să facem? Să murim de foame?

Sâmbătă, 21 iulie.

Tot nor cu senin. Astă noapte, pe la 2½, era o lună magnifică. Se oglindea tocmai în fereastra noastră dinspre sud. Era o feerie, toate acele ochiuri de geamuri, care scânteiau în lumina lunii pline! Am dormit până la 8½, cu câteva întreruperi. Azi a fost mare scandal pe sală. Întregă (...) ⁴⁰⁰ și caractere mahalagiste. Acum îmi cunosc vecinii.

Mi-a fost rău, nu tare rău. Tot sângele la cap și insuficiență de aspirație. Se repetă mereu așa, nu știu ce se întâmplă cu mine. Din fericire și azi am avut pe Viorica lângă mine, care n-a lăsat să progreseze răul. După prânz a venit Antigona și pe seară a venit Lucica și m-a luat cu trăsura la Căciulata. Același peisaj fermecător mi-a încântat ochii. Am stat pe o bancă pusă pe terasă și am privit Oltul, care-și urma apele în sânul serii. M-am întors complet melancolizată. Mâine pleacă Lucica cu mama ei la Tibodu. Despărțirea a

---

³⁹⁷ ARLUS (1948-1964) este acronimul pentru *Asociația Română pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică*, o asociație al cărei scop declarat era cunoașterea reciprocă și promovarea legăturilor de prietenie dintre România și U.R.S.S.

³⁹⁸ Transcriere incertă.

³⁹⁹ Membrii C.G.M. – Confederația Generală a Muncii.

⁴⁰⁰ Cuvânt indescifrabil.

fost pentru mine nespus de tristă. Îmi pleacă două bune prietene. Ce singură rămân! Bine că-l am pe tăticu', care e mereu, mereu, lângă mine! Ce m-aș face altfel?

Duminică, 22 iulie.

Vreme frumoasă, în sfârșit! Dar tot răcoare, aseară era frig cum se cade.

La 12, au venit prof. dr. Drăgănescu cu doamna. Mi-a făcut foarte bine, dar am fost și tare jenată. Camera nu era măturată, iar eu nu eram nici pieptănată, nici pudrată, nici îmbrăcată. Mi-a venit foarte greu. A murit, se vede, eleganta doamnă Vrioni! Sunt foarte drăguți amândoi și extrem de amabili. Ne-am fâgăduit să ne vedem cât de des la București. Pe seară n-am mai avut nici o vizită. S-au dus Lucica și Antigona, care veneau zilnic să mă vadă!

Luni, 23 iulie.

Timp magnific și au început iar căldurile. Astă noapte a fost chiar frig. De dimineață, pe când dormeam, mahalagioaica de aici a avut o altercație cu Veta. I-a spus că sunt criminală, că am (...) ⁴⁰¹ până de amiază. Am spus servitoarei ei să roage pe persoanele de sus să nu mai înfunde closetul. E rea, invidioasă și pe deasupra, ne bună de legat. E la vârsta critică!

Pe seară au venit să ne vadă Gicuț, Doctorica și cu mama lor.

Marti, 24 iulie.

Florica mi-a scris prin Lucica că (*sic!*) vine azi sau mâine. Deocamdată n-a venit azi. Am ieșit pe seară înapoi, ca să mă uit la debarcader când vine trenul de la București, la 8 fără un sfert. Am scrutat zarea cu ochii, am așteptat până au sosit trăsurile cu noii veniți, dar ea n-a sosit. Am fost foarte dezapointată ⁴⁰². Ne-am întors, abia târându-ne, sprijinindu-ne unul pe altul, într-adevăr ca „două jucării stricate”. Bietul Minulescu! De când a devenit praf și oase!

Cred că, fiindcă mi-a fost înșelată bucuria venirii Floricăi, am devenit răi și nervoși amândoi. Ne-am contrazis tot timpul pe drum și, sosiți acasă, am plâns cu hohote pentru o vorbă de nimic a lui tăticu'. Am fost rea, neobișnuit de rea, față de acest om admirabil, care-și istovește viața îngrijind-o pe a mea. Nu știu însă ce am avut. Eram enervată și în plus aveam dureri peste tot. Iar m-a apucat durerea din stânga, de sub coaste. Sunt plictisită, plictisită, plictisită! Boala asta nu mi-a stricat numai corpul, dar și firea. Să mă ierte tăticu' atunci când, el pierzându-și răbdarea, mi-o pierd și eu, și să mă ierte Dumnezeu că-l măhnesc pe acest om admirabil.

Miercuri, 25 iulie.

Tot vreme frumoasă! Nu știu ce s-a întâmplat de n-a venit nici azi Florica. Am început să mă îngrijorez. De ce nu ne scrie, baremi să ne liniștească. Toată ziua m-a chinuit durerea de sub coaste. Tăticu' a avut insomnie astă noapte. Sunt nespus de îndurerată că din cauza plânsului meu, l-am măhnit aseară. Am scris Vioricăi și dr. Monda.

Joi, 26 iulie.

Tăticu' s-a sculat de la 5 și s-a dus în piață. S-a înapoiat pe la 8, extrem de obosit. N-am să-l mai las să se ducă. De dimineață, cerul s-a înnorat și a plouat toată ziua. O ploaie

---

⁴⁰¹ Cuvânt ilizibil.

⁴⁰² Englezism, de la adj. „disappointed”, dezamăgit.

rece de toamnă. A murit un om în vecinătate, pe care-l cunoscusem acum trei săptămâni. Avea 59 de ani. În halul în care sunt, mi-a făcut tare rău. „Omul e ca oul” mi-a spus Veta. Și eu i-am răspuns: „Dacă se sparge, nu-l mai poți face la loc.” Bună comparație, Veta!

Vineri, 27 iulie.

Cerul tot este o mare de nori alburii, ca toamna. Plouă în serii, când încet și monoton, când în picuri mari și rezezi. Frig. Zi de octombrie, nu de iulie. Azi mai mi-a încetat puțin durerea acea vie de sub coaste. Mi-e frig și sunt prost dispusă. Tăticu', la fel. În plus, tușesc și am un început de guturai.

Astă noapte a fost o ciocnire de trenuri la Râureni, între Govora și R.<âmnicu> Vâlcea. Nu se scrie nimic, fiindcă nimic rău nu se poate întâmpla în R.P.R. Cine știe câte victime or fi! Oameni nevinovați, plecați la drum cu gândul întoarcerii, au rămas zdrobiți sub sfărâmurile vagoanelor! Afurisită de întrecere, sau personal obosit, sau personal nepregătit?! Cine răzbină morțile atâtor nefericiți? Nu sunt patru săptămâni de când a fost iar un groaznic accident pe cale ferată, spre Timișoara. De ce nu se iau măsuri?

Sâmbătă, 28 iulie – Luni, 30 iulie.

Au trecut zilele de 24 și 25 și n-a venit nici Florin, nici Florica. De ce ne-o fi aprins degeaba bucuria în suflet? Nu știu cât doare decepția? Ce fericită aș fi fost să am pe vreunul din ei aici, dacă nu pot amândoi! Nu era numai bucuria faptului în sine, dar și noutatea de a-i avea cu mine aici, unde am fost mereu numai noi doi: eu și tăticu'. Era o fericită completare a decorului și o înviorare a stării noastre sufletești. Poate tot or să vină!

De joi, plouă într'una. Patru zile la rând n-am văzut o rază de soare. S-au deșirat din mosorul sumbru al vremii zile uniforme, înghesuite unele în altele, toate la fel, de nu le mai puteai deosebi nici chipul, nici numele. Toate au avut același chip: posomorât, plâns și urât.

Una a avut veleități de a ieși din gloată, de a-și afirma personalitatea, de a nu muri fără a nu se vorbi de ea și a făcut tot posibilul de a se scutura de anonim. Sft. Pantelimon, care-și serba onomastica în ziua de 27 a.c., o fi rugat pe Sft. Ilie – mai vârstnic cu 7 zile decât el – să-i dea voie să-i restabilească prestigiul bătrânului sfânt, care de ziua lui (20 iulie) a stat liniștit acasă. Sft. Ilie a admis. Și atunci Sft. Pantelimon, având mână liberă, și-a făcut de cap. S-a urcat într-un car cu roți de aramă, a luat în mână un bici împletit din limbi de foc și a început să gonească pe pardoseala cerului, în lung și în lat. Credeam, la un moment dat, că o să cedeze pardoseala și o să cadă cerul peste noi. Așa trăsnete nu știu dacă am mai auzit vreodată în viața.

Au fost trei serii de averse, una după alta, cu câte 4-5 tunete înfricoșătoare. S-au speriat toți și ne-am adunat în camera lui Chiliban, care n-are ferestre în afară. Socoteala viermelui, care se ascunde de frică sub un fir de iarbă, sau o frunză de (...) ⁴⁰³!

A urmat pentru mine o noapte întreagă de insomnie. N-am dormit decât de la 6-7½ dimineața. Era de așteptat. Am eu insomnii fără nici o cauză vizibilă, dar încă după așa spaimă!

Când s-a luminat de ziua, după ora 4, m-a înfricoșat zborul unui mare fluture negru, care intrase de cu seară în cameră. L-am urmărit cu ochii mari deschiși cum se apropia de mine și mă înfricoșam numai la gândul că trupul lui de vierme lipicios s-ar putea târi pe corpul meu. Din fericire, s-a așezat pe fereastră, m-am dat jos din pat, l-am prins într-o cârpă și l-am aruncat afară. Am respirat ușurată și m-am culcat iar.

---

⁴⁰³ Cuvânt ilizibil.

Și atunci, printr-o ciudată asociație de idei – mai mult arbitrară decât logică – m-am gândit la Tante Margot. Ea, în locul meu și în situația mea, adormea imediat, nevăzând fluturile. Și atunci am făcut o descoperire: Tante Margot doarme într-una din anul 1926, doarme pentru tot ce se petrece dincolo de ea. Mi-am explicat atunci și misterul longevității ei: luminile adevăratei ei vieți fiind stinse din anul acela, ea nu mai primește direct nici o imagine din lumea exterioară. Viața ei de azi este un simplu adaos la viața adevărată – pe care a pierdut-o în 1926. Ea trăiește acum o viață factice, care, nereflectând nimic în ea, nu se uzează și poate dura la infinit.

Odată am scris câteva rânduri trăsnite în revista mea, cu titlul: „*Divagările unui nebulun*”. Cred că și cele scrise mai sus și-ar găsi locul sub același titlu și cu subtitlu: „*Zborul unui fluture de noapte*” sau: „*Moartea unui fluture negru*”. După voință!...

E curios câte titluri găsești când nu-ți trebuie nici unul! Și altă dată alergi zadarnic după un titlu! Cred că „nebulunul” care sunt eu ar trebui să ia puțină bromură și să încep să vorbesc ca un om întreg. Sau să mă întorc în lumea celor mulți și... înțelepți! Dar oare ce înseamnă un om înțelept? Un om obișnuit, un om de duzină, un om care gândește și trăiește după un tipic neschimbat de veacuri?... Iar am început să nu fiu înțelept? Destul! Să închid capitolul și să devin normal!

Azi am realizat un progres în mers. Am ieșit de dimineață și, fiind poate mai odihnită, am ajuns fără să obosească până la cafează! Am fost foarte bucuroasă. Acolo nu mi-a plăcut de loc, nici atmosfera, nici serviciul. N-am avut însă încotro. Nu m-am dus din cochetărie, ci fiindcă trebuia să-mi spele părul. M-am întors acasă, cu bunul meu tătic, pe la ora 1. Pe seară am ieșit din nou, până în dreptul debarcaderului. Credeam că vin Florica sau Florin. Dar nici azi n-au venit și nici nu mi-au scris! Sunt tare îngrijorată.

Am întâlnit pe dna Katy, responsabil cultural, care m-a acompaniat până acasă și m-a rugat să le fac și anul acesta câteva ședințe literare, zicea că a aflat lumea că sunt în localitate și „mă cere”. E foarte drăguță această dna Katy. Drăguță ca fire. Politicoasă și bine crescută. Cum de-o fi ajuns aici! Se plânge și ea de mahalagioaica de aici. Și ce prietenă devotată i-a fost! Și cunoaște tot romanul ei de anul trecut și deși sunt „en froid”⁴⁰⁴, nu suflă un cuvânt. Splendid caracter! Rar se întâlnește așa ceva.

Marți, 31 iulie.

Ieri și azi am avut, în sfârșit, vreme frumoasă. Am avut, în sfârșit, vești de acasă. Am rugat pe Gicuț de le-a telefonat și i-au spus că-i destul de răcoare la București și chiar în momentul acela se pregătea o furtună. Săracii de ei! Poate să vină unul din ei, dacă va fi prea cald la București. A vorbit cu Florin, se vede că Florica nu era acasă. I-a spus că mi-a scris de acum o săptămână, ca să ne comunice că nu vine la data indicată. Cine ne-o fi interceptând scrisorile? De bună seamă, tot mahalaua. Acum, adio așteptărilor mele la fereastră ziua și seara la debarcader, la ora trenurilor! Cât de mult mă bucuram de venirea lor și câte planuri îmi făcusem: să mă duc cu ei la Căciulata, la Cozia, să le facem mâncări mai bunișoare, ca să-i despăgubim de lipsa de la București. Toate au fost proiecte în vânt, care s-au risipit ca și vântul. Ce rău îmi pare!

Miercuri, 1 august.

---

⁴⁰⁴ În relații reci (*fr.*).

Iar noapte de insomnie. La rând. Mi-e silă să le mai și notez. Azi nu mă simt bine. Am o greutate în cap și de cu seară mi-a înțepenit partea stângă a pieptului, cu braț cu tot. Mâna mi-e umflată și degetele-mi sunt vinete. Ce-o mai fi și asta? Cât m-am săturat, uitându-mă în boala mea ca într-o oglindă spartă! Îmi văd tot corpul îmbucătățit, așa cum mi-l taie durerile. Și nu există nici un remediu ca să-l întregesc, să-l fac așa cum era mai înainte! Pe seară, am stat mult pe terasă și pe urmă am făcut câțiva pași pe asfaltul din fața curții noastre.

Joi, 2 august.

Prima noapte, de când sunt aici, pe care am dormit-o în întregime. Am deschis ochii pe la 8, pe o dimineață magnifică. Am dormit vreo 8 ore. Sunt foarte bucuroasă, dar e mereu un „dar”! Nu mă simt bine de loc. Am dureri și greutate în cap și în ceafă și brațul, cu toată partea inimii, mi-a înțepenit. Respir cu greutate. Sunt îngrijorată de starea mea. De ce mereu un pas înainte și 10 înapoi? Nu pot să pornesc odată pe calea cea bună? Chiar încet, dar să merg mereu înainte, nici să nu mă mai uit înapoi, necum să mă întorc din drum.

Alaltăieri am primit o scrisoare de la Puiu Manu. Mă anunță că a primit medicamentele pe care l-am rugat să mi le procure și mă întreabă dacă mai am nevoie de altele, ca să le comande. Bietul Puiu! Deși într-o situație destul de precară, și după mai bine de 30 de ani, mi-a rămas același prieten bun și devotat. Asta-i face cinste! Nu degeaba îl cheamă Manu!

Pe seară, m-am dus la dr. Monda, era acolo și dr. Georgescu. M-a rugat să mă duc mâine, să stăm de vorbă.

Vineri, 3 august.

M-am dus la dr. Georgescu și mi-a spus să încerc să fac câteva băi de sulf. Am făcut una. Se face experiență. Cunoscătorii se miră că fac sulf, în loc de acid carbonic. Sărmană bolnavă! Ne pretăm la tot ce ne spun medicii, fără să ne dăm seama că servim drept piese de experiențe. Tare mi-e teamă că nici asta n-o să-mi facă nimic!

M-am întors de la baie pe o căldură grozavă.

Iar e o zi magnifică. După masă, am reînceput masajele. Pe seară, am stat pe chaise-longue, sub castani. Am primit o scrisoare tare duioasă de la Tante Margot. M-a mișcat mult.

Sâmbătă, 4 august.

Căldură grozavă. Am făcut a doua baie și m-am înapoiat moartă de căldură. Și astă noapte am dormit bine. Nu așa de bine ca cele două nopți anterioare. Dar nu mi-am pierdut somnul decât o jumătate de oră între 1½ - 2. E un mare progres.

Aseară am luat Phenocad⁴⁰⁵ și m-a mai lăsat puțin durerea din partea stângă a pieptului.

Miercuri, 15 august.

N-am mai scris nimic timp de 11 zile. Ce aveam să scriu? Același și același lucru! Am făcut iar doar două băi de sulf și m-am lăsat. Am găsit că-mi fac mai mult rău decât bine.

Durerea din piept accentuându-se, m-am dus și la dr. Anghel, care mi-a spus că sunt dureri nevralgice și că aorta nu doare. Mi-a prescris și el Phenocad. Am luat două zile și mi-a trecut, înțepenirea însă persistă. Eu cred că mi s-a sclerosat aorta și în cazul acesta nu mai am mult de trăit.

---

⁴⁰⁵ Transcriere incertă.

Sâmbătă noaptea și duminică până pe seară a plouat într-una. Grozave descărcări electrice. Mi-a prăpădit nervii și capul. Trei nopți de-a rândul m-am sculat într-o senzație ciudată: părea că mi se urcă niște flăcări în cap, le vedeam parcă și mă deșteptam speriată. Ce-o mai fi și asta? O nouă criză? Adică sfârșitul. Sfârșitul, de care mi-e atât de frică! E așa de frumoasă viața asta! Așa cum e!

Mi s-a dat să fac băi de acid carbonic. Dar nu există acid carbonic. Am făcut doar trei băi de bule de aer. Nici alea nu-mi priesc, așa că le-am întrerupt. Merg mai greu decât oricând. Când mă întorc de la baie, e un chin. Mă opresc pe câte 3-4 bănci. Trece vara și nu numai că nu m-am însănătoșit, dar nici măcar nu văd vreo ameliorare.

Azi e ziua mea. Singură cu tăticu', care m-a trezit dimineață cu un minunat buchet de flori, mângâindu-mă pe obraz. Mai târziu a început iar ploaia, tunete și fulgere. Tăticu' era în oraș, a venit ud learcă. Niciodată nu l-am văzut în așa hal. Am plâns! Cred că n-o avea urmări! M-am săturat de atâta vreme rea și atâtea trăsnete, care-mi ridică tot sângele în cap. Seriiile de averse și tunetele au ținut până pe seară, când cerul s-a luminat cu încetul, parcă cu (*sic!*) părere de rău. Și a deschis o cale de senin lunii, care era în cea mai frumoasă formă. Seara am petrecut-o ca de obicei cu Chilibanii, a venit și generalul să-mi facă vizită! Ceremonios și politicos. Caută toți să mă facă să uit mitocăneasca purtare a soției. Către ora 10 a venit și nepotul lor, Tudorel, să mă felicite și să-mi cânte cu acordeonul. M-a mișcat gestul lui copilăresc. Mi-a spus că astăzi, întorcându-se de la M-rea Cozia, l-a prins ploaia cea mare și pe el, și pe sute de persoane și l-a udat până la piele, iar în dreptul Căciulatei trăsnetul a căzut pe șosea, la câțiva pași de el. Trăsnetele au devenit nu numai plicticoase, dar și primejdioase.

A trecut și infima porțiune de timp, pe care m-am obișnuit s-o numesc ziua mea! Nimeni nu și-a mai adus aminte de ea și de mine. Numai tăticu', acest dumnezeesc tăticu', care n-are seamăn pe lume.

Seara a venit doctorica: una din vechea gardă. O veche legătură cu acel frumos și minunat trecut! De la Viorica, nici un rând! De ce ne-o fi șters atât de complet din cartea vieții ei?!... Ștearsă și idioată zi a fost ziua mea din anul aceasta! Nu mi-a semănat!

Joi, 16 august.

Zi frumoasă, dar răcoroasă. Poți să umbli și să respiri! Am făcut prima baie de acid carbonic. Să vedem ce-o mai fi și cu asta. Pe seară am ieșit în pridvor pe chaise-longue, sub umbra plăcută a unui castan. A venit Șerban, nepoțelului Mitropolitului Nifon, cu câteva rânduri de felicitare de la el. E foarte cumsecade. Săptămâna trecută a venit cu amândoi nepoții să-mi facă vizită.

Azi am primit, în sfârșit, o scrisoare de la copiii: jurnalul hebdomadar al Floricăi, pe care l-a întrerupt timp de aproape o lună, și câteva rânduri de la Florinel. E tare amărât! Ar fi venit aici, dar n-au bani pentru tren. Îi este inima atât de îndurerată! Mi-e jale de sufletul lui și de sufletele noastre, că nu putem face nimic pentru el, a îndurat atâta căldură! Ar fi fost pentru mine o atât de înaltă sărbătoare clipa când aș fi văzut pe unul din copiii mei sosind aici. N-am avut parte de o așa de sfântă bucurie!

Vineri, 17 august.

Zi întunecată cu ploaie mărunță și rece. Am fost la baie și la întoarcere abia m-am târât până acasă. A fost un drum de o greutate nemaipomenită, toate băncile erau ude și nu mă puteam odihni nicăieri.

Am primit o carte poștală de la Tante Margot, cu felicitare de ziua mea. Ea nu m-a uitat, a rămas adânc înfiptă în trecutul meu. Rândurile ei mi-au făcut mai mult rău decât bine. Îmi evocă în termeni nostalgici zilele de Sft. Maria din anii frumoși de la Sinaia. Am plâns! Dacă ar ști ea cât de încărcat e sufletul meu de melancolie și de tristețe, s-ar fi ferit să mă ducă în trecut, în acel trecut în care rătăcesc atât de des singură.

În atmosfera de aici, plină de sprinteneală și de vioiciune (e foarte mult tineret aici), femeia cu părul cărunt, care abia se târâște, sprijinită într-un baston, face impresia unui strigoi, care a venit să umbrească lumina acestei animate localități. De altfel, de câteva luni, am impresia ciudată că nu mă mai simt, că m-am pierdut, că nu mă mai recunosc, ziua de 25 octombrie 1950, a tăiat brusc firul vieții mele și m-a lăsat dincolo de ea. Ceea ce duc eu acum nu este nici existență, nici non-existență. Este o pomană pe care mi-o acordă mila cerească și care în fiecare zi aștept să se termine.

Sunt foarte bine îngrijită, fac băi, iau medicamente, fac injecții, dar nu-mi mai pot recăpăta folosința trupului meu de altă dată. Astă seară am avut o foarte plăcută surpriză: am putut să duc mâna bolnavă la ceafă, să desfac batista bleu de pe cap! Am rămas atât de surprinsă și de bucuroasă, ca un copil care vede că poate face primii pași! Cine ar citi rândurile acestea, un indiferent, m-ar blama văzând cât de mult mă preocup la vârsta mea de o sănătate care trebuie să sucumbe. Nu știu dacă ar avea dreptate. Sunt pe punctul de a-mi pierde viața și pe mine odată cu ea. N-am tot dreptul să mă agăț de ea și să vreau s-o păstrez cât mai mult posibil? Dincolo de ea, nimic. Și e așa de frumoasă viața!... Viața, nu lumea!

Sâmbătă, 18 august.

Un ușor progres în starea sănătății mele e că am scăpat de insomnii. Astă noapte voiam să nu adorm și nu puteam. Era așa de frumos! O lună plină de o rară strălucire! Fereastra parcă nu mai avea geamuri. Părea o deschizătură înaltă, săpată în lumină!...

Altfel, zilele trec amețitor de repede, deși sunt toate la fel: monotone și dezolant de uniforme. Așa cum sunt, mă tem că în curând le voi regreta. Sunt așa de pline de liniște și odihnă! Azi m-am înapoiat mai în putere de la baie. Am mers mult mai bine, nu m-am oprit deloc până acasă. E adevărat că amenința a ploaie și poate de aceea am prins aripi.

Duminică, 19 august.

Zi mizerabilă. Toată după amiaza am tremurat de spaima trăsnetelor. Nu știu ce să mă mai fac! Pe seară a mai încetat puțin urgia, dar nu s-a luminat complet. Totul era ud în atmosfera obosită ca după o boală lungă. Atât avusese de luptat cu furia cerului! Mă mir cum a rezistat! Pe seară a venit d-ra Vișoianu. Mi-a făcut mare plăcere. E o persoană demnă, corectă și foarte inteligentă. Nu face concesii!

Luni, 20 august.

N-am închis ochii până la 4 dimineața. Nu insomnie, ci spaimă. Cerul mi-a dat iar un spectacol ca cel de ieri după prânz. A culminat către ziua și s-a terminat cu două groaznice bubuituri (din fericire, mai departe) care au zguduit casa și au făcut să sune geamurile. Deci mai durează afacerea asta, mi-e teamă să nu mi se întâmple cine știe ce! Ferească Dumnezeu!

Azi am făcut o baie bună, singura baie care mai era din <cura de> acid carbonic. Lumea e așa de drăguță cu mine! Poate unde vede că abia mă târâsc! Și infirmitatea își are avantajele (!) ei. Aș fi renunțat bucuros însă la aceste avantaje, atât de scump plătite!

La întoarcere, ne-a apucat ploaia, dar numai câteva picături. Am primit scrisori de la d-na Petrescu și de la d-na dr. Pelcingăteanu.

Marți, 21 august.

Azi am făcut a cincea baie de acid carbonic. Dimineața era o frumusețe de cer. Pe la 10, s-a acoperit din nou, dar n-a plouat până la prânz. Nici după prânz. Nici azi nu ne-a venit nicio scrisoare. Parcă nu mai existăm. Seara ne-am dus la Cinema. Rula filmul sovietic „*Căpitanul de 15 ani*” după romanul lui Jules Verne. Destul de reușit, însă cu prea multe peripecții, ceea ce mi-a adus dureri în frunte. Capul meu nu mai poate suporta nici emoții fictive – ca să le numesc așa. Când am ieșit, după ora 10, luna căuta să străbată prin nori, dar nu reușea decât să-și croiască o slabă cărare de lumină. Am întâlnit la Cinema pe profesorul dr. Georgescu. Îl văzusem și la baie și, la întrebarea mea: „Ce faci?”, mi-a răspuns spiritual: „Nu mai fac nici doi bani” și a trecut mai departe. Seara, i-am spus că nu are dreptul să zică că (*sic!*) nu face nici doi bani, el, care prețuiește pe creatorii de artă, a fost foarte flatat și mi-a răspuns că am dreptate și că pentru două versuri frumoase ar fi în stare să dea toată cariera lui medicală. Mi-a plăcut mult răspunsul lui, chiar cu substanța de neadevăr din el.

Miercuri, 22 august.

Dimineața vreme bună, pe urmă iar au început să se joace norii pe cer. M-am dus la baie gros îmbrăcată. Când am ieșit, am întâlnit pe dr. Marin. Foarte gentil. Sunt așa de drăguți toți cu mine!... Cerul era senin sticlă. Am venit cu greu. Mi-era cald și eram tare obosită. De câteva zile, întâlnesc mereu la baie pe Mina Bek-Wipper, fosta desenatoare la „Adevărul Literar” de pe vremuri. Ne depănăm amintirile.

Acum, pe seară, stau singură în casă. Atmosfera e iar sumbră și îmi umple sufletul de tristețe. Măine dimineață pleacă Viorica Chiliban, o să rămânem așa de singuri! Era atâta veselie și tinerețe în casă! Doamne! O să ne fie așa de urât! Și pe de altă parte, nu pot să mă hotărâsc să fixez o dată pentru plecarea noastră la București. Niciodată nu mi-a părut așa de rău că s-a terminat o vacanță (vacanță = liniște, repaus și odihnă), așa cum îmi pare azi. Poate numai când eram copil și știam că imediat după vacanță începe școala.

Amurgurile la munte sunt mai totdeauna depresive. Îmi amintesc de unele amurguri de la Sinaia. Sufeream până la strivirea inimii. Și atunci eram mult mai tânără! Acum, când sunt bătrână și bolnavă, e un dezastru în sufletul meu. Mă apucă o jale sfâșietoare când mă gândesc că poate e ultima vară pe care o petrec aici, și că poate în curând moartea, care mă pândește la poarta finală a vieții, mă va prinde și mă va lua cu ea. Facă-se voia Domnului! E curios cum auzi că mori în urma unei boli grele, care te-a chinuit multă vreme, și în realitate mori din cine știe ce complicație, la care nici nu te gândea, sau nu-i dădea prea mare atenție. Asta s-ar putea întâmpla și cu mine. Nu e exclus ca inflamația din abdomen să mă răpună. Rezultatul ar fi același: moartea. Numai că am greșit felul bolii care mă va conduce acolo. Dar ce importă felul! Grozăvia e că mor!...

Joi, 23 august.

Mare sărbătoare națională! Șapte ani de la eliberarea țării de sub dictatura fascistă! Desfășurare de steaguri, de pavoazări și defilări. Vreme splendidă. Azi n-am ieșit. Baia era închisă.

Vineri, 24 – Sâmbătă, 25 august.

Am mai făcut două băi de acid carbonic. Nici o ameliorare. Dimpotrivă. Mâna mi se înțepenește din ce în ce mai mult. Iar în abdomen parcă mi-a crescut un ghem mare. Nu mă simt mai bine decât când stau pe scaun sau culcată. În picioare, parcă îmi cade jos pântecul. Ce-o mai fi și asta? Probabil mi-au căzut toate organele, în cap cu stomacul. Am și usturimi. Dar ce nu am, Dumnezeuule?! Cum or fi mai încâpând în mine atâtea boli, atâtea dureri?! Și ca culme (*sic!*) a ironiei, toată lumea mă găsește foarte bine la figură. A venit alaltăieri, joi, dr. Nicolescu la noi și, când m-a văzut, a rămas surprins. Mi-a spus că mă găsește așa de bine cum eram când m-a cunoscut. E cam exagerat, dar un pic de adevăr e în ce spune lumea, sunt foarte bine la figură. De ce o fi trebuind să înșel pe cei ce mă văd?

Ce-am mai citit la Călimănești

Viața mea în teatru de Stanislavski⁴⁰⁶. Extrem de interesantă. Un adevărat curs de artă dramatică și regizorală. Bogat depozit documentar și informativ, de specialitate.

Recitit: *Qu'elle était verte ma vallée* de Llewellyn⁴⁰⁷. Minunată carte. De câte ori o citesc, zic că e cea mai bună pe care am citit-o în viață. Splendid scrisă și cu un firesc de cea mai bună calitate. Nimic fals, nimic artificial. Adevărul în toată clara lui lumină. Îmi pare rău că nu pot scrie mai mult, dar nu mă simt bine cu capul.

Recitit: altă carte mare: *Fidèle à toi même* de Eric Knight⁴⁰⁸.

Rien qu'une âme solitaire de Llewellyn. Nu s-ar putea crede că e același Llewellyn, care a scris *Qu'elle était verte ma vallée*. De ce acest scriitor, cu adevărat genial, a alergat după originalitate? Avea nevoie de așa ceva? De ce s-a depărtat de la fermecătorul și emoționantul firesc din prima lui carte? Ce înseamnă pluralul de majestate și majusculele pe care le întrebuițează? Păcat! Are desigur pagini admirabile și aici.

Duminică, 26 august.

A plecat Viorica Chiliban! La 7½ dimineața a venit să-și ia rămas bun. Am rămas așa de singură și atât de tristă! Râsul ei mai înveselea trista mea existență. Greu o să mai fie în zilele cât voi mai sta aici! Îmi devenise dragă ca un copil al meu. Rău îmi pare că a plecat!

Am avut o zi proastă, plină de tristețe și melancolie. Pe seară am stat pe chaise-longue sub castan. După ce am intrat în casă, au venit d-na Katty cu nepoata ei. M-a rugat să le țin o ședință literară la Cercul Cultural.

Ieri am primit scrisoarea mult așteptată de la Florica.

Luni, 27 august.

E o săptămână de când avem vreme frumoasă. Numai să n-o deochi!

M-am întors de la baie tare obosită. Mai am numai două de făcut. Singurătatea de aici mă apasă, cum mă va apăsa și cea de la București. Tăticu' este unic, dar am devenit amândoi taciturni. Am trăit atât de mult împreună, că nu mai avem ce ne spune. Ne-am spus tot ce aveam de spus. Nu că dragostea sau tandrețea au scăzut. Dimpotrivă. Sunt mai vii și mai puternice decât oricând. Dar ce ar mai putea întreține conversația între doi soți, după ce a plecat tinerețea? Proiecte pentru viitor. Asta numai când soții nu sunt prea bătrâni. Noi nu mai avem viitor, sau îl avem atât de redus, încât nu mai putem clădi proiecte pe el.

---

⁴⁰⁶ Konstantin Sergheevici Stanislavski (1863-1938), regizor și teoretician rus, inovator în teatrul și arta actoricească.

⁴⁰⁷ Richard Llewellyn (1906-1983), prozator britanic, autor de romane, piese de teatru.

⁴⁰⁸ Eric Knight (1897-1943) scriitor britanic.

Orizontul aspirațiilor noastre s-a strâmtat în așa fel, că abia mai putem încăpea noi doi, fără nici un bagaj inutil de visuri și iluzii. Un drum scurt de tot și la capăt, moartea. Deși ne iubim atât de mult, că, dacă ar pieri unul din noi, cel rămas ar simți o durere atât de sfâșietoare, ca și cum i-ar trage cineva inima afară din el, cu un clește înroșit în foc, totuși nu mai avem ce ne spune. Orice ne-am spune ar fi înmuiat în atâta tristețe și dezolare, că renunțăm. Nu e deloc plăcut să vorbești cu cel ce ți-e drag de boală și de moarte! Mai bine tăcere!

Marți, 28 august.

Dimineața vreme bună, către prânz s-a înnorat și s-au auzit chiar tunete surde și depărtate. M-am speriat. De data asta însă, ne-au ocolit spaimele. Pe seară a venit d-ra Vișoianu să-și ia rămas bun. Îmi pare rău că a plecat. Avea o conversație foarte agreabilă și pe deasupra era o cucoană!

Seara a venit Chiliban cu o bombă: vine dr. Parhon la începutul lui septembrie și vrea să știe cât mai avem de gând să stăm. Păcat de toată cheltuiala și gentilețile noastre! Va trebui să ne grăbim plecarea. Mă doare în suflet. Mă întreb dacă voi mai vedea vreodată Călimăneștii. N-am putut adormi până aproape de ora 3, după ce am luat două somnifere.

Miercuri, 29 august.

Am făcut drumul la baie degeaba. Nu era apă. Asta nu s-a mai întâmplat în nici un an. Am obosit zadarnic. La înapoiere, am întâlnit pe Jenica Ropcea, nepoata mea de vară, pe care n-am mai văzut-o de ani de zile. Mă mir că m-a recunoscut. Era cu o fată, soră a ginerelui ei. E curios că de la distanță a spus fetii: „Iată și o pereche de boieri!” Mi-a spus râzând că e bucuroasă că perechea de boieri era modelul ei, am adus-o acasă și a stat vreo jumătate de oră.

Seara, deși era tare înnorat, ne-am dus la spectacolul de estradă. Așa proastă organizare nu s-a mai văzut (și trupa la fel). S-a rulat un film între 7 și 9 și urma varietate de la 8. S-a strâns ca sardelele în micul spațiu de la Casa de bilete și o coadă lungă în stradă. Când s-a dat drumul în sală, a năvălit un asemenea puhoi omenesc, că era să mă omoare.

M-a aruncat peste spătarul unei bănci, am pierdut bastonul și de abia m-am ridicat. Am găsit un loc! Tăticu', ca'n totdeauna, a stat în picioare. Eu nu știu cum a reușit omul acesta în viață! Adevărat că numai prin merite personale. Lasă pe toată lumea să-i treacă înainte. În pauză, am plecat. Eram frântă de oboseală, și tăticu' la fel, și pe deasupra, și furios. Mă scosese pe mine vinovată că am vrut să merg la teatru. Parcă eu știam că la București e teatru cu coadă și cu stâlceli! Public de 30 lei bucata! Altfel, public bun pentru actori. Îi aplaudă zgomotos pe toți. Veniseră oamenii să se distreze și se distrau!... Bine că am găsit bastonul. Mă mir! Dacă lăsăm pe tăticu', nu-l mai găseam. Am pornit însă eu prin sală și l-am găsit. El are un fel de jenă, de timiditate, care uneori mă înfurie.

Joi, 30 august.

Sf. Alexandru. Vreme splendidă ca-n toate diminețile. Către prânz, iar înnorat. Am făcut azi ultima baie. Katy mi-a trimis diverse cărți, să-mi aleg pentru ședința literară. În parc, m-am întâlnit cu Mânzu. Mi-a promis că-mi face rost pentru (...) ⁴⁰⁹. Sunt tare mulțumită. Am primit scrisoare de la Lucica și una tare blândă de la Tante Margot.

---

⁴⁰⁹ Cuvânt ilizibil.

Vineri, 31 august.

M-au năpădit o jale, o tristețe, o plictiseală de tot și de toate. Nu mai pot s-o trec!... Am prea multe suferințe fizice și morale. Am avut azi o zi foarte rea. Am impresia că nicăieri nu mai avem loc, că nimeni nu ne mai vrea! Seara am avut o îngrozitoare criză de colită și una de plâns. Nu mai pot să suport existența asta!

Sâmbătă, 1 septembrie.

E așa de frumos și cald, că parcă acum începe vara. În cursul dimineții n-am ieșit nicăieri. Tăticu' s-a dus la Olt. Am citit ieri și alaltăieri o carte de o rară frumusețe: „*Povestea unui om adevărat*” de Boris Polevoi⁴¹⁰.

Pe seară, m-am dus cu tăticu' în Ostrov. Era un amurg fermecător. Pădurea parcă ațipise zâmbitoare în pace și liniște, iar Oltul se lenevise de tot. Abia i se mai auzeau pașii lui pe apă, pe nisipul și pietrele albiei. Am intrat în bisericuța din Ostrov. Se oficia slujba vecerniei. Erau în biserică numai starețul ca preot oficiant și doi călugări, cântăreți la strună și eu cu tăticu'. Am stat mult de-am ascultat slujba. Era o atmosferă de vis în singurătatea micii biserici. Și preoții citeau și cântau încet, ca să n-o tulbure. Am ieșit de acolo transfigurați sufletește. Am făcut o vizită Mitropolitului, care ne aștepta pe balcon. Aceași primire cordială și prietenească. Am stat mult de vorbă. La plecare, ne-a condus până la poarta schitului. Mi-a oferit flori și verbinele mi le-a smuls el singur de pe brazdă. E foarte cumsecade și politicos. M-am înapoiat acasă cu sufletul așa de ușor, că n-am simțit prea mult oboseala drumului.

Duminică, 2 sept.

Am făcut o recenzie asupra cărții lui Polevoi, ca s-o citească miercuri seara la Sfatul Popular. N-am ieșit nicăieri. Vreme foarte frumoasă. Seara, când m-am culcat, dureri de spate spre fund. Am primit o scrisoare de la Florica. Nicio știre despre Viorică!

Luni, 3 sept.

N-am dormit până la ora 6 dimineața din cauza tunetelor și trăsnetelor. Sunt extrem de obosită și ceafa mi-e complet înțepenită. Cred că, dacă se mai repetă descărcările electrice de astă noapte, mă mai lovește vreun spasm vascular. Ferește-mă, Doamne!

Azi am scris o scrisoare Vioricăi Chiliban, în care am pus lucrurile la punct.

A venit d-na Katy să-mi spună că ședința literară la Sfatul Popular a fost amânată pentru miercuri seara. Mi-e indiferent în ce seară voi vorbi.

*Marti, 4 august*⁴¹¹.

Tot vreme frumoasă. Nici n-ai crede că ne aflăm în septembrie. De fapt, după stilul ortodox vechi, suntem abia pe la 20 august. Toate zilele sunt la fel. Către seară cerul se acoperă de nori, și când se întunecă se înseninează din nou și se îmbracă cu o mantie presărată de milioane de mici briliante. E o frumusețe! Și nopțile fără lună au farmecul lor! O poezie austeră și misterioasă.

Miercuri, 5 august.

---

⁴¹⁰ Boris Polevoi (1904-1981) scriitor rus, jurnalist, corespondent de război.

⁴¹¹ Probabil greșeală, corect ar fi septembrie.

Azi dimineața m-am trezit într-un scandal grozav. Strigăte, țipete la baza scării din dos. „Nobila” familie a Generalului a găsit cu cale să se certe și cu domnul de sus, singurul cu care nu se certaseră până acum din toată casa. Toți sindicaliștii de la casa de odihnă din curte ieșiseră să asiste la spectacol. Expresii și invective ca la mahala. A intrat Generalul în casă pleoștit. E un nevinovat. Nevasta sa, bulgăroaică mitocancă, îl pune mereu în situații penibile. Și cum nu toți oamenii au indiferența superioară a Vrionilor, încearcă din când în când câte un duș, care-l răcorește subit.

Toată ziua am avut nervi. Tăticu’ a îndrăznit la Olt: prilej de nerăbdare și îngrijorare. Pe urmă a întârziat la Maricica: iar prilej de îngrijorare: cald, insolatie etc. etc.

De pe la 4, au început norii. Uitare pe cer și enervare că va ploua seara și mă voi face de răs pe estradă, când voi vorbi, dacă cumva (*sic!*) vor începe trăsnetele. Las tot și îmi pun pernțe la urechi. Mai mare răsul, femeie în toată firea! Din fericire, noaptea a fost același cer punctat cu stele. Trăsura care trebuia să vină să mă ia a întârziat cu vreo trei sferturi de oră. Altă enervare. Sorunev⁴¹², care era în sală, a improvizat o mică causerie⁴¹³, ca să ție lumea, care începuse să plece.

Când am ajuns, președintele Sfatului Popular mă aștepta în stradă. La scară mă așteptau Colonelul Brătescu și Katy și alți figurați, iar sus, Mânzu. Când am intrat în sală, am fost primită cu un ropot de aplauze. Sorunev a încheiat numaidecât și colonelul m-a prezentat în termeni extrem de elogioși. Am început eu, într-o atmosferă caldă și prietenoasă. Am citit recenzia asupra cărții lui Polevoi: *Povestea unui om adevărat*, am continuat citind versuri din Maiakovski și Maria Banuș⁴¹⁴ și am încheiat ședința cu finalul actului meu: *Ultimul zbor*, care a avut un extraordinar succes. Tot timpul am fost viu aplaudată și urmărită cu multă atenție, în cea mai mare liniște. Un public extrem de cuviincios, deși pestriț. Am avut o zi bună, cum de mult n-am mai avut. Mă regăseam în elementul meu. Felicitată, adulată, aplaudată, ca în trecut! Simțeam că trăiesc. Am primit splendizi boboci de trandafiri roze. Am fost condusă de municipalitate până afară în stradă și am plecat cu tăticu’, însoții de Katty și colonelul Brătescu, directorul Căminului Cultural. Katty tatona să vadă dacă nu vreau să fac o ședință și la Căciulata. Nu i-am promis.

Drumul m-a obosit foarte mult, fiindcă nu mai era nici o trăsură pe piață. Am adormit imediat. Un pic de încredere și veselie mi-a pus în suflet vorbele lui Katty: „Erați foarte drăguță pe scenă. Nu e așa, domnule Vrioni?” Tăticu’ a mormăit ceva neînțeles. „Auzi, și-o fi zis el, să spună de dna Vrioni, femeia bolnavă și bătrână, că e drăguță!”. Parcă însă biata Katty spunea că-mi stă f. bine cu ochelari și cu bandeletă gri argint pe cap, à la Tzarine! E desigur, de răs, și dacă nu cred decât că aceea ce era însuflețire pe fața mea, ea a luat-o drept un rest de frumusețe, mi-a făcut totuși plăcere. Femeie! Vei rămâne femeie până în ceasul morții!

Joi, 6 septembrie.

Aseară a venit Viorica Chiliban, tocmai când plecam la ședință. Mi-a făcut mare plăcere. Are încă 40 de zile vacanță. Ce bine îmi pare, n-am să mai fiu singură.

Vreme tot minunată. Cald ca în mijlocul verii. Pe seară am ieșit puțin cu Viorica, să ne plimbăm pe stradă. Am mers puțin pe malul Oltului, într-o înserare de-o fermecătoare

---

⁴¹² Transcriere incertă.

⁴¹³ Franțuzism de la subst. „causerie”, conversație.

⁴¹⁴ Maria Banuș (1910-1999), poetă, traducătoare și eseistă română, de origine evreiască.

poezie. Am întâlnit pe dr. Anghel, care mi-a spus că am făcut poate o imprudență că m-am produs în public, nefiind complet remisă. Am întâlnit și pe Mânzu.

Vineri, 7 septembrie.

Un cer de cristal albastru, fără nici o pată. Atmosfera calmă, adâncă, aurie. A venit Katty și mi-a spus că ieri toată ziua, pe cine întâlnește Mânzu îi spune: „Păcat că n-ai venit aseară la ședință, am fost emoționat până la lacrimi!” Frumos succes pentru mine, dacă un corifeu al regimului, un muncitor isteț și inteligent, care s-a cultivat în ultimii ani, a putut să fie atât de impresionat de talentul meu literar, dramatic, de glasul meu cald și modulată și de cunoscuta mea dicțiune.

Până și copiii de aici, din vale, au venit să mă felicite, să mă întrebe dacă Paul Adrian, aviatorul din piesa mea, a existat în realitate și dacă plângeam cu adevărat, când citeam unele din replicile lui. Le-am făcut pe plac și le-am explicat tot ce nu înțeleseseră. Culmea e că am avut și succes de femeie. Nu numai Katty a găsit că eram foarte bine, dar și cucoanele de sus au spus că eram parcă cu (*sic!*) totul alta (ele nu știu că mă transfigurez în ocazii de astea), iar glasul era tânăr și cald ca al unei artiste de 18-20 de ani.

De ce să nu mărturisesc? Mi-a făcut plăcere, poate mai mult decât oricând! Credeam că am murit de mult. Nu m-au văzut decât pe mine, aceea din sferele înalte ale intelectualității, nu aceea de toate zilele, obosită și sprijinită într-un baston. M-am urcat pe estradă tot în baston, dar nimeni n-a vrut să-l vadă. Eram pentru ei un mesager al artei, al frumosului, venit să-i smulgă pentru câteva clipe din monotonia și zilele cotidiene. Sunt fericită!

Pe seară, ne-a venit o scrisoare de la Florica, care (*sic!*) m-a revoltat și m-a tulburat peste fire. Are necazuri îngrozitoare cu cei trei nebuni din familia Beu. Ion, fostul nostru servitor, a urlat la Florin și Florica, așa cum niciodată n-am urlat eu la el și la niciunul din servitorii mei. Îi tratam în oameni egali cu mine și el ne tratează azi ca pe niște animale. A spart ușa de la camera de serviciu de sus și a instalat pe mama-sa și pe sora-sa, cele două nebune, una abia ieșită din Spitalul Central și cealaltă mai nebună ca fiica-sa. Se vede că nebunia e ereditară în familia lor și toți sunt atinși.

Mi-a ocupat camera cu forța și nu pot să fac nimic, fiindcă el e muncitor la I.C.D.⁴¹⁵, iar soția lui fochistă la o fabricuță, dar mai este și deputată regională. A ajuns țiganul împărat! Când mă gândesc câte necazuri ne așteaptă la București, îmi vin nebunii! La șubreda mea sănătate, nu-mi mai trebuie decât o enervare mai mare, ca să am un alt spasm vascular, care de data asta să fie mortal. Iată pe cine am ținut pe lângă noi vreo 14-15 ani și ne-am purtat frumos și i-am făcut atâtea daruri! Cum rabzi toate acestea, Dumnezeu?! Fiindcă ești Dumnezeu! Eu, ca om, nu mai pot răbda. Ce existență imposibilă ducem azi. Vindem ca să trăim și oamenii tot nu ne lasă în pace. Josnică omenire!

Sâmbătă, 8 septembrie.

Sf. Maria-mică. Am dormit puțin astă noapte. M-am sculat aproape înecat pe la ora 1. Dimineața, s-a dus taticu' în piață și n-am mai putut dormi de la 6. Am fost însă cu prisos despăgubită de această pierdere a somnului. La ora 6, nu ieșise încă soarele de sub deal, a apărut abia către ora 7 și a răsărit în fața mea un tablou feeric. Acoperișul de țiglă de pe vila de vis-à-vis părea că luase foc, iar teii și brazii înalți care o înconjoară îi făceau un minunat decor. Întreaga vilă era încă în umbră, numai acoperișul ardea! De la Radio, din

---

⁴¹⁵ Transcriere incertă. Probabil acronim al unei întreprinderi bucureștene.

vila cealaltă, se aveau în surdină niște splendide romanțe. Văzduhul era clar ca un cleștar și o liniște supra-naturală încremenise totul într-o fantastică frumusețe... Această scurtă transfigurare a vieții mi-a mai liniștit tulburarea din suflet.

Către prânz, am încercat să cobor scara fără baston și am reușit sprijinindu-mă de rampă. Viorica Chiliban pune roșii în sticle. Mi s-a umbrat lumina soarelui! A venit toamna!

Aseară am auzit că toți studenții de la facultățile din Timișoara au fost rechemati în țara lor și aici au loc cursuri de apărare pasivă. M-am înfricoșat atât de tare, că nu îmi mai doresc să mă duc la București.

Și totuși, trebuie să plecăm: cel mai târziu, la 16 a.c., am stat trei luni și jumătate! Splendidă vacanță! Îmi pare rău numai că mă întorc aproape tot cum am plecat. Mâna mai rău, încă și cu complicația din abdomen în plus. Se vede că nu mai există vindecare pentru mine. Trebuie să mă târăsc așa până m-o chema D-zeu la el.

Seara am fost la cinematograful. Am văzut un foarte amuzant și tineresc film: *Balerina*. Și cum rușii sunt neîntrețuți la balet, spectacolul a fost foarte frumos: „*Lacul Lebedelor*”, pe muzică de Ceaikovski. Lume foarte multă și de toate felurile. M-am întâlnit cu prof. dr. Georgescu și cu Mânzu. M-am înapoiat acasă cu o foarte bună dispoziție.

Azi după masă am fost invitați de d-nele de la mansardă la o cafea. Iar acolo, un tip (nu știu de ce i se zicea filozoful) care ghicea în cafea. Mi-a spus niște minciuni, că abia îmi puteam ține răsul. Și cum făcea pe importantul și spunea la câte 10 minute o frază, eram la capătul răbdărilor. A trebuit să fac apel la toată pretinsa noastră civilizație a oamenilor electricității, Radioului etc. ca să nu izbucnesc. La ce ridicole maimușări ne pretăam, ca să fim oameni politicoși și să nu refuzăm!

Duminică, 5 sept.

Duminică magnifică, acest bun și liniștit septembrie ne-a oferit niște zile de vis. Probabil ca să ne despăgubească de zilele ploioase și cutremurate de trăsnete și de unele neplăceri pe care le-am îndurat aici. Neplăceri inerente unei conviețuiri mai lungi între oameni și animale cu chip de om. Zilele acestea d-zeiești ne sunt date, de bună seamă, ca să uităm tot și să <nu> regretăm din tot sufletul tot binele pe care-l făcusem, când vom pleca de aici. E atâta liniște și atâta lumină în atmosfera înaltă de toamnă, că aș vrea ca această zi să nu se mai sfârșească niciodată. Dar există oare ceva pe acest pământ care să nu aibă un sfârșit?

Pe seară, m-am plimbat puțin cu Viorica, pe drumul spre Căciulați. Splendidă seară. Puțin cam răcoare.

Luni, 10 sept.

Dumnezeule mare! Ce frumusețe de vreme! Pare că cineva de acolo de sus, din înălțimi, revarsă peste pământ, dintr-un enorm corn al abundenței un imens fluviu de frumusețe. Nici nu-mi vine să cred că au existat aici, în vara asta, atâtea zile urâte, ploioase, biciuite de fulgere și trăsnete. „Când se întâmplă aceasta? În 1951⁴¹⁶?” vorba genialului Eminescu, a cărui biografie (...) ⁴¹⁷ minunata trilogie: „*Luceafărul*, *Nirvana* și *Carmen*

---

⁴¹⁶ Transcriere incertă.

⁴¹⁷ Cuvânt ilizibil.

Saeculare" de Cezar Petrescu⁴¹⁸, le citesc acum. Am descifrat în Cezar Petrescu, un scriitor de mare valoare. Îl stimam și până acum. Dar felul cum a scris aceste trei cărți, nu are egal în literatura românească. Aș scrie mult mai mult despre ele, dar, de câteva zile, cum încep să scriu, mi se încordează ceafa și urechile. Mi-e așa de frică de o nouă criză!

Am primit ieri scrisori de la dra Vișoianu și de la Viorica noastră! În sfârșit! În amintita scrisoare, suntem sfătuiți să nu ne ducem încă la București. Am mai sta poate până la 1 oct., dar aceștia de aici au devenit imposibili, cred că plecăm luna viitoare.

Am avut o mică scenă, la timpul prânzului. Se caută a se profita de noi, ceea ce mă dezgustă și revoltă simțul meu de dreptate. Pe seară a plouat zdravăn, dar fără tunete și trăsnete. Așa-mi place și mie, din când în când, câte o ploaie. N-aș vrea însă să se strice vremea. Ar fi păcat! Cu zile ca acestea din urmă n-am să mă mai întâlnesc poate niciodată.

Pe seară, a venit dna Popescu de sus cu copiii. Sunt foarte drăguți și cumsecade. Păcat că pleacă mâine. După masă am jucat maus cu Chilibanii. Maus în glumă!

Marți, 11 sept.

Cer înnorat. Atmosferă de toamnă. Melancolie. Tristețe.

Veniri, plecări. A venit mașina să-i ia pe cei de sus. Ferice de ei că au un mijloc de călătorie atât de comod. Și noi am avut altă dată! Fiecare la rând! Dar e trist din cale afară când ai avut și nu mai ai. Dacă n-ai avut, n-ai ce regreta. Copiii de sus au venit să-mi citească compozițiile (*sic!*), copilărești, dar nu stupide. Băiatul, mai ales (îl cheamă Florinel, ca pe al meu!) are talent. Bine îndrumat pe calea asta, ar putea realiza ceva.

Timpul s-a îndreptat. Cerul se mai acoperă încă de nori, dar trec fără să se oprească și să se scuture.

Miercuri, 12 sept.

Tot vreme frumoasă. Ce toamnă splendidă! Îmi pare rău că plec. Nu pot să adorm noaptea. Am un inexplicabil rău sufletesc și fizic, care am impresia că mă duce la moarte. Și cred chiar că azi aș muri, dacă n-aș adormi. Somnul, cea mai plăcută figură a morții, mă salvează.

Citesc mereu „*Luceafărul*” de Cezar Petrescu, o carte mare ca valoare, ca conținut (*sic!*) și ca literatură, în care este descrisă viața lui Eminescu din copilărie și până la întoarcerea silită la Ipotești, după una din nenumăratele sale fugi. Era un mare vagabond acest Eminescu și nu prea căuta nici la îmbrăcăminte, nici la mâncare și nici în ce colibă sau grajd își odihnea capul! Iubea mai presus de orice natura și libertatea.

Luni am primit o scrisoare de la Tante Margot. Îmi scrie că i-a spus Doctorica că sunt grasă (?), sănătoasă (? și gătită și elegantă ca și înainte (?). Multă eleganță trebuie să fi avut în mine, ca și acum, cu demarșa⁴¹⁹ mea nesigură, și cu rochiile mele vechi, să mai par elegantă. E adevărat că silueta a rămas aproape aceeași, dar repetându-l pe Eminescu, zic și eu că „toate organele sunt sfărâmate”! De unde să știe Doctorica și Tante Margot și toți cei care mă cunosc, câte dureri închid în mine? În aceste 11 luni de boală, am ajuns să cred că am o voință supranaturală. Deocamdată, pentru Doctorica și Tante Margot trăiesc încă pe laurii câștigați în frumoasa mea viață. Tot e bine și așa!

---

⁴¹⁸ Cezar Petrescu a scris și publicat *Romanul lui Eminescu*, volumul cuprinde cele trei parti: „*Luceafărul*”, „*Nirvana*” și „*Carmen Saeculare*”

⁴¹⁹ Frațuzism de la subst. „*démarche*”, alură, mod de a merge.

Azi, pe seară, am ieșit cu tăticu'. Ne-am plimbat spre parc. Apusese soarele, aici numai, că dincolo de dealul după care scăpătase era încă soare. Îmi place nespuse de mult peisajul pe care-l realizează Oltul, în cursul lui spre Jiblea. Valea se lărgește, apele tremură încă în licărirea nevăzută a soarelui și la orizont se profilează o turlă de biserică, neverosimil de albă pe fundalul întunecat al pădurii. E o frumusețe. Nu mă mai satur privind aceste creație atât de armonioasă a naturii. Ne-am întors încet pe asfaltul neted, pe care obosesc din ce în ce mai puțin.

Joi, 13 sept. – Vineri, 14 sept. (Ziua Crucii) – Sâmbătă 15, septembrie.

Zile magnifice. Zile care te fac să plângi de fericire. Te doare gândul că-ți scapă din mâini negrăita frumusețe și nu poți face nimic ca s-o oprești. De câte ori or jeli gândurile mele la București liniștea și frumusețea de aici! Un nou prilej pentru suferințe sufletești! Mi-e teamă de ce ne așteaptă la București! Dacă începe ceva? Cum să pot rezista eu, care sunt toată, întreagă, o mare și groaznică spaimă?! Numai bunul Dumnezeu să ne ferească de cataclismul care ne amenință. Toți cei care ne scriu din București ne îndeamnă să mai rămânem aici. Oare de ce? Am mai fi rămas, dar moșul acesta a devenit de nesuferit.

Ne-a scris Florica o scrisoare. S-a mai aranjat cu banii. În schimb, ei sunt amândoi gripați și ea pare că ar avea tuse convulsivă. Numai asta ne mai trebuia. (...) ⁴²⁰ e bolnavă și n-au bani pentru veterinar. Doamne! Doamne! Ce rău am ajuns! Și nu-mi pare atâta rău de noi, cât de copiii noștri. Ce soartă crudă au avut! După ce abia le-a strălucit soarele, au venit nori groși și negri și le-a astupat lumina. De n-ar fi pentru totdeauna! Bun e Dumnezeu! Nu poate să ne lase! N-am făcut rău nimănui și n-am nedreptățit pe nimeni.

Ieri, vineri, am fost la schit, la Ostrov. Bisericuță plină de credincioși. O admirabilă voce de soprană lejeră a cântat „Pe tine te laudăm” și „Tatăl Nostru”, cum rar am auzit. Câteva clipe de rară emoție mistică-artistică. Sunt recunoscătoare zilei de azi, care mi-a împins pașii spre schit și care, în plus, s-a împodobit cu cele mai frumoase veșminte de sărbătoare ca să ne încante ochii.

În Ostrov era o umbră plăcută și o liniște de vis. Ce păcat că au început să taie și pomii din această minunată grădină a lui Dumnezeu! Securea izbește fără milă, copacii cad gemând la pământ și rădesc umbra delicată de la poalele lor.

În parc, am întâlnit pe Mânzu. Mi-a făcut rost de bilete. Pe seară, a venit Gicuț. Am revăzut-o cu multă, multă plăcere. Noaptea răcoroasă freamătă de prea multă frumusețe. Luna zâmbește blând din înălțimi, învăluind tot cuprinsul cu argintia ei lumină. Ce rău îmi pare că vă pierd, minunatelor nopți! Cum să fac eu să vă iau cu mine? S-a terminat cu liniștea și frumusețea din acest fermecător Călimănești, s-a isprăvit cu vara! Reintru în Bucureștii plini de griji, de zgomot, de boală și de neazuri. Nu pot lua cu mine nimic din ce e aici, plec însă cu Dumnezeu, care e pretutindeni și care va avea milă de noi, oriunde ne-am afla.

Azi, sâmbătă, s-a schimbat vremea. Tăticu' nervos. O scenă penibilă. M-am simțit rău, și eu, și el. Spiritele s-au mai liniștit mai târziu. Mi-am făcut analiza urinei, destul de bună. Sunt mulțumită. Ziua a îmbrăcat o haină de demi-doliu. Nu plouă și nu sunt nori negri, dar soarele stă mereu ascuns sub un cearceaf alburii. Regretă și el apropiata noastră plecare. Sau vrea să ne facă despărțirea mai ușoară? Tăticu' a făcut ieri o valiză și astăzi încă una. Mai avem vreo 3-4.

---

⁴²⁰ Cuvânt ilizibil.

Pe seară, am ieșit puțin cu Viorica în oraș. Am întâlnit pe Maricica, sora care ne-a făcut injecțiile și care mi-a dus scrisoarea la Sinaia Vioricăi. E foarte drăguță și politicoasă. Îi păstrez o foarte bună amintire. Noaptea a fost o lună splendidă.

Duminică, 16 sept.

Iar vreme frumoasă. Pare că timpul ne face în necaz. Regretul că plecăm l-a atenuat oarecum trierea scrisorilor pe care le-am primit aici. Am recitat o scrisoare de-a lui Florinel și mi s-a făcut atât de mult dor de el, că am început să plâng. Mă cheamă inimile copiilor, se vede, și inima mea răspunde cu nerăbdare chemărilor. Măine la 12 plecăm. Tăticu' s-a dus la gară cu Chiliban și au reușit să ia un bilet numerotat. Tăticu' n-are loc, are numai bilet. Sper însă că va găsi în drum, altfel ar fi grozav.

Azi am recitat scrisorile care mi-au venit aici, în special de la copii, și m-au năpădit chinuitoare păreri de rău. Parcă eram (...) ⁴²¹ care era nespuse de fericită că se afla așa de bolnavă pentru luni de zile. Ce bine era! Și ce tristeți covârșitoare îmi apasă biata mea inimă că părăsesc această localitate binecuvântată și mă duc spre griji, necazuri, spre iarnă și poate tot spre boală... spre moarte! Retrăiesc bucuria clipelor când primeam rândurile scumpe și îmi plânge inima de jale. Ce bine era și oare îmi dădeam seama cât sunt de fericită în această oază lipsită de griji? Desigur că nu! Niciodată nu sesizăm bucuria pe care ne-o aduce fiecare clipă: micul și bunul noroc al prezentului, atunci când se milostivește spre noi. Orbi ce suntem! De aceea nu suntem niciodată mulțumiți. Fiindcă trăim mereu în așteptarea viitorului și lăsăm să treacă fiecare zi fără să ne bucurăm de ea.

Am terminat de făcut bagajele. Pentru mâine aveam foarte puțin de făcut. Acum este ora 5 seara, doar a apus soarele. E liniștea aceea majestuoasă a înserărilor. Radio cântă vis-à-vis. Iar regret mult că plec.

Câte seară au venit Emil Riegler cu soția și Gicuț. Dna Riegler e foarte bine, are rasă și e cât se poate de distinsă în simplitatea ei. Mi-a plăcut foarte mult. După plecarea lor, am mâncat și pe urmă am făcut ultima partidă de mauss cu Chilibanii. Iar enervare! Unul habar n-avea de joc, iar celălalt se jelea mereu că nu-i vine carte. O! de s-ar termina odată cu pseudo-civilizația, pseudo-cultura și toate celelalte „pseudo”!

Luni, 17 sept. Ziua plecării din Călimănești!

După trei luni jumătate! O mică viață de prunc! Vreme magnifică. Ne-am trezit pe la ora 6 și la 10 au venit hamalii să ne ia bagajele. Chilibanii ne-au rugat să dăm înapoi becul pe care l-am cumpărat pentru aparatul lor de Radio, sau să-l schimb cu două becuri mai mici. Eu le-am spus că n-o să se poată, tăticu' însă, care vrea să se creadă că el face tot ce vrea, l-a primit și l-am adus la București. Din această afacere, eu am ieșit cea rea, fiindcă eu am spus că n-o să se poată. Scenă dezagreabilă cu Viorica Chiliban.

Am plecat spre gară pe un timp splendid. Trecerea Oltului în barcă a fost o mare plăcere pentru mine, de asemenea și așteptarea pe o bancă în halta Călimănești, în defileul acela strâmt, strâns între Olt și peretele stâncos al muntelui. Mi-a făcut o frumoasă surpriză Gicuț, care a venit la gară să mă conducă și mi-a adus splendide tuberoze.

Trenul m-a cam obosit. Merge așa de repede meșterul acesta, că mi se oprea inima. Am ajuns la 6 la București. Mi-a fremătat inima de bucurie când am văzut pe Florinel pe peron, căutându-ne cu ochii neliniștiți pe la ferestrele vagoanelor. Când m-a zărit în cadrul

---

⁴²¹ Cuvinte ilizibile.

unei ferestre, a rămas uimit. M-a găsit foarte mult schimbată în bine. Eram pe cap cu banda aceea „à la russe” și Viorica Chiliban îmi făcuse bucle mici, care-mi încadrau frumos figura, dându-i un aer de tinerețe. De altfel, și acasă, când am sosit, toți m-au găsit foarte bine. „*Trompe d'oeil*” cum mă numesc eu singură. Încolo, sunt numai dureri și ruine!

Am văzut cu deosebită plăcere casa, care e curată, frumoasă și îmi creează un cadru mult mai potrivit pentru mine decât cea de la Călimănești. Acea mă micșora!... Dar a fost bună și blândă, m-am simțit bine și, oricât, tot mi-a dat puțină sănătate. Și Florin și Florica sunt gripați. De n-aș lua și eu gripa! Atât mi-ar trebui!

Grădina a devenit și sălbatică, o junglă verde era, așa de bine a numit-o Florica. Vița a crescut mare de tot și toate celelalte plante.

Marți, 18 sept. – Vineri, 21 sept.

Marți tot vreme frumoasă. Am stat pe terasă, am primit vizite: C. Antigona și Dorina. Dorina și-a găsit slujbă, și-a mai tăiat părul și, deși a slăbit, a căpătat un lustru, care a schimbat-o mult în bine.

Miercuri a plouat liniștit, fără tunete și trăsnete, cred că de acum înainte s-a terminat cu descărcările electrice. De n-ar veni alte tunete în văzduh! Mi-e așa de frică! Am auzit că se sapă puțuri în oraș. Se crede că se așteaptă la vreo grozăvie. Tremur de frică, ar fi mult mai bine să mor mai curând, din cauza bolii. Nu pot suporta să mor *à petit feu* din cauza fricii. Înainte de a ploua, mercurul termometrului arăta 29°. Joi a scăzut brusc, era răcoare bine și azi, vineri, e tot răcoare. Eu, după cum mă așteptam, am luat gripa, sau poate am răcit din cauza schimbării de temperatură. De azi dimineață, m-a găsit guturaiul. Atât îmi mai lipsea! Aseară a venit Manu de mi-a adus Calcium-Sinretin⁴²².

Azi de dimineață, a venit Ernest să ne vadă. Din cauza răcelii, nu ne-am putut duce la biserică, așa cum aș fi vrut. Pe seară, au venit C. Antigona, Dorina și Mariana. Dorina și fiica sa au luat o ușoară gustare cu noi. Dorina mi-a pus ventuze și am făcut și o baie pe picioare. Mi-e rău!

Sâmbătă, 22 sept.

Nu mă simt bine deloc și afară e destul de rece. Vine iarna. Mi-e groază! Cerul e senin și pe alocuri ușor înorat. Stăm cu geamurile închise.

Recitesc „*O filă de primăvară*” de Ann Bridge⁴²³. Splendidă carte! Am avut suplețea⁴²⁴ altă dată, într-o conferință a mea asupra literaturii feminine, să spun că operele scriitoarelor de mare talent sunt mult superioare operelor scriitorilor de egal talent. Femeile au aceea ce le lipsește celor mai mulți dintre bărbați: acea sensibilitate ascuțită și strict nuanțată, care le face să vadă și să simtă aceea ce nu văd și simt bărbații.

Ann Bridge se deosebește de celelalte colege ale ei întru talent prin aceea că, în afară de calitățile acestora, are în plus cunoștințe variate în toate domeniile: pictură, arheologie, arhitectură și un minunat dar de introspecție. Întreaga carte este un imn de frumusețe și puritate. Rar mi-a fost dat să întâlnesc atâta curățenie de sentimente, atât la o femeie trecută de 40 de ani, cât și la un băiat de 22 de ani. Toate personajele din roman sunt oameni întregi, de caracter, inteligenți, analitici și ca consecință (*sic!*), indulgenți. Rare

⁴²² Transcriere incertă.

⁴²³ Ann Bridge (1889-1974), pseudonimul Mariei Annei Dolling, scriitoare britanică.

⁴²⁴ Transcriere incertă.

exemplare ale unei umanități superioare. Este o artă care te transportă în sfere de o semnificatoare altitudine spirituale.

Nimic vulgar, nimic murdar nu întinează lumina de vis a coastei Dalmației și luminozitatea sufletelor lady-ei Grace Kilmichaelis și a lui Micholas Humphries.

Grace Kilmichaelis, frumoasă fără a ști (fără a-și da seama, fără a face caz) că e frumoasă, inteligentă fără a ști că e inteligentă, înțeleaptă fără a-și da seama și talentată fără a se mândri cu talentul ei. Plină de farmec, de tact și de savoir vivre⁴²⁵. Un excepțional fenomen de femeie! Model de imitat pentru cine ar poseda calitățile ei.

Florica a avut câteva prietene la ea.

Duminică, 23 sept.

Vreme foarte frumoasă, dar frig de zici că ar începe să ningă din octombrie. Să ne ferească Dumnezeu! Deși mă îngrijesc, răceala mea persistă. Aseară mi-era tare rău. Răul acela indefinibil, care mă chinuie pe mine din când în când. Azi a trebuit să facă toată treaba casei Florica și cu taticu'. Am mai ajutat și eu puțin, dar nu prea pot. De când am venit la Buc<urești>, am reintrat parcă în vechiul meu tipar de boală. Oare regăsirea locurilor în care ai fost bolnav îți reduce și boala? Văd cum, încetul cu încetul, alunec în boală. Stau mult mai mult în pat decât stăteam la Călimănești. Acolo mă comportam în sănătoasă și aici – fără să vreau – în bolnavă. De n-aș aluneca până la fund!

Maria nu s-a dat jos astăzi. E curat nebună femeia asta. Ne face mari mizerii! Și dacă ar putea să știe cât ne costă sacrificiul pe care-l facem ca s-o putem ține, ca să avem un mic ajutor!

Seara au venit Nina Ionașcu cu Mircea și Ernest Gheorghiu cu soția: două doctorițe, un doctor și un soț de doctoriță. M-au găsit toți foarte bine ca figură. Mie îmi vine să râd, ca să nu plâng. Mă simt așa de prost! Și corpul mi-e scheletic. Nu-și dau seama că acea transformare în bine a figurii se datorește faptului că mi-am tuns părul, că am adoptat o nouă coafură și că am mereu o bandă de culoare deschisă pe cap, care dă oarecare proșpețime obrazului. Îi las să spună. La ce bun să mă ostenesc să le explic?

Luni, 24 sept. – Marți, 25 sept. – Miercuri, 26 sept. 1951

Zile la fel: cu plictiseli, cu ușoare înviorări când vine câte cineva și, apoi, cu oboseală. Nu știu de ce lumea vorbește așa de tare. Poate unde n-aude taticu'. Luni a venit C. Antiona, care a stat până la 8 seara, iar marți au venit Dorina și Cocuța cu copilul. E vioi și pare inteligent, dar nu e deloc frumușel și cam din topor. Are un cap bătrâncios. Glasul, de asemenea, îl are gros și dezagreabil. E curios că ea e destul de firavă ca fizic. Supărată și îngrozită, așa cum suntem toți care n-avem nici un mijloc de trai. Am început să mă gândesc cât o fi de chinuitoare moartea prin foame!

Toată ziua mă chinuie fel de fel de gânduri. Dacă citesc mai uit. Cititul are însă un inconvenient: îmi face un fel de ceață pe creier. Și atunci mă sperii. Am mai citit *Călătorie în întuneric* (*Journey in The Dark*) de Martin Flavin⁴²⁶. Mare carte și asta! Sunt uimită de câți oameni de mare talent sunt pe lumea asta! Romanul acesta a luat *Premiul Pulitzer* în America, care premiu confirmă valoarea unei opere care reprezintă atât realitatea vieții americane, cât și sufletul universal al omului, independent de latitudinea la care trăiește.

⁴²⁵ A ști să trăiască (*fr.*).

⁴²⁶ Martin Archer Flavin (1883-1967), dramaturg și romancier american. Romanul său *Journey in the Dark* a primit Premiul Harper în 1943, cât și Premiul Pulitzer în 1944.

Acțiunea se petrece între 1880 și ultimul război mondial. Deși cuprinde două războaie, nu este ceea ce se cheamă un roman de război. Este mai mult icoana transformărilor sociale pe care le aduc cele două războaie. Foarte interesant și original scris. Enunță un fapt și după aceea se întoarce înapoi și face istoricul tuturor faptelor petrecute până la el, așa că nu mai apare ca o surpriză. Eroul principal, *Sam Braden*, deși învingător în viață – din punct de vedere material – după mine este un învins sufletește. O viață foarte interesantă, dar în care nu-l văd niciodată fericit. Poate că în viața lui atât de bine organizată și atât de precis urmărită, nu mai era loc pentru fericire. Ce e curios, că, deși generos și bun, nici în jurul lui n-a creat fericire. Bună carte! Deprimantă, dar dragă Doamne! dacă zugrăvești viața în toată realitatea ei, cum ar putea fi altfel? Oare viața este o continuă explozie de bucurie? Cine a cunoscut o asemenea viață? Eu, nu!

Azi, miercuri, e vreme frumoasă, senin și mai cald ca zilele trecute. Stau pe terasă și citesc, zvonuri proaste. Nu vreau să le dau crezare. Prea ar fi îngrozitor. Dumnezeu! cum aș regreta clipele liniștite de acum!

Joi, 27 sept.

Zi frumoasă, senin, cald. Toată ziua am stat pe terasă. Au venit nepoatele mele și ale lui tăticu'. Înainte de dejun, a venit Lala, frumoasă ca-n totdeauna. S-a restabilit din grava boală pe care a avut-o. Mi-a adus niște splendide garoafe roșii. Are atâta delicatețe sufletească! Mă iubește cu adevărat, așa cum o iubesc și eu. Mi-a făcut mare plăcere vizita ei. Am aranjat să vină în fiecare joi. Pe seară, a venit sora ei, Suzana, și mai târziu Cocuța. Ziua nepoatelor! Suzana s-a mai maturat. Are însă un gât și un decolteu cum n-am mai văzut. Modelat ca o statuie și alb și neted ca marmora. Totuși, nici una din fetele astea n-a avut noroc. Cocuța e tare slabă și nenorocită. Venea de la doctor.

Vineri, 28 sept.

Am avut o mare spaimă astă-seară. Tăticu' a ieșit să-și ia țigări de la debitul de vis-à-vis și n-a mai venit două ore. Tot felul de idei mi-au străbătut capul. L-a călcat vreun automobil sau a dispărut fără urmă. Lucrul acesta e așa de curent azi! Nu trebuie să faci ceva rău. E destul să ai un dușman care să inventeze ceva pe contul tău, și cel mai legalist și disciplinat om intră messa⁴²⁷. Dacă are noroc să fie verificat, scapă mai curând, dacă nu, e uitat acolo multă vreme, fără nici o vină. Nu trebuie să uităm că, în timpul revoluției franceze, omul își pierdea capul în urma unui denunț. Atunci, judecata, sau mai bine zis simulacrul de judecată, era așa de sumar și rapid, că nu era vreme pentru cercetări. Și azi trăim în revoluție și mai deloc sângeroasă. Nu ne putem plânge!

Tăticu', care plecase la debit pentru câteva minute, s-a întors acasă după mai bine de două ore. Fusese la Manina și uitase să-mi telefoneze, ca să nu mă alarmez! C'est bien⁴²⁸, tăticu'! Și n-aș putea zice că nu ține la mine.

Sâmbătă, 29 sept.

O zi foarte rea pentru mine. Dimineața am fost la Centrul medical, să cer o recomandare lui Monda pentru dr. Meller. Când am deschis ușa, m-a primit aceeași figură iluminată de bucurie și prietenie, care-mi încălzește atât de mult sufletul, când intru la dr.

---

⁴²⁷ Messere in, băgat la (it.)

⁴²⁸ Acesta este, așa este (fr.)

Monda. Ne cunoaștem de mult, dar n-am fost niciodată în legături apropiate. Din vara anului 1948, de la Călimănești, s-a stabilit între noi relații de adevărată prietenie, care s-au adâncit pe măsură ce trecea timpul. De când soarta mi l-a scos în cale, de m-a adus de pe stradă în ziua fatală pentru mine de 25 oct. 1950, țin la el ca și cum ar fi cel mai vechi și devotat prieten al meu. Am pentru el un sentiment foarte complex, în care intră prietenie, afecție, grațitudine, încredere și multă prețuire. Când îl văd, mi se bucură sufletul.

După masă am fost la dr. Meller. Drumul acesta a fost pentru mine un chin sufletesc și trupesc. Mersul pe jos, urcarea în tramvay, sau mai bine zis eforturile de a mă urca în tramvay, sub ochii compătitori ai pasagerilor, îngăduința care mi se arăta ca unui scos din viață, m-au făcut să plâng, fără să mă mai gândesc *la ce va zice lumea din jurul meu*. Coborâm din tramvay, drumul lung și obositor până la doctor și întoarcerea acasă a fost ceva de *cauchemar*⁴²⁹. M-am hotărât. Nu voi mai ieși nicăieri. Nu mai pot suporta imensa oboseală fizică și nervoasă și, mai ales, nu mai pot suporta durerea mândriei mele călcate în picioare sub privirile jignitor de miloase ale celor care mă văd. Dumnezeu, care mi-a dat din plin când m-a trimis pe pământ: cea mai splendidă și demnă armă de apărare, mândria, și cel mai formidabil scut, mă lovește acum fără milă tocmai în puținul dar pe care El însuși mi l-a dat. Nu se putea pedeapsă mai mare pentru mine.

Duminică, 30 sept.

A venit Lucica de dimineață. Mi-a făcut mare plăcere. Și-a tăiat părul natural. Nu-mi pot da seama dacă-i stă bine sau nu, fiindcă acum e parte blond, parte alb. În orice caz, are o înfățișare străină și o expresie mai aspră pe figură. Nu mai e așa de blândă. Probabil că se va schimba când se va unifica culoarea (*sic!*). A stat la noi până aproape de prânz și a fost bucurie pentru mine. Măine vine să mă ia la Meller. E așa de drăguță!

Luni, 1 oct. 1951.

Azi am văzut pe părintele Vască, după aproape patru luni de lipsă din București. Bucuria revederii de ambele părți. Conversație foarte interesantă și instructivă. Este un preot foarte bine pregătit. A citit „*Și zilele grăesc*” în vacanță și i-a plăcut foarte mult. M-au mirat remarcile lui atât de judicioase și darul lui de a sesiza cele mai subtile nuanțe sufletești. Avem și noi preoți de înaltă cultură. Păcat că tocmai acum nu trebuie să mai existe Dumnezeu! Din fericire, Dumnezeu e deasupra existenței și nimeni nu-l poate nici contesta, nici nimici cu o simplă trăsătură de condei, Dumnezeu e un mare aliat al legilor. Departate de a-l detrona, ar trebui lăsat în conștiința oamenilor. Nu face nici un rău! Dimpotrivă!

Am fost azi cu Lucica la Meller, care a fost extrem de bucuros când a văzut-o. M-a pus iar sub plăci și mâine îmi dă rezultatul scris. S-a uitat și Lucica și a văzut ce anarhie e în abdomenul meu. Stomacul și intestinele grav plisate⁴³⁰, intestinele mai lungi decât normal și sugrumate din distanță în distanță. Colonul umflat în stânga, acolo unde am eu dureri și jena aceea persistentă. Mare bucurie pe capul meu! Ce-o mai fi rămas bun în corpul meu? Și cum să mai trăiesc așa prăpădită cum sunt? Super vitalitate am avut! Eram făcută să trăiesc o sută de ani, dacă nu mă răpunea atâtea boli!

Lucica m-a adus acasă și a stat la noi până pe seară. Am stat una lângă alta pe berjeră. M-am simțit așa de bine! Seara au venit Doctorul și cu Madeleine. Și ei m-au găsit

---

⁴²⁹ Franțuzism cu sensul de coșmar.

⁴³⁰ Transcriere incertă.

foarte bine la figură! Mare comedie e și asta! E oare o orbire generală? Am vrut să întorc firul reuniunilor noastre hebdomadare, rupt odată cu îmbolnăvirea mea în octombrie anul trecut. Am reușit în parte, dar am fost foarte obosită! Nu merge! Mi se pare că nu e destul numai voința!

Marți, 2 oct.

De ieri avem mereu frig. Tremur toată ziua. Seara a trebuit să iau aspirină. Nu mă simt bine. Îmi dau seama că lunga mea boală m-a schimbat într-o persoană cu totul neinteresantă. Mă silesc cât pot să nu vorbesc prea des de boala mea, dar, când mă chinuie prea tare, uit și plictisesc pe cei din jurul meu cu văicărelile mele. Citesc în gândurile lor, așa cum aș fi citit în ale mele, când eram tânără și sănătoasă: „Ce s-o fi tot plângând, bătrâna asta? Doar a trăit destul. Cât o fi vrând să mai trăiască?” Nu le fac nicio vină. Tinerețea e crudă și inconstientă. Are iluzia eternității personale. Nu-și dă seamă că odată o să-i lovească această mare urgie care e bătrânețea și că atunci o să-și apere frântura de viață ca pe cea mai scumpă comoară. Nimic mai prețios decât viața și nimic mai îngrozitor ca apropierea sigură și fatală a sfârșitului. Vor vedea tinerii când vor ajunge în situația mea.

Am vorbit cu Viorica la telefon. Era foarte ocupată, avea lume la masă. I-am comunicat rezultatul radiografiei și mi-a răspuns: „Nu e ceva rău. Plaga asta ai avut-o de mult!” De sigur, am avut-o; dar la operația de apendicită dr. Gavrilă îmi ridicase viscerale la locul lor. Asta a uitat ea. Și pe urmă și ea e tinerețe. Și tinerețea e necruțătoare. La drept vorbind, are și ea atâtea necazuri proprii! Nici n-ar trebui să-i mai cer să se încarce și cu ale mele. E vorba s-o numească la Constanța și să plece fără fetiță. Să-și lase fetița aici! Singurul ei rost în viață! Suntem încărcăți cu necazuri ca niște cămile!

Miercuri, 3 oct. – Sâmbătă, 6 oct.

Frig ca început de iarnă. Tremurăm toată ziua. Îngrozitor ar fi să înceapă iarna de acum! Am muri de frig. Ce bine era înainte! Terminam lemnele, telefonam și ne aduceam în aceeași zi cantitatea care ne trebuia. Acum se cer formalități peste formalități și cozi de îngheață inima în om așteptând. Și până la urmă, îți aprobă o cantitate insuficientă, împărțită în tranșe, și tranșa din urmă nu ți-o mai dă niciodată. Așa a fost în ultimii ani. De ce o mai fi existând minciuna celei de-a treia tranșe? De ce nu s-o fi spunând oare adevărul? Suntem oameni mari și atât de necăjiți că nu ne este aminte de glume și de joacă. Mi-e groază când mă gândesc să stau în frig așa bolnavă grav cum sunt. Și ce de timp pierdut cu formalitățile! Trăim în epoca celei mai complicate birocrății.

În afară de asta, totul este scump și foarte multe lucruri lipsesc. O adevărată dezolare s-a lăsat peste suflete. Ca să mai uit, citesc. Citesc chiar prea mult, până-mi fug ochii pe rânduri. Și cum nu mai am ce citi, mai mult recitesc cărți frumoase, în care mă cufund cu nesăț.

Am citit o foarte nostimă carte de Pierre Frondaie⁴³¹: „*Ce que Bodley m'a raconté...*”, un foarte nostim roman, scris cu o vervă îndrăcită, cu mult spirit, cu un dialog rapid și variat, violent colorat. M-a amuzat grozav. Aveam nevoie de un asemenea derivativ. Minunat remediu pentru suflete bolnave. E vorba de un *butler* (maître d'hôtel) pe nume Melton, ai cărui strămoși au servit 600 de ani pe conții Gatwik, în castelul cu același nume. Melton, eroul acestui roman, este ultimul din serie, care servește pe ultimul conte Charley Gatwik, de o vârstă cu el. Conte a pierdut tot și e pe punctul să-și piardă și

⁴³¹ Pierre Frondaie (n. Albert René Fraudet; 1884 -1948), poet, romancier și dramaturg francez.

castelul. Scăparea vine sub chipul unui regizor de la Hollywood, care propune contelui să filmeze rolul unui strămoș al lui, în filmul *Richard, inimă de leu*. I se fac condiții superbe. Gatwik primește ca să scape de datorii și pleacă cu Melton la Hollywood, unde, grație reclamei, i se face o situație princiară. Ca artist, însă, e nul; nu pare deloc lord pe ecran, deși în viața de toate zilele e cât se poate de lord. I se desface contractul și cade în quasi mizerie. În locul lui este angajat Melton, care are morgă de lord și joacă perfect. Ajunge vedettă a Hollywoodului și scapă pe stăpânul lui de datorii. Totul se termină cu bine. E și o mică idilă și totul e minunat. Cărți de astea îți mai înseninează gândurile.

Joi am avut la mine pe Lala. Pe seară, au venit Suzana și Dorina. Iar ziua nepotul. Sunt tare mulțumită când nu stau singură toată ziua.

Vineri a fost ceva mai cald. Am putut sta pe terasă. Seara am fost la biserică, am regăsit cu adâncă mulțumire sufletească atmosfera obișnuită de acolo. Sinceră bucurie pe figurile celor care nu mă văzuseră de atâta vreme. O necunoscută mi-a ieșit în cale și mi-a spus că se bucură că mă vede și că să nu *dezesper*, că ea a fost mai rău decât mine și cu ajutorul lui D-zeu s-a făcut bine. M-au mișcat foarte mult vorbele acestei femei, care nu mă cunoștea decât din biserică. Am putut să îngenunchez înaintea icoanei! Prima oară după un an! Drumul, însă, tot mă obosește! Părintele V. mi-a urat bun venit în casa lui Dumnezeu!

Sâmbătă. Am avut o mare bucurie: au venit Viorica și Catinca. Au stat însă prea puțin! Mi-au făgăduit că o să vină joi. Însemn zilele și sunt așa de multe până joi! Iar a reinceput frigul, după o zi de mai puțin frig. Seara am făcut focul.

Duminică, 7 oct.

Frig, mereu frig. Am aprins focul în cameră de la prânz și am avut călduț până m-am culcat. Pe seară, am avut pe Lucica și Antigona. Am făcut banderole. Eu eram obosită.

Luni, 8 oct.

Dimineața 7 grade! Tăticu' a stat patru ore la coadă la miliție pentru cartea de imobil! Oamenii aceștia nu știu ce să mai inventeze ca să exaspereze publicul! Dar bătaia de joc de azi: peste patru ore în picioare! Cred că, dacă înainte s-ar fi trăit tot așa de greu în țara noastră, nimeni n-ar fi ajuns vârsta de 70 de ani. Nu se știa de cozi și toată lumea era mulțumită. A trebuit să facem și azi am făcut. Nu pot să trăiesc în frig. Numai am sânge deloc. Și picul pe care-l mai am l-a năpădit ureea. Am 86! Acum iar regim drastic, m-am plictisit de moarte! De ce n-o fi venind oare odată această ultimă salvatoare a suferințelor omenești?! O văd. Sau mai bine zis, o simt cum se apropie. Dar încet, ca un râu mîlos, care abia înaintează, dar care la un moment dat va ajunge la mine și mă va lua cu el. Nici o puțință de scăpare. Măinile pe piept și resemnare. Dar oare suprema fericire n-o fi să mai simți nimic? Oare exagerata mea sensibilitate m-a făcut fericită în viață? Poate numai pe un teren: pe acela al artei. Dar oare toate reacțiile mele sufletești în fața diverselor manifestări ale vieții n-au fost mai intense decât ale celor lipsiți de sensibilitate? Și oare nu aceasta a fost fericirea?

Seara au venit Madeleine cu doctorelul. Venirea lor îmi face mare plăcere. Mă reped pentru câteva ore în filozofie și în atmosfera sufletească de altă dată. Mă simt trăind.

Marți, 9 oct.

Frig! 4 grade dimineața. Cred că peste câteva zile va veni înghețul. Și florile și pomii s-au îngălbenit și gutuile sunt verzi în pom. Regina nopții înflorește ca și vara. Ciudat

fenomen! Iarna vrea să vină și viața vegetală nu vrea să moară. Și pentru vegetale e scumpă viața!... Acum la prânz sunt 12 grade.

De dimineață, a venit dr. Monda. Reconfortantă vizită! Din cauza ureii, trebuie să țin iar un regim drastic, timp de 10 zile. O să ajung într-adevăr o scândură! Tăticu' s-a dus cu Maria pentru contract. N-a făcut nimic. Se cere o adeverință din partea Uniunii Scriitorilor, pentru că mă aflu în câmpul muncii. Carnetul meu, prin care se arată că sunt membră activă a Uniunii, n-are nici o valoare în ochii birocrăției de la oficiul de plasare. După cum n-are nici o importanță faptul că sunt bătrână, bolnavă și pensionară, deși legea e clară, că am dreptul la femeie de serviciu. Înțelege-te însă cu funcționarii proaspeți de azi, recrutați din analfabeții de ieri. Ei sunt puși în fața birocrăției ca să facă șicane oamenilor care au nevoie să se adreseze lor!

Miercuri, 10 octombrie.

Tot frig. Timpul acesta nu-mi priește defel. Mâna mi se înțepenește și se umflă din zi în zi. A ajuns până la cot. Cu piciorul merg mai prost decât oricând. Pe seară, am avut o bucurie: a venit Georgette. Mi-a adus prăjituri și toată căldura sufletului ei bun. Ce păcat că nu stă mai aproape de mine!

Joi, 11 octombrie.

Zi plină de soare și de lumină sufletească. Au venit Viorica și Catinca la dejun. Viorica a plecat imediat după masă, dar pe fetiță ne-a lăsat-o până seara. A dus-o Florinel acasă la 7½. Am fost foarte bucuroasă că am avut-o aici o jumătate de zi. Mi-a întors camera cu susul în jos, dar nu mi-a părut rău. După masă, a dormit între mine și tăticu'. Ne-am trezit la 4, când a venit Lucica. Ce ceas de somn liniștit și bun am avut azi, alături de Catinca! Dumnezeu mai îmi trimite și câte o bucurie. Altfel, viața pe care o duc azi ar fi mult prea grea pentru inexistentele mele puteri.

Vineri, 12 octombrie.

Iar frig și nori. Trebuie să ne obișnuim cu ideea că s-a terminat cu frumusețea acestei toamne românești, deși după stilul vechi nu suntem încă nici la 1 octombrie! Cam timpurie iarnă! Și cât mă deprimă gândul lungilor luni de închisoare între patru pereți!

Astă noapte am avut insomnii. Am luat două luminalete ca să pot adormi. Nu mă simțeam bine deloc și nu mai am călduri ca să sufăr tot felul de dureri, care-mi înveninează viața. M-am săturat de partea stângă a corpului meu, care mi-a devenit străină, care-și face de cap și pe care nu mai pot să o aduc pe calea normală, cu toate îngrijirile ce i-am dat. Senzația asta de înstrăinare a unei părți din corpul tău e îngrozitoare.

După prânz, am avut o mulțime de vizite. Mult prea obositor pentru mine. Întâi a venit C. Antigona, pe urmă, Tante Margot cu Mme. Delescu⁴³² și seara au venit Dorina și Cocuța cu băiatul, copilul e foarte zgomotos. Toată lumea vorbea tare și-mi amețise capul. Am fost fericită când au plecat. Eram extrem obosită. Desigur, mi-e urât să stau singură. Dar de ce or fi venind toți odată?! Câte o vizită pe zi ar fi bine venită, dar mai mult, nu.

Sâmbătă, 13 oct.

---

⁴³² Transcriere incertă.

Iar vânt, iar frig. Azi n-a mai venit nimeni. Aveam nevoie de o zi de liniște. Tot nu mă simt bine. Am vorbit cu dna dr. Drăgănescu la telefon. Îmi recomandă să am moralul ridicat. Cu ce părgihii să-l ridic?

Duminică, 14 – Luni, 15 oct.

Cred că nu toate zilele sunt la fel, noi le uniformizăm prin obișnuitul nostru program cotidian. Ce este o zi? O părticică din multele zile la fel. Înainte te mai puteai aștepta să găsești o bucurie, o surpriză, ceva neașteptat în trupul unei zile. Acum, nimic. Decât neacazuri, care, fiind atât de multe și de frecvente, s-au monotizat. Ce este o zi pentru mine, nenorocită bolnavă ce sunt? O încep prin a deschide ochii, ca orice vietate. În aceeași clipă, se trezește și simțul realității: sunt tot bolnavă! Tristeți, pierdute peste noapte, vin iar și mă învăluie. Întârzii puțin în pat, până-mi hrănesc sufletul și pe urmă intru în baie. Nu-mi place. E frig și tremur. După ce ies, ore întregi nu mă mai pot încălzi. Și ce senzație oribilă e frigul! Mâna bolnavă, complet înghețată, agravează neplăcuta senzație. Seara, ceaiul de tei, care nu-mi place deloc. Sunt iar la regim drastic, din cauza sporului de urée: 0,86! Pe urmă mă îmbrac, mă învătesc de colo până colo prin cameră și vine prânzul, masa. O aștept cu indiferență, cu neplăcere. Sunt la regim. Mâncări nesărate, fade. Poate mi-ar fi foame de ceva bun, dar n-am voie. Nimic nu-mi place din ce mănânc. Am devenit extrem de nervoasă, uneori chiar agresivă. Nu mai am pic de răbdare. După masă, puțină lectură și somn. Binefăcătorul somn, care mă face să uit tot. Pe seară începe cura de melancolie, de regrete. Se lasă noaptea de timpuriu și cu ea toată tristețea zilei care moare. Uneori îmi vin vizite în aceste ore sumbre. Vizite care mă distrează sau mă obosesc. Noaptea mă găsește extrem de obosită de vizite, sau de prea mult citit. Devorez cărțile.

La 8 masa, imediat dezbrăcatul, fricționatul și tot cortegiul de îngrijiri de care are nevoie o bolnavă. Mă vâr în pat, sub plapumă, aproape fără suflare. Parcă ar fi căzut viața pe mine. Mi-a ieșit toată din corp și m-a turtit cu greutatea ei. Îmi revin cu încetul. Iau o carte și mă pierd în ea, până pe la 11-12. Apoi mă pierd în somn, această minunată și trecătoare inexistență. Și așa trece ziua, punctată de nenumăratele griji și neacazuri ce cad ca grindina pe capul meu și alor mei. Frumoasă viață! Și totuși, a fost atât de frumoasă și bună! Sau, am visat?

Marți, 16 oct.

Mă plângeam ieri de uniformitatea zilelor. Azi am avut o dezmințire. M-a dăruit Dumnezeu cu o zi așa de frumoasă și-așa de bună, că a ieșit din rândul celorlalte, s-a ridicat asupra lor și și-a revărsat bunătatea și asupra celor din preajma ei. Ecoul ei va mai dura încă câteva zile. Eram singură acasă. Aud soneria. Mme. R. vine și-mi spune că mă caută un domn. „Pe mine?” întreb eu mirată, crezând că o caută pe Florica. „Da, pe d-voastră. A spus că vrea să vorbească cu dna Aida Vrioni. E de la Comitetul de artă.” Într-o clipă, bucuria m-a inundat până în cele mai mici unghere ale ființei mele. Pentru moment, am rămas fără cuvânt, am ieșit apoi în pragul ușii de la marchiză, să-l întâmpin. Era un om mai mult tânăr. Modest, dar curat îmbrăcat și cu o șapcă în cap. M-a izbit, de cum l-am văzut, blândețea figurii și ochii nespui de buni.

„Dvs. sunteți dna Aida Vrioni?” mă întreabă el, privindu-mă oarecum mirat. La răspunsul meu afirmativ, continuă: „Sunt de la Comitetul de artă și aș dori să vorbesc cu d-voastră.” Îl invitai să intre și să ia loc. Am simțit imediat că am în fața mea pe unul din cei mai buni oameni din lume și i-am deschis inima mea ca unui vechi și bun prieten. Îmi

spune că, în urma memoriului și cererii mele adresate tov. Mezincescu⁴³³ (președ<intele> Comit<etului> pentru artă), a fost trimis să cerceteze cazul meu la fața locului. A rămas profund mișcat și înduioșat de starea mea fizică și financiară, m-a întrebat de ce stau în frig și, cum era la curent cu memoriul meu, cunoștea toată activitatea mea culturală și literară timp de o jumătate de veac. De o rară delicatețe sufletească, îmi dădea să înțeleg că el îmi cunoaște activitatea din reputația mea, nu din memoriu, pe care de bună seamă îl citise cu multă atenție. Mi-a spus că este, sau a fost, muncitor la C.F.R. și era mândru de acest lucru. Mi-a mai spus că speră ca la 7 Nov. să mi se facă ceva, că „Comitetul pentru artă” protejează pe toți creatorii de artă și mi-a dat ca exemplu pe un bătrân actor, care umbla prin provincie și care niciodată n-a strălucit ca talent, că are pensie de 15.000 lei lunar. La mirarea mea, mi-a spus că și mie speră să mi se facă în jurul acestei sume, nu numai pentru toată munca mea de 50 de ani, dar și fiindcă am fost prima ziaristă din țara noastră.

Ne-am despărțit ca doi prieteni și a plecat luând parcă toată căldura din cameră, căldură izvorâtă din sufletele noastre semene, și care ținuse loc căldurii care lipsea din sobă.

Dumnezeule! am fost așa de fericită azi! Era lumină și bucurie în cameră și zările parcă se aprinseseră în văpaia soarelui. În jurul meu pluteau parcă numai zâmbete și frânturi de cântece. După atâția ani de necazuri, boli și lovituri de tot felul, un demers al meu fusese luat în seamă. Era un succes la care nu mă mai așteptam, și tot întunericul cuibărit în suflet simțeam cum începe să se risipească, ca o ceață într-o dimineață, când răsare soarele. Nu știu dacă mi se va face ceva. Nu știu dacă intențiile omului acesta bun (Corbeanu, pe nume) nu vor fi combătute de dușmani sau de oameni răi la suflet. Eu însă nu-l voi uita niciodată că mi-a adus o rază caldă de speranță în această zi de 16 octombrie! Dumnezeu să-i dea tot binele, lui și celor scumpi lui, și să-l bucure așa cum m-a bucurat el pe mine astăzi, după un șir întreg de necazuri și suferințe.

Azi n-am mai știut de boală și durerile au avut milă de mine, de bucuria mea și mi-au acordat o mică pauză. Azi nu m-am mai mulțumit numai să exist: am și trăit. M-am înfruptat puțin din viața adevărată, căreia îi uitasem gustul. E așa de bun!

Miercuri, 17 oct. – Duminică, 21 oct.

Mi-am oprit o provizie de bucurie din ziua de marți și am distribuit-o în cantități din ce în ce mai mici, ca să-mi ajungă mai multe zile. Azi, duminică, s-a împuținat de tot, e aproape inexistentă. Nu mai are cine s-o sprijine și s-o alimenteze. Deși omul cel bun mi-a luat nr. de telefon și îmi știe adresa, n-am primit vestea cea mult așteptată. Iar s-a întunecat cerul speranțelor mele și iar mi-e rău și mi-e frig. Atât de frig mi-e mereu!

„Ayez pitié de ceux qui s'aiment et ont été séparés; ayez pitié de l'isolement du coeur”⁴³⁴, îmi scrie tante Margot. „Noroc de mata, care ai mereu alături comoara care se cheamă «tăticu»!”

Socotește că fiecare lucru vine de la Dumnezeu și că are fără să știm noi, o intenție bună pentru cizelarea sufletului nostru. Julien Green

---

⁴³³ Eduard Mezincescu (1909-1996), medic, publicist, politician și diplomat român. A îndeplinit, între altele, funcția de ministru al Artelor și Informației, președinte al Comitetului pentru artă (1949-1950), de asemenea funcții în Ministerul de Externe, director politic și secretar general, ulterior vice-ministru de Externe și delegat la Adunarea Generală a ONU, ambasador în Suedia, Norvegia și Danemarca.

⁴³⁴ „Aveți milă de cei care se iubesc și care au fost despărțiți; aveți milă de izolarea inimii.” (fi).

Mitică:

- 610 lei .....la 19 sept. Săpt<ămăna>: 17 sept.-7 oct.
- 180 " ..... 29 "
- 150 " ..... 3 oct.
- 100 " ..... 12 "
- 100 " ..... 19 "

1000 lei pe cinci săptămâni: de la 17 sept. – 21 oct. 1951

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 55, f. 1-104, manuscris

55. 1951, octombrie 22 – 1952, februarie 29, București. Jurnalul Aidei Vrioni din zilele 22 octombrie 1951 - 29 februarie 1952.

22 octombrie 1951 – 29 februarie 1952

Luni 22 octombrie 1951.

Julien Green scrie în „Jurnalul” lui (al 4-lea: 1943-1945) la *4 mai 1943*: „Les pensées volent et les mots vont à pied. Voilà tout de drame de l'écrivain”⁴³⁵.

Și mai departe la *4 iulie 1943* (pag. 57): „Langage humain. Ce sont ses imperfections qui m'intriguent, il suffit pour se rendre compte de son insuffisance, de comparer la rapidité et la netteté de nos pensées à la lourdeur et à la lenteur des mots que nous employons pour les traduire. *La langue et la plume sont toujours en retard sur l'esprit*. Il a dû y avoir un temps (avant la chute) où la pensée humaine volait d'un cerveau à l'autre sans le secours de ce maladroit intermédiaire.”⁴³⁶

Poate voi fi considerată drept prezumțioasă mărturisind aici că această neputință sau, mai bine zis, această lene a cuvântului (greoi față de spirit) față de gând m-a revoltat de cum am luat primul contact cu intelectul meu, de cum mi l-am descoperit. Gândul înaripat zbura cu o iușeală pe care n-o putea ajunge și prinde nici cel mai rapid cuvânt. De aici disperarea scriitorului de a nu-și putea tălmăci prin scris propriile lui gânduri, ci doar de a le fixa pe apucate, frânte sau incomplete și de a le pierde pe cele mai frumoase.

Furtuna de gânduri, care se dezlănțuie în mintea artistului creator în momentul creației, o aseamăn cu o furtună cosmică. Zborul vertiginos al gândurilor îl compar cu lumina unui fulger, care ar scânteia fugăr în încăperea craniului, cuvântul ar fi tunetul care urmează întârziat și leneș după via lumină, care s-a pierdut în depărtări. Tunetul exprimă nedibaci și greoi într-ariparea fulgerului. Trăsnetul este momentul când gândul și cuvântul se contopesc într-o armonie perfectă. Nicio întârziere între lumina și expresia lui. Dar această desăvârșită contopire între spirit și cuvânt este desigur numai apanajul genilor. Ca probă, cât de incomplet și de greoi am exprimat eu aici prin vorbe aceea ce atât de frumos și

---

⁴³⁵ Gândurile zboară și cuvintele merg pe jos. Iată întreaga dramă a scriitorului! (*fr*)

⁴³⁶ „Limbajul omenesc. Ceea ce mă intrigă sunt imperfecțiunile lui, este de ajuns, pentru a-ți da seama de neajunsurile lui, de a compara rapiditatea și claritatea gândurilor noastre cu greutatea și lentoarea cuvintelor pe care le folosim pentru a le exprima. Limbajul și pana sunt mereu în urma spiritului. Trebuie să fi fost o vreme (înainte de cădere) când gândirea omenească zbura de la un creier la altul, fără ajutorul acestui intermediar stângaci”.

de original îmi șoptiseră gândurile! Am făcut aici un fel de socoteală matematică, când ele făcuseră numai vis și poezie! Ce nefericire să fii născut ca să zbori la cer, dar să nu ți se fi dat și aripi!

Marți, 23 octombrie.

M-am sculat de dimineață și m-am dus cu taticu la Laboratorul Instit. Cantacuzino, să mi se ia sânge pentru analiza urinei. Cum era aproape, n-am obosit prea tare. Deși trecuse de ora 10 și deși n-aveam bon, d-na de la geam, văzându-mă că de abia mai respiram (urcasem o scară grozav de înaltă), mi-a făcut un bon și a chemat pe o infirmieră să-mi ia sânge. Totul n-a durat decât cel mult 10 minute. Mai sunt și oameni cumsecade pe lume. Poate că a văzut că abia (...) ⁴³⁷, poate a văzut că sunt scriitoare!... Imit în glumă pe Maiakovski, care, în procesul ⁴³⁸ din octombrie, zice undeva că, în foamea grozavă din timpul revoluției din octombrie, el mesteca o bucățică tare de cal, „fiindcă era Maiakovski”.

Îmi arde de glume azi. Nu e de mirare, am economisit 300 de lei, pe care trebuia să-i dau la un laborator de stat, așa cum am făcut tot timpul cât nu m-am putut servi de bietul meu picior. Azi, cu greu, dar tot pot face câțiva pași.

De dimineață era timp noros și rece. La prânz a ieșit soarele. E curios că astăzi mă simt mai sănătoasă, deși nu e nici o ameliorare în starea mea. Poate unde am ieșit și n-am avut nici un neajuns. Sau, poate, fiindcă mi s-a luat puțin sânge, s-o fi produs o oarecare ușurare în circulație?!

Azi o săptămână, a venit „omul cel bun” cu un cuib plin de păsărele mici, abia ieșite din găoace, niște păsărele firave, numite speranțe. Acum cuibul e gol: au murit păsărele și și-au luat zborul spre alte zări, sau s-au ascuns pe undeva, ca să apară mai târziu? Cine poate ști!... Zilele ce vor urma, îmi vor da răspunsul.

„Speranța amănată îmbolnăvește inima” zice Biblia. Dar, speranțele distruse? întreb eu. Probabil, omoară inima încetul cu încetul.

După ora 6 a venit Cleopatra Monda, soția distinsului meu doctor și prieten: dr. Monda. Mi-a făcut mare plăcere. E veselă, divertisantă și conversația ei îmi adoarme gândurile rele. Are un râs vioi, comunicativ, și o tinerețe care țâșnește din toată ființa ei. Atâta tinerețe, pusă față în față cu ruina umană ce am devenit, mă intimidează și mă umilește. Îmi dă un sentiment de inferioritate, pe care nu l-am cunoscut încă până acum. Fotografia fidelă a decăderii!

Miercuri, 24 octombrie.

Cer înorat, atmosferă posomorâtă. N-am poftă de nimic. Am telefonat dentistei și nu mă mai duc azi. Cum să-mi omor timpul? Citind. Singurul inteligent asasin al timpului. De câteva zile, însă, mă supără ochii și parcă nu mai văd bine. Îmi fug rândurile prin fața ochilor. Atât îmi mai trebuie, să-mi pierd și vederile!...

Azi este ultima zi când mai pot zice: „azi un an eram încă sănătoasă”. Mâine se împlinește un an de când am căzut la pat. 25 octombrie! Blestemată dată! Mi-e frică de ea!... Și ce zi frumoasă era acea zi de toamnă a anului 1950! Zărilor zâmbeau nostalgic în lumina aurie a soarelui minunatelor noastre toamne românești. „*Vivre en beauté, mourir en beauté*”. Într-o zi splendidă mi-a poruncit Dumnezeu să fac primii pași spre declin, spre

---

⁴³⁷ Hârtie deteriorată, scriere ilizibilă.

⁴³⁸ Transcriere incertă.

moarte. Cea mai mare parte a vieții mele am trăit-o în frumusețe, ar fi fost păcat ca sfârșitul meu să înceapă cu urâtenie. Destulă urâtenie îmi aduc în suflet și în viața materială cotidiană necazurile de tot felul; măcar viața cosmică, natura, să mă însoțească până plec din ea, cu un cortegi de gală!

Joi, 25 oct.

Julien Green vorbește în al 4-lea jurnal al lui despre dualitatea personalității sale. Trebuie să las modestia la o parte și să spun aici aceea ce am ezitat să spun în pag. 1 a acestui caiet, anume: „*Les beaux esprits se rencontrent*”. Cam același lucru scriam în cartea mea „*Și zilele grăesc*”, tot un fel de jurnal al 16 zile din anul 1926, că în mine se reunesc trei euri cu totul diferite. Cu unul mai mult decât Julien Green! Unul reprezintă partea ce a pus mama în componența mea sufletească și spirituală, între altele: înțelepciunea, blândețea, pietatea, generozitatea, vederea clară de ansamblu și în depărtare, ordinea, eleganța, pudoarea, bunătatea, absența invidiei, a răutății și alte calități de care nu-mi amintesc acum. Partea tatei ar fi al doilea eu al meu: spirit avântat, inteligent, brillant, mândru, nervos, febril chiar, generos, uman, talent la scris, voce (și de la tata și de la mama). Al treilea eu ar fi adevăratul meu eu, acela care nu datorește nimănui nimic, ci numai lui însuși. Maladiv de sensibil, surprinzător de comprehensiv, gânditor, analitic, introspect, pornit spre reverie, imaginativ, distant, bun simț, curățenia fizică și morală, (...) ⁴³⁹ nevoia de decor, de atmosferă, de frumusețe în jur, monden, încredere în sine, sociabil (după toane), causeur (după ambianță) și simpatic sau antipatic (după gradul de inteligență și comprehensiune al partenerului), multă putere de atracție, vioiciune a spiritului și a întregii sale ființe, siguranță în gesturi, în atitudini și în toate manifestările lui față de viață, niciodată prea vesel, mai mult pornit spre melancolie, spre tristețe, neîncredător în isbândă, deși aproape totul i-a reușit în viață, se teme de necunoscut, voință excepțională, un fel de lene de a începe un lucru. Dar odată început, îl continuă și îl duce la bun sfârșit cu o perseverență rar întâlnită, o comprehensiune extrem de rapidă (înțelege ce vrea să-i spună cineva înainte de a termina fraza), prieten sincer și devotat, deși bun cunoscător de oameni, se lasă lesne înșelat de ei, are un cult pentru frumos, care o încântă și o exaltă, și detestă urâtul, adoră toate manifestările artei și în special, muzica; în tot, o concepție aparte despre acest conglomerat încălțit ce se cheamă viață!

Poate că toți oamenii au mai multe euri, dar nu-și dau seama. Nu toți au prostul obicei să-și taie – imaginativ – spiritul și sufletul în mii de bucăți, ca pe urmă să le pună sub microscop, ca să vadă din ce sunt compuse și ce-i aparține, și ce i-a venit de-a gata de la înaintași. E o întreagă ardere ⁴⁴⁰ obositoare și inutilă, fiindcă nu e deloc concludentă.

Vineri, 26 octombrie. Sft. Dumitru.

Cine mai știe azi de sfinți? Ziua unui sfânt era până mai acum câțiva ani, o zi de odihnă, de reculegere. Azi e o zi de muncă, ca (*sic!*) toate celelalte. Nu se mai serbează decât sărbătorile laice: aniversările câtorva fapte care marchează evoluția socialismului în curs. Atunci se bucură poporul, dar nu se odihnește. Bucuria e dinamică, nu statică și mulțimea trebuie să și-o arate prin mers și strigăte, timp de câteva multe ceasuri. Dar, cel puțin, știe că s-a bucurat!

---

⁴³⁹ Cuvânt ilizibil.

⁴⁴⁰ Transcriere incertă.

Ieri, intrând în camera Floricăi, care e bolnavă în pat, am găsit acolo pe tatăl ei. Și el este o ruină. Ceafa îi este brăzdată de o cicatrice lungă, inegală, aproape în tot întinsul ei. Din cauza acestei cicatrice, nu-și poate mișca ceafa. A venit către mine, drept, țepăn, în pași de păpușă mecanică. M-a întrebat de sănătate și, cum eu mă plângeam că mi-e mâna înțepenită, el mi-a arătat mâna lui, spunându-mi că a lui e mai țepănană decât a mea și că mișcă degetele cu greu. Voiam să-i ripostez că a mea e mai prăpădită decât a lui. Era să ne certăm pe tema stupidă a celui mai bolnav. M-am rușinat și mi-am retras mâna de lângă a lui: biete mâini bolnave, care parcă se expuseseră disputându-și un premiu de neputință.

E curios cum, când e vorba să ne privim pe noi înșine, căpătăm fără să ne dăm seama o optică deformantă, care ne exagerează calitățile și ne micșorează defectele până la anihilare. Desigur, boala nu este o calitate și exagerarea ei nu ține de bipolaritatea noastră voit deviată, ci de vanitate. Chiar omul cel mai supraom conține în el, în stare latentă, un pic de vanitate, care iese la iveală când este ușor zgâriată. Acestor vanități <li> se datorește pretenția că medicul nostru e cel mai bun, dentistul nostru, croitoreasa noastră (numai servitorimea, acestea (*sic!*) sunt îndeobște rele!), casa noastră, în sfârșit, tot ce ne privește de-aproape. Ajungem cu această pretenție, fiică schiloadă a vanității, să ne lăudăm și cu boala, pretinzând că a noastră e mai gravă decât a altuia. Dorința individului de a depăși cu orice chip pe semenii săi îl face ridicol și stupid.

Și eu, care în toată viața am avut teamă de umilință și de ridicol, m-am văzut vărâtă⁴⁴¹ până în fund în ridicol și mi-a fost silă de mine. N-am știut cum să ies la suprafață. Îmi trebuie mie întreceri din acestea umilitoare ca să mă ridic din gloată?

Sâmbătă, 27 octombrie.

Săptămâna asta a fost săptămâna coincidențelor și a reușitelor ușoare. Un fel de fatalism cosmic, ar zice filozofii. Marți, m-am dus să-mi ia sânge pentru uree și în loc să aștept și să fac coadă, după cum e obiceiul acum, în 10 minute am terminat totul. Eram așa de uluită de rapiditatea cu care am fost servită, că mă temeam să nu visez. Aceasta a fost o reușită ușoară, desigur, dar de care mă dezobișnuisem.

Acum începe seria coincidențelor: miercuri am întâlnit pe Jenică Mirea la cabinetul medical, care mi-a spus că soția lui (35 de ani) a avut tot un șoc ca al meu, care i-a paralizat partea stângă și că un oarecare doctor Abertfeld a făcut-o bine în patru zile (!), cu un medicament (injecții) numit aminofiline. Îi face două injecții pe zi și fiecare injecție costă 550 de lei. Un preț inabordabil pentru mine.

Joi, a venit Viorica la masă cu Catinca. Viorica mi-a adus un tub de aminofiline: am rămas uimită. Cărei puteri oculte se datorește această suprinzătoare potrivire? În două zile, fără să caut, fără să spun nimic, am avut medicamentul dorit.

Alte două potriviri, care sunt mai obișnuite și mai frecvente. Voiam să anunț pe dentistă să-mi fie gata dintele până marți și nu știam cum să fac. Aproape în același moment, mi-a telefonat dentistă! Puțin mai târziu vroiam să telefonez Georgetei, dar n-am apucat să pun mâna pe receptor, că a sunat telefonul. Era Georgeta! De ce nu mi s-or fi îndeplinit toate intențiile și toate dorințele așa de ușor! Mă refer la dorințele într-adevăr importante, aș putea zice chiar vitale.

Azi e frig, vânt, nori, astă noapte a plouat. Nu plouase de mult. Cred că, de când am venit de la Călimănești, n-a plouat decât o singură dată și atunci tot așa de puțin ca astă

---

⁴⁴¹ Transcriere incertă.

noapte. Nu e bine pentru câmp. Atmosfera a fost sumbră până seara. Am privit lumina vie a becurilor cu multă bucurie. Scăpasem de lumina bolnavă a acestei zile urâte.

Duminică, 28 oct.

Senin, soare, adevărată zi de duminică. Sărbătoare pe pământ și în zări. Bucurie pentru ochi. Păcat că e frig, mai frig decât oricând în toamna aceasta, nu prea clementă pentru lumea nevoiașă. Și acum aproape toată lumea e nevoiașă! Zi lungă, leneșă, abia s-a târât până a căzut în întuneric. Plictiseală mare de duminică goală. Către seară s-au agitat puțin undele nemișcate ale camerei. Au venit Nina și Mircea Ionașcu și Mărioara Marinescu, pe care n-o mai văzusem de multă vreme. Conversație interesantă în cinci.

Luni, 29 oct.

Preparative pentru ziua mea. Pe tăticu îl plictisește așa de tare sărbătorirea zilei mele de naștere, încât e de o rumoare (...) ⁴⁴². Și asta durează câteva zile. Întotdeauna mi-am sărbătorit cu mult fast „ziua mea” (vezi părerile asupra „zilei mele” în cartea *Și zilele grăesc*, capitolul ultim).

Anul acesta puteam să fac o excepție: nu mai avem nici mijloace și sunt și bolnavă. Nu pot să sărbătoresc nici măcar însănătoșirea mea, ceea ce ar fi fost minunat! Dar, fiindcă anul trecut pe vremea aceasta eram de cinci zile în pat, între viață și moarte, n-am putut să trec neșemnalat faptul că mă aflu încă în viață. Era într-adevăr un fapt foarte important pentru mine. Afară de asta, simțeam nevoia să mă găesc înconjurată de câțiva din vechii mei prieteni de odinioară și de pușinii din ziua de azi, într-o atmosferă sărbătorească. Să-mi mai amintesc de vremurile când trăiam, nu vegetam, cum fac azi. Nu pot să mă plâng de părăsire totală, aș fi ingrată. Nu mă pot opri să nu mă gândesc că unii din cei ce vin să mă vadă vin din datorie și poate că sunt cam plictisiți că trebuie s-o facă. Nu mă plâng. Un om care e bolnav, dacă timp de un an nici nu-și recapătă sănătatea, nici nu se hotărăște să moară, nu mai e interesant. Mai ales când nu mai are nici o posibilitate de a fi folos cândva. De prietenii noi nu vorbesc, m-au cunoscut în prezent și mă iubesc așa cum sunt azi. Dar sunt așa de pușini! Nu mi-ar trebui nici toate degetele de la o mână ca să-i număr!

Marti, 30 oct.

Ziua nașterii mele! Dumnezeu mare! Ce de ani sunt de atunci și ce de vieți am trăit în această lungă durată de timp! Dacă ar fi să-mi dau seama de câte ori am murit la toate aceste sfârșituri de vieți, ar trebui să plâng cu hohote pe toate aceste întrupări dispărute, de care aproape nu-mi mai amintesc cum arătau.

Azi mă deștept în dimineața zilei mele în formă de ruină umană. Aproape nimic nu mai e întreg în mine. Parcă sunt făcută din bucățele și, dacă nu se desprind și cad, e <pentru> că sunt încă legate tare cu firul trainic al unei voințe excepționale. Tăticu nu mă mai trezește, ca altă dată, cu naiva și puerila urare de Anul Nou: „Să trăiești, să-mbătrânești...” Poate fiindcă-și dă seamă că e ridicol să mai urezi unui bătrân să îmbătrânească. Dar nu pentru asta nu mi-a salutat azi deșteptarea cu obișnuita urare, ci pentru că era tot supărat. Mi-a adus totuși un splendid boboc de trandafir, ultimul din grădina noastră, pe care l-a îngrijit și l-a ferit de frigul ultimelor zile, ca să nu moară. L-a

---

⁴⁴² Cuvânt indescifrabil.

pus în Gallé-ul⁴⁴³ cel înalt și mi l-a adus pe noptieră, la capul meu, fără să zică un cuvânt. Părea un copil (...) ⁴⁴⁴ și mi-a venit să râd. Deși mă supăraser tare în ultimul timp, și în special ieri, gestul lui atât de delicat, m-a mișcat adânc și i-am uitat tot. Nu pot să zic că l-am iertat, fiindcă pe el nu pot să mă supăr niciodată, ca să-i am ce ierta.

Florica a fost delicioasă. Mi-a făcut (...) ⁴⁴⁵ și o bună rață friptă pe cartofi. Am avut și pe Viorica, și pe Catinca la dejun, așa că am fost foarte fericită. După masă, Catinca a făcut o mulțime de nebunii, dar tot adorabilă este. Pe seară, a venit o mulțime de lume: flori și mici cadouri dulci. S-a creat o minunată atmosferă de intimitate și de cordialitate, așa cum se crea pe vremuri la toate dineurile mele. Toți erau mulțumiți că au scăpat pentru câteva ore din greul cotidian. Eu însămi eram transfigurată. Toaleta și ambianța scosese din mine la suprafață pe omul de altădată. Purtam, veche, dar totuși de efect, rochia mea lungă de voal bleumarin, cu imitație de perle la gât și cu pantofi de mătase negri cu tocuri înalte, așa că de abia mă mișcam, când eram nevoită s-o fac. Cum însă n-o prea făceam, mi se vedea mai mult figura, care era rayonantă de bucurie. Pierduse stigmatul bolii! Știam că în curând mă voi întoarce la ea, dar nu voiam să mă gândesc. Pe umeri, ca să mă apere de răcoarea din hol, purtam vechea, dar totuși frumoasa mea capă de vulpe argintie.

Prietenii mei, dezobișnuți să mă mai vadă astfel, nu mai tăceau cu complimentele (*sic!*), iar doctorica mi-a spus că, văzându-mă sub aspectul cel de altă dată, nu-și mai poate aminti că am fost bolnavă și cum arătam în starea aceea. Am apreciat vorbele ei, chiar dacă erau un simplu compliment. E așa de bine să uiți, și tu, și ceilalți, cum arăți când boala te slujește și te urăște! Până la 10 seara a domnit o cordialitate și o voioșie, ca și cum totul încetase de a mai exista dincolo de zidurile acestei case. Pe urmă au început, la rând, plecările, pe care le-am urmărit cu o crescândă strângere de inimă. De ce o fi trebuind să plecăm mereu din locurile care ne sunt dragi și unde ne simțim atât de bine! Și de ce trebuie să asistăm mereu la plecări, care ne lasă din ce în ce mai singuri și ne fură lumina din suflet? Am căzut din cuibul bucuriei, ca o păsărică căreia i s-a frânt aripile. Și deodată m-am simțit obosită și, pe măsură ce dezbrăcam veșmintele de sărbătoare, simțeam cum mă întorc în boală și-mi reiau vechea formă din ultimul timp.

Miercuri, 31 oct.

*Sont elles tristes les lendemains des fêtes*⁴⁴⁶! Te scoli mirat și oarecum golit. Golit de bucurie. Ai risipit în ajun toată mica provizie de bucurie, pe care cu atâta greutate o mai adunaseși în suflet. Te simți oarecum inutil. Nu-ți mai găsești niciun rost. Un mic intermezzo te-a scos din obișnuit și te-a dezzechilibrat. Atmosfera interiorului tău a căpătat iar încremenirea și nemișcarea camerelor în care stăpânesc grijile, necazurile și boala. Undele trezite aseară la viața de atingerea vorbelor de duh, a râsetelor și a veseliei, nu mai vibrează nici în cel mai slab ecou. Totul a încremenit, mort. Tu nu mai ești omul nou de aseară, ai reluat vechea formă de până ieri. Te resemnezi și-ți pleci capul în jug. E atât de monotonă viața când ești mereu același!

Joi, 1 noiembrie.

---

⁴⁴³ Vază de sticlă marca Gallé.

⁴⁴⁴ Cuvânt ilizibil.

⁴⁴⁵ Cuvânt ilizibil.

⁴⁴⁶ Sunt triste zilele de după sărbătoare!

Ce bine că n-a venit iarna! Cred că ne mai acordă o păsuire. E atât de mult dorită de toți acei care sunt obligați să pună lemne în sobă cu numărul! Și numărul e atât de redus! Și oamenii sunt atât de mulți și atât de încovoiați sub greutatea de tot felul!

Vineri, 2 noiembrie.

Vreme frumoasă, parcă nici n-am fi în noiembrie. Am fost la cabinetul dentar. Nemulțumită profund. Sunt niște câpaci, nu dentiști. Și ea, și tehnicianul. La înapoiere, m-am întâlnit cu Lucica, care a venit până la noi. Drăguță și apropiată, ca întotdeauna. O prinde de minune părul alb.

Sâmbătă, 3 noiembrie – duminică, 4 noiembrie.

Zile goale, neinteresante. Același program! Deșteptarea între 7½-8. Spălatul în baia înghețată. Cea mai grea parte a zilei! Pe urmă cafeaua, toaleta mea simplificată la extrem, puțin menaj în cameră, în raport cu puterile mele. Masa în hol, într-un frig grozav. Siesta. Scularea între 4½ -5. Afară, întuneric. Aprindem lumina. Un singur bec și acela mic. Ne prăpădim ochii. Dar trebuie să facem economii. Ni s-a raționat și lumina electrică. Așa se construiește socialismul: cu sacrificii.

Luni, 5 noiembrie.

Azi de dimineață la 8 am vorbit la telefon cu *omul cel bun*. M-a rugat să am încredere și răbdare! Doamne! Dar de câtă răbdare am dat și dau dovadă. M-a asigurat că se lucrează! Chiar dacă nu se face nimic, am fost mulțumită că mi s-a spus un cuvânt bun. Ce puțin îmi trebuie ca să mă bucur azi, când nu prea am nici o bucurie!

Pe seară, a venit C. Antígona și ceva mai târziu, dna dr. State Drăgănescu, soția doctorului care m-a trezit din morți anul trecut. Este adorabilă. Foarte inteligentă, conversația ei este o adevărată încântare pentru spirit. Femeie dintr-o bucată, fără nici un fel de artificiu, calcă pe pământ sănătos și te simți la adăpost alături de ea. La adăpost de surprize neplăcute! Ne-am înțeles de minune. Mi-a promis că va veni să mă vadă cât mai des. Sunt tare bucuroasă. Am atâta nevoie de o ieșire spre alte zări!

Marți, 6 noiembrie.

Cer variabil, dar tot călduț. Ne aflăm doar în vara Sfântului Martin! Într-una din serile trecute a plouat puțin. Mi-a plăcut foarte mult. Ploua încet și cald. Nici nu se auzea, dar se vedea pământul ud sub lumina becurilor de alături, de la Securitate. Nu era niciuna din ploile obișnuite. Părea că ne-a adus-o un anotimp ciudat, rătăcit la noi de pe alte meleaguri, un anotimp pe care nu-l cunoscusem până atunci. Am fost fericită de acest efect senzorial inedit.

Am vrut să mă duc azi la Maria Petrescu, dar n-am putut. În vederea zilei de mâine (7 nov.), piețele și cooperativele au fost foarte bine aprovizionate. Am găsit chiar mușchi de vacă la măcelărie! S-a luat pentru mine ½ kg. Am voie să mănânc carne friptă, dar o găsesc așa de rar! Trăiască, dar, 7 noiembrie!

Miercuri, 7 noiembrie.

Grandioasă manifestare pentru revoluția din octombrie. Drapelele splendide de diverse culori, fâlfâind în vânt, în fruntea sportivilor admirabil aliniați și admirabil îmbrăcați.

Mai mult soare, dar rece. Pe seară au venit Dorina și Cocuța, cu băiatul. Este un mic monstru acest băiat. Un cap mare și un glas gros, ciudat. Ce bine că mamă-sa nu-l bagă de seamă. Mi-e așa de milă de ea! E așa de nenorocită!

Joi, 8 noiembrie.

Astăzi, Gheorghiu-Dej, conducătorul partidului muncitoresc român, a împlinit 50 de ani. Pentru acest eveniment însemnat s-a decretat zi de repaos general. Din 50 de ani, omul a trăit numai 39 de ani, 11 ani a fost închis. Groaznic lucru trebuie să fie, să te priveze careva de libertate, fără să fi comis o crimă sau o nelegiuire! Ce meschin abuz de putere!

Vineri, 9 noiembrie.

Ce ciudat fenomen se întâmplă în mine! Nu mă laud când afirm că nimeni nu poate să spună de mine că nu sunt inteligentă. Totuși, dacă mi se pune cea mai mică întrebare, pe neașteptate, mă pierd și rămân fără cuvânt. Asta nu se datorește lipsei de inteligență, ci unei momentane lipsă de prezență de spirit sau unei vagabondării a spiritului în afară de prezent. Nu este pregătit să primească și să răspundă imediat întrebării. Eu, care nu sunt în prezent decât atât cât să nu par nepoliticoasă față de semenii mei, întrebările neașteptate mă găsesc aproape întotdeauna nepregătită. Parcă pic din nori! Și n-ar fi de mirare că, dacă m-ar întreba cineva să spun ce este apa, de pildă, aş rămâne fără cuvinte. N-aș putea probabil să dau nici cea mai simplistă definiție. Să spun, bunăoară, că apa este un lichid incolor și inodor, pe care o beau toate vietățile pământului, care face să crească vegetația și a cărei formulă chimică este H₂O.

Poate numai o dată am dat un răspuns prompt la o întrebare neașteptată. Cineva m-a întrebat: „Ce este un om prost?” și eu i-am răspuns imediat: „Un om care nu-mi seamănă!” Răspunsul acesta îndrăzneț, spus pe un ton de glumă, a avut mare succes. Venea de la o femeie de spirit, care, în plus, mai era și tânără și avea și mult farmec. Toate se trec tinereții, chiar și dacă e lipsită de spirit, dar încă atunci când nu e!

Luni, mi-a pus d-na Drăgănescu o întrebare de acestea foarte obișnuite, dar de care gândul meu vagabond era foarte departe. Anume ce înțeleg eu printr-un om inteligent. Întrebare pusă nu hădei Vrioni, bolnava îngrijită de soțul ei, ci Aidei Vrioni, autoarei cărții *Și zilele grăesc*, aștepta un răspuns la înălțimea paginilor acestei cărți. Era nu atât o întrebare de documentare, cât una de curiozitate. Am avut întâi un moment de șovăire. Pe urmă, <din> ambiția de a nu decade în fața unei persoane care mă cunoștea din reputație, mi-am adunat gândurile și am făcut aproape un curs. Am pus față în față inteligența și deșteptăciunea, le-am diferențiat și le-am definit pe fiecare în parte. Găseam, fără să le caut, păreri atât de noi, că mă miram auzindu-mă vorbind. Îmi părea rău că nu le puteam scrie, ca să nu le uit. Mi se părea că sunt ale altcuiva și voiam să le rețin. Nu mi le consemnasem încă. Până azi le-am uitat complet: a fost o undă de lumină, care a trecut rapid prin creier și a dispărut. Îmi amintesc că mă refeream la originea latină a cuvântului inteligentă, că este mai înțelegătoare, mai cuprinzătoare decât deșteptăciunea, mai solidă, chiar mai savantă și capabilă de ascensiuni mult mai înalte decât deșteptăciunea, care este nativă, vioaie, dar nu atât de comprehensivă. În sfârșit, cam așa ceva. Ca și Julien Green, mult mai searbăd mă exprim, decât gândesc. Mai mult încă, creierul în contact cu hârtia denaturează și falsifică gândurile. Se face mai deștept decât ele și scrie prostii, sau lucruri banale. Ce necaz am pe acest falsificator al gândurilor! D-na Drăgănescu, care este extrem de inteligentă, a rămas foarte mulțumită de explicațiile mele și mi-a spus că i-am dat un bogat material de gândire.

Sâmbătă, 10 noiembrie.

Cu privire la întrebările la care nu te aștepți: am visat astă-noapte că cineva mă întreba ce este un geniu. Curios! Realitatea și visul se îmbină ca să mă plimbe prin domeniul spiritualității. Era lume multă și eu vorbeam așa de frumos că eram îndrăgostită de vorbele mele, cum era Narcis de chipul lui. Dacă este greu să traduci exact prin scris propriile tale gânduri când ești treaz, este cu atât mai greu și chiar aproape imposibil să-ți traduci ideile care-ți populează somnul, când ești în stare de vis. E să prinzi și să fixezi insesizabilul, operație complet irealizabilă.

Totuși am vrut să țin minte măcar câte ceva din tot ce spuneam. Repetam crâmpie de frază și cu unele m-am și deșteptat în gând. Le redau aici, așa cum vor veni să se aștearnă pe hârtie. Geniul, ziceam eu între altele, implică un dezechilibru, un salt al creierului într-o sferă de gândire și creație necunoscută omului comun, o înălțare a spiritului pe piscurile albe ale gândirii pure, neîntinată de nici o rutină, de nici o reminiscență, de nici o influență străină. E numai el singur, cu flacăra sfântă care-l aprinde și-l arde. S-a îndepărtat atât de mult de pământeni, a rupt toate legăturile cu țărâna și a atins cerul cu într-ariparea gândurilor lui. Unii zic că geniul este perfecțiunea absolută, armonia desăvârșită a unui tot unitar. Eu cred însă că perfecțiunea este lipsită de surprize, de neprevăzut, este monotonă. Și monotonia este atât de obositoare, când nu e plicticoasă! Spiritul n-are avânt, rămâne mereu la suprafața pământului. Este un talent poate chiar mare, dar nu geniu. Și talentul merge, nu zboară. Este geniu când nu-ți dai seama de puterea ce ai în tine, când te uimești de propriile tale gânduri și când rămâi consternat în fața eului tău ca în fața unui străin, unui necunoscut!

Cam așa vorbeam astă-noapte în vis. Ce păcat că nu s-a inventat un aparat, care să ne imprime tot ce gândim în vis și în realitate! Ar fi un neprețuit câștig pentru omenire. Dar poate gânditorului i-ar face mult mai mult rău decât bine. S-ar năruie toată organizația asta socială, bazată pe oarecare reguli de politețe, adică pe minciuni și ipocrizie, când ne-am cunoaște reciproc cele mai ascunse gânduri! Să renunțăm dar, de a ni le cunoaște.

Duminică, 11 noiembrie.

Mereu zile frumoase, soare, călduț. Blagoslovită toamnă! Exact ca cea de anul trecut. Dacă ar fi și iarna tot așa de bună! Pe seară, au venit C. Antigona și Lucica. Am stat până la 11 trecute. Am mâncat împreună. Masă improvizată, dar cu atât mai agreabilă.

Luni, 12 noiembrie.

Iar am avut insomnii astă-noapte. M-am culcat prea târziu și eram tare obosită. Nu sunt pentru mine isprăvi din astea. M-am dus azi la dentist. Deși noiembrie, vremea era caldă și frumoasă: +19°! Seara a plouat puțin.

Marți, 13 noiembrie.

Parcă n-a plouat de când lumea. Tot cald și un cer albastru, umed, parcă ar fi fost spălat cu senin. Mă plimb pe terasă, la soare, ca vara. Mi-e mai frig în casă, deși am făcut puțin foc în sobă.

Miercuri, 14 noiembrie.

M-am trezit la ora 4. Tăticu nu dormea. Ofta și gema într-una. Avusese același vis ca noaptea trecută, anume că-l bătea cineva și, în plus, se mai năpustise și o haită de câini asupra lui. E ciudată repetarea aceluiași vis. Era impresionat. De câteva zile este iar de o

foarte proastă dispoziție. Aproape la fiecare întrebare începe să țipe. Aceste strigăte mă uimesc și mă crispează toată. Cred că multe griji materiale pe care le are i-au înăsprit caracterul și la asta a contribuit și gândul apropierii sfârșitului. Acest gând are pentru noi, oamenii conștienți, și care ne-am dat seama de prețul fără de preț al vieții, două tășuri, care crestează în suflet două răni adânci și egal de dureroase.

Un tăș ascuțit ne adâncește durerea sfârșitului apropiat. Orbita vieții noastre s-a strâmtat atât de mult, că aproape nu mai putem respira. Căutăm o poartă de scăpare ca să ieșim la viața universală, dar nu e decât una, care duce direct în moarte.

Al doilea tăș ne sfredelește durerea că am trăit degeaba. Acum, când facem bilanțul vieții, vedem că n-am făcut aproape nimic, că n-am realizat nimic. Trecerea noastră pe pământ n-a lăsat nici o dără de lumină pe parcursul ei. A fost lipsită de strălucire și de răsunet. Nimic nu rămâne după noi. Murim de două ori: murim și noi ca ființe și moare și numele nostru. Puținul talent pe care mi l-a hărăzit Dumnezeu când am venit pe lume a încercat să mă ridice deasupra gloatei, dar n-a fost destul de puternic, sau eu n-am fost destul de perseverentă și de conștientă de darul ce mi se dăduse, și bietul talent s-a înălțat atât de puțin și de firav deasupra pământului, încât cu moartea mea se va prăbuși și el. Nu-i va fi greu, deoarece nu va cădea de la o prea mare înălțime. Gândul de a nu fi făcut nimic din tot ce-ai fi putut să faci, sau că ai făcut prea puțin (ceea ce e mai rău) e mai îngrozitor decât însăși moartea. Îți presară cu așa de chinuitoare regrete rămășița de drum ce mai ai de mers, că ai dori să mori cât mai curând, ca să scapi de cea mai grea și mai sfâșietoare tristețe pe care poate s-o îndure vreun suflet omenesc. Regretul timpului pierdut, timpului dus, timpului risipit, a făcut să-mi plângă sufletul de o jale imensă, pe care nicio vorbă, nicio mângâiere, nicio iubire nu e în stare s-o aline. E jalea omului ajuns în pragul porții din urmă, care-și plânge propria lui moarte. Și de nimeni nu-*i* e individului mai milă ca de el însuși. Cu pierderea lui, a pierdut tot.

Trecuse de ora 4. Pe vremea aceasta, la Călimănești în nopțile grele de insomnie din lunile iunie și iulie, se luminase deja de ziuă și cele două păsărele⁴⁴⁷ ne vesteau ivirea zorilor. Una probabil mică, cu un piuit subțire și scurt, iar alta de bună seamă mai mare, cu un glas mai grav și mai lent. Acum, în noiembrie, e întuneric compact și e încă noapte. E ceasul chinuitoarelor păreri de rău, când toată ființa îmi plânge pe ce a fost și nu mai poate fi și pe ce n-a fost și ar fi putut să fie. Mă las, dar, fără apărare în fața trecutului, care s-a ridicat vrăjmaș în fața mea și-mi cere socoteală de a nu-l fi creat altfel de cum l-am creat. Ca orice om, după ce am terminat școala, m-am găsit la o răscruce de drumuri și m-am oprit nehotărâtă, neștiind pe care să-l apuc. Toate erau egal de netede, de line și de frumoase. Mă născusem cu două daruri: scrisul și vocea. Aș mai putea pune și pe al treilea: inteligența, care în școală trecuse drept fenomenală. Pornisem deci la drum, cu trei arme prețioase, care-mi ușurau calea și-mi asigurau succesul. Am ales scrisul, canto a rămas pe de lături. Scrisul, un fel de „violon d'Ingres”⁴⁴⁸, a barat calea luminoasă care ar fi dat întregii mele vieți o altă direcție. Dar câte vieți n-aș fi putut avea în locul acesteia pe care am trăit-o și de care, de altfel, am fost destul de mulțumită. Ca curiozitate (*sic!*) însă, parcă aș fi vrut să văd cum ar fi fost altă viață și cum aș fi fost eu în acea viață. Aceeași de azi? Nu cred. Cu totul

---

⁴⁴⁷ Transcriere nesigură.

⁴⁴⁸ Jean-Auguste Ingres (1780-1867), pictor francez neoclastic, pasionat de violoncel. Expresia are sensul de hobby, pasiune care nu este valorificată drept ocupație principală.

schimbată. Aș fi suferit influența mediului, împrejurărilor și preocupărilor mele, care poate ar fi fost de un alt ordin decât cele de azi.

Soțul meu n-ar fi fost „tăticu”, ci un altul, și copiii n-aș fi avut, sau aș fi avut alții, nu cred însă că ar fi fost așa de reușiți ca Florinel și Viorica! Și pe urmă ce soț ar fi fost mai bun ca „tăticu”! Să las dar „curiozitatea” la o parte și să mulțumesc lui Dumnezeu pentru aceea ce mi-a dat. Că, poate, posibilitățile mele de realizare ar fi fost mult mai mari decât am arătat, nu e nimeni de vină decât eu. Am fost un amestec ciudat de voință, de acțiune și de... lene. Nu lenea aceea ordinară, care-ți acoperă toată viața, ci un fel de lene pe care aș îndrăzni s-o numesc aristocrată, lenea omului care nu râvnește la întreceri și la performanțe șgomotoase. Am realizat numai aceea ce creierul meu a dat la iveală, fără nici un efort și fără ambiția de a mă plasa mereu în primele rânduri. Că mai întotdeauna am fost plasată în aceste prime rânduri, aceasta se datorește și meritelor mele și mai ales indiferenței pe care o arătam pentru măriri. Această indiferență, aș putea zice chiar acest dispreț, îmi deschidea întotdeauna calea prin mulțimea șgomotoasă, care năvălea spre primele locuri.

De ce m-aș plânge că n-am cunoscut și alte vieți, care ar fi fost tot ale mele, și pe care le-am posedat⁴⁴⁹? Oare în viața asta a mea, pe care am trăit-o, n-am cunoscut mai multe vieți? Mai ales, am avut nenorocul să trăiesc două războaie mari, care au schimbat complet fața omenirii și care mi-au tăiat în mai multe vieți existența mea, care ar fi trebuit să fie una și singură. O altă viață am avut până am venit la București în 1904, alta de la 1904-1919, când am îngropat-o și pe ea împreună cu mulți prieteni de-ai noștri, alta de la 1919 până la 1944, pe care am îngropat-o la fel, și alta de la 1944 până astăzi. Aceasta, cea mai tristă, cea mai mizerabilă, cea mai grea, o voi îngropa-o curând, odată cu mine. Am trăit destul ca, din aproape toți cu care am trăit în viețile mele anterioare, să nu mai fie decât umbre. Părinți, rude, prieteni, cunoștințe au perit aproape cu toții. Această ultimă viață a mea, o voi închide eu. Aș fi vrut-o mai frumoasă: „finir en beauté”. Dar cine poate să-și aleagă viața și moartea?

Joi, 15 noiembrie.

Mai puțin cald ca ieri, dar tot destul de frumos. Cerul ușor acoperit, dar luminos. La ora 1,15 a venit Lala. Ce bine-mi pare! N-a mai venit de multă vreme. A venit și Viorica cu Catinca. Azi e o zi bună pentru mine: am toți copiii în jurul meu și pe Lala. Fata asta a trăit o dramă îngrozitoare, a cărei amintire o poartă mereu vie în minte și totuși radiază în jurul ei atât calm și e atât de reconfortantă! Prezența ei e un prețios medicament pentru sufletele bolnave! Catinca n-a vrut să doarmă după prânz și nu ne-a lăsat nici pe noi să ne odihnim. E foarte voluntară, încăpățanată și neastâmpărată. Înșuriri inerente vârstei. Dar știe să fie atât de calmă, că mi-e dragă ca ochii din cap. Numai când mă gândesc la ea și simt cum îmi zâmbește figura, fără să vreau. Fetița fetiței mele! Aș fi crezut eu vreodată că am să ajung să trăiesc această bucurie?

Florinel a dus-o acasă. Asta e o mare bucurie și pentru el, și pentru Catinca. O duce la cofetărie și îi face toate gusturile. Ce păcat că n-a avut și el un copil!

Vineri, 16 noiembrie.

Vreme tot frumoasă. Seara m-a condus Florinel până la biserică și am stat până la sfârșitul slujbei, când m-a adus acasă. Am venit așa de împăcată și de liniștită! Mult îmi place atmosfera bisericii din serile de vineri! Era lume multă, lumină caldă și un aer de

---

⁴⁴⁹ Transcriere nesigură.

intimitate, de cordialitate și de înțelegere, peste care domnea suflul invizibil, dar mereu prezent al dumnezeirii!

Sâmbătă, 17 noiembrie.

Ajun de duminică. Zi de așteptare. Aștepti să-ți aducă ceva bun ziua de sărbătoare care va urma după sâmbătă. Pentru mine a devenit poate zi de așteptare, fiindcă, <atunci> când eram singură, numai cu copiii, în diverse localități departe de București, în ziua de sâmbătă așteptam venirea lui tăticu. Și o așteptam cu atâta febrilitate, o trăiam atât de intens în gând, încât atunci când se realiza eram aproape inertă, consumasem toată bucuria în așteptare. Dacă mi s-ar permite inventarea unui cuvânt nou, aş zice în „prerealizare”. Aproape întotdeauna am apreciat mult mai mult intențiile anumitor gesturi sau elanuri sufletești, realizărilor acestor gesturi sau elanuri și m-am bucurat mai intens în așteptarea unui fapt sau eveniment mult dorit, decât în însăși realizarea lor. M-am simțit mai bine în așteptarea bucuriilor umbrite de nesiguranță, decât în certitudinea acestor bucurii. Posiunea sau proprietatea omoară teama care dă atâta farmec bucuriilor abia schițate. Certitudinea este realitatea și incertitudinea este vis, în care intră o mică porțiune de realitate. Prefer visul. Este singurul loc în care omul se poate simți mai fericit.

Duminică, 18 noiembrie.

Am ascultat azi la Radio un splendid concert simfonic, dirijat de un dirijor necunoscut mie, Const. Nicolescu. Este prim dirijor al Filarmonicii din Brașov și a ținut, până mai acum câțiva ani, trompeta I în mica orchestră de la Teatrul de revistă al marelui nostru actor de revistă, regretatul Const. Tănase. M-a surprins și m-a încântat măiestria cu care a dirijat Concertul în *mi minor* pentru violină și orchestră, cu concursul pianistului Gheorghe Halmos⁴⁵⁰. Trebuie să mărturisesc, spre mirarea mea de fostă cronicară muzicală, că și acest nume mi-era necunoscut. Nu e însă de mirare, deoarece sunt mulți ani de când stau departe de manifestările noastre muzicale. Am fost profund emoționată de admirabilul concert al lui Chopin, <pe> care, de câte ori îl ascult, mă mișcă până în străfundurile ființei mele, ca de altfel toată muzica atât de nostalgică și răscolitoare a genialului compozitor. Motivul din partea I, deși destul de melodic și atât de mult repetat, prin faptul țesăturii orchestrale și al interpretării, e departe de a părea ieftin și de a scădea valoarea lucrării. Partea a II-a este pur și simplu minunată.

În partea a IV-a, pianul e atât de sprinten și de zglobiu, că pare a fi un copil, care-și face de cap. Instrumentele de coarde intrau mereu mai mult în surdină și, cu înțelepciunea lor, caută să-l cumințească. Jocul acesta se repetă de mai multe ori, până sfârșește în minunatul final. Aproape întotdeauna, de când sunt bolnavă, plâng când aud o muzică frumoasă și mai ales muzica lui Chopin. Îi găsesc atâta durere, atâta tristețe și atâta resemnare în fața implacabilității destinului că mă doare până la lacrimi. De câte ori mă cutremură genialitatea creațiilor marilor noștri înaintași, mă revoltă egalizarea destinelor omești. De ce să fi murit un Chopin? Un Beethoven? Un Wagner, și toți creatorii de frumos din toate ramurile artei? Este drept să fie și ei tributari aceluiași destin ilogic și bolnav? Ar fi trebuit să li se hărăzească nemurirea acestor semi-zei, care au creat și întronat

---

⁴⁵⁰ Gheorghe Halmos (1915-1985), pianist român, a studiat la Academia de Muzică „Franz Liszt” din Budapesta, la Academia de Muzică din Viena. A debutat în 1936 alături de Orchestra Filarmonică din București, sub bagheta lui George Enescu.

frumosul în această planetă, care, fără ei, ar fi rămas goală și săracă. Nu e drept ca creierul lor să se amestece cu țărâna universală. Trebuia să dureze în etern. Pentru ce să moară delicatul, sensibilul, genialul poet al cântului, care a fost Chopin? Să moară oamenii de duzină, instrumentele, roboții care au fost trimiși pe lume ca să ostenească pentru cei aleși, să mănânce și să doarmă! Pentru aceștia nici o excepție: „*Din țărână au fost creați, în țărână să se întoarcă*”.

Nu știu de ce astăzi, auzind pe Chopin, m-a prins un regret covârșitor de a nu fi fost compozitor. Ce minune fără seamă să poți gândi pe muzică! Ce frumusețe de viață spirituală trebuie să aibă acești oameni, care au cele mai mici gesturi și mișcări ritmate pe muzică?! Gândurile lor sunt traduse prin o multitudine de acorduri, din care alege pe acelea care le pot exprima mai corect, așa cum un scriitor jonglează cu frazele și le alege pe cele mai frumoase. În capul compozitorului trebuie să fie o polifonie întreagă, un cântec permanent, care-i muzicalizează viața, i-o face mai frumoasă și mai nobilă. Compozitorii ar trebui să fie oamenii cei mai armonioși din lume, cei mai prețioși, cei mai senini, viața lor desfășurându-se pe clape și pian, sau pe coarde de violină și pe harpă! Ce păcat că n-am trăit și eu pe muzică! Și când te gândești că nu mai revin în altă viață! O! dureroasele păreri de rău de a nu fi fost în viață aceea ce ai fi dorit să fii! Aceeași veșnică greșală de drum și aceeași nedreaptă hărăzire de daruri!

Halmos a executat și a interpretat admirabil *etuda*⁴⁵¹ în fa minor (post-mortem) a lui Chopin. Se vede că este un îndrăgostit al muzicii lui Chopin, de o interpretează cu atâta sensibilitate și emoție artistică!... Un real talent.

Ziua de azi n-a trecut degeaba. Mi-am adus aminte că trăiesc încă!

Luni, 19 noiembrie.

Nici ziua de azi n-a trecut degeaba. Ieri, sârbătoare sufletească muzicală, azi literară. Bineînțeles, păstrând proporțiile... Către seară au venit C. Antigona cu Lucica. Am luat masa împreună, o masă improvizată, așa cum îmi place mie. Nu aștepti prea mult un lucru pe care-l dorești și care la urmă să te decepționeze!... Ne-a citit Lucica piesa până la ora 11 și tot nu a putut s-o termine. Mi-a părut rău. E bine scrisă și mai ales e rodul unor multiple documentări și oboseli. Piesă pe bune! Altfel, bine scrisă, teatralicește și literar. Dar ce minunat scria Lucica, când nu scria după comandă! Era cea mai bună nuvelistă a noastră. Are și acum idei, fond, formă frumoasă, n-a pierdut nici meșteșugul scrisului, dar nu mai e același lucru. Păcat!

Fiind foarte obosită, am adormit târziu. Nu e pentru mine regimul acesta. Din fericire, nu e prea des.

Marti, 20 noiembrie.

De vineri, mă amenință altă primejdie: o infecție la dinți. Am avut dureri grozave vineri noaptea, la rădăcina dintelui pe care mi-o trata dentistul și pe urmă mi s-a umflat gingia și bărbia mi-a devenit dureroasă, de n-o puteam atinge. Dentista a lipsit de la cabinet trei zile, așa că eu puteam să și mor între timp, dacă era infecție. Mai ales că, din cauza rinichilor, nu pot lua sulfamidă.

Florica spune că mi-a pus un medicament prea tare în rădăcină (poate arsenic) și s-a produs o intoxicație a gurii. Se poate să fi fost și asta. Azi, în sfârșit, a venit dentistul la

---

⁴⁵¹ Etuda (din fr. *Etude* - exercițiu de învățare) este o mică piesă muzicală.

cabinet. Mi-a pus un nou pansament și mi-a spus că am nevoie de o radiografie. Florica îmi scosese deja pe cel vechi. Am încă dureri, dar mult mai puține și inflamația a cedat.

Miercuri, 21 noiembrie.

„*Intrarea Maicii Domnului în Biserică*”. Mare sărbătoare bisericească. Dar cine le mai știe azi și cine le mai ține? Doar biserica și câțiva credincioși, dacă nu sunt și aceștia zăpăciți de grijile zilnice și de necazuri. Și au atâtea necazuri bieții oameni!

Ni s-a raționat lumina electrică. S-au dat cote imposibil de respectat. S-a revenit asupra măsurii trecute. Poți consuma cât vrei, dar s-a scumpit kilowatul la 30 de lei. Deci reducere forțată de consum electric. Cine va putea plăti mii de lei pe lună numai pentru lumina electrică, când majoritatea lefurilor variază între 3 și 5000 de lei! Poate numai cei care au sute de mii de lei lefuri pe lună.

S-a raționat gazul (petrolul): 8 litri pe lună! Oamenii nevoiași care se încălzesc și gătesc la lămpi de gaz sunt consternați. Chiar și această cotă se dă numai celor care posedă cartea de lemne, cei care n-au dreptul la lemne n-au nici dreptul la gaz! S-a revenit în parte și asupra acestei măsuri: se menține cota lunară cu 10 lei litrul și se vinde la liber cu 16 lei litrul. Ce să faci și bietul Stat! Are nevoie de mulți bani pentru această vastă organizație socială și trebuie din când în când să imite pe speculanți, deși n-ar vrea s-o facă. O face, desigur, cu strângere de inimă. Nici sare de bucătărie nu se găsește. Se vede că au secat salinele. Se găsește doar în cutii, din acelea mai scumpe.

Către seară a venit M-me Botez. Tare mi-e dragă! O simt așa de aproape de sufletul meu! Mi-a adus prăjituri. Aproape nu vine niciodată ca să nu-mi aducă ceva. O rog să renunțe la acest obicei, dar nu vrea să mă înțeleagă. Nu vreau să cheltuiască pentru mine. N-are nici cine știe ce venituri. Face singură tot menajul și face și nesfârșite cozi. Doamne! S-or termina vreodată turmele de oi-oameni de pe la ușile prăvăliilor? Ce spectacol înapoiat și degradant! În ce stare ne-au adus repetatele masacre omenești!

Joi, 22 noiembrie.

Vreme mai rece azi, dar zi bună. A venit draga mea Catincuță și mi-a umplut casa de veselie. E delicioasă! Mi-e așa de dragă, că mă sperii câteodată de intensitatea acestui sentiment dezlănțuit cu o furie necunoscută mie până acum. Așa tristă rămân și eu și casa după plecarea ei! Deși a plecat în hohote de râs. Râde din orice, dar e curios! Are un râs fabricat, care imită foarte bine pe cel natural. E desigur fără voia ei. Numai rareori râde cu râsul ei adevărat.

Vineri, 23 noiembrie.

Azi m-am dus iar la dentistă. Tocmai săptămâna viitoare mi se va face radiografia. Era o atmosferă caldă și umedă, care stingherea respirația. După ce am venit acasă, a început să plouă. Vreme urâtă, să nu scoți un câine afară. Nici măcar o coadă de câine, cum a spus Florica adineauri, când s-a înapoiat din oraș.

Ieri a avut loc aici la noi o scenă scabroasă, pe care nu mi-aș permite nici s-o gândesc, dar încă s-o fixează pe aceste pagini, dacă n-ar fi frumusețea și duioșia unui sentiment de o rară calitate, care a ieșit la iveală grație ei. Cer iertare purității acestei pagini, că o mânjesc cu relatarea acestei scene. Întotdeauna am suferit de constipație. De când sunt bolnavă și meteahna asta s-a agravat și, de când a survenit și plaga abdominală, a devenit de-a dreptul îngrijorătoare. În ultimul timp, nu mai ajută nici un purgativ. Abdomenul tare

ca piatra, umflat și sughițuri dese în timpul zilei, mai ales după mese. Cu toate purgativele, de luni seara, când făcusem o clismă, intestinele mele refuzau să mai lucreze. Ieri, după prânz, am avut impresia că și-au luat seama și că ar avea intenția să reintre în normal. Am răspuns chemării și după eforturi, care puteau să-mi pricinuiască plesnirea vreunui vas, am dat la iveală un fel de jumătate de patrician. Mare bucurie pe mine. Nici seara în ajun, nici în dimineața acelei zile, nu luasem nici un fel de purgativ, sau laxativ. Pe seară, când era Catinca aici, de două ori m-a chemat undeva, și m-am dus degeaba. După plecarea fetiței, m-a chemat a treia oară și era gata să nu mă mai duc. Devenisem sceptică. M-am dus totuși ca să nu-mi fac cumva reproșuri că am pierdut ocazia! M-am așezat pe scaun și imediat am aruncat intestinul din mine afară, ceva mult, care mi-a produs o demult uitată senzație de ușurare. Când m-am ridicat și am văzut un covrig gros și mare, acoperit cu o pastă în cantitate apreciabilă, mi-am înăbușit o exclamație de bucurie și fără să-mi dau seama, am chemat pe taticu. Probabil din obișnuința de a împărți cu el durerile și bucuriile, indiferent de calitatea lor. (...) ⁴⁵² e să ne fie de folos.

Aici începe scena a II-a a piesei, care este de o așa duioșie că șterge toată dezgustătoarea impresie din scena I. Taticu a intrat repede și s-a oprit lângă mine, în preajma scaunului. Eu am zis, puțin rușinată: „N-am tras apa. Am vrut să vezi și tu!” S-a uitat, figura i s-a luminat de o mare bucurie și într-un avânt spontan, ne-am pomenit îmbrățișați și sărutându-ne. Ochii ne erau scăldați în apa limpede a unei fericiri fără seamăn. Fericirea de a fi mai întârziat iminența morții. De câteva zile, trăiam amândoi sub teroarea aceluiași gând: peritonita, moartea aproape sigură. Pentru mine, care deși în halul de boală care mă aflu, nu doresc încă să mă pierd în neființă, acest succes neașteptat și nedatorit vreunui medicament era aproape de domeniul visului. Iar pentru taticu era scăparea de gândul spaimei și reînvierea speranței că mă va mai păstra alături de el, încă câtăva (*sic!*) vreme. Singurătatea, pe care o presimte după dispariția mea, îl umple de groază. Nu e ușor lucru, când aproape toată viața ta ți-ai împletit fiecare clipă cu viața tovarășului de drum, să-l pierzi. Ai ajuns să gândești ca el, să simți ca el, să ai aproape aceleași idei, aceleași gusturi și aceleași năzuințe. Nu mai sunteți doi, sunteți un singur suflet, un singur gând, o singură simțire. V-ați împrumutat unul altuia gesturile, mișcărilor, obiceiuri, ba chiar și nevoile, dacă există. Iată ce a făcut din noi cei aproape 46 de ani de conviețuire: un tot unitar și indisolubil. Dacă unul e lovit, țipă amândoi deodată, ca unul singur.

Și iată de ce am plâns de bucurie, în fața celui mai ordinar și dezgustător chip al inferiorității umane. Dacă cineva, din toți cei ce m-au cunoscut și din cei ce mă cunosc, ar citi aceste rânduri, ar refuza să creadă că sunt scrise de mine. De mine, care mă rușinam să mă văd goală în oglindă. Mi-era rușine de proprii mei ochi. Eu nu-mi cunoșteam corpul și am fost foarte surprinsă când, ieșind în lume, mi se aduceau atâtea laude siluetei mele. Din gura mea nu ieșise nici o vorbă ordinară, sau măcar cu dublu sens, pentru bunul motiv că nici prin gândurile mele nu trecea nimic care nu era delicat și decent.

Mă născusem și sufeream de pudoarea tip 1880, pe care de altfel am păstrat-o întregă, cu foarte puține concesii, pe care mi le-a impus ambiția. Nu se putea nimeni lăuda că m-a auzit spunând o vorbă urâtă, vorba fiind expresia gândurilor și creierul meu neștiind să gândească ordinar. Unele vorbe nu le putem pronunța, deoarece găseam că au o tonalitate vulgară și buzele refuzau să le dea glas. Multă vreme n-am pronunțat vorba porc, vulgară ca tonalitate, deși nu și cu ceea ce reprezintă. Partea feminină a porcului, nici azi nu

---

⁴⁵² Cuvinte indescifrabile.

se găsește, în limbajul meu, ca și alte multe vorbe a căror tonalitate îmi supără și urechea și simțul interior. Am spus toate acestea nu ca o pledoarie *pro domo*, ci ca să înțeleagă cei ce mă cunosc (ceilalți nu mă interesează), cum a putut fi prilej de fericire unul din cele mai scabroase acte ale individului. Doi bătrânei, ale căror clipe sunt cu parcimonie numărate, au plâns de bucurie îmbrățișați, nădăduind că nu vor fi încă despărțiți și că polița fără dată, pe care o deține creditorul a tot ce e viu omului⁴⁵³, și-a mai amânat ziua scadenței. Că totul n-a fost decât o spaimă neîntemeiată. Că în curând pot muri din cauza oricărei din multiplele mele boli, este aproape sigur. Pentru moment însă, e probabil că n-am să mor de peritonită. Or, moartea aceasta era cea mai apropiată de mine. Depărtându-se, am câștigat câteva zile de răgaz, până ce se va apropia iar primejdia aceleiași morți, datorită unei altfel de boli. Până atunci, să deschid ochii mari pe viață, să mă umplu până în străfunduri de chipul ei și să uit de moarte!

Dumnezeule mare! Recitind aceste rânduri, rămân rușinată de felul cum am așternut pe hârtie gândurile mele, care erau atât de clare, de egale și de interesante în superiorul climat cerebral în care se născuseră. Ca și cum m-ar fi gonit careva din urmă, le-am îmbrăcat la repezeală într-un veșmânt găsit la îndemână și le-am coborât în aurita mediocritate a zilei. Ce de crime contra eleganței și bunul gust facem uneori noi, care mânuim aceste cuvinte⁴⁵⁴.

Sâmbătă, 24 noiembrie.

Zi urâtă, polonic de toamnă. Burniță înceată și rece. Vine iarna. Nu e glumă!...

Mi-am petrecut cea mai mare parte a zilei scriind. Nu sunt vrednică să mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a lăsat mîntea și mîna dreaptă intacte. Păstrează-mi, Doamne, mîntea, până ce mă vei lua la tine. Nu-mi da oribila pedeapsă să trăiesc ca trup fără cap. N-am avut un mai bun și mai prețios prieten decât capul meu. Cel mai înțelegător, cel mai cuminte și mereu gata să mă servească. Sursa mea de inspirație și comoara vieții mele spirituale, din care am luat cu amîndouă mîinile, fără să se supere Creatorul și să mă trădeze. Să-mi trăiești, cap al meu, atât cât voi trăi și eu!

Ieri, la cabinetul medical, am trăit o dramă desuetă, o scenă pe două planuri, ca din alte lumi. Ieșisem de la dentistă și abia coborâsem cele 2-3 trepte până în sala de așteptare. Această coborâre a treptelor, sprijinită de taticu, sau de doctoriță, constituie pentru mine un act de nespuse umilință. Privirile de milă, ce-mi adresează cei care așteaptă imobilizați pe scaune să le vină rîndul, mă dor ca tot atâtea jigniri aduse integrității personalității mele. Nu mai sunt eu, nu mai sunt întreagă. Și această etalare în public a infirmității mele îmi dă un complex de inferioritate, pe care nu l-am simțit niciodată până acum, și care mă revoltă ca tot ce e nedrept și barbar. E o situație degradantă în care destinul m-a pus fără să mă întrebe și cu care nu mă pot împăca. N-am fost și nu sunt obișnuită să fiu compătimită (n-am avut niciodată vreo invaliditate fizică sau morală) și să mi se arunce, ca o pomană, priviri de milă din figurile aranjate de circumstanță. Refuz compătimirea, ori de unde ar veni ea. Poate numai de la taticu n-o refuz, care este sinceră, îndurerată și care mă mîngăie!

Dar să revin la scena de pe cele două planuri: real și ireal.

Cum am coborât cele trei trepte, mi-a ieșit înainte un domn bătrân – care până atunci stătea de vorbă cu taticu – care îmi sărută mîna foarte politico și mi se prezintă:

---

⁴⁵³ Transcriere incertă.

⁴⁵⁴ Transcriere incertă.

Angelral⁴⁵⁵ (pseudonim literar A. Luca). Nu știam ce vrea. Începu să-mi spună repede – ca și cum îi era frică că n-o să aibă vreme, în scurtul timp ce i s-a acordat să se întoarcă pe pământ – că pe timpuri a avut o revistă, că eu i-aș fi scris o scrisoare în care-l elogiam (pentru ce?) și că niciodată n-a citit o scrisoare mai frumoasă ca aceea. (Am înțeles, dacă-l laudam pe el, cum era să n-o găsească frumoasă!?). Că asta s-a întâmplat acum vreo 25-30 de ani (ce memorie!) și că e fericit că, în sfârșit, a avut prilejul să mă cunoască, să-mi mulțumească și să-mi arate toată admirația sa. Toate acestea spuse repede, ca o lectură învățată pe dinafară și aproape fără respirație!

Rămăsesem ca imobilizată⁴⁵⁶, cu ochii la figura ca pergamentul pe care o aveam în fața mea și la dinții falși, care se mișcau la fiecare vorbă.

Cum stam amândoi în picioare, în mijlocul salonului, sub ochii curioși ai pacienților, am avut deodată o senzație foarte bizară. Omul acesta slab, cu chipul schimonosit în ceva care vrea să fie zâmbet, cu dinții clănțănind și cu mâinile numai oase înșirate, care-mi vorbea de lucruri de 25-30 de ani, de care nu-mi mai aminteam deloc (probabil că era o confuzie la mijloc), îmi făcu impresia unui strigoi, căruia i se acordase un concediu de câteva ore și care venise din lumea cealaltă să mă întâlnească pe mine și să joace scena aceea barocă, la fel ca un om adevărat. Mă așteptam să-l văd evaporându-se, din moment în moment.

Deodată, am fost cuprinsă de o teamă nebănuită: dacă și eu oi fi tot un strigoi? Și dacă și mie mi se acordase același scurt concediu ca să-i fiu drept parteneră și să-i dau replicile? Mă uitam împrejur cu ochii rătăciți de spaimă. Recunoscu chipurile obișnuite. Mă probez⁴⁵⁷, îmi văzui figura și silueta într-o oglindă din fața mea: vie, întreagă, compoziție umană. Deci eu nu sunt strigoi. Mă uitai și la el. Desigur că nici el nu era. Părea un om cu toate slăbiciunile omenești, așa cum ședea în fața mea, cu un smoc mizer așternut pe figura-i scâlciată, surăsul acela umil care cere un cuvânt bun, cu care să-și lumineze o rămășiță de viață tristă și însingurată. Eram așa de ciudat impresionată, că nu știu dacă i-am spus cuvântul așteptat. Dar, de unde mi-o fi venit gândul acela macabru, că suntem doi strigoi?

Duminică, 25 noiembrie.

Timp frumos dimineața, pe urmă s-a mai întunecat. Am felicitat pe Catințuța și pe Doctorica. Am găsit pe Gicuț la telefon. Foarte agreabilă surpriză.

Am început să scriu o piesă într-un act. Merge foarte repede și foarte ușor. Eu am spus întotdeauna că genul dramatic este cel mai ușor gen (de scris!). Întotdeauna scriu foarte repede, de nu poate mâna să-mi prididească gândurile, dar textul barem îl scriu în goană. Când mă recitesc, nu-mi înțeleg scrisul. E destul să-mi inventez personajele și pe urmă merge de la sine. Le văd, le aud și ele îmi dictează replicile. Îmi face impresia că nu am alt rol decât de a scrie după dictat, de aceea nu-mi fac nici un titlu de glorie din meșteșugul meu dramatic. Am ajuns la o virtuozitate într-adevăr surprinzătoare. Aceasta să fie oare aceea ce se cheamă talent? Am scris la iuțea 12 pagini mari, în mai puțin de două ore. Pe urmă, a venit Gicuț să mă vadă și m-a întrerupt. Am fost foarte bucuroasă s-o văd. După plecare ei, a venit Marioara dr. Marinescu. Este foarte înțeleaptă și are o conversație interesantă. Pentru mine, femeia asta este o enigmă.

---

⁴⁵⁵ Transcriere incertă.

⁴⁵⁶ Transcriere incertă.

⁴⁵⁷ Transcriere incertă.

Luni, 26 noiembrie.

Am scris încă 12 pagini noi la piesă. Merge foarte repede. Am avut insomnie astă noapte. Nu e de mirare. Personajele din piesa mea nu m-au lăsat să dorm. Fiecare își spunea replica una după alta, cu atâta ușurință și repeziciune, că nu știam pe cine să ascult mai întâi. Simțeam că nu mai e loc în creier pentru atâta bogăție și diversitate de gânduri. Dacă nu m-aș fi temut că-l scol pe taticu din somn, aș fi aprins lumina și aș fi așternut pe hârtie, toată avalanșa verbală din capul meu. Mi-aș fi aerisit creierul. Așa, a trebuit să îmbin până la 6 dimineața, tot ce au gândit și au înfăptuit personajele mele, într-un act întreg.

Dacă aș fi putut scrie până la ora aceea, actul ar fi fost complet scris. Găsesc că pentru un scriitor adevărat, cel mai ușor gen de creație este genul dramatic. Asta e convingerea mea. Nimic mai ușor decât să așterni pe hârtie replicile ce-ți dictează personajele create de tine, în piesa pe care ai imaginat-o. La mine, replicile vin atât de firesc și de rapid, că nu le pot pridiți, când mă pun să le copiez. Îmi scapă multe din ele, poate cele mai frumoase. Când vreau să mi le reamintesc, nu le mai găsesc. Și scrisul devine plat și searbăd, fără avântul înapoi al gândurilor.

Iată de ce nu încetez de a mă plânge de insuficiența știință a savanților, care nu pot a inventa o mașină de copiat gândurilor. Ce opere de artă ar ieși la lumină!

Recitind ziua de ieri, văd că m-am repetat azi. „Când spui adevărul, e fatal să te repeți”, am enunțat eu odată un aforism, într-o mare adunare unde era Rădulescu-Motru și Tudor Vianu, doi filozofi ai noștri. Tudor Vianu l-a reținut și l-a repetat lui Motru, ca pe o foarte justă remarcă. Este deci firesc ca, aceasta fiind părerea mea, ori de câte ori vorbesc sau scriu despre ușurința cu care scriu teatru, să mă repet.

Marți, 27 noiembrie.

Astă noapte a nins. Când m-am sculat de dimineață, în curte și pe acoperișuri se așternuse un transparent strat de zăpadă. Nu m-am bucurat deloc. Din contră! Mi s-a strâns inima. Când ești bătrân și bolnav, iarna e așa de aproape de moarte! Seamănă așa de mult cu ea! Același îngheț cadaveric și aceeași liniște solemnă. Mă întreb cum rămâne cu prevederile meteorologilor? Așa cum rămâne cu toate prevederile acestor figuri, care se numesc oameni! Zilele trecute îmi spusese cineva că meteorologii au spus că vom avea o iarnă bună, numai cu 10 zile de ger. De ce să dărâm însă prevestirea lor, înainte de a mă convinge de netemeinicia ei?!... Până la prânz n-a mai rămas nici urmă de zăpadă. S-a menținut însă frigul până seară și atmosfera a rămas vânătă ca în zilele de iarnă.

Miercuri, 28 noiembrie.

Zăpada de ieri, o „*fausse alerte*”⁴⁵⁸. Cred că ne mai pășuiește încă. Ce bine!

Ieri după amiază am terminat piesa, deși toate zilele astea am avut vizite. Cred că am scris-o în 5-6 ore: timpul strict necesar de a scrie, cu mâna mea destul de rapidă (mâna dreaptă, pe care mi-a lăsat-o Dumnezeu validă). Sunt mulțumită de piesă. Poate n-o fi chiar în vederile zilei, dar e bine scrisă, cu nerv și interesantă. Prinde pe spectator. N-are schimbări de ton. Dă impresia că a fost scrisă dintr-o dată, într-o singură răsufflare a inspirației. Cred că aceasta ar trebui să fie prima calitate a unei scrieri, indiferent dacă e lirică, epică, sau dramatică. Am încercat o verificare, ce mi-a reușit pe deplin. Sunt fericită că boala nu mi-a omorât talentul. Aceeași ușurință, aceeași lipsă a celui mai mic efort,

---

⁴⁵⁸ Alertă falsă (fr.).

aceeași bucurie a creației. Creierul meu e încă întreg. Nu sunt vrednică să mulțumesc lui Dumnezeu că nu m-a pedepsit să suport două morți!...

Joi, 29 noiembrie.

Cer senin, luminos și suflet la fel. A venit Catinuța. A adus-o tatăl său, care o ascunsese la spatele lui – la poartă – să ne amăgească că ea n-a venit. Bineînțeles, făcea jocul ei și eu mă pretam ca să fac plăcere fetiței. A început să țipe de bucurie, văzând că „m-a înșelat”. S-a repezit la mine și mi-a dat un buchețel mic de pansele, pe care-l ținea strâns în mână. Aproape întotdeauna îmi aduce flori.

Înainte de masă, a venit și Viorica. Am pus două mese în dormitorul nostru, ca să mâncăm cu toții la un loc și să ne fie cald. Catinca era încântată. Își face de lucru, aranjând florile pe mese, „ca să fie mai elegant” zicea ea. O amuzau grozav cele două mese apropiate „ca la restaurant!”. Din curte încă, m-a anunțat că e foarte elegantă și a fost încântată că i-am admirat rochița, care era într-adevăr delicioasă ca nuanță și ca fason. Ce e frumos la ea, e că știe să se păstreze curată și aceasta în mod firesc, fără a-și da osteneala și fără a i se atrage atenția. Pare un fluture care, zburând din floare în floare, nu se murdărește niciodată. M-am întrebat dacă e bine să-i aprob această dorință de eleganță și, dat fiind firea ei sinceră și nemeșteugită, mi-am răspuns că pot s-o fac fără nicio teamă. Eleganța este o calitate de seamă a femeii, poate cea mai de seamă, mai ales când e firească, nu căutată și fabricată. Și, în același timp, este și o prețioasă armă în lupta pentru preponderență. Și ce femeie nu vrea să fie întâia printre cele dintâi, mai ales când are o fire ostentativă⁴⁵⁹ și când această întâietate i se acordă ca un drept ce i se cuvine. Dacă eleganța nu cade în înfumurare și în prezumție, trebuie cultivată în sufletele fetițelor, care, ca și Catinca, au o fire sinceră și un caracter dintr-o bucată. Eleganța să facă parte integrantă din personalitatea unei femei, nu să fie un apendice străin și prost atașat la firea ei.

Am petrecut azi o după amiază delicioasă cu Catinuța. N-a dormit, dar a stat cuminte între mine și taticu, cu planșă pe genunchi și cu o hârtie, pe care încerca duritatea vârfului unui creion. N-am dormit nici unul dintre noi, dar am stat liniștiți și fericiți de atingerea corpulețului acela micuț și cald. Iubesc așa de mult pe fetița asta și am impresia că mă iubește și ea pe mine. Nu atât cât o iubesc eu. Ea e prea mică ca să poată suporta intensitatea unei asemenea iubiri: ar dura-o. Dar mă iubește cu firea ei sinceră și cu mica ei sensibilitate, atât de vibrantă. Seara a dus-o Florin acasă, cu mașina mică, care pornește ca taxiul. E o mică bucurie pentru amândoi această săptămânală „ducere acasă”. Dumnezeu să mi-i păstreze pe ei și pe toți ai mei! Îmi sunt atât de dragi! Ei constituie pentru mine adevărata viață, în această agonie de viață, pe care o duc de aproape 14 luni! Ce răbdare am avut să stau atâta vreme pe hotarul dintre viață și moarte!

Vineri, 30 noiembrie.

Deși a fost vreme bună azi, nu m-am dus la biserică. N-a avut cine să mă conducă. Și taticu face destule lucruri care nu-i plac, ca să-i mai sporesc încă acest program zilnic. Poate o să vrea Dumnezeu cu mine, să-mi redea folosința piciorului, să mă pot duce singură oriunde vreau. Ce fericită aș fi! Sunt nopți când visez că merg, că merg așa cum m-am pomenit mergând, de când am început să umblu. Mă simt atât de fericită în vis, că mă sufoc. Trebuie să mă deștept ca să-mi regăsesc respirație și o dată cu ea, îmi regăsesc și

---

⁴⁵⁹ Transcriere incertă.

starea de inferioritate a jumătății stângi a corpului meu. Stau nemișcată. Nu mai vreau să visez, să visez vise care-mi scormonesc resemnarea și-mi adâncesc durerea.

Sâmbătă, 1 decembrie.

Azi a venit părintele Vască, cu botezul. Am stat mult de vorbă: serios și interesant. Mi-a luminat prima jumătate a acestei zile. Vorbește așezat, liniștit și spune numai lucruri interesante. Emite păreri care dau de gândit, cu aerul cel mai firesc din lume. Sunt fericită că avem și noi în ortodoxie preoți bine pregătiți și înălțați spiritualcește.

Săptămâna trecută am terminat de recitat *Jurnalul* al III-lea al lui Julien Green. Sufletul acestui neobosit căutător al adevărului a trecut prin câteva faze și tot n-a ajuns să se fixeze pe o credință, care să fie în stare să i-l descopere. Șovăie încă. Viața lui spirituală a marcat alternativ, de-a lungul anilor, un pas înainte și pas înapoi. Acum s-a întors iar la credință și se agață cu toate puterile de ea, de frică să n-o piardă din nou. Are nevoie de acest sprijin, ca să-i alunge sau măcar să-i atenueze frica de moarte. Mă întreb cum a putut trăi și cum trăiește Julien Green, obsedat cum e de gândul morții, care nu-l părăsește aproape nici o clipă. Caută consolare în credință, dar pare că n-o găsește deplină, deoarece tot ce scrie el este impregnat de aceea tristețe cronică, nevindecabilă, pe care nu și-o dă decât gândul obsedat al morții. Mă îndoiesc, dar, că credința lui să fie atât de puternică ca să-i aducă vreodată acest gând, sau măcar să-l obișnuiască cu el, ca cu (*sic!*) o promisiune de mare fericire. Îclin să cred că nu. Altfel n-ar alerga mereu la cărțile sfinte, la Evanghelie și mai ales la Biblie, să caute o certitudine, pe care n-o găsește nicăeri.

În partea a II-a a celui de-al treilea *Jurnal* a lui, repetă ostentativ subiectul care-l preocupă. Când ai componența cerebrală a lui Julien Green, e foarte greu să găsești certitudinea după care alergi și care să te mulțumească pe deplin. Pentru asta trebuie să „crezi orbește, să crezi fără a cerceta”. Or, cum să ceri să nu cerceteze tocmai acestui pasionat coborâtor în străfunduri și minuțios căutător de lumină, care este Julien Green?!

Duminică, 2 decembrie.

Zi frumoasă, liniștită. Înainte de dejun, audiție muzicală în camera copiilor. Se difuza la Radio, din sala Ateneului Român, *Requiemul* de Mozart, cu orchestră, chiar și soliști. O înaltă sărbătoare sufletească! Admirabil condusă și pusă la punct, cu voci minunate și interpreți la fel, această înaltă manifestare muzicală mi-a dat maximum de emoție artistică. O rugăciune pentru morți, care ușurează desprinderea sufletului de materie și înălțarea lui spre zărilor luminoase, unde-l așteaptă Dumnezeu tuturor iertărilor. În acest splendid imn al morții găsești regretul, tristețea, teama de pedeapsă și bucuria iertării și a păcii veșnice.

M-a mișcat până în adâncul sufletului, nimic din ființa mea n-a rămas neînflorat de florul frumuseții eterne. Frumusețea care trece dincolo de veacuri și de hotare. Ascultam în extaz. Corul arată toată tulburarea pricinuită în sufletele muritorilor de inevitabila apropiere a morții, ca mai târziu să-și arate bucuria iertării și a liniștii. Soliștii puneau în glas și în interpretare nuanțe impresionante din bucuria și durerea vieții și a morții. Vocea sopranei, limpede și calmă, părea o voce de înger care se înălța spre cer. Cu drept cuvânt, italienii au numit pe soprana primadona. O voce bună de soprană este prima între voci. Nici una din vocile celelalte nu dă impresia de ireal, de supra-pământesc, de divin. Primadonă! Câte primadone celebre au încântat lumea cu vocile lor dumnezeiești! Pe portativul de tristețe din sufletul meu, pe care se înșiruie notele recviemului, ca tot atâtea picături de lacrimi, ca

un țipăt de jale, vibră singură nota tristă a adevărului: toate au murit! Toate primadonele, așa cum mor toți oamenii și toate viețuitoarele acestui pământ. Mă cutremuram toată.

Simții ca un vârtej în capul meu și pierzând conștiința realității, avui o viziune îngrozitoare: totul era un adânc vast, nemărginit. Și de sub cerul albicios al acestui adânc, cădeau în straturi dese, unele după altele, toate generațiile care au format și care formează populația pământului. Nu erau corpuri fluide, eterate, ci corpuri omenești, îmbrăcate ca în viața de toate zilele. O imensă și nesfârșită avalanșă de generații omenești, care se prăvăleau în străfunduri. Toți oamenii aveau aceeași atitudine: cu brațele întinse spre cer, căutând parcă un sprijin, de care ar fi vrut să se agațe. Ce mi s-a părut curios, când mai târziu mi-am amintit această viziune, a fost realitatea acestui tablou. Vedeam aievea la unele din femei cum le fluturau rochiile, în bătaia unui vânt nevăzut și nesimțit de mine, singura spectatoare la desfășurarea acestui film mut.

M-am trezit la realitate podidită de lacrimi, care-mi cădeau de-a lungul obrazilor și un gând ce mi se înfipsea în minte: „Și eu am să mor!” Mă uitai jenată în jurul meu. Lângă mine, sora Floricăi plângea încet, profund îndurerată. Ea își plângea viața tăiată sălbatec la jumătate și era o viață frumoasă și bogată, care pornise pe drumul sfârșitului. E chestie de ore, de zile, sau de luni!... De ani – puțini și aceia – e foarte problematic. O viață care se duce! Un om care se duce! Mai puțin decât nimic pentru omenire, dar totul pentru individ. Viața e el, și dincolo de el nu mai e viață. E întuneric, mister, poate Marele Adevăr, sau Marele Nimic. Dacă numai unul din cei duși s-ar fi întors și ne-ar fi adus vești de acolo de unde nici o cunoștință omenească n-a putut să pătrundă, atunci ieșirea noastră din viață ne-ar fi fost mult mai ușoară și ar dispărea hidoasa groază de moarte, care întunecă viața întregii omeniri de la începutul lumii și până azi și care va dăinui până la sfârșitul acestei lumi.

Florica mi-a văzut lacrimile și mi-a înțeles jalea. A înțeles că mă plâng pe mine, cea care am apucat drumul morții, a venit lângă mine, m-a mângâiat, m-a sărutat și mi-a spus cald:

– Nu mai plânge, mămică, are să fie bine. Toți ne vom duce acolo. Să vezi ce liniștită ai să te simți și peste câțiva ani voi veni și eu acolo în cer și vom fi mereu împreună. Până atunci mă voi ruga în fiecare vineri pentru sufletul matală.

Și adaugă gândindu-se poate că m-a speriat cu certitudinea unei morți apropiate.

– Da' matală mai ai de trăit încă vreo 10-12 ani!

Am simțit cum mi se topea inima sub căldura vorbelor ei. Parcă niciodată n-am încercat o emoție de o mai delicată calitate. Am simțit-o plângând. Pe aripile muzicii lui Mozart, ne ridicasem sus de tot, deasupra esenței noastre primitive. Și ne simțeam așa de ușori și de împăcați cu ce va fi să vie!

Luni, 3 decembrie.

M-am sculat de dimineață azi și la ora 9 eram deja pe stradă, sprijinită de taticu. M-am dus să-mi ia sânge pentru analiza ureei, la Laboratorul Cantacuzino. Foarte drăguțe toate slujbașele de acolo. Toată lumea, indiferent de vârstă sau de sex, e foarte gentilă cu mine. Aceasta se datorește vârstei sau infirmității mele? Nu știu ce să cred. În această gentilețe nu intră milă sau ceva convențional, ci o nuanță discretă de compasiune și multă, multă deferență. Oare prestigiul personalității mele n-a scăzut? Puternică trebuie să fi fost această personalitate, dacă mai păstrează încă ceva din ascendența ei.

Am fost și la dentistă cu rezultatul radiografiei. Rădăcina dintelui are infecție și nu se poate face nici o lucrare pe ea. Trebuie scos. Cred însă că n-am să mă hotărâsc, fiindcă

trebuie scoase încă două de lângă el și prelungită proteza. Ceea ce mă ambetează⁴⁶⁰ grozav, cum mă ambetează și faptul că voi rămâne știrbă. Cred însă că am să mă hotărâsc să rămân așa cum sunt: știrbă de un dinte până la moarte, decât să sufăr emoția și durerea scoaterii a trei dinți și știrbă de jumătate gură, până la vindecarea locurilor. Oricare din aceste alternative este egal de neplăcută. N-ar fi decât o singură soluție. Moartea. Numai ea dezleagă toate nodurile și netezește toate căile. Omul nu mai are de ales.

Marți, 4 decembrie.

Săptămâna trecută am ascultat un concert Liszt la Radio. S-a executat *Concertul Nr. 1 în mi bemol major*, solo de pian, <de către> talentatul nostru pianist Valentin Gheorghiu⁴⁶¹. Concertul, deși slab dirijat, a păstrat totuși nemuritoarea lui frumusețe. De câte ori ascult o capodoperă muzicală, mă gândesc cu jale la soarta nedreaptă hărăzită creatorilor de artă. Și, fără să vreau, se ridică în minte întrebarea plină de o neputincioasă revoltă: „De ce să moară Liszt?” Viața acestui genial compozitor a fost una din cele mai fericite. Natura îl înzestrăse cu tot ce poate visa un pământean: fizic, eleganță, inteligență, distincție, finețe, remarcabil talent de compozitor și pianist. Nimic nu i-a fost refuzat acestui desăvârșit exemplar uman, ale cărui drumuri de-a lungul lumii erau o serie nesfârșită de triumfuri.

Și totuși, o frază muzicală din acest admirabil concert, care se repetă de mai multe ori, este impregnată de o sfâșietoare tristețe. Și fără să vreau, m-am întrebat ce a putut să se întâmple în viața atât de strălucită a acestui răsfățat risipitor de frumos, ca să-l doară atât de adânc?! Oare e adevărat că nu poate exista fericire fără durere?

Miercuri, 5 decembrie.

Trebuia să vină azi o dactilografă să-mi scrie piesa la mașină și n-a venit. Oare în fosta lume, așa zisă bună, nu se mai țin făgăduielile? Ori nu s-au ținut niciodată?!... De ce să fiu nedreaptă și să stabilesc o regulă dintr-o excepție? Să-mi zic că e om și om, și asta e de-ajuns!... M-a pus însă într-o poziție⁴⁶², fiindcă nu știu cine o să mi-o scrie. Am lucrat degeaba, eu care n-am voie să fac niciun efort cerebral! La drept vorbind, nici n-am făcut. Pentru mine a fost o jucărie scrisul acestei piese. Totuși aveam un țel, pe care nu-l mai pot ajunge.

Astă seară se dă *Traviata* la operă, cu o primadonă și un bariton de la Opera din Budapesta. Acest simplu anunț, citit într-un ziar, mi-a făcut așa ca o spărtură în minte prin care a intrat în valuri *adevărul*, care mi se ascunsese până acum: „Eu am ieșit din rândul lumii, nu mai sunt om!”. De ani de zile nu mai frecventez opera, eu, o îndrăgostită de muzică, nu mai frecventez concertele simfonice și nici un fel de concert. Trăiesc ca un nenorocit pe marginea drumului. Viața trece în valuri pe lângă mine și eu mă uit la ea cu o nesfârșită părere de rău, fără să am puterea să mă arunc iar în ea și să-i urmez cursul ei atât de bogat în frumuseți. Operă, concert, teatru... Ce sunt astea? Sunt atât de departe de mine! Îmi sunt atât de străine! Și, totuși, aș vrea să mai aud *Traviata*, prima operă pe care am auzit-o în viață și care mi-a deschis orizontul meu muzical.

Simt o dorință, greu de înfrânat, de a mă găsi în fața cortinei lăsate, savurând în gând plăcerea care mă așteaptă, s-aud ariile pe care le cântam așa de bine și să mă las dusă, furată de sfâșietoarea nostalgie a preludiului din actul final. Toate astea vor fi auzite de sute

⁴⁶⁰ Franțuzism, de la verbul „embêter”, a produce enervare.

⁴⁶¹ Valentin Gheorghiu (n. 21 martie 1928, Galați) muzician, pianist și compozitor român.

⁴⁶² Transcriere incertă.

de spectatori, chiar astă-seară, într-o sală (care nu are nimic cu o sală de operă), de aici, din București. Eu însă rămân pe marginea drumului și mă uit cu ochii triști la viața care trece nepăsătoare pe lângă mine. Nu pot să fac coadă ca să cumpăr bilete, nu-mi pot permite luxul să cheltui banii pentru bilete și mașină, nu pot să mă las a fi stâlcită de public – ciudat îndrăgostit de muzică, fiindcă necivilizat – și nici nu mai sunt întregă – ca să mă duc la operă și să mă întorc pe jos. Sunt beteagă. Unul din picioare nu vrea să mi se mai supună și celălalt și-a pierdut mult din vigoarea lui. Rămân, dar, pe marginea drumului și plâng deznădăjduită ruina unei vieți.

În schimb am fost la biserică. Se oficia sfințirea altarului⁴⁶³, mâine fiind Sft. Nicolae. Am regăsit aceeași atmosferă caldă și împăciuitoare, care-mi face atât de bine. Ce bine că stau atât de aproape de biserică! E unul din puținele drumuri pe care le mai pot face pe jos. Biserica e ultimul refugiu pentru oamenii cu sufletul și trupurile bolnave. Ce s-ar face acești nenorociți, fără această singură mângâiere?

Joi, 6 decembrie. Sft. Nicolae.

Cred că numai puțini mai știu că azi e Sft. Nicolae. Poate numai acei care-i poartă numele. E o vreme splendidă, cer senin, lumină și o adiere primăvărată, prevestitoare de vreme bună. Poate că iarna a dispărut de pe meleagurile noastre. Ce bine ar fi!

Am scris mult azi. Seara am fost iar în odaia copiilor (copii între 40-45 ani, dar pentru mine, până voi închide ochii, vor fi tot copii), să ascult concertul simfonic difuzat de la Ateneu. Am reascultat cu aceeași emoție *Concertul Nr. 1 în mi minor* pentru pian și orchestră de Chopin, cu pianista poloneză Barbara Hesse Bukovska, laureată a concursului Chopin de la Varșovia din anul 1948. Tânăra pianistă (are numai 23 de ani) are o remarcabilă tehnică pianistică. Aș putea zice chiar virtuozitate. Interpretarea însă este cam rece. Îi lipsește căldura și duioșia care se cere pentru muzica lui Chopin. Cu riscul de a trece drept necunoscătoare în materie, trebuie să spun că mi-a plăcut mult mai mult felul cum a fost executat și interpretat acest concert, tot la Radio, în ziua de 18 noiembrie, decât astă seară. Alfred Alessandrescu, dirijorul de astă-seară, a condus dezlănat și fără nerv, iar pianistul Halmoș are aproape aceeași tehnică ca poloneza (*sic!*) și în plus are multă sensibilitate și delicatețe chopiniană. Orchestra n-a răspuns dirijorului, așa cum a răspuns atunci lui Const. Silvestri, care este un foarte bun dirijor. Și fiindcă suntem pe terenul muzicii, mă întorc la fraza atât de patetică a lui Liszt și caut să-i explic îndurerarea. M-am gândit astă noapte, când nu puteam să dorm (iar sufăr de insomnie), că s-ar putea ca genialul compozitor, această creatură de glorie și strălucire, acest supra-om căruia viața nu i-a refuzat nimic, să-și fi văzut într-o bună zi, uitându-se în oglindă, declinul și tot regretul lui din suflet în fața acestei descoperiri să se fi exteriorizat în fraza aceea de o adâncă tristețe. Explicația aceasta ar fi valabilă numai dacă concertul (*sic!*) acesta ar fi fost scris către apusul vieții sale. Nu cunosc data. Ce surprins și mai ales ce îndurerat trebuie să fi fost idolul omenirii din vremea aceea, când și-a dat seama ce tragică farsă este viața.

Vineri, 7 decembrie.

Tot vreme frumoasă, cer senin și soare. Ceva mai frig însă decât ieri. Înainte de dejun, am mai dictat lui tăticu câteva pagini din piesă. Pe seară a venit d-na dr. State

---

⁴⁶³ Transcriere nesigură.

Drăgănescu. Mare plăcere îmi fac vizitele acestei inteligente persoane. Un moment nu lăncezește conversația și e întotdeauna vioaie și interesată. Are păreri, dacă nu originale, dar întotdeauna par personale și uneori chiar neașteptate. S-au stabilit între noi legături sufletești de o calitate superioară. Ne-am văzut doar de 3-4 ori și am impresia că suntem prietene de când am venit pe lume. Am dreptate când zic că: „*prietenia este un sentiment care nu e legat de timp, ci de anumite afinități sufletești.*” (A. Vr.) Îmi place obiceiul pe care-l are de a pune întrebări directe sau de a cere o părere asupra unui fapt sau unei acțiuni omenеști atunci când e nedumirită, când propria ei părere n-o mulțumește pe deplin și când vrea s-o verifice și prin părerea altuia. Este un semn de adevărată inteligență, semn de judecată sănătoasă, de dorința de a cunoaște pe cât posibil adevărul și de totala lipsă de prezumție. Prin prezumție înțeleg aici înfumurare. Nu aceea încredere în sine rațională, bazată pe o justă cunoaștere a propriei tale personalități, care nu trebuie să lipsească niciunui om ridicat peste gloată. Fără aceasta încredere în tine însuși, nimic nu s-ar realiza în omenire și totul ar sta pe loc.

Am vorbit și despre cartea mea *Și zilele grăesc*. I-a plăcut foarte mult și a înțeles-o de minune. Mă bucur când găsesc cunoscători. Dar sunt așa de puțini! Trebuie să ai cât de <cât> puncte de contact cu autorul ca să înțelegi o carte, chiar dacă n-ai în totul formația lui spirituală. Fără de asta, nu există înțelegere. Există distracție, sau pierdere de vreme.

Mi-a părut rău când a plecat d-na Drăgănescu, am simțit o strângere de inimă. Poate fiindcă luase cu dânsa o parte din biata mea inimă!

Sâmbătă, 8 decembrie.

Zi splendidă. Cald ca vara. Cerul mai întâi senin și mai târziu puțin acoperit, dar tot cald. În timpul prânzului, a venit Manu. Mi-a adus violete, parcă mai parfumate decât oricare altele. Sunt violetele tinereții mele! Pe seară, a venit C. Antigonă. Foarte bucuroasă. Lucrurile îi merg în plin. Mă bucur mult pentru ea. Mai târziu, au venit Dorina și Cocuța cu copilul. Sunt drăguțe, dar mare zgomot și oboseală!

Duminică, 9 decembrie.

M-am trezit în ploaie, cer mohorât. Unde e cerul de ieri? De ce mereu aceeași bruscă schimbare de decor? M-am sculat de dimineață și la 9, a venit d-na Fendarber⁴⁶⁴ să-mi bată piesa la mașină. Sunt foarte mulțumită. A tapat nouă ore și eu i-am dictat opt ore. Eram foarte obosite, și eu, și ea, dar n-am vrut să plece până n-a terminat. E o persoană foarte inteligentă, comprehensivă și uluitor de harnică. Scrie cu o repeziciune uimitoare, are o conversație interesantă și e foarte agreabilă. E foarte nenorocită. A trecut prin zile grele și doi copii mari ai ei nu mai văd lumina soarelui. Totuși, păstrează o figură impasibilă și muncește până la extenuare. Am toată admirația pentru asemenea specimene umane, care ies din obișnuit. Eu eram prăpădită de oboseală. Nu se poate compara, sunt și mai în vârstă decât ea și sunt și bolnavă, destul de rău bolnavă.

Luni, 10 decembrie

Dimineața viscoala ca iarna. A încetat însă curând și cerul s-a înseninat. Am fost atât de bucuroasă! Mi-am cusut și șnuruit cele trei exemplare ale piesei și m-am obosit destul. Azi chiar m-am obosit din nimic. Nu mai sunt capabilă de niciun efort. Sărmana de

---

⁴⁶⁴ Transcriere nesigură.

mine! Ce nevolnică am ajuns! Nu mai sunt bună de nimic, cu toate eforturile ce fac, să mă țin încă în rândul oamenilor. Pe seară a venit Georgeta și a luat un exemplar din piesă.

„Prima carte a omului este mama” (A. Vr.)

Marți, 11 decembrie.

Azi am avut o surpriză: d-na dr. Drăgănescu, noua, dar simpatica mea prietenă, a venit fără să mă anunțe. Scene de reală prietenie. Am fost foarte bucuroasă, am stat de vorbă până după ora 8. Conversație în trei: de data asta a luat parte la ea și taticu. Discuții mai puțin cerebrale, poate, dar mereu vioaie și interesante. Nu că pe taticu l-ar speria sau nu l-ar interesa (...) ⁴⁶⁵, dar nu aude bine și e greu să urmărească tot ce se vorbește. Am scris o dedicație pe cartea ce i-am oferit d-nei Drăgănescu... Foarte drăguță, l-a invitat pe taticu să se ducă neapărat la dr. Obreja să-l examineze, ca să-și dea seama din ce-i provin amețelile. Extrem de gentilă și de simpatică această Adeluță, atât de vioaie, de inteligentă și atât de lipsită de morgă și de apret! Mi-e tare dragă! Dumnezeu mi-a trimis acum, către sfârșitul vieții, o prietenie care-mi încălzește și-mi mângâie sufletul.

Miercuri, 12 decembrie. Sft. Spiridon.

La 12 decembrie în fiecare an, tatăl lui taticu serba numele său. Îl chema Spiridon. Amintiri, regrete, umbră pe sufletul lui taticu! Și amintirea noastră va forma în curând umbre pe sufletele copiilor! Pe seară a venit C. Antigonă, am stat de vorbă până târziu. Era tare supărată. Că trebuie s-o opereze la ochi pe sora ei infirmă. Ce de nenorociri pe lume!

Joi, 13 decembrie.

Zi bună, bună! A venit Catinca cu Viorica. Viorica a plecat imediat după dejun și fițița a rămas până târziu la noi, când a condus-o Florinel acasă. E atât de drăguță, atât de calmă și de afectuoasă! Mi-e dragă ca ochii mei din cap și zilele când vine aici sunt cele mai frumoase sărbători sufletești. Și azi am fost tare obosită. Am mai controlat lenjeria lui taticu. Nu mai sunt bună de nimic.

Vineri, 14 decembrie.

Zi posomorâtă și tot frig. Mi-a spus Viorica ieri că mama Nadiei a avut trei spasme vasculare, unul după altul. Mi-a dat de gândit: nici eu nu prea mă simt bine de câteva zile. Azi am avut o durere în regiunea rinichilor, de am strigat. Din fericire, n-a durat decât o clipă. S-a repetat, mai puțin violent, peste câteva minute. Am o depresie nervoasă. Am plâns azi din nimic și-mi vine mereu să plâng.

Am vorbit cu Lucica la telefon. E extrem de ocupată. Își stoarce și forța aia (...) ⁴⁶⁶ ca pe o lămâie. E păcat! Nu se trage până la secare din cea mai nobilă substanță a componenței umane!

Înainte de dejun, a venit Tante Margot. Mi-a umplut sufletul de bucurie și de melancolie. Dureroasa melancolie a frumoaselor timpuri apuse. Venea de la Mezincescu, președintele Comitetului pentru artă, și era încântată de bunătatea, blândețea și delicatețea acestui om. Și el a fost burghez. Tot Margot mi-a spus că i-a vorbit și de mine, de activitățile

---

⁴⁶⁵ Cuvânt ilizibil.

⁴⁶⁶ Cuvânt indescifrabil.

și de boala mea și de situația precară în care am ajuns. Nici un răspuns precis. Ceva vag, care nu spune nimic, nu angajează la nimic. Ar fi fost prea frumos să fie ceva! Or, noroc de felul acesta n-am avut încă de când am venit pe lume!... Deși, la drept vorbind, nu se poate considera ca noroc îndreptarea unei nedreptăți, care durează de prea multă vreme!

Tante Margot a mâncat cu multă poftă, deși masa era cât se poate de simplă și chiar cam insuficientă. Prin comparație cu altă dată, cred că ne-o fi plăns în sinea ei. Apreciez mult pe această bună și veche prietenă. E singura care a pus un cuvânt pentru mine, deși ea singură se duse ca solicitatoare și deci situația era destul de delicată. După ce s-a odihnit puțin, m-a rugat să-i citesc piesa pe care am scris-o săptămâna trecută. I-a plăcut foarte, foarte mult și spunea că chiar mâine se înscrie în partidul comunist și în colectivă, în așa fel a convins-o piesa mea. Și că dacă comuniștii (*sic!*) sunt așa cum i-am descris eu, atunci sunt niște oameni extraordinari. Că nici în *Scânțeia* nu se face o propagandă mai inteligentă și cu un mai temeinic substrat de adevăr și că ar trebui publicată, jucată la Radio (la *Ora Sătenilor*) și câte și mai câte. Mi-a făcut mare plăcere, deși știu că e o fire exagerat de entuziasă și că totala ei lipsă de invidie o face să găsească bun tot ce fac prietenii ei. Admirabilă fire! Așa cum este ea, este într-adevăr unică!

Am răs cu hohote, când mi-a spus că am convertit-o și că intră în partid și în colectivă. Ne-am amuzat de minune! La vârsta ei de 87 de ani să intre în partid și în colectivă! (care?) E drept că activează pe teren cultural mult mai mult decât un tânăr în plină putere, dar activează stând acasă, fiind bătrână și oarbă!... Face mereu proiecte și am impresia că-și închipuie că va trăi o veșnicie. În orice caz, e sigur că nu vrea să se gândească niciodată la moarte: la moartea ei. Poate că asta ar fi secretul longevității: să ștergi cu desăvârșire din gândurile tale ideea morții.

Când a plecat, ninge și viscoala. A trebuit să ia o mașină. Curând însă cerul s-a înseninat și s-a înflorat de stele. Și bineînțeles, frigul s-a înăsprit.

Sâmbătă, 15 decembrie.

Ger dimineața și senin. Nu prea mult ger, câteva grade sub zero. Poate două. A înghețat și mușcata cea mare, singura plantă care mai rămăsese verde, împreună cu chevrefeuille⁴⁶⁷.

Am ieșit cu taticu la dentistă. Îmi face plăcere să mă duc la acest cabinet medical al nostru, al scriitorilor. Chiar scriitorii figuri cunoscute și nu (...) ⁴⁶⁸ că mai trăiau încă. Azi am văzut pe Corneliu Moldovanu⁴⁶⁹ (un schelet ambulant), pe Radu Dorneanu⁴⁷⁰, în splendidă formă fizică și vestimentară, pe d-na Alex. Duiliu Zamfirescu și pe fetele de acolo, care sunt atât de drăguțe. M-am întors acasă mai înviorată. Era o vreme splendidă: soare și frig, numai atât cât pot să suporte niște obraji subțiri ca ai mei: subțiri, în ambele sensuri! După prânz a venit C. Antigona. Am petrecut, ca întotdeauna, ore foarte agreabile. Seara s-a lăsat iar frig.

Duminică, 16 decembrie.

Tot frig dimineața. Până la prânz, mai mult senin. Am ascultat din camera Florinilor un crâmpei dintr-un concert de Brahms, difuzat de Ateneul Român. Solo de pian,

⁴⁶⁷ Caprifoi, mâna Maicii Domnului (*fr.*).

⁴⁶⁸ Cuvânt indescifrabil.

⁴⁶⁹ Corneliu Moldovanu (pseudonim al lui Corneliu Vasiliu, 1883-1952), poet, romancier, critic de teatru, gazetar, fondator de reviste literare, director al Teatrului Național din București și Director General al Teatrelor, membru fondator și președinte al Societății Scriitorilor Români.

⁴⁷⁰ Transcriere incertă.

Cuca Fotino⁴⁷¹. Execuție corectă, dar lipsită de căldură. Mai mult, didactică. Mi-am amintit, când avea vreo 7-8 ani, cum venea la noi pe Renașterii și cânta la pian. Era cam urâtică și tăcută. Pe vremea asta era bună prietenă cu Viorica noastră, care era tare drăguță și vioaie. Mi-e greu să-mi închipui că fetița aceea de atunci are acum vreo 40 de ani! Dumnezeu! Ce repede a trecut timpul! Parcă a fost ieri! Și ce mult e de atunci!

După masă, s-a înnorat cerul. M-am culcat puțin, fiindcă astă-noapte n-am putut adormi până la 3½. Am dormit, după prânz, până la ora 5 și ceva, când a trecut Florica pe la noi prin cameră. Mi s-a întâmplat un lucru care nu mi s-a întâmplat niciodată. Văzând-o îmbrăcată, gata de plecare, am întrebat-o unde se duce așa de dimineață. Ea a început să râdă și mi-a spus că nu e dimineață, ci ora 5½ seara. M-am simțit foarte jenată. Niciodată nu m-am trezit din somn atât de întunecată la minte. Nici în timpurile când eram bolnavă. În toată lunga mea viață de până acum, m-am sculat întotdeauna la fel de lucidă cum m-am culcat. Ce să însemne oare confuzia de astă seară? E drept că mi-am revenit imediat, dar tot nu mi-a plăcut această ciudată pierdere de memorie.

Luni, 17 decembrie.

Veste proastă de la Georgette: piesa e prea lungă, tratează prea multe conflicte și n-are acțiune dinamică. Cu alte cuvinte, acțiunea s-ar petrece în culise, nu pe scenă, unde mă mulțumesc numai s-o povestesc prin gura eroilor mei. Personajele politice nu îndestul de adâncite. Desigur, este o piesă mai mult inopinată, scrisă de un bolnav care n-a putut să se documenteze pe teren (cum cer ei!), dar care este foarte bine scrisă. Mi se cere s-o refac. Mă lipsesc. M-am obosit destul scriind-o și, mai ales, dictând-o dactilografiei. Și n-am nici atâta putere fizică, nici cerebrală, ca să le brodesc degrabă, riscând să mă lovească un nou spasm vascular. D-zeu să mă ferească!...

După prânz a venit C. Antígona, mai târziu Lucica și pe urmă, Gaby. Mi-a adus cămășile. Sunt foarte drăguț lucrate. Lucica m-a rugat să citesc piesa. Am citit-o mai mult de jumătate, pe urmă m-am lăsat și a urmat ea înainte. Cu mici modificări, o va duce joi la minister. Am renunțat acum să se joace. Vreau numai să se știe că activez! Aud că se face o nouă epurare între membrii Uniunii Scriitorilor. Se zice că vor fi epurați toți scriitorii care nu mai activează de câțiva ani. În loc de pensie, te pomenești că mă și epurează!... Tăticu mi-a adus o veste bună azi, relativ la blana pe care am vândut-o! Am fost foarte mulțumită.

Marți, 18 decembrie – miercuri, 19 decembrie.

Zile la fel. Frig. Noaptea și dimineața sub zero. A venit iarna. De n-ar fi geruri prea mari! N-a venit nimeni să mă vadă. Am trecut serile astea numai cu tăticu. Seri calme, tăcute. Nimic n-a venit să-i spargă liniștea. Chiar și noi am vorbit încet, în surdină. Atmosferă intimă, vătuită, condescendentă.

Joi, 20 decembrie.

---

⁴⁷¹ Maria Fotino (1913-1996), pianistă. Prietenii îi spuneau Cuca. S-a născut într-o familie de muzicieni, mama era pianistă, tatăl profesor de trombon, sora sa, Ecaterina, pianistă, iar fratele, Ion, violoncelist. Maria Fotino și-a început studiile cu celebra profesoară Florica Musicescu, fiind colegă cu Dinu Lipatti. A continuat la Berlin și la Paris. Din 1928 a început să colaboreze la Radio că pianistă. A fost apreciată de Enescu și deseori solicitată pentru colaborări în concerte. A fost angajată la Radiodifuziune în 1941, iar din 1953 a fost numită solista formațiilor acestei instituții.

Tot frig, dar puțin soare. A venit bucuria mea, Catincuța. Mi-a adus-o Litta; Viorica, fiind răcită, n-a putut să vină. Am fost foarte fericită toată ziua. Vorbește și discută cu mine ca o persoană mare. Când a plecat, am plâns fără să vreau. De n-ar fi un semn rău! Era foarte înduioșată și m-a întrebat cu glas scăzut: „De ce plângi, haute-maman?” - „Fiindcă pleci tu!” S-a apropiat de mine și mi-a vorbit ca unui copil: „Lasă, că joia viitoare, am să-mi cer voie și am să stau la tine până la 9! Să nu mai plângi!

– Plâng, fiindcă pleci și eu te iubesc mult!

– Și eu te iubesc mult, îmi răspunde ea și prinzându-mă cu amândouă mâinile de gât, mă sărută.

Nu merită ca să-mi trăiesc încă viața pentru aceste clipe de căldură sufletească?

Vineri, 21 decembrie.

Tot frig, dar luminos, fără să fie chiar senin. Spre prânz, chiar se silea soarele să-și arate fața. A fost Lucica, dimineața, la mine. Era foarte îngrozită. Aseară, Lucia Sturdza Bulandra⁴⁷², plecând de la Lucica, a căzut pe ultimele trepte ale scării și s-a rănit la cap, la picior și la mână. Toată noaptea i-a fost rău. Pentru marea artistă, toată părerea mea de rău. Pentru om, niciun comentariu. Lucica mi-a dat azi o veste bună. A întâlnit pe Mezincescu la spitalul unde a fost internată Lucia Bulandra, i-a vorbit de mine și i-a dat piesa mea s-o citească. Nu știu ce o să iasă din asta. În orice caz, e un pas înainte. Admirabilă prietenă, Lucica! Nu degeaba o iubesc și apreciez eu așa de mult! Îmi pare rău că mâine dimineață părăsesc Bucureștii. O să-mi lipsească mult, și ea, și C. Antigona. Din fericire, pleacă numai pentru vreo săptămână.

Sâmbătă, 22 decembrie.

Frig. Preparative de Crăciun. Am găsit în sfârșit cele trebuincioase pentru caltaboș. Pe seară a venit Trembisky⁴⁷³. Discuții interesante, bazate pe logică și demnitate⁴⁷⁴. A fost o revelație pentru mine. Îl credeam prăpădit. Așa se scrie istoria individului, ca și a lumii. Mai sunt bazate pe presupuneri, pe impresii și pe opinii greșite.

Duminică, 23 decembrie.

Frig, dar soare și senin. Azi s-a purces la facerea caltaboșului. Ochi flămânzi și poftă de mâncare amânată pe marți.

De dimineață, Florineii au fost treziți printr-o apreciabilă surpriză. Un lucrător din fabrica din Craiova, unde a fost Florin director, a vrut să-l vadă și să-i aducă o mulțime de bunătăți alimentare. Auzise că Florin o duce destul de greu și a vrut să răspândească și el purtarea bună pe care a avut-o Florin față de lucrătorii din fabrică. Cum or fi zicând ăștia de azi că lucrătorii au fost oprimați pe vremea burgheziei?! Or fi fost! Dar oare n-a existat nici o excepție?! Dacă ar fi fost întrebați lucrătorii de la Craiova dacă vor să rămână Florin director, toți, absolut toți ar fi votat pentru el. Au plâns când a plecat Florinel. Aceasta ar fi fost dreptate!

Seara a venit Mitică. Prăpădit de bolnav. Cred că nu mai are mult! Azi a văzut de curse și l-a dus cu mașina acasă. Sărmanul de el! Am pus mână de la mână și i-am creat un

---

⁴⁷² Lucia Sturdza-Bulandra (1873-1961), actriță renumită de teatru din România, director al Teatrului Municipal înființat în 1947, actualmente denumită după numele său.

⁴⁷³ Henri Trembiski, avocat, era tatăl Floricăi, nora Aidei.

⁴⁷⁴ Transcriere nesigură.

Crăciun mai bunșor. Și Augusta a fost pe acasă, și azi, și ieri. Slabă într-un hal fără de hal și nefericită ca-n totdeauna. Ce soartă crudă a avut Augusta!

Luni, 24 decembrie.

Ajun de Crăciun. Magazinele închise. Modă nouă! Lumea e furioasă că n-are de unde-și cumpăra cele necesare pentru Crăciun. De ce nu și-au cumpărat mai devreme? Din o mie și una de motive: n-a știut că va fi închis tocmai în ajunul Crăciunului, sau n-au avut bani, sau n-au avut timp. Toate aceste motive egal de valabile. Fapt e că au fost numai nemulțumiri. Parcă poate să mulțumească cineva pe toată lumea? Eu n-am fost nemulțumită. Trăind în cadrul bolii mele, stau la o parte de toate aceste frământări ale oamenilor valizi. Am regretat numai că n-am mai auzit copii cu „Bună-dimineața!”.

Se duc toate datinilor (*sic!*) noastre străvechi. Moare viața noastră înainte de a muri noi! Ce trist e! Aș fi vrut să las totul așa cum am găsit. Bineînțeles, în ce privește datinile și tradițiile, adică ceea ce formează însăși sufletul unui popor, cu tot farmecul lui. Nu s-a putut! Ce să mai plâng acea ce a fost și nu va mai reveni niciodată?! Sunt atât de bătrână! Și viața omului nu se întoarce niciodată din drum!

Marți, 25 decembrie 1951.

Crăciunul al 72-lea! Uluitoare performanță din partea unei făpturi delicate și firave, cum am fost eu. „Numai creier și un pachet de nervi” cum îmi spunea regretatul neurolog de pe vremuri, dr. Obreja. Am ars mereu și tot nu m-am consumat deplin. Din ce o fi fost compusă substanța de bază a ființei mele? Nu știu! Dar rezistent element a mai fost! Poate și acum, îmi târăsc încă viața în doză de jumătate de om! Mare voință!

De dimineață era tare frig. Pe la 10½, m-am dus la biserică, sprijinită de taticu și de baston. Doamne! Cât de bine mă simt în atmosfera de reculegere de acolo! Cât de mult calm și senin se coboară în mine! Era biserica plină de lume: de toate vârstele și de toate felurile. M-am bucurat mult. Un neam care nu-și pierde credința, nu pierde niciodată. Serviciul frumos, oficiat de cei trei preoți ai bisericii noastre, toți licențiați și doctori în teologie. Corul omogen, bine pus la punct și voci frumoase. O hrană pentru auz. Am întâlnit la ieșire pe Paula și soțul ei, bucușor și că mă revăd. Dacă ar ști cât mă costă fiecare pas pe care-l fac! Mi-au dat o veste proastă: doctorica e bolnavă!

Am ieșit din biserică pe un timp minunat: soare și de loc frig. Ne-am întâlnit pe urmă cu dr. Selly Carp. Bucurie extraordinară de ambele părți. Acasă am vorbit cu Gicuț la telefon, care se (...) ⁴⁷⁵. Mi-a spus că doctorica a avut un spasm vascular. Nu așa de grav ca al meu, dar totuși destul. Săraca de ea! Cine nu i-ar crede, dacă nu i-aș crede eu?! Și cine ar plânge-o mai mult decât mine?!

Copiii, care fuseseră la pom, la Țața, aseară, se culcaseră târziu. Când am ajuns acasă, masa era pusă. Am mâncat mult și cu poftă. Am înfrânt regimul: destul mănânc în zilele celelalte puțin și prost!

Și ieri și azi am primit felicitări prin telefon. Niciodată nu mă simt mai artificială, mai stângace, mai non-eu, decât atunci când trebuie să primesc, sau să felicit pe cineva. Nu mai sunt eu. Parcă mă aud vorbind și îmi vine să-mi râd de mine, de această maimuțareală, care se cheamă convenționalism. Sunt totuși, obligată s-o fac și o fac! Câte lucruri nu facem fără vrerea noastră, noi bieți oameni, robi ai minciunii și ai legilor sociale?

---

⁴⁷⁵ Cuvânt ilizibil.

După masă am dormit puțin. Astă noapte iar dormeam, cu întreruperi: de la 4 - 6½ am stat trează. Asta mă obosește grozav. În biserică am avut chiar un fel de umbră, de început de dedublare, dar m-am redresat.

Miercuri, 26 decembrie.

Zile de Crăciun, geroase, indigeste. Timp mai mult acoperit, dar nu prea frig mai ales către prânz. Am putut să fac câțiva pași pe terasă. N-a venit nimeni să ne vadă. Am stat noi, între noi. Atmosferă intimă, plăcută.

Joi, 27 decembrie. Sft. Ștefan.

Ziua numelui lui tăticu. Ce era la noi pe vremuri! Azi n-am primit nicio vizită și, lucru curios: niciun regret, nicio amintire n-au venit să ne întunece cămărilor sufletului. Cu timpul, nu te mai simți bine decât între ai tăi! Se vede că, fiindcă nu mai ai timp prea mult, <dorești> să stai cu ei.

La dejun am avut pe Viorica. Mi-a părut nespun de rău că n-a putut veni Catinca. A fost bolnavă zilele trecute și i-a fost teamă s-o scoată. Mi-a lipsit mult. Mica noastră familie era ciuntită. Viorica ne-a adus o veste bună: de s-ar realiza numai! Dumnezeu mare! Aș fi atât de fericită! Poate va vrea Domnul să-și mai arate fața și către noi! Se vor dezlega poate încălcitele noduri și viața va începe să curgă mai lin. Ce bine ar fi! Poate mă-ăș face sănătoasă!

Tăticu a primit zeci de felicitări. Chiar de la cei pe care nu-i mai văzuse de mult. Cred că i-a făcut mare plăcere! A văzut că nu l-au uitat prietenii.

Vineri, 28 decembrie.

Azi am făcut o mică pauză în alimentație. Trei zile n-am mai ținut niciun regim și am avut nopți proaste. Atmosfera e vânăță și ger mai mare decât oricând. Sub zero. Prima zi de adevărată iarnă. Până acum, acest aspru anotimp numai s-a jucat cu noi. Atmosfera casei cenușie, ca și cea de afară. Pe seară, a venit Suzana. Mi-a făcut mare plăcere. Le prețuiesc mult pe aceste două nepoate ale mele, Lala și Suzana. Pentru caracterul lor integru și pentru sănătoasa și proba lor ținută de viață.

Ieri a fost Florica la Uniune. Mi-a adus cartelele și a lăsat piesa, împreună cu o scrisoare lui Beniuc. Să vedem rezultatul. De va fi vreunul!

Sâmbătă, 29 decembrie.

Cald și umed. Atmosferă neplăcută. Nori cu înseninări trecătoare. Am fost la Cabinetul Medical. Dr. Monda a fost foarte mulțumit. Ne-a luat tensiunea. Eu am 18½ și tăticu 17. Sunt bucuroasă pentru tăticu. Am fost și la dentistă. Am întâlnit acolo pe Jenică Mirea și pe Popescu de la cooperativă. Tot oameni cunoscuți.

A venit Viorica, imediat după masă. Nu s-a făcut încă nimic. A făcut o probă pentru canto. De ce? Mă întreb și eu! Catinčuța mării are bronșită. E așa de firavă fetița asta! Seamănă cu maică-sa, când era mică. Pe seară, a venit Mitică. Ceva mai întremat, dar d'abia respiră și vorbește.

Duminică, 30 decembrie

Tot umed și cald. Timp dezagreabil. Desigur, n-aș dori viscol și ger, dar n-ar fi rău să fie cald și uscat. Asta e atmosferă bolnavă. Îmi plac grozav sărbătorile astea din cele

două săptămâni, de la Crăciun până după Bobotează. Intercalat între zilele de lucru, formează un fel de mozaic care dă un aspect nou vieții de toate zilele. E o schimbare, o răsturnare a obișnuitului, o revoluție, ca să fie în nota vremii. Cum eu, de cum mă scol dimineața, sesizez aerul sărbătoresc al unei zile, mă amuză acum să-mi amintesc numele obișnuit al acelei zile și s-o văd îmbrăcată în hlamidă de gală. E o diversune, o evadare din cotidian și din boală.

Astă seară au venit Lucica cu (*sic!*) mama ei. Au petrecut Crăciunul la Brașov, destul de prost în privința alimentației, dar s-au odihnit. Și asta e ceva, ba încă chiar mult.

Luni, 31 decembrie.

Ajunul Anului Nou! Ce petreceri, ce veselie și ce proiecte de viitor îmbogățeau altă dată această zi. Acum nu se mai pot face proiecte de viitor. Trăim numai în prezent: în zi, în ceas, în clipă. Ce poate să ne aducă anul, numit de noi, nou? Mai mult ca sigur că nimic bun. Poate, imposibila catastrofă a războiului. Se adună nori la orizontul cel mai apropiat. Se zice că iugoslavii ar fi ocupat o insulă de pe Dunăre, pe care ungurii o revendică pentru ei. În acest scop, au adunat acolo o întreagă armată, zice-se? Dar parcă știm ce este adevărat?! Numai război să nu fie! Să ne ferească Dumnezeu de acest groaznic măcel!...

Copiii au fost invitați să reveilloneze la niște prieteni, care dau un Seuvris⁴⁷⁶-Party. Fiecare aduce câte ceva de ale mâncării. Foarte bine, astăzi să nu se mai poată face altfel. Și tineretul are și el dreptul să petreacă o dată pe an, sau măcar să se prefacă că (*sic!*) petrece. Noi am fost mai favorizați decât ei, deși ne-am trăit viața între războaie. Am avut însă și zile de respiro, de care am profitat din plin. Ei nu mai au decât muncă (și atunci era muncă, dar organizată pe puterea de rezistență a omului). Mai au încă griji, necazuri și lipsuri. Pot dar și ei să se prefacă că petrec la un an o dată.

Marți, 1 ianuarie 1952.

An nou! Nou fiindcă așa vrem noi! Ne facem singuri jucării din timpul care este unul și singur, și ne amăgim cu ele, ca niște copii mici ce suntem. Ne amăgim conștient. Este singura deosebire între noi și copii, care se amăgesc inconștient. Sperăm la fiecare An Nou că norocul își va întoarce fața spre noi și ne va aduce numai bucurii! Când își dă sfârșitul, ne bucurăm că am scăpat de el și punem în cel care vine, aceleași speranțe, niciodată realizate!... Ne învățăm mereu în jurul propriului nostru joc! E și asta o consolare!

Această păpușă mecanică, numită cu un nume generic *om*, se simte rău ori de câte ori iese din făgașul obișnuit. Eu, care sunt una din cele mai refractare păpuși mecanizate, nu mă obișnuiesc ușor cu înălțarea unei zile obișnuite a săptămânii la rangul de sărbătoare. De ce adică, ziua asta de marți să fie transformată într-o așa de mare sărbătoare? Îmi întrerupe ritmul obișnuit al zilelor săptămânii și îmi pune mîntea la contribuție, ca să-mi amintesc ce zi e azi, sau mâine, de pildă. Astfel, zilele trec unele după altele, ca zilele unui calendar nevăzut. Nici o osteneală să-mi amintesc în ce zi mă găsesc. Procesul trecerii zilelor se face automat, în capul meu, fără nici un efort. Când o sărbătoare rupe șirul zilelor și se vîră între ele, mă simt puțin dezorientată. Nu mai stau cu picioarele bine înfipite în timp. Nu pot să zic că asta nu-mi face plăcere, mă înnoiește, schimbându-mi monotonia zilelor și scoțându-mă din obișnuit. Grație repetării la infinit a celor șase zile ale săptămânii, ghicesc fără greș ziua a șaptea, adică aceea a Duminicii.

---

⁴⁷⁶ Transcriere incertă.

De cum deschid ochii dimineața, simt sărbătoarea în atmosferă, chiar dacă timpul nu e frumos, găsesc calmul și o anumită liniște a zilelor de sărbătoare. Mă mir cum Dumnezeu n-a pus un semn distinctiv acestor zile. Ar fi trebuit ca văzduhul să fie mai înalt, cerul de un albastru unic – albastrul sărbătorilor – și soarele ar fi trebuit să aibă altă strălucire. În zilele astea n-ar fi trebuit să fie nici furtună, nici polei, nici trăsnete, nici viscole. Un calm suveran și atotstăpânitor. Pământenii ar fi trebuit să fie cruțați în aceste zile de tot ce le-ar putea întuneca viața. O pace generală. O adevărată sărbătoare a sufletelor și a vieții. Așa cum sunt intercalate în seria zilelor de muncă, devenite ele însele zile de muncă, și au pierdut toată esența lor sărbătorească.

Doar Biserica se străduiește să le mai mențină vechea lor semnificație și vechea lor măreție. De acest An Nou am primit un singur dar: cel mai scump mie și cel mai delicat, acela care nu mă uită niciodată, care-mi leagă an de an viața cu trecutul. Și această suavă, dar traică legătură cu eurile mele, care au murit rând pe rând, mă conving că mai există unul din ele, acela de azi. Acest unic și parfumat dar este o creangă de liliac alb, pe care mi-o aduce de ani de zile Florinelul meu, de ziua Anului Nou. Din cauza preocupărilor mele de boală, uitasem de minunata ofrandă care-mi deschide porțile Anului Nou. Surpriza a fost cu atât mai plăcută și emoția cu atât mai puternică. Am plâns și, luând creanga în mână, mi-am mângâiat cu ea obrazul și i-am atins ușor cu buzele micuțele și fragedele flori albe. Era ca un sol de primăvară blândă, într-un vis de groază și de chin. Dumnezeule! Răsplătește pe copilul meu pentru toată bucuria cu care mi-a inundat sufletul în această zi a speranțelor amăgitoare. A fost pentru mine singura certitudine, singura realitate.

Miercuri, 2 – Joi, 3 – Vineri, 4 – Sâmbătă, 5 ianuarie.

Primele zile ale anului. Bune, clemente, fără viscol, fără geruri aspre. Mai mult, zile de început de primăvară. Nimic nou. Cei mari se dezinteresează complet de mine și de starea în care mă aflu. Ce să fac? Să rog pe Dumnezeu să mor mai curând? Ca să aibă remușcări? Dar tot n-ar avea. Atunci la ce bun? Ar fi o răzbunare cu pierderea vieții, care ar fi și inutilă și stupidă. Să vedem până unde o să putem rezista.

Dacă ar citi cineva caietul acesta, n-ar putea să creadă că l-am scris fiind așa de grav bolnavă și că mă zbat atât de mult pentru a-mi asigura zi de zi traiul. Acum mai avem vreo 2-3 luni de răgaz. Ni le-a oferit vânzarea mantoului meu de astrahan și a vulpii argintii. Lucrurile acestea care-mi îmbrăcaseră corpul meu, care-mi înconjurase gâtul cu căldura lor blândă și mătăsoasă, au murit pentru mine. Altcineva, o străină, care nu cunoaște valoarea materială și mai ales cea sentimentală a lucrurilor, le va purta de aici înainte, cu indiferență și cu îngâmfare. Le va îmbrăca și le va dezbrăca brutal și le va arunca prin toate colțurile camerei, când se va întoarce acasă. Nu va mai avea de ele grija aceea afectuoasă pe care o aveam eu pentru ele, podoabele dragi, care așa de frumos îmi completau personalitatea. Am plâns multe nopți după ele, așa cum am plâns după toate lucrurile de care am fost nevoită să mă despart. Acum ochii nu mai au lacrimi, numai sufletul mai plânge din când în când. Dar pe el nu-l vede nimeni, ca să se bucure sau să mă plângă. Și una, și alta egal de umilitoare pentru mine.

Duminică, 6 ianuarie.

Botezul Domnului. Boboteaza, cum ne-am obișnuit s-o numim din moși-strămoși, noi, românii. Ziua asta de mare sărbătoare (de două ori sărbătoare, fiind și duminică și

Bobotează) a fost cât se poate de frumoasă. A ținut să dezmință că ea ar fi cea mai geroasă zi a anului. A fost soare, senin, frig, dar nu ger.

Am fost la biserică. E curios cum pașii mă poartă, fără prea mult efort și fără multă oboseală, când mă duc la biserică. Mai rău obosesc când mă duc la Cabinetul dentar, care e mult mai aproape de mine decât biserica. Se vede că-mi ajută Dumnezeu să ajung în casa lui odihnită și liniștită. Era foarte multă lume azi la biserică. O mare de oameni și în biserică, și în curtea bisericii, când a ieșit cu sfințirea apei. Am auzit că la toate bisericile din Capitală au fost tot atât de mulți credincioși. Credița nu este o modă, este o stare de suflet. M-am întors acasă, purtând un mare calm și multă seninătate în mine.

Am avut astă noapte același vis, pe care-l visez la răstimpuri destul de depărtate. Iar trebuia să plec grăbită undeva și nu reușeam să mă îmbrac și să-mi fac valizele. Astă noapte trebuia să plec la ora 4, aveam și biletele luate: două. Unul nu știu pentru cine era. Rugam pe toți din jurul meu să-mi facă bagajele, dar nimeni nu mă ajuta. La urmă, am rugat pe Serafima (care e moartă din 1944) să-mi facă ea bagajele, dar și ea ședea în fața unui sertar deschis al scrinului, și nu punea nimic în valiză. Am început să mă încălț, dar ghetele erau murdare și, chiar după ce le-am curățat, nu puteam să bag șiretele prin găuri. M-am hotărât atunci să trimit prin cineva biletele înapoi, să mi le schimbe la un tren de seară. Biletele erau ca biletele de spectacol, nu ca cele de tren. Ciudățeniile ale visului!... M-a deșteptat Maria, care a intrat cu zgomot, să facă focul. M-am trezit foarte obosită. Trăisem într-o mare grabă și într-o mare tensiune în vis.

Visul acesta s-ar putea tălmăci astfel. Nu plec imediat din lumea asta, plec cu o mică întârziere. În loc să plec la 4, plec seara. Bineînțeles că ceasurile din vis n-au aceeași durată ca cele reale. Serafima mă iubește tot atât de mult ca atunci când era vie. N-a vrut să-mi facă bagajul ca să plec dintre ai mei. I-a fost milă de mine. Era așa de mică, aplecată deasupra sertarelor! Abia o formă puțintică, îmbrăcată în negru, care ședea nemișcată. Buna și draga mea Serafină! Atâta bun a avut visul acesta: te-am văzut pe tine. De-aș ști că te întâlnesc acolo sus și pe tine și pe toți ai mei, plecarea de aici nu mi-ar fi așa de grea!

Luni, 7 ianuarie. Sft. Ioan.

Pe vremuri, ziua mamei și a tatii. Mare sărbătoare și bucurie în casă. Vizite, lăutari și mese domnești. Azi, o zi ca toate celelalte. Numai ceva mai frig. Mult trebuie să țin la viață, dacă nu m-a scos încă din firi ritmul monoton al zilelor, toate la fel. Și încă, mulțumesc lui Dumnezeu că n-are cine știe ce (...) ⁴⁷⁷ înfricoșătoare, cine știe ce evenimente ireparabile. Când sunt amenințată de cine știe ce lovitură, abia atunci văd cât de clementă era pentru mine monotonia zilelor.

Mai bună e ziua de azi, care a ieșit ca o cobe din șir și mi-a adus vestea că Mitică e grav bolnav. Mă obișnuisem să-l cred nemuritor pe acest singur frate al meu. De când aveam 28 de ani, am rămas numai cu el și am supraviețuit amândoi atât părinților, cât și iubitei noastre surioare. Am mers amândoi în viață, trecând și prin necazuri și prin bucurii, eu timp de 71 de ani, iar el, 66 de ani. N-am trăit laolaltă, dar știam că existăm. Că suntem doi rămași din cei cinci ai familiei noastre. Ceilalți trei fuseseră secerăți în plină tinerețe. Noi am rezistat. Pentru ce? Ca să ne împlinim ursita. A mea, pot să zic, strălucită. A lui, foarte grea. Când sus, când jos. Mai mult jos, decât sus. A îndurat, mai ales în ultimii ani, de când și noi am pierdut tot ce aveam, tot felul de mizerii și de umilințe. A venit la mine

---

⁴⁷⁷ Cuvânt ilizibil.

mai zilele trecute. Era cu desăvârșire distrus. Nu mai putea nici să vorbească. Căzuse în ajun pe drum. I-am dat iar ce am putut. Ieri i-am trimis medicamente. Azi a venit Traian să-mi spună că el e tare rău. I-am trimis 500 de lei și câte ceva de ale mâncării. Din nenorocire, nu pot face mare lucru. Bani pe care i-am luat pe mantou sunt pe sfârșite. Și mă întreb cu groază, ce vom face pe urmă? Nici de la Comitetul pentru artă, nici de la piesă, niciun răspuns. Cred că nu mai e nici o ieșire, decât să mor. Și tăticu e prăpădit. Se scoală dimineața cu o mare greutate care-i apasă pieptul. Ce-ar fi mai așteptând oare, de mai zăbovim pe acest pământ? Ori, ca și în vis, nu reușim să ne facem bagajele?..

Și astă-noapte am avut un vis rău. Părea că eram îmbrăcată într-o rochie neagră de dantelă foarte elegantă. Dar prin străveziul dantelei se zăreau combinezonul alb și o cămașă lungă, tot albă. Cum era foarte disgrățios, am început să caut într-o valiză (iar valiza!) și am găsit un combinezon negru, de mousseline soie⁴⁷⁸, dublat cu o mătase tot neagră. M-am sculat foarte rău impresionată. Al cui doliu? Al meu propriu, sau al lui bietul frate-meu?

Ce e ciudat, e că eu nu țin minte aproape niciodată visele. Sau, poate nici nu visez. E o raritate când îmi amintesc de un vis. De ce aceste două nopți la rând, am visat aproape același vis și le-am ținut minte? De-ar fi vorba de plecarea mea, nu de a altcuiva sau ai mei! Plecarea mea mi-ar fi mult, mult mai ușoară. Dar, s-ar putea să nu fie vorba de nicio plecare. „Vise de noapte!” cum zicea buna mea mamă. „Vin și se duc cu noaptea!” Dar boala lui frate-meu nu e vis, e cea mai aspră realitate!

Am stat mult singură azi după amiază. Tăticu a ieșit să mai ia aer. Spunea că poate se va duce la un cinematograful. Ce bine ar face! Să mai uite puțin de asprimea vieții. E așa de greu și de obositor să îngrijești de un bolnav! Și mai ales, timp de un an și două luni! Cum o fi mai având răbdare să mă suporte?! De când mi-am recăpătat oarecum folosința piciorului, caut să-i fiu cât mai mult de ajutor și să-i mai reduc sarcina. Sunt totuși atâtea lucruri de făcut și toate, plictisitor, cronometric și mereu, aceleași. Acum, dacă vine, trebuie să prepare pentru gustarea de seară. Nu e lucru mare: un lapte de fiert, un ceai, o supă de încălzit sau uneori o legumă... Astea însă cer multă oboseală din partea mea, om de peste 70 de ani. Drumul între bucătărie și cămară, așezarea pe tavă a celor trebuitoare pentru masă, șederea în bucătărie în frig și singură, în timp ce se încălzește laptele sau ceea ce mâncăm. În lipsa lui din cameră, las pusă masa, aduc din baie tot ce trebuie pentru noapte, fac patul pe jumătate: n-am puterea să strâng cuvertura și să aduc plăpumile. Pun dulceața pentru noapte și aduc apă din baie.

După masă, începe pregătirea mea pentru somn. Desigur, mă dezbrac singură. El mă fricționează cu spirt, îmi pune comprese pe abdomen, mă ajută să-mi îmbrac cămașa și halatul, mă descălță și în vreme ce eu îmi fricționez picioarele de sus până jos, el îmi freacă tălpile cu mâinile lui calde, ca să mi le încălzească. Bunule tătic! Cum mi te-a trimis Dumnezeu în cale? Și cât sunt de fericită că te am! Ce m-aș face fără tine? La ce căldură s-ar mai încălzi sufletul meu tot atât de bolnav ca și corpul?! De n-ai fi tu!... Dar, de n-ai fi tu, n-aș fi nici eu!...

Intru în noapte. Nopțile astea cu insomnii, cu treziri dese și cu readormiri târzii, cu dureri, și cu veșnica groază că dimineața mă voi scula cu picioarele sau cu mâna complet țepene. Simt cum scleroza capătă teren încetul cu încetul, până ce mă va cuprinde cu totul. Rog pe Dumnezeu din tot sufletul să mă ia înainte de a ajunge o adevărată ruină umană. Să mă ferească Dumnezeu de decăderea totală!...

---

⁴⁷⁸ Material textil de mătase transparentă, fluidă (*fr.*).

Dimineața începe același plicticos tam-tam al vieții. Tăticu se scoală, trece în baie, se îmbracă și se duce la bucătărie să pregătească de cafea. Eu intru în baie. E ghețarie. Nu se face niciodată focul. Economisim lemnele să ne ajungă pentru dormitoare. Îmi îngheață și-mi înțepenește mâna bolnavă. Tăticu îmi spune să mă spăl în cameră. Protestez că mi-e incomod, deși, în realitate, nu vreau să-i mai sporesc numărul treburilor. Tot el ar trebui să aducă ce-mi trebuie. Așa că am să rabd, până ce nu voi mai putea. Fiecare trebuie să-și poarte singur crucea. Destul ajutor îmi dă el, ca să-mi ușureze povara crucii mele!

După cafea, toaleta, destul de sumară, dar totuși foarte obositoare pentru mine! Totul făcut pe un tempo încetinit. Afară la prânz, masa, siesta, nesfârșite discuții și uneori vizite. Afară iar seară, noaptea și roata se învârteste mereu, mereu, la fel. Tăticu, mai ocupat decât mine: cumpărăturile, alimentele, cursele, cămara și mici treburi prin bucătărie până la prânz.

Asta e viața! Mulțumesc lui Dumnezeu că e și așa! Ar putea să fie de milioane de ori mai rea. Ar putea să fie plină de spini și de mărăcini, în care ne-am înghimpa și ne-am săngera toată ziua! Așadar, să tac și să zic: „Domnul fie lăudat!”

Seara e încă cea mai plăcută parte a zilei. Sau mai bine zis, noaptea. E lumină, e cald, e intim și tăinuit. Întinericul de afară mă izolează și mă apasă. După ce trec grelele clipe dinaintea adormirii – când nu știu cum mă voi scula dimineața, dacă mi se va mai răpi vreun membru în timpul nopții – mi se închid pleoapele și intru în somn, în uitare.

Marți, 8 ianuarie. Sft. Domnica.

Azi era ziua mătușii mele, Maica Domnica de la M-rea Zamfira. Doamne! Au fost oare odată oamenii aceștia, care azi nu mai sunt și care-și prăznuiau zilele onomastice și trăiau și acționau ca și noi?! Atâta uitare s-a așternut peste ei și atâtea întinderi de spații ne despart, că e natural să mă îndoiesc uneori de existența lor și să-i consider ca pe niște personaje de roman sau de teatru. Cu cât trece timpul, se accentuează impresia că nu le-am cunoscut în realitate, ci din cărți. Aceeași soartă o voi avea și eu și toți care azi ne mișcăm, vorbim și suferim infinit mai mult decât ne bucurăm.

Aseară, o ființă, cea mai dragă mie, mi-a desvăluit taina pe care atâția ani a ținut-o ascunsă în sufletul ei, taină care mi-a zguduit din temelii clădirea mincinoasă a vieții mele de până acum. Soțul meu, pe care credeam că avusesem timpul să-l cunosc timp de 46 de ani de conviețuire, într-un moment de totală delăsare sufletească mi-a făcut o mărturisire, care m-a înghețat. Ședeam întinsă în pat, la locul meu obișnuit de când am căzut bolnavă, iar el pe scaun lângă sobă, în fața mea. Era foarte trist și abătut și pe măsură ce vorbea, figura lua o expresie impresionant dramatică.

Cam astea mi le-a spus în esență, tovarășul meu de viață, cu care-mi împletisem viața clipă de clipă timp de 46 de ani, fără ca să-i cunosc țelul vieții lui, sau mai bine zis, visul lui de viață. De la vârsta de 17 ani, când a intrat la Banca Națională, a urmărit un singur scop: să muncească fără răgaz ca să-și agonisească atât cât să poată pleca într-o țară caldă, pe țărml unei mări. Fusese grav bolnav în copilărie, rămăsese și cu toracele în formă de carenă, de pe urma unei căzături de pe casă și era destul de slab și de puținel la trup. Cum doctorii lăsaseră să se înțeleagă că nu va avea o viață prea lungă, a început să muncească de la 17 ani, ca să-și ajungă mai curând scopul: să se odihnească într-o țară caldă, pe țărml unei mări. Mediteranean prin origine, voia să-și sfârșească zilele în preajma acestei mări. Dumnezeu l-a ajutat. Fiind cinstit, capabil și extrem de muncitor, a ajuns să strângă o avere care i-ar fi dat puțința să-și îndeplinească visul, chiar dacă nu i-ar fi ajuns complet, ar fi muncit acolo, unde nu i-ar mai fi crăpat mădularele de gerul barbar al țării noastre. A uitat să plece și aceasta este

jalea lui imensă, care-i sfășie sufletul. Între timp, s-a însurat, și-a creat o familie, a avut copii și îndatoririle de familie l-au prins în păienjenişul lor, ca un păianjen uriaș. Când voia să plece, se găsea un motiv puternic care-l oprea să-și expună planul și să-l execute. Încă în anul 1944, un prieten al lui, mai puțin sentimental și mai curajos, l-a conjurat să vândă tot și să plece. N-a făcut-o nici atunci, când încă nu era prea târziu. Era obosit, viața îi rosese sănătatea și elanul și îi era greu să ia hotărâri care cereau o completă detașare de toți și de toate. Se temea ca nu cumva eu să nu primesc să părăsesc țara asta, care mi-era atât de dragă, de care mă legau atâtea amintiri, să nu regret situația pe care mi-o creasem în lumea intelectuală de aici și să refuz de a mă despărți de copii. Și atunci, obosit și aproape total indiferent, nu mi-a spus nimic și a rămas aici, să ducem împreună una din cele mai mizerabile bătrâneți, pe care n-o merita după 50 de ani de muncă continuă. A venit stabilizarea, am pierdut tot, și noi și copiii, și acum trăim din lucrurile pe care le vindem, atât cât vom mai avea ce vinde. După asta, dezastrul, catastrofa!... Și acesta este rezultatul unei întregi vieți de muncă, de cinste și de corectitudine! Halal de așa dreptate socială!

În seara aceasta liniștită de ianuarie, un om, cel mai scump mie, ședea în fața mea și fără să incrimineze pe nimeni, depăna jalnica litanie a unei vieți pe care a trăit-o ca un robot, ca un condamnat, și din care va ieși în curând cu tot amarul și cu toată desnădejdea de a nu-și fi realizat visul, dacă ar fi putut s-o facă. Acesta este chinuitorul lui regret: de a fi putut să-și îndeplinească visul și de a nu fi făcut-o. „Și acum e prea târziu, încheie el jalnica plângere. Viața a trecut pe lângă mine, fără ca măcar să bag de seamă”.

Cu ochii mari deschiși, înghețasem în fața lui. Omul acesta, lângă care am trăit zi de zi și căruia m-am străduit din toate puterile să-i creez o atmosferă plăcută și să-i înalț numele, nu-și trăise viața. Trăise o viață străină, pe care n-o dorise, care nu-i convenea și care-l strânsese ca un veșmânt prea strâmt. Și omul acesta nu mai avea – ca și mine – decât o mică frântură de viață de trăit. Și și-o pierduse pe a lui, aceea care-i convenise⁴⁷⁹ pentru totdeauna, cu neputință de regăsit. Am simțit atunci toată oroarea acestei ireparabile greșeli și toată cruzimea celui mai adevărat adevăr: că calea (*sic!*) vieții e singura fără întoarcere.

Eram distrusă, năucită, zăpăcită! Părea că întreg pământul se răsturnase peste mine și eu nu mai eram eu. Se întâmplase ceva îngrozitor! Și poate și eu eram vinovată de acest lucru îngrozitor. Poate că și eu – fără să știu și fără să vreau – contribuiseam la acest dezastru al unei vieți. Mă asaltară atâtea remușcări, încât credeam că am să mă sparg în țândări. Și ar fi fost un mare bine pentru mine în clipa aceea de totală pierdere de busolă, când parcă rătăceam prin spații necunoscute, purtată de vânturi turbate.

N-am putut să îngân decât o singură frază, mai mult un scâncet, un plâns mâhnit:

– De ce nu mi-ai spus?

– Aveai lumea ta, notorietatea ta, situația ta, și m-am gândit că ți-ar fi fost greu să te despărți de ele!

Dumnezeule mare! Ce rău m-a cunoscut! Aș fi dat imensa strălucire a soarelui, nu acea palidă a mea situație, ca să-i pun măcar un strop de fericire în viață. Nu ne-am desvăluit gândurile, ne-am menajat reciproc ca doi străini bine crescuți și acum stăm amândoi și plângem inutil pe groapa încă deschisă a unei vieți pe care am pierdut-o din vina noastră. Noi, și în special scumpul meu tată, nu și-a trăit viața lui, ci una străină. Eu, cel puțin, am avut satisfacții destule, și asta grație situației independente pe care mi-a creat-o el. El n-a avut nici satisfacții, nici libertate. A muncit ca un rob. Și acum la încheierea acestei

---

⁴⁷⁹ Transcriere incertă.

vieți, când își face bilanțul, vede ce i-a dat această obositoare existență: o femeie bolnavă, pe care o poartă ca o ghiulea de ocnaș, mizerie, slăbiciune, boală și osânda de a-și istovi slabele lui puteri în muncă brută, muncă pe care altă dată o făcea personalul de serviciu și care-i macină sănătatea lui fizică și morală. Am fost oare oarbă, sau criminală?

Miercuri 9 – joi 10 – vineri 11 – sâmbătă, 12 ianuarie.

În noaptea de luni spre marți n-am dormit decât două ore spre dimineață. Vedeam mereu înaintea mea rana sângerândă a sufletului bun și mare, lângă care am trăit fără să-i ghicesc singurul lui dor.

Gândurile mă certau atât de tare și-mi ciocăneau atât de puternic mintea, încât credeam că am să înnebunesc. Bună terapeutică pentru capul și corpul meu destul de lovite! Nu e însă destul de mare ca să plătească inconștiența și criminala mea orbire.

Dimineața nu îndrăzneam să mă uit în ochii atât de senini și de frumoși ai lui tăticu. Era același de totdeauna: bun, blând și afișând o bună dispoziție, care acum nu putea să mă mai înșele. Ce grea o să fie viața mea de aici înainte, cu povara pe care mi-a pus-o spovedania lui pe suflet! Trebuie însă să sufăr. Sunt vinovată! Sunt vinovată de a nu fi căutat să-i ghicesc gândurile, să-l îndrum să-și împlinească visul! Parcă eu n-aș fi fost nespuse de fericită să trăiesc pe țărmul Mediteranei și să nu trăiesc viața de lipsuri și de zbucium pe care o duc aici?...

Dar toate plângerile, toate regretele nu servesc la nimic. Decât numai ca să-mi mai învenez mizerabila mea de viață, care și așa e destul de aspră și de amară!

Deci să mă silesc să-mi gonesc gândurile, ca să nu cad în cea mai mare nenorocire care mi se poate întâmpla: să nu-mi pierd capul! Ar fi cea mai groaznică pierdere, mult mai groaznică decât aceea a vieții. Și de când am capul bolnav, capul meu nu prea stă bine fixat pe umeri, și îmi dau toate silințele ca să-i păstrez un echilibru stabil. Deci, să nu mă joc cu focul! Regretele în fața ireparabilului nu ajută la nimic: sunt literă moartă!

Dumnezeu mi-a trimis azi o foarte plăcută diversiune, care m-a repus oarecum în prezent: a venit dna dr. Drăgănescu și ceva mai târziu și dl. dr. State Drăgănescu. Causerie interesantă, agreabilă, mult (...) ⁴⁸⁰ însuflețit în mare parte de tăticu. Ce bine mi-a părut, văzându-l așa cum era înainte! Și lui, ca și mie, ne trebuie companie inteligentă, ca să redevenim aceea ce eram odată: oameni spirituali și interesați. Altfel, e greu să ieșim din platitudinea ambientă.

Doctorul m-a examinat și m-a găsit în mare progres. O fi și așa! Eu însă văd că abia mă scol de jos și chiar piciorul cel bun refuză să mă servească cum ar trebui! Să cred însă pe doctor! Sunt datoare s-o fac! E somitate în neurologie. Poate că tocmai când mă simt mai rău să vină însănătoșirea! Iluzii! Iluzii! Ce-ar face omenirea fără voi! E frumos însă, că eu știu că mă înșel pe mine însămi, cu voință. Scriu că rămân mereu lucidă! Acea luciditate care mi-a permis să văd clar în viață și în suflete!

Vorbesc în fiecare zi cu tante Margot la telefon. Trebuia să vină azi, marți, la noi, dar n-a putut să vine. În sfârșit, își ia revanșa. Era și timpul. Nici ea n-are mult de așteptat: are 87 de ani! I s-a dat încă o cameră, i se fac reparații și i s-a dat tot ce a cerut. Sunt fericită de fericirea ei! E atât de bucuroasă, ca o mireasă îndrăgostită, înaintea nunții. Își aranjează apartamentul și pe urmă dă o serbare frumoasă. Ține mult să mă duc și eu. Și eu țin să-i văd noua așezare. Îmi place când mă gândesc la careva care mi-e drag, să-i văd și locul unde se află și tot ce-l înconjoară. Tante Margot s-a oferit foarte delicat să-mi plătească

---

⁴⁸⁰ Cuvânt ilizibil.

automobilul. Ce am ajuns! Să-mi plătească Tante Margot vehiculul, cu care să mă duc la ea! Ce decădere! Nu fiindcă mi-l plătește Tante Margot. Fiindcă nu poate să te umilească nimic din ce-ți vine de la o persoană care te iubește și pe care o iubești! Oare eu umileam pe cineva când îi făceam un bine sau un serviciu?!

Doamne! Doamne! Dar totuși cât am decăzut! Mama îmi spunea întotdeauna că Dumnezeu pedepsește pe om prin ceea ce a păcătuit. Pe mine m-a pedepsit pentru mândria mea. Dar nu tot el mi-a dat această mândrie, ca să-mi fie pavază între mine și lume și să-mi dea ținuta demnă pe care am avut-o în viață...

Toate aceste zile am avut mereu vizite și tot agreabile. Joi a venit Catincuța, cea mai dulce și delicioasă fetiță din lume. Mă uimește cu inteligența ei și cu răspunsurile pe care le dă. Am fost nespuse de fericită! Vineri au venit, pe neașteptate, Lucica cu C. Antigona și, după plecarea lor, au venit doctorelul cu Madeleine, care au stat, ca și altă dată, până la 12. Eram foarte obosită, deși mi-a făcut mare plăcere vizita lor. Sâmbăta a venit Cocuța cu vești de la rude. E tot destul de slabă și în situația Dorinei n-a intervenit nimic nou.

Toate aceste zile au fost zile de primăvară. Azi a fost +13°! O adevărată minune pentru ianuarie.

Duminică, 13 ianuarie.

Schimbare bruscă de decor. Când am deschis ochii, era o lumină murdară afară, care m-a făcut să cred că e foarte devreme. În realitate, era 8½! Nu-mi venea să mă dau jos din pat, în această duminică mohorâtă, urâtă și umedă. Dar trebuia! Destul am stat atâtea luni în pat ca bolnavă și mai stau și azi, în toate după amiezile!... A plouat toată ziua aproape, o ploaie mărunță și plicticoasă de toamnă. Nimic sărbătoresc în această zi de duminică!

Valerica mi-a trimis ieri de la Ploiești, un pachet. Ce drăguță e fiica surorii mele, pe care abia a cunoscut-o!

Copiii au ieșit pe seară. Erau invitați la o prietenă. Am fost numai noi singuri acasă: ca doi inutili bătrâni!

Luni, 14 ianuarie.

Tot zi posomorâtă. Lumină murdară. Alternanță de ploaie și umezală. Ziua a trecut ca toate zilele: nici mai rea, nici mai bună. Seara a venit Dorina. Ne-a pus la amândoi ventuze.

Marți, 15 ianuarie.

Temperatura mai rece azi. În schimb, cerul mai mult senin și soare. Dumnezeule! Cât iubesc lumina! Deși azi dimineața, când m-am dat jos din pat, nu m-au ținut picioarele și am căzut (din fericire, pe pat), totuși sunt mai puțin rău dispusă ca ieri. Soarele e marele magician, care transfigurează și sufletele și natura.

Înainte de masă a venit Mitică. Abia a părșit patul și era foarte slăbit.

Pe seară, a venit coana Antigona. M-a bucurat vizita ei, ca-n totdeauna. Causerie caldă, prietenoasă. Prezența acestei mari prietene are o influență liniștitoare asupra mea. Când vorbesc cu ea, nu trebuie să-mi umbresc gândurile și sufletul. Este atotînțelegătoare și mă bizui pe prietenia ei. Semn că are un suflet curat și că a trăit printre intelectuale de rasă și oameni cu suflet. Mi-e tare simpatică. Așa cum îmi este și Lucica, deși simt cum încetul cu încetul se înstrăinează sufletește de mine. Înainte nu lăsa să treacă o zi fără să ne vedem, acum a rărit din ce în ce mai mult vizitele. Nu mai simte nevoia prezenței mele. Semn că

afecția agonizează. E gata să-și dea sfârșitul. Nu-i fac nici o vină. Boala mea și plecările ei din București au răcit frumosul sentiment care ne lega sufletele.

Eu am trecut un prag greu din viață, care m-a situat într-o poziție depărtată de ea, și ca vârstă și ca stare fizică. Deși mintea și inima îmi sunt încă întregi, sunt totuși o jumătate de om. Și invalizii suscită compătimire (deci o neputință de egalizare cu cei valizi) și, în același timp, și un fel de repulsie. Bineînțeles, Lucica nu-și dă seama de toate acestea și crede că e mereu cea dinainte. Eu, însă, care urmăresc orice proces sufletesc până în adâncuri, văd, înțeleg și o absolv.

Atmosfera din jurul unui bolnav, este cât se poate de neplăcută și plicticoasă, chiar când bolnavul nu se plânge și vrea să facă să uite pe cei din jur că nu mai este creatura întregă, pe care a trimis-o D-zeu pe pământ!

Miercuri, 16 ianuarie.

Cer minunat și soare. Este însă frig. Astă noapte a înghețat și la ora 11 ziua era +3°. Se vede, că iarna românească, după ce și-a pierdut drumul, l-a regăsit acum și vine cu pași repezi.

Astă noapte n-am putut dormi până la ora 3. N-a fost o insomnie din acelea cumiști și liniștite. Am avut nervi: îmi tresărea mereu piciorul bolnav și aveam răul acela nedefinit, care mă umple de groază. Dacă-mi vine al doilea spasm?! Dumnezeu! Ai milă de mine!

Joi, 17 ianuarie.

Ziua cea mai frumoasă a săptămânii: a venit Catincuța. Am trăit alături de ea câteva ore delicioase. O iubesc cu tot sufletul, cu toată inima, cu toată mintea. Când o văd, am o senzație ciudată, pe care nu cred s-o pot exprima prin vorbe: parcă mi se oprește respirația și trăsăturile feței mi se contractează într-o grimasă nu prea plăcută la vedere: așa cum se contractează când îți vine să plângi și te reții. Mi-am surprins o dată în oglindă acest chip al meu și mi s-a părut tare urât. Oare o fi plângând inima de bucurie și figura s-o fi contractând sub povara lacrimilor nevăzute?!

[*După cuvântul „mamă”, cel mai cald și mai drag cuvânt pe care-l rostește omul este: „acasă”. A. Vr.*]⁴⁸¹

Ce greu de suportat e bucuria, când vine așa de rar și te-ai dezobișnuit de ea! Ce mare mângâere e pentru sufletul meu – aproape tot atât de bolnav, ca și trupul – când văd cât de mult mă iubește acest copil nevinovat! Cine nu cunoaște prețul dragostei dezinteresate, n-a cunoscut fericirea pe pământ. A trăit degeaba!

Vineri, 18 ianuarie.

Tot timp frumos, senin, soare. La 12 ziua, +8°. Sunt tare mulțumită că n-avem iarnă grea. Și așa am o foarte proastă stare de nervi, ce-ar fi fost dacă ar fi început vânturi de acelea care se vaită prin coșuri și zăpadă care îngheață suflete de parcă le înstrăinează de lume!

Recitesc „*Pe aripile vântului*” de Margaret Mitchell⁴⁸². Ce dezgustătoare canalie e acea Scarlett O’Hara, care nu cunoaște nimic altceva decât goana după bani și dragostea

---

⁴⁸¹ Frază intercalată în text și marcată de autoare.

pentru Ashley. În schimb, ce tipuri ideale: Melanie, Ashley și chiar Rhett Butler, care e cel mai simpatic personaj al romanului.

Înainte de masă a venit Mitzi Berindey. Mi-a făcut mare plăcere. E extrem de simpatică. Își câștigă viața ca violonistă în orchestra cinematografică. Bravo ei! A înțeles că rostul vieții e munca. Ziua a trecut încet, bună și liniștită ca o zi de post.

Sâmbătă, 19 ianuarie.

Tot vreme frumoasă, primăvăratecă. Poate că n-o să mai avem iarnă. Înainte de dejun, a venit C. Antigona, care a stat până la 1½. Causerie intimă, prietenoasă, noi două, cu taticu și cu Florica. Prima jumătate a zilei a trecut foarte agreabil. A doua jumătate am trecut-o numai cu taticu: interminabilele pasențe, masa frugală și apoi ritualul culcării, destul de obositor pentru amândoi. Fricțiunea pe jumătatea bolnavă a corpului, spirt pe abdomen, fricțiune pe picior, pe ceafă, pe frunte, pe mână și în sfârșit, culcarea. Ce fericită sunt când mă văd întinsă în pat, obosită, dar scăpată de orice osteneală. Toate lucrurile mărunte le face mai întotdeauna taticu. Adică tot ce e necesar pentru noapte. Câteodată îl mai ajut și eu.

[Unitatea de loc pentru Shakespeare o constituie lumea întreagă, unitatea de timp este eternitatea și unitatea de acțiune e întreaga omenire. Heinrich Heine]⁴⁸³

Duminică, 20 ianuarie.

Ce repede trec zilele! Parcă ieri a fost ultima duminică. Această desfășurare amețitoare a zilelor de pe mosorul vremii, îmi trezește în minte o imagine foarte apropiată de realitate: parcă trece prin fața mea un tren fulger, ale cărui vagoane cu geamuri opace, gonesc, unele după altele, cu o iuțală nebunească. Eu rămân mereu pe loc, amețită de goana din fața mea, cu ochii și gura căscată, aproape fără respirație, așteptând o cât de mica oprire. Dar nu există nici gară pe drumul zilelor. Plecate din infinitul trecutului, aleargă nebune spre infinitul viitorului, mânate de blestemul nemilos al timpului. Caut să le identific, să mi le fixez în minte, dar e cu neputință. Doar din când în când, fiind în ochi fugara sclipire mută a geamurilor și în urechi fășăitul goanei neîntrerupte. Nimeni nu poate opri trenul, care poartă în veșnicie cadavrele a miliarde de vieți. Și așa repede trece totul când ești bătrân!

Fiecare zi care trece ne fură câte o părticică de sănătate și putere și ne scurtează destul de scurtul nostru viitor. Zile frumoase, zile urâte, zile fericite, zile nenorocite, zile bune, zile rele. Ce rău îmi pare că vă pierd!

Luni, 21 ianuarie.

Zi tot călduță, dar cerul acoperit. De dimineață a venit Mitică, tot slab ca un sfânt! A spus că în seara asta, sau cel mai târziu mâine, are să ningă. Ce curios! Nu prea sunt semne, dar atmosfera s-a cam răcit. Către prânz, a venit Antigona. S-a suit în pat, lângă mine și am stat de vorbă până la 1½. În cursul acestei săptămâni, pleacă cu Lucica la Bacău, pentru vreo două luni. Lucica e trimisă să pună în scenă la teatrul de acolo „Căsătoria” de Gogol, care e tradusă de ea. O să-mi lipsească foarte mult C. Antigona. Când eram mai

⁴⁸² Margaret Mitchell (1900-1949), scriitoare și jurnalistă americană, unicul său roman *Pe aripile vântului* (1936) a cunoscut un succes mondial.

⁴⁸³ Frază intercalată în text și marcată de autoare.

plicitisită, mai deprimată, îi auzeam vocea la intrare. Venea cu atâta prietenie și voie bună, că mă dispunea imediat. Ce rău îmi pare că pleacă!

*Fecioara Maria la amiază*⁴⁸⁴

de Paul Claudel

Amiaza, biserica-i deschisă. Trebuie să intru.

Prea Sfântă Fecioară, nu vin să mă rog
N-am nici o durere
N-am nimic a-ți cere
N-am ce-Ți dărui
De ce stărui...
Am venit aci
Pentru a Te privi
Nimic alt nu doresc
Vreau doar să Te privesc
Să te privesc
Lacrimi de fericire plângând...
De toate uitând
Având un singur gând:
Că eu fiul tău sunt
Și tu ești lângă mine.
Numai pentru o clipă să am acest noroc
Măcar acum când toate se opresc în loc
-amiaza-
Clipa binecuvântată,
Să fiu aici, lângă Tine, Fecioară Prea Curată,
Făr' un cuvânt, doar să privesc
Fața ta cea luminată,
Fără grai, dar cu inima descătușată
De orice gând, în voie lăsată
Să cânte în limba ei.
Ca pasărea ce-și cântă aleanul în crâng
Și ale cărei triluri se frâng
Și se împletesc
Atât de firesc
În armonii fluide
și nemeșteșugite
Pentru că ești frumoasă!
Femeea în grația lui Dumnezeu reîntoarsă

---

⁴⁸⁴ Nu este precizat nicăieri în manuscris dacă traducerea aparține Aidei Vrioni sau altei persoane. Cum nu am identificat vreo ediție de traduceri din Paul Claudel în limba română până la data scrierii textului memorialistic în care a fost intercalată poezia, respectiv 1951, editorul consideră plauzibilă ipoteza că este o traducere a Aidei Vrioni, care ar fi citit textul lui Claudel într-o ediție franceză.

Fără de păcat, cu trup neîntinat
Așa cum o plăsmuise creatorul înainte de păcat
Ființa în frățezimea cinstei celui dintâi
Și în splendoarea desăvârșirii celei de pe urmă,
Neatinsă, negrăit de curată
De-a pururi nevinovată
Fecioară, Născătoare de Dumnezeu
Care porți la sânul tău
Pe Isus Christos
Strigăt de adevăr, voios
Și de iubire
Singura nădejde în Tine
Singurul fruct de dumnezeire...
Pentru că ești „Femea”
Întruchiparea iubirii din trecut
Și a Paradisului pierdut...
Prin tine, în sfârșit, pe veci regăsit,
A cărei privire de dragoste plină
Sădește în inimi lumină
Și deschide larg zăgazuri ferecate
lacrimilor fierbinți, încătușate, în nopți de trudă adunate.
Pentru că m-ai salvat de la moarte,
Pentru că ai scăpat țara de la peire
Pentru că asupra ei și a mea cu iubire
s-au oprit o clipă toate gândurile tale vii
și dorința ta fierbinte de a ne izbăvi.
Pentru că în ceasul cel din urmă
Când totul părea că se curmă
Că totul în țândări s-a năruit,
atunci privirea Ta ne-ai dăruit, ne-ai mântuit
Pentru că din mila Ta totul acum reînvie,
Pentru că, o data mai mult, mi-ai smuls țara din robie
Pentru că suntem la amiazi
Pentru că am ajuns să trăim ziua de azi
Pentru că ești și vei fi aici unde sunt și eu
Tu, veci de veci, mereu.
Numai pentru că ești Fecioara Maria cu ochii triști
Care ne-ai mântuit din atâtea restriști
Numai pentru că exiști
Și avem fericirea să te iubim,
Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu
Ție, îți mulțumim!

Marți, 22 ianuarie.

Temperatură scăzută, dar n-a nins încă, după cum proroocise Mitică. Azi a venit Tante Margot. Mi-a făcut mare, mare plăcere. Mi-a amintit de toți anii pe care așa de

frumos i-am trăit împreună, chiar dacă nu în aceeași casă, dar mereu cu gândurile înfrățite. Bucuria caldă cu care ne revedem mi-arată că sentimentul nostru de sinceră și curată prietenie n-a slăbit și că va dăinui până la moarte. Admir foarte mult pe această femeie excepțională, care la 87 de ani păstrează încă o inteligență năucitoare și o frăgezime de suflet rar întâlnită. Dacă mi s-ar cere să zugrăvesc în câteva cuvinte pe Tante Margot, aș spune: un creier excepțional aninat la un suflet de copil.

Este fericită peste măsură că are, în sfârșit, un mic apartament de două camere.

Se bucură nevinovat și din plin, candidă⁴⁸⁵ ca un copil. Fericită ființă! Ce reconfort pentru depresivi ca mine! I-am citit câteva zile din acel caiet și a fost entuziasmată. Entuziasmată de valoarea lucrărilor în sine și de faptul că mintea mea gândește tot atât de adânc și de original ca înainte.

– Matale nu ești bolnavă, Aiduța, din moment ce ți-ai păstrat intactă limpezimea și originalitatea gândirii, mi-a spus ea, bucuroasă ca și cum aș fi fost copilul ei.

De altfel, această bună și comprehensivă Tante Margot mi-a admirat din totdeauna scrisul. Fiindcă și ea, ca și mine, nu cunoaște invidia. Se vede că de aceea prietenia noastră e atât de strânsă! Este bazată pe înțelegere reciprocă și pe cunoașterea justă a dăruirilor noastre firești. După plecarea lui Tante Margot, am rămas tristă ca un copil pe care-l duci la școală, după o vacanță frumoasă!

Miercuri, 23 ianuarie.

A nins astă noapte. E ger. La ora 11, era -2° . Cel mai mare frig din anul acesta. Înainte de dejun, au venit pe rând, Mitică și Izu. Florica a stat mult în camera noastră. Mi-a făcut mare plăcere. Ne simțim așa de singuri, când suntem numai noi doi! Nu știm ce să facem cu timpul și cum să-l ocupăm cu ceva. Tăticu a avut de făcut curse după amiază. Am rămas de tot singură.

Dumnezeule mare! Cât sunt de slabă și fără de apărare în fața bolii, care mă macină zi de zi! Acum 2-3 ore am scris rândurile de pe verso, fără să presimt de fel lovitura pe care se prepara să mi-o dea boala. Seara, la $8\frac{1}{2}$, când m-am sculat de la masă – o masă destul de ușoară – mi s-a înțepenit ceafa, vertebrele, venele gâtului cu (...) ⁴⁸⁶ și greutate care treceau parcă prin tot capul și se spărgeau în dosul frunții. O senzație oribilă și un rău nedefinit! M-a prins spaima. Am crezut că voi muri. O nouă criză. Am luat medicamente și m-am simțit mai bine. Când m-am culcat, s-a repetat răul. Din nou am luat calmante și aspirină și, pe la ora 2, am adormit. Tot timpul m-am rugat lui Dumnezeu să mă ia pe mine întregă la el, decât să mă lase aici și să-mi ia numai mintea. Am adormit cu frică. Nu știam dacă mă mai scol din somn și cum mă mai scol. În toată această frică, era și un pic de curiozitate. Idioată și ridicolă curiozitate!

Joi, 24 ianuarie.

M-am sculat tot eu, la fel cu cea de ieri. Chiar ceva mai bine. Mi-a ascultat Dumnezeu rugăciunea. Până la prânz am fost liniștită. După prânz, mi s-a repetat răul. Desigur, m-am speriat iar. Mă întreb, acum când scriu, la ce-or fi servind atâtea sperieturi? Nu trebuie să mor odată? Ce dacă mă sperii sau nu, câștig ceva? Nu tot mor? Mi se acordă

---

⁴⁸⁵ Transcriere nesigură.

⁴⁸⁶ Cuvânt indescifrabil.

nemurirea, sau măcar o păsuire? Hotărât, nu! Atunci la ce bun? Ce să-mi mai tulbur creierul degeaba? Sărman muritor! Ce frică ți-e de ursita ta, moartea!

Pe seară, au venit Antigona cu Lucica și cu Horia. Vizită de rămas bun, pleacă sâmbătă la Bacău, pentru două luni. Horia a fost delicios. M-a mișcat până la lacrimi. A avut față de mine atitudinea pe care ar fi avut-o față de mama sa și aceeași afectuoasă milă.

Seara a venit un specialist și mi-a pus ventuze cu sânge. Le-am suportat cam cu greutate. Nervii mi-au fost puși la încercare. M-am simțit mai bine după plecarea lui.

Mare neliniște în lume din cauza măsurilor luate de guvern. S-au închis toate magazinele, absolut toate. Comunicatul spunea că pentru facerea inventarului în vederea reducerii prețurilor! Lumea însă urlă că se face stabilizarea. O nouă epocă de crâncene măsuri.

E atât de grea viața! Oare de ce mi-e așa de frică de moarte, când ea m-ar scăpa de osânda asta de viață?

Vineri, 25 ianuarie.

M-am sculat mult mai limpede la cap astăzi. Mi-a făcut bine sângele care mi l-a luat. Dar, bineînțeles, nu pot să-mi dau din puținul meu sânge în fiecare zi. De altfel, limpezirea n-a ținut multă vreme. A trebuit să întrerup (...) ⁴⁸⁷. Începuse să mi se înțepenească iar venele gâtului și ceafa.

După ce m-am liniștit puțin, am încercat să fac o pacientă, dar s-a produs același fenomen. Am renunțat. De aici înainte, trebuie să mă mulțumesc numai cu simple notări de fapte, fără nici un fel de speculații, așa zise filozofice. Mă voi obișnui și cu asta.

Astă noapte a nins iar puțin. Pe seară, mare bucurie: a venit dna dr. Drăgănescu. Am uitat de boală. Radiază în jurul ei atâta voie bună, atâta seninătate și crează un echilibru molipsitor, care calmează și reconfortează. Mă simțeam complet sănătoasă. Parcă niciodată nu fusesem bolnavă. Ce binefăcătoare influență are această nouă prietenă asupra mea! Chiar și asupra interiorului. E atâta lumină în cameră cât stă ea! După ce pleacă, parcă se întunecă și camera și sufletul meu!

Sâmbătă, 26 ianuarie.

Soare, frumos, calduț, deși către ziua a plouat. Atmosferă neliniștită la noi în casă și peste tot. Se zice că mâine se depreciază moneta. Bietul meu mantou și biata mea vulpe, le-am vândut să le pierd, și pe ele și banii. De ce vor fi vrând aceștia de la putere să ne facă să murim de foame? Dintr-un inexplicabil sadism, sau dintr-o cruzime care n-are nici un motiv?

Ce rău le-am făcut? Am trăit noi mai bine decât trăiesc ei azi? Hotărât, nu! Erau pe atunci lefurile pe care le primesc azi puternicii zilei? Nici vorbă de așa ceva! Și din puținul pe care-l aveam, ajutam pe cei în nevoie, care se adresau nouă. Acum, ei nu că ne ajută, dar sărăcesc pe toată lumea. Oare acesta este comunismul pe care l-am visat eu? Comunismul lui Marx, lui André Gide, lui Romain Rolland, lui Panait Istrati, Henri Barbusse și încă atâți oameni care voiau să scape pe om de tirania omului?

A fost frumos comunismul în teorie. În practică, este mizerie și istovire. Păcat! Toată viața am purtat un ideal în suflet și când am crezut că l-am ajuns, mi l-au abolit greșiții interpreți! Teoria nu este practică.

Ziua de azi a fost o zi agitată. Toată lumea neliniștită în privința măsurilor financiare ce va lua guvernul. Eu sunt surprinzător și inexplicabil de indiferentă față de

---

⁴⁸⁷ Cuvânt ilizibil.

această chestiune. E de mirat de la o ființă ca mine, care e pomită să vadă totul în rău și să se aștepte la rău. Oare de la crizele acestea din urmă, capul meu și-o fi schimbat construcția? Mie ziua de azi mi s-a părut foarte luminoasă, poate fiindcă tot soarele de afară îmi intră în cameră și îmi luminează nu numai interiorul camerei, dar și sufletul. Nu numai atât: ziua asta a fost săltăreată. Parcă tot timpul s-a mișcat într-un ritm de sărbă sau chindie. Când le-am spus a lor mei, s-au uitat unii la alții îngrijorați. Or fi crezut că mi s-a cam scrântit mîntea, ceea ce n-ar fi deloc de mirare.

Seara m-a încercat iar, din nou (*sic!*) criza. Dar ușor. În orice caz, nu mai sunt cea de până acum.

Duminică, 27 ianuarie.

Zi splendidă cu soare. Lumea tot amărâtă și neliniștită. Nu știe nimeni nimic. Adică toți știu că vor rămâne mai săraci decât sunt azi. Și sărăcia are mai multe grade!

Copiii au ieșit în oraș. Mi-au spus că era foarte multă lume pe stradă, sperând că vor afla știri. Consternare generală. Seara a venit bomba: noua reformă monetară. Primei i s-a zis stabilizare și a avut loc în august 1947. Atunci a fost prima confiscare a tuturor averilor și aceasta este a doua confiscare a numerarului pe care au reușit să-l mai strângă unii locuitori ai acestei țări, de la 1947 până astăzi. Se face schimb de monetă. Se schimbă oricâte mii ai avea. Pentru prima mie se dau 10 lei; pentru a doua și a treia câte 5 lei și de la a 4-a în sus se dau 2 lei și 50 <bani>! Adică pentru 100 000 lei se dau 375 lei. Și acest rapt public s-a făcut în baza unei legi, elaborată ad-hoc.

O nefericită de femeie bolnavă, având un soț bătrân ca și mine, nu aveam alt mijloc de trai decât pensia de 5300 lei lunar, recompensă a 50 de ani de activitate pe teren cultural și literar. Trebuia dar să vând ce aveam ca să trăim. Acum, în urmă, am vândut mantoul de astrahan și vulpea de gât. Era tot ce aveam ca blănuri. Voiam să ne țină câteva luni și să ne putem duce și pe vară undeva, să-mi îngrijesc sănătatea. Acum suntem săraci ca Iov. Am pierdut și blănurile, și banii! Aparent, nu prea arăt ca să nu sperii pe soțul meu, care a suportat foarte greu lovitura mișelească⁴⁸⁸ ce ni s-a dat. În realitate însă, sunt zdrobită și mă simt foarte rău. Îmi trosnește capul! Mi s-a dat în sfârșit lovitura de grație.

Reforma se zice că e făcută pentru binele populației muncitoare și este adevărat, dacă se vor menține prețurile stabilite acum. S-au redus lefurile și, în aceeași proporție, s-au redus mărfurile de primă necesitate. S-a împărțit fiecare leafă cu 20 și rezultatul însemnează leafa de azi. Ei nu pierd nimic. Mă bucur pentru toți acești salariați, care muncesc cu râvnă și devotament. Ce mă fac eu, care de aici înainte, voi avea 350 lei pe lună? Și ce se vor face toți acei din categoria mea? Și, mai ales, ce vor face aceia care n-au nici această infimă pensie?

Iată atâtea întrebări, care în loc de răspuns, primesc o sălbatică indiferență. Nu e decât o singură scăpare: moartea. Chiar o moarte în masă, ca să scape toți aceia ale căror suferințe au întrecut marginile răbdării și au stins în ei orice dorință de viață. Nu de viață adevărată, ci de acest chin care...⁴⁸⁹

Luni, 28 ianuarie.

Toată lumea discută și comentează bomba care ne-a strivit sufletele. Oamenii sunt uluiți. Pentru 3550 de lei luau 20 de lei (!) și pentru celelalte mii, care le-o fi având, iau

---

⁴⁸⁸ Transcriere incertă.

⁴⁸⁹ Frază nefinalizată în manuscris.

câte 2 lei și 50 de bani. Aceștia sunt cei care vor avea cu ce să mai trăiască câteva zile, după numărul miilor pe care le-au avut, iar nenorociții bătrâni, care trăiau de azi pe mâine, din pomana oamenilor de bine, vor muri în 2-3 zile. Mă întreb cum se vor îngropa această mulțime de cadavre și unde? Va fi ca după o groaznică epidemie: ca după ciumă sau holeră.

Salariații vor primi chenzina a II-a pe ianuarie în bani stabiliți, adică pentru prima mie de lei 10 lei! Toți sunt distruși. Cu ce să se țină pe ei și familiile lor? Mare nenorocire pe capul oamenilor a fost această fericită reformă monetară și reducere de prețuri! Dar poporul nostru, până nu moare literalmente de foame, e fatalist. Îndură, sperând în mai bine. Eu, care sunt și bolnavă și cu capul cam șubred, mă întreb cu ce vom trăi patru oameni, din cei 260 lei ai mei lunar, dacă i-oi mai avea și pe aceia! Doamne, Dumnezeu! Ce bine ar fi să mor!... Dar atunci, ai mei n-ar avea nici acești 260 lei lunar! Trebuie, dar, să mai sufăr încă! Și nu mai am putere! Mă simt așa de rău!

Marți, 29 ianuarie.

O zi întreagă a trebuit să facă Florin, Florica și tătico coadă, ca să schimbe banii, abia la ora 8 seara. S-ar putea scrie o istorie din cele auzite la cozi! Fiecare are părere și toți fac socoteli. Se aude mereu întrebarea: „Asta cât face, dragă, pe banii noștri?” Ca și cum ăștia noi, nu ar fi ai noștri! Același lucru s-a întâmplat și în '47, până ce s-au obișnuit oamenii cu cursul (*sic!*) cel nou. Cei care vor mai trăi, se vor obișnui și acum, moneda asta nouă a cam oprit pe loc viața economică și artistică a țării. Sălile de teatru și de cinematografe sunt goale. Deocamdată, bani nu are absolut nimeni, afară de aceia care or fi schimbat milioane. Și aceea bagă acum banii în alimente. Noi abia am realizat, toți la un loc, 43 de lei! De n-ar veni să ne ceară plata impozitelor, a telefonului (la care vom renunța), a apei și a luminii. Încasatorul luminii n-a venit de două luni! Așa că cine se mai duce la teatru, concerte și cinematografe? Deși e un film nemțesc foarte bun: *Nevestele vesele din Windsor* de Shakespeare, cu muzică de Otto Nicolai⁴⁹⁰. Muzică vioaie, potrivită textului și patru artiști nemți, cu voci minunate, mai ales primadona și tenorul. Dar cine poate să se ducă să-i asculte?!

Seara am fost extrem de obosită!

Miercuri, 30 ianuarie.

Sfinții Trei Ierarhi. Nu mai știe nimeni de ei. M-am sculat cu acea grozavă durere de cap, care mă tot vizitează de când am avut criza de săptămâna trecută. Poate că s-a apropiat sfârșitul! Azi s-au făcut cumpărăturile de alimente necesare pentru casă și am rămas cu mai puțin de 10 lei. Cum vom trăi oare?

În schimb, Dumnezeu are grijă de noi: afară e o vreme dumnezeiască. M-am plimbat 20 de minute pe terasă, ca primăvara. Măcar atât să avem și noi! Să nu moară oamenii de ger! Și ce bine că natura nu e în mâna oamenilor! Cine știe la ce temperatură scăzută ar stabiliți-o!? Din fericire, că stabilizările nu țin veșnic.

Am auzit că astă seară au și săltat prețurile. Untul, care era 21 de lei azi dimineața, astă seară am auzit că era 27. Dramă!

---

⁴⁹⁰ *Nevestele vesele din Windsor* (titlul original: în germană *Die lustigen Weiber von Windsor*) este un film de operă est-german, realizat în 1950 de regizorul Georg Wildhagen, după opera omonimă a lui Otto Nicolai, protagoniști fiind actorii Sonja Ziemann, Camilla Spira, Paul Esser, Claus Holm.

Joi, 31 ianuarie.

Zi bună, pentru că a venit Catinca. Am fost foarte fericită. Dar se vede că nu-mi mai este dat să mă bucur de nimic. Pe seară, fetița s-a simțit rău. M-am speriat grozav. Mi se rupea inima când vedeam trupușorul ei mititel încovoiat sub durerile din pânțele. Când a plecat acasă și m-a sărutat, buzulițele ei ardeau ca focul. Păzește-mi, Doamne, pe fetița asta, care mi-e mai dragă ca ochii mei din cap.

După plecarea Catincai, m-am simțit foarte obosită și deprimată. Abia mai susțineam conversația cu Georgette Botez, care venise să mă vadă. Chipul mi-era complet desfigurată. De ce nu mi-o fi dat și mie să mai am câte o bucurie?! Puținii bani pe care i-am luat la schimb s-au dus, și aconto pe pensie nu s-a dat. A trebuit să trimit pe fetița bolnavă, parte din drum cu autobuzul și parte pe jos. Mă doare în suflet de mila ei! Ce rău am ajuns cu toții! Încă era mai bine săptămâna trecută! Deci, ne merge din ce în ce mai bine?!

Azi e o săptămână de când au venit Antigona și Lucica, să-și ia rămas bun. A venit și Horia. Nu mă văzuse de înainte de a mă îmbolnăvi. Eram în pat, iar el pe prag, cu spatele la toaletă și cu fața la mine. După ce s-a uitat lung la mine, cu ochii încărcăți de milă și de afecție, s-a sculat, a venit lângă mine, s-a aplecat asupra mea și mi-a șoptit la ureche: „Niciodată nu v-am văzut așa de frumoasă cum sunteți astăzi!” Ieșirea lui era atât de neașteptată, că am rămas fără cuvânt. Încercam un sentiment ciudat: de jenă, amestecat cu surpriză. Am făcut un gest cu mâna, ca și cum m-aș fi apărat de o învinuire. Cum pot eu să fiu frumoasă la vârsta mea și bolnavă. E drept că dacă sunt înconjurată de oameni care-mi sunt dragi, sau chiar numai simpatici, ochii și figura îmi capătă o luminozitate, care poate trece drept frumusețe. Este o transfigurare datorată ambianței. Horia a stat un moment în picioare lângă patul meu și mi-a zis, ca un copil când vrea să convingă pe cineva de adevărul spuselor lui: „Știi, e adevărat ce v-am spus. Vă cunosc de doi ani și niciodată nu v-am văzut așa ca azi!” A trecut la locul lui, tot ca un copil cuminte, iar eu, ca să-mi dau o conțință, am început să râd și am îndreptat conversația pe un plan general.

La plecare, a venit iar lângă patul meu și mi-a sărutat mâna. Ca întotdeauna, mâna mea bolnavă era înghețată. Simțind răceala, mi-a luat ambele mâini în ale lui, care erau calde și bune, mi le-a încălzit și mi le-a sărutat de câteva ori. Mișcăta peste măsură de gestul lui și de căldura și dragostea cu care mă privea, i-am tras capul spre mine și l-am sărutat pe frunte, ca și cum ar fi fost copilul meu. Până să mă dezmeticesc, m-a sărutat pe obraz. Am rămas iar un moment cu totul surprinsă, în timp ce el, în picioare, lângă patul meu, îmi spunea: „Sunt întotdeauna la dispoziție Dumneavoastră, pentru tot ce-ți dori!” Poate însă așa de puțin! Elanul lui de căldură și atașamentul față de mine era însă așa de puternic – deși neprevăzut chiar și pentru el. Și simțea nevoie să se exteriorizeze prin vorbe, prin promisiuni, care să nu rupă legătura abia născută dintre noi. M-am gândit mult după plecarea lui, ce a fost asta. Eu, celebrul scafandru sufletesc – cum m-a numit un filozof al nostru după ce a citit „*Și zilele grăesc*”, n-am putut să găsesc explicația. Era un sentiment. Era un sentiment absolut nou, neîntâlnit încă până atunci. Un sentiment de o esență specială și foarte complicat, care trezește în suflet senzații tot atât de speciale și complicate. Nu era nici dragoste de copil, nici de soț, nici de amant (poate de logodnic care nu-ți va fi niciodată soț). Nu era nici prietenie, nici devotament, nici atașament, nici un fel de exteriorizare a unui sentiment precis, cunoscut. Erau poate toate la un loc, sau nu era niciunul. Și atunci era un sentiment cu totul nou, care n-avea nume și care nu fusese încă cunoscut (*sic!*) de nici un muritor. Un sentiment care mi-a pus în suflet duioșie, căldură, regrete și o adâncă tristețe. Ca orice fericire, pe care n-ai avut norocul s-o trăiești și care te-a atins numai în

zbor cu aripa ei diafană. Să nu fie oare acesta, sentimentul acela pe care francezii îl numesc așa de dulce și de muzical: „*tendresse*”⁴⁹¹?

Vineri, 1 februarie.

Zi frumoasă. Ce bine că nu s-a schimbat vremea! Mi-era teamă să nu ne aducă februarie vreă surpriză. Dar totuși trebuia să am un necaz: fetița e bolnavă în pat. Are amigdalită. Pare însă că nu e o formă prea gravă. Sau, poate, Viorica mă minte, ca să nu mă sperii. Ce pot face? Doar să rog pe Dumnezeu să-i trimită cât mai repede sănătatea.

Azi a venit părintele Vască cu (*sic!*) botezul. Mi-a adus și mi-a lăsat în casă o atmosferă de împăciuire și de calm. Îmi fac foarte bine vizitele acestui doctor al sufletelor!

Sâmbătă, 2 februarie.

Întâmpinarea Domnului. Tot vreme frumoasă în această zi de mare sărbătoare.

Scenă penibilă în casă pentru un lucru de nimic. Mi-a făcut foarte rău! Iar mi s-a încordat ceafa și vâna gâtului, care merge în sus pe sub urechea stângă. Înainte de a mi se face rău anul trecut, aveam aceeași senzație, dar la vâna dreaptă. De nu mi-ar lua Dumnezeu acum și partea rămasă validă. Ce e mai rău, e că simt ceva ciudat în cap. Nu e nici amețeală, nici greutate, nici întunecare. E ceva flou⁴⁹², mai puțin decât șovăielnic. Ceva care se răsfrânge puțin și în priviri. Trebuie să fixez bine ochii pe un obiect, când vreau să-l văd clar. Ce frică mi-e să nu mă îmbolnăvesc mai rău de cum sunt! Am impresia că sunt un teren neapărat, lăsat în bătaia tuturor vânturilor și tuturor primejdiilor și pe care năvălitoarea boală îl cucerește bucată cu bucată. Văd cum înaintează, pas cu pas, și nu pot face nimic ca s-o opresc. Oh! Groaza de a-ți vedea trupul murind, încetul cu încetul, trupul tău întreg și viu, care ascultă de toate poruncile tale, care te-a servit cu credință ani de zile și pe care tu n-ai fost în stare să-l aperi și l-ai lăsat nimicirii!

Eu, care atât de mult doream și rugam pe Dumnezeu să mă fac bine, acum nu mai doresc decât un singur lucru: să-mi lase Dumnezeu capul limpede și întreg până în clipa din urmă. Să nu mi se întunece luminoasa mea inteligență și să-mi trăiesc ultimele mele zile pe pământ ca un vierme. Pe urmă, am ambiția să mă prezint în fața lui D-zeu cu același cap, cu care a avut bunăvoința să mă înzestreze, când m-a trimis pe pământ. Capul acela, despre care buna mea măicuță zicea când eram mică – surprinsă de o înțelepciune și judecată care nu erau de vârsta mea – că a mai servit la un trup. Teoria reîncarnării, pe care credința ei nu-i permitea s-o accepte. Spunea însă aceasta de câte ori mă amestecam în chestii serioase, mai presus de înțelegerea mea, în care părerile mele erau juste și logice. Și ca să nu mă mândresc, o spunea pe un ton de glumă, amestecat cu mulțumire sufletească. Era mândră de mine. Și eu, mai târziu, când m-am cunoscut și când am putut să compar, am fost mândră de mine. Mândrie pe care am purtat-o toată viața ca pe un blazon de noblețe și căreia îi datorez frumoasa mea ținută de viață.

Duminică, 3 februarie.

Schimbare bruscă de decor. Nimic din atmosfera sărbătorească. Zi tristă și mohorâtă. A plouat toată noaptea. Atmosfera e umedă ca un imens burete îmbibat în apă. Liniște tristă. Din pat, văd grădinița noastră uscată. Pe scările de la terasă, o singură plantă

---

⁴⁹¹ Tandrette (*fr.*).

⁴⁹² Estompat (*fr.*).

verde: chevrefeuille. Are frunzele verzi din vara trecută și zeci de frunzulițe mici, răsărite acum. A fost așa de bună această lună a lui ianuarie!...

Dincolo de grădină, ochii mi se opresc pe blocul alb al Securității, cu ferestrele pustii astăzi. E o atmosferă bolnăvicioasă, încordată cu tristeți și sfâșietoare melancolie.

N-avem bani. Nu mi s-a dat nici un acot din mizerabila aia de pensie. Cu ce-or fi vrând puternicii zilei să se hrănească milioanele de oameni ai acestei țări? Nu toți sunt funcționari și muncitori. Ce să facă restul? Aceasta este generoasa ideologie la care m-am închinat o viață întreagă? Denaturată punere în practică! Prăvăliile s-au golit de alimentele cele mai necesare și chiar aceia care au luat avansuri nu mai au ce cumpăra azi. E adevărat că există încă în cantități însemnate: biscuiți, ciocolată, poate și portocale și lămâi? Dar cine poate să le cumpere? Brânza de oi, care este alimentul de căpetenie al muncitorului, nu există. Toată lumea e îngrozită să nu avem în curând foamete. Azi mi-a spus lăptarul că nu-i mai dă voie să vină la oraș cu lapte. Dacă nu ni se mai aduce nimic de la țară, suntem pierduți!

Mă uit spre fereastra căptușită cu umezeală și tristețe. Tresar. Între geamuri, câteva violete își scot capul timide, dintr-un mic vas de flori. O undă de căldură și duioșie îmi înviorează sufletul. E darul prieteniei. În ele, citesc o parte din tinerețea mea și un devotament și delicatețe de cavalier din Evul Mediu, din epoca Renașterii și din magnifica epocă a Regilor Franței. Ce minunat zbor prin trecut și ce jalnică regăsire în această atmosferă tristă și umedă, în această lume, în care politețea este un viciu, iar civilizația o crimă.

Toată ziua a curs plictiseală din văzduh și s-a așternut în straturi groase peste sufletele oamenilor. Atât de groase, că nimeni nu poate s-o scuture de pe ele.

După ce s-a înnoptat, a venit Marioara dr. Marinescu. Mi-a făcut mare plăcere, așa cum îmi face de câte ori o văd.

Luni, 4 februarie.

Vreme vânăta, posomorâtă, atmosferă la fel. Ieri curgea din văzduh plictiseală, azi curg fulgi de zăpadă. E mai mult un joc, decât o ninsoare adevărată.

Totuși e trist și murdar. Peisaj de iarnă noroioasă.

Aseară n-am mai luat papaverină și luminal, fiindcă nu mai am decât o doză. Din cauza asta, iar au început insomniile. M-am trezit la 3 și n-am mai putut adormi până la 5½, când am luat o luminaletă. *Triste existence que celle je mène!*⁴⁹³ O mică scânteie de lumină: violetele dintre geamuri.

Tăticu a scos banii de la CEC. Banii garantați de stat! 20, 10 și 5 de la 4000 în sus! Frumoasă garanție! Cred că se desființează cecurile. Cred că n-o să se mai găsească niciun tâmpit care să mai depună bani la CEC, deși sunt invitați insistent acei care scot banii să lase o sumă oarecare ca depunere. Toți refuză, fără excepție.

Lui Florin i-au venit două ceasuri la reparat și a primit banii pe alte două reparate. E așa de fericit! Credeam oare că o să cădem atât de jos, ca să ne bucurăm de echivalentul unei mese sau unui braț de lemn? Și de n-am ajunge și mai rău!

Azi de dimineață am avut un vis ciudat. Dintr-o trăsură neagră, care se oprise la poarta din Aurel Vlaicu, niște oameni coborau un sicriu alb gol. O fi oare sicriul meu? Florica a tălmăcit visul meu, că voi lua bani. Draga de ea! A vrut să nu-mi fac gânduri negre. Parcă eu le fac! Vin ele!

---

⁴⁹³ Ce existență tristă duc! (fr.)

Marți, 5 februarie.

Ninge. Deocamdată tot numai în glumă, fiindcă cerul este luminos, aproape senin. A venit Manu, înainte de dejun. Mi-a adus un foarte bun săpun de toaletă. E foarte gentil. Eu nu mă simt bine deloc, obosită și o proastă stare morală și nervoasă. Parcă mă pândește ceva rău de tot. O nouă criză sau însăși moartea? Din fericire, e vreme bună. Acum, la ora 2, când scriu rândurile astea, a ieșit soarele. Toată camera mi-e scaldată în lumină.

Zilele astea am recitit trei cărți frumoase: *Dominique* de Eugénie Fromentin⁴⁹⁴, carte apărută în 1862 și dedicată lui George Sand. *L'Impasse des Cordiers* de W. Deeping⁴⁹⁵ și *Axelle* de Pierre Benoit⁴⁹⁶.

Dominique, deși scrisă acum aproape 100 de ani, își păstrează toată frumusețea ei. E o puritate de sentimente în această carte, care-ți vorbește de acea epocă romantică și te înalță deasupra prozaismului vieții. Minuțioase urmăriri sufletești și admirabile descrieri de natură, pline de poezie și de farmec. Mi-a prilejuit câteva ceasuri de adevărată încântare sufletească.

L'Impasse des Cordiers mi-a plăcut tot atât de mult ca prima oară când am citit-o. Are tipuri admirabile: medicinistul șchiop, batjocorit de colegii lui, este un tip de o voință, o perseverență și o tenacitate rar întâlnite. În cariera⁴⁹⁷ lui, este admirabil secundat și ajutat de Ruth, fată micuță și firavă, care, ajunsă soția lui, îl ajută să-și ia zborul, ajunge nume celebru, așa cum merita și cartea se termină cu salvarea de la moarte a lui Ruth. Subiectul mult asemănător cu cel din *Citadela* lui Cronin.

Axelle este povestea unui prizonier francez, într-un lagăr german. Fiind inginer și știind bine nemțește, este chemat la castel să repare electrica. Acolo cunoaște pe nepoata contelui, Axelle. O dragoste se înfiripează între ei și, deși logodnicul Axellei moare în ultimele zile ale primului război, idila lor n-are nici o urmare, fiindcă Axelle nu vede posibilă o unire între un francez și o prusacă. Carte bine scrisă. Benoit își cunoștea meseria.

Miercuri, 6 februarie.

Iar vreme frumoasă. De dimineață timp mai aspru, mai târziu a fost primăvară. Iar îmi năvălise soarele în cameră și nu lăsase nici un ungher neluminat. Mă simt mai bine când e soare.

Am primit o foarte nostimă scrisoare de la Lucica. Am citit-o cu multă plăcere.

Au început iar să circule tot felul de zvonuri. Bineînțeles, noi nu vrem să le dăm crezare. Prea ar fi arbitrar! Se zice că vor fi evacuați din București câteva categorii din locuitorii orașului! Mă înspăimântă gândul că am putea fi și noi printre aceștia. Dar nu pot să cred. N-am fost nici bestii moșierești, nici capitaliști, nici mari demnitari, nici nimic. Am muncit și eu și tăticu timp de 50 de ani, el la contabilitate și eu cu scrisul și am trăit din leafă, nu din venituri.

Nu s-au dat nici azi avansurile din pensie. Oare cu ce o să trăim? Piețele sunt pustii. Există doar pancarte mari cu prețuri, cartofi și ceapă. „La înainte, mai rău ca

---

⁴⁹⁴ Eugène Fromentin (1820-1876), pictor, scriitor și critic de artă francez.

⁴⁹⁵ George Warwick Deeping (1877-1950), romancier și scenarist englez. A studiat și a practicat medicina timp de un an, a abandonat medicina pentru literatură. A participat la Marele Război, 1914-1918, participând la campania Gallipoli, apoi în Egipt și în Franța. Cel mai cunoscut volum al său a fost *Sorrell și fiul* (1925).

⁴⁹⁶ Pierre Benoit (1886-1962), scriitor francez, membru al Academiei Franceze

⁴⁹⁷ Transcriere incertă.

înainte”, parafrazând titlul unei piese de Pirandello. În fiecare zi îmi cade câte un ciocan pe cap. Mă mir că nu mi se sparg odată creierii, ca să se sfârșească cu (*sic!*) suferințele.

Joi, 7 februarie.

Astăzi nu văd bine ce vreme este afară. Printr-un colț indemn al geamurilor aburite, văd agitându-se frunzele uscate ale zorelelor de pe terasă și un colț de cer vânt. Ciudat! Acum vreo oră, era senin și soare și timpul s-a schimbat brusc. Bate un vânt rece și aspru. Azi nu mă simt bine deloc. Sunt întregă, toate simțurile întregi și totuși e ceva care nu merge cum trebuie. Parcă aș fi în două exemplare: unul cunoscut mie și unul embrionar, care abia acum ia ființă și care nu va fi întreg. Am o senzație de șovăire, de alunecare în gol. Și mi-e frică, mi-e tare frică! Prefer moartea!

Azi vine Catincuța. E o sănătoasă diversiune.

De ce nu mai e soare? Am cu totul altă dispoziție când odaia mi-e inundată cu lumină! Așa e și în viață: întunericul alternează cu lumina. Mai mult întuneric decât lumină.

La 1 mi-a venit bucuria cu cozi: Catincuța. Delicioasă ca întotdeauna. Stau cu ea de vorbă, ca și cum ar fi un om mare. De altfel, judecă ca (*sic!*) un om mare. E o plăcere să stau cu ea de vorbă. A plecat la 7 seară. A condus-o Florinel. Am rămas iar singură cu tristețea gândurilor mele și cu o mare, o nesfârșită oboseală! Nu mă simt bine deloc.

Azi ne-a dat $\frac{1}{4}$ din pensie pe februarie.

Vineri, 8 februarie.

Iar a nins astă noapte. Când m-am trezit la 5, pământul era acoperit cu o mantie albă. Am adormit din nou și nu m-am dat jos din pat decât la ora 10. Atmosfera e vântată și posomorâtă. Lipsesc numai cârdușii de ciori, care înnegreau altă dată văzduhul cu zborul lor greoi și întristau peisajul cu croncănitul lor cobitor și vulgar. Peisajul meu sufletesc e la fel cu cel de dincolo de camera mică și încă suficient de caldă. Tăticu mă îngrijește ca pe un copil. Cum nu s-o fi plictisit, Dumnezeuule?! Dumnezeesc suflet are omul acesta! Merită să mă închin la el!

Sâmbătă, 9 februarie.

Ce bine ar fi ca moartea să fie un somn adânc, populat cu tot felul de vise! Așa cum sunt nopțile pământene. Să te găsești tot în mijlocul ființelor care-ți sunt dragi, adică în mijlocul dublurilor lor, la fel ca în vis. Cele reale ar rămâne pe pământ, să-și trăiască viața pe care tu ai părăsit-o și ar veni complet în visul tău veșnic, atunci când ar părăsi și ele această viață. Până atunci te-ai mulțumi cu dublurile lor, pe care în visul tău etern le-ai crede reale și n-ai suferi prea tare de lipsa lor. Ar fi o frumoasă și acceptabilă formulă a morții.

Am mereu gânduri negre. Mă simt din ce în ce mai rău și n-a mai rămas nici o părticică din corpul meu indemnă.

Astă noapte m-a durut în gât și mă doare și acum de câte ori înghit. Atâta îmi lipsea: o boală de copii! Au început iar proastele stări de suflet din iarna trecută, care mă părăsiseră în timpul verii. Ce bine eram la Călimănești și chiar după Călimănești, comparativ cum sunt acum. Ce înțelepți erau doctorii când îmi spuneau atunci să nu mă mai plâng și să mulțumesc lui Dumnezeu că n-am rămas mai rău! De ce eram atât de stupidă să cred că nu se poate mai rău? Acum, când în fiecare zi cobor câte o treaptă în scara sănătății și în scara lipsurilor de tot felul, îmi dau seama că nici „mai răul” nu are limită.

Nu mai vine nimeni să mă vadă... S-au plictisit toate prietenele mele. Una câte una au dispărut. Au dreptate. Compania unui bolnav nu e prea agreabilă, mai ales când bolnavul nu mai poate face nimic pentru nimeni. Nu trebuie să mă plâng. Trebuia să am înțelepciunea să mă retrag la timp din viață. Am întârziat prea mult. Nu e de mirare, dar, ca lumea să mă considere ca moartă, înainte chiar de a fi murit. Numai tăticu și copiii nu găsesc că mi-am prelungit prea mult șederea în mijlocul lor.

Duminică, 10 februarie.

O vreme rea. Nu mă simt bine de loc. Pe seară, am avut o plăcută diversiune. A venit preotul Vască. Mi-a adus o carte a lui despre vizita ce a făcut-o la Moscova, în suita Patriarhului Nicodim. Ne-a povestit lucruri interesante și instructive. Are o mare ușurință în vorbire și are un frumos mod de a se exprima.

Astă noapte și azi până la prânz a nins binișor. Și-a adus iarna aminte și de fericita noastră țară! Putea să ne uite complet.

După plecarea preotului Vască, m-am simțit foarte rău. Așa de rău, că m-am târât cum am putut până în camera copiilor (n-am vrut să sperii pe tăticu) și acolo am căzut pe un fotoliu și am țipat aproape: „Simt că mor!” Florinel a rămas consternat, iar Florica, care nu-și pierde capul, mi-a dat tot felul de medicamente și încetul cu încetul mi-am revenit. Iar mi-a mai acordat un răgaz, cea mai devotată și credincioasă prietenă a mea: moartea!

Luni, 11 – Marți, 12 – Miercuri, 13 – Joi, 14 – Vineri, 15 februarie.

O suită de zile trăite în ton minor. Ritm monoton, acorduri sufletești dureroase și triste de marș funebre. Am fost foarte bolnavă: dureri de cap îngrozitoare, temperatură înaltă (numai ce e înalt mi se potrivește!). Dureri în gât și un insuportabil rău general. Am chemat pe dr. Monda. Mi-a găsit o gripă serioasă localizată la cap, cu complicații la gât: amigdalită și faringită. Câteva zile, am avut dureri și arsuri grozave, când înghițeam. Iar se speriaseră toți din casă. De data asta, eu, mai puțin ca ei, am ajuns la ultima limită a răbdării și izvorul speranțelor mi-a secat complet. M-am plictisit de mine însămi! Cred că aceasta este dovada de netăgăduit a unei detașări totale de tot ce e pământesc. Am avut clipe când doream puternic să cad în moarte. Anume atunci, când cu totul lipsită de puteri și cu capul eliberat de sub tirania gândurilor, mă prindea un fel de somn ciudat, care nu era nici somn, nici viață, în care alunecam cu voluptate și din care aș fi vrut să trec direct în somnul cel veșnic, acela din care nu te mai trezești niciodată.

Dacă Dumnezeu ar avea grijă de mine, n-ar putea să-mi arate mai bine milostenia lui, decât trimițându-mi această veșnică și plăcută revedere în neant!

Săptămâna aceasta a trebuit să decomand toate vizitele anunțate. Puteam să contagiez pe cei care ar fi venit. Mi-a părut rău de dna dr. Drăgănescu, care trebuia să vină miercuri și de Catincuța, care trebuia să vină joi. O săptămână în care nu mi-am văzut fetița mea scumpă!

Azi, vineri, mi-a telefonat vechea și buna mea prietenă Marie dr. Petrescu. Mi-a făcut o surpriză plăcută. Nu m-am așteptat la așa surpriză. Mi-a vorbit de o toaletă a mea (alb cu verde), pe care o purtasem la Sinaia în vara anului 1912! Ce strălucite proiecții în trecut! Păcat că a ținut numai o clipă! I-a vorbit de toaleta asta și de mine, cea de atunci, un vechi admirator al meu din vremea aceea, Nano Livezeanu⁴⁹⁸. Era un băiat tânăr, bun, destul de simpatic, proaspăt venit de la Milano, înconjurat de oarecare faimă. Avea o

---

⁴⁹⁸ Transcriere incertă.

frumoasă voce de bariton. Peste câțiva ani, cânta la opera noastră solo-urile de tenor, cu foarte mare succes. Nu știu de ce băiatul acesta, destul de talentat, n-a mai fost niciodată angajat la operă, cu toate stăruințele lui. Norocul lui a ținut foarte puțin și și-a întors brusc fața de la el. Și-a ratat viața. A urmat un mariaj nefericit, care însă acum îi ajută să trăiască, soția lui fiind în câmpul muncii. El curăță tablouri, înviorându-le tonurile. E și mare cunoscător în pictură. Fire de artist!

Zilele trecute, venind la prietena mea, unde se duce foarte des, și unde vorbește destul de des despre mine, și-a adus aminte de toaleta mea alb cu verde. Am rămas înduioșată, dar și surprinsă. Oare eram așa de bine și făceam atât de mare efect în lume, că nu mă pot uita oamenii nici astăzi?! Ce rău îmi pare că n-am știut să-mi prețuiesc calitățile și să mă bucur eu, cea dintâi, de ele. Vorbesc de calitățile mele de femeie. Când mi se laudă silueta, prestața, distincția, farmecul ce emanam, nici nu auzeam. Nu-mi făcea nici o impresie. Mă născusem cu ele și n-aveam de ce mă mândri cu niște avantaje la care eu nu contribuam cu nimic. Așa cum nu m-am mândrit niciodată cu inteligența, cu vocea, cu scrisul și cu toate calitățile mele intelectuale. Aveam vreun drept a mă mândri, dacă Dumnezeu mă favorizase și mă trimisese cu ele pe pământ, ca să pot înțelege și gusta din plin toată glorioasă frumusețe a lumii?!...

Azi sunt recunoscătoare lui Nano, că m-a trezit puțin din letargia în care sunt căzută. La o harpă cu aproape toate corzile pleznite a mai vibrat una, cu un sunet stins și pierdut. Bineînțeles, n-a avut o rezonanță prea puternică, dar tot a făcut să se agite puțin, apele limpezi și liniștite ale unui trecut, care odată a fost un strălucit prezent.

Ce păcat că nu mi-am dat seama atunci! Regrete vane, de dincolo de adevărata viață. Totul e inutil! Încet cu încet, cu fișe de boală se apropie ultimul ceas. Să-l aștept cu dor, cu liniște și demnitate. Eu, care am fost toată viața o mare fricoasă, să fiu măcar o dată bravă: în fața morții, această necunoscută încărcată de spaime. Bravura se arată nu în toată amploarea obișnuită, ca în experimentele unice care depășesc puterea de îndurare a omului.

Sâmbătă, 16 februarie.

Plouă ca vara. Cerul e întunecat și atmosfera la fel. Planează peste tot tristețe și dezgust de viață. Sunt impregnată de tristețe și golită de orice nădejde. Nu știu cum de mai trăiesc. Și mai ales, de ce mai trăiesc. Nu mai sunt utilă nimănui. Adevărul <este> că fac degeaba umbră pământului. Cât oi mai face oare? Sunt obosită de mine însămi. Singurul care nu e nici obosit, nici plictisit, e taticu. Nu cred să fi existat, de la începutul lumii până acum, un om care să-și fi îngrijit pe soția lui cu mai mult devotament, mai multă abnegație și mai total sacrificiu al sănătății și vieții lui, așa cum mă îngrijește taticu pe mine. A slăbit în așa hal, că umblă puțin încovoiat, iar obrazii îi sunt două găuri și niciodată nu arată o umbră de oboseală, de nerăbdare sau de plictiseală.

Mi-e frică să nu-mi pierd partea mea de fericire din viața viitoare. Ar fi o justă răsplată pentru bogata dăruire sufletească pe care mi-a dat-o și mi-o dă taticu de un an și patru luni, de când sunt bolnavă. El mă face să-mi trăiesc aici partea de fericire care m-ar fi așteptat poate în cer. El, care înlocuiește pentru mine aici pe pământ pe bunul Dumnezeu, singurul capabil de o dragoste și bunătate fără sfârșit.

Dimineața, cum deschide ochii, mă întreabă cum mă simt și-mi urmărește cu priviri neliniștite diversele schimbări ale figurii. Mă silesc, pe cât pot, să-i ascund adevărata mea stare. E greu însă să-l înșel! Vede nu numai cu ochii, ci și cu sufletul, care nu-l înșeală niciodată. Sufletul acela bun și mare, topit de dragoste pentru mine!

Ieri dimineața, mă simțeam mai bine. După amiază, iar a început să mă doară în gât și să am temperatură. Am ajuns să mă revolt împotriva mea însămi, pentru că sunt așa cum sunt. Orice boală, care nu e mortală, urmează un curs ascendent și altul descendent. Bolile însă-și bat joc de mine. Cursul lor este aci ascendent, aci descendent, pe urmă iar ascendent și așa mai departe. Nu se soluționează prin moarte (va fi și asta!) sau prin vindecare completă. Se cuibăresc în scheletul, care-mi mai serv<ește> de trup și nu vor să mai iasă de acolo. Se formează straturi de boli suprapuse! Ciudat exemplar uman! Nu vrea nici măcar să respecte cele mai obișnuite legi, comune tuturor oamenilor!...

Azi, înainte de dejun, am avut două surprize plăcute: mi-a telefonat Adela Drăgănescu și a venit Manu, „Domnul cu flori”, cum așa de poetic l-a anunțat Maria. Mi-a adus violete și ghiocci. Flori de primăvară, de reînviere, de tinerețe! Tăticu le-a pus în locul obișnuit, între geamuri, și cel puțin o săptămână îmi vor bucura ochii. Le am drept în fața mea. Sunt adânc mișcată de duioșia sentimentului ce-mi poartă! Nu s-a dezmințit niciodată!

Duminică, 17 februarie.

Zi tot urâtă. Înainte de dejun, am trecut în camera copiilor, să ascult Concertul orchestrei simfonice. N-am mai prins din splendidul *Concert nr. 4* în „sol major” de Beethoven decât o parte din penultima parte și finalul. Mi-a părut foarte rău că n-am fost anunțată din timp. Orchestra minunat pusă la punct și partea de pian executată admirabil de Lidia Cristian. Foarte bună pianistă, cu o tehnică admirabilă și cu multă înțelegere artistică. M-au frapat notele de sus, căroră le dădea sonoritatea și limpezimea unor clopoței. Insistent aplaudată, a mai cântat, în afară de program, „*Bagatelle*”, tot de Beethoven, o bucată mică, în care a vădit aceleași calități pianistice.

Pe seară, târziu, au venit Dorina cu Cocuța și copilul. Mi-au făcut mare plăcere. M-am simțit însă foarte obosită după plecarea lor. Prea mult zgomot!

Luni, 18 februarie.

O mare surpriză azi: a venit Lucica⁴⁹⁹. În trecere prin București, a venit să stea și cu noi o oră. Nu prea entuziasmată. N-au căldură și mâncare. Stau toată ziua îmbrăcate cu paltoanele. Viața nu e mereu trandafirie. Dimpotrivă! Fiecare medalie are revers.

A nins toată noaptea și toată ziua. S-a așternut un strat destul de gros de zăpadă. Din fericire, nu e ger. În schimb, e zloată. Se umblă cu greu. Nu-mi place deloc acest aspect iernatic în luna februarie. Nu mi-a bine deloc. Acum am dureri în piept și în spate. Te pomenești că fac vreo congestie pulmonară, sau vreo pneumonie. N-ar fi de mirare!

De obicei, mori nu din boala de care te temi, ci din alta, la care nici nu te gândești.

Marți, 19 februarie.

A nins și astăzi noapte. S-a așternut zăpadă, dar moale, se topește numaidecât. Nu e zăpada înghețată a zilelor de iarnă, care scânteie sub picioare. E mai mult noroi și zloată: murdărie peste tot!

Starea sănătății mele staționară. Nici un progres. Junghiul din spate mă mai supără puțin. De câteva luni, se petrece între mine și tăticu o dramă de un tragism sfâșietor, care-mi înveninează viața, prin neputința de a o remedia și de a nu-i mai pricinui lui tăticu un

---

⁴⁹⁹ Lucia Demetrius era plecată la Bacău, să monteze piesa *Căsătoria*, de Gogol, pe care chiar ea o tradusese.

surplus de enervare și de constantă evidență a inferiorității. De câțiva ani, tătucu nu mai aude deloc cu o ureche. Încetul cu încetul, și cealaltă și-a pierdut auzul. Aude foarte greu și numai dacă se uită la gura celui care vorbește. Eu, de câteva luni, ca consecință (*sic!*) a grozavei boli care nu mă mai lasă, am pierdut și glasul și impecabila mea dicțiune, care au atras admirația atâtor generații. Nu zic că am devenit afonă. Nu știu însă de ce, de câțva timp, mi se umple gura de salivă și vorbele nu mai ies destul de clare, parcă se înecă în ea. Iar nu știu din ce cauză, unele consoane le sâsâi, ca pelticii. Acum, cu faringita și amigdalita e și mai rău. Mi-e gâtul uscat, sunt răgușită și vorbele au cu totul altă tonalitate decât înainte.

Deci, un lucru e demonstrat: tătucu nu mai aude și eu nu mai vorbesc clar. Din această cauză, eu trebuie să-i repet fiecare frază, de cel puțin trei ori, până ce o țip, iar el se crispează și se chinuie, ca să mă înțeleagă. Mi-e o milă imensă de el. Gripa aceasta a suprapus o slăbiciune peste o alta deja existentă și sunt într-un hal de istorivire, vecină cu moartea.

Obosesc vorbind. Or, pentru mine este îngrozitor să repet aceleași vorbe de trei-patru ori, când mi-e atât de greu să le rostesc chiar o dată. El își dă seama de chinul meu și eu de al lui, dar nu putem face nimic. Desigur că în asta joacă mare rol și răbdarea noastră, ajunsă la limită și enervarea perpetuă în care trăim. Deci trebuie să suferim amândoi! O nouă suferință, peste toate cele multe pe care le avem.

Seara a avut loc o scenă penibilă. Dintr-un nimic, o ceartă îngrozitoare. Mie îmi luase foc creierul, iar lui îi ieșiseră ochii din cap. Motivul? Pueril, stupid, idiot. Pretext de a-și descărca sufletul de năduful care-l înăbușă. De ce stă Maria până la 12, să facă două camere (Fiindcă-i convine să nu facă nimic decât aceste două cămăruțe! Dar poți să-l faci să înțeleagă când e în furii?). De ce o pun în fiecare zi să întoarcă cele două saltele din patul nostru și să ștergă praful? Și așa mai departe. În fața acestei inconștiente și rele credințe, simt cum mi se rătăcește mîntea, cum se poate să-mi agraveze boala, sau poate chiar să-mi pricinuiască o nouă criză, pentru lucruri atât de neînsemnate, de futele și care nu sunt deloc de resortul lui, nu pot să înțeleg. Singura explicație ar fi aceea pe care am dat-o mai sus! Nevoia de a-și descărca năduful. Și cum el e gentil și chiar timid față de toată lumea, mă găsește pe mine ca țap ispășitor. Omul acesta care mă îngrijește și mă iubește din tot sufletul, care ar fi deznădăjduit să mă piardă, devine de o răutate și o cruzime nu numai inutilă, dar și de o revoltătoare nedreptate. Ce e mai curios, că el este acela care se crede nedreptățit! Mi-a spus că într-o zi o să-l găsesc spânzurat. Dumnezeuule! Am rămas fără cuvânt! Să se spânzure fiindcă Maria e nevoită (!) să ștergă praful în fiecare zi?... În momentele acelea e ca nebun. Se pierde complet! Nu știe ce mai zice și ce mai face. Pe urmă își revine, dar biata mea sănătate mai suferă o spărtură. Asta e viața și nu e nimic de făcut.

Seara, aceleași devotate îngrijiri la culcarea mea, îngrijiri care-mi dau seama că-l obosesc grozav. Vreau să i le ușurez cât de puțin, dar nu mă lasă!

Miercuri, 20 februarie.

„Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iar!”. S-a pus pe iarnă. Cade zăpada cu nemiluita, dar nu e ger. Pe jos, noroi și mocirlă.

O veste proastă azi pentru noi, dar bună pentru Izu și Litta, care ne-au dat-o. Au primit voie să plece în Palestina și peste o săptămână pleacă. Ne pare rău. Îi cunoșteam de vreo 25 de ani și Litta era cea mai bună prietenă a Vioricăi. Ce milă mi-e de Viorica! Rămâne complet singură. La Litta își descărca ea tot greul care-i apăsa bietul ei suflet. La mine, niciodată. Fie că m-a judecat greșit de la începutul începuturilor, fie că-mi ascundea cea mai mare parte din necazurile ei ca să nu mă mâhnească prea tare. Poate acum o să se

întorcă spre mine, care am atâta înțelegere, atâta dragoste și atâta compasiune. Păcat numai, că pe mine n-o să mă aibă prea multă vreme! Cum aş vrea să-i fiu sprijin sufletului ei! Invidiez pe Izu și pe Litta, deși nu aş vrea să fiu în locul lor. Nu mă atrage Palestina. Totuși îmi deșteaptă dorul de alte orizonturi mai clemente. Plecare: vapor, mare, perspective fără limite... Și aici ninge și e așa de urât!

Joi, 21 februarie.

Zi splendidă: soare în atmosferă, în suflete și în casă. Și, în această revărsare de lumină, a venit și micul soare al vieții mele: Catinuța. Cât de mult îmi înfrumusețează fetița asta ultimele zile ale unui mizerabil sfârșit de viață! E așa de drăguță, de dulce, așa de calină, că mi se topește sufletul la apropierea ei! Și afară de asta, inteligentă, cuminte și cu multă judecată. Tot ce spune este gândit. Azi se joacă cu niște nasturi și când am întrebat-o ce face, mi-a spus că se joacă cu nasturi, că și aceasta este o distracție. Atunci am întrebat-o dacă știe ce este distracția. A stat un minut pe gânduri și mi-a răspuns: „O joacă.” Nemulțumită, se vede, ca acest răspuns, s-a mai gândit puțin și mi-a răspuns: „O bucurie.”

Distracția este o bucurie. Nu știu dacă i s-ar fi pus unui om mare întrebarea asta, pe neașteptate, ar fi fost în stare să dea o definiție atât de adecvată și de originală. Când pleacă seara, sunt atât de tristă. Iar pleacă toată bucuria din casă și din suflet și ce brumă de sănătate mai am în șubredul meu trup. Rămân așa de goală sufletește!

Vineri, 22 februarie.

Iar o zi urâtă, posacă. Azi am luat ultimele trei sferturi din pensie. Mă întreb cum o să-mi ajungă 200 lei o lună întreagă, când nu mai avem nici un venit de nicăieri?! De aici trebuie să plătim impozite, apa, electrica, telefon, lemne... și să și mâncăm! Cum vom putea ajunge la un asemenea record?

Ieri, mi-a adus Catinca ghiociei și violete. Vine cu ele la spate și pe urmă mi le arată și mi le înmânează ca un trofeu, însoțit de strigăte de bucurie. Le-a desfăcut buchețele împreună cu Viorica și le-a pus într-un vas cu apă între ferestre, în rând cu florile de la Manu. I-am spus că acolo e sera mea. A amuzat-o grozav mica mea seră, care astăzi nu mai e în bătaia soarelui, ci e rece și tristă.

Dar serile? Serile sunt reci și triste, ca și peștera, pe care au săpat-o boala și necazurile în sufletul meu. Le aștept cu o mare plictiseală. Pregătirile pentru noapte sunt mereu aceleași, plicticoase și obositoare. Înainte de a le începe, obosesc numai gândindu-mă la oboseala care mă așteaptă. Tăticu îmi dă un prețios ajutor și la urmă, când în sfârșit ne întindem în pat, suntem amândoi fără suflare. Sărmani bătrâni! Ce străvechi păcat ispășim noi?! Și până când?

Sâmbătă, 23 februarie.

De dimineață, când am deschis ochii, am văzut din pat geamurile de la Securitate albastre. Se reflecta cerul în sticla lor. Am fost foarte bucuroasă. Altă dispoziție sufletească am când e senin și soare. Oh! Lumina asta pe care o prețuiesc mai presus de orice, cum am să ajung să n-o mai văd niciodată?! Lumina, muzica și toată frumusețea naturii... cum am să mă despart de ele pentru veșnicie?! Cum am să mă despart de ai mei, care-mi sunt atât de dragi? Ce întrebări stupide, care n-au decât un singur răspuns: certitudinea cu care ne naștem că suntem niște simpli muritori pe acest pământ.

Pe seară, a venit Adela dr. Drăgănescu. De câte ori o văd, mi se luminează figura și sufletul. Când pleacă, se lasă o umbră deasă și mă întristez.

Duminică, 24 februarie.

Vreme mai mult bună. Februarie nu-și dezmente legenda: ferecă și desferecă. Duminică goală, plicticoasă. Seara au venit Litta și cu Izu. Litta era radioasă. Îmi vorbea ca de pământul făgăduinței de clipa când s-o vedea pe vapor în largul mării. Liberă! Ce n-aș da să fiu în locul ei! Dar să nu mă duc în Palestina. Ci undeva departe, departe pe o mare fără de sfârșit, de unde să nu mă mai întorc niciodată și de pe care să nu poposesc nicăieri! Ce bine ar fi!

Luni, 25 februarie.

Ieri am auzit la Radio un foarte frumos concert simfonic. George Georgescu a dirijat, între altele, Simfonia a V-a a lui Beethoven. Magistral condusă și executată. Cred că nu s-ar putea ceva mai reușit. Desigur și Radio redă destul de bine. Dar nu sunt în sală, nu trăiesc alături de executanți, nu mă înfrupt din atmosfera suprasaturată de muzică a sălii, de entuziasmul ei, de transfigurarea ei. Emoția artistică mi-este ciuntită când trebuie să ascult muzica prin cutia rezonantă a aparatului de radio.

Marti, 26 februarie.

Vreme mai mult bună decât rea. Sunt posacă, plictisită, mi-e greu și să vorbesc. Am adormit între 11 și 12 dimineața. E ceva stricat în mine. Ceva dereglat, care nu mai merge bine. Am trecut pe lângă o mare spaimă aseară. Un câine turbat s-a repezit pe stradă la Florin și i-a rupt pantalonul. Din fericire, nu i-a atins pielea piciorului. De ce grozăvie a scăpat! Și el și eu! Dumnezeu e bun cu noi. N-am dreptul să mă plâng!

Miercuri, 27 februarie.

Dimineața era frig, la prânz însă tot soarele mi-era în casă. Nu știu de ce nu mă prea simt bine. Dar oare când mă simt eu bine? În sfârșit, am avut azi două vești bune: am primit două scrisori de la Călimănești foarte drăguțe și amabile, una de la Viorica și alta de la tată-său. Și seara am avut o veste minunată: Monica a venit acasă. M-am bucurat atât de mult! Dinainte de a cădea bolnavă, fac rugăciuni pentru ea. Dumnezeu te pedepsește mai întâi pentru păcatele noastre cele multe, dar până la urmă tot ne îndeplinește ruga, dacă nu pierdem credința. Poate că are să mă facă sănătoasă și o să-mi ameliorez și proasta mea stare materială. E atât de bun și de milostiv!

Sunt așa de fericită că mâine vine Catincuța!

Joi, 28 februarie.

Am deschis ochii pe un peisaj de iarnă: cer sumbru și ninsoare. Peisaj atât de asemănător aceluia al sufletului meu! Sunt perfect armonizată. Ca culme (*sic!*), n-a venit nici Catincuța. Și cum o așteptam! Mi-a telefonat Viorica, că (*sic!*) e puțin cam bolnavă și mi-a telefonat și fetița, că o doare în gât când înghite și cască, dar că „va veni negreșit joia viitoare”. Tare m-am întristat! E așa de mult până săptămâna viitoare pentru o viață nesigură ca a mea!

Azi i-am scris Lucicăi: o scrisoare palidă, ca și sufletul meu.

Am primit o veste foarte rea: Mitică a avut un edem pulmonar astă noapte și, dacă nu venea doctorul la 2 noaptea și nu-i scotea sânge, era să moară. N-aș vrea să moară nici

unul din ai mei, înaintea mea. Asta e tot ce rog pe Dumnezeu. S-a dus Florinel să-l vadă și era mai bine. Seara s-a stârnit un vânt grozav și a început să cadă o ninsoare ca în miezul iernii. O! și cât doresc primăvară!

Vineri, 29 februarie.

Februarie a avut o zi mai mult anul acesta. Dimineața ninge. Frig. Spre amiază a ieșit un moment soarele, dar imediat s-a ascuns sub perdeaua de nori cenușii. Vreme omorâtoare de nervi. La ora 8 dimineața a fost -5°. Cred că cel mai mare frig din iarna asta. Am ținut toată ziua foc și tot nu era prea cald. La apus era lumină astă seară. Poate că mâine va fi vreme bună. Numai de n-ar mai fi așa de frig! Nu-mi priește deloc.

Am vorbit cu Catincuța la telefon. Mi-a spus că îi este mai bine. Am fost foarte fericită auzindu-i glasul. Ion mi-a spus că a văzut pe Mitică, azi, pe Calea Victoriei. E curat nebun omul acesta! Ieri noaptea era să moară și acum iese pe așa ger. Are nevoie de bani, sârmanul!

Aici închei acest jurnal și mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să-l termin!

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 56, f. 1-81, manuscris

56. 1952, martie 1 – octombrie 6, București, Călimănești. Jurnalul Aidei Vrioni din zilele 1 martie - 6 octombrie 1952.

1 martie 1952 – 6 oct. 1952

Sâmbătă, 1 martie 1952. Mărțișor! Ce de mărțișoare primeam când eram tânără! Care de care mai frumoase și mai de preț. Am strâns o provizie atât de bogată, încât ani de zile am dăruit din ea tinerelor fete din anturajul meu. O bucurie care nu murea și care se transmitea mai departe. Îmi fac de bilanț al bucuriilor!

Azi, când facem socoteala și la cantitatea de pâine pe care putem s-o cumpărăm zilnic și când bătrânețea și boala m-au scos din rândul oamenilor care se mai pot bucura (or mai fi din aceștia?), nici nu visam să se mai gândească cineva la mine. Totuși, nu sunt complet uitată. Două prietene bune s-au gândit să-mi aducă bucurie în ziua de azi. Desigur, nu mi-au adus mărțișoare, acele mici nimicuri potrivite pentru copii și tineret și care ar fi fost atât de nepotrivite cu ruina umană ce sunt azi și cu situația în care mă găsesc.

Chiar înainte de dejun a venit Georgette Botez, buna mea prietenă dintotdeauna și mi-a adus un borcânel de șerbet de zahăr ars (dulceața mea preferată), legat cu un tradițional fir de mătase alb și roșu și care se leagă (...) ⁵⁰⁰.

Pe seară, a venit Adela dr. Drăgănescu, cu un minunat mănunchi de violete. Florile preferate mie din copilărie, după cum parfumul de violete mi-a fost mulți ani cel mai preferat (*sic!*). Iar emoție până la lacrimi. De altfel, lacrimile-mi curg așa de des azi! Mi-a părut rău că n-am putut sta de vorbă, așa cum obișnuiesc să fac, cu această inteligentă prietenă! De data asta au vorbit mai mult ea cu tătucu. Eu eram extrem de obosită. Obosită

---

⁵⁰⁰ Două rânduri șterse, ilizibile.

până la margine. Înainte de Adela, mai venise în vizită vecina noastră. Vorbește atât de mult și fără nici o pauză, că de câte ori vine mă simt istovită.

De altfel, această senzație de sfârșeală am avut-o și aseară. Mecanismul meu vital – ca să mă exprim astfel – e total dereglat. Se menține doar printr-o minune. Uneori însă e gata să se oprească și atunci, timp de o clipă, trec printr-o stare care nu seamănă cu nici una din lumea asta. E ceva cu totul necunoscut. E ceva cu totul ciudat, tot atât de ciudat ca și mine, cea din clipa aceea. E o spaimă, o mirare, o întrebare mută, o așteptare cu respirația tăiată de groază... și în același timp o grabă, o febrilitate, o goană neputincioasă în gol, o nevoie imperioasă de a fugi, de a te apăra, de a te pune la adăpost... desigur! (...) ⁵⁰¹ Dacă reușești să scapi de ea și să mai rămâi încă aici, pe pământ, te trezești ca dintr-un vis. Te uiți uimit de jur împrejur și numai cu greu te regăsești, scoți un adânc suspin de ușurare și-ți îndoi iar grumajii sub jugul vieții.

Și totuși viața ar putea fi atât de frumoasă, dacă ar fi sănătate, pace și bună învoire între oameni!

Duminică, 2 martie.

Cer senin, soare. Atmosferă azurie ca de sticlă. Ger aspru dimineața și vânt puternic. La ora 2, barometrul arăta +4°, dar părea mai frig decât atât. A telefonat Suzana, că Lala a fost internată în spital, în serviciul d-ului Brukner. Se zice că e cel mai bun internist. O fi fiul celebrului doctor Brukner de pe vremuri? Oare vocația se moștenește?!

A telefonat și Sonia că s-a însănoșit complet. Mi-a părut foarte bine. După cinci luni de spital!... Din ce-a scăpat! E așa de tânără și de drăguță!

Pe seară au venit Victoria și Suzana. Vizita lor m-a dispus mult. N-o văzusem pe Victoria de vreo doi ani. Și doar suntem verișoare primare! E așa de slabă și trecută, ca o babă, deși e mai tânără puțin decât mine. Pe când stam de vorbă cu ele, m-au apucat niște dureri groaznice sus, în regiunea stomacului. Așa dureri groaznice n-am avut decât când am născut. Îmi pierdusem cunoștința, nu mai știam că exist, eram toată o durere groaznică, care (*sic!*) nu mă lăsa nici o clipă. Țipam întruna că mor și nu-mi găseam nici un pic de alinare. Răul a venit trăsător. Și tot trăsător a dispărut, cum mi-a pus comprese cu spirt pe stomac.

Ce-o fi fost asta? Am rămas uluită. Un medic a spus că mari dureri nervoase ⁵⁰² ale plexului solar, iar altul, că s-ar fi putut să fie o criză <de> ficat! Dar, în regiunea aceea și să treacă așa de repede? Cred că așa dureri simte cineva când e otrăvit.

Luni, 3 martie.

Ziua asta de început de săptămână, care de obicei e anostă și nesigură, mi-a adus de data asta o mare bucurie: a venit Lucica. S-a așezat pe scăunelul cel mic de lângă patul meu, ca un copil lângă mama lui bolnavă, și s-a comportat într-adevăr ca un copil față de mama lui. M-a mișcat până la lacrimi. Îmi sărută mâinile și caută să mă calmeze. N-am s-o uit niciodată! Ce mult mă impresionează un gest sufletesc! Am fost toată ziua bine dispusă. Ce puțin îmi trebuie ca să-mi reinvie un strop de speranță!

Seara au venit doctorul cu Madeleine. Doctorelul! Bunul meu prieten de zile bune și zile rele! Mi-a făcut mare plăcere. Au plecat pe la 11½ și, fiindcă mi-am stricat obiceiul, n-am putut adormi până după ora 2.

---

⁵⁰¹ O frază ilizibilă din cauza hârtiei deteriorate.

⁵⁰² Transcriere nesigură.

Marți, 4 martie.

M-am sculat cam obosită azi și cam posomorâtă. Nu m-am odihnit destul. În fiecare dimineață aștept minunea să mă scol sănătoasă și în fiecare dimineață mă prinde descurajarea nerealizării visului! Vremea e posomorâtă, ca și mine! La starea mea proastă a contribuit și telefonul Lucicăi, care n-a plecat aseară la Bacău, fiindcă are o criză de ficat, complicată cu un început de gripă. Am fost foarte mâhnită. Ieri era așa de bine! Oare gesturile frumoase se răsplătesc cu rău?

A venit și dr. Monda de mi-a luat tensiunea. Tot drăguț și amabil ca-ntotdeauna. Am aproape 18 maxima și 10 minima. Tăticu are aproape 16 maxima și 8 minima. Are însă pulsul neregulat și ar trebui să-și facă electrocardiograma. Dar cu ce și unde? Cum nu e pensionar și nu e nici în câmpul muncii, n-are drept la asistență medicală, chiar dacă are 72 de ani și a muncit 50 de ani! Bătrânii sunt cantitate neglijabilă, care ar trebui să se hotărască să moară mai repede!... Bieți bătrâni, care ați tras atâția ani la carul Statului! Acum sunteți buni de aruncat la gunoi. „Goana forțelor⁵⁰³!” Moartea și înlocuirea a mii și mii de generații. Oameni mereu, dar niciodată aceeași!

Miercuri, 5 martie.

Ger nepotrivit cu anotimpul. La ora 8 dimineața, termometrul arăta -6°. Niciodată în iarna asta n-a fost așa de frig. Ger uscat, care s-a resimțit toată ziua. Abia către prânz s-a urcat la +2° și pe urmă a căzut iar. Se vede că iarna, furioasă că de atâtea ori a pierdut trenul și a ajuns cu întârziere în țara noastră, se răzbnună acum cum poate. Aleargă înnebunită de furie prin văzduh și aruncă asupra noastră toată provizia de ger ce i-a mai rămas. Oamenii sunt profund mirați și nemulțumiți. Ei știu că e 5 martie, că arbuștii au dat muguri, că ziua s-a mărit și nu pricep această întoarcere intempestivă a iernii.

Dar de ce să ne mirăm? Parcă mai e ceva cum a fost? Progresul este bazat pe o perpetuă schimbare. Suferă și iarna de legile progresului!

Joi, 6 martie.

Tot frig, tot înnorat. Soarele încearcă să spargă norii, dar nu poate. Văzduhul se luminează palid din când în când și imediat se întuneacă. Alternanțe de lumini estompeate și de umbre. Nu mi-e bine deloc. Ce am? N-aș putea afirma. Cred că nu mai am viață. Îmi lipsește, adică, tocmai aceea ce mi-e absolut necesar. Rămășița de viață care mai agonizează încă în mine îmi prezintă o problemă greu de dezlegat. Mi-e milă de mine și n-aș vrea să mor; pe de altă parte, sufăr atât de mult și sunt atât de dureros de obosită, că aș vrea să mor, ca să se termine odată. Cum să dezleg această problemă?... În niciun chip, fiindcă nu eu decid de viața mea. Atunci la ce bun să mai îmi fac probleme – aruncate pe nisip...

Și totuși! Nu e nicio consolare, dar trebuie să repet: nu mai pot. Nu mai mă simt cu un corp întreg. Sunt toată tăiată în fâșii și fiecare fâșie este o durere, o suferință. Și, în plus, oboseala, oboseala asta care-mi scurtează respirația și care-mi omoară orice putere. Nimic nu mai e bun în mine. Mă întreb mereu, grație cărui miracol mai trăiesc încă?! Azi sunt într-o foarte proastă dispoziție sufletească. Tăticu nu se simte bine. Îl chinuie iar lumbago și are din nou amețeli. Și trebuie să facă mereu treburi peste puțința lui. Toată noaptea a gemut în somn. N-am putut dormi până către ora 3. Poate că Dumnezeu potrivește astfel, ca să trecem odată amândoi în buna lui împărăție.

---

⁵⁰³ Transcriere incertă.

Vineri, 7 martie.

E într-adevăr, dezesperant. A nins aproape toată noaptea și toată dimineața. Și acum, la ora 12, fulguiește rar. Iar s-a așternut un strat grosior de zăpadă, care însă se topește. Iar o să se facă zloată și noroi. Ce de noroi e în țara asta a noastră! Scapi de unul și dai de altul.

Tăticu se simte mai bineșor astăzi. I-am dat aseară o aspirină și buna noastră zănișoară, Florica, i-a făcut o frecție zdravănă. Cât de bună e ființa asta cu noi! Dumnezeu s-o răsplătească!

De la Călimănești, iar n-am mai primit nimic. Se vede că iar nu mai au nevoie de noi! Mă bucurasem așa de mult! Dar bun e Dumnezeu! Azi sunt ceva mai bine cu stomacul și nu mai sunt așa de tristă și întunecată. Ceva mai liniștită. Doamne! Doamne! Dacă m-aș face sănătoasă! Aș îndura totul mai lesne. Nu mai e nicio părticică din corpul meu sănătoasă. Acum a venit rândul dinților. Se clatină și cei puși! Și am un gust rău în gură. Sughiturile au devenit mai frecvente, ce să fie și asta? Stomac, ficat, intestine, proastă digestie? Cine mai poate și?

Am primit o veste de la Fondul Literar, nu pe aceea pe care o așteptam. Dar tot e bună și asta!

Sâmbătă, 8 martie.

Iarnă în plin. Nu mai e joacă, nu mai e glumă. Astă noapte a bătut un vânt atât de puternic, că n-am putut închide ochii decât după ora 6 dimineața, când începuseră să se lumineze ferestrele de la Securitate. Când m-am sculat, toți ai casei nu vorbeau decât de vremea de afară. Ninsese toată noaptea și vântul adusese pe alocuri zăpada aproape până la înălțimea unui om. Oamenii înotau prin zăpadă ca prin valurile unei mări. Pe terasă, vântul aruncase zăpada până la înălțimea ferestrelor dormitorului nostru; iar ușa care dă din hol spre terasă era barată de zăpadă. Atâta zăpadă la 8 martie cred că nu s-a mai pomenit încă. Și ce ger! Geamurile înghețate până sus! E într-adevăr de dezesperat. Ardem lemne ca în toiul iernii și totuși tremurăm de frig. Când se va sfârși și asta?...

De la Călimănești n-am mai primit vreun răspuns. Ciudați mai sunt și oamenii aceștia! Se vede că nu mai au nevoie de necazul⁵⁰⁴ nostru. În orice caz, puteau să răspundă. Era o regulă de cea mai elementară politețe. Dar nici politețea nu crește pe toate drumurile.

Am dormit după prânz vreo două ore. Când m-am sculat, tăticu nu mai era acasă. Ce singură și tristă e casa fără el! Păstrează-mi-l, Doamne! Afară se lasă seara. E ger și atmosfera e vineție. Mă simt așa de străină și părăsită în această ciudată înserare a unei zile de martie, transformată în zi de decembrie sau de ianuarie! E ceasul aproape 7 și e încă lumină afară. Ce nepotrivire între anotimp și toanele acestei ierni nebune, care a venit să se încăuneze la noi în această primă lună de primăvară! Ce rău mă simt fără tăticu! Copiii au plecat și sunt așa de singură, așa de singură! Vino mai repede, tăticule! Sunt ca un copil, care s-a sculat din somn și nu-și mai găsește mama lângă el! Ce ridicol de sentimentală am ajuns!

Duminică, 9 martie.

Sfinții 40 de mucenici. Mucenici de zăpadă. Altădată, în ziua de azi era primăvară în plin. Acum e iarnă și ger, deși azi a apărut soarele. Totul e întors pe dos. Și elementul cosmic și cel social. Termometrul e în scădere: mereu sub zero grade. Ferice de noi! Nu reușim să ne mai încălzim. Boli, necazuri, ger! O plăcere! Azi am scris Lucică și i-am răspuns lui Chiliban.

---

⁵⁰⁴ Transcriere incertă.

Luni, 10 martie. Marți 11 martie. Miercuri 12 martie.

Noaptea, senin cu lună. Ger grozav. Dimineața, termometrul arată -10°. Ceva mai târziu, se mai ridică. Urcă până la +6°. Suntem consternați. Ne uităm cu groază cum se duc lemnele. Tăticu e plictisit, obosit, deprimat. Eu la fel. În plus, boala. Nu mai vine nimeni să-mi aducă o căt de ușoară diversiune. M-a uitat toată lumea. Nu mai pot fi de folos nimănui. De ce ar mai fi căutată compania mea?! Cea mai prețioasă companie rămâne tot aceea a cărților.

Am citit mult în ultimul timp. „*La Cour de Louis XIV*” un *recueil*⁵⁰⁵ de câteva capitole din vastele și bogatele memorii ale ducelui de Saint Simon. Trebuie să fi fost bolnav de ficat ducele ăsta. Prea are multă parcimonie în suflăt. Nimeni nu-i place, în afară de regentul, ducele d’Orleans. Altfel, foarte bine descrie Memoriile și mai ales tipurile le zugrăvește cu o mână de maestru. Rar mi s-a dat să citesc portrete mai concise și în același timp mai reușite.

La très curieuse vie de Law, aventurier honnête homme de Georges Oudard⁵⁰⁶. Foarte interesant descrișă viața marelui financiar de origine scoțiană, cel dintâi care a înființat Banca Franței și care a dat faliment, fiindcă regimul nu l-a înțeles și nu i-a dat sprijinul necesar. El personal și-a pierdut o avere imensă în crahul financiar. Extrem de simpatic acest Law, frumos, inteligent și elegant.

Isus raconté par le Juif errant par Edmond Fleg⁵⁰⁷. O carte minunat scrisă, îmbibată de misticism și poezie. Evanghelia povestită pe locurile pe unde a umblat Isus. Impresionantă prin adevărul istoric și biblic, prin tonul nostalgic al întregii lucrări. Nu cred că vreun creștin să fi iubit vreodată pe Isus Christos cu pasiunea cu care el a iubit acest Juif errant. Am descoperit, cam târziu, un bun scriitor, pe evreul atât de creștin Edmond Fleg și mă felicit că, în sfârșit, l-am descoperit. Îmi pare numai rău că n-am de unde să citesc și celelalte scrieri ale lui. O! Noaptea cu lumini de lună și umbre misterioase ale Ierusalimului și împrejurimilor pe unde Isus și-a purtat pașii și evanghelia! Cum aș vrea să le fi cunoscut!

Le Tourbillon de Jack London⁵⁰⁸. Carte cu moravuri de bar, cu bătăi, cu greve, dar și cu o dragoste, între soții Billy și Saxonne, de o frăgezime, de o delicatețe și în același timp, de o ardoare aproape (...)⁵⁰⁹. Frumoasă și bună carte! Ce păcat că n-am și urmarea: *La Vallée de la Lune*! Grozav aș vrea s-o gășesc. Mare și variat talent acest Jack London! Știe să scrie o carte. Și o scrie așa de ușor, de parcă ar trăi-o în fața ta! Nici un artificiu, nici un effort, ci numai viață, dar viață adevărată, și în special cu oameni cu oameni bogați de tot ce omenscul are mai frumos și mai curat. Asta se cheamă scris! De câte ori citesc sau recitesc pe Jack London, trebuie să mă închin talentului lui și să-i slăvesc memoria.

Pe seară am avut două vizite plăcute: pe Adela și Georgette. Am stat până la 8. Am discutat *chic*-uri⁵¹⁰ interesante. Le-am vorbit despre cărțile pe care le-am citit în zilele astea. După ce au plecat, eram foarte obosită. Rău am ajuns, dacă mă obosesc și cele mai dragi prietene! Am ajuns la concluzia că nu pot primi decât o singură vizită odată. Numai conversația cu o singură persoană nu mă obosește. Nu trebuie să-mi împart mintea și atenția

---

⁵⁰⁵ Culegere (fr.).

⁵⁰⁶ Georges Oudard (1889-1971) scriitor, biograf, ziarist francez.

⁵⁰⁷ Edmond Flegenheimer (Fleg, 1874 -1963), scriitor, romancier, eseist și om de teatru, o mare figură a iudaismului francez a secolului XX.

⁵⁰⁸ Jack London, pseudonimul literar al lui John Griffith Chaney (1876-1916), scriitor și jurnalist american, renumit mai ales prin romanele: *Colț Alb*, *Chemarea străbunilor*.

⁵⁰⁹ Cuvânt indescifrabil.

⁵¹⁰ Transcriere nesigură, cuvânt compus din franțuzescul *chic* și prefixul românesc *-uri*, cu sensul de lucruri elegante, interesante.

în mai multe direcții. Dar, după ce stau atât de singură, cum aş putea renunța la una din prietene, când vine să mă vadă? Cu orice risc, le primesc și mă bucur că nu m-au uitat.

Joi, 13 martie.

Tot cer senin. Ger, dar nu așa de mare ca zilele trecute. A slăbit mult. Zi bună și pentru mine și tăticu. Mi-a telefonat Viorica, de dimineață, că vine cu Catincuța la masă. Eram așa de bucuroasă, că nu-mi venea să cred. Parcă n-auzeam bine. De la 21 februarie, n-a mai venit fetița. Bucuria mi-a luminat și mi-a încălzit sufletul. Nu mai sunt absentă sau posomorâtă și vârată în mine. Sunt omul dinainte, care știa să se bucure.

Ziua a trecut ca un vis frumos, cu Catincuța lângă mine. E așa de inteligentă și n-are nimic superficial în ea. O gânditoare la vârsta de cinci ani. Și de o franchețe care-mi primenește atmosfera. Seara a plecat cu Manina acasă. Parcă mi se desprinde ceva din suflet când pleacă. Și rămân mereu așa de obosită. Constat deci că oboseala mea nu ține de gândire, de simpatie sau de antipatie și persoana care mă vizitează, ci de o imensă sfârșeală interioară. Am dreptate când zic eu că nu mai sunt om, ci o ruină umană. Azi a dus Florica scrisoare la M. Ben.⁵¹¹. Să vedem, dacă va avea vreun rezultat.

Vineri, 14 martie.

S-a posomorât iar cerul. Nu mai este ger, dar nu mai e nici soare! La ora 10 dimineață, era +6°. Spre seară, vremea s-a înăsprit rău și a început un viscol turbat. Totuși, Florica s-a dus la concert, iar Florin la un prieten. Nu-i sperie timpul rău.

Sâmbătă, 15 martie.

Astă noapte n-am dormit până la ora 2. Tot din cauza vântului. Oare frica asta a mea, ridicolă la o anumită vârstă, o să țină până voi intra în mormânt? Probabil, dacă face parte integrantă din firea mea! Ar trebui să mă nasc din nou, alta de cum am fost până acum. Or, minuni din acestea nu se mai fac în epoca atomică! Dezagregare, da, dar nu reconstituire.

Duminică, 16 martie.

Se topește zăpada și curg streșinile. Soarele a spart norii și a ieșit victorios către prânz.

La masă, scenă penibilă în chestia cafelei. M-au enervat îngrozitor. Mi-a înțepenit ceafa și craniul. Nici n-am știut ce-am mâncat. Păcat! După atâtea săptămâni de mâncare puțină și proastă, astăzi avem supă de găină și rasol. Se vede că nu-mi mai este dat să mă bucur și să profit de nimic.

Ieri am primit o scrisoare de la Lucica, care (*sic!*) m-a înduioșat și mi-a încălzit sufletul. Atâta afecție și prietenie a strecurat fetița aceea bună printre rânduri! Mă roagă să mă hrănesc, mă roagă să nu stau imobilizată în pat (de altfel, ce-mi spun și medicii) și îmi făgăduiește, ca unui copil, că la primăvară, va veni să mă ia prin parcuri și chiar la Lacuri! Chiar dacă n-aș putea să fac asta, intenția ei bună mă mișcă și mă reconfortează. E cineva care se gândește la mine și la sănătatea mea, în afară de incomparabilul meu tătic. Privitor la piesa ei, care e pusă în repetiție, îmi scrie că e la curent cu tot ce se întâmplă acolo. Se vede că vanitatea și dorința de slavă sunt mai puternice decât prietenia. Este multă amărăciune în aceste rânduri ale ei, dar o amărăciune de o aleasă calitate, îmbrăcată într-o frumoasă haină literară și într-o și mai frumoasă eleganță sufletească. Vede tot, înțelege tot,

---

⁵¹¹ Probabil Mihai Beniuc, poet, cu funcții în Uniunea Scriitorilor în perioada regimului comunist.

dar absolvă: oamenii sunt mici și nu e în putința noastră să-i facem mari. Ne pare rău că nu îi putem schimba și îi lăsăm așa cum sunt. Prietenia este mai puternică, decât resentimentele. E minunată fetița asta, în toate ale ei. De aceea o prețuiesc atât de mult și mi-e așa de dragă.

Luni, 17 martie.

Ger ca iarna astă-noapte. S-a mai așternut un strat de zăpadă, din fericire nu așa gros. Nu mai scăpăm de iarnă! Și nu mă simt bine deloc!

Marți, 18 martie.

Dimineața tot frig, dar nu așa ca-n zilele trecute. Mai târziu a ieșit soarele și a fost o splendidă zi de primăvară, deși este încă destulă zăpadă prin curte. Am ieșit puțin pe terasă. Era o frumusețe: cald și plăcut, ca în zilele bune de primăvară. Azi m-am sculat foarte prost. Parcă capul (*sic!*) meu era spongios și intrau prin el toate zgomotele. Urlau ce urlau prin cap și pe urmă ieșeau. Cum să spun, parcă capul (*sic!*) vibra, devenise un fel de ecou.

Mi-e așa de frică să nu se întâmple ceva rău prețiosului meu prieten, capul! La orice m-aș fi gândit în viață, afară de eventualitatea de a mă tâmpi, de a deveni proastă! Era ceva ce totul străin de gândurile și de preocupările mele. Se zice că Dumnezeu pedepsește pe om pe unde a păcătuit. Asta ar fi poate valabil pentru mâinile mele, care erau atât de albe și de frumoase, că atrăgeau admirația tuturor. Poate că vreodată am fost mândră de ele și de aceea Dumnezeu mi le-a îmbrăcat acum într-un fel de pergament cu vine umflate și vinete. Numai uneori își mai recapătă vechea lor frumusețe. Pedepsa asta o mai înțeleg, fiindcă din cauza lor am păcătuit poate prin mândrie. Deveniră obiecte de lux.

Dar mintea? De ce să mă pedepsească pentru ea? Sunt vinovată că am avut-o și că o mai am încă? E un păcat a fi inteligentă? Și oare am cerut eu să fiu? Am venit pe lume, de acolo de unde am venit, cu inteligența așa cum au venit mâini, cu picioare și cu toate părțile corpului meu. Făcea parte integrantă dintr-un tot, care eram eu! Pentru ce, dar, să fiu pedepsită și să mi se ia aceea ce mi s-a dat fără să cer? Că am fost bucuroasă și mândră de ea, asta e altceva. Dar tot nu consider că am păcătuit, ca să fiu pedepsită și încă atât de greu. Un om, când face un dar cuiva, nu-l mai ia înapoi. Dar încă Dumnezeu! Ar fi cu putință să ia ce mi-a dat, din clipa când mi-a dat drumul pe pământ?

Nu pot să concep atâta nedreptate. Și Dumnezeu este quintesență de dreptate și bunătate. Deci să nu mă alarmez degeaba.

Marți, 18 martie⁵¹².

Iar cer vânt, iar temperatura scăzută sub zero. E dezesperant! Nu se mai termină odată cu iarna asta, care ne-a escamotat primăvara?! Sunt plictisită și complet deprimată. M-am sculat cu puternice dureri de cap. Din fericire n-a durat mult! Stomacul e mereu rebel. M-am plictisit de moarte!

Ieri s-a petrecut o scenă care m-a emoționat adânc. Venise un prieten să mă vadă. Eram tare tristă și amărâtă. La plecare, mi-a luat ambele mâini și mi-a sărutat pe rând fiecare deget. Voia să pună în acest gest de politețe exagerată toată tandrețea și compasiunea lui. Fără să vreau, a țâșnit din ochii mei o fântână de lacrimi, pe care nu le-am putut opri. I-am făcut un semn cu mâna să plece și am rămas singură, plângând în hohote, cu capul în pernă. Ce

---

⁵¹² Probabil o greșeală, corect ar fi fost: miercuri, 19 martie.

plângeam? Tineretea mea, care mi-a apărut deodată în minte cu o forță cotropitoare? Plângeam pierderea ei, sau pierderea unor sentimente pe care n-am să le mai trăiesc niciodată? Sau am simțit în gestul acesta sentimentul acela de milă, pe care-l au aceia care te-au cunoscut în splendoare, și acum te văd o biată ruină umană, întinsă pe o părticică îngustă a patului, devenit inutil de lat?!

Nu știu ce s-a petrecut cu mine. M-a sfâșiat regretul ascuțit al timpurilor apuse, sau m-a durut rușinea de a fi așa cum sunt azi? Poate că de aceea m-am întors cu spatele spre ușă și i-am făcut semn să plece. Să piară mai repede din ochii lui aceea ce a rămas din eleganta și fermecătoarea femeie de odinioară.

Decăderea fizică e mai îngrozitoare decât moartea.

Joi, 20 martie.

Azi iar soare, dar tot rece. A venit dr. Monda. Drăguț și prietenos ca întotdeauna. Tensiunea a crescut din nou: 19. Mi-a recomandat iar liniște, repaos, să nu mă enervez, să nu mă supăr... și mereu regim. Mi s-au slăbit nervii de tot și nu mai am nici căldură. Pot să zic că (*sic!*) răbdarea mea a ajuns la capătul tuturor răbdărilor. Și cred că cu (*sic!*) asta am spus destul! Cum vorbesc despre mine sau despre starea mea, plâng întruna. Mă judec rău, mă cert. Dar nu pot să mă abțin. Îmi dau seama ce decădere e pentru mândra Aida Vrioni să plângă în fața unui bărbat străin! Și totuși lacrimile curg fără să vreau. Mă prinde jalea când mă gândesc că am ajuns un obiect de milă, sau poate chiar de dezgust. Ce grozavă umilință e bătrânețea și boala!

Vineri, 21 martie.

Frig. Plictiseală. Urât. Pe seară, o agreabilă schimbare de decor: a venit Adela dr. Drăgănescu. Mi-a adus o carte de dr. I. Weinberg. Un bun scriitor, de care nici nu auzisem până acum. Cartea are ca titlu: *Oameni, jertfe, destine*⁵¹³. Vorbește despre navigație de la începuturile ei până în prezent, despre aeronautică⁵¹⁴ și despre eroii care s-au jertfit pentru ele. Foarte interesante, de exemplu, impresiile de călătorie. Stil vioi, colorat și elegant face cartea foarte agreabilă. Deși povestește pe înțelesul tuturor, nu e niciodată plat sau banal. Dimpotrivă, mereu interesant. La urmă, dă lista lucrărilor după care s-a documentat. Sunt o mulțime! Mi-a cam pierit entuziasmul. Nu mai știu care este partea lui de creație proprie. Totuși, cartea nu pierde nimic din valoarea ei, care este indiscutabilă. Este o istorie și o geografie romanțată, care place mult cititorilor. Mi-a citit Adela câteva pagini și restul îl voi citi eu.

Sâmbătă, 22 martie.

Azi a venit dl. Manu, cu o veste care m-a speriat grozav: se spune că serv<iciul> meteorologic s-a fi anunțat că în zilele de 28-30 a.c. va fi un ciclon îngrozitor, cum n-a mai fost niciodată în țară la noi. Un cataclism cosmic. Vestea asta m-a prins într-o oribilă stare de nervi. Toată ziua nu m-am putut gândi la altceva. Nu zic că aș vrea să mor. Dar dacă aș muri de la început, n-ar fi nimic. Mi-e groază însă când mă gândesc să aud vuietul vântului, zgomotul geamurilor sparte, care se ar sări în țandări, sau zgomotul și mai îngrozitor al acoperișurilor zburate de pe case. Simt că înnebunesc când mă gândesc la această scenă de apocalipsă. Sper însă că va fi numai un zvon neîntemeiat, născocit de un nebun!

⁵¹³ Dr. I. Weinberg, *Oameni, destine și jertfe*, cu o prezentare de Gala Galaction, 1947, București.

⁵¹⁴ Transcriere incertă.

Duminică, 23 martie.

Zi de duminică. Goală, singuratică și gânditoare. Pe seară au venit prietenii mei vechi și întotdeauna dragi: d-rii Nina și Mircea Ionașcu. Conversație plăcută, liniștită, amintiri și viață!

Luni, 24 martie – Marți, 25 martie.

Tot nu se încălzește vremea. Azi, marți, era Buna-Vestire. Nici n-am știut până seara, când a venit Dorina. Doamne, cum mi s-au încurcat gândurile! Mi-a făcut mare plăcere vizita Dorinei. Deși e tare amărâtă, totuși numai prin prezența ei înviorează atmosfera camerei. Și are atâta nevoie de învioreare camera unui biet bolnav!

Azi am fost la dr. Monda și la dentistă. Deși sunt numai la câțiva pași de aici, m-am întors foarte obosită.

Miercuri, 26 martie.

M-am sculat de dimineață și m-am dus să-mi ia sânge pentru analiza ureei. Personal aspru și ireverențios. Am avut o ușoară punere la punct. Cred că ar trebui reclamat. Cuvința și buna creștere trebuie oricând, mai ales față de bolnavi.

Între 12 și 4 a fost o vreme admirabilă. Am stat aproape o oră la soare, pe terasă. Pe la 4 a început să se întunece cerul. Seara a început o ploaie torențială, cu puternice descărcări electrice, ca în toiul verii. Iar spaimă, iar tremur, iar deprimare. Iar n-am putut dormi până la ora 2. Sunt furioasă și revoltată: acum trei zile era ger de înghețau apele și acum tună și trăneste, ca și cum ar fi fost zile întregi de zăpușeală grozavă. Nu mai înțeleg nimic. Orice e contra firii mă revoltă și în același timp mă dezorientează și mă sperie. Cine știe ce o mai veni pe capul nostru! Ca plăgile Egiptului!

Joi, 27 martie.

Soare, senin și nor! Vânt cu tendință de creștere. La New York se spune că a fost luni un ciclon (al doilea în două săptămâni), care a omorât 200 de oameni și a rănit 3000! Dumnezeu mare! La fel ca o bombă! Despre ciclonul aceste se zice că ar veni aici. Dar nu vreau și nu pot să cred. Mâine e 28. Vom vedea dacă pronosticurile sunt adevărate. Dacă vom mai avea timp să vedem!

La ora 1, au venit Viorica și Catinca. Mare bucurie. Fetița este din ce în ce mai drăguță, mai cuminte și mai înțeleaptă. Grație ei, toată ziua am avut impresia că plutesc într-o atmosferă de liniște și frumusețe. Uitasem chiar că sunt bolnavă! Când a plecat fetița mea scumpă, s-a lăsat frig și întuneric în cameră și în suflet. Deși cerul se înseninase și apusul era aurit de reflexele soarelui care apusese. Mie așa de drag copilul ăsta! Și ea mă iubește: mă ascultă și face tot ce spun. Când a întrebato azi Florin pe cine iubește mai mult, a răspuns fără pic de ezitare: „Pe haute-maman!”

Copil mic și drag! Cum te-a trimis Dumnezeu, să-mi mângâi boala și bătrânețea! Ce bun ești Tu, Doamne! Și cum să-ți mulțumesc că nu mă pedepsești pentru îndoielile mele și lipsa mea de speranță?

---

⁵¹⁵ Un panseu al Aidei Vrioni.

Vineri, 28 martie.

E ora 1 și n-a venit încă ciclonul!... În schimb, cerul e înnorat complet, e frig și, din când în când, ninge! De dimineață, era +10° și acum este -1°!! Se poate să înceapă viscolul acela turbat despre care se svonise! E o curată nebulie ce se întâmplă în atmosferă, am început să mă sperii. Ce va mai veni oare? Alaltă seară a plouat torențial și a tunat și trăznit ca în mijlocul verii și astăzi este din nou îngheț și tendință spre ger mare. Aceste totale răsturnări în lumea cosmică și socială îmi dau de gândit! Oare spre ce cataclism ne îndreptăm? Pe vremea când pomii erau în floare în alți ani, azi tremurăm de frig în casă. Urâtă și de necrezut poveste! Scriu și citesc ziua la lumina electrică!

Am recitat *La Princesse de Clèves*, un mic roman sau o mare nuvelă de Comtesse de La Fayette⁵¹⁶. O istorioară morală (!) petrecută sub strălucita domnie a lui Henric II, regele Franței, fiul lui Francisc I. Pe vremea când Diane de Poitiers, ducesă de Valentinois, era stăpâna Franței, madame de La Fayette era o persoană foarte morală – morală după semnificația socială a cuvântului – morală pe care o promovează⁵¹⁷ în toate paginile acestei bune istorisiri, dar care face numai victime: morți, nenorociri, suferințe, vieți ratate.

Același lucru se întâmplă în *La Comtesse de Tende*, o altă nuvelă din același volum. Citindu-le, te întrebi dacă adevărata morală, aceea a firii și a omului, nu e mult mai preferabilă, decât aceea arbitrară și convențională a societății, care poate că ferește pe om și-l scutește de minciuni și subterfugii. În orice caz, e mult mai demn. E curios cum Madame de La Fayette a trăit mulți ani în aceeași casă cu bătrânul La Rochefoucault (cu care se zice că a scris cartea) și și-a împăcat foarte bine morala proprie cu morala socială. Bine înțeles, pentru toată lumea, această conviețuire era numai o simplă prietenie. Ceea ce eu sunt întotdeauna dispusă să cred. Ce zicea însă bietul dl. La Fayette, care trăia singur într-un castel, undeva la țară? Probabil că și plecase capul sub sentința destinului!

Azi a venit Georgette, numai până la poartă, și mi-a lăsat *Moïse* de Edmond Fleg. I-am spus că aș vrea să citesc toate cărțile acestui scriitor și, cum ea avea pe aceasta, mi-a adus-o. Aștept cu multă plăcere s-o citesc.

Până seara, vremea a fost urâtă. Frig și cer întunecat. Fiindcă se zvonise<ără> tulburări atmosferice între 28 și 31 martie, toată ziua am fost într-o așteptare febrilă. Din fericire nu s-a întâmplat însă nimic!

Sâmbătă, 29 martie.

Dimineața, cer acoperit, mai târziu s-a înseninat. Senin la ora 2 p.m., sunt +13°! Sunt într-adevăr niște oscilații de temperatură uluitoare. Sunt uimită ca în fața oricărui eveniment pe care nu pot să-l înțeleg. Te pomenești că din nou avem averse cu tunete și trăsnete, ne plimbăm între polul Nord și Tropicile!

Tăticu se simte tare rău. E istovit de puteri și abia respiră. Noaptea geme și se vaită într-una. Are dureri grozave în șale. O gravă criză de lumbago. Mi-e așa de milă de el și așa de frică să nu-l pierd. Ceea ce mă sperie e că a pierdut și bruma de voință pe care o mai avea. Toată ziua stă tăcut și somnolează. Desigur, și infirmitățile lui îi dau această proastă stare sufletească. E îngrozitor să nu auzi și să stai mereu cu atenția încordată! De ce oare să fi căzut atâtea nenorociri pe capul nostru?!... Și încă ar fi bine să nu fie nimic. Și mă

---

⁵¹⁶ Marie-Madeleine Pioche de La Vergne, contesă de La Fayette (1634 -1693), mai cunoscută sub numele de Madame de La Fayette, scriitoare franceză. A scris *La Princesse de Clèves*, primul roman istoric din Franța și unul dintre primele romane din literatură.

⁵¹⁷ Transcriere nesigură.

gândesc că ar putea fi și mai rău, ar trebui să mă resemnez dar nu pot. Nu-mi pierd din gând răul care-l macină pe taticu și groaza, oribila groază de ce s-ar putea întâmpla. Răul e că este foarte recalcitrant: nu vrea să consulte niciun doctor și nu vrea să ia nicio doctorie. Și eu îmi destram, zi de zi, slabele puteri ce mai am, rugându-l zadarnic să se caute. Of! mi-e așa de grea viața! Atârnă pe mine cu mii de kilograme de necazuri, dureri și suferințe!

Duminică, 30 martie.

Vreme sărbătorească, de duminică. Cer senin, soare, cald. Zăpăceala din atmosferă persistă: a fost azi +26°, după ce ieri făcusem focul la sobă. După 3, cerul s-a încețoșat, dar tot tare cald. Am deschis toate ușile și ferestrele la casă. Vântul a bătut, dar nu prea puternic. Pe seară a venit Manina și, mai târziu, Georgel. Tare reușit băiatul acesta, din toate punctele de vedere. Păcat că e mult prea înalt și, când stă jos, e puțin încovoiat. Altfel, un cap de o rară frumusețe și siluetă la fel. De câte ori am lume, după ce pleacă, sunt foarte obosită.

Luni, 31 martie.

N-am dormit până la ora 3 dimineața, abia după ora asta am adormit. Până la 12, capul mi-a fost plin de fraze, pe care le alegeam și le cizelam cu multă grijă.

Pe urmă a început vântul în rafale puternice, cu scurte întreruperi. Am auzit zgomot de geamuri sparte, o ușă care se trântea mereu și în camera noastră tot felul de trosnituri în mobile. Parcă era o casă vrăjită. La 3 și ceva s-a deșteptat și taticu și, după ce am stat puțin de vorbă cu el, am adormit. Contactul cu un om viu, în zgomotul acestei nopți spăimântoase, m-a mai reconfortat. M-am sculat, dimineața, extrem de obosită.

Înainte de dejun a venit Mitică. Îngrozitor de schimbat. Un cadavru ambulat. Mi se rupe inima de mila lui și sunt disperată că nu-i mai pot fi de un ajutor sensibil. După plecarea lui, am avut o deznădăjduită criză de plâns! E doar fratele meu!... Este ultimul dintre nenorociți. Trăiește într-o mizerie cruntă, este bolnav prăpădit: edem pulmonar, angină pectorală, hernie, prostată, nefrită... și totuși mi-a spus într-o zi, cu lipsa de cabotinism care caracterizează neamul nostru: „Nu mai pot să îndur viața aste îngrozitoare, știu că moartea m-ar scăpa de toate și o chem de nenumărate ori, totuși în fundul sufletului meu, mai dănuie încă dorința de a trăi!”... Cum îl înțeleg și cât de omenească îi este dorința!

Azi ne rugă să-i luăm niște untură de la cooperativă. Pe figura lui împărțită⁵¹⁸, s-a șters orice urmă de viață. Mă uit lung la el, ca să-mi fixez bine trăsăturile în minte și-mi rețin cu greu lacrimile. Bietul om! Va mai avea timp să mănânce mâncarea cu untură pe care o cere?! Azi mi-a spus că n-a mâncat nimic. Asta este un semn rău pentru un mare mâncăcios ca el. A plecat și l-am privit cu lacrimi în ochi. Cu câtă trudă își mișca pașii pe asfaltul trotuarului, cu respirația pierită și cu tot corpul măcinat.

Toată ziua a bătut un vânt turbat. Nervii îmi sunt întinși până la exasperare. Nu mai pot suporta nimic, absolut nimic și zilele îmi aduc atâtea greutăți și suferințe de suportat!

Seara au venit Doctorelul și Madeleine. El, sprijinit în baston, cu o criză de sciatică, ea groasă în 7 luni. Cum pocește sarcina silueta feminină!... Am stat până la 11½, se oprise ceasul. Am fost așa de obosită, că numai aveam putere nici să mă culc. Așa de obosită cum oi fi fost doar când am <i>eșit din pântecul mamei. Sau, cum eram după ce nășteam pe copiii mei. Am adormit într-un minut. Cum îmi mai închipui eu să mă însănătoșesc și să mai trăiesc, când sunt în halul în care sunt.

---

⁵¹⁸ Transcriere incertă.

Acum m-am edificat: înaintea mea numai este decât moartea. Și încă poate aproape de mine! Facă-se voia Domnului!

Marți, 1 aprilie.

Am deschis ochii pe o zi de adevărată primăvară. <În> dormitorul meu, geamurile de la Securitate reflectau în ele tot albastrul cerului. Mi-am dat seama că e senin și mi s-a umplut sufletul de bucurie. Atmosferă calmă, nici pic de vânt. Liniște peste tot și în văzduh și în suflet. Nu-mi venea să mă dau jos din pat, aș fi somnolat toată ziua.

Înainte de dejun a venit părintele Vască, cu botezul. Convorbire caldă, prietenească. Vizita părintelui Vască îmi încălzește sufletul. E ca o adiere din alte lumi. Din lumile de deasupra pământului.

Azi am răspuns la scrisoarea Lucicăi, primită la 28 martie. Mi-a plăcut mult scrisoarea ei: plină de vioiciune și de afecție ca toate celelalte. M-a amuzat pasajul în care-mi spune că nu pot să mă fac sănătoasă, fiindcă mă gândesc prea mult la proasta mea stare materială. Îmi dă ca exemplu pe Dostoievski, Eminescu ș.a. care n-ar fi scris operele nemuritoare pe care ni le-au lăsat dacă n-ar fi trăit în neajunsuri. I-am răspuns că am zâmbit când am citit că mă pune oarecum pe același plan cu aceste genii ale omenirii! Uită însă un lucru: că Eminescu a făcut ucenicia mizeriei de mic și că ar fi fost poate surprins să se vadă într-o stare prea înfloritoare. Nu că nu i-ar fi plăcut, dar poate acela a fost momentul prielnic pentru nemuritoria lui creație literară. Afară de asta, eu n-am nici măcar slaba mângâiere a perspectivei că voi deveni nemuritoare. Nemurirea e mai departe de mine ca cerul de pământ. Dumnezeu m-a trimis pe lume înzestrată cu mai multe daruri. Un fel de lene, despre care tot pomenesc ca să-mi scuz probabil o activitate mai bogată, m-a împiedicat să le dezvolt sau să le valorific cum ar fi trebuit. De altfel, n-a fost poate o lene, ci un răspuns la o întrebare care m-a chinuit toată viața: „La ce bun?” Într-adevăr, la ce bun când ajungi la același sfârșit? Mă mir chiar că am realizat și puținul pe care l-am realizat.

Poate că un defect de respirație... cum să-i zic? ...spirituală, m-a oprit mereu la jumătatea zborului, ca pe orice mediocritate. Și când te gândești că atâta lume s-a înșelat, considerându-mă drept o ființă superioară!... Poate tot o lipsă de superioritate este și faptul că nu mă pot obișnui cu această quasi mizerie în care mă aflu și care, pe lângă perpetuele griji ce-mi creează, mă umilește și mă degradează. Și de nimic nu mi-a fost frică în viață ca de umilință și de ridicol.

Îmi pare bine de succesele Lucicăi ca regizoare. Merită. Tot ce face, face cu talent, cu inteligență, cu pasiune și cu avânt.

Miercuri, 2 aprilie.

Vreme minunată. A venit, în sfârșit, primăvara. E drept că e totuși vânt, dar a fost cald. Mi se pare că s-a ridicat termometrul la +26°. Am fost mult mai dispusă azi și n-am avut altă pricină decât vremea frumoasă. Simt că reînvii. Pe seară, a venit Adeluța. Am stat împreună pe terasă, până pe la ora 8. E cald și pe cerul senin, abia împușcat cu mici nori alburii, își tăia calea de lumină un limpede pătrar de lună. În atmosfera călduță, clopotele de la biserica Icoanei mi-au amintit că este a doua denie din săptămâna a V-a a postului. Unde sunteți voi, denii sfinte ale copilăriei?! Totul s-a dus! În urma mea, un cimitir de amintiri, în față boala și scurtul viitor ce mai am de trăit mi-l închide moartea!

Am răspuns Vioricăi Chiliban.

Joi, 3 aprilie.

Nori, frig. Bruscă schimbare de decor. Natura își bate joc de noi și ne poartă de la o extremă la alta, cu repeziciunea unui prestidigitator. Zi, care ar fi fost foarte bună pentru noi, a fost foarte plecticoasă. Zi în care trebuie să vină Catincuța mamei și n-a venit. Ne-a anunțat tocmai la ora 2, după ce toată dimineața am fost încredințată că vine. Casa fără ciripitul ei drăgălaș a fost tristă și goală, ca și sufletele noastre. Și eu, și tătucu am fost foarte mârniți că n-a venit fetița.

Pe seară au venit Cocuța, Dorina și Mugurel. S-a făcut drăguț și Mugurel. S-a mai subțiat. Ne-a făcut plăcere, dar, după plecarea lor, mă simt tare obosită. Prea mult zgomot și dezordine în cameră. Mi-e tare milă de fetele astea! Muncesc peste puterile lor. Mai ales Cocuța, e ca o umbră!

Vineri, 4 aprilie.

E ora 5 p.m. și trebuie să aprind lumina! Ca iarna! Și tot ca în mijlocul iernii, azi de dimineață, când am deschis ochii, ninge vârtos, iar pământul era acoperit cu un stat alb de zăpadă! E într-adevăr de dezesperat! Pe mine mă revolta atâtă inconștientă. Cu atât mai mult cu cât n-am cui cere socoteală de această bătaie de joc. Nu e lumea destul de necăjită? Mai trebuie și această zăpăceală atmosferică?

Iar frig. Iar noroi, iar nevoie de foc. Sunt sătulă până peste fire de această mascaradă, care se cheamă viață. Toți suntem prăpădiți. A venit Mitică: slab ca un mort și de abia mai respiră. Un al doilea Ahasverus, trebuie să umble mereu până o muri, pentru a-și câștiga o mizerabilă pâine. Are să moară pe drum. Și mi-e frate! Și nu pot face mare lucru!

Sâmbătă, 5 aprilie.

E o curată rușine! Iar +4° la ora 10! Sunt plectisită de moarte și starea asta rea din atmosferă înrăutățește și starea sănătății mele. Piciorul mi-e încordat și sufăr când fac câțiva pași, abia îmi țin echilibrul. Mă simt tare nenorocită! Cerul acesta plumburiu, vântul și frigul mă omoară! Mult o să mai dureze toate astea. Mă cutremur! S-ar putea să-mi fie și mai rău. Ce m-aș mai face atunci? Cum aș mai putea suporta?

Duminică, 6 aprilie.

Geamurile blocului Securității îmi reflectau în dimineața asta tot albastrul cerului. Am avut un suspin de ușurare. Pierise greutatea de pe suflet! Câteva raze piezișe ale soarelui poleiau frontonul garajului. Vreme frumoasă! Trebuie să am o bucurie azi. Și bucuria a venit întrupată în făptura mică și drăgălașă a mult iubitei mele Catincuța. A venit înainte de dejun, împreună cu Viorica, să aducă flori Floricăi și lui Florin, care împlinea astăzi 45 de ani! Băiatul meu îmbătrânește și eu, mama lui, sunt bătrână de veacuri! Mi-e așa de milă de el când văd cum, an cu an, își pierde tinerețea! Și abia acum, de câțiva vreme, am învățat că tinerețea este mai scumpă decât viața. Din nefericire, ne dăm seama atât de târziu de acest izbitor adevăr! Ne dăm seama numai atunci când nu ne mai este posibil să ne întoarcem înapoi, pe drumul presărat cu lumină și cu iubire al tinereții.

Oare copilășul golăș de acum 45 de ani să fi început deja să-și depene amintirile, să regrete trecutul și să vrea să țină cât mai mult pe loc un prezent care totuși nu-i este favorabil? Copilule drag, micule Florinel de acum 45 de ani, oare începi să îmbătrânești? Mi-e așa de milă de tine!... Mai milă chiar decât de trista mea stare de azi! Eu trebuia să îmbătrânesc, că sunt mamă, nu tu care ești copil, fiindcă ești copilul unei mame încă în

viață, nu ți-e permis să îmbătrânești. Tu n-ai pierdut denumirea de copil, fiindcă părinții tăi trăiesc încă. Și pentru ei, ești mereu copil!

Catincuța a venit cu strigăte de voieșie, ca întotdeauna când vine aici și patru buchețele de violete. Viorica o învățase pe drum să-mi dea mie un buchețel, Floricăi unul și lui Florinel două, fiind ziua lui. (...) ⁵¹⁹, așa a făcut. Pe urmă s-a repezit la Viorica, care (*sic!*) luase florile, și a mai luat un buchețel să mi-l dea mie, „ca să facă parte dreaptă” a zis ea. Două și două. Am făcut-o să înțeleagă că trebuie să-i dea două lui Florinel, fiind ziua lui și cu mare greutate s-a resemnat. Gestul acesta mi-a pus atâta căldură în suflet, că astăzi n-o să îmi mai fie frig! La plecare a făcut iar un gest, care m-a mișcat până la lacrimi. Ajunsesse la poartă cu Viorica și cu tatăcu, iar eu ședeam în ușa marchizei și mă uitam după ei, îndurerată că-mi pleacă fetița așa de repede. Nu știu ce imbold sufletesc a mânat-o spre mine, că s-a întors în goană de la poartă, m-a luat cu amândouă mânuțele de gât și m-a sărutat, deși își luase rămas bun de la mine când a ieșit din casă. Iar un fior de fericire în tot sufletul și fetița s-a înapoiat tot în goană spre poartă, mi-a mai aruncat un zâmbet și a plecat, mic pufuleț alb, de mână cu Viorica, așa cum pleca și Viorica cu mine când era mică. Atâtea mame există pe lume, își fac datoria și pe urmă se duc!...

Am ieșit după masă puțin pe terasă. Era plăcut. Cum însă dispărea soarele sub nori, era rece.

N-a venit nimeni să ne vadă azi. Am stat singuri în camera noastră, doi părinți bolnavi, bătrâni și uitați de lume! Și ce sărbătoare era altădată în casa noastră la „zilele” copiilor! Acum ei au primit vizite în camera lor și nu ne-am văzut decât la masa de la prânz. Am devenit neinteresanți, poate plicticoși și chiar encombranți ⁵²⁰. Mizerie omenească!

Luni, 7 aprilie.

Iar vreme schimbătoare, altfel nimic deosebit. Nici mai bine, nici mai rău. Statu quo! De ce să mai scriu că nu mai pot suporta boala, cu toate neajunsurile ei?! E zadarnic! Nu pot schimba nimic! Mă roade frica că (*sic!*) voi pierde folosința ambelor picioare. Merg foarte cu greu și nu mai am nicio siguranță. Mi-a telefonat Adela. Mi-a dat iar o mulțime de sfaturi medicale. E așa de drăguță!

Marți, 8 aprilie.

Ploaie, frig, puțin cer senin, iar nori și, pe seară, grindină! Halal de așa primăvară! A trebuit totuși să mă duc la cabinetul dentar, a fost un chin până ce am urcat scările. Nu mă mai țin picioarele deloc. Acolo toți îmi aruncă priviri de milă. Mila asta mă omoară! Eu, care am fost întotdeauna și pretutindeni vedetă, admirată, adulată și desigur și mult invidiată – ceva ce este tot un semn de a mă fi ridicat deasupra gloatei – să fiu acum un obiect de compasiune!... Mă simt degradată, înjosită, umilită când toți se uită lung după mine cum îmi târăsc picioarele, sprijinită pe baston și pe tatăcu. Am impresia că nici pentru dr. Monda nu mai sunt aceeași dinainte. Nu mai însemn nimic și niciodată nu voi mai însemna nimic. Sunt bună de aruncat la gunoi. Din pricina asta, am avut o criză de plâns în camera copiilor, dar lui tatăcu, care m-a văzut cu ochii roșii, i-am spus că am guturai. De ce să-l mai amărăsc și pe el, care crede că merg spre bine? Dacă aceasta înseamnă „spre bine”, ce-o fi însemnând „spre rău”?!

---

⁵¹⁹ Cuvânt ilizibil.

⁵²⁰ A ocupa un spațiu în mod excesiv, deranjant (*fr.*).

Am dureri în frunte și-mi urlă capul! Astă noapte am avut o arsură și o durere în ochiul stâng. Azi pe stradă vedeam numai puncte negre. E curios că nu văd clar decât într-o anumită poziție, pe care n-am ajuns încă să mi-o identific. Încet-încet, fiecare organ moare! Era mai bine să fi murit toată odată, întregă! Mourir en beauté! Atât de mult am dorit! Dar n-a fost voia Domnului.

La starea mea proastă de azi, în afară de mizerul drum la dentistă și de vremea rea, a contribuit în cea mai mare parte vestea pe care mi-a dat-o Manina azi la telefon: Catincăi i-a făcut azi operație. I-a tăiat amigdalele. A durut-o toată noaptea și a avut vărsături. Am rămas fără cuvinte. Fetița mea dragă și dulce să suporte atâtea dureri! Și, nu mai departe decât alaltăieri, a venit să ne aducă flori. Sunt prăpădită! Nu trebuia să-mi spună, până nu se făcea bine complet. La ce bun să sufăr alături de ea, când nu pot să-i ajut cu nimic și când suferințele mele proprii sunt atât de covârșitoare?! Toată ziua am fost numai cu gândul la ea, la durerile ei, pe care le simțeam vii în carnea mea. Mica, draga mea Catincuța!

Câte seară am telefonat la Viorica și mi s-a spus că fetița se simte bine, dar, oare o fi adevărat? De unde acest obicei de a mă îndoii întotdeauna de veștile bune? Și de ce cred numai decât pe cele rele?! Nefericită fire!

Miercuri, 9 aprilie.

O prietenă îmi dezvăluie un conflict sufletesc. Nu-mi cere precis să-i dau un sfat, dar îmi dau seama că-l dorește. I-am scris azi și i l-am dat din toată inima, isvorât nu numai dintr-o largă înțelegere, dar și dintr-o bogată experiență. Ne înțelegem de minune amândouă, deși ea e cu mult mai tânără decât mine. În capul ei, deosebirea de vârstă nu contează, cel mult constituie un *atout*⁵²¹ în favoarea mea. E plecată undeva, departe, și deși are o legătură aici, care durează de ani de zile, cu un om încântător și în totul potrivit cu ea, în mediul străin și traiul de acolo, plictisită de atâta singurătate, a descoperit un om ceva mai răsărit ca ceilalți, și dintr-o simplă apropiere la început sau mai bine zis dintr-o glumă, au ajuns ambii la o mare pasiune. Ea iubește încă mult pe vechiul ei prieten și se zbate zăpăcită între aceste două iubiri. Mă întreabă ce să facă?

Iubirea de azi e întruchipată într-un om care face parte dintr-o breaslă care prin definiție este nesinceră, falsă. Un om care poate face cu succes orice rol. Mai des cele de amorezi, care sunt atât de singuratici și pe scenă, și în viața de toate zilele. Sunt sigură că prietena mea e amăgită de o imagine falsă, pe care și-a creat-o ea însăși. Dacă ar fi supus unui examen imparțial și minuțios, omul n-ar putea rezista, s-ar năru. Prin profesia lui (și nu de primă clasă), trebuie să fie găunos, emfatic, egoist, preocupat numai de persoana lui, care se admiră veșnic într-o imagină oglindă deformată. Niciun cuvânt, nicio mișcare nestudiată. Nimic sincer, nimic spontan. Omul își joacă viața, nu o trăiește. Și o joacă cu real succes, sau lipsă de succes, ca pe scenă. Oamenii aceștia formează categoria cea mai oribilă de bărbați și amanți. E curios cum o ființă inteligentă ca ea poate să pună în cumpănă iubirea pentru această întruchipare a hazardului și vechiul ei prieten, care este un rar exemplar uman de o rară distincție și eleganță sufletească și fizică și de o inteligență cu totul superioară. În plus, posedă (...) ⁵²² o duioșie și o diversitate de sentimente întâlnite doar la cele mai vibrante firi feminine. Un om care cunoaște și prețuiește valoarea oricărei

---

⁵²¹ Avantaj (fr.).

⁵²² Cuvânt ilizibil.

dăruiri. De multe ori pierdem din vina noastră toată partea de bucurie ce ne fusese hărăzită în viață.

I-am scris toate astea, dar mi-e frică ca (*sic!*) rândurile mele să nu ajungă prea târziu, adică atunci când pot s-o supere fiindcă vorbesc de „noul idol” cu atâta lipsă de evlavie!! Sau poate că rândurile astea îi vor părea deplasate sau superflue. Mi-ar părea tare rău! Și nu pentru soarta ingrată a acestor rânduri rupte din inimă, ci pentru prietena mea. Am rugat-o să nu uite niciodată că noi singuri, cu viața pe care ne-o țesem în fiecare zi, ne creăm amintirile pentru mai târziu, pentru timpul acela când depănarea lor ne va ferici și înălța în proprii noștri ochi, sau ne va coborî și ne va face să roșim de faptele noastre. Mai mult decât de orice, trebuie să ne temem de propria noastră judecată, atunci când vom sta goi și sinceri în fața conștiinței noastre. Așadar, trebuie să avem mare grijă de felul cum în tinerețe ne scriem romanul vieții, romanul viu al tuturor faptelor noastre!

Ca încheiere, i-am recomandat: să plece de acolo, să urmeze⁵²³ operație rapidă și radicală, poate s-o salveze. Mă va asculta oare?

Azi a fost vreme schimbătoare: nor, senin, soare puțin, iar nor și mereu frig. Eu mă simt mereu prost. Nu mă mai ascultă picioarele și toată sunt înțepenită. Tăticu s-a simțit de asemenea foarte rău. Aseară a avut o gravă criză de lumbago. Azi amețelă, urlete în cap și și rău cu stomacul. Oare vom pleca amândoi odată dincolo, așa cum am și trăit? Ce bine ar fi să nu rămână unul fără celălalt! Și nu ar rămâne nefericit și părăsit! Dumnezeu va avea grijă de noi.

Pe seară, am avut trei vizite plăcute: Georgette, doctorelul și o surpriză foarte agreabilă: pe Î. Pr. Sf. Nifon Craioveanu, fostul mitropolit al Olteniei. Conversație interesantă, prietenoasă, un fel de spovedire a sufletelor. M-am simțit foarte liniștită astă seară.

Joi, 10 aprilie.

Vreme schimbătoare, dar cu tendințe spre bine. Poate că astăzi, fiind lună plină, se va îndrepta timpul. Sunt foarte alarmată din pricina picioarelor mele, care nu vor să mă mai servească. Ce mă voi face dacă nu mă voi mai putea mișca? Dumnezeule mare! Nu mă pedepsi atât de groaznic!

Vineri, 11 aprilie.

Vreme minunată! Senin, soare, frumos. Nu însă destul de cald. Totuși am stat pe terasă. Sunt nenorocită că nu pot umbla decât cu multă greutate. Tăticu a fost la laborator de i-a luat sânge pentru analiza ureei. Să vedem mâine rezultatul. D-rul, care nu-l mai văzuse de aproape un an, s-a speriat de slăbiciunea lui, deși i-a scos puțin sânge pentru analiză. Și astăzi a avut amețeli. Nu știu ce să mai fac! Ultimele două nopți i-a fost rău și s-a sculat în miezul nopții, scuturat de puternice frisoane. Sunt foarte speriată! Poate Dumnezeu mi-a ascultat ruga și vrea să ne ia pe amândoi odată. Fiindcă oricare ar rămâne, ar fi îngrozitor de nenorocit!

Lucica a fost ieri la București. Nu ne-am vorbit decât prin telefon. N-a avut nici un moment liber. Va veni joia viitoare. Astă seară e o seară liniștită și frumoasă, adevărată seară de denie, deși abia de duminică seara încep deniile.

Sâmbătă, 12 aprilie – Marți 15 aprilie.

---

⁵²³ Transcriere nesigură.

Zile frumoase. Am stat mereu pe terasă. Sunt mai puțin îngrijorată. Piciorul drept a început să mă asculte mai bine. Poate dă Dumnezeu de survine vreo ameliorare. Marele magician care e soarele poate să-și arate puterea. Ce bine ar fi!

Zile splendide, cald între +20 și +30°. Stăm seara până târziu pe terasă. Duminică seara am avut o duioasă întoarcere în trecut – era prima seară de denie. Nu cunosc ceva mai nostalgic și în același timp mai pur ca clopotele de denii în palidele amurguri de primăvară. Pare că în aceste tăcute înserări, toate speranțele se opresc pentru o clipă și zările răsună numai de melodioasele glasuri ale clopotelor, care cheamă pe credincioși la rugăciune. Ce minunată întoarcere în copilărie și tinerețe!

Miercuri, 16 aprilie – Sâmbătă 19 aprilie.

Zile de post. Dar nu triste și încețoșate, ci radioase și strălucitoare de lumină. Zile de Paște, deși se găesc în săptămâna Patimilor. Sufletul mi-e senin și luminos ca și ele. A trecut și săptămâna asta ca un vis, așa cum trec toate săptămânile, toate lunile, toți anii și toată viața. Săptămâna asta a trecut poate ceva mai încet, fiindcă postul e mai greu de suportat.

Joi a venit Lucica. Mi-a telefonat. Vineri a venit să mă vadă. Se găsește la o bifurcare a vieții și nu știe pe care drum să apuce. Amândouă o atrag în chip aproape egal. Chinuitoare dramă sufletească și greu de soluționat. M-am abținut de a-i da un sfat precis. Nimeni nu poate prevedea cursul vieții și nu-și poate lua răspunderea unui pas greșit. Am lăsat-o la liberă ei alege. Îmi pare foarte rău că a stat așa de puțin! Aproape nu-mi dau seama când a venit și când a plecat. Parcă a fost un vis! Crede că se va întoarce în București cu C. Antigonă pe la 5 mai! Ce bine ar fi! Se simte uneori atât de singură!

Tăticu urmează ședințele de raze, ia vitamina B complex, dar e tot mai obosit și tușește din nou. Nu vrea să ne asculte deloc, ca să nu se mai obosească și să se îngrijească. În afară de boală, asta e marea disperare a vieții mele de acum!

Vineri după masă am fost la biserică să mă închin la epitrop. Atmosferă suprasaturată de religiozitate. Atmosferă reculeasă de Vinerea Mare. Deși nu era slujbă, o mulțime de lume se perinda prin fața epitropului, care era încărcat cu flori. De pe cruce, Christ, cu capul aplecat sub povara durerilor care nu i-au fost cruțate, se uita cu blândețe la toată acea desfășurare de suferințe și speranțe umane. Preoții erau în biserică la postul lor, spovedind sau adresând fiecăruia un cuvânt bun și înțelept. Am plâns aproape tot timpul în biserică, am plâns și în curtea bisericii, când am întâlnit pe-o prietenă a copiilor mei și am plâns aproape tot drumul.

N-ar trebui să mai ies în lume. Mă văd așa de mică, așa de decăzută și așa de inferioară față de toți semenii mei valizi, că mă îneacă un sentiment ciudat pentru mine, un sentiment de milă imensă, amestecat cu dispreț și cu dezgust, și nu pot să-mi rețin lacrimile, care izvorăsc cu furie. Ce mizerabil sfârșit al unei vieți atât de strălucite, trăită pe un plan atât de superior și pe un ritm atât de armonios!

Sâmbătă dimineața m-am dus de m-am mărturisit și împărțit. Puzderie de copii și oameni mari, care se perindau în coada altarului pentru împărțanie. Atmosferă de înaltă tensiune sufletească. Oamenii sunt mai creștini decât oricând. Rezultatul oricărei constrângeri! M-am întors de la biserică cu atâta calm în suflet, că dacă l-aș fi revărsat din mine, aș fi putut împăciui tot universul.

Mergem încet, de-a lungul trotuarului, scaldat de soare și ochii mi-erău de lumină și priveam prin ei tot lumină. Cerul era de un albastru, cum rar se vede, de acel albastru mediteranean, care transfigurează cel mai banal peisaj.

Printre crengile unui sălcii împodobite cu frunze fragede primăvăratece, cerul apărea ca o broderie minunată de senin. Sufletul mi-era bun și cald ca o mângâiere și bietele mele picioare înaintau încet sub povara unei negrăite frumuseți.

Ajun de Paști! Ajun de lumină! Ajun de febrile așteptări și speranțe...

M-am culcat târziu în noaptea asta, dar tot am adormit înainte de a suna clopotele bisericilor pentru *Înviere*. Nici în anul acesta nu ne-am putut duce la slujba *Învierii*!

Duminică, 20 aprilie.

Prima zi de Paști, o vreme întradevăr dumnezeiască și o liniște la fel. Mi s-a spus că astă noapte a fost atâta lume la biserică, că se baraseră străzile. Ce plină de nădejde este această înviore a spiritului religios. Oamenii devin mai buni și bunătatea lor întronează pacea pe pământ, pacea atât de mult dorită.

Apoi, pe la 11, mi s-a făcut rău. Eram în camera copiilor și vorbeam chiar bine dispusă. De odată, fulgerător, simt același rău, pe care-l numesc eu, răul morții. O înstrăinare de mine însămi, un fel de prăbușire în gol. O spaimă îngrozitoare și o suspendare a întregii vieți. Din fericire, n-a ținut decât un minut, dar mie mi s-a părut o eternitate. Moartea în ziua de *Înviere*! Ce paradox! Dar, poate ar fi fost bine! Se zice că cei care mor în ziua de *Înviere*, găsesc porțile Cerului deschise și intră direct în Rai! Da, de ce să nu mărturisesc?! Tot mai bine să mai zăbovesc în acest lad care e pământul. Pe acesta îl cunosc, dar locul în care mă duc, nu-l cunosc și mie frică de el!

După acest eveniment fără urmări, ziua a trecut liniștită, dar goală și singuratică ca orice zi de sărbătoare.

Luni, 21 aprilie.

Am ajuns la concluzia că singura eliberare a omului aici, pe pământ, este somnul. Eliberare de griji, de nevoi, de dureri, de suferințe, de nedreptăți și de tot cortegiul de mici și mari neplăceri, care înveninează viața fiecărui individ. Somnul este uitare. Este un fel de moarte populată de imagini. Acționează și te mișcă fără o prealabilă reflexiune, ca o păpușă mecanică, trasă de sfori. În somn uiți totul. Cred că-ți uiți și personalitatea, deși nu ai nevoie de ea, fiindcă nu ești stăpân pe nimic din ce formează eul tău. Uiți că ești bolnav, de pildă, sau nenorocit. De când am avut nefericirea să cad bolnavă, niciodată nu m-am văzut bolnavă în vis, și nici măcar nu-mi amintesc de boala mea. Umblu bine, așa cum umblam și înainte, ba încă astă noapte m-am văzut chiar alergând. Nenorocirea e că nu știu să mă bucur de această imaginară însănătoșire a mea, fiindcă nu mai am conștiința bolii mele, așa cum n-am știut să mă bucur în viața reală, de tinerețe și de sănătate. Și în somn, și în viață suntem niște infirmi ai bucuriei.

Mă întreb uneori dacă nu facem o pardonabilă confuzie, dacă nu cumva visul este viață și ceea ce numim noi viață, este vis. N-ar fi de mirare. Prea sunt regisate amândouă cam în același fel. Merg încă și mai departe și mă întreb: oare eu exist? Și toți semenii mei, cunoscuți sub numele generic de oameni, există în realitate? Nu suntem cumva niște simple creații fanteziste ale unei glumețe puteri cosmice, un fel de vrăjitor ghiduș, care a vrut să se amuze și a dat drumul pe pământ unor fapte bizare, un fel de forme fluide, cărora le-a poruncit cum să se miște, cum să acționeze, cum să reacționeze și le-a sugestionat să se creadă niște ființe reale, cu libertate de acțiune și stăpâne pe destinul lor? Aceștia se consideră regi ai creațiunii, deși de fapt n-au nici consistență, nici relief și nici conștiința lipsei lor de realitate. Nu cred decât un singur lucru: că trăiesc. Deși ei nici nu există.

Poate că nici acest bătrân glob pământesc nu există. Poate că e tot o ficțiune!... O magie a aceleiași puteri cosmice, care se distrează bătându-și joc de toți și de toate!...

Cred că e momentul să mă trezesc și să mă întreb îngrijorată: nu cumva mi-a atins scleroza și creierul? N-ar fi de mirare, acestea sunt divagări de om nebun. Nu trebuie să mă sperii. Din moment ce-mi judec încă faptele și gândurile, e semn că creierul e încă indemn. Câteodată însă, gândurile încep să bată câmpii. De ce n-ar semăna și ele cu viețuitoarele din al căror craniu vor să iasă?! Toți suntem mai mult sau mai puțin nebuni. Prea multe schimbări ne-au zguduit credințele și părerile de până acum. N-ar fi deci de mirare.

Azi a venit Catința! Mare bucurie în sufletul meu! Cum să mă mai îndoiesc de realitatea mea, de existența mea, când pot să mă bucur așa de intens? Și cum ar putea să existe continuarea familiei, ereditatea și toate celelalte, dacă am fi aruncați la întâmplare, ca niște ființe amorfe, sau ca niște păpuși mecanizate perfect de bine puse la punct!

Divagări de om puțin scrântit la creier, sau anarhie mentală împinsă la extrem!

Am „trăit” o zi minunată azi, alături de Catința. E cel mai dulce și mai voios copil pe care l-a cunoscut omenirea. Mi-e dragă peste fire! E așa de sensibilă, de delicată, de sentimentală și așa de simțită în același timp. Nu-i lipsește nimic acestui adorabil copil.

S-a jucat mult pe terasă și prin curte, cu căței și cu Mugurel, care a venit mai pe seară, cu Cocuța și Dorina. După amiază zgomotoasă, dar plăcută.

Ca întotdeauna, am rămas tristă, când a venit Manina de a luat-o pe Catința. Ce caldă ar fi viața mea dacă aș avea mereu lângă mine pe acest pui mic!

Marți, 22 aprilie.

Zi tot frumoasă, magnifică. Tăticu a fost la Viorica și Catința a profitat de ocazie să-mi trimită un ou de lemn pictat, plin cu bomboane. Tăticu n-a vrut să-l primească și ea a insistat spunând că ea „niciodată n-a făcut un cadou lui haute-maman”! Tăticu a fost nevoit să se execute, fiindcă fetița era gata să plângă. M-a mișcat până la lacrimi când am primit afectuosul ei dar. Cred că iubirea pe care o are Catința pentru mine este singura iubire sinceră ce mi s-a dăruit în viață. Nici un interes, nici un ascunziș în această dragoste caldă și pură ca lumina soarelui. Ce fericită mă simt! Și ce fericită sunt că pot să gust o așa de mare fericire acum, când toate fericirile mele au murit una câte una! Fii binecuvântată fetiță scumpă, ultim sol de fericire din viața mea! Dumnezeu să-ți dea tot norocul și toate bucuriile posibile și imposibile. Viața ta să fie un neîntrerupt vis de fericire!

Azi n-am avut nici o vizită. Am fost mulțumită. N-a trebuit să-mi risipesc gândurile calde încă de bucurie, strânse toate lângă imaginea copilei mele dragi.

Miercuri, 23 aprilie. Sft. Gheorghe.

Sărbătoare mare altă dată și termen de mutare pentru cei care-și schimbau locuința. Străzile erau pline de camioane cu mobilier. Acum nimeni nu se mai poate muta de plăcere, ci numai când este mutat fără voie.

Zi foarte frumoasă. De obicei, sunt mai calmă când timpul este bun. Azi însă am avut nervi și m-am simțit destul de rău. Mici contrarietăți familiare.

Pe seară, ascultând plângerile unei prietene a Floricăi, care venise lângă mine pe terasă, am avut un moment de groaznică panică: am văzut dublu cu ochiul drept, așa cum am văzut vreo două luni la începutul bolii. M-am speriat îngrozitor și mi-am ascuns fața cu mâinile ca să nu mai văd deloc. De câte ori îmi luam mâinile de la ochi, era același lucru și mă prindea aceeași spaimă. Mi s-au dat calmante și mi-am revenit.

Doamne! Ce îngrozitoare existență duc de la o vreme! Această perpetuă amenințare nu mai este viață, este chin. Iar eu nu mai sunt om, sunt o biată jucărie spartă, aproape total stricată, care așteaptă lovitura de grație.

Joi, 24 aprilie.

Zi minunată, bună și frumoasă, fie numai pentru strălucita ei lumină, dar și fiindcă a venit Catincuța! A stat toată ziua aici și s-a jucat cu cățeeii. Era așa de fericită! Dar eu! Mă bucur așa de mult că îi place la noi și că se găsește foarte bine. Seara pleacă cu părere de rău și întreabă mereu: „S-a și făcut ceasul 8?” Se rupe cu greu și mie mi-e tot atât de greu când o văd plecând. Mi-a spus că la anul, are să-mi trimită un alt ou de Paște și „știi, în fiecare an am să-ți fac cadou câte un ou frumos!” Suflețelul mării cel mic, care se gândește cu atâta duioșie la „haute-mamam”! Dumnezeu! ce bun ești cu mine că mi-ai trimis o așa de mare mângâiere în cele mai rele clipe din viața mea! Cum să-ți mulțumesc pentru atâta bunătate!?

Azi m-a anunțat Lucica că s-au întors de alaltăieri.

Vineri, 25 aprilie.

Tot vreme bună. Când deschid ochii dimineața, mă uit la barometrul meu: geamurile de la blocul Securității. Dacă sunt căptușite cu azur, știu că e vreme bună și mai încerc să dorm liniștită. Cu azur, nu cu senin. E o nuanță cu totul specială: un fel de albastru pal oxidat, sau argintat. E o minune!...

Azi ne-au venit doi cumpărători în rate să ne aducă rata. Mare minune! Am încasat 85 lei! O sumă fabuloasă! Vai de noi! Ce-am ajuns! O să fie mai rău când, în curând, se vor termina și ratele. Mi-a cumpărat tătucu azi o portocală și o lămâie. M-am bucurat ca un copil!

Boala își urmează cursul. Abdomenul este tare, umflat ca un cimpoi și dureros. Nu mai vorbesc de toate celelalte părți ale corpului! Câteodată, aș fi curioasă să știu de care din bolile mele se va sluji moartea, ca să mă trimită pe lumea cealaltă? Peritonită, paralizia întregului corp, scleroza, sau vreo banală răceală? Ce curiozitate bolnavă! Principalul e că mori, nu de ce mori. O! dacă aș dormi mereu! Dacă aș trăi numai în vis! Numai acolo nu mă asaltează gândurile ca pe o cetate fără apărare! Desigur viața e mult mai colorată, mult mai vie, că de aceea e viață! Dar de la o vreme ne este așa de dușmană?... Nu ea. Greșesc oamenii care o populează astăzi. Ce bună ar fi fără ei! Nu e de mirare că prefer visul!

Deși nuanțele sunt sumbre, atmosfera < e > tăcută și zgomotele surde, vătuite. Nu mi dau seama bine, dar mi se pare că în vis oamenii n-au glas. Nu pot de fel să precizez lucrul acesta. Dar atunci cum se înțelegeau? Ne citim gândurile? Tot ce se poate! E ciudat că nu știu până acum, dacă vorbim sau nu în vis. E ciudat, ce mă preocupă azi, când nu mai sunt om, ci o ruină. Dar oare nu mă amăgesc, când mă compar cu o ruină? Cuvântul acesta are o tonalitate plăcută, cam tristă poate, dar totuși acceptabilă. Cred că mi se potrivește mai bine dărâmătură, morman de pietre, cărămizi sparte și moloz, care așteaptă să fie aruncat la gunoi.

Azi a venit C. Antigma. Mi-a făcut mare, mare plăcere! N-am mai văzut-o de aproape trei luni.

Sâmbătă, 26 aprilie.

Tot vreme frumoasă, dar cam rece și nori trecători au umbrat din când în când fața soarelui. Nimic bun n-a vrut să pună lumină în monotonia și asprimea traiului zilnic. O singură agreabilă diversiune către seară: vizita Adeleței. Am stat până la 8 de vorbă, ca trei

buni prieteni. Vizitele acestor dragi prietene au darul să mă liniștească și să-mi readucă sufletul meu de altă dată în acest trup părăginit!

Duminică, 27 aprilie.

Vreme mai schimbătoare, dar tot bună. Atmosferă rece. A venit Lucica și am stat de vorbă pe terasă până la ore 8 seara. Eram învelită în pleduri, ca iarna. Drama ei sufletească e departe de a fi soluționată. Am epuizat tot ce am putut să-i spun. Acum sunt goală de orice sfat, mai ales că sfaturile nu sunt urmate niciodată de cei cărora le dăm. Un om inteligent n-ar trebui să dea niciodată sfaturi, chiar când i se cere insistent. Fiindcă, cum am spus mai sus, nu se urmează mai niciodată și își consumă inutil materie cenușie și fiindcă își creează o răspundere, care poate să-l apese toată viața. Concluzia: nu dați sfaturi! Mi-e milă de sufletele care le cer, dar aceleași suflete găsesc argumente să le combată, ca să nu le urmeze. Omul e o lighioană ciudată. Când se află în oarecare impas, cere sfaturi. După ce le primește, le compară cu ale altora și cu ale lui proprii și până la urmă rămâne tot el biruitor: le păstrează și le urmează pe ale lui. Deci oboseală inutilă. Și morală: nu mai dați sfaturi când vi se cer!

Luni, 28 aprilie.

Se vede că s-a terminat seria zilelor magnifice. S-a schimbat vremea. Vânt, când soare, când nor. Târziu, pe seară, a venit Mitică. E ca un mort. Mă mir că se mai ține sufletul în el. Abia se târăște și când vorbește, nu mai înțeleg mare lucru. Spunea că a venit să mă vadă, fiindcă crede că la noapte, sau mâine noapte, moare și a venit să mă mai vadă. Abia acum am realizat că rămân singură pe lume, că toți ai mei s-au dus și m-a priddit plânsul. E fratele meu, singurul care mi-a mai rămas din cei cu care am pornit pe drumul vieții și acum mă lasă și el. Pleacă singur, fără mine! Dar parcă eu știu ce o să se întâmple?! Poate că mor eu într-o zi, sau două și atunci totul e zis. Nu mai sufăr și nu mai plâng de nici o despărțire. Niciodată ca acum, nu mi-am dat seama cât de puternică este legătura de sânge. Parcă fac una cu el, deși nu ne prea înțelegeam, deoarece eu nu puteam admite felul dezordonat cum își trăia viața. Acum însă totul s-a șters, s-a uitat. Mi-e milă de el, așa cum mi-ar fi milă dacă prin imposibil aș muri și mi-aș mai și supraviețui câteva clipe, ca să-mi plâng propria mea moarte.

Când a plecat, mi-a înghețat inima, dacă l-oi mai vedea, sau e ultima oară că ochii mei mi-au văzut fratele?!

Marti, 29 aprilie.

Vreme rea. Cer păcios. Furtună sus în atmosferă. Jos, vânt destul de tărișor. Deprimant. Mă simt rău și ca suflet, și ca sănătate. Orașul se pavoazează! Magazinele sunt pline de bunătăți. De două ori pe an, la 1 Mai și 7 noiembrie avem tot ce ne trebuie. Ce păcat că n-avem și bani!

Am telefonat la Mitică. Plecase în oraș. Deci scadența n-a fost astă noapte! Dar cum o fi având curajul să iasă în fiecare zi, în halul de slăbiciune în care se află?! Și-mi promisese aseară că n-o să mai iasă. Ușor de zis! Dar dacă nu iese, ce înseamnă?

Miercuri, 30 aprilie.

Pregătiri febrile pentru sărbătorirea de 1 Mai. Pavoazări peste tot. Fotografii, lozinci, drapele roșii și tricolore. Sărbătoarea muncii.

Joi, 1 mai.

Vreme admirabilă. De la 5½ m-a deșteptat zgomotul străzii. Sportivii poposiseră pe bulevardul Dacia și pe strada Aurel Vlaicu, așteptând ora defilării. Mulțime de costume în culori vii și tot atâta mulțime de corpuri în schorturi. Multă carne de om goală. Drepele înalte, în splendide culori. Lume multă, actoare și spectatoare. Paradă de Mai.

Pe seară, a venit C. Antigona. Am stat la taifas până la ora 8. A venit Ana⁵²⁴ s-o ia.

Vineri, 2 mai.

Tot vreme splendidă. Au început chiar căldurile. Eu mă simt mereu rău și din ce în ce mai slăbită. Tăticu la fel. Suntem ca două lumânări, aprinse în același moment, care se consumă la fel și care se vor stinge tot așa cum au fost aprinse, în aceeași clipă. Ar fi minunat! Numai să nu se stingă el cu câteva clipe înaintea mea! Rog pe Dumnezeu să-mi cruțe această îngrozitoare durere!

Seara, am stat un timp pe terasă. Era o noapte minunată, calmă, înaltă și cu o jumătate de lună, frumoasă ca în povești.

Au venit Dorina, Cocuța și copilul.

Sâmbătă, 3 mai.

Senin, soare! Prima zi când mi-am scos celebra mea hăinuță albă de lână. Trebuie să fie cald, de vreme ce m-am putut lipsi de ea.

Atmosferă destinsă, caldă, agreabilă în casă. Au venit Viorica și Catinca. Ce bine mă simt când îi am pe toți ai mei în jurul meu! Viorica era impresionantă azi, cu chipul ei de prințesă din timpul Renașterii. A avut și frumusețe, și inteligență, și talente, și celebritate, numai noroc n-a avut! Ce păcat de atâtea dăruiri îngropate sub răutate și tăcere! A venit și Mitică azi, de și-a luat porția. E prăpădit!

Duminică, 4 mai – Vineri, 9 mai.

Zile splendide! Ieri, joi, a fost chiar prea cald: +33° la umbră, deși a bătut un vânt destul de tăricel. Toate celelalte zile, nespuse de frumoase și de calme. Am avut o mulțime de vizite. Duminică au venit C. Antigona cu Lucica. Marți până la dejun au venit Georgette Botez, Adela dr. Drăgănescu, dr. Monda și Manu, pe care nu l-am putut primi, fiindcă aveam prea multă lume și eram obosită. Vizita Adelei mi-a făcut mare plăcere. Era neanunțată și la o oră când nu s-a produs niciodată până acum.

Chiar atmosfera camerei era alta. Era tocmai ora când camera mea e inundată de soare. Eram amândouă vesele ca niște școlărițe în vacanță. Înfrânsesem obișnuitul program! Pe seară au venit Dorina, Gaby și copilul. Au stat până târziu. Drăguțe și (...) ⁵²⁵ ca întotdeauna. Seara eram extrem de obosită.

Miercuri a venit Horia Oprescu⁵²⁶ să-i dau documente, scrisori și date despre Panait Istrati. I-am dat tot ce-am avut. Sunt necesare pentru Academie. Mi-a propus să le vând, dar am refuzat. Le împrumut, dar nu le vând. Nimic din ce e sufletesc nu se vinde.

---

⁵²⁴ Transcriere incertă.

⁵²⁵ Cuvânt indescifrabil.

⁵²⁶ Horia Oprescu, critic și istoric literar.

Joi a venit Horia Oprescu de i-am dat zece scrisori de ale lui P. Istrati, două fotografii din 1924, fotografia bustului de la mormânt și patru cărți ale lui Panait Istrati, o revistă în care am scris despre Panait Istrati și o fotografie a mea.

A venit și Mitică să-mi spună că după luni de zile de chin, a dormit în sfârșit toată noaptea. Era tare fericit și a venit să-mi împărtășească și mie fericirea lui. Bietul de el! Eram așa de obosită, că n-am putut să-i arăt cât îmi pare de bine că s-a produs această ușoară ameliorare în starea lui. De ce oare mă închid uneori în mine, ca într-o carapace și nu pot exterioriza nimic sau aproape nimic din ce simt? Este o răutate, un defect de conformație sufletească, sau o mândrie idioată de a nu-mi arătat emoția pe care o resimt? Nu știu. În orice caz, frustrez pe interlocutorul meu de o consolare. Și asta nu e frumos! Sau pur și simplu este una din desecele mele absențe din prezent, care se produce de obicei când sunt obosită sau distrată?! Se prea poate! Mi-a părut rău pe urmă că nu i-am împărtășit zgomotos bucuria lui. Cred că a plecat dezamăgit. Sunt oare rea fără să știu!? Bietul meu frate! Să știi că nu numai m-am bucurat mult de vestea ce mi-ai dat, dar mi s-a luat și o piatră grea de pe suflet! Dacă ai ști cât de mult rog pe Dumnezeu pentru însănătoșirea ta! M-ar dura să pleci înaintea mea. Oricât ai fi de vârstnic, tot ești cu cinci ani mai tânăr decât mine. Am venit pe lume înaintea ta și datele sunt să plec din ea tot înaintea ta.

Și ziua de joi a fost plină de vizite. A venit și Agatha Bacovia și părintele Vască, care mi-a adus o foarte bună carte - după spusele lui - „Parada” de Lloyd C. Douglas⁵²⁷.

Și Adeluța mi-a adus două cărți când a venit marți: *Lupta în jurul unui rug* de Ștefan Zweig⁵²⁸ și *Marion Delorme*⁵²⁹ de Georges Mongredien⁵³⁰.

Vineri. Vreme închisă, răcoare, vânt târlicel și praf. Mai urât ca ieri. De altfel, ieri nu putea să fie urât, fiindcă aveam pe delicioasa mea Catincuța aici. Atât de mult s-a jucat cu Nutzi, că aproape nici n-a mâncat. Se plângea că o doare „burtica”. De n-ar avea și apendicită! Atât i-ar mai trebui bieteii Viorica! Are ea destule necazuri și fără asta!

Pe seară, a venit Horia Oprescu de i-am dat restul de date. Seara am avut pe Florin la masă. Florica lipsea de-acasă.

Sâmbătă, 10 mai.

Sărbătoare națională altă dată. Paradă, muzici, petreceri populare. Astăzi, o zi ca toate celelalte. Dacă n-aș fi scris-o aici, nici nu mi-aș fi amintit de însemnătatea ei de altă dată. Totul se uită. Uitarea e o mare binefacere pentru omenire.

A venit Horia Oprescu de mi-a adus paginile împrumutate. E un om admirabil. Profesorul [George] Călinescu l-a rugat să vină să-mi ceară datele necesare ca să-mi facă un fișier la Academie. A trebuit să citească părerile lui Panait Istrati despre mine, ca să știe că exist?

Am o vie durere în amigdala dreaptă și o inflamație în gingie, tot spre extrema dreaptă. Cred că din cauza protezei, care este rău făcută. Azi nici n-am mai pus-o. Mi-am

---

⁵²⁷ Lloyd Cassel Douglas (n. Doya C. Douglas, 1877-1951) a fost un ministru și autor american.

⁵²⁸ Ștefan Zweig (1881-1942) a fost un scriitor, jurnalist și biograf austriac.

⁵²⁹ Marion Delorme (1613-1650), curtezană franceză, cunoscută pentru relațiile sale cu bărbații importanți ai timpului său (George Villiers, al doilea duce de Buckingham, Ludovic al II-lea de Bourbon, prințul de Condé, cardinalul Richelieu).

⁵³⁰ Georges Adolphe Marcel Mongrédien (1901-1980), istoric francez, specialist în literatură, teatru și societatea franceză a secolului al XVII-lea.

amintit că n-o am după ce mi-a plecat vizita și am fost mâhnită. E așa de inestetică o gură care are dinți lipsă!

Tăticu, care câteodată – ca să se răzbune pe propriile lui regrete – (...) ⁵³¹ rău cu alții, mi-a spus că la vârsta mea e neserios (??) să am preocupări de felul acesta. E curios cum nu știe că simțul estetic n-are vârstă și că nu moare decât odată cu omul. Și în afară de acest simț, pe care îl am foarte dezvoltat, eu îmi apăr reflex o reputație, datorită unei ținute de viață, care nu s-a dezmințit de când am început să mă cunosc și pe care voiam s-o păstrez până la moarte. Reputația de eleganță, de distincție, de inteligență și noblețe sufletească, nici o concesie, nici un compromis, nici o lipsă de tact sau de bun simț n-au umbrit până acum această reputație. Am trecut mândră și senină printre oameni și nimeni n-a îndrăznit să mă atingă sau să mă murdărească. *Noli me tangere*. ⁵³² Această deviză, spunea o colegă a mea, că mi se potrivește de minune.

Și când spun *reputație*, nu mă gândesc numai la aceea pe care mi-am creat-o față de oameni, ci mai mult la aceea pe care mi-am creat-o față de mine și pe care nu vreau s-o pierd. Mai bine să mor decât să-mi înșel firea și să decad în fața propriilor mei ochi. Dar oare cine-și dă osteneala și cine are antenele de înțelegere necesare pentru a explora adâncurile unui suflet care iese din obișnuit? Să nu mă mire dacă voi fi acuzată de o suficiență exagerată și clasată în tagma căutătorilor de originalitate. Mi-e așa de egal! Deocamdată am pe cel mai bun, mai înțelept și mai cuminte duhovnic: acest discret și tăcut caiet.

Duminică, 11 mai.

Vreme magnifică. Adevărată vreme de sărbătoare. Cer senin, atmosferă calmă, liniștită de duminică și cald, dar nu prea cald ca acum două zile. Mi-am petrecut dimineața între cameră și terasă. Vița care înconjoară terasa, a crescut așa de mare și bogată, că m-a izolat de lume. Sunt așa de mulțumită!

În grădina noastră atâta bogăție de verde: verde crud, tânăr, primăvărat. Pomișorii pe care i-am pus acum cinci ani sunt acum mărișori. Regret că n-au făcut fructe, deși au făcut flori destule. Trebuie să mă resemnez. Nu poți să ai toate odată. Mă mulțumesc cu bucuria ochilor și las la o parte nemulțumirea stomacului.

Din ce în ce mă conving mai mult că am avut dreptate când am scris în *Și zilele grăesc* că zilele au viață. Azi, mai mult ca oricând, mi-am dat seama că afirmația mea n-a fost nici toană literară, nici goană după originalitate. Mai ales că eu n-am alergat niciodată după așa ceva și n-am scris decât ce gândesc, ce simt și ce-mi înfățișează viziunea mea artistică.

Dimineața, ziua a fost ca un copil: veselă, vioaie, senină. Avea o viață întreagă în fața ei. După prânz era matură: mai greoaie, simțea nevoia să se odihnească. M-am odihnit și eu odată cu ea. Pe seară, am ieșit pe terasă cu tăticu. Liniște peste tot. Înserarea cădea ușor, impresionantă și tristă ca un sfârșit de viață. Peste tot plutea atotstăpânitoare, majestatea morții. Mi-am plecat capul și mi-am șters o lacrimă, care se prinsese printre gene: murise o zi frumoasă și tânără!

Luni, 12 mai.

Început de săptămână. Nesigur. Prag de săptămână plin de speranțe și așteptări, dispoziție proastă: șase zile de tras la jugul greu al vieții. Omul oftează după o odihnă, care

---

⁵³¹ Cuvânt ilizibil.

⁵³² Nu mă atinge (*lat.*).

este încă așa de departe! Și eu oftez după o odihnă: aceea totală, veșnică. Și eu trag greu la jugul unei boli necruțătoare. Nu mă simt bine și sunt indispusă. Ieri m-am împiedicat într-un covor din hol și era să cad, după ce am făcut două salturi prin aer. Ce senzație îngrozitoare, că e aceea când vezi primejdia și n-ai nimic de-a te agăța! Din fericire, Dumnezeu și de data asta a avut milă de mine. Nu-mi venea să cred când mi-am regăsit echilibrul și m-am văzut în picioare. Cum cădeam cu fața în jos, puteam să-mi sparg fruntea sau să-mi rup un picior sau o mână. Atât îmi mai trebuia. Numai asta-mi lipsea. Instinctul de conservare m-a făcut să mă sprijin pe bielele mele picioare, care au căpătat o forță la care nu mă mai așteptam. Le-am impus însă un prea mare efort și azi abia mă târâsc. Iar sunt înțepenite ambele picioare.

Pe seară, a căzut o ploaie torențială, cu fulgere și tunete puternice. Văd cu mare durere, că din an în an, slăbește puterea mea de a suporta mâniile naturii. Eram pierdută. Aproape îmi pierdusem respirația, aveam o durere de frunte grozavă și mă împușinasem de tot. O! ce penibilă e această senzație de nimicire totală, pe care o simt eu în momentele acelea! Ce păcat că o ființă ca mine, înzestrată cu atâtea calități, mândră și demnă în orice ocazie, să fie atât de slabă și atât de poltrună, în fața obișnuitelor tulburări ale atmosferei, care altora nu le face nici o impresie. Ziua de azi a fost de natură ordinară. Văzând că i se apropie sfârșitul, a început să se zvârcolească ca o turbată. A spart zările cu fulgere și tunete asurzitoare și a dat drumul la toate zăgazarile cerului. Naiva! Credea că în felul acesta va speria moartea și nu se va mai apropia de ea ca s-o ia. Nu știa că moartea nu se sperie de nimic, fiindcă este moarte? Numai ce e viu cunoaște spaima. Ziua de ieri a trecut și a murit în frumusețe. Conștientă de destinul său și de inutilitatea oricărui gest de revoltă, s-a culcat resemnată în brațele serii și a încremenit în majestatea solemnă a morții.

Marți, 13 mai.

Iar o noapte de insomnie. Am adormit pe la 3, după ce am luat două luminalete. Penibile sunt insomniile acestea pentru sănătatea fizică și nervoasă!

Sunt tare plictisită! Nu știu ce mai am bun în mine. De câteva zile am un fel de iritație a sub-gingiei, cam lângă rădăcina limbii, care a format o umflătură exterioară pe gât, atât de dureroasă că n-o pot atinge. Pun în fiecare seară comprese cu spirt și fac gargară cu mușețel, dar nu cedează. Ce-o mai fi și asta? Aseară în plus, am văzut că mi se face iar un furuncul pe picior. Iar comprese, iar tratament, ca să dea înapoi. Sunt sătulă până peste cap de toată această înlănțuire de necazuri și suferințe, care mai continuă încă să poarte numele de viață.

A avut dreptate Viorica deunăzi, când a spus că unii bătrâni trăiesc prea mult, ceea ce e o mare nefericire pentru ei. Poate că nu e nici o prea mare nenorocire, având în vedere scurtimea vieții și veșnicia neființei, ca să fii mort ai destul timp: toată eternitatea. Constat însă că longevitatea are un mare neajuns: te transformă. Și nu numai fizicește, ceea ce este normal. Îți schimbă structura sufletească, te înstrăinează ție însuși. Observ, pe zi ce trece, cum încep să cunosc un sentiment, pe care nu l-am cunoscut niciodată: ceva care seamănă a invidie. Și tare mi-e teamă ca în curând acest surogat de invidie să nu se transforme în veritabilă și mai târziu chiar în ură. Cele mai degradante sentimente omenești. Fără să vreau simt cum mi se strecoară în suflet un pic regret, amestecat și cu un mai mic pic din aceia ce mi-aș permite să numesc invidie, când văd femei de vârsta mea care pot să umble, și încă destul de repede. Vreau să mă înțelegi bine, caietule drag. Nu simt necaz pe ele că poartă încă aceea ce am pierdut eu. Am însă un imens regret că niciodată nu mă voi mai putea

folosi de toate membrele mele. Mă doare nespus această moarte în rate a corpului meu. Asist neputincioasă la o serie întreagă de înmormântări!

Azi mi-a telefonat Tante Margot că vine la noi. Mi-a făcut o deosebită plăcere, nu numai că vine, dar fiindcă poate să iasă din casă, deci e complet sănătoasă. M-am speriat foarte tare acum câteva zile, când mi-a telefonat că a avut o slăbiciune la inimă. Eu am rugat pe Dumnezeu să nu ia înaintea mea pe nici unul din cei ce-mi sunt dragi. Prea aş suferi mult! Şi nu mai am nici un pic de tărie fizică sau morală, ca s-o opun durerii.

La 1½ a venit Tante Margot şi am luat masa împreună. Pe urmă s-a culcat în pat lângă mine şi i-am citit câteva pagini din acest caiet. Nu prea multe, fiindcă nu mai pot citi. Şi aici m-a pedepsit D-zeu! Citeam ore întregi şi așa de frumos că toată lumea asculta în extaz. Nu se auzea nici cea mai mică mişcare tot timpul cât citeam în sălile publice sau şuetă⁵³³. Acum mi-am pierdut şi acest dar, cum mi-am pierdut şi frumuseţea mâinilor şi integritatea corpului. De mi-ar lăsa Dumnezeu măcar integritatea facultăţilor intelectuale! Prea aş muri înjosită şi umilită!

Pe urmă au venit C. Antigona şi Cocuţa. La aceeaşi oră ca ieri, a fost iar o vijelie turbată. Se vede că natura suferă de friguri, de o apucă tremurul în fiecare zi, la aceeaşi oră. Bravos, mai! Parcă suntem în octombrie. În perioada răsturnărilor, avem şi răsturnări cosmice. Nu se putea ca să nu fie şi natura în notă.

Miercuri, 14 mai.

Vreme urâtă. Vânt tare şi frig. Pe vremea asta a venit bietul Mitică, să vadă dacă i-am cumpărat untdelemn. A fost foarte bucuros că-l am. În halul acesta, el trebuie să găsească bani pentru trai şi tot el trebuie să cumpere şi ce trebuie. Am atât necaz pe *muerea* (iartă-mi termenul acesta, răbdătoare pagina, care nu există în vocabularul meu, dar care i se potriveşte de minune) aceea, care l-a făcut să-şi rateze viaţa. De o inteligenţă uimitoare şi un talent de poet şi scriitor rar întâlnit, a ajuns un cerşetor. Sărmanul cu atâtea daruri pierdute în zadar!... De câte ori vine, rămân foarte impresionată.

Seara am citit până la 12, ca să dau gândurilor altă direcţie. La ora aceea, când tocmai mă pregăteam să dorm, a început o ploaie torenţială, așa urlet de ploaie, cred că n-am auzit niciodată. M-am speriat grozav, mai ales că au început şi descărcările electrice. N-am mai adormit până la trei, când m-a prins somnul, cu mâna în mâna caldă a scumpului meu tătic. O! dacă nu te-aş avea nici pe tine, ce m-aş face?! Tot are Dumnezeu grijă de mine!

Joi, 15 mai.

M-am sculat tare obosită, dar cu toate gândurile aţintite spre bucuria care mă aşteaptă în cursul zilei: venirea Catincăi şi a Vioricăi. Înainte de masă, bucuria mi-a fost întunecată de o scurtă scenă penibilă. Florinel spune că nu vine la masă şi totuşi a venit, chiar mai devreme ca de obicei, ca să fie prezent la ora dejunului. L-am întrebat şi eu, şi tăticu, dacă a venit la masă. Asta l-a cam jenat. Era însă numai o simplă întrebare firească, fără nici un fel de ascunziş. Se vede însă că asta l-a mâhnit, ca pe un copil care şi-a pierdut sprijinul (în cazul de faţă, Florica, care a plecat ieri la Sonia). Viorică, care e veşnic în nervi – şi are de ce – l-a apostrofat cam vehement, că de ce a venit în ultimul moment, că n-o să ajungă mâncarea. L-am auzit pe Florin urlând, de nu i-am recunoscut vocea. Am ieşit din

---

⁵³³ Poveste (*f*); transcriere incertă.

camera mea și aflând cele întâmplare, m-a podidit plânsul. O scenă între frați, o scenă între copiii mei, din cauza insuficienței mâncării! Doamne, cât de rău am ajuns și cât de jos am căzut!

Niciodată n-am simțit mai oribilă și (...) ⁵³⁴ cumplită, care mi-au ars sufletul în clipele acelea! Blestemat și neîndreptățit destin!

Bine că am avut pe Catinuța lângă mine. O caldă mângâiere! Conflictul s-a aplanat numaidecât, ca și cum nici nu s-a întâmplat. Dar sufletul meu a plâns încă multă vreme!

Pe seară a venit C. Antigona; am stat de vorbă până la ora 8. Pe la 6, a venit și Manina s-o ia pe Catinca. Întotdeauna pleacă cu părere de rău de aici și eu rămân tare tristă. Seara eram foarte obosită, abia m-am putut dezbrăca. Am adormit aproape imediat. Trebuia, după noaptea de insomnie.

Vineri, 16 mai.

Vreme de toamnă târzie. Plouă cu pauze, vânt, umed. A venit Maria Bașag, fosta noastră servitoare, să ne vadă. Slabă moartă. Siluetă de silfidă. A căpătat însă aerul orășenesc și multă prestanță. Unul cade, altul se ridică!...

Bate vântul și cerul e de plumb. Dacă nu mi-ar fi rușine de luna mai, aș face puțin foc în cameră, așa mi-e de frig. Nu mai am pic de vlagă în mine. Un corp măcinat, istovit. Iar a început să plouă! Mi-e silă de mine și de toate!

Sâmbătă, 17 mai.

A plouat toată ziua. Și e așa de frig, că tremur toată. De altfel, toată lumea se plânge de frig.

Am primit azi două vești prin telefon (una după alta), care ar putea să devină foarte bune. Una de la buna mea prietenă, Georgette Botez, care mă privește direct și e de mare însemnătate și alta de la Suzana: Lala a început șocurile cu insulină și a început să se simtă mai bine. Nu găsea cuvinte de laudă pentru dr. State Drăgănescu, care s-a purtat admirabil în ocazia asta, deși nici nu le cunoaște. Admirabil om! Adevărat doctor! Mi se încălzește inima când văd că mai sunt oameni ca Georgette și ca dr. Drăgănescu. Sunt însă așa de puțini! Poți să-i înnumeri pe degete și nu ajungi să le numeri nici pe toate cele de la o mână!

Plouă mereu! La ora 5 am aprins lumina, așa e de întuneric. Și sunt tare plictisită. O mai fii pe undeva soare și cald?

La 17 mai, termometrul arată +10°! Cum era în ianuarie și în februarie! Bravo, primăvară! Am făcut focul la sobă.

Am terminat cărțile de la Adeluța: „*Comoara Împăratului Radovan*” de Iovan Ducici ⁵³⁵, fostul ambasador iugoslav la București. Este incontestabil o carte foarte interesantă, aș putea-o numi *filozofie pe înțelesul tuturor*. Vorbește despre prietenie, despre iubire, despre femei, despre tinerete și bătrânețe, despre poeți, eroi și prooroci. Am găsit foarte judicioase și interesante constatări și observații. Un documentar folositor pentru fiecare om, conștient de importanța și valoarea vieții.

Duminică, 18 mai.

---

⁵³⁴ Cuvânt ilizibil.

⁵³⁵ Iovan Dučić, ortografiat și Iovan Ducici (1871- 1943) a fost un scriitor sârb, de origine macedo-vlahă, poet și diplomat.

Barometrul meu obișnuit (ferestrele de la blocul Securității) mi-a vestit azi, cum am deschis ochii, că avem vreme frumoasă. Tot azurul cerului se reflecta în ele. Abia azi mi-am amintit cu ce seamănă nuanța de albastru, care se așterne pe geamurile blocului, când e cerul senin: cu nuanța paradisiacă a grotei azuree pe care am vizitat-o în drumul dintre Neapole și Capri. Ce timpuri minunate! Oare le-am trăit vreodată? Când îmi aduc aminte de ele, îmi plânge sufletul ca după cel mai scump mort! Trecutul meu! Acel mort scump, cu care n-am să mă mai întâlnesc niciodată! Dar, parcă cu (*sic!*) mine – cea de atunci – am să mă mai întâlnesc vreodată?! E atât de mult de când am murit!...

Seninul n-a durat. Bucuria mi-a fost de scurtă durată, ca toate bucuriile pământești. Cerul s-a acoperit iar de nori și frigul s-a accentuat. Iar +10° astă seară, ca și aseară. Începe să devină îngrijorător.

O duminică goală, plicticoasă și rece. Am citit tot timpul. Am recitat viața curtezanei Marion Delorme. M-a cucerit!

Din ce în ce mai mult, văd cum se scrie Istoria. Când te gândești de câtă splendoare a împodobit domniile Ludovicilor, când în realitate nu trăiau bine decât nobilii. Iar marea majoritatea a poporului duceau o viață de câine. Nobilii aruncau bani pe fereastră pentru parcurile lor cu o nerușinare revoltătoare. Nu mai vorbesc de moravurile scabroase ale lor, începând chiar cu unii din regi, care aveau favoriți bărbați tineri și frumoși, iar alții metrese costisitoare, care domneau în locul lor. Este adevărat că cei mai mulți dintre nobilii tineri erau deștepți și aveau spirit. Probă, ușurința cu care versificau. Obișnuiau să-și scrie scrisori în versuri. O altă caracteristică a timpului era luxul deșănțat pe care-l afixau atât femeile, cât și bărbații. Garderoba unui tânăr elegant din vremea aceea costa o avere. Nu e de mirare că a venit revoluția și încă atât de sângeroasă. Poporul nedreptățit și-a luat revanșa.

Am citit o carte foarte interesantă și bine scrisă: *În jurul unui rug*⁵³⁶ de Ștefan Zweig. Cazul Costellio contra lui Calvin. Ce oribilă figură istorică era acel Calvin! În numele lui Christos, făcea numai nelegiuri. Geneva devenise un locaș al spaimei, tăcerii și al supunerii oarbe. Cea mai groaznică dictatură: aceea înfățișată printr-un singur om, care-și asumase de la sine putere, toate puterile. În primul rând, libertatea era complet încătușată. Nici un fel de libertate: nici de gândire, nici de vorbă, nici de fapte, nici de mișcare. Toată Geneva trăia sub teroarea celei mai grozave dictaturi și ajunsese o colectivitate mecanizată, în care nimeni nu avea dreptul de a scoate capul mai sus decât ceilalți. Oamenii călcau ca niște umbre, firavi, triști și niciodată nu îndrăzneau să zâmbescă, mereu zâmbetul fiind oprit de Calvin și pedepsit cu cele mai grele pedepse. Zweig face o pledoarie interesantă, apărând libertatea și înfierând dictatura, ori de ce nuanță ar fi ea. Admirabilă carte!

Luni, 19 mai.

Vreme ceva mai bună. La prânz +16°. Bate însă puțin vânt și norii alternează cu soarele. Totuși, incomparabil mai frumos ca ieri și alaltăieri.

Georgette nu mi-a dat încă un răspuns cert. De dă Dumnezeu să mi se aprobe cererea! La El mi-e toată nădejdea. Oamenii mi-au înșelat chiar și cele mai juste și ușoare așteptări. De ce oamenii nu se învață niciodată minte și cred mereu că sunt veșnici? Nu văd cât de scurtă este această pretinsă veșnicie? De ce nu-și dau oare seama de realitate? Există faze în viața unei generații și fiecare om se găsește când sus, când jos. Să-și aștepte

---

⁵³⁶ Titlul complet al lucrării este: *Lupta în jurul unui rug*.

momentul, dar nici să nu se bucure prea mult când a venit acel moment. Fiecare medalie are un revers. Sunt și oameni care sunt întotdeauna jos. Aceștia sunt aceia care s-au născut cu blestemul suferinței. Celorlalți, la toți le vine ceasul. Să nu dezespere, dar și nici să nu se umfle în pene. Medaliile au două fețe!

Pe seară, a venit Antigona. A stat până la 7½. Se vaită mereu că nu le ajung banii. Când cineva are venitul lor lunar, destul de rar în ziua de azi, este o lipsă de bun simț și de tact să te plângi în casa unor oameni, care n-au decât 280 lei lunar și care trebuie să-și vândă, rând pe rând, tot ce mai au, ca să-și poată agonisi traiul de toate zilele. Nimeni n-o întreabă cât are și nimeni nu așteaptă ajutorul lor. Deci, prudență zadarnică!

Marți, 20 mai.

Vreme rea, plouă, frig. În fiecare seară avem +10°, iar noaptea temperatura scade până la 5, 6 grade. Frumoasă primăvară, n-am ce zice! Ziua de azi e o zi însemnată pentru mine. Sunt astăzi 40 de ani, de când am adus pe lume pe Viorica. Ce păpușică mică era! Dar, așa mică cum era, era să mă coste viața. Amețesc când mă uit în trecut și când o văd așa cum e astăzi! Nu-mi vine să cred că e aceeași ființă...

A venit să mă vadă, fiindcă eu nu mă pot mișca să mă duc la ea. Pe figura-i palidă și în ochii mari, atât de frumoși, avea aceeași expresie tristă și dezamăgită din totdeauna. Fetița asta a mea este întruparea dezamăgirii. Și ce-mi pare rău e, că și copila ei, Catinca, are aceeași figură dezabuzată. Presimte că viața nu-i va aduce nimic bun. Sau copilăria ei singuratică în casa aceea rece și tristă i-a înscris această expresie pe chipul ei mic și drag?!

Doamne! Ce dragi îmi sunt amândouă și cum nu le pot schimba soarta!

I-am dat Vioricăi 100 de lei din recenta vânzare; a avut o astfel de explozie de bucurie, că mi-a venit să plâng. Să ajungă Viorica mea să tremure de bucurie pentru 100 de lei?! Viorica, cu talentul ei, cu inteligența ei și cu toate frumoasele ei calități?! Oare de ce ne-or fi adus pe toți în mizerie? Cu ce am greșit și cui am greșit? Am muncit toată viața de mi-am câștigat-o, fiecare după puterile și predispozițiile lui și acum ne-au aruncat în sărăcie! Dreptate e asta? Cu ce e mai fericit săracul de ieri, că am sărăcit noi, toți? Dreptate socială? Dreptate pe baza nivelării în sărăcie? Aș fi înțeles, să ia de la mine și de la toți care aveau mai mult decât ceilalți, ca să ridice pe săraci până la un nivel de trai convenabil, la care să se întâlnească toată lumea. Adică să nu mai fie nici săraci, nici bogați, ci oameni care să aibă ce mânca și cu ce trăi. Aceasta ar fi adevărată dreptate socială. Nu sacrificarea a zeci de generații pentru o viitoare fericire problematică.

Dar orice aș zice e de prisos. Lucrurile stau așa și nu altfel. Suntem sortiți să murim de foame, dacă D-zeu nu ne culege mai curând de pe acest pământ, care nu ne mai vrea.

Am fost deprimată toată ziua. Nu mai știu cum să facem ca să ne procurăm mâcar strictul necesar. Toată scăparea și uitarea în somn și în vis! E așa de bine în vis! Am dormit și azi după masă. Dacă masă se poate numi bătăliile pe care le mâncăm zilnic! Din fericire, nu mai mi-e foame de loc. Aș mânca poate ceva bun, dar de multe săptămâni n-am mai avut decât câte 300 gr. carne de miel congelată pe săptămână! Și ar trebui să mă hrănesc, ca să-mi pot ameliora cât de cât starea sănătății mele. Cu ce?...

Și sunt scriitoare, care a activat timp de 50 de ani pe tărâm cultural și literar, sunt o pionieră și totuși sunt lăsată să mor de foame, fără medicamente și fără strictul necesar pentru traiul zilnic. Și asta o fi dreptate? Atunci s-a denaturat de tot sensul acestui cuvânt!

Pe seară, a venit Adeluța. Conversații interesante și vioaie. Îi sunt recunoscătoare că mi-a dat alt curs gândurilor mele atât de amărâte. E o adevărată sărbătoare sufletească, când vine ea.

Miercuri, 21 mai. Sfinții Împărați Constantin și Elena.

În familia noastră erau aproape zece persoane care purtau acest nume. Și pe surioara mea, moartă la 25 de ani, o chema tot Elena. Ce sărbătoare făceau părinții mei – care-și iubeau atât de mult copiii – de ziua ei! Ziua de 21 mai a fost o zi fatală în viața noastră: la 21 mai 1892 a murit tata! Avea 39 de ani și eu nu împlinisem încă 12 ani! De atunci orfană și purtată de vânturile contrarii ale vieții. Mama a murit la 48 de ani, au răpus-o grijile și necazurile. Din mica noastră familie de cinci inși, am rămas în viață numai eu și nefericitul de frate-meu. De ce ne-o fi păstrat viața? Am fost utili acestei procesiuni nesfârșite de viețuitoare, care nu știu de unde vin și unde se duc? Cum de-am durat atât de mult? O favoare, sau un blestem? Înclin pentru aceasta din urmă.

Aseară am terminat *Parada (Le signal vert)*, carte pe care mi-a adus-o părintele Vască. O citisem în franțuzește, dar mi-a făcut mare plăcere s-o mai recitesc. Bietul părinte! A avut foarte bune intenții, când mi-a dat cartea asta. Voia să-mi dea un exemplu strălucit de resemnare creștinească. Canonical Hascourt, care nu se mai poate folosi de picioarele sale în urma unei paralizii infantile, trebuia să-mi servească de exemplu și să-mi dea curaj și răbdare. Ca să fiu un al doilea canonic Hascourt, trebuia să ai toată inteligența, toată înțelepciunea și toată frumusețea sufletească a universului. Numai astfel poți să suferi cu surâsul pe buze, poți să înveți că orice revoltă e de prisos și poți să devii tămăduitorul tuturor durerilor sufletești. Așa se explică cum Canonical Hascourt găsea pentru orice suferință, mângâiere, pentru orice întrebare, răspuns și pentru orice problemă, dezlegare. Viața lui era atât de plină de durerile și suferințele altora, că nu mai avea loc și pentru ale lui. Un om ca acesta, cred că nu există decât în cărți și eu n-am avut niciodată pretenția să servesc drept personaj literar, cred că n-am avut nimic deosebit, nici în bine, nici în rău. Deci fiindă legată de pământ, nu locuitoare a cerului imaginației poetice!...

Tot ploaie, tot frig, tot foc la sobă! Pe la 7 seara, s-a luminat puțin atmosfera. Prevestire de ploaie sau vreme bună? Termometrul arată +0°. Am o curiozitate morbidă: să vedem până unde o scădea temperatura în luna mai a anului 1952?

Mă întorc iar la Canonical Hascourt. Nu e de mirare că exercita o așa de mare influență asupra semenilor săi. Omul acesta suferise mult, și fizic, și psihic și devenise apt pentru a înțelege și alina suferințele și durerile celor care veneau să le descarce în sufletul lui mare și senin. Sufletul lui era atât de plin de suferințele străine, că nu mai avea loc pentru suferințele lui proprii. De aici venea incomparabila lui seninătate și înălțare sufletească. Nu mai simțea durerile lui, nu-l mai puteau atinge. Erau prea multe acelea pe care era chemat să le audă zilnic și să le ușureze. Suferința înrăiește pe oamenii răi și lipsiți de cumițenie și face mai buni pe oamenii buni și înțelepți. Hascourt făcea parte din aceștia din urmă. De aici, (...) ⁵³⁷ lui dreaptă și mila pentru semenii săi. Cuvântul lui era ascultat, fiindcă avea autoritatea experienței și de aceea reușea să impresioneze și să convingă.

Joi, 22 mai.

---

⁵³⁷ Cuvânt ilizibil.

Am deschis ochii pe tremurul razelor de soare pe frunzele glicinei și ale viței, pe care le văd din patul meu. O undă de bucurie mi-a încălzit sufletul. Bucuria s-a stins după amiază, când cerul s-a înnorat și a început să plouă din nou. Și azi a trebui să facem focul în sobă. În camera noastră era calduț și bine: aveam pe Catincuța la noi! A fost delicioasă: caldă, afectuoasă și prevenientă. O! Dumnezeu! Cât de mult iubesc pe copilița asta! Și ea mă iubește cu iubirea aceea sinceră și curată a copilăriei. De câte ori pleacă, mi se strânge inima. După masă a fost foarte cuminte și vorbea încet cu haut-papa: „să lăsăm să doarmă pe biata haute-maman, că e bolnavă și n-a dormit toată noaptea!” Suflețel mic și milos! Îi spusese că n-am dormit până la 5 dimineată și ținuse minte!

Pe seară a venit și Viorica. A gustat ceva la noi. E palidă, trasă la față și rămâne absentă și dusă pe gânduri, așa cum rămâne în fazele rele ale vieții ei sufletești. Ce milă mi-e de ea! Și cât sunt de îndurerată că nu-i pot ajuta cu nimic. Ce păcat că între noi două nu e comuniunea aceea sufletească, care ar trebui să fie între o mamă și o fată, egal de inteligente și de sentimentale. Sau poate nu suntem egal de sentimentale!?!... Cum aș stii s-o mângâi și să-i inspir încredere și curaj! Dar niciodată nu vrea să-și deschidă sufletul încuiat cu zeci de lacăte! Această neîncredere și această înstrăinare a fost marea durere a vieții mele. Și se vede că a trebuit s-o port până în ceasul morții.

Vineri, 23 mai.

Câteva licăriri de soare în pragul dimineții, pe urmă iar nori, ploi și frig. Fără foc, nu se poate sta în cameră. Florin a dejunat la noi și ieri, și azi. Mi-a făcut mare plăcere. A venit și Mitică în timpul mesei. E prăpădit; a avut aici chiar o slăbiciune, din care credeam că nu mai scapă. Abuzat versus modern e blestemat să umble până o cădea în drum. Ce soartă nenorocită îl urmărește?!

Pe seară, a venit Florica de la Sonia. Ni s-a completat casa. A dus-o destul de greu acolo. Frig, ploaie și nici cel mai elementar confort. Într-o noapte, a înghețat apa! Bravo mai!

Lăptăreasa ne-a spus azi că bruma a căzut pe cele patru pogoane cu mazăre ale ei și le-a distrus complet. Era disperată. Mai ales că trebuie să dea cota de 4.000⁵³⁸ de kilograme! Vai ce nenorociți suntem noi, oamenii! Abia așteptăm să iasă legumele și vremea asta oribilă distruge tot. Ne pedepsește Dumnezeu fiindcă vrem să-l gonim din sufletele noastre! De n-ar fi începutul plăgilor Egiptului!

Sâmbătă, 24 mai.

Vreme ceva mai bună ca ieri. Dar tot friguroasă și umedă. A trebuit să stau la bucătărie până la prânz și am fost extrem de obosită. Dacă aș avea mai multe zile ca asta, cred că aș părăsi în curând această vale a plângerii. După masă, m-am odihnit puțin și după 5, au început vizitele. A venit întâi Antigona și pe urmă la rând, Gen. Mișu Zf., fosta mea croitoreasă, cu noră-sa și la urmă, Dorina, care a stat până la 8½. Eram sfârșită de oboseală, am mâncat mai târziu ca de obicei și ne-am culcat mai târziu. Din fericire, am adormit imediat. N-am mai avut insomnie.

Duminică, 25 mai.

---

⁵³⁸ Transcriere incertă.

De dimineață înnorat, pe urmă senin și soarele. Au mai fost și norișori, prin unele cartiere a și plouat, ca să nu se piardă obișnuința. Majoritatea timpului a fost frumos. Poate că are să se îndrepte vremea. Ce bine ar fi!

Zi liniștită și bună pentru mine. De dimineață a venit Valerica (fata singurei mele surioare) cu soțul ei. Mi-a făcut mare, mare plăcere. Când o văd, îmi amintesc că am avut cândva o soră, părinți și că am fost și eu copilă și tânără. Pentru câteva clipe, filmul vieții mele începe să ruleze de la început. Pe urmă, dispare iar și mă regăsesc din nou ruina umană de azi! Valerica n-a stat mai mult decât o oră. După amiază, se înapoiază la Ploiești, în orașul unde s-au născut părinții mei și noi, copiii lor, și unde acum, locuiește Valerica. S-a întors în orașul unde mama ei a văzut lumina zilei. Mama ei, moartă la 25 de ani, pe care ea abia a cunoscut-o. O văd rar pe Valerica, dar de câte ori o văd, mi se încălzește inima. Și să mai zică cineva că nu există legătură de sânge!

Pe seară, târziu, a venit Marioara dr. Marinescu. Mi-a făcut plăcere. Conversație inteligentă.

Luni, 26 mai.

Azi dimineață am avut o surpriză. A venit Lucica și am stat de vorbă până la 1½. Se găsește în aceeași dilemă sentimentală. Greu de ieșit din ea și greu de dat sfaturi și mai ales de urmat!...

Marți, 27 mai.

Zi frumoasă, fără ploaie. Dimineața am fost la dentistă. Am întâlnit pe Cleopatra Monda. Mi-a făcut mare plăcere. Am intrat împreună la dr. Monda și am stat de vorbă. E prima mea ieșire din casă după vreo 2-3 luni. Nu merg însă ușor!

După prânz, m-am odihnit puțin. După 5, a venit Antigonă și, mai târziu, Adela. Clipe foarte plăcute. Seara, tăticu nu se simțea bine. Mi-a spus că dacă nu se sprijinea de un zid, era să cadă pe stradă. M-am speriat îngrozitor. Și nu l-am mai lăsat să facă preparativele pentru masă. Sunt tare îngrozită. Cum aș mai trăi fără el? Se simte mereu obosit. Ține-mi-l, Doamne!

Miercuri, 28 mai.

Zi frumoasă. Până la dejun, am cârpit ciorapi și am mai văzut și de-ale casei, Florica fiind plecată. Nu s-a înapoiat decât către ora 2. Sunt mereu obosită.

Joi, 30⁵³⁹ mai.

Azi a fost ziua de venire a Catincăi. S-a arătat foarte răzvrătită. N-a vrut să asculte deloc. S-a murdărit de vopsea și am fost foarte necăjită.

Vineri, 31⁵⁴⁰ mai.

Zi obișnuită, liniștită. În schimb, în afară nu e liniște deloc. Manifestații, arestări, în sfârșit, zile tulburi. Vai de noi!

După prânz, am avut vizita lui Manu. Istovit și el, credeam că adoarme pe scaun.

---

⁵³⁹ Așa este în text. Probabil, o greșeală a autoarei, corect 29 mai.

⁵⁴⁰ Urmează data de 30 mai.

Am avut o spaimă azi. Un telefon al lui Florinel. Din fericire, n-a fost nimic. Credeam că i s-a întâmplat vreun accident, a venit însă sănătos acasă.

Sâmbătă, 31 mai.

Azi a venit preotul cu botezul. A fost și Agatha. Nici nu știu ce am vorbit cu ea. Am trecut prin niște clipe groaznice. Florinel a fost chemat telefonic și până la 1, n-am avut nici o veste de la el. Atunci ne-a telefonat. Nu sunt însă liniștită deplin.

A venit târziu, destul de îngrijat. Azi nu trebuie să faci ceva rău sau nepermis, ca să fii îngrijorat. Cărămida îți cade în cap, pe neașteptate. I s-a cerut autobiografia, fără nici o explicație, sau o explicație cam nebuloasă. Nu l-o fi lăsând să-și câștige pâinea nici ca ceasornicar? Trebuie neapărat să murim cu toții de foame? Ce fel de umanitarism o fi acesta?

Duminică, 1 iunie – Joi, 5 iunie.

Vreme foarte frumoasă, prea cald chiar, ca în lunile de vară. Miercuri seara a plouat zdravăn și plouă și azi, joi, când din nou o zi de toamnă s-a intercalat între zilele lui Iunie. De sâmbăta n-am mai scris nimic în acest jurnal. Nenumărate griji, necazuri și amenințări de tot soiul, nu mi-au lăsat un moment de odihnă. Am impresia că sunt la o încrucișare de drumuri, singură și fără apărare, contra câinilor și altor animale fioroase, care se reped spre mine din toate părțile. Nu pot nici să fug și nici nu știu din ce parte să mă apăr. Toți vor să mă sfășie. Ori-încotro m-aș întoarce, e primejdie de moarte.

Cu băiatul nu sunt încă lămurită, iar taticu, taticu meu scump, depresiv pe zi ce trece. Acum, joi, ora 2, doarme. A adormit de la ora 9 dimineața, și doarme și acum. S-a deșteptat când a venit prof. dr. State Drăgănescu. Extrem de gentil și drăguț. A spus că are amețeli din cauza nervului echilibrului, care se află în ureche. I-a găsit bătăi de inimă încetinite. A spus însă ca orice doctor, că nu e nimic grav și că se va face sănătos. I-a prescris medicamente, injecții și liniște.

După prânz, a venit și o doctoriță, Bobby Marin⁵⁴¹, extrem de simpatică. L-a examinat minuțios și, ca și State, și Monda i-a spus să-și facă numărătoarea globulelor și viteza sedimentară. Am avut vizite agreabile, care m-au ajutat să trec această zi grea: Adela dr. Drăgănescu, preotul Vască și Manina. Conversații interesante, lângă patul scumpului meu bolnav. Seara, eram extrem de obosită și am adormit, ducând cu mine și în somn, teama de sănătatea șubredă a lui taticu. Scump și drag tatic!

Vineri, 6 iunie.

Taticu a avut azi o zi mai bună. N-a mai somnolat tot timpul. Mănâncă cu poftă, dar e mereu extrem de obosit. Pe seară, a venit Viorica și în treacăt, Catinca cu Manina. Viorica e tare deprimată. Nu izbuteste să iasă din anonimul culiselor. E de asemenea, tare mâhnită că nu se poate ocupa de Catinca, care grație răsfățului lui tată-său și al mătușii-si, riscă să devină insuportabilă. Istoria se repetă. Cum ea n-a vrut să asculte de mine, și și-a ratat toată viața, așa nu vrea fetița să asculte de ea. Mi-e tare milă de Viorica. Nu voiam să suferă ce am suferit eu.

Când a plecat, a sărutat pe taticu și i-a spus: „Să te faci sănătos, taticule, că nu te am decât pe matele pe lume!” Și eu eram <de> față. Am rămas atât de uimită că n-am putut rosti un cuvânt. Am iertat-o însă! E așa de nefericită! E oare vinovată că nu știe că are și o

---

⁵⁴¹ Transcriere incertă.

mamă și ce comoară de afecție i-a păstrat și îi păstrează încă această bună mamă?! Că voiam s-o „educ” și să-i împlânzesc cerbicia (fără succes!) și mă arătam mai rece față de ea, nu făceam decât ce ar face orice mamă grijulie de viitorul copilului ei și ce face și ea azi, când încearcă tot zadarnic s-o „educ” pe Catinca. Totuși, mi-e așa de milă de ea! De ce să-i arate Dumnezeu așa de curând cât am suferit eu de neascultarea și înstrăinarea ei?! Atât l-am rugat s-o cruțe!

Sâmbătă, 7 iunie.

Tăticu nu s-a mai simțit așa bine ca ieri. Iar a somnolat tot timpul. Înainte de dejun a venit C. Antigona, am stat împreună pe terasă până după ora 1. Vreme magnifică. Cer senin, soare și nu prea cald. Sufletul meu însă nu e încă senin și nici cald, e înghețat ca în toiul iernii. Sunt așa de îngrijorată de tăticu!

Duminică, 8 iunie. Rusaliile.

Sărbătoare mare a creștinătății! Pogorârea Sfântului Duh asupra apostolilor și ucenicilor lui Isus.

Am putut în sfârșit să mă duc la biserică. M-a condus Florica și a venit să mă ia Florinel. Lume multă, tristă și reculeasă. Serviciul s-a terminat la ora 1. Un cor admirabil, cu un solo de soprană, uimitor de frumos, m-a făcut să plâng de câteva ori. Nu mai sunt om întreg și mă simt nenorocită și umilită, când mă aflui în mijlocul semenilor mei. Ce departată mi se pare vremea când eram și eu ca ei și când umblam cu capul sus, fără să prevăd groaznica boală ce mă aștepta către sfârșitul vieții mele. Acum sunt o biată infirmă, demnă de milă. Toți sunt plini de prevenanții față de mine, dar nu prevenanța datorată personalității Aidei Vrioni cea de altă dată, ci gesturi de compasiune față de o infirmă. Sunt așa de nenorocită când ies în lume! Acasă, uit uneori ce am ajuns, ai mei s-au obișnuit cu mine, cea de azi. Nu le surprind priviri de milă. Mă tratează ca validă. Le sunt foarte recunoscătoare.

Pe seară, a venit Georgette. Ne-a ajutat să trecem plăcut sfârșitul zilei. Se interesează mult de mine. E un suflet mare!

Luni, 9 iunie.

Zi obișnuită. Vreme schimbătoare, în genere bună. N-a plouat.

Aproape toată ziua am lucrat. Mâna mea stângă nu-mi dă ajutorul de alta dată. Așa că orice fac, fac mult mai încet ca altă dată. Florin a venit cu o veste proastă, pare că se desființează asociația lui. Dacă nu i-o mai da voie să lucreze ceasornicăria, cu ce o să trăiască? Trebuie, ca rând pe rând, să moară de foame mai mult de jumătate din populația acestei țărișoare, nu? Sunt consternată.

Rezultatele de la analiza globulelor este bună. Tăticu are 4 mil. ½ globule roșii și viteza sedimentară crescută. Azi, iar se simte slăbit. Ține-mi-l, Doamne!

Marți, 10 iunie.

Vreme frumoasă dimineața, după masa nori și pe seară, ploaie. I-am răspuns Vioricăi Chiliban și tot azi am primit o c.<arte> poștală de la tatăl său. Ne scrie că ne așteaptă la Călimănești. Înainte de dejun a venit Ernest Gh<orghiu>. Ne-a făcut plăcere, așa cum ne făceau vizitele tuturor prietenilor de altă dată.

Pe seară, plictiseala ploii: am aprins lumina de la 6. Citesc una din cele mai frumoase cărți: *Le paysage évanouï* par Jean Sabran⁵⁴². Autor necunoscut mie până acum. Am făcut o constatare la îndemâna tuturor, dar pe care nu o gândisem până acum: cei mai culți și mai citiți oameni mor necunoscând marea majoritate a creațiilor literare din lumea întreagă. Citesc de la vârsta de șapte ani, sunt o mîncătoare de cărți și trebuie să recunosc că n-am citit aproape nimic. Citesc de 65 de ani și n-am citit încă pe Jean Sabran și pe atîția mii și mii de Jean Sabran. Plec în lumea cealaltă, sîracă de toată frumusețea furată de lipsa de timp sau de lipsa mea de o mai aprigă curiozitate literară. Ce păcat! Iată o pierdere care cu nimic nu se mai poate înlocui, cum tot cu nimic nu se va mai putea înlocui pierderea vieții unui om, care a vrut să cunoască tot frumosul lumii și și-a sfârșit existența lamentabil, în boală, lipsă și uitare. Soarta tuturor aceluia care vor să treacă dincolo de hotarele îngăduite pămîntului.

Miercuri, 11 iunie.

De ce ne-a fost frică, n-am scăpat. Aseară, la Comitet, au fost anunțați micii meseriași că asociația lor s-a desființat. Pentru moment, pot să mai lucreze încă, până ce le-o veni rîndul să li se ia și acest drept. Și atunci li se dă un singur drept: să moară de foame! Dreptul de a munci nu-l mai au în republica populară! Prigoana contra oamenilor care au învățat și au muncit nu se oprește decât pe marginea mormîntului. Cum s-o fi numind oare politica asta? Politica morții?

Se vorbește și de o nouă reformă monetară. Ce-or fi mai vrînd să „reformeze”? Atâtea zvonuri ne-au înnebunit complet. Am devenit cu toții o vastă casă de nebuni.

Către prînz a venit Adeluța. Vizita ei neașteptată mi-a făcut mare plăcere. Prezența ei este reconfortantă. După masă, m-am odihnit până la 5, când a venit Antigona. A stat până tîrziu. Sunt bucuroasă cînd o văd.

Seara, iar a plouat zdravăn. Oare cînd o veni vara?

Joi, 12 iunie.

Zi senină, cu soare, dar vînt puternic. Pe la 8 seara, a trebuit totuși să plouă puțin. Am avut pe Catinca aici, care a fost drăguță și ascultătoare, ca în zilele ei bune. Viorica nici n-a venit, nici n-a telefonat. Fata asta iar și-a pierdut busola. Și ce rău face! Singura realizare din viața ei e fetița. Și și-o înstrăinează, nemaocupîndu-se de ea. Ce păcat! Și copila este dezorientată între un tată, care o răsfață în chip primejdios și o mamă, care are alte preocupări. Cum a zăpăcit viața asta atît de vrăjmașă toate mințile!

Pe seară, a venit Manina și a luat pe Catinca. Am rămas tristă după plecarea ei! Mi-e așa de milă de sufletelul ei și mă tem atît de tare de falsificarea firii ei, care putea să fie atît de bună. În lupta idioată între răsfațul exagerat al tatălui și dorința de a-i da o bună creștere a mamei, fetița este o nefericită miză. Sunt tare îngrijorată de viitorul ce i se prepară! Și eu, care ca mîine voi părăsi acest pămînt al suferințelor, nu-i pot fi de nici un ajutor! Și mi-e atît de dragă!

Vineri, 13 iunie.

De dimineață vreme bună, cu puțin vînt. Sunt cam amețită. Atâtea pe capul meu! Primejdii reale sau imaginare: evacuare, stabilizare și poate chiar marele dezastru: războiul.

---

⁵⁴² Jean Sabran (1910-1994) a fost un scriitor francez, autor a numeroase romane pentru copii, tineret.

Ca prin ceață, o mică oază: Călimăneștii. Care din toate le va realiza și de care ne va feri bunul Dumnezeu? Mi-e capul moale și mintea împovărată. Florin e distrus, deși se silește să nu arate toată obida și toată îngrijorarea ce-i apasă sufletul. Mi-e așa de milă de el și sunt atât de furioasă pe mine, că nu-i pot fi de nici un folos! Nu înțeleg de ce mai trăiește o mamă, dacă nu-și poate apăra copilul!? Rolul ei încetând, ar trebui să se retragă în culisele întunericului.

Am fost la biserică, la slujba de seară. Nu mai fusesem poate de un an. M-am simțit bine și m-a impresionat ca totdeauna aceste înălțătoare rugăciuni ale vecerniei, înălțate către Dumnezeu, în penumbra intimă a amurgului. Am întâlnit cunoștințe vechi, m-a surprins o doamnă, care nu mă văzuse de vreo 30 de ani și m-a recunoscut. Se vede că nu am ajuns chiar o bătrânătură, cum credeam eu! Dar, la ce-mi servește. Lucrurile astea nu-mi mai fac nici o bucurie. Boala îmi stă mereu în față și împotriva oricăror încercări de a mă bucura. Am obosit îngrozitor venind acasă. Poate unde nu umblam în pasul meu, ci în pasul tânăr al Floricăi. Mă supără grozav piciorul!

Sâmbătă, 14 iunie.

Zi splendidă: fără nor, fără ploaie, fără vânt. Cer senin, viu și vesel. Ferestrele dormitorului nostru și ale băii îmi taie în peisajul înconjurător, tablouri dreptunghiulare, frânturi de peisaje verzi inundate în lumină. E o frumusețe! O! de am avea și liniștea necesară, de ar dispărea teama și grijile de tot felul, ce frumoasă ar fi viața!

Tăticu se simte puțin mai bine. A venit dr. State și i-a spus să repete rețeta. N-ar fi exclus, zice el, ca peste un timp oarecare să-i revină amețelile. Asta m-a îngrijorat grozav. Tăticu *trebuie* să fie sănătos și să trăiască măcar atât cât voi trăi și eu. Fără el, nu poate să mai existe viață. Dumnezeu, care e așa de bun, îmi va asculta ruga!

Duminică, 15 iunie.

Magnifică zi! Soare, senin și o temperatură agreabilă. Tot felul de vești. Sufletele au început să tresară. Azi se împlinesc 22 de ani de la căsătoria lui Florinel cu Florica. Ce frumoasă zi a fost aceea! Mare bucurie sufletească și liniște și pace peste tot pământul. Ne-au poruncit să fim veseli astăzi!

Citesc o carte minunată: *La Flèche d'or* de Joseph Conrad⁵⁴³, autorul lui *Typhon*.

Dumnezeule! Ce de talente mari a dat omenirea! Mă înfior ca de o minune!

Citind-o, am impresia că mă înalț spre alte zări, că zbor, așa de mare e încântarea sufletească ce resimt. Subiectul din timpul războiului legitimiștilor carliști. Un subiect destul de anodin, de altfel nici nu se vorbește despre el, e mai mult un pretext. Personajele sunt zugrăvite cu o mână de maestru. Femeia mai ales, e pictată până la cele mai insesizabile amănunțimi și nuanțe sufletești. Ai impresia că tot timpul stă în fața unui aparat fotografic, de tip cu totul nou, pe care-l manevrează fără încetare autorul. Splendidă femeie aceasta Dona Ritta creația atât de reușită a atelierului Henry Alléger. Stilul, la înălțime. Fiecare frază este o mică capodoperă (*sic!*). Lectura acestei cărți m-a despăgubit în parte de toată platitudinea vieții. Ce mare fericire a fost arta pentru nefericita omenire care populează pământul!

Pe seară, târziu, a venit doctoreasa Gheorghiu, cu soțul. Drăguți, civilizați, ca totdeauna.

---

⁵⁴³ Joseph Conrad (născut Józef Teodor Konrad Korzeniowski, 1857-1924) a fost un romancier englez, la origine polonez din Ucraina. Conrad a fost pe navigator, contrabandist și amator de jocuri de noroc, vrând chiar să se sinucidă din cauza unei datorii.

Luni, 16 iunie – Vineri, 20 iunie.

Zile agitate: încărcate de fel de fel de zvonuri, care de care mai fanteziste. Foarte îngrijorată de taticu. Viorica l-a dus la un specialist, care a găsit că nu are nimic la inimă. Nu mai înțeleg nimic. Trei doctori l-au găsit cu bătăile inimii rărite, ba unul a zis ca a avut un ușor infarct pulmonar și specialistul spune că are numai o anomalie minoră a organelor lui interne. Desigur, nici asta nu e bine. Propriu-zis, pentru inimă nu i-a prescris nimic. Am ajuns să nu mai am nici o încredere în doctori.

Noaptea le trec foarte prost: stau mai mult trează, să-l aud cum respiră și tresar la cea mai mică întrerupere a respirației. Mi-e așa de frică să nu-l pierd! Sănătatea mea s-a zdruncinat și mai tare. Toată partea stângă mi-e înțepenită și piciorul îl mișc cu foarte mare greutate. În plus, mă prăpădește oboseala. O oboseală nesfârșită, care-mi ia ultimele rămășițe de puteri. N-am nici o bucurie de nicăieri și nici măcar cea mai slabă speranță de bucurie.

Viorica este într-un hal fără de hal. Nu-și mai poate stăpânii nervii. Plânge într-una. Are scene penibile cu fostul ei soț, care nu vrea să părăsească casa și e de o mojie și o violență revoltătoare. A ajuns la gesturi, ca cel din urmă bătăran. A fost capabil s-o ude cu dușul de sus până jos, tocmai când voia să iasă. M-a impresionat îngrozitor. Aș fi în stare să-l omor. Îmi prăpădește fetița, pe care am crescut-o cu atâta grijă și cu atâta drag! Să nu-l rabde Dumnezeu! Să facă o minune și s-o scape de el! Stă în casa lui Florin, pe gratis de atâția ani și urmează să stea mai departe, deși nu mai e soțul Vioricăi. Ce profitor! Și ce lipsă de obraz! Așa ceva cred că nu s-a mai întâmplat în lume! Mi-e așa de milă de Viorica mea! A slăbit și plânge deznădăjduită, de-ți frânge inima! Și nu pot s-o ajut cu nimic și s-o apăr de nebunul care-i distruge viața.

Mă întreb, cum mai încap în sufletul meu atâtea griji și atâtea necazuri și atâtea boli! De aproape doi ani fac ucenicia suferinței și a durerii și tot nu m-am obișnuit cu ele! Mă tem să nu facă Viorica vreo nebulie! E așa de disperată! Numai asta ne-ar trebui mie și lui Taticu! Să ne pierdem copilul din cauza unui păcătos! Să nu-l ierte Dumnezeu!

Viața își urmează cursul ca o mare cu valuri mari. Mai vin încă prieteni să ne vadă. Luni au venit C. Antigona și preotul Vască. Marți, Georgette, care mi-a adus trei cărți frumoase. Miercuri a venit Adeluța, care ne-a adus și ea o carte: „*Viața lui Mahatma Gandhi*”.

Joi am avut pe Viorica la dejun și pe seară a venit pictorul Tache Vasile de la Sinaia, pe care nu l-am mai văzut de ani de zile. La dejun, iar a fost o scenă penibilă. Am plâns lângă plânsul Vioricăi. Fetița mamei dragă, cum s-o ajut?

Joi și vineri a fost foarte cald. Mă întreb cum vom suporta căldura acestei veri, dacă nu se poate duce la Călimănești? Chiliban nu ne-a mai scris nimic. Ce om!

Am recitat „*Printemps*” de Sigrid Undset⁵⁴⁴. Frumoasă carte și bine scrisă.

Sâmbătă, 21 iunie.

Aseară a fost o furtună îngrozitoare, care a ținut aproape un ceas. Deși cerul se aprindea în fulgere la fiecare minut, nici n-a turnat, nici n-a trăsmit. Surprinzător, după marea căldură din ultimele două zile. Poate că a tunat și zgomotul tunetului s-a pierdut în urletul mare al furtunii. Am tras iar o mare spaimă. Ce ființă inferioară sunt din acest punct de vedere. Dacă inferioritate se cheamă o sensibilitate exagerată și un sistem nervos care se

---

⁵⁴⁴ Sigrid Undset (1882-1949) a fost o scriitoare norvegiană de succes. Romanul „Primăvara” a fost publicată în 1914.

zbârlește la cea mai mică atingere!... O persoană inteligentă și înțeleaptă cum îmi place mie să mă cred, ar trebui să raționeze și să se stăpânească. Pare însă că rațiunea nu mai există în fața fenomenelor care mă transformă în spaimă!

Florin și Florica ieșiseră să se bucure de mirosul florilor de tei. I-a apucat furtuna și ploaia și au venit uzi complet. Era într-adevăr o vreme să nu lași nici măcar un câine afară!

Azi mi s-a trimis de la Fondul Literar 200 de lei (?), ca ajutor de boală. Mai mult batjocură decât ajutor. Dacă n-aș fi în halul în care sunt, i-ași fi refuzat. Așa însă, a trebuit să înghit și această nouă ofensă și să tac. Cu suma asta, nu pot nici măcar să chem un medic de specialitate și să-mi cumpăr doctorii. Frumos e tratată prima ziaristă din țara noastră, singura femeie care cu mijloace proprii a făcut să apară și a condus, timp de 18 ani, *Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români* și care a organizat concursuri literare anuale pentru tinerii scriitori de talent. În orice altă țară, aș fi avut traiul asigurat, de asemenea și asistența medicală. Așa mă prăpădesc din cauza indiferenței colegilor mei. Să le fie rușine!

Duminică, 22 iunie.

M-am sculat astă noapte la 3½ în urletul ploii. N-a ținut însă mult, dar eu n-am mai putut dormi până după 5. M-am sculat la 8, pe o dimineață umedă și posomorâtă. Mai târziu, a ieșit soarele. E vară doar!

Nu mă simt bine deloc. Sunt mereu prost dispusă și mă supăr din orice. Trăiesc într-o așteptare ciudată, o așteptare plină de spaima. Sunt toată numai o pândă, ciulesc urechile ca și cum m-aș aștepta să aud ceva excepțional, și parcă am respirația suspendată. Am devenit posacă, agresivă și cel mai mic lucru mă contrariază. Repetarea aceleiași fraze de două sau trei ori, mă scoate din fire. Și din cauza infirmității lui bietu' taticu, trebuie să repet aceeași frază de câteva ori. Sunt mulțumită când nu vorbesc și stau închisă în carapacea gândurilor mele. Trebuie să se întâmple ceva. Ce? Nu știi! Numai de n-ar fi război, sau cine știe ce altă grozăvie! Sau, Doamne ferește, cine știe ce necaz familial! Azi mă aștept la orice, numai la ceva bun, nu!

Azi am primit răspunsul lui Chiliban. S-ar putea să ne ducem totuși la Călimănești. Deocamdată, nu doresc nimic: mă simt atât de obosită, că nu am putere nici să doresc.

Luni, 23 iunie.

Tot vreme schimbătoare. Am putut însă sta și pe terasă. Zi obișnuită, nimic special. Pe seară a venit Lucica. Nu venise de mult. Se află în același impas sufletesc. Mi-e milă de ea, dar nu pot să-i dau nici un sfat. Ce-și face omul singur, nimeni nu poate desface! Nici el însuși nu e în stare să-și mai dezlege firele vieții, pe care le-a încălțit la maximum. În ultimul timp, a avut și alte necazuri de tot felul. Nu e așa de ușor să fii favorit!... Am răspuns lui Chiliban.

Marți, 24 iunie.

Tot vreme rea. Frumoasă vară, n-am ce zice! Nici nu e nevoie de plecat din București. Circulă insistent un zvon, care dacă s-ar îndeplini, ar înnebuni cred toată lumea. Asta ar fi culmea! Nici nu vreau să mă gândesc, că mă prind fiori! Pe seară a venit C. Antigona și mai târziu, Gaby.

Miercuri, 25 iunie.

M-am trezit în zgomotul ploii. E frig și foarte neplăcut. Acum e ora 1 și plouă întruna. A plouat până seara și încolo, nimic!

Joi, 26 iunie.

Plouă, plouă, plouă! Mi-e silă să mai deschid ochii. Și e frig! Astă noapte ne-am învelit din nou cu plăpumile, ca iarna! Mare plictiseală!

Vineri, 27 iunie – Joi, 3 iulie.

Ploi și frig până sâmbătă seară. Duminică vreme frumoasă, luni iar ploaie și umed, de marți, vreme bună. Era și timpul! Iluzii, deziluzii, necazuri, contrarietăți... viața obișnuită. Tot obișnuite și vizitele pe care le-am primit. Nu mai mă interesează nimic. Nu mai aștept nimic. Mereu boală și suferințe. Nu mai am dispoziție nici să mai scriu în acest caiet. La ce bun? Vechea mea întrebare!...

Ne-a scris Chiliban. Ne așteaptă la Călimănești. E vorba să plecăm duminică. Poate vom fi mai liniștiți acolo! Suntem atât de obosiți amândoi! Dar mi-e așa de greu să fac bagajele! Am impresia că n-am să am puterea să le fac.

Azi a venit Viorica și Catinca. Căldură sufletească. E vorba să plece și ea miercuri la Constanța. Are absolută nevoie de odihnă. Pe seară a venit pr. Vască – reconfortant ca totdeauna – și Manina, care a dus pe Viorica acasă. Seara, obosită.

Vineri, 4 iulie.

Ne pregătim de plecare. Facem bagajele. Mare oboseală pentru mine și tatăcu. Și vizitele ne țin din lucru. Se continuă vechea tradiție: vin prietenele la mine, ca eu să-mi iau rămas bun de la ele, înaintea plecării. Ce gentili au fost cu mine toți acei care *au avut ochi* să mă cunoască și sensibilitate să mă înțeleagă și să mă accepte! Purtarea lor de azi, neschimbată de cea de ieri, îmi umple sufletul de bucurie. Mai sunt și oameni în această lume atât de pestriță!

Tante Margot a venit la dejun și a stat până seara. Nu s-a împăcat cu ideea ca să plec înainte de a mă vedea! Bună și statornică prietenă! Pe seară a venit draga mea prietenă „de ultima oră”, Adeluța dr. Drăgănescu. Conversație vioaie, spirituală și cât se poate de agreabilă. Încântate cele două prietene ale mele – cea veche și cea nouă – că s-au cunoscut. Nici nu e de mirare. Amândouă sunt foarte inteligente. Azi a venit și Manu. Parcă a știut că plecăm.

Sâmbătă, 5 iulie.

Am început să facem bagajele de dimineață. Și tot de dimineață au început și vizitele. A venit mai întâi Claudia, să ia un ceas al Valericăi S., pe care îl reparase Florin. Deșteaptă femeie, în felul ei! Știe să se insinueze și să se pună bine cu cei mari din toate regimurile! A fost bine cu Duduia, pe urmă cu Antoneștii și acum cu S. Dacă poate să schimbe așa de des culorile, bravo ei! Eu n-am fost niciodată prietenă cu nimeni și sunt persecutată și lăsată să pier în mizerie. Așa-mi trebuie, dacă nu știu să mă văd și să lingușesc! E bine și firesc! N-aș putea să fiu decât așa cum sunt. Și nu mi-aș schimba firea, chiar dacă aș ști că mor în cea mai neagră mizerie.

A trecut și Adeluța, câteva momente, să-și ia ceasul. Veselă, surzătoare și tânără, ca și lumina radioasă a acestei splendide dimineți. După plecarea lor, am continuat facerea bagajelor. Mare greutate și oboseală. La 6 seara nu mai aveam de făcut decât balotul. Tocmai începusem să-l fac, când am primit o telegramă de la Chiliban, să amânăm

plecarea. La 8 am vorbit cu el la telefon: femeia pe care o angajaseră pentru noi s-a angajat la o colonie școlară și acum e în căutarea unei alte femei. Am rămas cu bagajele făcute și destinși ca o coardă extrem de încordată căreia i s-a dat drumul brusc. Mi-a părut rău pentru toate preparativele făcute, dar mi-a părut bine că puteam să mă odihnesc. M-a contrariat doar noutatea faptului neașteptat: să nu poți pleca când te-ai hotărât să pleci! Dar azi, nimic nu trebuie să ne mai pară anormal! Eram, de asemenea, contrariați că pierdeam biletele, ceea ce înseamnă o mare pagubă pentru noi. Dumnezeu însă, care este întotdeauna bun cu noi, a făcut să vină, chiar imediat ce am primit telegrama, Georgette Botez, care văzându-ne așa de amărâți, s-a oferit să se ducă la biroul de voiaj, să încerce să dea înapoi biletele. Lucrul era foarte greu, fiindcă era ora 6 seara și trenul nostru pleca mâine dimineața la 7,22. Cui putea să le mai vândă, în timpul nopții? Totuși, admirabila prietenă Georgette a reușit, a făcut coadă până la 8 și ne-a adus banii înapoi, bineînțeles cu scăzământul care au crezut ei de cuvință. Ce minune de femeie această Georgette! Unică, desigur, ca prietenă! Dumnezeu s-o aibă mereu în paza lui.

Duminică, 6 iulie.

Ieri noapte am avut o insomnie care m-a ținut trează până la 5 dimineața, cu toate medicamentele pe care le-am luat. Eram extrem de obosită și surescitată. Astă noapte am dormit perfect până la 8 dimineața. Dispăruseră frigurile plecării. Am dormit fără ajutorul medicamentelor. De dimineața, cerul era iar înorat și bătea vântul. Acum este soare și frumos. E ora 1. La ora aceasta trebuia să ne dăm jos din tren la Jiblea. Peste o jumătate de oră ajungeam în camera noastră de la Călimănești și, după ce ne instalăm, începea perioada de liniște și odihnă de care atât eu, cât și tătucu, avem atâta nevoie.

De dimineață am vorbit cu Viorica la telefon. A spus d-rul că, pentru tătucu, Călimănești este o localitate ideală. Ne-a recomandat ca, dacă tătucu ar avea nevoie, să apeleze la d-rul Nicolaescu, specialist în boli de inimă. De ne-ar ajuta Dumnezeu, să putem pleca în 2-3 zile! Numai de nu s-ar schimba timpul! Aici, deși e soare și cald, bate un vânt destul de tăricel.

Citesc o bună carte și foarte interesantă: *Taia* de A. T'Serstevens⁵⁴⁵. O nouă versiune a dramei de la Mayerling, dată ca cea adevărată, și adevărul (!?) asupra atentatului de la Sarajevo, ambele puse la cale de curtea imperială austriacă. Cartea bine scrisă, cu minunate descrieri ale coastei Dalmației. Subiectul asemănător cu acela din *La Flèche d'or*. Tot o femeie frumoasă, originală și exotică, amestecată una într-un război crunt, iar cealaltă într-un asasinat politic. Splendid descrise ambele femei, deși de autori diferiți.

Ziua a trecut liniștită. Am stat mult pe terasă, unde am luat și masa de seară.

Luni, 7 iulie.

Tot vreme frumoasă. N-am primit încă nici o veste de la Călimănești și stăm cu bagajele făcute, așa fi dezolată să nu ne putem duce! Dar tot cred că ne va ajuta! Bietul chiriaș al nostru s-a dezumflat. Toate promisiunile ce i s-au făcut au fost vorbe goale. E tare amărât! O dată mai mult se învederează că nu poți pune temei pe promisiuni. Prea sunt obișnuiți oamenii să mintă!

---

⁵⁴⁵ Albert t'Serstevens (1885-1974) scriitor francez de origine belgiană. Prima sa carte „Poèmes en prose”; în 1919, la sfârșitul celor trei ani de mobilizare, a publicat primul său roman: „The Seven Among the Men”. Ulterior, a mai publicat „Le Vagabond sentimental”, „Traseul spaniol”, „Traseul portughez” ș.a.

Aseară am citit *L'amour forcé* de F. Fosca⁵⁴⁶ (?!). Carte apărută în editura „Au Sans Pareil” în 1928, se prezintă ca o prezentare elogioasă a autorului, scrisă de directorul editurii, Louis Martin-Chauffin. Prezentare, care e un fel de (...) ⁵⁴⁷ zgomotoasă a unui vânzător de la o tarabă de bălciuri. Rar mi-a fost dat să citesc o carte mai proastă. Te enervează și-ți produce silă. Deplâng toată literatura că a ajuns să fie în așa fel batjocorită. Eram revoltată și totuși am citit-o până la sfârșit, ca să văd până unde merge prostia omenească și îndrăzneala unor scribi. Sfârșitul, lamentabil ca întreaga carte. Stil de reportaj grăbit, gazetăresc, fabula idioată și personajele, mai ales cele episodice, inexistente. Imposibil să le prinzi și să le dai un contur. Ce inutilă pierdere de timp, să scrii și să citești o asemenea carte!

Pe seară a venit telegrama: ne-a găsit femeie și ne așteaptă imediat. Am trimis după bilete, dar n-a avut decât pentru joi dimineața. Mai avem deci încă două zile de stat în București.

Marți, 8 iulie.

Iar n-am adormit astă noapte decât la 5 dimineața. Sunt tare obosită. A venit infirmiera și mi-a luat tensiunea. Am 20, cea mai mare de câteva luni încoace. Ea a pus pe seama insomniei și a oboselii. Eu însă sunt destul de îngrijorată!

Lala a venit să ne vadă. E tare slabă și descurajată. Mi-a făcut rău. Am reținut-o toată ziua. Era tare tristă seara, când a plecat! Și eu la fel. Oare nu ne-om mai revedea pe lumea asta? A venit și Marioara Marinescu. A stat până după 8!

Citesc o carte splendid scrisă: *La dernière victoire* de Richard Hillary⁵⁴⁸, un scriitor tânăr de tot, care a scris pagini minunate despre războiul asiatic. Viu scrisă și foarte interesantă este o mică capodoperă (*sic!*). Titlul se explică astfel: „Le dernier ennemi qui sera détruit, c'est la mort. Pour atteindre ce but, l'homme doit se vaincre soi-même. C'est la dernière victoire.”⁵⁴⁹ Am citit în ultimul timp două cărți de război foarte bune: aceasta și *Le Tapis doré*, scrisă de un ofițer de informații englez, membru al Camerei Comunelor. Campania engleză în Irak și Siria între anii 1941-1943. În *La dernière victoire*, tânărul autor Hillary cade ars cu parașuta în mare, este salvat, trece prin chinuri groaznice și moare tot în timpul acestui groaznic măcel. Este un fel de mesaj de dincolo de mormânt, această „ultimă victorie” în care moartea învinge viața.

Azi a fost tare răcoare. Am stat pe terasă cu capotul gros de lână. Și e 8 iulie!

Miercuri, 9 iulie.

Vreme frumoasă. Fac ultimele bagaje. O prietenă a Floricăi a citit aseară în cafea că tăticu o să fie bolnav la Călimănești, dar nu grav. Cât nu cred în lucruri de-astea, dar tot

---

⁵⁴⁶ François Fosca (pseudonimul lui Georges de Traz, 1881-1980) scriitor și istoric de artă. Autor prolific, a publicat câteva zeci de cărți despre pictură, inclusiv monografiile despre Degas, Renoir, Bonnard, o operă fictivă, în principal înainte de sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial; romanele sale nu au fost republicate.

⁵⁴⁷ Cuvânt ilizibil.

⁵⁴⁸ Richard Hope Hillary (1919-1943), pilot de vânătoare anglo-australian al Royal Air Force în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. El a scris cartea despre experiențele sale din timpul bătăliei din Marea Britanie.

⁵⁴⁹ Ultimul dușman care va fi distrus este moartea. Pentru a atinge acest scop, omul trebuie să se învingă pe sine însuși. Este cea din urmă victorie. (*fr.*)

m-a impresionat. Mai bine nu ne spunea Florica. Dar nu trebuie să cred în nimic decât în puterea lui Dumnezeu, care m-a apărat întotdeauna. Mă las în mâinile lui!

Miercuri, 9 iulie⁵⁵⁰.

Ajun de plecare. Ultimele preparative. A trebuit să mai iau un geamantan. Ziua a trecut febrilă. S-a molipsit de la noi. Chiriașul nostru (chiriaș impus) a fost foarte gentil, ne-a fost de foarte mare ajutor în toate aceste ultime zile. Iată cum găsești noblețe sufletească unde nici nu te aștepți. Deci și această noblețe nu ține numai decât de origini, ci mai mult de suflet și de fire.

Pe seară a venit Adeluța, să ne mai vedem. Eram tare obosită și simțeam o greutate pe memorie. Seara trebuia să vină Madeleine și doctorețul, dar n-au venit. Ne-a părut rău că nu ne-am mai văzut înaintea plecării, deși eram tare obosiți. La vârsta noastră și bolnavi cum suntem, orice plecare poate să fie definitivă. Fără revedere!

Joi, 10 iulie.

Ne-am trezit la 5. La 5½ ne-a bătut Preda în ușă, dar noi eram deja sculați. La 6½ a venit mașina. În gară am găsit pe Preda, care ne-a dat bagajele la vagon și a stat până a plecat trenul. Amabil om! În ultimul moment a venit și Ion. Mi-a strâns mâna (?) la plecare. Suntem iar tovarăși! Nu cred că i s-a urcat grandoarea la cap. Probabil i-e teamă să nu-l vadă cineva, că face acest gest interzis! M-a amuzat grozav.

Călătoria am făcut-o în condiții excelente. Aveam ca vecine de vis-à-vis două fete tinere foarte drăguțe! O avocată și o studentă de la geologie. Mergeau la R.<âmnicu> Vâlcea. Mi-a plăcut această vecinătate civilizată. Totul a concurat ca să ne facă cât mai plăcută călătoria. La coborârea din tren, ne-a ajutat conductorul, garçonul de la restaurant și un băiat din tren. Așa că n-am avut nici o <ne>plăcere. Trenul a stat până am coborât și am dat bagajele jos.

La gară ne aștepta Chiliban. Am revăzut casa și grădina cu mare plăcere. Camera noastră ne aștepta luminoasă și primitoare. Cu crini galbeni și flori multe, (...) ⁵⁵¹ și albe. Am pus cele două splendide gladiole, pe care mi le dăduse Ion, alături de crinii galbeni. Mă simt așa de mulțumită. S-a coborât în mine o liniște blândă și ușoară, pe care n-am mai simțit-o de multă vreme. Decorul e același, de anul trecut. Nu-mi vine a crede că a trecut un an! Parcă ieri am părăsit casa asta. Totul este la fel. A venit și Viorica Chiliban ieri, așa că suntem compleți. În plus, e sora mai mică a Vioricăi, Mioara, care este soră de ocrotire aici la policlinică.

Am luat dejunul cu toții în veranda luminoasă și frumos aranjată în anul acesta. Femeia pe care a angajat-o pare foarte cumsecade. Totul concură să avem o viață mai liniștită aici. Numai de n-ar veni ceva neprevăzut. Dar, poate ne ferește D-zeu! Plătim atât de scump această liniște, de care avem atâta nevoie și eu, și Tăticu! Desfacerea bagajelor și aranjarea lor a fost destul de lungă și obositoare. Pe seară însă eram gata. A venit Gicuț și ne vadă. Frumos din partea ei că a venit să ne vadă chiar în ziua când am venit.

Vineri, 11 iulie.

---

⁵⁵⁰ Așa în text.

⁵⁵¹ Cuvânt ilizibil.

Noapte liniștită, zi la fel. Nu-mi vine să cred. Parcă trăiesc într-o altă planetă. Pentru moment, toate grijile și necazurile au rămas în trecut, în Bucureștiul acela atât de plin de neprevăzut! Ziua se desfășoară ușor, aproape fără să ne atingă. Ce bine e!

Sâmbătă, 12 iulie.

Și aici m-a găsit lumea. Ne-am pomenit pe seară cu Margareta, sora lui Florin Z., pe care n-am văzut-o de mai bine de 20 de ani. Am lăsat-o elevă de liceu și o revedem măritată, grasă și cu un adorabil băiat de 9 ani, fin și prețios ca un prinț. Vecina, care ne-a făcut atâta sânge rău anul trecut, a venit azi să-mi ureze bun-venit și a stat de vorbă cu mine ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Nu-mi place procedeul, dar m-am gândit că e mai bine să răspund la fel. Pentru liniștea noastră.

Vreme magnifică. Chiar prea cald. Am plecat la timp din București. Acolo trebuie să fie niște călduri îngrozitoare. Tăticu n-a dormit astă noapte aproape deloc. A slăbit. Se resimte de oboseala plecării și de multele griji pe care le-a avut în ultimul timp. Sper că D-zeu îl va ajuta să se îndrepteze. Serile stăm până târziu pe terasă. Sunt niște nopți minunate, pline de vis și de poezie. Te pierzi în farmecul lor! Ce frumoasă ar putea fi viața!

Duminică, 13 iulie.

Astă noapte, Chiliban a avut din nou o extrem de dureroasă criză gastrică. E a treia în trei săptămâni. Fetele n-au dormit toată noaptea, dându-i tot felul de îngrijiri. Mă întreb cu teamă, ce-o fi putând să aibă?

Tăticu s-a sculat de la 5 și s-a dus cu Mioara în piață. Au târguit pentru mai multe zile. Piață mult mai bine aprovizionată și mai scumpe legumele ca la București.

Vremea se menține splendidă. Pe seară a venit un medic la Chiliban, specialist în boli de stomac și intestine, a lucrat 13 ani cu dr. Băltăceanu și acum este la Spitalul Brâncovenesc. Îl cheamă Aurel Comănescu. E bine să-i rețin numele.

L-am chemat și eu să mă consulte. M-a ascultat și m-a examinat cu multă atenție și la urmă n-a vrut să primească nici un onorar. Adevărat medic! Foarte bine pregătit în specialitatea lui și extrem de gentil. M-a amuzat surpriza lui, când, întrebându-mă ce vârstă am, i-am spus numărul anilor mei. Nu mai tăcea: „Vai, dar ce bine îi purtați, arătați admirabil.” A fost pe urmă și rândul meu să mă mir, când mi-a spus că are 43 de ani. Părea 32-33. Tare drăguț și civilizat. O plăcere să ai a face cu asemenea oameni. Păcat că pleacă mâine din Călimănești! Fetelor Chiliban le-a spus că tatăl lor s-ar putea să aibă un început de cancer, dar nu e nimic sigur. Viorica s-a speriat și miercuri pleacă la București cu bolnavul. Sărmanul om! S-a hrănit cine știe cum, ca să poată să-și întrețină fata la facultate. Și acum, când a ieșit doctoriță, sănătatea lui cedează. Subiect de poveste lacrimogenă: „Sacrificiul unui tată”. De obicei, mamele erau cele care se sacrificau. Dar fetele astea nu mai au mamă. A murit acum câțiva ani, într-un spital la București. De nu s-ar repeta istoria!

Luni, 14 iulie – Marți, 15 iulie.

Zile extrem de călduroase. În casă, preparative de plecare. Miercuri pleacă Viorica cu Chiliban acolo de unde abia am venit noi. Nu-mi convine deloc plecarea lor. Rămânem aici cu toate grijile și oboselile pe cap. Și noi, care venisem să ne liniștim! Oare n-o mai fi liniște și odihnă pentru oamenii epocii acesteia?

Femeia e departe de a fi o perlă. Cam zurlie. Totul i se pare prea greu. Nu știu cum o s-o ducem! Sunt tare plictisită din cauza asta! Intenționez să încep băile, ca să nu rămân

fără ele, în caz de ne-am scurta șederea aici. Am fost azi, marți, pe seară să vorbesc cu d-rul Marin, directorul Sanatoriului. Nu l-am mai găsit. A fost înlocuit cu o doctoriță Teleraru⁵⁵² de la Olănești și pe el pare că l-au mutat acolo. Păcat! Era foarte cumsecade și simpatic. Și era foarte bine văzut aici, fiindcă-și vedea de treabă. Dar se vede că nu trebuia să prindă rădăcini prea adânci în acest loc. Cred însă că aceasta nu este în folosul instituției, pe care o conduce. Am întâlnit în parc pe Emilia Cozachievi⁵⁵³. Mult schimbată de acum doi ani!

Miercuri, 16 iulie.

Azi de dimineață au plecat Chilibanii cu personalul. Fac o zi întreagă pe drum, pe căldura asta. Vai de ei! Cineva care a venit de la București a spus că acolo e o căldură cu adevărat insuportabilă. Ai impresia că înoți printr-o pâclă. Ce-or fi făcând bieții copiii noștri?! Nu-mi convine defel singurătatea de aici. Mioara aproape că nu dă pe acasă. De s-ar termina odată și cu afacerea asta!

Joi, 17 iulie.

Am început azi *băile de acid carbonic*. Deși bătea un vânt târișor, care a bătut toată noaptea, ploaia însă ne-a ocolit, așa că m-am înapoiat acasă îndemnă. M-a bucurat bucuria băeșitelor, când m-au văzut. Oameni simpli, care nu-și ascund sentimentele. E a șaptea vară că vin aici și fac băi de acid carbonic! Asta nu m-a împiedicat să am spasmul vascular! Astea sunt căile neînțelese ale Domnului!

De câteva vreme am o nouă meteahnă! Mă prinde o jale sfâșietoare când văd oamenii mergând repede și tot corpul meu se încordează ca să poată face și el aceleași mișcări. Niciodată nu mi-am văzut mai clar infirmitatea și nu am suferit mai adânc din cauza ei. Mersul acela târșăit și încet, la brațul lui tăticu și sprijinită în baston. Și privirile de o umilitoare milă pe care mi le aruncă trecătorii mă aduc la disperare. Aș vrea în momentele acelea să se producă un fenomen neașteptat, care să mă distrugă și să mă facă nevăzută. Să nu mai fiu, Doamne! Doamne! de ce nu-mi dai folosința piciorului pentru puținele zile ce mai am de trăit?!... Aș muri atât de fericită!!

Nici tăticu nu s-a simțit bine astăzi. S-a sculat la 5½ și s-a dus cu femeia la piață, de unde a venit la 8½! Era extrem de obosit și avea dureri de cap. Și la el, ca și la mine, vinele ne sunt saillante⁵⁵⁴ și parcă au pe ele (...) ⁵⁵⁵ sângele! Tare mi-e teamă să n-aibă și el vreo criză! Ne-o feri Dumnezeu și de durerea asta!

După prânz a plouat puțin, deși tot cerul era plin de nori. A fulgerat și a tunat, dar nu așa de înfricoșător. Mulțumesc lui Dumnezeu!

Vineri, 18 Iulie.

Zi răcoroasă. M-am dus la baie sub amenințarea ploii, dar n-a plouat. Nu e nici o ameliorare în starea mea, ba dimpotrivă. Întotdeauna trebuie să aștept să-mi vină rândul la acid carbonic, pe sala aceea lungă, cu bănci de lemn. Lume enorm de multă, mai ales la băile de sulf, la fizioterapie și la lumină. Lume omogenă, zgomotoasă. Nicio figură

---

⁵⁵² Transcriere incertă.

⁵⁵³ Actriță, a jucat în diferite piese la Teatrul Național „I. L. Caragiale” și Teatrul Mic din București, în anii 1944-1961.

⁵⁵⁴ Franțuzism, de la adj. „saillant”: care iese în evidență; care zvâcnește.

⁵⁵⁵ Cuvânt ilizibil.

cunoscută. Parcă sunt în altă țară! Chilibanii n-au venit încă. E tare greu fără bătrânul. Am nimerit tare prost în vara asta. Dacă știam, nici nu veneam.

Doar cititul ne mai salvează. Am terminat azi cartea lui Mahatma Gandhi, după traducerea din englezește, ediția lui C. F. Andrews, cu o prefață scrisă de acesta. Cartea poartă titlul *Mahatma Gandhi la lucru*. Subiectul acestei povestiri este scos din cele două cărți ale sale: *Satyagraha (Forța adevărului) în Africa de Sud* și *Experiențele mele cu adevărul* a adăugat de asemenea un capitol din *Hind-Swaraj*, o altă scriere a lui Gandhi. În această carte, el relatează cu propriile cuvinte ale lui (*sic!*), lupta epică ce s-a dat în Transvaal, pentru a înlătura nedreptățile făcute comunității indiene, precum și cum și-a simplificat el viața. În această luptă, Gandhi a dovedit lumii, pentru întâia oară, succesul practic al metodei sale originale, numite *Saty-Apraha* sau *Forța adevărului* (rezistență pasivă, non-violență) prin care relele din lume pot fi îndreptate, fără a recurge la falsul arbitraj al războiului. Cartea cuprinde cei 20 de ani de luptă a lui Gandhi în Transvaal pentru drepturile indienilor, în care intră cei 8 ani de rezistență ai satyagratiilor, încununați cu acordarea dreptelor lor cereri. Că mai târziu persecuțiile au reînceput, pentru asta nu Gandhi e vinovat, ci statele care nu-și țin cuvântul.

Cartea foarte bine scrisă este extrem de interesantă și arată inteligența vie și spiritul cu totul original al apostolului non-violenței. Și când te gândești că acest om, care era incapabil să facă rău unei insecte și care a propovăduit blândețea, a trebuit să-și sfârșească viața lui atât de pură, printr-un act de violență: a fost omorât de un bezmetic. Crudă ironie a sorții!

Și sunt recunoscătoare Adeluței de a-mi fi împrumutat această carte!

Sâmbătă, 19 iulie.

Iar au început căldurile, dar nu ca în ultimele zile. Azi am făcut a treia baie. Am cunoscut pe soția doctorului Țepușel – medicul-șef de aici – care e o persoană încântătoare. Proprietarii noștri tot n-au venit. Nu e semn bun. În schimb a venit numirea Vioricăi Chiliban ca medic în regiunea Dolj, medic rural! O să fie tare necăjită. Și când te gândești că a trecut toate examenele în chip strălucit. La ce a servit atâta muncă și atâta epuizare nervoasă pentru a ieși (...) ⁵⁵⁶! Acum ar fi avut și ea dreptul să se bucure de viață într-un mediu mai ridicat! Dar, neînțelese sunt căile Domnului!

Și răul vine cu grămada: boala lui tată-său, numirea ei la țară și micșorarea lefii Mioarei, care muncește de dimineată până seara și care are cea mai bună pregătire din punct de vedere cultural și profesional dintre toate surorile de aici. Multe mai rabdă bietul om! Se zice că Dumnezeu a fost mulțumit când, în sfârșit, după multe încercări, a făcut ceva destul de rezistent, în care să încapă atâta răbdare, câtă n-a încăput în nimic altceva. Acest ceva era *omul!*

Duminică, 20 iulie.

Duminică tristă. Cer înnorat. Viață în umbre și penumbre. După zbuțumatele zile din București, sosind aici s-a produs o destindere în toată ființa mea, care m-a lăsat aproape fără răsuflare. Îmi place să stau întinsă în pat, cu ochi vagi, fără viață, fără gânduri și fără nici o contingență cu tot ce se petrecea în jurul meu. O viață în surdină, în care chiar și

---

⁵⁵⁶ Cuvânt ilizibil.

gândurile sunt leneșe și zboară leneșe de colo până colo, fără a se fixa pe nimic, ca niște fluturi oboșiți. Este o admirabilă terapeutică de dezintoxicare a creierului.

Când nu mă pierd în această stranie somnolență, citesc. Citesc foarte mult. Am citit ieri și azi: *Un vagabond joue en sourdine* de Knut Hamsun⁵⁵⁷. De ce oare scriitori care trec drept mari se amuză uneori să scrie cărți proaste? Un fapt divers, tratat ca un scriitor de mâna a zecea. Câteva fraze fugare bune despre frumusețile naturii și câteva pagini mai reușite. Încolo, neant! De ce și-or fi depreciiind oamenii talentul și numele?

Am recitit *Spre ziuă* de Somerset Maugham⁵⁵⁸, roman scris după rețeta obișnuită a romanelor dinaintea ultimului război. Nimic extraordinar, dar este totuși o frescă a ororilor cauzate în Anglia de bombardamente ale germanilor.

Am început să citesc *Les oiseaux blancs* de norvegianul Johan Bojer⁵⁵⁹, povestiri de o rară delicatețe, scrise cât se poate de frumos. De citit de către un tineret, care mai crede încă în existența și în necesitatea moralei. Subiectele diverse, de o rară originalitate, sunt tratate de o mână de maestru, un norvegian, un om al Nordului, pe care ți-l închipui rece și aspru, cu sensibilitatea unui meridional. Sunt în cartea aceasta 12 povestiri pline de gingășie și de frumusețe. Rețin prima: *Les yeux de l'amour*. Cu fetița *Ovidia*, foarte frumoasă și răsfățată de tatăl ei și de toți cei care o cunosc, care-și arde figura într-un accident, și care se mărită cu un căpitan care o cunoscuse frumoasă și care a devenit orb în război. Pentru el, *Ovidia* era tot așa de frumoasă cum o știa el. *La lumière*, un adorabil episod din viața lui *Rembrandt*. *L'Île des souvenirs*: cinci călugări, izolați într-o insulă și cel mai bătrân, în ceasul morții, le cere celorlalți patru, să-i povestească fiecare cea mai frumoasă amintire de dragoste din viața lor. Toate aceste amintiri sunt mici capodopere. Nu citez celelalte nouă, care sunt tot atât de frumoase, fiindcă îmi simt mintea prea oboșită.

Luni, 22 Iulie – Vineri, 25 Iulie.

Zile la fel, toate la fel. Cald, insuportabil de Cald, când ne întoarcem de la baie. Mă simt extrem de oboșită și nu se produce nici o ameliorare în starea mea. Dimpotrivă. Sunt din ce în ce mai slăbită. Întoarcerile de la băi sunt un chin pentru mine și cred că și pentru tăticu, care trebuie să meargă în pasul meu pe căldura grozavă a nămiezii și să mă sprijine și pe mine. Când mă văd cu câtă greutate mă târăsc și în ce hal am ajuns, mă apucă o furie contra mea însămi, că-mi vine să mă omor. Nu mai sunt om. Sunt o zdreanță, o nenorocită care mai continuă să facă umbră pământului. Ajung acasă încovoiată de mijloc, iar bietul tăticu mă târăște, n-ar mai fi suficient numai să mă sprijine! Ce a ajuns din mândra *Aida Vrioni!*...

Singurele momente blânde și miloase sunt acelea când mă gândesc la culcare și când mă pregătesc pentru acest sfârșit al unei zile, când îmi adorm toate suferințele, toate

---

⁵⁵⁷ „*Un vagabond cântă în surdina*” de Knut Hamsun (1859-1952), scriitor norvegian. În 1920 a primit Premiul Nobel pentru literatură. Este reprezentant al realismului psihologic, în primul rând prin capodopera sa, romanul *Foamea* (1890).

⁵⁵⁸ William Somerset Maugham (1874-1965), dramaturg și prozator englez, a cărui operă s-a bucurat de notorietate internațională. A scris și povestiri scurte, ambientate adesea într-un mediu cosmopolit, în Orient sau în insulele Pacificului.

⁵⁵⁹ Johan Bojer (1872-1959), romancier norvegian, popular la nivel internațional în anii 1920. A scris în principal despre viețile fermierilor și pescarilor săraci, atât în Norvegia natală, cât și în rândul imigranților norvegieni din Statele Unite.

necazurile și toate umilințele pricinuite de starea mea. Nu mai întâlnesc priviri compătimitoare sau triumfătoare – prin comparație. Cum aş dori să mai am pașii siguri și elastici ai acelora care, când mă întâlnesc, parcă vor să se convingă că nu sunt ca mine!

Un ceas bun și milostiv al zilei e și acela între 7 și 8 dimineața, când taticu se scoală înaintea mea și robotește prin casă, cât poate mai încet, ca să nu mă trezească. Se coboară în mine o liniște dumnezeiască. Mă simt în siguranță. Îl am pe taticu și nu mai am frică de nimic. O! Dumnezeule! Ce singură, ce părăsită și ce săracă sufletește așa fi dacă n-aș avea pe taticu! Și el ce nenorocit ar fi dacă ar rămâne fără mine! Ce bine ar fi să plecăm amândoi odată! Dar cine poate cunoaște vrerile Domnului!?

Sâmbătă, 26 iulie – Miercuri, 30 iulie.

O oarecare varietate în regularitatea cronometrică a vieții noastre de aici: au venit Adeluța Drăgănescu cu doctorul. Ne-au făcut două vizite până acum. Cea de ieri, marți, medicală. Am de vreo 10 zile o durere într-un os lângă urechea dreaptă, cu repercusiuni în vasele craniului și în frunte. De asemenea, mi se înțepenește ceafa. M-am temut tot timpul să nu fac o mastoidită sau ceva și mai grav: o tumoră pe creier. Când ești bolnav, așa cum sunt eu, te sperii de orice durere nouă. Trăiești în mijlocul bolilor și ești prada lor. N-ai nici un mijloc de apărare. Singurul mijloc ar fi sănătatea, dar pe aceea am pierdut-o de mult!... D-rul Meller vine aproape zilnic să ne vadă. E mereu vesel și agreabil.

Am primit și scrisori: de la Lucica și Florica. Nimic de la Viorica și Catinca! Oare nu s-o fi gândind Viorica că (*sic!*) dacă ea nu e curioasă să știe ce facem noi, noi am dori foarte mult să știm ce face ea și fetița? Doamne, câtă răbdare are și câtă înstrăinare sufletească! Și e copilul tău! Sânge din sângele tău și carne din carnea ta!... Mă gândesc totuși că poate nu e vinovată, a decepționat-o atât de mult viața, că și-a pierdut cu totul busola. Nu mai vrea să știe de nimeni și de nimic, când toată viața ei e un adevărat blestem. Cum s-o învinuiesc dar, că a uitat până și de noi?!... Dar ne este atât de dragă, atât ea, cât și fetița, că ne e tare greu să nu știm nimic de ea!

Iar circulă zvonuri alarmante! Doamne! ferește-ne de un nou război, ar fi mai mult decât pot suporta nefericitele generații de la 1914 până azi!

Chilibanii tot n-au venit. Se vede că el e tare bolnav.

Citesc mereu cărți frumoase: am terminat *Dyrendal*⁵⁶⁰ de Johan Bojer, subiect trist, rupt din viață. Niște fermieri muncitori ajung mari proprietari, înfiază un nepot, care-i dă afară din casă și își petrec bătrânețile singuri, într-o casă mică, muncind ca să trăiască. Foarte bine scrisă, dar deprimantă.

Citesc acum *Le poids des ombres* de Mary Web⁵⁶¹. Foarte bine scrisă. Acțiunea se petrece într-o atmosferă sumbră, apăsătoare, care te îngheață. Ceva à la Emily Brönte. De altfel, și *Sarn* și *La Renarde* se petrec în aceeași atmosferă. Se complac în ea sau au trăit altădată în această atmosferă. Are descrieri ale naturii, mai ales ale pădurii, care sunt adevărate imnuri de slavă închinată acestei vieți misterioase, care e natura. Sfârșind de citit cartea, rămâi cu impresia că atât atmosfera, cât și casa și personajele, sunt fabricate de autor, e drept cu multă grijă și minuțiozitate, dar, alergând după originalitate, nu trăiesc și nu conving.

---

⁵⁶⁰ Roman al lui Johan Bojer, publicat în 1920.

⁵⁶¹ Mary Webb (1881-1927), romancieră engleză, a scris romane despre viața rurală. În 1924 a primit premiul „Femina” pentru romanul său, *Sarn*.

Joi, 31 iulie.

Timpu l s-a răcīt bine. Plouă aproape în fiecare zi, dar pe urmă cerul se înseninează și se face vreme frumoasă. Azi m-a apucat plânsul la baie. Am obosit grozav, silindu-mă să vin repede. Graba nu mai e pentru mine. Eu nu mai sunt om! Sunt o epavă. Pe seară a fost frumos. Am stat și după masă pe terasă, de vorbă cu generalul. Sunt așa de frumoase serile aici! Clipele se desprind din timp așa de ușor, că nici nu le simți. Și tiptil se coboară încet, parcă din alte tărâmurī, niște nopți minunate, pline de vis și de poezie! E totuși foarte frumoasă viața!

Vineri, 1 august.

Și azi după prânz a dat o ploaie mare, dar, din fericire pentru mine, fără tunete și trăsnete. În felul acesta, îmi place ploaia. Pe seară, i-am scris Lucicăi. D-rul Meller ne-a făcut vizita obișnuită. Seara au venit Viorica și Chiliban. Poate o să ne fie mai ușor de aici înainte. Ne-a adus scrisoare de la Florica și vești de la București. Ne scrie că Viorica și Catinca au venit la București și sunt bine. În sfârșit, avem vești și despre ele.

Sâmbătă, 2 august.

Am văzut noua hartă a R.P.R. În inima țării, pe frumoasa vale a Mureșului, s-a creat o regiune autonomă maghiară, populația din această regiune fiind în majoritate maghiară. Așa a prevăzut noua noastră constituție. Suntem și noi o dată inovatori, să vedem ce țară ne va mai urma exemplul?!

Azi am făcut ultima baie. Am terminat, în sfârșit, cu chinul greului drum pe căldura de foc. Sunt bucuroasă și pentru mine și mai ales pentru taticu. Pentru el a fost o mare povară, dar nu s-a plâns niciodată. Admirabil om! Mă întreb de multe ori dacă am meritat eu acest noroc în viață și dacă el o fi fost mulțumit cu existența pe care i-am creat-o și cu tot sufletul pe care i l-am dăruit și i-l dăruiesc. Din cauza bolii și a cumplitei oboseli care mă macină, sunt uneori nervoasă. Îl rog să ție seama de starea mea și să mă ierte. Nu pe el sunt supărată (ar trebui să fiu nebună!), sunt supărată pe mine că am putut ajunge aici și pe nenorocul meu din ultimii ani. Pe el îl îndumnezeiesc și cu numele lui pe buze voi închide ochii, când va fi să-i închid pentru vecie. Cred că n-a existat și nu există un tovarăș de viață mai răbdător, mai iubitor și mai devotat decât el! Dumnezeu să-l răsplătească!

Duminică, 3 august.

Zi magnifică, dar foarte cald. Bine că am scăpat de mersul la baie. Am făcut 15 <ședințe de terapie>, fără niciun rezultat. Se vede că pentru mine nu mai e nicio vindecare. Îmi pare rău de sacrificiile materiale pe care le-am făcut. Ne-a părăsit norocul de la o vreme! De două zile, am observat o mică umflătură pe braț, deasupra încheieturii cotului, care pulsează ca o inimă mică. Viorica – proaspăta doctoriță – zice că ar fi un anevrism arterial. Numai asta-mi lipsea! Încolo, sunt sănătoasă tun! Eu cred că, dacă așa deveni o piesă de disecție, nu s-ar găsi nimic sănătos în mine. Mă întreb chiar grație cărui miracol mă mai găsesc în viață. Viață, întrucât visez încă, altfel aceea ce duc eu acum ca o grea povară, nu mai este viață. I-am păstrat numele, fiindcă nu știu ce alt nume să-i dau.

Am avut la dejun pe doctorul Meller. Continuă încă să fie un ins social. E un personaj vii și volubil. Are darul să dea altă direcție gândurilor noastre întelenite pe același plan! Cât am stat la masă, a fulgerat și tunat într-una. La fiecare scăpărare de lumină, tresăream toată. Parcă sistemul meu nervos n-ar avea nici un înveliș să-l apere și ar fi numai

la suprafață. Așa tremură la cea mai mică vibrație. Pe seară a venit d-rul să ne aducă mantaua de ploaie pe care i-o împrumutasem. Discuții în jurul impozitelor și a spațiului locativ. Nu e nimic clar până acum. Și cum lipsa de bani e mare și aproape generală, oamenii sunt spăimântați.

Duminica aceasta nu și-a ținut fâgăduiala ce ne făcuse dimineața. Către prânz s-a posomorât și a rămas toată ziua posomorâtă și rece. Iar o dimineață tristă! Am o senzație ciudată: o neliniște, o teamă de ceva ce trebuie să se întâmple. O presimțire a unui fapt cu totul nedeslușit, îngropat adânc în subconștient, care-mi dă această stare de așteptare și teamă și mă ține parcă cu (*sic!*) respirația suspendată. Nici un licăr de bucurie nu-mi mai luminează orizontul sumbru al gândurilor. Multiplele inhibiții îmi dau această stare, sau presimțirile unui eveniment care-mi va aduce eliberarea și liniștea veșnică?! Poate că da. Mă mir eu singură cum se mai ține viața de mine! Am atâtea dureri fizice și sufletești! Tremur pentru viața lui tăticu: e mai slab și am impresia că-i tremură capul. Ceea ce e numai o părere. Și impresia asta o am încă dinainte de a pleca din București. Caut să mi-o alung, dar nu reușesc.

Sunt îngrijată de frate-meu. L-am lăsat așa de bolnav! Mă gândesc cu groază că poate nici n-o mai fi pe acest pământ și ai mei n-au vrut să-mi scrie, ca să nu am vreun șoc. Doamne, Doamne! Ce de greutateți mai sunt pe capul meu! Se vede că de aceea îmi urlă și se întunecă uneori! De mi-ar rămâne zdravăn până în ceasul din urmă! Mi-ar fi așa de milă de el să se piardă înainte de a mă pierde eu! Da, Dumnezeu e bun!

Pe seară a venit ordinul de chemare la post a Vioricăi. Măine trebuie să plece de aici și poimăine să se prezinte la post. Nu i-a precizat încă unde. Îmi pare foarte rău că pleacă. Mi-era foarte plăcută compania ei.

[„Viața nu este un element static, ci dimpotrivă este singurul care nu se oprește niciodată, merge mereu înainte. Este veșnicul perpetuum mobile, de care oamenii, în lipsa lor de înțelegere, nu și-au dat seama că a fost creat odată cu crearea lumilor. Și multe mii de savanți s-au străduit să explice acest mister care e viața, ca s-o poată și ei crea și n-au izbutit. Omul înțelept se mulțumește să trăiască în orbita ei, dus de cursul ei mereu înainte. Cine vrea să-i reziste și nu merge în pas cu ea, este un element dizolvant și nu merită să trăiască!”]⁵⁶²

Luni, 4 august.

Frumoasă zi și azi. Cer senin și soare, până acum la 12. Ce va mai fi mai târziu, nu se știe. Poate va semăna și ea cu celelalte surori ale ei, care s-au desprins din calendarul vremii. Acelea au fost bolnave de friguri. Jumătate de zi au avut fierbințeală și jumătate au tremurat ude de ploaie. Poate ziua de azi să facă o fericită excepție. Deocamdată e grozav de cald. Tăticu face plajă la Olt. Am primit o scrisoare de la Lala, care mi-a mângâiat sufletul. E curios cum fata asta, care e atât de bolnavă și nenorocită, are harul să verse atâta calm și mângâiere în sufletul obidiților. Seara, când era să ne așezăm la masă, au venit dr. Drăgănescu cu Adeluța. Veseli și drăguți ca totdeauna. E o adevărată bucurie pentru sufletele noastre, când vine să ne vadă.

Marți, 5 august.

---

⁵⁶² Paranteză realizată de autoare.

A plecat Viorica Chiliban, azi de dimineață. Mi-a părut tare rău. Nu pot zice că sunt singură, dar tot singurătate (sufletească) se cheamă când ești înconjurată de oameni străini și indiferenți. Ieri pe seară a venit o foarte drăguță doamnă, Christescu, pe care am cunoscut-o acum câțiva ani, aici în casă. Azi, pe la 6, a venit Adeluța, care a stat aproape două ore, ca la București. Mi-a făcut mare, mare plăcere! În același timp, au venit alți musafiri la Chiliban, pe care i-am primit tot pe terasă: d-na Jeni, bătrână de peste 80 de ani, cu fiul său, cu un prieten al acestuia și cu Solange, fetița d-nei Christescu. Destulă mișcare.

După masă, m-am dus cu taticu să vedem luna. Nu mai era ca aseară. Era mult ciuntită. Am rămas dezamăgită, mai ales că nici noaptea nu mai avea frumusețea și majestatea nopții trecute. Fulgera într-una spre Nord și Sud și îmi urătea decorul.

N-am să uit multă vreme priveliștea splendidă pe care am avut-o aseară de pe podul dinspre Ostrov. Oltul nu mai era o apă tulbure, ci o repede „înmiere de mici unde” sclipitoare, iar mai departe de orizont, dincolo de unde ochiul nu mai poate străbate, trei cotituri ale Oltului formau trei lacuri nemișcate, în care luna își revărsase toată bogăția ei de lumină. Un tablou unic. Și între noi și acele sfinte lacuri de lumină, deasupra undelor sclipitoare, silueta unui om care prindea forță și părea o vietate ciudată, îmbrăcată în umbre și lumini. Cred că niciodată n-am să mai am această viziune fermecătoare. Rămăsesem aplecată peste balustrada podului, alături de Viorica Chiliban, care și ea, tot așa de mișcată ca și mine, își dădea seama că trăiește clipe unice, cu care nu te mai poți întâlni niciodată. Doamne! Ce blestem pe bietul muritor să nu se bucure decât atât de puțin de neasemuita frumusețe a acestei lumi! Și când te gândești câți sunt orbi de această frumusețe!

Miercuri, 6 august.

O scenă stupidă făcută de nebuna pe care o avem ca femeie de serviciu mi-a prilejuit o criză, care putea să-mi fie fatală.

Pe seară, am primit o delicioasă scrisoare de la Tante Margot. Din viața acestei femei extraordinare s-ar putea scrie un minunat roman. Nu vede. Și nici nu vrea să vadă urâtențiile și vicisitudinile vieții. Am impresia că trăiește o ficțiune de viață, creată de ea însăși, în care și-a impus să se simtă nespus de bine și în care nu lasă să intre nicio sclipire din lumina realității. Fenomenală femeie! Dacă aș avea sănătatea și avântul de altă dată, aș scrie pagini nemuritoare despre această viață, trăită pe un plan iluzoriu. Așa însă, mă mulțumesc să admir această personalitate excepțională și să plec capul în fața ei. Ce n-aș da să fiu ca ea! Și să nu mai văd nici una din negurile care îmi întunecă viața! De ce atâta descurajantă luciditate?

Joi, 7 august.

Frumos, senin, cald! Prea cald chiar! Ce-o fi la București? Aseară am făcut câțiva pași cu taticu să vedem luna. Am rămas surprinși: era tot întreagă ca luni seara și tot atât de frumoasă. De ce o fi fost aseară ciuntită și mai întunecată? Să fi fost eclipsă de lună? S-ar putea! Nu mai știu nimic. Ne-am pus la adăpost de orice știre din afară.

Azi am scris vechii mele prietene Maria dr. Petrescu. În vara asta sunt 41 de ani de când ne cunoaștem. În tren, spre Sinaia. Eram cu Florinel, care avea patru ani. Ea s-a coborât la Câmpina. Se ducea la tatăl său, dr. C. Istrati, care avea o frumoasă proprietate acolo. De atunci am rămas prietene. Au fost ani când ne vedeam zilnic și ani când ne vedeam foarte rar. Firul prieteniei nu s-a rupt însă niciodată. Suflet neliniștit, complicat, interesant, îmbrăcat în cel mai calm și placid înveliș. Mare stăpânire de sine! Am admirat-o

întotdeauna, deși nu i-am urmat exemplul. Mi-au plăcut reacțiile sufletești spontane, naturalețea, avânt și uneori chiar explozii. Omul-natură!

Astă noapte n-am putut dormi până la 2, din cauza lunii. Era o noapte atât de minunată, că nu mă înduram s-o pierd în somn. Și nu știu de unde, din timpurile vechi ale primei mele tinereți, mi-au venit în gând două frânturi de versuri uitate de mult, precum uitat este și autorul lor. Poate Dorin, poate Costin... nu știu, cred că sunt de unul din acești doi îndrăgostiți, candidați ai mei, când aveam între 16 și 19 ani. Iată versurile:

„...și-atât de blând surâde luna,

Încât aș vrea de dragul nopții,

Să fie noapte 'n totdeauna!”

Le-am murmurat în gând până am adormit.

Vineri, 8 august.

Azi am reputat un mare succes: am fost la schit în Ostrov. Până la parc, m-a condus tăticu, de acolo el s-a dus în piață și eu am trecut podul singură și am parcurs ostrovul până la schit. Numai o singură dată m-am odihnit pe o bancă din Ostrov, câteva minute. E așa de frumos acest Ostrov. Ce liniște și ce frumusețe! Mai mult ca oricând îl prefer pe seară, la vremea vecerniei. Ca întotdeauna, înainte de a intra în curtea bisericii, m-a îmbătat mirosul de petunii și regina nopții. Miros care, chiar în grădinița mea de la București, îmi amintește micuțul schit din ostrov, cu grădina lui plină de aceste flori înmiresmate. Am regăsit în bisericuță aceeași atmosferă cucernică de totdeauna. Starețul slujește minunat, aproape în surdina, glasul armonizat pe volumul bisericii pare clar și impregnat de credință. Din nefericire, două fete tinere dădeau răspunsurile în biserică și râgeau ca niște animale urechiate. Era îngrozitor! Credincioșii din biserică își astupau urechile, era imposibil de suportat. Ce păcat că mi-a stricat toată frumoasa mea stare sufletească! A cui o fi fost această nenorocită idee?

Tăticu a venit să mă ia. Am întâlnit la biserică pe mama doctoricăi cu Jeanot. Sunt tare necăjiți cu toții. Câte mai îndură bieții oameni! Boli, necazuri, lipsuri, toate la un loc. De aceea e bine să zică creștinul în fiecare moment: „*Ferească D-zeu de mai rău!*”

Azi dimineața am stat mult de vorbă cu dna Christescu, drăguță și inteligentă.

Sâmbătă, 9 august.

Am fost la Sanatoriu să-mi iau tensiunea. Mi-a luat-o sora Olga. Rezultatul anapoda: 15, 13, 12 maxim și 8 minim. Habar n-are. Era un aparat cu un fel de termometru. Trebuie să mă duc la un doctor. Când ne-am întors, am întâlnit iar pe Maria Filotti⁵⁶³, care venise ieri să ne vadă. Am făcut câțiva pași împreună. Merge foarte greu. Nu se poate ține nici de mersul meu, atât de încet. Am lăsat-o în urmă, pe o bancă la C.S.M.⁵⁶⁴ A ajuns o babă. Nimic nu mai are din frumusețea de altădată și merge și cocoșată. Îi scrutam figura să găsească pe cea de altă dată, dar nimic nu mi-o mai amintea. Doar câteodată, un zâmbet fugar, sau o privire repede ștearsă, mi-o amintea pentru o clipă pe Maria F. de altădată. Ce rău își bate joc viața de noi! Mulțumesc lui D-zeu că, așa bolnavă cum sunt, n-am ajuns încă în starea ei. Ce tristă e această decădere, de care nu ești vinovat și de care suferi cumplit!

---

⁵⁶³ Maria Filotti (1883-1956), actriță și directoară de teatru din România. Jocul său a îmbinat forța temperamentală cu aprofundarea psihologică a rolului.

⁵⁶⁴ Club Sportiv Muncitoresc.

Am făcut cunoștința unui domn Panaitescu⁵⁶⁵, fost profesor la facultate, actualmente detașat la Institut. de Istorie. Un mare îndrăgostit de carte. Om serios, cu păreri înțelepte și socotite.

Duminică, 10 august.

Sunt tare speriată. Lui tăticu iar nu i-a fost bine. Fălfăiri la inimă, oboseală și un rău general. A fost ieri în piață și s-a obosit grozav. Și cum el trebuie să cruțe pe toți oamenii, chiar care sunt insolenți sau dușmani, a venit încărcat cu câteva kg de legume, ca să ușureze sarcina Sofiei, care e atât de nebună, că-mi dă câte-o criză în fiecare zi.

Nu știu ce să fac. Să plec la București?... Oare n-o fi niciun cardiolog? Ar trebui să mă interesez cât de repede. Sunt foarte îngrijorată. Are lipsă de respirație, lucru care mă îngrijorează. N-am putut să adorm astă seară până la ora 2. Nu-l pierdeam din ochi. I-am dat luminalete, purgativ, i-am pus apă rece la cap și-a adormit, dar tot mereu se văieta în somn.

Mi-e așa de frică! Prietena Floricăi, Irinel, a citit în cafea înainte de a pleca noi că tăticu va fi rău bolnav aici, dar să nu ne speriem că se face bine. Nu vreau să cred în eresuri de astea, dar totuși mi-e frică! Păzește-mi-l, Doamne! Și ai milă de mine!

Luni, 11 august.

Un cer albastru, de o nuanță ciudată: un albastru trist! Sau sufletul și ochii mei sunt triști și împrumută și decorului nuanțele lor?! Tăticu tot nu se simte bine. Nu știu ce să fac! Sunt pierită de frică. Ține-mi-l, Doamne! Trimite-i sănătate! Fă cu mine ce vrei, dar cruță-l pe el. Îi răscumpăr eu viața, cu a mea. Numai să nu mi-l iei pe el înaintea mea!...

Zi obișnuită. Extrem de cald, poate mai cald decât oricând. Nici o veste de la copii. Am ajuns să mă îngrijorez. Niciodată n-am crezut în afirmația: „*Pas de nouvelles, bonnes nouvelles!*” Mai ales în cazul de față, când copiii n-ar vrea să ne strice liniștea (!) de aici dându-ne vești rele. Pe seară a venit d-rul Meller, mai vesel și vioi ca oricând. Iată un om care parcă n-ar avea nici o grijă. Fericit temperament!

Seara am stat mult pe terasă. A venit Tudorel de la Vâlcea. Emoționantă convorbire. E pe punctul de a-și rata viața, dacă nu găsește mijloacele necesare să se ducă la București să dea examen. Mi-e tare milă de el, dar n-am nici o putere, decât să rog pe Dumnezeu să-l ajute! Știu ce va să zică o viață ratată. Și a mea putea să fie, dacă la timpul oportun nu mă chema Mille la București să-mi încredințeze cronică feminină a ziarului lui. Cine știe ce viață banală și tristă aș fi dus! Mille mi-a fost un al treilea părinte. Fratele meu, mai voluntar, mai megaloman și veșnic agresiv, și-a ratat viața, fără puțința de îndreptare. Drumul vieții poate să ia o direcție sau alta, grație unei simple întâmplări, sau grație norocului.

Marți, 12 august.

Iar n-am dormit astă noapte decât după ora 2. Iar nu i-a fost bine lui tăticu. Stau să-l veghez și îi ascult cea mai mică suflare. Sunt atât de fericită că îl am lângă mine! Și mă lupt cu tot pământul și cu tot cerul ca să mi-l păstrez! Viața lui e viața mea, fără el e moarte, e durere sfâșietoare, e nebulie! Păstrează-mi-l, Doamne! Ia-mă pe mine înaintea lui! Sau, dacă el ar suferi prea mult de lipsa mea, ia-ne pe amândoi odată! E cea mai splendidă soluție!

---

⁵⁶⁵ Posibil Petre P. Panaitescu (1900-1967), istoric și filolog, membru corespondent al Academiei Române.

Azi se simte ceva mai bine, dar are aerul acela de vietate amenințată de ceva groaznic. Îl îngrijesc ca pe un copil și mă silesc, pe cât pot, să-i ridic moralul. Nu izbutesc pe deplin, fiindcă și eu aș avea nevoie să mă reconfortez cineva. Dar cine? Numai Dumnezeu să aibă milă de noi!

Pe seară, am ieșit să facem puțină mișcare, aceste experiențe mă costă oboseală și deprimare. Din ce în ce, mă conving mai mult că am devenit o ruină. Privesc cu sufletul zdrobit la toți acei care pot să meargă și m-apucă o jale nespusă de a nu mai putea fi niciodată ca ei. Ce greu și categoric e acest niciodată!... Am fost până la farmacie și la poștă. Ne-am întors amândoi frânți de oboseală. „Două jucării stricate!” Două ruine umane.

Miercuri, 13 august.

Lui tăticu îi este tot rău, deși astă noapte a dormit mai bine. Azi dimineața însă a avut iar un moment de slăbiciune. Sunt tare îngrijorată! Mi-e tare milă de el, mai ales că el se sperie grozav când e bolnav. Azi zicea că vrea să plecăm la București. Mă gândesc însă cum să-l duc în căldura aceea „infernală”, cum o numește Florica în scrisoarea pe care am primit-o ieri. Îmi scrie că Mitică e tot bolnav (prin ce minune trăiește omul acesta?!) și că pleacă la Sinaia, unde este și Viorica cu Catinca. În sfârșit, am primit și știri despre ele. Indirect, dar sunt totuși mulțumită. Viorica nu daighează⁵⁶⁶ să ne scrie niciun rând. Rece copil! Poate e mai bine așa. Ce atâtea sentimentalisme? Și ea nu le risipește pe mai multe persoane odată. Pe una singură și gata! Că acea persoană se schimbă în decursul anilor, n-are a face. Ea are mereu un debușeu pentru a-și descărca sentimentalismul. Părinții să se hotărăscă odată ori să dispară, ori să trăiască numai între ei. Mă gândesc cu groază ce-ar face unul dintre noi, dacă celălalt ar pleca înainte și l-ar lăsa singur? Singur, fără nicio inimă care să bată pentru el? Ferește-mă, Doamne! I-am scris lui Florin.

O! Ce de gânduri grele! Ce m-aș face dacă n-ar fi cititul? Mare binefacere pentru omenire! Citesc de câteva zile *La Princesse blanche* de Maurice Baring⁵⁶⁷, autorul lui *Daphne Adeane*. O carte enorm de mare și obositoare, până la urmă, prin repetarea aceluiași scene. Un adevărat caleidoscop al luxului și eleganței, dintr-o anumită epocă. Bine scrisă și chiar atrăgător, mai ales pentru ziua de azi. Dar acțiunile și reacțiunile omenești, mai mult neverosimile. Vieți ratate, într-o atmosferă de bogăție și nesfârșite petreceri. Conflicte sufletești greu de dezlegat.

Ora 15. N-am putut să dorm. Nu știu ce am. M-a impresionat oare sfârșitul Prințesei Blanche, descris atât de simplu, dar atât de poignant⁵⁶⁸? S-ar putea. Dar nu. Nu e numai atât. E ceva mai mult, ceva ce nu-mi pot explica. Am pierdut puterea mea de pătrundere și de analiză. Nu știu ce se petrece cu mine. Mi-e sufletul bolnav. E ceva ca o presimțire neagră, care se ridică ca un zid în fața mea, în cel mai apropiat viitor. E o așteptare plină de taine. Parcă mă pândește un gol, care așteaptă să mă înghită ca o imensă gură de întuneric. Sufletul se zbate să găsească o porțiță de ieșire ca să scap de un nevăzut, dar amenințător, și nu găsește niciun reazem, nicio mângâiere. E ceva îngrozitor ce se petrece cu mine. Încerc să mă agăț de un gând bun, senin, dar toate sunt sumbre și

⁵⁶⁶ Franțuzism, de la verbul „daigner”; aici cu sensul „nu se deranjează”.

⁵⁶⁷ Maurice Baring (1874-1945), romancier englez, dramaturg, poet, traducător și eseist, scriitor de călătorii, corespondent de război și diplomat. A publicat romane (*Cat's Cradle*, *Daphne Adeane*); poezii, parodii și eseuri, un studiu despre *Sarah Bernhardt* (1933).

⁵⁶⁸ Înduioșător, emoționant; pătrunzător; frapant (fr.).

dușmănoase. Nicio lumină nu mai licărește în viața mea sufletească. Mi-e frică de mine și de o primejdie fără nume, care mă amenință și pe care n-o pot înlătura fiindcă n-o cunosc.

Tăticu doarme neliniștit. Respiră neregulat și geme din când în când. Este sfârșit de puteri. Aș vrea să am puteri supranaturale. Să-l leg bine cu lanțuri de mine, ca să nu poată nicio putere, din lumea asta sau de dincolo de ea, să mi-l ia fără mine. Dumnezeuule! N-am realizat până acum cât de mult am iubit și iubesc pe tăticu! Pe acest om, cel mai bun și mai mare dintre toți oamenii pământului. L-am meritat oare? Și l-oi fi făcut fericit? Întrebări chinuitoare, la care nu sunt în stare să dau răspunsul just. Doamne! Doamne! ce rău mă simt! Și cu ce să umplu golul care mă așteaptă?

Pe seară și după căderea nopții am stat mult pe terasă. Am în fața mea fundalul pădurii și deasupra un cer luminos, presărat cu miliarde de stele. Am avut companie pe vecina de sub sală și pe nepotul ei, Tudorel, care e inteligent și foarte amuzant. Ne mai alungă pentru câteva clipe gândurile înnegurate.

Joi, 14 august

Tot grozav de cald. Iar secetă mare. M-am grăbit tare cu micul menaj al camerei noastre. Nu mai sunt bună de nimic. Obosesc dacă mă spăl, dacă mă îmbrac, dacă mă piaptăn, cel mai mic efort îmi ia toate puterile care mi-au mai rămas. La 12, m-am întins în pat, mai bine zis am căzut în pat, complet sfârșită. Și, aproape fără respirație, am avut o criză de plâns interior, care numai mi-a umezit ochii, auzeam însă hohotele de plâns ale sufletului meu, bolnav și deznădăjduit și mi-era tare milă de el. Dar nu-l mai pot ajuta cu nimic! Nu mai am în mine niciun resort bun, toate sunt stricate. Mâna-mi înțepenește din ce în ce, pieptul și omoplatul meu sunt de asemenea înțepenite, stomacul nu mai lucrează deloc. Ce-o fi așteptând oare moartea de nu vine să mă ia? Așteaptă să mă pulverizez și să mă risipesc ca un nor de praf?...

De la Radio de vis-à-vis izbucnesc notele de dragoste și bucurie, pe care *Mme Butterfly*, minunata eroină a lui *Pucini*, le cântă în actul al II-lea din opera cu același nume. Ascult îndurerată. Urmează pateticul duet din ultimul act al boemei. Plâng ca o nebună. Niciodată n-am simțit mai clar ca acum cum rămâne viața în urma mea și eu pășesc singură pe calea veșnicei singurătăți. Oare există operă? Și am auzit eu vreodată o operă? Am fost vreodată sănătoasă? M-am găsit vreodată într-o sală reculeasă și super-saturată de muzică? Am cântat eu vreodată?... Simt că înnebunesc. Pedeapsa e prea mare pentru faptul că am fost adusă pe lume. De ce am fost scoasă din întuneric, ca să fiu împinsă iar în întuneric? Aud de vis-à-vis strigătul deznădăjduit al lui Rodolpho: „Mimi! Mimi!” Și finalul orchestrei, atât de dramatic și emoționant! Totul a fost zis. Moartea și-a luat victima.

Nu pot să mai dorm după prânz, decât câte un sfert de oră cel mult. Și azi a fost același lucru, când m-am sculat mi-am adus aminte că, de azi în două săptămâni, suntem de 2-3 zile în București, și m-a apucat o jale sfâșietoare: mai avem o lună și dăm în toamnă, în iarnă, cu zilele ei scurte și nopțile nesfârșite, cu frigul și tristețea ei. Vom mai putea-o susporta noi doi, care suntem așa de prăpădiți? Și ce ne mai așteaptă în lunile viitoare? Am presimțirea că văd pentru ultima dată această localitate și mă silesc să-mi umplu sufletul și ochii de frumusețea și liniștea ei. Vom mai trăi până la vară? Și vom mai fi în stare să călătorim? Și vom mai avea cu ce să călătorim? Iată atâtea semne de întrebare, care rămân fără răspuns. Atâtea localități frumoase, atâtea clipe minunate petrecute în ele, le-am lăsat în urmă și nu le mai vedem, deși n-am murit încă. Viața e un mozaic, cu mii de bucățele nerezolvate și diverse, lipite între ele, care sporesc pe măsură ce trec. Nu există niciun

mijloc de a le mai putea aduce înapoi. Cred că și bucățica Călimăneștilor (*sic!*) se încheagă la celelalte și trece în trecut. Și am întors încă o pagină din cartea atât de variată a vieții!

Seara, pe terasă, am asistat fără să vrem la o penibilă scenă făcută de nepot mătușii și unchiului. Doamne! Câtă nerecunoștință! Și nu mai departe decât aseară scriam despre el că e inteligent. Se poate oare inteligență fără mândrie și fără conștiință? Nu pot să cred! Un om cu adevărat inteligent nu se pune în asemenea postură, nu fiindcă se jenează de oameni, ci fiindcă s-ar rușina de el însuși.

[„Nu cred să existe un om, oricât de superior ar fi, care să fie întotdeauna la înălțimea gândurilor lui.” A. Vr.]

Vineri, 15 august.

Ziua mea! E a 72-a sărbătoare a numelui meu [Maria]. Cea de azi a fost cea mai săracă și cea mai simplă. Fiindcă n-am putut-o face altfel, am considerat-o drept inexistentă. Am dat doar patroanei mele evlavia ce i se cuvenea.

Am fost la bisericuța din Ostrov, am stat afară. Lume enorm de multă. Când am ajuns, se cânta Utrenia și am avut o impresiionantă priveliște: femei cu fote și maramă, și cele mai tinere cu rochii de stambă, stăteau în genunchi pe pământul din curtea bisericii! Înăuntru nu se mai putea intra. Poate Dumnezeu n-o lăsa să piară neamul nostru!

La întoarcere, îmi era îngrozitor de cald, că a trebuit să facem trei popasuri până acasă. Două în Ostrov, unde era foarte plăcut, și unul pe stradă. Abia ne-am putut târî, și eu și taticu, până acasă. Era tocmai căldura amiezii! La București, se spune că au fost ieri 52°! În august, cred că o să avem temperatura Saharei. Și niciun semn de ploaie. Înainte, la vreme de secetă mare, se scoteau moaștele Sf-tei Filoftea. Acum numai sunt permise aceste erezii. E curios însă că atunci ploua. Ce sugestivă natură!

Pe seară, am primit o scrisoare de la Viorica. În sfârșit! A fost singura mea bucurie de „ziua mea” (!) Citindu-i rândurile, mi se părea că o am lângă mine și-i aud glasul. Și eu, și taticu, i-am citit de câteva ori scrisoarea. Voiam să ne bucurăm mai mult de căldura ce ne-a pus în suflet. Am primit și felicitări de la fam. Preda. Ce oameni! Din ce trece, sunt mai uimită⁵⁶⁹. Parcă s-ar fi născut în leagăne de mătase!

E curios cum n-am simțit deloc astăzi că e „ziua mea”. Cât e de adevărat că suntem sclavii propriei noastre imaginații! Cum nu i-am dat însemnătatea de altădată și nu mi-am mai dat osteneala să-i găsească aerul sărbătoresc din fiecare an, ziua a devenit banală și obișnuită. Nu, hotărât! Ziua asta n-a fost „ziua mea”! La anul, poate am s-o serbez pe lumea cealaltă!

Sâmbătă, 16 august.

Se apropie plecarea și e un zăduf nemaipomenit. În fiecare scrisoare, copiii ne recomandă să nu ne ducem încă la București, unde este o căldură insuportabilă. Nu mai putem sta însă, fiindcă nu mai avem bani. Suntem, dar, siliți să ne întoarcem. De altfel, fără nicio ameliorare în starea sănătății mele. Mă înțepenesc din ce în ce și am o oribilă stare de suflet. Am presimțirea că nu voi mai trăi mult și în același timp, îmi pare și bine, și rău. Îmi pare bine că scap de dureri și de suferințe, și-mi pare rău că nu voi mai vedea pe ai mei, nu voi mai contempla măreția și frumusețea naturii, nu mă voi mai încânta de acordurile

---

⁵⁶⁹ Corect, comodat.

muzicii și mai ales, că nu voi mai vedea lumina!... Trebuie însă să mă duc. E prea greu aici pe pământ! Mai ales pentru mine! Am atât de mare nevoie de liniște!

Am recitat *Et maintenant... à demain* de Rachel Field⁵⁷⁰, carte care a făcut atâta vâlvă acum vreo 10 ani și după care s-a făcut și un film de cinematograf. Acțiunea se petrece într-un orașel cu fabrici de țesătorie. Lucrătorii încep să se agite, se face grevă cu toate urmările ei. Fabricile au închis și patronii intră în Comondat⁵⁷¹. În casa patronilor sunt două surori, Emilie și Janice. Emilie surzește după ce se logodește cu Harry Collin. Harry se îndrăgostește de Janice, care a căutat să-l seducă. Emilie e dezolată, întâlnește un doctor, care, după o metodă nouă, îi redă auzul și până la urmă, se mărită cu el. Cartea foarte interesantă și bine scrisă, cu admirabile mutări de stări sufletești.

Pe seară, am primit trei scrisori: de la bunul și vechiul nostru prieten, doctorelul, care ne anunță că Madeleine a născut un băiat, Șerban; de la Lala, cu felicitări pentru ziua mea și alta cu o veste de mare bucurie: Lucica s-a hotărât în sfârșit să se mărite cu Cristel. A înlăturat toate „complexele sufletești” și, deși nu pe deplin vindecată, a luat hotărârea cea bună. În septembrie face nunta. De mulți ani n-am mai simțit o așa de mare bucurie. Pe Lucica o consider ca pe copilul meu și eram dezolată văzând cum își irosește tinerețea degeaba. În ultimul timp, am fost atât de strâns legate sufletește, că nu e de mirare să fiu fericită de fericirea ei. Eu când mă dăruiesc sufletește, mă dăruiesc fără nicio rezervă. Dau tot sau nimic. În afectivitatea mea nu există compromis, cum nu există în niciuna din nuanțele care alcătuiesc firea mea deschisă și clară ca lumina zilei.

Sunt bucuroasă și pentru bucuria bunei mele prietene, C. Antigonă, că și-a văzut visul cu ochii. Acum nu se mai teme că o lasă singură atunci când va pleca și ea acolo unde vom pleca cu toții. Întrucât mă privește, mi s-a luat o greutate de pe inimă. Tare rău mă apăsa echivoca ei existență sentimentală! Nu cadra cu inteligența și mândria ei și o ținea și înlănțuită de o himeră. S-a liberat în sfârșit. Dacă ar fi aici, aș lua-o în brațe și aș săruta-o pentru că, în sfârșit, s-a eliberat!

Duminică, 17 august.

Până la prânz, căldură infernală. Imediat după masă, nori, tunete, fulgere. Cu toată frica mea de aceste manifestări ale naturii, mă bucuram însă că va ploua și vom putea să respirăm un aer mai rece și mai curat. Ca și ieri însă, și tot la această oră, a început un vânt puternic, care a risipit norii și a gonit ploaia. O duminică urâtă și vântoasă și nici măcar utilă. Vântul a uscat totul, mai rău decât ar fi făcut soarele.

Am primit felicitări de la Gaby și Dorina.

Pe seară a fost mult mai răcoare decât în serile celelalte. Se vede că a plouat la munte. Am avut vizită pe dl. Mihăilescu cu dna. farmacistă de aici, sora Adeluței. O prefer cu mult pe Adeluța. Dna M. este o femeie voluntară și autoritară, altfel cu o conversație agreabilă. Femeie de lume. Bărbatul ei nu știu dacă a spus două fraze, în timp de mai bine de două ore, cât a stat aici. Bine dresat! De altfel, cred că e și bolnav și îl plictisește lumea.

Voiam să ne ducem la Cinema, să vedem un film german. Fiind însă prea târziu după ce ne-au plecat musafirii, nu ne-am mai dus. Nu țineam cine știe cât. Mai mult să mă

---

⁵⁷⁰ Rachel Lyman Field (1894-1942), romancieră, poetă și scriitoare americană de ficțiune pentru copii. Este cunoscută mai ales pentru câștigarea medaliei John Newbery (1929), prima acordată unei femei, pentru cartea sa „*Hitty, primii ei o sută de ani*”.

⁵⁷¹ Transcriere incertă.

dezmořesc și să-mi mai flutur gândurile, înțelenite pe același teren vâscos. Am stat mai mult pe terasă cu vecinii din casă și pe urmă am citit în pat până la 12.

Recitesc *Le Château d'ombres* al lui Marcel Brion⁵⁷². Impresionantă carte, scrisă pe muchia îngustă dintre fantezie și realitate. 99 la sută fantezii și abia 1 la sută realitate. Scrisă cu multă măiestrie și cu mult talent, te întrebi la fiecare pagină, dacă fantezia sfârșește vreodată, ca să înceapă realitatea și admiri originalitatea ideii și frumusețea scrisului. E un autor foarte talentat, în genul acesta și pe care-l admir eu foarte mult. Parcul acela tăcut, cu arbori seculari, pe care-l creează el în fiecare dimineață de la camera lui de dormit (și aceea tot atât de puțin reală, ca și restul), scoțându-l din ceață, este o minune ca originalitate și invenție. Și toată acțiunea atât de precisă și totuși atât de vagă. Persoanele, castelul, parcul, toate sunt umbre și totuși toate trăiesc, iubesc și suferă. Ciudat și complex amestec, din care ieși aiurit, dar încântat. E așa de bine uneori să rătăcești într-o lume de vis și de basm! Într-o lume de dincolo de noi, unde ne duce puterea creatoare a unui scriitor de mare talent. De câte ori citesc ceva inedit și atât de reușit, mă întreb cum mai îndrăznim noi, milioanele de scriitori, să ne considerăm creatori de artă?! Pigmei trufași, care ne-am aservit și ceva bruma talent (...) ⁵⁷³ scrisului de comandă, avântul și inspirația sunt înlănțuite ⁵⁷⁴.

Luni, 18 august.

Mai mult nor, dar tot cald. După ce am terminat micul meu menaj, care totuși mă obosește mortal, am scris câteva rânduri în acest caiet și pe urmă i-am răspuns Lucicăi. Am vrut să-i arăt toată bucuria mea pentru înțeleapta hotărâre ce a luat, nu știu însă dacă am reușit. Căsătoria este desigur o mare taină. Și nu numai fiindcă așa o consideră biserica, dar și pentru multele necunoscute ce ți le rezervă. Faci acest act veselă și fericită și nu știi că uneori îți transformă viața într-un iad. Cred că Lucica s-a gândit bine înainte de a face pasul acesta și și-a ascultat nu numai glasul rațiunii, dar și pe al inimii. Mă bucur tare mult de bucuria C. Antigonei. Acum nu trebuie să mai privească viitorul cu grijă. De mică, am avut facultatea de a mă transpune în starea de suflet a aceluia care se bucură, sau care suferă. Desigur, n-a fost și nu este un bine, deoarece în viață am avut mai multe ocazii să mă îndurez, decât să mă bucur. Și, pe lângă suferințele mele, m-am încărcat în viață cu un enorm bagaj de dureri. Lucica e prea deșteaptă și va ști să-și creeze și să-și păstreze fericirea pe care o merită. Rețeta fericirii e în mâna ei.

După amiază, nor, cer bolnav și atmosferă la fel. Sufletul mi-era trist de toate tristețile lumilor. N-aveam decât un gând: să fug, să scap de starea de suflet îngrozitoare, care mă încătușa. Simțeam aceeași senzație sfâșietoare pe care o aveam în unele crepuscule la Sinaia, când eram singură în toată vila. Mi-amintesc că odată am vrut să mă arunc de pe terasa de sus, ca să scap de chinuitoarea sfâșiere lăuntrică. Aș vrea să mă duc acasă! Sărman animal slab și bolnav!

Marți 19 august.

Îmi pare așa de rău că nu mai știu ce vreau. Mi-am scăpat controlului și stăpânirii mele. Se întâmplă în mine schimbări diverse și rapide, pe care nu mi le mai pot explica. Ieri

---

⁵⁷² Marcel Brion (1895-1984), scriitor, eseist și istoric de artă francez. Specialist în Renașterea italiană și în romantismul german, a devenit membru al Academiei Franceze în 1964.

⁵⁷³ Cuvânt ilizibil.

⁵⁷⁴ Transcriere incertă.

pe seară aveam impresia că trebuie să mor de prea mare jale sufletească. Ieri aş fi vrut să zbor, dacă era posibil, acasă, ca să gădesc în apropierea copiilor puţină mângâiere şi, în atmosfera casei mele, puţin curaj pentru a mai târî cu mine această existenţă mizerabilă.

Acum, de dimineaţă, la ora 8, cerul este de un albastru cobalt, curat şi spălat ca sticla şi vis-à-vis o voce de femeie se tânguie la Radio pe notele unui cântec de dor. E frumoasă încă viaţa! Şi e aşa de frumos aici, de unde voiam să fugim, ca dintr-un loc cu primejdii şi spaime! Şi acum mă apucă jalea că trebuie să plec. Înnumăr zilele şi mă înfior: mai sunt numai opt zile cu cea de azi, care nu mai e întreagă, am trăit o bucată din ea. O am ciuntită în faţa mea. De ce voiam ieri să fug din această fermecătoare localitate, pe care poate n-o voi mai revedea niciodată? Niciodată! Ce tragic sună acest cuvânt! Sunt aşa de bolnavă! Nimic nu mai e sănătos în mine. Cum să mai fac să mai trăiesc până la anul? Şi chiar dacă aş mai trăi, la anul voi mai avea ce vinde, ca să mai pot veni să mă bucur de liniştea de aici? Îmi pare aşa de rău că trebuie să plec! Tăticu e la gară. S-a dus să se intereseze de trenuri. Nici el nu mai ştie ce vrea. Şi lui îi place aici şi totuşi gândurile îi zboară toate acasă. Ce rea e bătrâneţea! Omul se înstrăinează lui însuşi, nu se mai recunoaşte. Devine altul. Devine şovăielnic, e veşnic în căutarea a ceva care să-i aducă puţină bucurie şi mângâiere. De aici dorinţa plecărilor. Sau poate dorinţa de a fugi de moarte. Cine poate şti ce se petrece în noi şi cu noi?! Am primit o scrisoare de la Florin: „dragă mămiţicule!!!”

Ieri am asistat la o scenă sălbatică, de nerecunoştinţă, care mi-a făcut foarte rău la cap. Teodor, nepotul pe care-l creşte cu atâta drag şi sacrificiu familia Botea, a zbierat la mătuşa lui şi i-a spus lucruri îngrozitoare. A trebuit să-l ameninţ cu miliţia, după ce încercasem zadarnic să-l fac să se liniştească. Cum poate un băiat de 17-18 ani să fie atât de ipocrit şi să-şi ascundă atât de bine adevărata lui fire?! E de speriat! Avea o figură de fiară. Mi-era frică să nu sară să o bată pe mătuşa lui, care face sacrificii imense ca să-i dea tot ce-i trebuie şi să-l ţină prin şcoli! Măgari mai sunt unii oameni! Şi cred că nici măgarii nu pot să fie lipsiţi de orice instinct. Să nu-şi cunoască pe binefăcător şi să nu-i lingă mâna! Groaznică fiară este omul! Mai sălbatică şi mai fioroasă decât oricare alta. Oare toţi bulgarii or fi aşa? Nu pot să cred. Am cunoscut bulgare foarte fine şi delicate şi sufleteşte şi ca maniere.

Doamne! De ce nu i-o fi de ajuns omului numai câte un necaz şi trebuie să aibă mai multe deodată? Uneori chiar aşa de multe că-l covârşesc. Azi pe seară m-am îmbrăcat să ne ducem la Cinema. Rula filmul „Mussonski” şi eram dornică să aud o muzică bună. Am intrat, am luat bilete şi, cum nu eram decât 10 persoane în sală, peste un sfert de oră ni s-au înapoiat banii. M-am grăbit atunci să mă duc la Gicuţ, care venise să mă vadă în prima zi a sosirii mele aici, şi pe care n-o mai văzusem de atunci. În situaţia grea în care se află, îi eram datoare această mică atenţie. Cum eu însă, de câteva vreme, nu pot să-mi mai fac nici cea mai mică plăcere fără ca să nu fie dublată de contrarietate şi enervare, Vrioni, care de câţva timp nu ştiu ce are contra mea (găseşte poate că trăiesc prea mult), mi-a făcut o scenă oribilă şi injustă, ca toate scenele pe care mi le-a făcut şi urmează să mi le facă. Vechiul cântec, că el nu face vizite, că să mă duc singură, că sunt inconştientă şi câte şi mai câte. După ce s-a hotărât în sfârşit să mă însoţească, a început să mă hârâie iar: „că el nu intră şi chiar dacă intră nu stă mai mult de un sfert de oră...” şi tot aşa. Eram cumplit de obosită şi fiziceşte şi sufleteşte. Abia mă mai târam. Nu mai era drum, nu mai era plăcere, nu mai era diversiune, ieşirea din starea mea stagnantă de boală, iluzia că mai sunt un om, care merge cu picioarele lui, nu mai era nimic din toate astea, era chin şi dureroasă sfâşiere sufletească. Mi se rupea inima de mila mea! Cum? Omul acesta, care a ştiut şi ştie să fie uneori atât de

bun, poate să găsească în el o răutate atât de căinoasă? Nu i-e milă de o biată nenorocită, lovită de soartă? Ce mare sacrificiu făcea, urmând același drum pe care l-a făcut în atâtea dimineți de când suntem aici, cu femeia de serviciu sau cu Chiliban. Îi este rușine că merge alături de o infirmă? Dar nu e vinovată. Infirmitatea a căpătat-o alături de el, în casa lui, în viața din viața lui?... Dumnezeu! Numai înțeleg nimic!... Îmi urlă capul, mă supără piciorul și înaintam cu greu, potrivit-mi pașii pe ritmul vorbelor lui aspre și crude. Și atâtea minciuni enervante, ca și cum i se părea că nu mă lovește îndeajuns.

N-am ieșit nicăieri de când sunt aici, decât de două ori la schit. Ei bine, el îmi reproșa că ies mereu, că fac vizite... Și eu stau toată ziua înțepenită în chaise-longue, pe terasă. Acolo mă văd și mă găsesc toți care trec pe stradă, sau care vin să mă vadă. S-au obișnuit cu mine ca cu (*sic!*) o statuie fixată în același loc. Oare el nu vede că eu nu ies decât când sunt obligată s-o fac? Și nu știe că la București nu ies luni întregi? Și când ies, fac doar câțiva pași până la Cabinetul medical? Și nu știe că, și când eram tânără și sănătoasă, nu-mi plăcea să ies? Oare el a trăit 46 de ani lângă mine, fără să-mi cunoască obiceiurile și viața mea cea de toate zilele? De ce atâtea rea-credințe? E amărât și bolnav și trebuie să-și descarce nervii pe cineva? Dar de ce mă alege pe mine, singura ființă care are milă de el și care-l iubește cu adevărat? De ce tocmai pe mine, care sunt și mai amărâtă și mai bolnavă decât el și amenințată de o nouă criză, care mi-ar fi fatală? Nu mai înțeleg nimic! N-ar fi decât o singură explicație: că a început să scadă, sau că face vreo maladie de nervi. Ce păcat că puținele zile ce mai avem de trăit și care ar fi trebui să fie cele mai armonioase din viața noastră se deapănă atât de urât! Păcat de noi!

La înapoiere, am văzut la Sfatul Popular pe Președintele Pop și pe secretarul Mânzu. Cum nu-i văzusem încă în vara asta și cum au multă considerație pentru mine, m-am oprit un moment să le dau bună ziua. Vrioni a fugit ca din pușcă, lăsându-mă singură. Oamenii au fost foarte bucuroși să mă vadă și profitând de ocazie, m-au rugat să le dau concursul la o ședință, pe care o aveau duminică seara. Nu le-am promis, fiindcă nu știu cum o să mă simt până atunci și nici n-am cărți la dispoziție să-mi întocmesc un program. Vrioni mă aștepta mai departe și când l-am ajuns și i-am spus de propunerea celor de la Sfatul Popular, a luat foc! Până acasă m-a ținut în fel de fel de vorbe jignitoare, până ce, aproape de poartă, m-a lăsat singură și, la câțiva pași de mine, mi-a strigat în fața unui domn care tocmai trecea: „În halul care ești, îți arde de conferințe!”. Am crezut că intru în pământ de rușine! Domnul a trecut pe lângă mine, a zâmbit compătimitor și a ridicat din umeri. Nu știu cum am ajuns și cum am intrat în casă. Omul pe care l-am iubit cel mai mult a fost sigurul om dintre toți oamenii care a căutat să mă jignească adânc și să-mi îngenunche mândria! Eram moartă de obosită și frântă sufletește. Cred că am pierdut astăzi o bună parte din amărâta viață pe care mai am s-o târâsc. Seara, am avut o îngrozitoare criză de colită, cu dureri atât de vii, ca și cum mă tăia cu cuțitele. Capul îmi urla și fruntea și ceafa mi-eram înțepenite. Oare nu-și dă seama el că e criminală purtarea lui față de mine? De ce vrea el să-mi taie mai repede firul vieții și nu lasă pe Dumnezeu să hotărască?

Miercuri, 20 august – Sâmbătă, 23 august.

Viața își urmează cursul. Starea sufletească aceeași. Nicio ameliorare. Omul este creat pe lume pentru suferință. Altfel, n-ar mai fi existat această plagă a bietului suflet! În casă, tot atmosferă căinoasă. Am fost numai la fosta casă Ioana Cantacuzino, unde este acum Clubul Confederației Generale a Muncii. Splendida casă are o intrare impresionantă. Și stăpâna ei a fost găsită moartă de mizerie, într-o odăiță sărăcăcioasă din sat. „*Sic transit*

gloria mundi!” Sau, nimic nu e etern! N-am găsit cărțile pe care le-am căutat în Biblioteca C.G.M.⁵⁷⁵ și m-am obosit degeaba, urcând atâtea scări! Joi și vineri s-a spoit la noi fațada casei. Curățenia pentru 23 august. Negăsindu-se niciun vopsitor, jumătate din casă a fost spoită de Tudorel și jumătate de bietul Chiliban, deși avusese iar o groaznică criză de intestine, toată noaptea. Ordinul însă se execută, nu se discută. Altfel, te lovește sabotajul!

Ieri, pe seară, am avut agreabila vizită a d-nei Cristescu; am stat jos în grădină până târziu. Fânul a fost cosit și grădina a rămas liberă. Am primit o c<arte> poștală de la Cocuța.

Vreme schimbătoare: se înnoarează și se înseninează de zeci de ori pe fiecare zi. A și plouat, dar foarte puțin, nici nu s-a udat pământul. Cum se strâng norii, se stârnește un vânt puternic și îi risipește într-un minut. Vegetația e uscată ca la sfârșitul toamnei. Azi, sâmbătă, atmosferă mai calmă în casă. Din nefericire, ieri, nebuna de Sofia m-a enervat îngrozitor, tocmai la vremea mesei și aseară am avut din nou o extrem de dureroasă criză de colită. Numai astea îmi lipseau mie aici. Mi-a ieșit un anevrism arterial și la brațul stâng. Bravo mie! Deși natura e strălucitoare de frumusețe aici, aș vrea totuși să mă văd acasă. Parcă sunt mai la adăpost, mai apărată de acea primejdie misterioasă care mă pândește. Dar și plăcerea cu care aștept să mă văd în odăița mea, în care atât de mult am suferit în ultimii doi ani (oare de ce se atașează omul de locul în care suferă?), este ușor umbră de gândul că copiii (*sic!*) nu ne doresc deloc întoarcerea și că le-ar plăcea să stea cât mai mult singuri. Fiecare lumină are umbre în penumbra ei.

Azi a fost o dimineață cu adevărat glorioasă. Un cer albastru de o rară frumusețe și o revărsare de aur din soarele care abia răsărise. Ședeam în pat și admiram acoperișul roșu al vilei de vis-à-vis, aprins pe perdeaua verde a pădurii. Ce bine e să trăiești! Să te lase oamenii să trăiești! Să nu-ți închidă viața în colivii de fier! A venit vântul, albastrul curat al cerului s-a posomorât și din nou iar s-a înseninat. Toată ziua natura a fost bolnavă de friguri. A trecut în alternanța de umbre și lumini. Orașul a fost pavoizat pentru 23 august.

Duminică, 24 august.

Zi frumoasă. Am fost cu dna Bottea la biserică în Ostrov și pe urmă la meting. A deschis ședința Pop, președintele Sfatului Popular, care a spus câteva cuvinte și pe urmă a urmat un tov. de la Raion, care a făcut un amplu expozeu al activității partidului muncitor până astăzi. Asta a ținut cam vreo oră jumătate. Din fericire, soarele intrase în nori, că altfel muream de insolație, mai ales eu, care am capul atât de bolnav.

Am venit acasă extrem de obosită. Pe urmă, am întâlnit pe un colonel de marină, Baiceff⁵⁷⁶, care și-a amintit că m-a cunoscut acum vreo 20 și ceva de ani, când am spus într-o seară versuri de Eminescu pe malul mării. Pe Viorica o cunoștea bine. Bună memorie! Eu nu mai țineam minte nimic. Dacă mi-aș aminti de toți acei care, pentru un minut sau altul, m-au cunoscut odată și nu mă pot uita? Ar fi, într-adevăr, foarte greu.

După masă a avut loc o serbare tot în Ostrov, iar seara, până târziu, n-au încetat cântecele și aparatul de pe stradă. Poporul se bucura pentru eliberare!

Luni, 25 august – Marți, 26 august.

---

⁵⁷⁵ Consiliul General al Muncii.

⁵⁷⁶ Transcriere incertă.

Preparative de plecare. Facerea bagajelor. Operații extrem de obositoare pentru noi doi, atât de prăpădiți. Încet, încet, am parvenit⁵⁷⁷ să le terminăm. Mai am pentru mâine dimineață, obiectele absolut necesare până atunci. Marți, după amiază, a venit Gicuț. Am fost foarte mișcată de atenția ei. Să facă câțiva (*sic!*) kilometri cu piciorul bolnav e un sacrificiu. Mi-e inima tristă.

Mâine, miercuri, plecăm. Am impresia netă că nu voi mai vedea niciodată această liniștită și senină localitate. Las o bună parte din sufletul meu aici și un lung șir de zile bune, pe care le-am petrecut aici timp de șapte veri. Regret chiar pe cei cu care am trăit aici, deși nu întotdeauna au fost așa cum ar fi trebuit să fie. Ne-am împletit însă viețile atâta vreme și ar trebui să mă uit și pe mine și toată viața mea de aici, dacă i-aș uita pe ei. Plec cu imaginea liniștitei case albe din mijlocul marii întinderi de verdeață și flori, mângâiată când de soare, când de energia răcoroasă a umbrelor serii. De ce trebuie să plecăm mereu din toate locurile unde lăsăm crâmpoșele din viață? N-ar fi destul plecarea din urmă?

Miercuri, 27 august.

M-am sculat la ora 5. Nu răsărise încă soarele. La 7½ a venit (...) ⁵⁷⁸ să ne ia la gară. Tot cuprinsul era numai lumină și zâmbete. Pe malul Oltului erau deja câțiva amatori de plajă. Orașul se deșteptase la viață și era o forfotă de oameni, care-și îndeplineau programul zilnic, fără să se închisteze de o banală plecare a unor oameni necunoscuți. Îi invidiam că rămân aici. Ne-au condus până la gară Chiliban și Tudorel, care ne-au fost de mare ajutor. Patetică despărțire! *Partir c'est mourir un peu!* ⁵⁷⁹ Ne-am dus viața la laolaltă timp de șapte săptămâni și nu se poate ca sufletele să rămână reci și impasibile.

Ne-am încărcat cu toate multiplele noastre bagaje și am găsit locuri foarte bune. Drumul însă a fost chinuitor: 10 ore de tren personal! Credeam că nu mai ajungem! Niciodată n-am simțit o mai mare oboseală. La gară, ne aștepta Florinel. Văzându-l m-am înviorat pentru moment și am uitat de oboseală. Acasă ne-a întâmpinat Mme. Preda, care foarte gentilă ne-a ajutat de am desfăcut bagajele, așa că până am stat la masă, nu mai era nici o urmă de valize și pachete. Este extrem de serviabilă! Soțul ei a găsit serviciu. Îmi pare foarte bine. Sunt oameni extrem de cumsecade.

Mi-am revăzut cu mare plăcere casa. Așa cum mi-a apărut: curată, luminoasă și confortabilă, am iubit-o mult. Casa de la Călimănești fugise în trecut, cu o iuțea egală cu aceea a kilometrilor parcurși. Ce ingrată e firea umană! Ce repede uită! Când plec de undeva, mi se topește inima de părere de rău și, imediat ce m-am depărtat, totul rămâne ca un fum, o amintire frumoasă, dar parcă fără consistență în lumea reală. Și nu poți să suferi de sfârșitul unui vis!...

Grădina noastră este părăginită. N-a fost udată. În schimb, vița a făcut o adevărată boltă deasupra terasei. Mai sunt și struguri, dar foarte puțini. Florica avea prietene la ea! Florinel era tare îngrijorat. Am luat masa cu toții și eram foarte, foarte fericită. Aici e locul nostru, al părinților: lângă copii! Ce păcat că oboseala nu mă lasă să mă bucur din plin. Sunt parcă depersonalizată, străină mie însămi, risipită. Nu mă pot aduna la un loc. Nu-mi pot reface forma mea obișnuită. Sunt așa de obosită!

⁵⁷⁷ Franțuzism, de la expresia verbală „parvenir de”, „a reuși să”.

⁵⁷⁸ Nume ilizibil.

⁵⁷⁹ A pleca înseamnă a muri puțin.

Joi, 28 august – Sâmbătă, 30 august.

Am avut o noapte îngrozitoare, miercuri spre joi. Din cauza oboselii, când m-am sculat în timpul nopții, am crezut că sunt la Călimănești și negăsind lucrurile la locul lor, nu am putut face lumină, m-am dat jos din pat și am căzut îngrozitor. Am crezut că mi-am rupt mâna cea bună din umăr. Odată cu mine au căzut și lucrurile de pe noptieră, cu un zgomot grozav, care a trezit și pe tăticu. La întrebarea lui, am răspuns foarte simplu: „Am căzut!” și m-am urcat în pat, unde am adormit imediat.

Ciudat caz de oboseală totală! A doua zi de dimineață aș fi putut crede că am visat, dacă n-aș fi văzut o pată imensă, vânătă, striată cu roșu, sus pe piciorul drept. Cum nu m-a durut deloc după ce am căzut? Ciudat lucru! Oare corpul meu a devenit complet insensibil? Am pierdut orice control asupra celor ce se petrec cu mine și în mine. Numai am puterea de a mă cerceta și a trage concluzii. Cred că am pornit deja pe drumul din urmă, unde omul se pierde, încetul cu încetul, până se pierde total. Mi-a spus Florica că (*sic!*) aseară aveam picioarele încrucișate, așa cum le-am avut acum doi ani, în ziua în care m-a lovit nenorocirea. Poate că, dacă nu mă culcam, ar fi survenit o nouă criză, de data asta fatală.

Tot joi, am telefonat lui Tante Margot. A fost foarte bucuroasă că am venit. Trainică prietenie! Mi-am aranjat rufele în șifonier. Numai atât, fiind tare obosită! Tare obosită! Ce leitmotiv plicticos!

Vineri am avut vizite: Adeluța, pe care am revăzut-o cu multă plăcere, și nepoatele: Dorina cu Cocuța și Mugurel. Am stat cu toții foarte bine pe terasă. Ore liniștite și bune. Seara a venit și Manu. Mi-a făcut o deosebită plăcere, așa cum îmi fac toți cei care vin să ne vadă și care nu ne-au uitat. Azi a fost destul de cald. De nu s-ar repeta căldurile din august.

Sâmbătă, zi frumoasă, dar caldă. A venit Manu și mi-a adus șuncă și roșii. Bun prieten! M-a mișcat adânc. Nu valoarea darului, dar gândul bun îndreptat spre mine. Aseară m-a chemat Viorica la telefon. Cu mare bucurie i-am auzit glasul. Vine duminica la dejun. Catinca e tot la Sinaia.

Duminică, 31 august.

Ultima zi din ceea ce se cunoaște sub numele de vară. Cald, chiar prea cald. Viorica a venit la dejun, m-am bucurat foarte mult. S-a înnegrit de soare, dar e tot slăbuț. Pare însă mai liniștită. Omul se învață cu toate. Pe seară a venit pr. Vască. Ne-am bucurat reciproc de revedere.

Luni, 1 septembrie – Miercuri, 3 septembrie.

Zile de apocalipsă. Dacă mi-ar fi căzut o cărămidă în cap, n-aș fi fost mai zăpăcită. Nu mai înțeleg nimic. Se petrec lucruri care depășesc înțelegerea comună. Gesturi de sălbatică și inexplicabilă nerecunoștință, acțiuni de fiară sălbatică, dezlănțuită. Adepți ai zicalei: „Scoală tu, să șed eu!” Ca și cum, deodată, te-ai gândit să scoli pe altul, ca să șezi tu. Oameni lipsiți de conștiință și de orice simț moral. Oameni ai cavernelor. Și mai rău încă. Aceia aveau, cel puțin, scuza inconștienței și a instinctelor primare. Și cred că aveau încă grija să nu muște mâna pe care au lins-o. Dumnezeu! Oare prin câte încercări trebuie să mai trecem până vom scăpa de această grea povară care este viața?!

Rudele și prietenii au auzit că am venit și vor să ne vadă. Luni mi-a fost tare rău. Nu numai mortal obosită, dar și pradă răului acela inexplicabil, pe care l-am avut de multe

ori de când am căzut bolnavă. Nu e de mirare! Chiar un cap sănătos și poate să eclateze⁵⁸⁰ în atmosfera în care trăim. Marți, și mai ales azi, m-am simțit ceva mai bine. În schimb, tăticu se simte foarte rău. Ieri a avut iar o criză. E sfârșit! Poate s-a și obosit! Au venit nepoatele și au stat până târziu. Desigur, prezența lor a fost reconfortantă. Mai ales prezența Lalei, care e așa de bolnavă, m-a mișcat foarte mult. Luni seara a venit Viorica, la masă. Pe Catinca n-am văzut-o încă.

Azi, miercuri, am telefonat Lucică și am fost tare bucuroasă când i-am auzit glasul. Venise astă noapte de la Tibodu. Și ea, și C. Antiona sunt sănătoase.

Joi, 4 sept.

Un sfârșit de noapte plin de groază. Cei care și-au pus în cap să ne piardă prin acuzări nedrepte caută să ne intimideze, ca să părăsim mai repede casa, s-o ocupe ei. Un tip ne-a strigat astă-noapte, prin fereastra deschisă spre Aurel Vlaicu, că să fim gata, că la 5 fără un sfert vine să ne evacueze. Își închipuie oricine în ce groază am trăit până la ziua. Dar pentru ce să ne evacueze, când și eu, și Florin suntem în câmpul muncii? Nu pot să cred! Regimul actual este regimul dreptății și s-a isprăvit cu actele samavolnice de mai înainte.

A pus cineva ochii pe casa noastră și vrea să ne-o ia. Dar cum or să se preteze forurile superioare de resort la mașinațiile unui ins oarecare, numai fiindcă acestuia îi place să stea în casa noastră. Dar casa asta este a noastră, numai fiindcă am muncit 50 și ceva de ani ca să avem unde să ne adăpostim bătrânețile. Și acum, bolnavi prăpădiți și în pragul morții, vor să ne arunce pe drumuri. Asta este dreptate?

A venit Lucica să mă vadă. E consternată. Toți cei ce ne cunosc și cât am făcut pentru binele public sunt consternați.

La 5, am plecat din casa mea, în care am trăit și zile bune și rele. Cei din casă plângeau toți, afară de Maria⁵⁸¹, care-mi mănâncă pâinea de atâta vreme și pe al cărui fiu l-am ocrotit, l-am îmbrăcat și l-am ținut pe lângă casa mea și m-am purtat cu el ca cu (*sic!*) un copil al meu. Eram deznădăjduită. Am avut o groaznică criză de nervi. Nu știu încă ce se va întâmpla cu mine și unde voi fi la noapte. Acum a venit mașina să plec.

Vineri, 5 sept.

Așa de nenorocită și de singură nu m-am mai simțit niciodată. Poate numai în prima tinerețe, când m-a lăsat mama singură în satul acela mizerabil, agățat pe creasta unei coline. Mi-e sufletul deznădăjduit și inima înecată în lacrimi. Nu-mi vine nici să strig, nici să urlu, nici să blestem, îmi vine numai să mor! Să mor! dar cât mai repede. Să nu mai îndur groaznică durere ce-mi sfâșie întreaga ființă. Parcă m-am transformat într-un pai, măturat de vânturi, de colo până colo. Singura rază de lumină, copila. Tot nu m-a părăsit Dumnezeu complet. Atât aș vrea să nu mai fiu! Să mă pulverizez, să mă risipesc în cele patru părți ale lumii, ca așa fărâmițată să nu mai fie nici o parte din mine capabilă să sufere durerea grozavă ce mă copleșește.

Tăticu e plecat de două ore și nu mai vine. Sunt tare îngrijorată! Îmi dau seama că sunt nenorociri și mai mari, care se poate să mă lovească. Sunt în (...) ⁵⁸²! Astă noapte n-am dormit decât câteva ore și am avut vise frumoase.

---

⁵⁸⁰ Franțuzism, de la verbul „éclater”, a izbucni, a exploda.

⁵⁸¹ Femeia de serviciu.

⁵⁸² Cuvânt indescifrabil.

Tăticu s-a întors mai liniștit. Florin a declanșat o explicație. Omul pe care-l lăudam peste tot a rămas fără cuvânt. Se poate oare atâta murdărie sufletească?
(...) ⁵⁸³

Sâmbătă, 6 septembrie.

Situație intenabilă. Atmosferă la fel. Viorica nu mai știe ce să facă ca să ne simțim bine. În schimb, ceilalți și în special omul cu două atitudini (una pentru cel din casă și una pentru lumea din afară, care poate să-i facă reclamă) este o grosolanie și o mojie cum n-am întâlnit încă. Se poate ca un om să joace toată viața un dublu rol? Ce inferioritate umană și ce detestabilă carte de vizită pentru el și ai lui! Fetița e delicioasă: e singura noastră rază de mângâiere în momentele de față! Azi a lipsit de acasă și ne-a venit atât de greu, că într-adevăr abia am putut îndura lungimea acestei zile. Seara a venit fetița și ne-am simțit mai bine. Omul cu două chipuri a avut lume.

Duminică, 7 septembrie.

În fiecare dimineață vine fetița să ne trezească. Azi m-a rugat să fie cu ea în pat cartea cu imagini. I-am făcut plăcerea și a fost foarte mulțumită. După prânz, a venit să doarmă cu mine, dar nu i s-a dat voie! A fost dezolată! Micuța de ea! Ea ne iubește sincer și pe mine, și pe tăticu. Suflet bun și neprihănit! Dumnezeu să-i dea noroc și liniște în viață. Să nu sufere ca mama ei!

Aseară a venit o doctoriță și ne-a luat tensiunea: eu am avut 18½, tăticu 14½ și Viorica 10! Din cauza asta e așa de extenuată. Am discutat mult cu Lilly, medicul cu licență ⁵⁸⁴ de azi, care a crescut aproape în casa noastră, mulți ani de zile. E foarte reconfortant.

Tăticu a avut o criză de plâns, care m-a îndurerat profund. Ce impresionantă pare jalea unui om bătrân, care nu-și mai găsește loc nicăieri. Și, ca un laitmotiv dureros, se văita într-una că de ce suntem așa de pedepsiți, că doar n-am făcut rău nimănui. Ca și cum această constatare mai poate fi valabilă astăzi! Dacă ai făcut numai bine, să ai și tu bine până închizi ochii! S-a terminat cu această teorie! Plângem amândoi și ne rugăm la D-zeu să scăpăm cât mai curând de răutatea inexplicabilă a oamenilor. Înainte de a pleca la Călimănești, am făcut zi de zi pe îngrijitoarea fetiței oamenilor care sunt amestecați în complot. O țineam la noi, o îmbrăcam, îi dam și mâncare, până ce veneau ei de la lucru. Și cum ne-au mulțumit? Cum există asemenea fiare? Tăticu a fost pe acasă și s-a întors mai liniștit. A găsit aici pe Marioara, care venise să ne vadă. Am vorbit la telefon cu Tante Margot...

Luni, 8 sept.

Am terminat cele ce am scris la Călimănești, în ziua de 15 august, cu vorbele: „Astăzi n-a fost ziua mea!” Intenționez să mi-o serbez la 8 sept., la București, în casa mea, laolaltă cu copiii (*sic!*) mei. De unde puteam să știu groaza prin care trebuia să trec, venind la București, și că voi fi nevoită ca de ziua mea, să nu fiu în casa mea.

Toată această vorbărie în jurul „zilei mele” nu mai are niciun sens, niciun conținut, nicio realitate. Totul s-a dus, a murit.

Marieta de aici și-a sărbătorit totuși ziua. Mai sunt și oameni în sufletele cărora n-a murit cu totul trecutul. Eu am avut două vizite. A venit Florica. Mi-a făcut mare plăcere.

---

⁵⁸³ Urmează 5 pagini cu liste de diverse produse.

⁵⁸⁴ Transcriere incertă.

Mi-a adus un strop din atmosfera de acasă. Acum mi-am dat eu seama că conviețuirea (*sic!*) sub același acoperământ leagă pe oameni mai mult decât legăturile de rudenie. Cu Florica și Florin există și legăturile de sânge și cele de conviețuire. Seara a venit Suzana. Era foarte îngrijorată auzind că sunt așa de rău bolnavă. A stat până târziu. Nici azi n-a fost ziua mea! Probabil eu nu mai am zi! Sunt așa de bolnavă, că sunt aproape scoasă din Calendarul Vieții. Dacă n-ar fi fetița lângă mine, cred că aş muri de tristețe și de descurajare. Sunt așa de sătulă de viață!

Marti, 9 sept.

Ceva mai răcoare. 28° dimineața, în loc de 30. Bate vântul. Tăticu a fost pe acasă. Zice să ne întoarcem joi, după masă. O! de m-aș vedea odată într-un loc, unde să fiu liniștită! Cred însă că locul acela n-o să-l mai găesc decât sub pământ. Și cu cât va fi mai curând, cu atât mai bine. Cu toată grija și oboseala ce-și dă Viorica să ne facă șederea aici agreabilă, simțim totuși că suntem tratați ca niște copii fără minte. Fiecare se găsește obligat să ne spună câte ceva: „Nu face asta, nu vorbi tare etc., etc.”. Bieți bătrâni! Noi, care am fost respectați și stimați de toată lumea, am ajuns să ne fie teamă să facem un gest, o mișcare. „Doarme Marietta (?!) se supără X ... etc., etc.”

Azi a trebuit să asist la o filipică împotriva fiului meu, care-și pierde vederea și își tocește nervii pentru 10-20 lei pe zi, de la un leneș patent, escroc și om al expedientelor. În timp ce-mi injuria copilul, își făcea manichiură cu fel și fel de ustensile și de alifii! Ce inconștiență și rea credință! Nu e de stat nici aici, nici chiar pentru câteva zile. Dar unde mai e de stat pentru noi? Casa noastră mai e a noastră? Mai putem sta în ea? Ne-o pândesc dușmanii cu ochi și suflete de fiare. Dumnezeu să-i pedepsească așa după cum merită și să le frigă sufletele, așa cum ni le frig ei pe ale noastre, care ne-am purtat așa de bine și de frumos cu ei și cu copiii lor. Nu se poate să nu fie o justiție immanentă! Prea ar fi pământul haotic și anarhic. Și prea ar fi o mare bătaie de joc toată omenirea asta!

Viorica e mereu obosită. Pentru ca să ne prepare mâncare, face câte 3-4 drumuri pe zi între casă și teatru. E mereu încruntată, tristă și nemulțumită, așa cum îi este sufletul. Nu e de mirare, în ce atmosferă își petrece viața și în ce nesiguranță trăiește. Biet copil! Era creată pentru un destin strălucit și totul s-a prăbușit! Pe seară, a venit Dorina.

[*Nu poți să ceri unor anumiți oameni, gesturi, fapte și atitudini, care sunt străine compoziției lor sufletești. S-au născut infirmi moralmente. A. Vr.*]⁵⁸⁵

Miercuri, 10 sept.

De câtăva vreme am impresia că nu mai trăiesc. Mă aflu într-un coșmar, din care trebuie să mă trezesc odată. Nu se poate numi viață acest lanț nesfârșit de zile rele, pe care le suport cu revolta în suflet, dar nu le pot accepta ca o viață a mea. Acest hidos chip al vieții este tot ce poate fi mai îngrozitor. Aș vrea să evadez din ea, să ies undeva la liniște, la lumină, unde sufletul să nu plângă, copleșit de dureri și suferințe. Ce rea e boala și bătrânețea! Și ce rea e răutatea unor oameni! Unor oameni cărora nu le-ai făcut decât bine! Dar poate că logica mea e prea simplistă și mai ales perimată!... Sunt însă gesturi care-mi mai picură câte un strop de căldură în suflet și mă înduioșează. Nepoatele au fost alarmate de starea sănătății mele, au plâns, m-au căutat pe acasă și nu s-au liniștit decât când m-au

---

⁵⁸⁵ Panseu al Aidei Vrioni, inserat printre rândurile memorialistice.

văzut cu proprii lor ochi, că mai trăiesc încă. Frumos din partea lor că nu și-au schimbat sentimentele, acum când nu mai așteaptă nimic de la noi. Și Suzana și Dorina au fost încântate, când m-au găsit aici, încă în viață!

*[Il n'y a rien dans mon passé qui ne soit beau, clair et propre. Et je me demande dans ces derniers et tristes jours de ma vie à quoi a pu bien servir toute cette beauté, charité et propreté ? Pour mourir en désespoir et misère ?]*⁵⁸⁶

Joi, 11 sept.

Astăzi, pe seară, am venit acasă⁵⁸⁷. Sunt bucuroasă că mă găsesc aici, în casa mea, unde mai sunt încă stăpână, unde nu sunt o tolerată, ba și mai mult, o intrusă. Foarte dezagreabile persoanele de acolo și surprinzător de rău crescute. Sau, mai bine zis, cu totul lipsite de cea mai elementară creștere: mahala în plin, sub o pojghiță de un fel de civilizație, subțire și fragilă, ca coaja (*sic!*) de ceapă. Sunt complet dezgustată. Și mi-e o milă imensă de Viorica, care e nevoită să trăiască între asemenea așa-ziși oameni. Îmi explic acum de ce fata asta e veșnic tristă și a uitat să mai râdă, cu minunatele cascade de râs, care erau ca niște deșirări de perle. Sărmana mea copilă! Ce soartă rea a avut! Am plecat, ducând cu mine pentru totdeauna chipul ei palid, trist și sfâșietor de îndurerat. Dumnezeu să nu-i ierte pe cei ce-mi chinuiesc copilă!...

O singură rază de bucurie și de mângâiere am avut acolo: fetița. Fetița, care mă iubește cu adevărat și e tare drăguță cu mine. Dumnezeu s-o răsplătească și să-i dea noroc. Aici e o atmosferă foarte tăcută. Oamenii cuminiți (aparent poate) în urma descoperirii complotului. Ce omenire mizerabilă! Pretutindeni fiare cu chip de om.

Florin și Florica foarte drăguți și bucuroși de întoarcerea noastră. Și eu mă simt foarte bine aici, acasă! Niciodată n-am înțeles mai clar sensul adânc al acestui cuvânt: acasă! Locul unde-ți adăpostești întreaga ta viață, cu bucuriile și durerile ei. Singurul loc unde ai impresia că te afli la adăpost! Ar fi lovitura de grație, dacă ar trebui să-l părăsesc. Și e așa de posibil!

Vineri, 12 sept.

Telefoane. Puținele prietene ce mi-au mai rămas au fost bucuroase auzindu-mi vocea la telefon. Mă căutaseră. E și aceasta o biată mângâiere. Pe seară, a venit C. Antigona și a stat până la 8. Mi-a făcut mare plăcere. Mi-a spus tot ce a făcut de când nu ne-am văzut. Am vorbit și cu doctorica la telefon. I-am scris lui Gicuț și tăticu lui Chiliban. Seara a venit Sonia. Iată o bună prietenă a copiilor mei!

Sâmbătă, 13 sept.

Pare că întreg bulevardul Dacia e evacuabil cu câteva străzi adiacente. Când se va întâmpla asta, nu știu. Deci trebuie să părăsim casa asta, singurul lucru ce ne mai rămăsese dintr-o viață de peste 50 de ani de muncă continuă (*sic!*)! Suntem așa de bătrâni și bolnavi!

---

⁵⁸⁶ O cugetare a autoarei, exprimată de multe ori în paginile memorialistice, acum expusă ca un panseu în limba franceză. Traducere: *Nu există nimic în trecutul meu care să nu fie frumos, limpede și curat. Și mă întreb în aceste triste ultime zile ale vieții mele la ce a folosit toată această frumusețe, bunătațe și curățenie ? La a muri în disperare și mizerie ?*

⁵⁸⁷ Revenea după 5 zile, reușind să obțină anularea deciziei de evacuare – nota lui Ioan Lăcustă, în *Magazin istoric*, iulie 2001, p. 88.

Unde ne-or duce oare? Nu se putea să fim lăsați să murim aici? N-ar fi fost o prea mare întârziere. Ce e mai grav, e că va trebui poate să ne despărțim de copii! Asta este o extrem de grea lovitură pentru noi. Ne obișnuisem cu ei, cu tinerețea lor, cu îngrijirile lor! Vom muri ca niște câini!...

Sonia a plecat. Vremea este frumoasă, răcoroasă, bate vântul. Și ce tristă e! Tristă ca eterna tristețe zugrăvită pe chipul Vioricăi, care a venit azi să ne vadă. Toți târâm viața, ca pe o ghiulea. S-a făcut foarte grea pentru noi și nu prea mai avem cui vinde. Suntem oare sortiți să murim de foame? Biata Aida Vrioni, ce soartă tragică a avut în această țară atât de scumpă ei și în care a muncit atât de mult! Mă simt atât de îngrozită, de a fi trebuit să sfârșesc atât de mizerabil! Nu meritam!

Seara a venit Gaby cu copilul. Începe să devină frumușel. Ea era foarte drăguță, dar obosită și nu prea sănătoasă. Am rugat-o de m-a spălat la cap. Ce rău am ajuns, de nu pot să mă mai îngrijesc singură!

Duminică, 14 sept. Înălțarea Sf-tei Cruci.

Post mare. De dimineață vânt tare, mai târziu s-a înșeninat.

A venit Viorica. Era tare drăguță, ca-n zilele ei bune. Dar mereu obosită și de o tristețe care-ți face rău. Ar vrea să plece din casa ei. Numai poate suporta atmosfera de acolo. Zice că, dacă mai stă acolo, simte că va muri. Vrea să fie singură, absolut singură! Ce stare îngrijorătoare! Sărmani părinți! De ce om fi loviți din toate părțile, când suntem copleșiți de tot felul de griji și necazuri?!

Simt că numai pot răbda și tatăcu la fel. Trebuie să ne sară creierii din cap. Nu-i mai putem stăpâni. Am primit răspuns de la Chiliban. Nu ne putem duce acolo, în casa care este o casă numai pentru vară. Mi-a înșirat bietul om toate motivele, toate la fel de puternice și de neînfrânt. Mă întreb ce ne așteaptă și ce se va alege de noi?

Și e o zi de început de toamnă de o rară frumusețe, și ce jale e în sufletele noastre! Numai avem dreptul să ne bucurăm de nimic?

Pe seară, a venit Nina, prietenă veche și bună. Prietenă à tout épreuve⁵⁸⁸. Nu și-a schimbat cu nimic atitudinea. Pentru ea am rămas tot om și tot Vrioni de odinioară. Tot dezamăgită, așa cum a fost toată viața. Totuși înțeleaptă, calcă pe pământ sănătos și muncește mult. M-a încălzit vizita ei.

Luni, 15 sept.

S-a schimbat vremea. Bate un vânt rece, cerul e înnorat și termometrul scade vertiginos. O fi oare adevărat că vom avea o iarnă timpurie și foarte grea? Atât ne mai lipsește! Mai târziu a ieșit soarele și am stat până la prânz pe terasă. Citesc *Intempinis* de Rosamond Lehmann⁵⁸⁹. Cam prea lungă, se vede tendința scriitoarei de a scrie o carte voluminoasă. Sunt capitole de umplutură, care ar putea foarte bine să lipsească și care distrag atenția cititorului. Ce e prea mult, nu e bun! Acțiunea se învârtește în jurul legăturii Oliviei cu Rolf Spaner, care e înșurat și care nu intenționează să-și lase soția, pe care o iubește, dar iubește foarte mult și pe Olivia. O mulțime de peripeții, au avut și o galerie întregă de iubiri excentrice și de oameni din lumea mare. Carte bine scrisă și interesantă.

---

⁵⁸⁸ Infașilabilă, durabilă (*fr.*).

⁵⁸⁹ Rosamond Nina Lehmann (1901-1990), romancieră și traducătoare engleză.

Cartea este un minunat antidot contra disperării mele. Fiecare filă pe care o citesc este o pavază între mine și vrăjmășia clipei. Când seara, obosită, am lăsat cartea din mână, am avut o sfâșietoare criză de plâns și de disperare. Tăticu plângea și el și mă mângâia. Sărmanii bătrâni! Cu ce am greșit noi în viață, de suntem atât de loviți?! Nu mai vreau și nu mai pot să trăiesc!

Marți, 16 sept.

Vânt rece. Termometrul a scăzut la 16°. Mă înfior. Vine iarna! Lipsurile, singurătatea și mizeria. O mizerie în care nu mori literalmente de foame, dar suferi de frig, de lipsuri diverse și de lipsa medicamentelor și a celui mai rudimentar confort. O! Doamne! ce bine ar fi să mor! Dar, ce face tăticu? Cum s-ar descurca fără mine? N-ar mai fi în casă nici această mică pensie pe care o am.

Azi a venit să plătim asigurarea. Asigurarea de stat obligatorie. Dacă nu plătim 150 lei (lege cu efect retroactiv!) până la 30 sept., ne sechestrează ce brumă <de> lucruri mai avem și pe urmă ne ia și casa. În octombrie trebuie să plătim alți 150 lei pe semestrul în curs și 700 și ceva de lei, impozitul pentru casă până la 1 ianuarie! De unde să luăm acești bani, când chiriașii nu ne-au plătit de două luni înfima chirie pe care ne-o plătesc și care nu acoperă aproape nici asigurarea?! Nu e decât o singură soluție: să murim de foame și de frig! Cu ce imense sacrificii se construiește socialismul! Peste cadavre, la fericire! Ce vis frumos pentru aceia care vor fi chemați să-l trăiască!...

Azi a venit Tante Margot și a stat toată ziua. Se plângea că nu-i ajunge 1000 de lei pe lună, afară de ce câștigă cu traducerile! Cred că e inuman să te plângi în fața unor candidați la moarte prin foame! Mai ales când aceștia te-au ajutat atât de mult altă dată. Dar oamenii sunt inconștienți. Nu-și dau seama de efectul ce produc! Mă întreb de ce-i trebuie o damă de companie, o servitoare și două secretare, când alții nu-și pot plăti pâinea cea de toate zilele?! Nu e demență? În sfârșit! E de prisos orice comentariu. Fiecare își trăiește viața așa cum crede. Nu-l privește dacă semenul lui crapă de foame sau de frig. Numai noi am fost destul de naivi, ca să ne prostească. Acum suntem pedepsiți! Vorba lui Panait Istrati: „D-zeu te pedepsește dacă faci bine!” O butadă, desigur, dar ce mult adevăr e în ea! Religia nu zice că „te pedepsește”, ci că „te încercă”, ca să vadă cât de tare ți-e credința. Exemplu: Iov! Dar numai un Iov a existat în atâtea mii și mii de ani? Trebuie să recunoaștem că este descurajant de puțin.

Miercuri, 17 sept.

Tot răcoare, dar soare și cer splendid. Înainte de dejun, a venit Adeluța. Mi-a făcut mare, mare plăcere. A stat până la vremea mesei. Era plăcut și toată lumina soarelui în cameră. Sunt bucuroasă că am mai trăit încă să văd auritele toamne românești. Cred că sunt mai frumoase ca oricare altele. Au o frumusețe visătoare, nostalgică, care parcă te fac să plutești în vag. Ce frumoasă ar putea fi viața!

Joi, 18 sept.

Vremea s-a încălzit. E o zi splendidă. Recitesc „*O zi minunată*” de J.B. Priestley⁵⁹⁰. Foarte bine scris. Acțiunea se petrece pe două planuri: în trecut și în prezent.

---

⁵⁹⁰ John Boynton Priestley (1894-1984), romancier englez, dramaturg, scenarist, realizator de radio și comentator social. Apreciat pentru *The Good Companions* (1929). În 1940, a difuzat o serie de scurte

Foarte bine închegate și interesante. Un scenarist de filme întâlnește, după 30 de ani, într-un palace⁵⁹¹ de pe plajă, aproape pustie – unde venise să fumeze o pereche –, care-l face să-și depene o parte din trecutul lui, legat de acea pereche. Personaje episodice foarte bine creionate și cu totul o lucrare reușită. Pe seară, a venit Georgette și a stat până seara. Revederea ei mi-a încălzit sufletul. Nu m-am mai simțit așa de părăsită!

Vineri, 19 sept.

Nu e frig, dar e mai mult nor și a început să bată vântul. Păcat! Bate vânt trist de toamnă și în sufletul meu. Cu Călimăneștii nu s-a aranjat nimic. Trebuie să ne lăsăm în voia soartei!

Am recitit la Viorica *Scrisorile lui Alain Fournier*⁵⁹² către familia lui. Pagini și umile și puerile, dar și geniale. Și avea între 18 și 20 de ani! Ultima, de pe câmpul de luptă, plină de optimism. A murit acolo în plină tinerețe și în plină (...) ⁵⁹³. Cartea e prefațată de sora lui, Isabelle Rivière, soția bunului lui prieten, Jacques Rivière. Mai demult, am citit o carte cu corespondența acestor doi, admirabil scrisă! Ce monstru e acest măcel care se cheamă război și care curmă atâtea vieți interesante, care nu s-au putut realiza! Ce pierdere pentru omenirea gânditoare! Acela care ar putea să distrugă războiul, ar fi cel mai mare binefăcător al omenirii. Ar fi un Dumnezeu!

Pe seară, a venit C. Antigona. Obosită, prăpădită, a muncit mult cu nunta Lucicăi. Niciun semn exterior de mare mulțumire. N-ar fi exclus să se fi făcut o mare greșală. Din fericire, lucrul acesta este reparabil. Nu mi-a spus nimic. Dar ghicesc sensul pauzelor și al reticențelor. E greu de închegat un menaj, când amândoi soții muncesc enorm și nu amândoi laolaltă. Se văd foarte puțin, așa că e greu să se cunoască și să se obișnuiască unul cu altul. Să se fi redus astăzi mariajul numai la un rapid act sexual între două persoane istovite de oboseală?

Sâmbătă, 20 sept.

Nu mi s-a dat azi pensia. Și aveam atâtea nevoie! Tocmai luni! Încă două zile de așteptare. Am avut însă astăzi o bucurie: a venit Catincuța, care a fost cuminte și drăguță ca un îngerăș. La un moment dat, sunând telefonul, am grăbit pasul, cât am putut și atunci ea mi-a spus bucurioasă: „Tu mergi mai bine azi, nu mai ești atât de bolnavă!” Micuță scumpă! Nici nu credeam că a băgat de seamă. Asta înseamnă că ține la mine. Sunt atât de fericită! A plecat aproape de ora 8 cu Manina!

Duminică, 21 sept.

Cer alburii de iarnă. Răcoare bine. 16°! S-a dus vara. Ce tristă plecare! Oare voi mai asista la sosirea altei veri?

Azi am avut multe vizite. La ora prânzului a venit Suzana. Mi-a părut rău că n-am putut-o opri la masă. N-aveam mai nimic pentru dejun! Lapte cu mămăliguță și câte un ou!

---

discuții radio propagandistice, care au fost destinate consolidării moralului public în timpul bătăliei din Marea Britanie. În anii următori, convingerile sale de stânga l-au adus în conflict cu guvernul.

⁵⁹¹ Palat (fr.).

⁵⁹² Alain-Fournier (pseudonimul lui Henri Alban Fournier, 1886-1914), scriitor francez, mort la 27 de ani, autor al unui singur roman, „Le Grand Meaulnes”, roman poetic de factură simbolistă, și a unei ample corespondențe cu familia, cu prietenul său, Jacques Rivière.

⁵⁹³ Două cuvinte ilizibile.

Pe seară a venit preotul Vască, conversație agreabilă și reconfortantă. Mai târziu au venit C. Antigona și pe urmă Mariana Marinescu și Lucica, tânăra căsătorită. Mă amuză cum răspunde când e întrebată cum se simte în noua ipostază. Spune că nu știe, fiindcă n-are timp! Lucru perfect adevărat. Este peste fire de obosită. Altfel, eram amândouă bine dispuse și mi-a mai risipit și mie gândurile negre.

Mi-a telefonat Catinca: m-a întrebat ce fac și mi-a spus că ea este undeva „în vizită”. Comme les grandes personnes!⁵⁹⁴ Am avut un moment impresia că sunt și eu o fetiță mică și mă joc cu o prietenuță a mea „de-a cucoanele”! Fericit zbor înapoi!

Scenă penibilă și injustă cu taticu. Revolta celor de la Călimănești! De data asta, este relativ la premiera de marți seara a Lucicăi. Îmi adusesse invitații și a trebuit să le refuz. N-am cu cine mă întoarce. S-a oferit Mariana Marinescu să mă însoțească, dar mi-a stricat toate planurile taticu! Când îl aud că ies prea mult, că-mi place să mă plimb, că nu mă simt... și câte și mai câte, simt că înnebunesc. Cum o fi omul acesta atât de mincinos, nu pot să-mi explic. Eu ies prea mult, care stau toată ziua închisă între patru pereți! Ce rău face că se poartă așa! Dacă ar ști cât de străină mă simt de el în clipele acelea și ce rău îl văd în fața mea! Tare am fost amărâtă în seara aceea! Și tare nenorocită!

Dacă nu mai am folosința ambelor mele picioare, poate oricine să mă jignească și să mă considere ca un lucru de nimic! Ce păcat de mine și de toată frumusețea sufletească și intelectuală pe care am avut-o în mine și care a murit înainte de a muri acest prăpădit înveliș de lut!

Luni, 22 sept.

Zi călduță. Soare și nor. A venit Manu. A adus cartele. Minunat om! Nu-și uită vechii prieteni.

Pe la 2, mi-a telefonat Catinca. M-a mișcat mult. Mi-a spus Elena că-și ia singură scăunelul, se urcă pe el și-mi face numărul de telefon. Dacă o întreabă cei din casă ce vrea, ea le răspunde că vrea să întrebe pe haute-maman ce face. Drăguța de ea! Și Manu a fost foarte înduioșat. E vorba ca mâine să plece și frigiderul din casă. Florinel a slăbit vizibil. Câte dureri și ruperi de inimă s-or fi ascunzând sub aparența lui impasibilă! Mi-e așa de milă de el! Cu cât drag și-a cumpărat lucrurile pentru înjghebarea unui cămin care să dureze și acum le dă unul câte unul, fără nădejdea vreunei reveniri. Și asta numai pentru pâinea cea de toate zilele! Amară pâine! Și scump plătită!

Marți, 23 sept.

A plecat frigiderul! Toată ziua mi-a venit să plâng.

Din fericire, înainte de dejun a venit Adeluța, care mi-a mai bucurat gândurile. După prânz însă, starea mea de suflet a fost de-a dreptul lugubră. Mă gândeam la sufletele copiilor mei și mă simțeam îngrozitor de nenorocită. Dar poate că ei sunt mai tari, au altă mentalitate și iau lucrurile altfel. Ce bine ar fi!

Miercuri, 24 sept.

Am avut o noapte îngrozitoare. M-am trezit din somn de câteva ori, mă gândesc că s-a întâmplat ceva care m-a mâhnit adânc. Și amintindu-mi de pierderea frigiderului, mă gândesc cu jalea aceea deznădăjduită care mi-a schimbat toată ziua de ieri. Eu cred că sunt

---

⁵⁹⁴ Ca oamenii mari! (fr.)

mii oameni care iubesc voluptatea suferinței și tare mi-e teamă că eu fac parte din aceștia. Fiindcă văd cu mirare și revoltă că cum (*sic!*) încep să uit un necaz, sau să mai piardă din intensitate, mă reped să-l sfredelesc și-l adâncesc ca nu cumva să se cicatrizeze rana sângerândă din suflet. Este un fel de morbidezze⁵⁹⁵ sau o fațetă a unui sadism pe care nu mi-l cunoșteam. Chiar noaptea trecută, simțeam parcă o ușurare când îmi aminteam de cauza regretului ascuțit din suflet, deși mă durea până la lacrimi. Ce necunoscuți ne rămânem nouă înșine până murim! Scăpăm controlului și cunoașterii noastre, ca și cum nici n-am face parte din noi. Ce fericite sunt ființele simple, pentru care complicațiile sufletești nici nu există! Dar, oare, acelea simt că trăiesc?!

Joi 25 sept.

E curios cum nu-mi pare atât de rău când vând o haină sau o rochie, cum îmi pare rău când vând o mobilă din casă. Poate fiindcă mobilele le am mereu în fața privirilor mele și îmi devin ca niște personaje familiare, deși neînsuflețite și locul gol rămas în urma lor mă doare adânc. Hainele stau închise în dulapuri și nu mă lovesc de ele tot timpul, așa cum se explică cum mi-a părut mai puțin rău de mantoul de astrahan și de vulpea argintie (deși la stabilizare le-am pierdut și pe ele, și banii pe care i-am luat), decât de aparatul de Radio (de care mi-a părut mai rău decât de pianul pe care l-am avut în casă 40 de ani? ciudățeni omenеști!), de bibliotecă și birou și de frigider! Trei lucruri în trei ramuri cu totul diferite. Înțeleg să-mi fi părut rău de radio și de bibliotecă – căsuța cărților mele dragi. Erau în firea mea. Dar de frigider? De ce? N-ar fi decât o explicație: mă gândeam cu cât drag și l-au cumpărat copiii mei, când și-au aranjat casa făcută după gustul lor. Ce bucuroși trebuie să fi fost când l-au văzut așezat și cum s-or fi bucurat în jurul lui ca niște copii mari. Își înjghebau un cămin, în care bunătatea lor sufletească și generozitatea lor arhicunoscută le dădea dreptul să trăiască liniștiți și să se bucure de munca lor. La bucuria lor de atunci, frântă azi, m-am gândit toată noaptea și sufletul mi-era sfărtecat ca de niște gheare ascuțite. Ce greu e să fii mamă! Până mori, nu încetezi să fii mamă și să suferi de durerile copiilor tăi! Ei sunt până la moarte carne din carnea ta și sânge din sângele tău.

Vineri, 26 sept.

Zi frumoasă, călduță. Recitesc *Zodia Delfinului* de Elisabeth Goudge⁵⁹⁶. Carte mare, bogată în evenimente diverse și foarte bine scrisă. A luat, când a apărut, premiul cinematografilei de 120.000 de dolari! Ce noroc e să ai talent și să te naști în America!

Azi a venit Manu. Ca 'ntotdeauna, conversație liniștitoare.

Sâmbătă, 27 sept.

Zi frumoasă, puțin vânt. Nimic special. Obișnuitul ritm al vieții de azi. Vindem ca să avem ce mânca, cum sunt după criza de colită. Oare soarta găsește că am prea puține boli pe mine? Biata de mine!

---

⁵⁹⁵ Italianism, de la subst. *morbidezza* (it.) morbidesse (fr.), rafinement bolnăvicios, moliciune, sensibilitate excesivă; lipsă de vitalitate, de energie.

⁵⁹⁶ Elizabeth de Beauchamp Goudge (1900-1984), scriitoare britanică de romane, nuvele și cărți pentru copii. A câștigat medalia *Carnegie* pentru cărțile britanice pentru copii în 1946 pentru *The Little White Horse* (*Micul cal alb*). Autoare populară atât în Marea Britanie, cât și în SUA, în perioada 1930-1970.

Singurele clipe de liniște sunt când citesc, când trăiesc alături cu personajele din carte, viața din viața lor, oricât ar fi de rea și de aspră aceea, tot nu este ca aceea pe care o trăim noi azi. Îmi plac mai mult cărțile mari. Trăiesc mai mult în lumea lor, așa cum aș trăi o a doua viață. Și cu cât această a doua viață ține mai mult, cu atât sunt mai mulțumită. *Zodia Delfinului* m-a ținut în viața ei aproape o săptămână și m-a plimbat prin unele din cele mai exotice și interesante părți ale lumii. Au fost o adevărată binecuvântare pentru trupul meu bolnav și sufletul meu amărât aceste câteva zile de uitare. Toată acțiunea se bazează pe o confuzie de nume. *William Opam* se îndrăgostise de la vârsta de 14 - 15 ani de *Marguerite*, una din fetele *Le Pasteurel*, pe care o iubește până ce pleacă din insula lor, spre lumi necunoscute.

Debarcă în Noua-Zeelandă și se apucă de negoțul cu lemne maori, din pădurile virgine ale Noii Zeelande de acum 100 de ani. După ce-și înjghebează o situație și-și clădește o căsuță, scrie d-lui *Le Pasteurel* o scrisoare în care cere mâna fiicei sale. Fiind însă puțin cam amețit de băutură și încă și mai amețit de fericire, la gândul că visul lui se va împlini, în loc să scrie că cere mâna *Margueritei*, blonda copilă care radia atâta farmec și bucurie în jurul ei, scrie că cere mâna *Mariannei*, sora mai mare a *Margueritei*, care era chiar mai mare decât el cu vreo trei ani. Din cauza acestei greșeli, *Marianne*, care-l iubea foarte mult, primește cu entuziasm propunerea și pleacă spre Noua Zeelandă, pe bordul clipperului *Delfinul verde*, comandat de pitorescul și simpaticul căpitan *O'Harra*. *William* nu-și arată dezamăgirea când o vede debarcând la Wellington, se însoară cu ea și duce o viață plină de peripeții, alături de o femeie pe care n-o iubea ca pe *Marguerite*, dar cumva îi aprecia deșteptăciunea, iscusința și perseverența aproape diabolică cu care își urmărea planurile. Au o fetiță, pe care o botează *Marguerite Véronique*, și care e însăși portretul lui *Marguerite*. *William* adora pe acest copil, care îi răsplătește toate dezamăgirile. După ce trec prin diverse situații financiare, la urmă însă destul de bogați, se întorc în insula copilăriei lor, unde *Marguerite* este superioara unei mănăstiri zidită pe stânci, deasupra oceanului. Abia atunci, când *Marianne* are aproape 70 de ani, află de greșeala lui *William*, care a scris *Marianne* în loc de *Marguerite*, când și-a trimis scrisoarea cu cererea în căsătorie. Lucrurile se lămuresc și totul se termină într-o minunată atmosferă de pace și înțelegere.

Cartea are mare, mare asemănare cu *Autant en emporte le vent* de *Margaret Mitchell*. *Marianne* e soră geamănă cu *Scarlet* și *William* are foarte multă forță asemănători cu *Butler*. Ambii nobili, buni, îngăduitori și extrem de simpatici. Toate personajele din *Zodia Delfinului* formează o frescă de suflete rare și de caractere de elită. Chiar nici *Marianne* nu e meschină sau antipatică. Își apără numai dragostea și asta a fost scopul ei principal în viață. Toate acțiunile ei au tins spre acest țel. Descrieri de natură sălbatică, admirabile și frumos colorate drumurile prin păduri și luptele cu Maori, indigenii din Noua Zeelandă. Nu se poate aduce nici o vină acestei cărți, decât poate că e prea bogată și variată în conținut. Dar oare aceasta este o vină?

Duminică, 28 sept.

Vreme rea. Vânt tare, nori. A și plouat, dar foarte puțin. Tăticu s-a dus înainte de dejun la Viorica. Catincuța are guturai, de aceea n-a putut veni ieri. După masă și pe seară, vântul – în rafale – a căpătat o intensitate neobișnuită. Nu-mi place vântul, mă sperie. Nu știu până unde se poate învolta furia lui și mă tem de o pustiire totală, în câteva minute. Mi-e frică de toate manifestările violente ale naturii. Nu le pot privi în liniște. N-am stofă de

erou! Prefer durerile fizice. Sunt în mine și izvorăsc tot din mine. Am impresia că le pot stăpâni și conduce, deși nu acesta este adevărul. Dezlănțuirile puterilor din afara mea mă înspăimântă. Nu le pot domina.

N-am primit nicio vizită azi. M-a uitat lumea! Am avut dreptate când am scris anul trecut că un om să nu fie prea mult bolnav, că plictisește. Trebuie să se decidă: sau să moară, sau să se facă bine. Dar, parcă asta depinde de voința lui?!

Am citit azi o carte foarte frumoasă: *La cité résiste*. E vorba de Londra. Tot o carte despre bombardamente, minunat scrisă. Autoarea (sau autorul?) Phyllis Bottome⁵⁹⁷ a brodat o acțiune dramatică și impresionantă în jurul a doi copii, mai bine zis a unui copil de 7 ani, Ben, și a unui bebe de doi ani. Și iar fac remarcă pe care am mai făcut-o în filele acestui caiet, anume câți scriitori buni sunt pe care nu-i cunoaștem! Pare că cartea (*sic!*) aceasta este prima a acestei scriitoare și a apărut în 1944 la Geneva, în minunata ediție a lui J. H. Jeheber, editură care în timpul ultimului război a dat la lumină, admirabile scrieri din literatură universală.

Prin titlul *La cité résiste* înțelegi mai mult decât *Cetatea rezistă*. Înțelegi sufletul cetății care rezistă. Și, din felul în cum se desfășoară acțiunea, îți dai seama de această semnificație. Sufletul Londrei a rezistat atâta vreme sălbaticelor bombardamente. Omul din Londra, Englezul, a rezistat. Nu clădirile din cetatea Londrei, ci oamenii care formau această cetate. Zidul inexpugnabil de suflete care au rezistat și care au cucerit victoria. În *La cité résiste* fiecare londonez este un erou. Un erou este micul Ben, copil de șapte ani, care este personajul central al romanului, și eroi și eroine sunt toți, care înfruntă moartea în fiecare moment și care o așteaptă cu o liniște și seninătate, demne de figurile legendare ale veacurilor. Nu turnurile aeriene au contribuit la rezistență, ci sufletul poporului englez, care a stat neclintit în fața morții. Figurile de muncitori din familia lui Ben, ca și toate celelalte episodice, sunt zugrăvite cu o mână de maestru. Trăiesc, au vieți și sunt extrem de simpatici și interesați. Sunt *oameni*, în sensul superior al cuvântului.

Luni, 29 sept.

Vreme bună, cald, soare. Mi-a telefonat Marg<areta> Istrati⁵⁹⁸. A fost foarte rău bolnavă și nici acum nu e bine. A venit Agatha. Și ea tot necăjită și amărâtă, cum a fost toată viața. Eu nici nu pot s-o văd pe Agatha altfel decât încărcată de necazuri.

Cât am lipsit de acasă, am citit *Souvenirs* de Georgette Leblanc⁵⁹⁹. Extrem de interesantă. Viața ei alături de Maurice Maeterlinck, timp de 20 de ani. Minunată viață, ținută din dragoste, devotament și o superioară înțelegere intelectuală. Un vis de viață, trăită de oameni super-inteligenți. Totuși, n-a putut să dureze. După 20 de ani de conviețuire, Maeterlinck se îndrăgostește de o fată tânără, exemplar obișnuit de umanitate. Se vede că geniile sunt uneori obosiți de această viață de înaltă tensiune spirituală pe care o trăiesc și sunt dornici de o trăire mai simplă, ba chiar banală. Georgette Leblanc are quintesența de cerebralitate și Maeterlinck la fel și probabil că foarte des se produceau ciocniri între două forțe aproape egale.

⁵⁹⁷ Phyllis Bottome (1884-1963), scriitoare britanică.

⁵⁹⁸ Transcriere incertă.

⁵⁹⁹ Georgette Leblanc, *Souvenirs (1895-1918)*, éditions Bernard Grasset, Paris, ianuarie 1931. Georgette Leblanc (1869-1941), soprană franceză, actriță, scriitoare. Ea a fost partenera romantică a lui Maurice Maeterlinck timp de aproape douăzeci și trei de ani.

Georgette Leblanc descrie cu multă seninătate acești 20 de ani, cei mai frumoși din viața sa și cei mai bogați în emoții și experiențe, și izbutește să convingă și să impresioneze. Editorul Bernard Grasset, care o prefațează, găsește că se înșeală Georgette Leblanc când vorbește de oarecare colaborare spirituală între ea și Maeterlink. Are aerul de a spune ca *La sagesse et la destinée* a lui Maeterlink se datorește în mare parte sugestiilor și ideilor ei. Cartea este admirabil scrisă, pe un plan superior, care evidențiază cu prisosință remarcabila inteligență a Georgettei Leblanc. O femeie superioară și, în toate atitudinile ei față de viață, extrem de originală. Cartea, care ar fi putut fi taxată ca o hrană bogată pentru amatorii de scandaluri din lumea celor mari, este în realitate, prin felul cum e scrisă și a conținutului ei, un regal pentru cerebrali.

Marți, 30 sept.

Aseară au venit Dorina și Cocuța cu Mugurel, care se face din zi în zi mai drăguț. Tăticu se simte iar obosit și nu mă înțelege de loc că trebuie să se cruțe. Sunt disperată. Azi a venit agentul de la asigurări, să-i plătim 159 lei pentru asigurarea casei. Dispoziție cu efect retroactiv! Suma aceasta am plătit-o de la 1 ianuarie – finele lui iunie! Am vândut ultima cuvertură pe care o mai aveam, ca să plătim asigurarea. După cum săptămâna trecută a trebuit să fi vândut (*sic!*) frigiderul, ca să plătim impozitele până la finele lui sept.! Cu ce o să mai plătim când nu vom mai avem ce vinde? Am ajuns ca în vremurile de care ne povesteau bătrânii noștri și pe care noi le consideram ca povești de adormit copiii! Sunt tare îngrijorată că vom muri de mizerie! Și nu merităm soarta asta. Prea am făcut mult bine în jurul nostru! Se vede că nu e o justiție imanentă!...

Azi, pe seară, a venit C. Antigona și mai târziu, Suzana. Mi-au făcut plăcere.

Miercuri, 1 oct.

O zi de toamnă excepțională. Cald, peste 30°! Parcă ar curge aur topit din soare. Parcă n-ar fi 1 oct.! Sufletește, mă simt mai liniștită, deși astă-noapte n-am dormit bine. Am adormit la 12 fără $\frac{1}{4}$, am dormit pe apucate până la $4\frac{1}{2}$ și pe urmă n-am mai dormit până aproape de ziuă. La $7\frac{1}{2}$ m-a trezit Maria, care a intrat în casă și vorbea tare cu tăticu. Ea nu știe ce va să zică că ai respectul liniștii semenului! Ea nu știe nimic, decât să mănânce, să-și bată joc de treabă, să stea bosumflată și să lenevească 16 ore pe zi! Cred că e cea mai proastă ființă din ziua de azi! O detest, așa cum detest pe toți leneșii și profitorii.

Azi, când ne așezasem la masă, a venit Manu, a stat numai câteva minute. Nu uită niciodată când e vorba să ne fie de folos. Este un întârziat în timp. Onoare lui că și-a păstrat configurațiunea sufletească. A rămas același: bine crescut, serviabil, dar demn.

La 12, am avut vizita obișnuită a fiecărui început de lună.

Joi, 2 oct.

Zi frumoasă, dar extrem de caldă. Pare că la un moment dat, termometrul a arătat peste 40°! Drept e, că am vrut să mă mișc puțin prin curte după masă, dar soarele era atât de arzător, că nu l-am putut suporta. Aveam mânuța mica a Catinicăi în mâna mea, dar am renunțat cu regret la plimbarea în tovărășia ei și am intrat în casă. Deși Catinca a stat cuminte ca o icoană, totuși n-am putut dormi. Nu mi-a părut rău.

Ziua de azi a fost cam agitată. A venit o prietenă a Floricăi, cu o fetiță a ei de doi ani și ceva, era și Nuți acasă (trei ani) și a venit și Catinuța (cinci ani și jumătate). Trei fetițe de vârste apropiate, dar total diferite. S-au jucat și au făcut un zgomot, așa cum fac

copiii, când sunt mai mulți laolaltă. Mai survin și conflicte, câteodată și lovituri, că nu degeaba ne aflăm în secolului războaielor!

Pe la prânz, a venit și Viorica. Venea de la o repetiție și trebuia să se întoarcă imediat înapoi. Tot posomorâtă, tot enervată, tot slăbită și obosită. Cât mă doare sufletul de fetița asta a mea! Pe seară, a venit Adeluța și mai târziu, dna Rădulescu, o fostă croitoreasă a mea, fericită peste măsură să mă revadă. Mai sunt și oameni care țin la mine!

Vineri, 3 oct.

Și astă noapte, și ieri noapte, am avut insomnie. Mă scol pe la 1½ - 2 și nu mai adorm decât către dimineață. De două zile, am dureri în genunchiul bolnav și iar merg prost, cred că nu mai pot ține regim. Nu pot să-mi fac separat. Mănânc ce se găsește și sunt mulțumită că se găsește!

De dimineață, a venit Manu: mi-a adus iar cartofi! Bietul de el! Vine cu plasa atâta cale! Ce prieten bun și devotat! Florin nu se simte bine de două zile. Are un guturai rebel. Bine că nu e ceva mai grav! Ieri am aflat că Sonia a mai avut o nenorocire: i-a ars casa! Cât de loviți sunt și oamenii aceia! În mijlocul nopții s-a sculat cu casa în flăcări, neștiind ce să facă mai întâi: să-și scape copilașii, sau lucrurile? Acum e bolnavă! Poate de spaimă și poate a și răcit. Ce păcat! E o ființă atât de bună!

Pe seară, am avut două vizite agreabile: pe buna și devotata mea prietenă, Georgette Botez și pe Antigona, care era turtită de tot. Se obosește prea mult și face rău. La o anumită vârstă, puterile diminuează simțitor. Și a le forța înseamnă a-ți grăbi moartea. Dar omul așa e el făcut: se crede nemuritor, deși vede mereu în jurul lui că nimeni nu scapă de cea mai certă dintre certitudini, care este moartea.

Sâmbătă, 4 oct.

Pare că ieri a fost +48°! Aseară a fost 28°! Și azi dimineață, ne-am sculat în ropotul ploii. Bine venită ploaie! Pământul era uscat ca fierul și căldura, neobișnuită pentru octombrie, era prilej de boală. În casă la noi toți au avut guturai, afară de mine! Fericită excepție! Se vede că sunt așa de plină de boli, că nu mai are loc unde să se lipească altă boală. Poate unele peste altele! Un fel de strugure de boli!

A plouat aproape toată ziua, cu mici pauze. Timpul s-a răcit simțitor. Ploaia era mult dorită, dar e așa de tristă o zi ploioasă! Norii erau undeva așa de negri și de jos, că nu mai puteam vedea minutarul ceasului de pe masă. Era un întuneric lugubru în cameră. Seara, cerul acoperit de nori mai subțiri devenise de un galben murdar, care-ți făcea rău. În total, o zi aducătoare de tristețe și gânduri negre!

Duminică, 5 oct.

De dimineață, 15°! De la 48° vineri, a sărit deodată la 15°! O bătaie de joc și clima de la noi. Altfel, soare și cerul mai mult senin. Am fost la biserică. Atmosferă înălțătoare, un cor admirabil. N-am putut sta până la sfârșit, fiindcă-și anunțase doctorica vizita pentru ora 12. Mi-a părut foarte rău că a trebuit să plec înainte, mai ales că doctorica n-a venit decât la 1! Mi-a făcut plăcere. N-o văzusem de mult. Mă bucur mult când îmi vin prietene vechi. Mi-amintesc de timpurile când eram sănătoasă și când nu tremuram pentru ziua de mâine.

Prietenii vechi au cam dispărut, unul câte unul. Cei mai mulți sunt încărcăți de griji și necazuri, ca și noi, și nu le mai este aminte să viziteze bolnavi și sărăciți, ca și ei. Le este destul necazurile lor și goana după pâine! Iar cei puțini sunt azi în fruntea bucatelor și nu

vor să-și mai aducă aminte că ne-au cunoscut odată și că în casa noastră au găsit cea mai caldă și prietenească primire. Nu e deci de mirare că cercul cunoștințelor s-a redus aproape până la un mic inel.

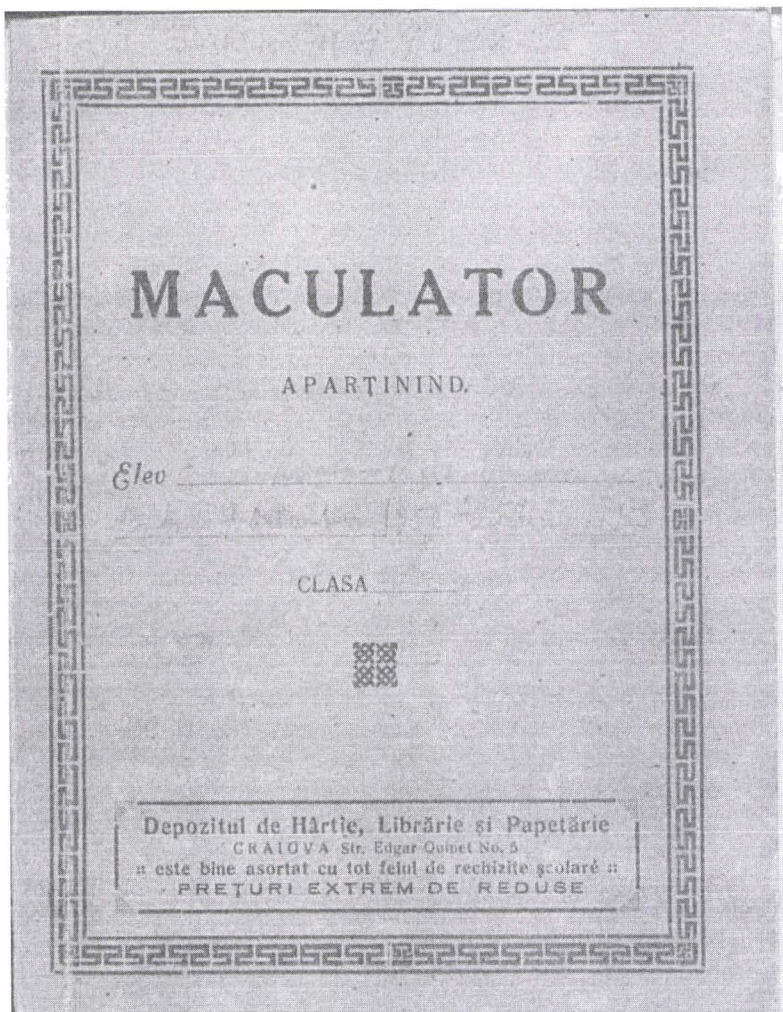
Luni, 6 oct.

Frig! Dacă aș avea lemne suficiente, aș face puțin foc în casă. Sunt așa de slăbită și de anemiată, că tremur toată ziua. Grele zile am ajuns să trăim! Înțeleg să pedepsești pe un om pentru o vină, dar ce vină avem noi și multe sute de mii ca noi, care suntem atât de aspru pedepsiți?!

Se zice că azi e domnia poporului. A cărui popor? Nu toți locuitorii acestei țări formează acest popor? Noi nu facem parte din el, fiindcă ne-am născut din cărturari, din oameni civilizați și am dus torța acestei civilizații din mână în mână, pentru progresul și demnitatea acestei țări? Cine a contribuit ca țara aceasta să facă un salt important pe teren cultural și social? Nu fiii ridicaiți intelectualicește ai acestei țări?

Și de ce să fie tratați în paria și să li se ia dreptul la muncă și la viață? După care lege umană? Și după care crez? Nu cerem decât dreptul la muncă. De ce ni s-a luat acest drept? Iată atâtea întrebări care se lovesc de zidul de granit al bunului plac. Nu există răspunsuri la întrebările normale și logice. Trebuie să-ți pleci capul, să târăști după tine ghiuleaua nespus de grea a unui sfârșit de viață mizerabil și să aștepti moartea ca pe singura salvare. Conașionali tăi nu te mai vor. Nu le semeni și trebuie să mori. Moartea este aleasă: moartea prin foame, frig și suferință!

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 57, f. 1-110, manuscris

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 58, f. 1, manuscris

Memorii Aida Vrioni
7 octombrie 1952 – 25 iunie 1953

7 octombrie 1952.

Încep un caiet gros de tot și mă întreb, pe bună dreptate, dacă moartea îmi va da răgaz să-l termin până la cea din urmă filă. Nu cred! Prea numai am nimic întreg în mine, decât poate numai creierul. Și mi-e așa de frică ca să nu sufere și el vreo atingere. Atunci ar fi dezastrul complet! Prefer să rămân conștientă și să sufăr tot ce sufăr azi, decât să cad în inconștiență și să nu mai simt nimic din tot ce simt acum. Prefer suferința de azi unei eventuale inconștiențe. Dacă mi-a fost mintea clară și pătrunzătoare, nu o să mă pot resemna ca să devină întunecată și inertă! De o mie de ori mai bine moartea.

De altfel, cred că „*Eterna Stăpână*” – cum am numit-o eu într-un articol publicat în ziarul *Dimineața* din iulie 1911 – va veni foarte curând să mă ia de mână și să mă ducă acolo unde nu este nici suferință, nici suspin, ci viață fără de sfârșit! Ce splendidă imagine a neînfinței mângâie pe creștini! Viață în care să nu suferi, să nu plângi, să nu te doară nimic!! O fericire de neîndrăznit chiar s-o gândești! Nici cele mai avântate imaginații nu sunt în stare să și-o reprezinte. O zi numai să trăiești o asemenea viață și pe urmă totul începe să se năruie și să nu mai fie nimic!

Ca un răspuns la dorința mea, au început să tragă clopotele la o biserică din apropiere. Poate la a noastră, a Icoanei. Ce glas armonios și nostalgic au clopotele în serile când nu te aștepti să-l auzi și când sufletul cerșește îndurare și mângâiere! Ai impresia că cumva (*sic!*) te-a auzit și vine să-ți spună să nu te temi de nimic, că nu ești singur și că o putere nevăzută este lângă tine să te mângâie și să te ajute. E un fior de viață nouă care te regenerează și alungă oribila senzație a singurătății și părăsirii!

Tare e frig! Sunt îmbrăcată cu două capoate groase și tremur într-una. Am și guturai. Tremur și din cauza nervilor. Florica ne-a făcut azi o scenă penibilă. Țipa cu un glas înțiglat, care-mi crispa urechile și nervii. Și-a dat arama pe față. A descărcat asupra noastră tot paraponul pe care asprimea vieții de azi i l-a adunat în suflet. N-a mai avut nici o măsură! Îi ieșise niște pete roșii pe față și striga dezlănțuită. Parcă tot îi era frică, că (*sic!*) n-o să aibă timp să spună tot ce avea de spus. Cauza, sau mai bine zis, pretextul, zahărul pentru cererile Mariei. De ce o fi trebuind eu să am mereu dezamăgiri?

De câteva luni, nu încetez să laud pe chiriașii de lângă noi. N-a fost cunoștință la care să nu-i ridic în slăvi pentru corectul și atitudinea lor față de noi. Acum două luni a venit lovitura: șantajul, spaima noastră, plecarea de acasă și influența dezastruoasă ce a avut asupra sănătății noastre fizice și nervoase.

Acum câteva zile, spuneam unei prietene ce bine ne înțelegem cu Florica, care este o persoană civilizată etc. etc. Mi-amintesc că m-am oprit brusc în mijlocul laudelor. Un gând rece mi-a înghețat cuvintele pe buze: „Dacă și acum voi fi dezmințită?” „Dacă voi avea aceeași deziluzie, pe care o am mereu de câte ori laud pe cineva?” Mă înșel întotdeauna în judecata mea asupra oamenilor sau oamenii au două chipuri: unul de toate zilele pentru lume și unul care iese la iveală imediat ce uită că trebuie să se arate civilizații!! Grea acrobație mentală, această silință de a părea altfel de cum sunt în realitate! Doamne! Doamne! Și ce rea credință în toată această discuție! Se potrivește grozav zicătoarei pe care am auzit-o la mama și care glăsuia cam astfel: „Toată ziua îl port în spinare și seara se

vaietă că-l dor picioarele! Tot noi suntem profitori! Noi, care ne-am transformat casa în căinărie și care am prăpădit ce brumă avere mai aveam cu murdăria lor! Nimeni nu va mai vrea să le cumpere acum! Și totuși, noi suntem niște mizerabili. Eu sunt o „meschină”. „Nu mai am memorie, că sunt bătrână”. Și când i-am spus că „și ea va fi odată ca mine și că ar fi bucuroasă să fie atunci așa cum sunt eu”, a început să strige că „s-o ferească Dumnezeu”. Crezând că m-a înțeles greșit, i-am spus că nu m-am gândit să zic să fie bolnavă ca mine, ci să fie la vârsta mea, așa cum sunt eu azi. Din nou ea a strigat că „s-o ferească Dumnezeu!”

Pentru această insolență gratuită și pentru termenul de meschină pe care mi le-a aruncat în față, n-am s-o iert niciodată! După ce s-a dus să se plimbe și să-și facă vizita cotidiană la tat-su, a venit bine dispusă și „clementă”, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic și ca și cum firul înțelegerii nu s-ar fi rupt. Tăticu’, cum e el bun și lăsător, a înnodat firul. Eu l-am lăsat să atârne în gol. Nu pot să iert alor mei, că sunt *singurii* care au îndrăznit în întreaga mea viață, să fie obraznici și să se poarte cu mine altfel de cum s-au purtat toți, *dar absolut toți*, care m-au cunoscut, adică cu multă cuviință, cu un deosebit respect și cu considerația pe care o merită personalitatea mea. Eu mi-am crescut singură, cu propriile mele puteri și talente, treaptă cu treaptă, reputația, atmosfera și locul pe care l-am ocupat între semenii mei. O ținută unitară, o distincție de cea mai bună calitate, care ține la distanță fără a jigni, m-a făcut apreciată și poate uneori temută și des invidiată, dar m-au apărat de loviturile de copite ale măgarilor.

Singuri, ai mei, cărora le-am dat, când au intrat în lume, un nume cunoscut, care le-a servit foarte mult, ușurându-le greutatea debutului și a etapelor, departe de a-mi fi recunoscători, au căutat să știrbească, dacă nu să dărâme o personalitate, pe care nu îndrăznea nimeni să o atace, și care lor le făcea prea multă umbră. De aici și exasperarea Vioricăi, ieșirile Floricăi și în ultimul timp, tonul zeflemist al lui Florin, singurul care fusese atât de mândru de mine odinioară și pe care se vede că „am ajuns să-l exasperez” și pe el! Știu ce vrea. Să renunț a mai fi un ins social, să stau închisă între patru pereți cu boala și suferințele mele, să-mi plec capul și să găsesc bun și frumos tot ce zic și fac ei. Să renunț la mine cea de totdeauna, la personalitatea mea, la obiceiurile mele și la tot ce a făcut frumusețea bogatei mele vieți interioare și să trăiesc ca o fantoșă, trasă de sfori de bunul lor plac. Destul am trăit în lumină și la înălțime! E timpul, zic ei, sau să mor, sau să trăiesc de așa fel, ca să uite că mai exist! Ei bine, nu le voi face această plăcere. Nu mă ține nimeni și nu dătoresc nimănui nimic, de pe urma mea au încă avantaje, mici, dar totuși destul de fructuoase. Atât cât nu dătoresc nimănui nimic, nu-mi plec capul. Și nici altfel nu l-aș pleca: copiii dătoresc atât de mult părinților că oricât ar face pentru ei – ceea ce nu e cazul – tot nu sunt achitați de datoriile lor!

Că trăim într-o lipsă de enervare (*sic!*), recunosc. Dar omul civilizată nu-și descarcă nervii ca la mahala, sau la șatra de țigani. Îi păstrează pentru el și aparent are o ținută cuvincioasă și politicoasă. Ținuta pe care au avut-o *toți cei care m-au cunoscut* (se vede că o meritam cu prisosință!) și n-am să mă las tocmai acum, la sfârșitul vieții, împroșcată de stropii neputincioși de nervi ai (...)⁶⁰⁰.

Miercuri, 8 oct.

Azi de dimineață la cafea, văzând Florica că-i ignor existența aici, în casă, a venit la mine, m-a luat de gât și m-a sărutat de zeci de ori, spunând tot felul de cuvinte drăgălașe,

---

⁶⁰⁰ Sfârșit de pagină, două cuvinte ilizibile.

ca un copil: „Mămica mea! Iartă-mă că te-am supărat așa de tare, am fost nebună să te supăr pe matală, așa de bolnavă și așa de amărâtă! N-am știut ce spun! Știi că te iubesc mai mult decât copiii matală. Am fost așa de măhnită ieri. M-am dus după prânz și m-am confesat. Iartă-mă, mămică!”

Toate frazele astea le spunea cu întretăieri și mă săruta într-una. De la primele ei vorbe, am început să plâng, un plâns patetic, fără glas, care nu mai contenea. Eram profund mișcată, dar și deznădăjduită în același timp. Mi-era o imensă milă de ea, de umilința ei, care nu era umilință, ci pocăință creștină. Totuși mă durea faptul înfrângerii unei demnități umane și așa fi dat nu știu cât să nu se fi întâmplat scena de ieri. Fără scena de ieri, nu ar fi mai fost cea de azi și n-aș fi trecut prin clipele acestea penibile pentru mine, care țin atât de mult la mândria umană. Ce mare virtute este să știe omul să se stăpânească! Își cruță mari și grele încercări!

Citesc „*Cartea Oltului*” de Geo Bogza. O carte despre care mi s-a vorbit în câteva rânduri până acum. Sunt fermecată și în același timp confuză, că am putut să trec cu vederea o operă de o atât de mare valoare. De la primele rânduri, rămâi surprins. Este o carte și totuși nu seamănă cu nici una din cărțile pe care le-am citit până acum. Găsești în cuprinsul ei altceva decât ce erai obișnuit să te aștepti: o altă reprezentare a naturii, inedită, neașteptată și uluitoare de originală și interesantă. Autorul îmi face impresia unui creator de o lume nouă. Însuflește neînsuflețirea! Oltul, câmpiile, munții, norii, satele, furtunile... Tot ce era neînsuflețit până acum, prinde suflet și viață. Sunt pagini de o rară frumusețe și de o poezie, aci sălbatică și aspră, aci caldă și nostalgică, ca amintirea unui vis frumos. Aproape la fiecare rând descoperi imagini minunate, nemaiîntâlnite în literatura noastră, imagini care uimesc prin noutatea și pitorescul lor. Cred că nu s-a scris ceva mai frumos, sau tot atât de frumos în literatura noastră de până acum. Un vocabular ales și de o rară bogăție, îi servește la punerea în valoare a unui mare talent și a unei inspirații din cele mai avântate. Cartea lui Geo Bogza nu este numai o aleasă delectare sufletească, dar și un îndreptar spre o nouă formulă literară, plină de prospețime, de noutate, de adâncă gândire și în același timp, de distincție. Nimic banal sau vulgar în această inegalabilă poemă a Oltului.

Inspirația și exteriorizarea acestei inspirații atinge la Geo Bogza genialitatea. Și ce puțin zgomot a făcut această carte! O dată mai mult, îmi dau seama cât de apatică și cât de refractară emoțiilor artistice este biata noastră lume!...

O persoană extrem de inteligentă, care avea 90 de ani pe atunci, mi-a pus o întrebare, după ce a citit cartea mea „*Și zilele grăesc*”, care m-a uimit. Iată întrebarea: „Cum? Ai scris și publicat această carte și nu s-a cutremurat defel scoarța groasă a comprehensiunii intelectualilor noștri?” Amintindu-mi de vorbele ei, le repet și eu acum, cu privire la cartea lui Geo Bogza. Vorbe, pentru mine poate prea laudative, dar cu totul potrivite pentru „*Cartea Oltului*”.

Joi, 9 oct.

Deși vreme mai mult urâtă, cam frig și ploii intermitente toată ziua, pentru mine a fost caldă, frumoasă și blândă. Dacă ar fi s-o exprim în culori, n-aș întrebuința decât nuanțe trandafirii. Cauza acestei minunate transfigurări: am avut pe Catinca la mine. Care a fost delicioasă. Blândă, drăguță și înțelegătoare, ca un om cu inteligența complet dezvoltată. Mă înțeleg cu ea așa cum m-aș înțelege cu mine însămi. Orice-i spun, stă puțin la gânduri, trece spusele mele prin prisma judecății ei surprinzătoare și pe urmă mă aprobă, sau îmi cere noi explicații. Inteligența strămoșească nu se pierde, ci continuă cu ea. Sunt atât de fericită!

Omul poate să moară liniștit, dacă știe că inteligența care i-a luminat calea vieții și i-a descoperit sensul și frumusețea acestei vieți rămâne intactă și uneori chiar sportivă, să lumineze calea vieții urmașilor. O strălucitoare goană a torțelor⁶⁰¹!

Mai mult ca orice, mă bucură și mă încălzește dragostea sinceră, dezinteresată și nemeșteșugită, pe care mi-o arată acest adorabil copil, a cărui trăsătură de căpetenie este sinceritatea. Cred că din toate bucuriile pe care mi le-a adus viața în cursul ei inegal, nici una nu m-a fericit ca această ultimă și incomparabilă bucurie pe care mi-o prilejuiește afecția ei. Este un mângâietor apus de viață. Îți mulțumesc, Catincuța, și îți doresc să fii fericită și să aduci fericire tuturor celor din jurul tău, așa cum aduci acum unei biete bătrâne și bolnave, care se culcă și se scoală cu tristețea, drept căpătâi. Dumnezeu să-ți dea mult noroc și să-ți presare calea vieții tale cu toate florile bucuriilor!...

A venit și Viorica la dejun. Am fost așa de bucuroasă. Ne vedem așa de rar și de puțin! Și mai am atât de puțin timp să ne vedem! A fost tandră și drăguță cu fetița, care i-a răsplătit cu prisosință. Și într-un elan de sentimentalism, ne-a luat pe amândouă de gât, cu câte o mână și ne-a zis într-o pornire nestăvilită: „Ce bine ar fi să am mereu pe mama într-o parte și pe haute-maman în cealaltă!” am avut o senzație aproape dureroasă: am crezut că mor de prea multă fericire! Copilule scump! Dacă ai ști tu ce faci cu vorbulițele tale calde, izvorâte din sufletelul tău fără prihană! Cu câtă lumină îmi podobești ultimele mele zile! Dumnezeu a fost milostiv cu mine, trimițându-te pe pământ! Tot el să te ție și să te apere de toate relele!

Viorica a plecat pe la ora 4. Catincuța a stat până seara, când a venit Tibi s-o ia.

Vineri, 10 oct.

A plouat toată noaptea și azi aproape toată ziua. Când am deschis de dimineață ochii și am întâlnit prin geamuri ziua lividă de afară, am avut un fior și am spus că nu mă mai dau jos din pat. Nu vreau să trăiesc o zi atât de mohorâtă și lugubră. Cântecul jalnic și monoton al ploii de toamnă mi-a ciuruit toată ziua sufletul bolnav de tristețea clipelor, care se răresc greu de-a lungul orelor.

N-am stat în pat. Nu pot să stau decât când sunt atât de grav bolnavă că nu mă pot mișca, detest patul. Îmi amintește lungile luni de boală, când propriile mele picioare nu puteau să mă mai poarte și se întinseseră inerte de-a lungul lui. Unul nu-și pierduse vigoarea, dar fără ajutorul celuilalt nu mai era bun de nimic.

Dar de ce să-mi amintesc de timpul acela nenorocit tocmai azi, când totul e așa de trist și de vrăjmaș oricărei bucurii?! Să gonesc gândurile negre, care vin și-mi întunecă mintea, cu aripile lor negre, deformate de noapte?! S-alerg la remediul meu obișnuit, care mi-a reușit întotdeauna: la citit. Iau *Cartea Oltului* și mă afund cu toate gândurile în ea. Două ore nu mai știu de nimic. Termin cartea. Mă deștept ca dintr-un vis și percep din nou glasul monoton al ploii de toamnă. Sunt liniștită și mulțumită ca și cum aș fi trăit o minunată întâmplare. Totuși, o vagă tristețe se ridică din când în când la suprafață, din străfundurile sufletului, de a cărui cauză, pentru moment, nu-mi puteam da seama. Curând însă am găsit explicația: atât de viu și de intens și-a trăit viața Oltul în fața mea, încât e natural ca să mă întristez de sfârșitul acestei vieți, nemurită în splendida carte a Oltului. De obicei, după ce citesc o carte de valoare a cărții lui Geo Bogza, rămân ca fermecată și o liniște blândă îmi învăluie întreaga ființă și-mi adoarme toate dorințele. E ca și cum viața

---

⁶⁰¹ Transcriere incertă.

mi-ar fi dat tot cea putut să-mi dea. Acum, însă, sufletul mi-e umbrat de o ușoară tristețe și nu e de mirare. De câteva zile, de când citesc această carte a Oltului, am trăit cu acest Olt, ca și cum ar fi fost o ființă vie. L-am cunoscut de când s-a născut, ca un firicel de argint din vârful muntelui Hășmașul Mare, l-am văzut sărind din stâncă în stâncă până a ajuns la poalele acestui munte mai târziu, năvalnic și impetuos, străbătând munții, dând piept cu ei și biruindu-i, apoi liniștit și aproape nemișcat ca un lac presărat de nuferi albi de spumă, l-am urmărit în mersul lui spre moarte și am asistat îndurerată la această moarte patetică, de-o dezolantă tristețe. Această moarte a Oltului, pe care l-am cunoscut de când a venit falnic⁶⁰² și care-mi devenise atât de scump, mi-a năpădit sufletul de o dureroasă melancolie. Meritul, marele merit al acestui proces intim sufleteș e al lui Geo Bogza. Îi sunt profund recunoscătoare, de asemenea și Adeleuței, care mi-a dat prilejul să citesc minunata poveste a Oltului.

Sâmbătă, 11 octombrie.

Dis-de-dimineață, ploaie, pe urmă vreme mai mult bună. Nu mai e nici frig. Zi neutră, fără tulburări cosmice sau sufletești. Nicio întâmplare, nici bună, nici rea. O pauză binevenită într-o simfonie vijelioasă, care-ți taie respirația. Prefer aceste zile monotone. Sunt pline de milă pentru omenire.

Duminică, 12 oct.

Iar ploaie și vreme urâtă. Copiii au fost invitați la dejun la părinții Floricăi. Mama ei își serba aniversarea nașterii. La oamenii bătrâni, această aniversare e aproape ridicolă. Fără să vrei, cauți să regăsești în sărbătoritul de azi pe pruncul din prima zi când a venit pe lume. Și privind figura îmbătrânită și aerul obosit și absent, te prinde un fel de milă și te întrebi de ce se bucură această rămășiță umană că a mai îmbătrânit încă cu (*sic!*) un an!

Și de ce în această zi, care ar fi prilej de întristare, trebuie numaidecât să te bucuri și să te silești să pari mai tânăr, deși știi că nu te mai poți înșela nici pe tine, nici pe ceilalți. Tirania obiceiurilor și datinilor, de care nu ne îndurăm să ne scuturăm. E tot ce ne-a rămas dintr-un îndepărtat trecut.

Azi am avut un ceas însoțit într-un cadru întunecat și umed: a venit Madeleine, cu copilul ei, Șerbănel, să mi-l arate. Are abia trei luni și e tare drăguț. Mi-a răs cum m-a văzut și gungurește într-una. Foarte vioi și sănătos. Zâmbetul lui, abia schițat și de care el nici nu-și dă seama, mi-a pus primăvară în suflet. De mult n-am mai simțit atâta liniște și mângâiere. Parcă o atmosferă de bunătațe și împăciuire se revarsase în camera mea, încărcată de efluvii bolnave și ostile. Acest miracol îl produsese un copil neprihănit, străin de tot ce e omenesc, până și de existența lui. Fericită epocă a vieții: când o trăiești, fără să simți nimic din ce e în ea! E, desigur, cea mai fericită parte a vieții. Ce folos însă, să nu ne putem da seama de ea! Dar dacă ne-am da seama, n-ar mai fi fericită, ar fi ca toate celelalte, care urmează după ea și care până la moarte, ne aduc multe dureri și prea puține bucurii! Să lăsăm dar omului inconștiența copilăriei. Are destul timp să știe și să învețe. Și cu cât știi mai mult, simți mai mult și ești mai nenorocit. Am reținut pe Madeleine la masă. A fost un dejun improvizat, dar foarte agreabil. Am mâncat în cameră, la masa mică (ca în Manon⁶⁰³), într-o atmosferă

---

⁶⁰² Transcriere incertă.

⁶⁰³ Manon, personajul principal al romanului *Manon Lescaut*, publicat în 1731 de scriitorul francez Antoine François Prévost (1697-1763). Acesta a constituit o sursă de inspirație pentru numeroase piese de operă și balet, inclusiv pentru opera omonimă a lui Giacomo Puccini (premierea în 1893).

de caldă prietenie și voie bună. La 2 și-a luat copilul și a plecat. Camera a rămas iar liniștită, bătrână și bolnavă! Vuiește tăcerea în ea, ca într-o peșteră.

Luni 13 oct.

Un agreabil început de săptămână. Poate de bun augur! De obicei, luna este o zi nesigură. Nu știi ce-ți rezervă zilele care vor veni după ea, până la finele săptămânii. Te cam temi de această zi care începe o nouă săptămână, care se deschide înaintea ta plină de mistere și de surprize. Nu iubesc prea mult această zi de luni. Mai ales astăzi, când nu mai sper în nimic bun și când nu mai am curiozitatea să văd ce se va întâmpla. M-am dezvățat de a mi se întâmpla ceva bun sau plăcut. Dimpotrivă, tremur în așteptarea necunoscutului. A diminuat atât de mult puterea mea de rezistență sufletească în fața deselor lovituri ale sorții! Nu mai îndrăznesc să sper nici cea mai mică bucurie!

*[Nu vârsta te face bătrân, ci boala. Ea îți ia sprinteneala mișcărilor, vioiciunea spiritului și încrederea în tine și în viață.]*⁶⁰⁴

Înainte de dejun a venit Adeluța, care a stat până aproape de ora mesei. Am revăzut-o cu plăcerea de totdeauna. Conversație interesantă și agreabilă, într-o atmosferă caldă și prietenească. I-am vorbit mult despre „*Cartea Oltului*”. Era fericită că mi-a putut face o așa de mare plăcere, împrumutându-mi această carte. Cele două ceasuri au alunecat ușor și frumos, în camera caldă și inundată de soare. Când a plecat, m-a lăsat cu sufletul senin și împăcat. Mare binefacere este prietenia!

După ora 5, a venit Antigona. M-a găsit în pat, obosită. De câte ori discut subiecte care mă pasionează, mă cheltuiesc așa de mult fizicește și cerebral, că mă simt obosită și mă silesc să nu mai gândesc nimic. Este liniștea aceea minunată, în care te cufunzi când ai spus tot ce aveai de spus într-o anumită chestiune. Antigona s-a așezat în pat, în apropierea mea și am vorbit încet, în surdină, ca la gura sobei. Eram chiar lângă sobă și era și foc în ea. O atmosferă priincioasă convorbirilor prietenești.

Mai târziu a venit și Lucica, cu soțul ei, care ne-a plăcut foarte mult. De loc gen cabotin, om dintr-o bucată și tare simpatic. Vioi, inteligent și om de lume. Mi-a clătinat oarecum părerea mea despre actori, care îndeobște sunt atât de poseuri și artificiali. Acesta este om adevărat în viața de toate zilele și se zice că actor de real talent pe scenă. Nici una din aceste fațete nu influențează pe cealaltă. Sunt nespuse de bucuroasă că Lucica a nimerit așa de bine și sunt tot atât de bucuroasă că am sfătuit-o să se mărite cu el. Amândoi par mulțumiți și îndrăgostiți unul de altul. Mi-au adus un vânt de tinerețe în casă și am petrecut câteva clipe delicioase, într-o atmosferă sărbătorească, cu o sticlă de vin spumos între noi, băută în cinstea tinerilor căsătoriți. Ce frumoasă poveste trăiește această pereche, atât de potrivită, care s-a întâlnit din întâmplare la un colț de drum, și-au dat mâna și au pornit amândoi mai departe, pe drumul plin de surprize al vieții.

Vederea lor m-a transfigurat. Am fost veselă și vioaie, cum n-am mai fost de când eram sănătoasă și de când nu m-cunoscusem chipul nenorocului. După plecarea lor, bucuria din suflet nu mi s-a stins subit, lăsându-mi un gust de amărăciune, cum se întâmplă de obicei. Undele camerei au continuat să vibreze încă ușor și prelung pe melodia nostalgică a

---

⁶⁰⁴ O cugetare a Aidei Vrioni.

unui fermecător cântec de dragoste. Am adormit curând liniștită și ușoară, ca un porumbel cu aripile oboșite. Zburasem prea sus și prea departe în lumea amintirilor!

Marți, 14 oct. Sft. Paraschiva.

Sărbătoare bisericească. N-o mai ține nimeni, decât Paraschivele. Vreme bună, soare, cer senin și mult mai cald ca ieri. În casă totuși mi-e frig. Sonia a venit la masă. Măine pleacă cu Florinel. Să-i ajute Dumnezeu să se facă așa cum va fi pentru binele lui. După masă am făcut câțiva pași prin curte. Am intrat curând în casă, fiindcă mi-era rece.

Recitesc „*Les plaisirs et les jours*” de Marcel Proust. E ca o primă citire, fiindcă am citit-o de foarte mult timp. Afară de prima nuvelă, în celelalte pagini nu-l regăsesc pe autorul meu favorit de pe vremuri. Poate până la finele cărții să-l descopăr. Sunt lucrări din frageda lui tinerețe între 18 și 22-23 de ani și pentru vârsta aceea sunt remarcabile, dacă nu chiar geniale. Cartea e elogios prefată de Anatole France (un alt idol al meu de pe vremuri), care a scris-o așa cum știa el să scrie.

Miercuri, 15 oct.

Când m-am deșteptat azi de dimineață, Florinel plecase. Va lipsi două zile. Nu mai are pentru noi afecția și tandrețea de altă dată, totuși mi-e goală casa fără el. Singura dragoste care nu moare niciodată este aceea a părinților pentru copii. Cred chiar că merge după moarte acolo unde merg și părinții. Altfel, niciun eveniment important, nicio vizită, nimic deosebit. Zi ternă, dar clementă.

Joi, 16 oct.

N-am putut dormi decât câteva ziuă. Mi s-a spus aseară că au fost executați trei ingineri condamnați în ultimul proces și am fost așa de tulburată, că n-am putut adormi. Trei vieți în plină forță distruse de voința oamenilor! Viața este cel mai mare și mai de nepătruns mister al creațiunii. Este singura taină a naturii, care nu s-a putut descifra și care, prin aceasta, a rămas inimitabilă. Orice altceva se poate înlocui, dar viața unei ființe – a aceleiași ființe – grăitoare sau nu, este cu neputință de înlocuit. Mă întreb deci cu ce drept poate un om să distrugă aceea ce nu poate să facă? Cu dreptul pe care i-l dă legea? Dar legea de cine e făcută? De puterea supranaturală și necunoscută care a creat viața? Numai aceea are dreptul de a hotărî exterminarea unei vieți. Legea aceasta sălbatică și barbară, ca toate legile bune sau rele, este făcută de bunul plac al oamenilor. Și numai puține țări înapoiate o mai au în organizația lor de stat. Omori un om și ești condamnat la muncă silnică pe viață. Legea aceasta barbară poate să omoare oricâți oameni, fără ca să i se aplice vreo pedeapsă. Decizia monstruoasă pe care o conține o apără de orice rigori ale celorlalte legi, care asigură viața cetățeanului unei țări? Pentru mine, care aveam iluzia că am făcut un pas înainte pe scara civilizației, orice omor este o crimă monstruoasă, o fărâdelege, care nu poate fi justificată cu nimic!

Nu cunosc pe nici unul dintre cele trei victime. Nu mi s-a spus nici numele lor și nici nu mă interesează. Nu contează numele, ci viața pe care a pierdut-o cel care purta numele. Poate erau tineri, poate aveau soții și copii, pe care-i adora, cum or fi fost și ei adorați. Poate că unii aveau și părinți!... Ce grozăvie în cazul acesta!... Desigur, nu se face sentimentalism în lege. Se și zice că legea se execută, nu se discută. Și romanii ziceau: „Dura lex, sed lex”. Dar eu nu sunt decât o biată femeie, bolnavă, cu sensibilitatea exagerată și cu logica omului care consideră viața ca un lucru sfânt. Nu e deci de mirare că

m-am cutremurat toată și n-am putut dormi. Ce bine ar fi, însă, ca toți oamenii de pe tot pământul să trăiască între ei ca frații! N-ar mai fi legi drastice, n-ar mai fi războaie și toată lumea ar trăi fericirea visată de toți utopiștii veacurilor (printre care mă înscriu și eu) și neajunsă încă până azi. Un fel de „*Fata Morgana*”.

Vineri, 17 oct.

Zi splendidă, până către ora 3. Pe urmă, cerul a început să se umbrească la apus cu nori ușori. Cald. Mie însă mi-e mereu frig. Măinile îmi sunt înghețate, mai ales cea bolnavă. De câteva vreme, nu mă simt bine deloc. Piciorul abia îl mai târsc și mijlocul, cu abdomenul și șoldul stâng îmi sunt înțepenite, ca și cum ar fi o placă de fier sau de beton armat. Când mă ridic din pat, sau de pe scaun, am așa dureri, încât cred că mă rup în două... Tristă viață mai duc! Sufletul mi-e tot așa de bolnav, ca și corpul. Aparent sunt liniștită și nu mă plâng decât foarte rare ori. Dacă ar ști cei din jurul meu cât eroism cheltuiesc în fiecare clipă, ca să nu devin o bolnavă nesuferită și plicticoasă, pe care să nu mai vrea s-o vadă nimeni și s-o deteste. Cu voința mea aproape supra-naturală, izbutesc să fiu chiar agreabilă. Dar cât curaj îmi trebuie ca să mă mențin d'asupra! Asta n-o să știe nimeni niciodată!

A venit Florin mai devreme decât era vorba. Ieri după prânz a fost acasă. Nu s-a hotărât nimic. Cred că rămâne ca înainte. Observ însă o înstrăinare din partea lor. Mai mult, o îndepărtare. Fiindcă se înstrăinaseră în ultimul timp cu gândurile, acum le este greu să se întoarcă din drum și să urmărească ca înainte?! Ce de lovituri trebuie să sufere sentimentalismul bieților bătrâni, până ce se hotărăsc în sfârșit, să nu mai umbrească orizontul nimănui!

Sâmbătă, 18 oct.

Ce noapte rea am avut! Aseară a venit Dorina și mi-a pus ventuze. Nu se poate ca aceasta să fi fost cauza răului meu, deoarece întotdeauna ventuzele îmi produceau o ușurare. Nu știu ce să mai cred! M-am sculat la un moment dat cu o senzație ciudată. Nu știu dacă era realitate sau numai o impresie, dar mi s-a părut că limba mi-era recourbată⁶⁰⁵ și înțepenită și interiorul gurii uscat și înțepenit. Am luat dulceață și apă și a pierit oribila senzație. Sau am adormit și a pierit în somn? Sau a fost o simplă părere? Nu pot să-mi explic. Ceva mai târziu, m-a trezit o durere surdă în regiunea omoplatului drept, nu cel bolnav. O durere care, ca o flacăra mică, fugea împrejurul lui, accentuându-i conturul. Am adormit din nou și durerea a adormit odată cu mine. Dar ce sperioase sunt toate aceste apeluri ale morții în timp de noapte!

Timpul s-a schimbat din nou. Temperatura a oscilat iar între 12°-13° iar, în urma ploii care a căzut fără întreruperi de aseară până azi dimineața. Înainte de prânz a venit Manu. Devotat ca totdeauna. Pe seară, mi-a telefonat Gicuț. Ne așteaptă cu mare nerăbdare la Călimănești. M-am bucurat mult când i-am auzit glasul. Și ea e o prietenă drăguță și bună. Ce bine ar fi să fie toți oamenii la fel de buni! Atunci abia s-ar înscăuna pacea pe pământ! Numai omul, firea omului poate să aducă domnia păcii, nu legile și dictatele. Dar viața atât de grea a înrăit și înăsprit toate firile.

Nu mă simt bine deloc. În afară de boala gravă care mă macină de doi ani, abdomenul nu-mi dă pace deloc. Am impresia că am sute de bubulițe pe intestine, care mă înțepă într-una. În afară de greutatea care mă apasă în partea stângă (colonul) și în afară de

---

⁶⁰⁵ Franțuzism, de la adj. „recourbé”, răsucit.

înțepeneala care-mi cucerește pe rând fiecare parte a corpului. A ajuns aproape de gât, iar mijlocul mi-e așa de înțepenit, încât am impresia că trebuie să se crape din moment în moment. Cei care mă văd nu-și pot da seama de suferința mea continuă și se miră că arăt atât de bine. Figura mea e mereu un „trompe l’oeil”. Poate Dumnezeu îmi acordă ultima favoare pe care am dorit-o toată viața: „mourir en beauté!”. Nu vreau ca atunci când voi fi în sicriu să se sperie lumea de mine și să păstreze în minte chipul meu ca o imagine înfricoșătoare. Am avut întotdeauna solicitudine față de semenii mei, să nu mă prezint în fața lor cu un aspect urât sau măcar dizgrațios. Că această preocupare este inutilă și absurdă sunt de acord. Dar și după moarte păstrez *le souci de ma reputation*⁶⁰⁶. Aceeași ținută unitară și în viață și în moarte.

Duminică, 19 oct.

Iar a plouat și astă noapte. Atmosfera e lividă și umedă, parcă-ar fi atinse în aer milioane de rufe jilave și îngălbenite. Deschid ochii și mă uit la ceas: e 9 fără un sfert. Mă uit spre ferestre, care-mi trimit în ochi o lumină galbenă, murdară. Toată tristețea de afară ni se cuibărește în suflet. Închid ochii. Aș vrea să dorm până ce mi-ar străpunge pleoapele razele vii ale soarelui de primăvară. Le-oi mai vedea oare vreodată? E așa de mult până atunci! Și eu mă simt atât de bolnavă!

Nu suntem decât la jumătatea toamnei și e atât de frig! La prânz erau 11°! Vreau să cred însă că vom mai avea încă zile frumoase, așa cum crezi, în cele mai mari nenorociri, că or să mai vie încă și bucurii. Speranța s-a născut odată cu omul și, dacă n-ar exista, omenirea ar fi o mare casă de nebuni, de sinucigași și de criminali. Ea ne menține deasupra valurilor funcționale ale vieții, de nu cădem la fund!

Eu ce fac? Cel mai bun lucru pe care-l pot face: citesc. Am terminat „*Les plaisirs et les jours*”. De la jumătatea cărții, mi-am regăsit pe Marcel Proust cunoscut mie din ciclul: *A la recherches de temp perdu. Rêvues et reports* sunt geniale, mai ales pentru vârsta la care au fost scrise. Găsești în ele nu numai descrieri minunate ale naturii și interesante explorări sufletești, dar o ipocrizie a tristeții și a melancoliei, care impresionează adânc peisajul sufletesc al cititorului. E atâta ascutită sensibilitate, atâta delicatețe de sentimente, atâtea păreri de rău și atâta nostalgie că ieși din lectura acestor pagini cu sufletul bolnav de bolile de care suferă și autorul. O! chinuitoare părere de rău că nu poți suprapune, nici măcar pentru o clipă, viața reală peste cea presimțită! Ce suflet chinuit de întrebări fără răspuns și plutind în sferile înalte ale gândurilor n-a încercat această durere?! Senzitivul Marcel Proust, mai mult ca oricine, a trăit mereu cu ea și alături de ea. Când ai reușit să te înalți cu gândurile deasupra vieții, nu te mai poți obișnui cu formula ei închistată în prejudecăți, crezuri și rutină.

Luni, 20 oct.

Nu se poate spune că nu sunt zile care se aseamănă între ele, dacă nu ca dimensiuni sau ca similitudine de atmosferă, dar ca evenimente. Iată, ziua de luni, de azi, a fost la fel cu cea de luna trecută. Aceeași vizită agreabilă a Adeleței, înainte de prânz și aceeași lungă și prietenoasă vizită a Antigonei, pe seară. Amândouă mi-au încălzit sufletul și atmosfera casei, deși era destul de rece afară. În camera mea era cald și plăcut. Frigul îmi îngheață complet mâna bolnavă și-i dă dureri. Tăticu are mereu grijă să am o temperatură

---

⁶⁰⁶ Grijă pentru reputația mea (*fr.*).

convenabilă. Acest scump tătuc! Cât de slab și prăpădit este și el și câtă osteneală își dă să-mi facă viața mai ușoară! Dumnezeu să-l bucure, așa cum caută el să mă bucure pe mine!

Durerea răspândită în șold, abdomen și rinichi (partea stângă, cea bolnavă) se intensifică din zi în zi. E un chin când mă ridic de jos. Am impresia că mă taie cineva la jumătatea corpului și-mi pier respirația. Numai culcată mă simt mai bine, dar nu pe stânga, fiindcă mă doare șoldul, ca și cum ar avea o rană de la o arsură. Doamne! Doamne! Ce greu e de parcurs drumul până la moarte! Și ce groaznice trebuie să fie suferințele când ajungi la un pas de ea! Mă cutremur!

Marți, 21 oct.

Vreme foarte frumoasă și caldă. Ce bine! Până la prânz, m-am învățit de colo până colo prin casă. De câțiva ani nu mai este regulă și ordine în casa mea. Și ce frumos mi-am condus-o eu timp de 40 de ani! Acum totul s-a schimbat, s-a dezorganizat. Este o anarhie în gusturi, în obiceiuri, în tot ce face omul de azi. Aceeași anarhie și în cosmos. Termometrul sare ca nebul de la +9° la +40°, în 24 de ore. Mă mir că anarhia generală nu ne-a cuprins și mințile!

În timpul prânzului, a venit Manu. E ora lui de vizită!

Am terminat azi de recitat *Le Domaine enchanté* de Elisabeth Goudge, autoarea *Zodiei Delfinului* și a splendidei cărți *L'arche dans la tempête*. *Le Domaine enchanté* nu este la înălțimea celorlalte două cărți ale ei. Parcă nu se întâmplă nimic în peste 200 de pagini. Complicații sentimentale, da... Descrieri splendide, personaje vii și extrem de simpatice, sacrificii, renunțări în folosul spiritului de familie. Teza morală. Sfârșitul poetic și împăciuitoare. Într-un cuvânt, o carte agreabilă de citit.

Miercuri, 22 oct.

N-am dormit decât vreo trei ore astă noapte. M-am trezit pe la 1½ și n-am mai dormit până la 6½ dimineața. La 7½ a intrat Maria în casă și m-a deșteptat din somn. Eram foarte obosită. Se petrece cu mine un fenomen ciudat, care ar putea să mă îngrijoreze dacă n-aș fi obișnuită cu ciudățeniile creierului meu. Gândurile mele s-au împărțit în două părți: o parte s-au grupat toate la un loc și în loc să discute zgomotos în contradictoriu, cum făceau până acum, și să analizeze fiecare nuanță sufletească și să tragă concluzii, au devenit timide și șoptesc între ele, de abia le aud. În primul plan stă partea cealaltă: gândurile sonorizate, gândurile muzicale, ca să le numesc astfel, care nu încetează să cânte toată ziua. Dar nu același cântec mereu. Mai mult, de două săptămâni, au cântat cuplete dintr-o revistă a lui frate-meu, revistă la care nu mai m-am gândit de 47 de ani! Celelalte gânduri le țineau isonul în surdină, nu melodia, ci monoton și nostalgic, desfășurând înaintea ochilor toate pripețiile ce se legau de acea revistă, cu o claritate ca și cum s-ar fi petrecut azi. Bietele mele gânduri cântărește s-au ostenit mult fără să-și aducă aminte câteva versuri răzlețe și după două săptămâni de eforturi, au renunțat și au reintrat în normal. Pauza asta n-a ținut mult: într-o bună zi, au început să cânte „*Ne rendez pas les hommes fous*”⁶⁰⁷, care mă obsedează și acum, fiindcă gândurile, cu toată silința ce și-au dat să găsească cuvintele, două versuri le este imposibil să le scoată din negura uitării. Atunci au recurs la o strategemă: au făcut ele două versuri, de care însă nu sunt mulțumită. Fiind de altă factură, se cunoaște că sunt de adaos.

---

⁶⁰⁷ Nu-i înnebuniți pe oameni! (*fr.*)

Așa că acum mă scol, mă culc, trăiesc pe melodia acestei defuncte romanțe! Cât va dura și asta, nu știu! Între timp, celelalte gânduri, cele nemolipsite de boala cântecului, își văd de treabă și mă ajută să trăiesc fără ciocniri cu realitatea și fără a da semne de un dezechilibru mintal. Ani de-a rândul am avut meteahna – aceea destul de gravă – a dedublării personalității și amneziei parțiale și acum altă meteahnă. Aceasta mult mai ușoară și chiar plăcută, dacă n-ar fi stringentul contrast între suferințele zilnice pe care le îndur și pornirea gândurilor mele de a cânta mereu, ca niște scoase din minți. Cum nu sunt stăpână pe ele, le las să-și facă de cap și aștept să văd până unde vor ajunge și unde se vor opri. E o curiozitate morbidă, exersată pe propriul meu cont.

Vreme frumoasă până la prânz. După prânz, iar nor, dar cald. Nu știu de ce m-a cuprins o tristețe fără margini. Poate fiindcă Florin nu se simte bine și azi se duce la doctor. Toate ca toate, dar numai boala să nu se atingă de copiii mei! E destul că mă chinuie pe mine de doi ani și acum în urmă și pe taticu'. Să-mi cruțe copiii! Plătim noi pentru ei. Plătim oricât de scump ni s-ar cere! Vom îndura dureri de neîndurat, numai ca să ni se păstreze sănătatea copiilor noștri! Cu câtă dragoste și grijă am crescut pe acești doi copii ai mei! Cu câtă dragoste i-am învăluit! Nu vreau, nu pot să-i văd suferind! Trupșoarele lor, pe care le-am ținut în mâinile mele și le-am mângâiat ca pe niște flori calde, nu vreau să sufere vreodată. Am suportat și suport orice-mi aduce viața asta grea, dar că vreunul din copiii mei să fie bolnav, asta n-o pot suporta. O! Doamne! dar de ce atâta spaimă, atâta exagerare, poate chiar să <nu> fie nimic. El a fost mereu sănătos și voinic. Și voioșia lui inalterabilă – acum numai aparentă – nu poate lăsa loc unei boli. Să aștept, dar, verdictul lui State Drăgănescu, o somitate în materie.

Ora 6½. A venit Florin de la doctor. Cu figura roșie și descompusă. Doctorul a fost foarte vag: „Nu e ceva grav, are mai multe cazuri așa, ține de un nerv (pare din creier)...” I-a dat o rețetă, dar, cu toată prietenia lui pentru noi și cu toată speranța pe care este obligat un medic s-o dea bolnavului, n-a fost categoric în privința vindecării bolii. I-a dat rețetă, i-a dat sfaturi, dar nu l-a încredințat că o să se vindece, dar nici că o să se agraveze boala. Și de-ar fi așa, i-ar fi fost poate greu să i-o spună. Spaimele, necazurile zilnice de tot felul, lipsurile, goana după hrană l-au nenorocit. Sălbăticia și nedreptatea oamenilor ne-au dus la nebulie și la moarte! Băiatul meu înalt, chipeș, vioi, inteligent și atât de bun este amenințat ca toată viața să-și miște capul, în caz de nu se va agrava fenomenul acesta! Ceasornicăria, cu privirea fixă prin lupă a pieselor atât de mici, a contribuit în mare parte la această boală. Acum se găsește în fața unei dileme: sau lucrează mai departe ceasornicăria și boala i se agravează sau moare de foame și el, și soția lui! Strașnic impas! Sunt ca nebună! Și toate gândurile s-au grupat la un loc și s-au năpusit asupra mea, certându-mă care de care mai rău, pentru că am putut zice până acum că sunt nenorocită. Au dreptate! Cum am putut să mă cred nenorocită, când copiii mei erau sănătoși? Ce fericită eram până acum două ore și cum nu mi-am dat seama? Acum băiatul meu e bolnav și fata mea slăbită îngrozitor și tușește. O singură salvare pentru mine: moartea! O! de-ar veni mai repede marea liniștitoare și adormitoare a tuturor durerilor! Cât o doresc! Din nefericire, această stăpână a lumilor nu vine niciodată când o chemi. Numai când o aduci cu forța. Și, câteodată, și atunci o scapi! Îți fuge din mână!

Joi, 23 oct.

M-am trezit de nenumărate ori astă-noapte, cu același gând dușman înfipt în creier. Băiatul meu, primul meu copil, este bolnav. Doamne, Dumnezeu! cât trebuie să mai urc

calvarul? De ce e atât de înalt și atât de greu de urcat? Sunt sfârșită de puteri și golită de speranțe și credințe!

Azi e joi. Dumnezeu tot are milă de mine: îmi trimite pe singura mea bucurie, pe Catinca. Tăticu' s-a dus s-o aducă, așa că a venit mai devreme ca de obicei. Îmi apare în ușă, ca o viziune: subțirică, înaltă, mai înaltă decât sunt copiii la vârsta ei și cu figura în așteptare! Pregătită parcă să se bucure și să mă bucure. Trec câteva clipe până să alerge spre mine și să mă înlanțuie cu amândouă mâinile după gât. Parcă așteaptă ceva, ceva nou, pe care nu-l găsește însă niciodată și atunci se resemnează să se mulțumească cu atmosfera și cu ritualul de totdeauna. Intră în rol și e veselă și vioaie. Mi-e atât de dragă fetița asta! N-am știut până acum că se poate iubi atât de mult! M-a învățat un nou fel de dragoste: cea mai caldă, mai puternică și în același timp, cea mai eterată. Când o sărut, mi-e milă de obrăzorii ei să nu-i doară de buzele mele. Atât de mult o iubesc! Câteodată mă înspăimântă intensitatea acestei iubiri. E așa de cuminte, afectuoasă și de drăguță! Azi îmi spune: „Știi ceva (așa începe întotdeauna): azi când m-am sculat, am văzut patul mamei gol. Atunci m-am dus și m-am întins în el, că era cald și moale. Dar m-am sculat repede, fiindcă mi-am adus aminte că tușesc și să nu ia și mama tusea, că e destul de prăpădită!” Am luat-o în brațe și am sărutat-o.

Viorica a întreat-o cum i se pare ei că e prăpădită? Fetița s-a roșit toată, și-a zis probabil că termenul nu era potrivit pentru ce a vrut ea să spună. Eu i-am venit în ajutor și i-am spus Vioricăi că fetița a vrut să zică că e destul de slăbită. Într-adevăr, e așa de slabă Viorica! Și slăbește din zi în zi, cu o iuțeață vertiginosă. Sunt amețită de atâtea lovituri ce-mi vin pe cap și căroră nu le pot face față! Nu vrea să se îngrijească, spune că nu se odihnește destul, că n-are nicio bucurie în viață și că nu vrea să mai trăiască. O așa de mare deznădejde și detașare de viață este îngrozitoare!... Și eu sunt bolnavă, prăpădită, atinsă în toate puterile ființei mele și totuși urmez să trăiesc, ca să văd cum se destramă totul în jurul meu. Grea osândă mi-a dat Dumnezeu! Mult trebuie să fi păcătuit în viață, ca să fiu atât de pedepsită!...

Pe seară, a început o ploaie ca vara. Catinca era fericită că rămâne să doarmă la noi. Tată-său a trimis însă pe Elena, pe vremea aceea îngrozitoare, ca s-o ia. N-am să uit figura ei decepționată, când a văzut că nu i se îndeplinește dorința. Abia își ținea lacrimile. A insistat, a telefonat lui tată-său, dar a fost în zadar. N-a putut să-l înduplece. A plecat prin ploaie, o biată păpușică mică și delicată, abia ridicată deasupra pământului. Am rămas tristă și totul s-a întunecat în jurul meu. Plecase raza de soare din casă!

Vineri, 24 oct. – Sâmbătă, 25 oct.

Zile splendide de vară. Vremea e clementă cu biata omenire nefericită. Se mai întârzie tremurul bietelor oase.

A venit Mitică: tot prăpădit! Umblă să-și pregătească o mâncare mai bunicică de ziua lui. La 25 este ziua nașterii și la 26, ziua numelui. Împlinește 67 de ani! O viață lungă, cu un final grozav de nenorocit! Voia să mănânce de ziua lui un pilaf de fazan! Sărmanul de el! La ce s-au redus toate dorințele lui! Pilaful de pasăre, pe care-l mânca cu (*sic!*) atâta poftă, când era mic și când trăia mama, care-l iubea atât de mult! Acum e atât de bătrân, atât de bolnav, atât de sărac și de neîngrijit, că-mi vine greu să mi-l mai închipui copil, când bona își blestema soarta când trebuia să-i pună în mâinile lui mici de atunci mânuși de piele! Ce viață ratată! Și ce talent irosit în vânt! A fost și este încă un dezechilibrat. Un om care până la vârsta asta n-a ajuns să-și fixeze bine picioarele pe pământ și să ia contact cu realitatea. Un nenorocit! Mi-e o imensă milă de el, mai ales că nu-l mai pot ajuta decât foarte puțin. Atâta talent care moare odată cu el și care n-a servit la nimic. Ce păcat!

Mi-a citit patru poezii ocazionale și... interesante, care sunt cât se poate de spirituale. Scrie o poezie în timp ce altul bea un pahar cu apă. La ce i-a servit această bogată înzestrare? Și-a bătut joc de ea. Alții, cu infinit mai puțin talent, sunt corifei ai scrisului românesc, iar el moare de foame! Va intra în zdrențe în mormânt!

Duminică, 26 oct.

Zi minunată: cald și senin ca în zilele frumoase de vară. Un eveniment în viața mea: am ieșit de acasă, am pus câțiva pași pe jos și pe urmă cu autobuzul. Parcă veneam din altă planetă. Bousculada⁶⁰⁸ din autobuz mă mira și mă supăra ca și cum aș fi fost un locuitor din (...) ⁶⁰⁹. Hotărât lucru, nu-mi mai place mulțimea, graba și obiceiurile ei necivilizate. Ce bine mă gădesc eu între cei patru pereți ai mei, cu micul pâlcc de prieteni care mi-au mai rămas credincioși! Pot să-mi mai fac încă iluzii și să cred într-o omenire mai evoluată.

M-am dus la botezul lui Șerbănel, cu tătucu'. Nu am putut să refuzăm pe doctorelul, prietenul nostru bun și devotat de atâția ani. Ne-am împletit viețile și în timpuri bune și în timpuri rele. La început m-am simțit rău. Niciodată nu mi-au plăcut vizitele: intrarea mea într-o lume străină, cu care n-ai nici un fel de afinitate, afară de doctorelul și Madeleine, părinții noului creștin și de alte 2-3 persoane din familia lor, nu cunoșteam pe nimeni. Mă simțeam deplasată și singură, ca și cum n-ar fi fost nimeni în jurul meu. Pare însă că „les beaux esprit” nu numai „se rencontrent”, dar se și atrag. Era acolo un singur om care m-ar fi putut interesa și care mi-ar fi alungat urâtul și plictiseala în care mă cufundasem. Ceremonia botezului mă interesase ca și alte dăți. După aceea, a urmat acel dute-vino de oameni străini de mine, care aveau între ei puncte de înțelegere, continuare de conversații începute, legături de rudenie sau de prietenie. La un moment dat, s-a apropiat Ion Zamfirescu⁶¹⁰, filozoful, ale cărui articole le savuram altădată în *Semnalul*. S-a așezat pe un scaun lângă mine și am stat de vorbă, până s-a servit masa. A fost și agreabil și interesant. Am vorbit mult despre o cunoștință comună. La masă, conversația a devenit generală și, cum mi-adusesem aminte că nu demult am fost o femeie de lume și cum toți cu care vorbeam se adresau mie în special, a trebuit să-mi joc rolul cât am putut mai bine. Mâncărurile bune, de care ne-am cam dezobișnuit în ultimul timp, și două păhărele de vin mă puseseră în vervă. Cum însă eram și foarte obosită, după ora 9 am plecat. Demarșa mea, cu atât mai nesigură și bizară, cu cât era urmărită de priviri curioase, putea să pară o poză a unei femei amatoare de originalitate! Așa se scrie Istoria!

Ne-a condus până la autobuz Adrian, care m-a ajutat să mă duc acasă, m-am culcat imediat. Eram extrem de obosită! Nu mai sunt pentru mine „*mondeditățile*”!

Luni, 27 oct.

Zi din acelea cu vânt, care-ți răscolește și pulverizează ființa. Pomișorii noștri își încovoiau crengile fragile și ușile se trântesc prin împrejurimi. Luminișuri de senin sparg din când în când norii, dar vânturile totuși nu încetează. E o zi bună numai pentru dormit, ca să nu mai auzi vuietul vânturilor. Din când în când, scurte pauze, în care soarele râde cu toată fața, dar curând se întunecă.

⁶⁰⁸ Franțuzism, de la subst. „bousculade”, îmbulzeală, înghesuială.

⁶⁰⁹ Cuvânt ilizibil.

⁶¹⁰ Ion Zamfirescu (1907-2001) eseist, istoric de teatru, profesor universitar.

Pe seară, a venit C. Antigona. Întinse pe ambele laturi ale patului, am stat de vorbă până târziu. Conversație intimă, agreabilă.

Marți, 28 oct.

Vreme bună. Ne-au venit lemnele. Sunt bucuroasă. Cu ce mai avem și cu mare economie poate să ne ajungă până la Anul Nou. Până atunci, nu vom tremura de frig, bineînțeles dacă nu va fi iarnă prea grea. Când mă gândesc că altă dată cumpăram și dăruiam lemne unor nevoiași! Desigur, acum ni se dă și nouă, dar cu bani și cu măsură. Iar celor care nu sunt în câmpul muncii nu li se dă deloc, cum nu li se dă nici cartele, nici nimic. O întregă populație, care se istovește zi de zi, deși în tinerețe au muncit și ei, ca și cei care muncesc azi!

Miercuri, 29 oct.

Vreme tot bună, dar cam răcoare. E și explicabil. Suntem la finele lui octombrie.

Am avut vizite pe seară: pe Cristina, care a câștigat enorm și ca fizic, și ca intelect. Am revăzut-o cu plăcere. Și ea făcea parte dintre fetițele pe care le ajutam. Acum s-a înscris la Institutul de limbi străine (o nouă facultate) și peste patru ani intră în diplomatie. Sunt bucuroasă de această evoluție socială. Fratele ei a ajuns căpitan și șef de cadre. Bravo lor! Au avut noroc copiii ăștia! Dar oare n-ar fi putut să aibă același noroc fără ca noi toți să cădem la pământ? Nu le-am făcut nici un rău, ci dimpotrivă. Dar se vede că este altă morală azi!

Joi, 30 oct.

Ziua mea de naștere! Împlinesc azi un număr amețitor de ani! Dar la ce bun să-i mai socotesc? Îmi dau seama că sunt mulți după starea mea de slăbiciune și de neputință în care am ajuns. Prietenii vechi au ținut însă să mă sărbătorească și să-mi ureze cum e datina: „ani mulți și fericiți!” Dar cu ce puteri să mai suport povara atâtor ani?! E așa de greu!

Azi n-a fost numai ziua mea de naștere, a fost și ziua bună din săptămână, când vine Catinca. S-a purtat toată ziua așa de frumos, ca un mic îngerăș. Seara, la ceai, am așezat-o la masă, la dreapta mea. Și-o părere, în care n-am crezut, dar care totuși mi-a făcut mare plăcere, a fost când mătușa ei, Mannan⁶¹¹, și două prietene ale mele mi-au spus că seamănă cu mine. Avem același surâs, zice-se, aceeași formă a figurii și același fel de a fi. Am patronat masa de ceai, mândră de a avea pe delicioasa mea nepoțică alături de mine. Eram transfigurată de bucurie, toată în gri-argint – culoarea părului meu de azi – și cu ochii luminoși și întineriți de bucuria de a mă vedea încă iubită și admirată. Am primit nenumărate flori: crizanteme mari, de toate culorile, și violete. Tot holul era plin de flori. Viorica mi-adus crizanteme mari, albe, ca să nu rupă firul „tradiției”, zice ea. Am fost tare mișcată. Florica a fost foarte drăguță, s-a ostenit foarte mult pentru ca ziua de azi să aibă un aer adevărat sărbătorec.

E curios cum azi dimineată, înainte de a deschide bine ochii, m-a apucat o dorință bizară de a mă revedea așa cum eram în dimineata nașterii mele și cum nu m-am putut vedea niciodată. Mă închipuiam în fel de fel, o mică păpușică frumoasă (cum putea vanitatea mea să mă închipuie urâtă?), cu un chipuleț alb-rozat, pe care aș fi vrut grozav să-l mângâi și să-l

---

⁶¹¹ Transcriere incertă. Poate fi Marianne sau Mariana, care este rareori menționată cu prenumele, mai des ca mătușa (sora lui Terianu) care o răsfață pe Catinca.

sărut. Ce gust ciudat! Să mă sărut eu, cea de azi, pe mine, cea din dimineața frumoasă de toamnă, când am deschis ochii pe lume! Bătrânii au, se vede, idei din acestea stranii.

Natura mi-a încadrat ziua mea într-o ramă aurită, aducându-mi în dar toată frumusețea și bogăția de culori a minunatelor noastre toamne românești. Îi sunt adânc recunoscătoare pentru bucuria ce mi-a făcut, așa cum sunt recunoscătoare prieteniei, care mi-a rămas încă credincioasă. Mă întreb acum, când s-a încheiat încă un an pentru mine, dacă nu cumva acesta a fost ultimul?

Vineri, 31 octombrie.

Ziua mea a mai avut o codiță. A venit Adeluța Drăgănescu, care n-a putut veni ieri și mi-a adus splendide garoafe roșii și Mariann, care mi-a adus violete. Ea azi și Manu ieri mi-au adus violete. Manu mi-a adus și struguri, de care îmi plac așa de mult. Ce prieten bun și devotat!

Înainte de dejun a venit Antigona, care a stat până la vremea mesei. Mă bucură totdeauna vizitele ei. Georgette mi-a adus ieri șerbet de ciocolată, întotdeauna delicat atentă. Lucica mi-a adus o sticlă de vin spumos și Cleopatra bomboane cu vișine înăuntru. Toți ceilalți, flori. Holul e o adevărată grădină. Îmi place așa de mult!

Lucica ne-a invitat pentru duminică la dejun. A pus atâta grație, delicatețe și în același timp, insistență, că n-am putut să refuz. Să văd cum voi putea ajunge până acolo! Mă bucur însă de acum că voi schimba cadrul obișnuit al celor patru pereți ai mei. Trebuie o schimbare, altfel cad în monotonie.

Sâmbătă, 1 noiembrie.

Tot vreme frumoasă, doar vânt. Totuși cer senin și soare. A venit Viorica la noi, dar n-a stat mult. E mereu obosită și tare amărâtă. A scos-o din figurația câtorva piese și după plata de azi, după numărul de reprezentații și repetiții, poate să-i revină o sumă lunară derizorie, din care să nu poată mânca nici ea, nici fetița ei. Doamne! Să-mi văd copiii și pe draga mea nepoțică murind de foame? Că o să murim și noi... nu e nimic. E o mare binefacere. Suntem bătrâni, bolnavi și tare necăjiți!

Duminică, 2 noiembrie.

Aseară am găsit pe Ion în hol. M-am mirat. Am crezut că cine știe ce pretenții mai are. Dar, nu. Era Ion, cel de altădată. O nostalgică întoarcere în trecut, cu o adâncă întipărire în suflet și cu intense rezonanțe în prezent, îl transformase în Ion, care a fost în serviciul nostru, așa cum l-am cunoscut timp de aproape 10 ani. Ce a produs această schimbare? O excursie la Sinaia. A fost duminică încă cu (*sic!*) un tovarăș de muncă să viziteze Castelul Peleş și, după ce a ieșit de acolo, el, care cunoștea Sinaia de când mergea cu noi acolo, nu s-a dus să vadă orașul, ci a luat drumul spre vila noastră. Ce s-a petrecut în sufletului lui când a revăzut locurile unde a fost atât de mulțumit altă dată, nu pot să-mi dau bine seama. Probabil o bruscă întoarcere în trecut și o dureroasă părere de rău că au trecut acele vremuri bune pentru el.

Mi-a spus că s-a întins pe iarba verde de lângă vilă și a stat așa trei ore. I s-a părut nespus de frumoasă, cu cei doi brazi falnici, care o depășesc și o străjuiesc. A văzut o pereche tânără intrând la fostul nostru îngrijitor și și-a închipuit că femeia ar fi Tanți – una din fetele îngrijitorului, pe care am crescut-o noi. Dar n-a îndrăznit s-o întrebe. Își dădea seama că devenise un străin pentru tot ce fusese altă dată. Îmi spunea toate acestea cu o contagioasă melancolie în glas, care mă prinsese și pe mine. Vorbind de taticu', îi spunea ca

înainte „*Conașul!*”, nu „*Domnule*”, cum începuse să-i zică în ultimul timp, de când el este un personaj, iar noi am sărăcit!... Se scuza că n-a putut să ne anunțe înainte de a pleca, deoarece totul s-a făcut în mare grabă. Am surâs amuzată. Se prinsese în propriul lui joc. De ce trebuia să ne anunțe? Mai aveam noi pe cineva acolo, ca să ne trimitem vești, sau să dăm dispozițiuni? M-am bucurat copilărește când mi-a spus – foarte mândru și satisfăcut – că există încă pe casă scris „*Vila Aida*”. „Numai străzii i-au luat numele dvs., urmă el stânjenit, acum îi zice *str. Mihail Eminescu*, în loc de *str. Aida*. Am surâs iar amuzată și i-am spus că aflasem, dar nu-mi pare rău că m-a înlocuit cu cel mai mare poet pe care l-a avut țara noastră. A părut mulțumit că vestea lui nu m-a mâhnit.

Am intrat în casă mai împăcată cu lumea. Sufletul omenesc mai este încă în stare să vibreze și să se emoționeze la amintirea unui trecut cu care nu se mai poate întâlni niciodată. Tot ce a fost nu va mai fi niciodată. A rămas îngropat departe de noi. Trecutul fiind moartea a tot ce a fost.

M-am trezit de multe ori în noaptea asta, inundată de lumina lunii. Întreaga natură dormea. Niciun zvon, nicio mișcare. Este un fenomen nu numai impresionant, dar chiar înfricoșător somnului naturii. Este o încremenire totală, o nemișcare absolută, o dramatică moarte a vieții. Scrutam cu priviri fixe geamurile ferestrelor și nu simțeam nici cel mai mic semn de viață dincolo de ele. Nici cea mai ușoară adiere de frunze, nici cel mai timid țârâit de greieri. Rareori, zgomotul unei mașini deschidea undele amorțite ale atmosferei, ca pe niște valve ale unei sfere uriașe, dar imediat se închideau la loc și liniștea cădea iar greoaie și atotstăpânitoare. Numai luna își urma liniștită drumul ei obișnuit pe cărarea de senin a cerului, cu pași înceți de lumină și tăcere. Feerică noapte, coborâtă parcă din lumea viselor și a basmelor.

Când m-am trezit iar, după ora 4, în geamuri se reflecta un cer albicios, iar printre frunzele pomilor, vântul își începuse farandola lui obișnuită. Ceva mai târziu, m-a sculat zgomotul monoton al ploii de toamnă. Minunea pierise! Văzusem aieva atâta frumusețe, sau visasem?!

Deși plouă, Lucica a venit la 12, să ne ia la dejun. Am mers cu greu, susținută de ea și de taticu', dar greutatea cea mare a fost la urcatul scârilor. Am ajuns sus istovită. Mi-am revenit curând, întâmpinată în ușă de prietenoasa primire a Antigonei, și bucuroasă de ordinea și curățenia din casă și de masa care ne aștepta, ca pe niște oaspeți mult doriți. Azi înseamnă mult o masă omenească. Ne-am dezobișnuit. Ceea ce înainte era firesc, fiind zilnic, acum este excepție. De câțiva ani, văd că omului nu-i este suficientă numai hrana spirituală.

Masa a decurs în voie bună. S-a făcut cinste și bucatelor, și conversației. Lucica era extrem de drăguță, într-o rochie de casă grenă, care-i venea foarte bine. Ce păcat că nu se mai poartă rochiile lungi decât în casă! Ce ținută frumoasă dă femeilor! După masă, emoționată și înduioșată de a mă regăsi într-un loc plăcut, după mai bine de doi ani de absență, am vrut să repetăm în totul obiceiurile de atunci și am furat cărți. Același joc în glumă, cu răsete și spirite. O după amiază foarte agreabilă. Poate cea mai agreabilă de doi ani încoace, fiindcă nimic nu s-a schimbat în obiceiurile noastre și nimic n-a slăbit în sentimentele noastre, au rămas aceleași, poate chiar mai vii. Eram tot cei de mai înainte și eu uitasem că sunt bolnavă! Binecuvântată uitare, de mi-ai veni mai des în ajutor!

Când am plecat era noapte, ploaie, lacuri... mereu reversul medaliei. D'abia am coborât scara, sprijinită de taticu' și de soțul Lucicăi, Costache, a fost un chin. Ne-a condus acasă Costache, cu mașina. Drăguți prieteni!

Seara eram neobișnuit de obosită. Credeam că am să adorm de la 9 și poate aș fi adormit, dar Preda și-a bătut nevasta cu cureaua, a alergat-o prin cameră, a aruncat cu un vas mare de flori după ea, așa că a fost un scandal îngrozitor. Cât rabdă ea, însă a țipat. Când am auzit bubuitura vasului, lovit probabil în ușă și țipătul ei, mi s-a făcut rău. Niciodată n-am simțit un asemenea rău. Părea că o greutate enormă mă apasă pe piept și credeam că mor. Am avut o spaimă de o natură cu totul diferită de cele de până acum. Ceva în care intră revoltă, indignare, frică și furia pe care o simțeam că nu pot face nimic pentru nenorocita asta de femeie, slabă moartă și muncită ca o roabă! Ce puteam face eu, o biată bătrână și bolnavă? Mi-am înghițit valuri, valuri de furie și revoltă, până către ora 4 dimineața, când am adormit, după ce luasem și luminal și luminalete.

Fiara aceasta are două chipuri, care atâtea luni ne-a înșelat cu așa zisa lui politețe și serviabilitate și care apoi ne-a înscenat șantajul, care era să mă ducă pe mine în mormânt și ceilalți ai mei au rămas cu nervii lezați; bestia asta imundă, cu porniri de criminal, nu se teme de nicio pedeapsă! Poți oare să omori un om, să-l omori din sadism și să nu ți se poată face nimic? Până către ziuă m-au urmărit aceste întrebări, căci nu le puteam găsi nici un răspuns. Ce noapte de groază!

Luni, 3 noiembrie.

Mi-era frică să văd azi pe soția lui Preda, credeam că este toată rănită și învințită. Dar nu era nimic. Știe să bată, fostul șef de jandarmi, fără să lase urme! A bătut-o cu o curea lată până a obosit, numai la părțile corpului acoperite de rochie, iar vasul pe care i l-a aruncat i-a căzut nu în cap, pe care și l-a ferit, ci în omoplat. Pe urmă, a călcat-o cu picioarele, de i-a pricinuit hemoragie. Bătaia a ținut mult, că de! omul obosea și trebuia să se odihnească, ca să înceapă iar! Ce bestie scârboasă! Dar și ea, ce tâmpită e! are serviciu bun, din leafa ei plătește chiria și regia casei și îl ține și pe el. Și drept mulțumire, el o schilodește. Mă întreb cum o fi putut sta acum 6 ore la serviciu, până la ora 11 noaptea, în halul în care e! De ce nu l-o fi lăsând? Sau poate îi place să fie bătută?! Mai știi! Ceea ce știu e că pe mine m-au îmbolnăvit acești oameni pe care mi i-au băgat cu sila în casă și cu care noi ne-am purtat excepțional de frumos și civilizată. Asta e mulțumirea! Dar, cel puțin, acum cunosc omul!

A venit Viorica pe la noi, dar tot numai în trecere, în timp ce Florin era la Viorica. Catința a întrebat de mine și mi-a trimis complimente. Puiul mamei scump!... Și azi a fost vreme rea!

Marți, 4 noiembrie.

Tot timp urât. A țărâit ploaia toată ziua, cu prea puține pauze. Noiembrie în plin. Și pe vremea asta urâtă a trebuit să mă duc la dr. Meller, pentru radioscopie. M-am dus cu mașina și m-am întors cu tramvaiul. E îngrozitor pentru mine: întâi, că e mult de mers pe jos și prin hârtoapele din strada aceea (...) ⁶¹², îmi obosesc îngrozitor picioarele, mai ales pe cel bolnav. Fac un efort supraomnesc ca să-mi păstrez echilibrul, ceea ce-mi înțepenește și mai rău venele. Apoi, urcarea și coborârea din tramvai! Și faptul că te împinge, te turtește, te calcă pe picioare!... Și pas să zici ceva! Auzi vorbe pe care nu le-ai auzit de când ai venit pe lume. Suntem doar în plină civilizație!

---

⁶¹² Cuvânt ilizibil.

Ceea ce mă scoate din fire și în același timp, mă face să sufăr până la lacrimi, este complexul de inferioritate, pe care mi l-a creat starea mea de boală. Este adevărat că păcatul meu cel mai mare a fost mândria și vreau să fiu bine înțeleasă. Mândrie în sens de demnitate, de conștiință, de corectitudine, de oarecare distanță pusă între mine și ceilalți. Acestea însă socotesc că sunt calități sau defecte (după interpretare) de care nu pot fi făcută vinovată. M-am născut cu ele și m-am simțit bine cu ele, fiindcă m-au apărut de tot ce a fost rău și urât în viață. Nu mândrie în sens de îngâmfare, înfumurare, prezumție, exagerată încredere în mine... O clară autocunoaștere și de aici genul de mândrie care i se cuvenea.

Oricum ar fi fost această mândrie, care n-a făcut rău nimănui, a existat totuși. Și pentru această mândrie sunt pedepsită azi, cu o pedeapsă mult mai mare decât vina. Sentimentul de inferioritate, de umilință, de mândrie rănită care-mi răsare și crește în suflet, văzându-mă neputincioasă de a urca treptele tramvaiului, mișcarea dizgrațioasă a corpului pe care o fac și pe care o văd cu ochii prea clari ai minții, ajutorul pe care mi-l dă un străin milos întinzându-mi mâna, privirile de compasiune cu care sunt urmărită până ce mă așez pe un loc, oferit întotdeauna cu multă grabă, mă umilesc atât de mult, încât aș vrea mai bine să fiu moartă în minutele acelea. O! desigur, eram urmărită întotdeauna de priviri, când rareori mă urcam într-un tramvai, dar erau priviri admirative, oarecum recunoscătoare fiindcă le-am dat prilejul să vadă o siluetă elegantă, cu un cap mândru și interesant. Fiind obișnuită ca trecerea mea să fie mereu luată în seamă, nu mă impresiona prea mult, dar mi-ar fi părut curios să fie altfel.

Azi sunt privită cu milă și sufăr nespuse de mult. Nu mai sunt întreagă, nu mai sunt ca toți ceilalți. Și această scădere mă situează dincolo de viața intensă a semenilor mei; mă aflu în marginea ei, eu, care am fost mereu în mijlocul vântorii. Mă simt foarte rău în lume. Sunt sfioasă, îmi pierd toate mijloacele, nu mai sunt eu, nu mă mai recunosc. Sunt revoltată contra mea însămi că am ajuns într-o situație atât de umilitoare și mă înfurii că sunt obligată să mă văd în această situație. Mă doare mai mult părerea ce am eu despre mine, decât părerea celorlalți. Acest amalgamat sentiment, pe care-l bănuiesc la alții, un amestec de milă, repulsie, lipsă de condescendență și alte simțăminte din acestea minore, este mult mai puțin puternic și vizibil decât acela pe care-l simt eu pentru mine, când mă văd cum am ajuns.

În plus, o milă sfâșietoare pentru ciuntirea unei integrități care merita să se mențină până la moarte. Cine mi-ar citi vreodată rândurile astea m-ar învinovăți de o nemăsurată mândrie. Vina e a mea, că n-am știut să-mi fotografiez exact multiplele mele stări sufletești, care-mi înveninează viața mai mult chiar decât boala. Nu intră în ele decât poate un grăunte de mândrie, dar intră în cantități imense o sfâșietoare deznădejde și un enorm regret pentru aceea care am fost.

Pe seară, au venit Antigona și Lucica. Vin întotdeauna încărcate de bucurie și voie bună și îmi risipesc gândurile negre. Astăzi au venit chiar la timp, după tulburarea mea sufletească de după amiază.

Lucica ar dori să cumpere o rochie de seară și i-am arătat toaletele mele de seară dintre anii 1930 și 1944. A îmbrăcat vreo două din ele și, deși mai mică de statură ca mine și mai plinuță, o aranjau destul de bine. Această expoziție de toalete, scoase din mormântul cuferelelor, m-a întors brusc în trecut și iar o jale sfâșietoare mi-a năpădit sufletul. Mă uitam cu drag și cu multă melancolie la Lucica, în rochiile mele de altă dată și-mi dădeam perfect seama că nimic din ce a fost nu va mai reveni. Lucica e tinerețea și prezentul, iar eu, bătrânețea și trecutul! Totul a fost zis. Niciun muritor nu se mai întoarce din drum, chiar nici acela al cărui creier miraculos sparge zărilor înguste ale slabei comprehensiuni

omenești. Tot îl rod bolile și bătrânețea și tot pradă viermilor ajunge! Nici o excepție pentru nimeni. Acolo doar există egalitatea, visată de mințile înfierbântate ale revoluționarilor și universalștilor din toate timpurile: în moarte! Numai ea nivelează toate deosebirile impuse de datinele și legile omenești.

Miercuri, 5 noiembrie.

A trebuit să mă duc și azi la doctor. Ieri mi-a văzut numai inima și stomacul și azi trebuie să-mi vadă intestinul gros. M-am dus însă degeaba. Mi-a spus că nu știe cum sunt conformată, că nu poate vedea decât până la un singur punct și mă roagă să vin și mâine. Am fost așa de furioasă că m-au trecut lacrimile și am devenit chiar puțin dezagreabilă. Știam că nu era nimeni vinovat, nici eu, nici doctorul, dar gândul că trebuia să mai fac și mâine două drumuri până în strada aceea, (...) ⁶¹³ și rău pavată mă scotea din firi.

Iar dificilele urcări și coborâri din tramvai, iar târâțul piciorului oboșit, iar enervare, iar oboseala lui bietul tăticu', care în plus trebuie să suporte și umoarea mea nesuferită... Am avut și o altercație cu vatmanul, care nevăzând că sunt bolnavă, vocifera ca un nebun că nu e voie să mă urc prin față!... Lumea, de altfel, e foarte politicoasă, îmi ajută să mă urc și să mă cobor și îmi cedează imediat locul. Un „nouveau bourgeois” ⁶¹⁴ cu haină de piele a fost extrem de gentil, m-a ajutat să mă dau jos și m-a condus de braț până pe trotuar. Mulțumindu-i politicos, el și-a scos șapca și mi-a spus: „Cu foarte multă plăcere!” Ce bine că nu toți oamenii sunt refractari la civilizație!...

Joi, 6 noiembrie.

După două zile urâte, azi timpul e ceva mai bun. De pe la ora 4 a fost chiar foarte frumos: cer senin și soare, dar destul de frig. M-am îmbrăcat cu paltonul ca să mă duc la doctor. Nu știu de ce drumul mi s-a părut mai ușor, chestie de obișnuință, sau unde era soare și sub picioarele mele nu mai simțeam apă și noroi. Urâsc urâtul sub toate formele lui și oriunde s-ar afla.

În sfârșit, doctorul a putut vedea! Excelența sa, intestinul meu gros, a binevoit să se lase a fi văzut. Capricios intestin! Îmi amintesc de o vorbă a unui doctor, când aveam Zona Zoster, acum vreo 40 de ani: „D-ta ești o ființă rară și e natural să ai boli rare, nu de cele care se întâlnesc în fiecare zi!” Era o glumă desigur, menită să ascundă gravitatea bolii, dar am văzut în decursul anilor că avea un grăunte de adevăr. N-am avut boli multe, dar numai rare!... Mă puteam lipsi de această favoare (!!) a naturii!

Tot orașul e pavoazat. Face o impresie frumoasă în această după amiaza uscată și senină. E drept că am oboșit grozav în aceste trei zile, dar în schimb când, de pe scaunul din tramvai, priveam orașul și lumea, aveam senzația că sunt încă om. Uitam de infirmitatea mea și mi se părea că iau și eu parte la viață! Binecuvântată iluzie!

Vineri, 7 noiembrie.

Nor, zi rece. Pe bulevard, în fața ferestrelor noastre, sportivii cu steagurile fâlfâind în vânt bat pământul pe loc, zgribuliți în așteptarea orei când vor porni spre defilare.

Orașul are reflexe roșii de la miile de metri de pânză roșie cu care sunt îmbrăcate fațadele instituțiilor publice. E o orgie de roșu.

---

⁶¹³ Cuvânt ilizibil.

⁶¹⁴ Noul burghez, îmbogățit (*fr.*).

Am avut azi două surprize: de dimineață, a venit Mioara Chiliban, care a rămas la dejun și a stat până pe la 4. Iar pe seară, am avut o surpriză care mi-a umplut sufletul de bucurie: a venit Valerica! Am fost atât de fericită! Fiica singurei mele surioare, care a murit când avea 25 de ani! Acum, Valerica are poate 50 de ani! Ce de ani au trecut de atunci! E blândă, dulce, cuminte, prezența ei te liniștește și-ți adoarme orice necazuri.

Între timp, a venit și dr. Meller cu rezultatul radioscopiei. Nu prea înțelege mare lucru. Bine nu e! O voi arăta medicilor mei. Pe la 8, am rămas iar singură cu taticu'. A mai trecut o zi. O zi liniștită, bună și milostivă pentru sufletul meu. M-a cruțat de noi necazuri și, în plus, mi-a adus și pe Valerica! O binecuvântez!

Sâmbătă, 8 noiembrie. Sfinții Mihail și Gavril.

Arhanghelii care ne vor lua sufletele! Ce fărâmə de suflet va mai rămâne în noi! Vreme tot urâtă și frig. Soba noastră nu mai încălzește, sau trupurile noastre au înghețat înainte de a îngheța pe veci?...

Azi am avut iar o vizită din provincie. Dacă aș fi vornicul Ureche sau Miron Costin, aș intitula un capitol din Letopiseții mei: „Unde se dovedește temeiul teoriilor filozofice”. Aceeași întâmplare repetată într-o anumită durată de timp este explicată filozoficește prin teoria fatalismului cosmic. În cazul de față: vizitele din provincie ale diverselor persoane în două zile consecutive. Multe oi fi învățat eu în școală și în viață și multe oi fi uitat, dar deși aveam numai 14 ani când am învățat *Etica* (o carte cu coperte gris), n-am uitat cele trei teorii: naturalismul, determinismul și fatalismul cu sub-împărțirile lui. Din acestea, fatalismul cosmic mi-a fost cel mai ușor de înțeles, fiindcă-l raportam la viață și îi găseam exemplificarea.

Grație înțelegerii mele pentru filozofie, am fost fericită la examenul de fine de an de Take Ionescu, ministru tânăr pe atunci, care mi-a strâns mâna și mi-a spus că „nu se aștepta ca o fetiță așa de micuță, aproape un copil, să aibă așa de remarcabile aptitudini pentru știința atât de adâncă a gândirii”. Azi, după 58 de ani de la acea dată, îmi amintesc din nou cuvintele care mi-au dat încredere în mine și pe care mi le-am amintit de atâtea ori în decursul anilor, care m-au îndrumat spre bogăția cea neseacă a minții și care m-au făcut să ajung la culmi pe care nici n-aș fi îndrăznit să le scriu vreodată. Take Ionescu poreclit „gură de aur”, care, cu glasul lui cald și cu verbul lui înaripat, cucerea și entuziasma mulțimile, mi-a fost – poate fără să-mi dau seama – îndemn și îndreptar în viață!

Dar n-am scris nimic despre vizita de azi care mi-a prilejuit această dezgropare a unei întâmplări din mormântul trecutului. A venit să mă vadă doctorica Maria Marinescu, pe care am cunoscut-o în vara anului 1950 la Călimănești, unde era medic-șef al dispensarului C.G.M. Locuind în aceeași curte cu noi și fiind tânără, frumușică și nespuse de amabilă, ne-am împrietenit. Prin firea lucrurilor ne vedeam zilnic. Toamna⁶¹⁵ a avut un groaznic accident aici, în București. A fost scoasă de sub un automobil cu coastele rupte și cu plămâni în zdrențe. Medicii își declinaseră orice competență. Ea însă a insistat atât de mult să-i facă o intervenție chirurgicală, încât un medic, mișcat probabil de nefericirea ei, a încercat lucrul, fără să-și ia vreo răspundere. Intervenția a reușit și prin febr. 1951 a început să iasă și a venit să mă vadă, auzind că sunt bolnavă. Eu căzusem la pat din octombrie 1950. Era oarecum refăcută, dar avea jenă în respirație și obosea foarte ușor. A venit de

---

⁶¹⁵ Transcriere nesigură.

două ori și pe urmă n-am mai văzut-o. În vara aceasta, la Călimănești, un doctor spunea că probabil a murit. Am fost profund îndurerată, deși dar nu vream să cred.

Azi, când am văzut-o intrând, frumoasă și veselă ca altă dată, bucuria și surpriza mi-au fost atât de mari că am rămas fără cuvânt. Abia mai târziu a izbucnit explozia unei bucurii nestăvilite. Era ca o „*reînviere*”... Am stat mult de vorbă. S-a detașat în provincie. A făcut un mariaj nenorocit. După nouă luni s-au separat. Acum e în divorț și soțul târăgănează. Nu se îndură să piardă avantajele materiale pe care le avea fiind căsătorit cu ea. Ce de nenorociri în lumea asta și de câte feluri! Te cutremuri!

De aici, a plecat la gară. Mi-a făcut mare bucurie că trăiește. E așa de tânără și drăguță!

Duminică, 9 noiembrie.

De dimineață, tot vreme urâtă, ca ieri. Mai târziu s-a înseninat și pe la prânz soarele încălzea ca primăvara. Numai rafalele de vânt aduc frig, când răbufneau prin undele aerului. Zi liniștită, bună, cu soare mult în cameră. Dormitorul a devenit de azi, ca și iarna trecută, și dormitor și sufragerie. Numai aici facem foc! E bine și așa! Numai de-ar dura!

Luni, 10 noiembrie.

O surpriză foarte neplăcută pentru bieții oameni nevoiași: a început să ningă. Zăpada s-a așternut pe frunze de viță verzi încă, așa cum erau în timpul verii, și distonează cu tot verdele înconjurător. E frig, așa cum este totdeauna când ninge. A venit iarna! N-o așteptam atât de curând.

Cu toată vremea rea, Mitică a venit cu veșnicele lui plângeri. Ziua e posomorâtă, tristă, are viață scurtă, cade imediat în noapte, în moarte. Și eu sunt tot atât de tristă ca și ea. Mi-e sufletul întunecat, ca și cum iarna aceasta care a început azi, nu se va mai sfârși niciodată. E o presimțire? Poate numai pentru mine nu se va mai sfârși!...

Citesc *Miron Costin*, două volume, foarte bine și documentat scrise de Dumitru Almaș. Ce tristă istorie are țara asta a noastră, care e atât de bogată și care ar fi putut fi atât de fericită. Dar „schimbarea domnilor, bucuria nebunilor!” Doamne! Și ce de domnitori se schimbau în acele veacuri de tristă amintire, în aceste biete două principate: Moldova și Valahia. Strânse între vecini hrăpăreți și puternici, erau câmp de bătaie și de prădăciune al acestora. Domnii, ca să se poată menține în domnie, plăteau cu bani grei tronul, strânși de pe oprimarea bieților români. Ce de schingiuri, ce de nedreptăți și ce vremuri de barbarie și robie! Cum îndrăzne să zică un cuvânt, era imediat omorât. Chiar domnul Duca-Vodă omora pe boieri cu mâna lui!

Marti, 11 noiembrie.

Ce uluitor de repede trec zilele! Când încep seara să-mi fac preparativele de culcare, rămân un moment surprinsă: „Cum, a trecut o zi, de când mă vedeam făcând același lucru?” Da. E de mirare, dar așa este... Parcă zilele nu mai sunt zile, ci o bucățică de lumină mohorâtă și restul noapte și întuneric. Și ce repede fug! Îmi fac impresia unor cutioare dreptunghiulare de carton, care alunecă nebune pe niște șine imaginare. Oricât m-aș sili să fixez cu ochii pe vreuna din ele, mi-este imposibil, fiindcă imediat o alta îi ia locul și tot așa mereu. Privirile nu se pot lipi pe nici una din ele, ci rătăcesc aiurite de-a lungul lor, fără a se putea opri pe nici una din ele. Zilele aleargă nebune spre nicăieri și viața aleargă odată cu ele, spre moarte!...

Azi înainte de dejun, a venit d-rul Monda. A examinat examenul radioscopic și mi-a dat iar lucruri știute și regim. Trebuie scos aerul de la stomac! Sufletul oare n-ar trebui scos?... Tare drăguț și gentil om este acest dr. Monda!

Pe seară a venit Antigonă, care mi-a adus înapoi rochița, și ceva mai târziu Agatha. Azi a fost cununia civilă a lui Dorel. E ridicol! La vârsta lui și cu o situație așa de șubredă! Însurătoare îi lipsea!

Miercuri, 12 noiembrie.

Tot zi întunecată și frig. La ora 1 era +3°. Frumoasă vară a lui Sft. Martin, n-am ce zice! Tremur mereu! Am ascultat la Radio pe plăci *Faust* de Gounod⁶¹⁶ cu artiști francezi. M-au podidit lacrimile în câteva rânduri. Mi-am amintit toată tinerețea mea cu neuitatele emoții de artă, care au făcut toată frumusețea ei!

De la ora 2 a ieșit soarele. Camera-mi este iar inundată de lumină. Simt că trăiesc. Am impresia că și sufletul și inima îmi sunt aprinse ca o torță și prin ochi țâșnește afară flacăra vie a vieții. E o minunată senzație! Doamne! Ce grozavie ar fi dacă ar muri soarele!...

Joi, 13 noiembrie.

Ce zi urâtă! La ora 9 dimineața nu vedeam orele la ceasornicul de pe toaletă! Frig ca în miezul iernii. Termometrul a arătat toată ziua +3°! Oare să nu mai fie zile senine, cu soare? În cameră e o lumină sinistă, lugubră. O lumină galbenă, murdară. Privirile-mi întâlnesc rezistență și asta mă supără.

Din fericire, am avut vizite: pe la 11 a venit Adeluța. Mai afectuoasă și mai prietenoasă ca oricând. Are o mare calitate: chiar pe vreme posomorâtă, îmi aduce cu ea lumină și încredere. De unde le-o fi luând, în zilele acestea întunecate și reci? Probabil din bogata ei provizie sufletească. N-am putut să profit de vizita ei, cum eram obișnuită, fiindcă între timp a venit Mitică (cu noi plângeri) și două doamne amatoare de cumpărări. Am vândut o rochie, dar n-am luat încă toți banii. După masă a venit Viorica, care nu mâncase, așa că a luat masa la noi. E mereu necăjită și îngrijorată de soarta ei și a fetei. Tare mi-e milă de ea și sunt furioasă că nu-i pot ajuta cu nimic. Pe toți ne-au adus în mizerie!

Cu intestinale o duc foarte prost. A trebuit iar să întrebunțez remediul care mi-e atât de neplăcut!

Vineri, 14 noiembrie.

Zi splendidă. Senin și soare. Bindecuvântare pentru suflete! Aseară mi-a fost foarte rău. O durere de cap îngrozitoare. Am luat o aspirină și azi mă simt mult mai bine. Poate fiindcă este soare și lumină! Maria e bolnavă și a trebuit să fac camera și o mulțime de alte lucruri. Măturatul m-a obosit îngrozitor. Nu puteam să-mi mai îndrept mijlocul și capul îmi urla ca o moară. Dacă ar ști doctorii ce imprudențe fac, ar zice că sau sunt nebună, sau vreau să mă sinucid! Nici una, nici alta. Dar nu pot să trăiesc în dezordine și în murdărie. Ca să am curat și frumos în jurul meu, trec peste orice, chiar peste sănătatea mea.

Pe la 11, a venit Lucica. Mi-a făcut mare plăcere!

---

⁶¹⁶ Charles Gounod (1818-1893), compozitor francez, cea mai celebră operă a sa fiind *Faust*.

Recitesc, pentru a nu știu câta oară, jurnalul Mariei Bashkirsteff⁶¹⁷. A început să-și scrie jurnalul de la vârsta de 12 ani. Extrem de interesant. Și eu am început cam tot la vârsta aceea, dar nu se potrivește. Erau idei, gânduri originale, dar numai ca rare scânteiri. N-aveam nici instrucția, nici cultura ei și nici nu citisem cine știe ce până la vârsta aceea. Este remarcabil acest jurnal și, în același timp, foarte instructiv pentru un anumit tineret. Dacă eroina nu era atât de vanitoasă, dacă nu s-ar fi iubit pe ea însăși și mai presus de orice și dacă n-ar fi avut ambiția nebunească să ajungă centrul pământului, ar fi ajuns ceva care ar fi însemnat mai mult decât toate acestea: o scriitoare sau o pictoriță genială, o cântăreață celebră, sau o femeie care ar fi uimit lumea cu inteligența și cu cunoștințele ei. Așa, înzestrată cu frumusețe, spirit și talent, și-a epuizat sănătatea în dorința de „a ajunge” și a murit în plină tinerețe – ea, care avea așa mare frică de moarte – și n-a lăsat după ea decât acest jurnal, care n-are nici măcar darul s-o facă simpatică posterității. O admiri, ți-e milă de sfârșitul ei, dar nu reușești s-o iubești, cu toată sinceritatea cu care se „fotografiază” în paginile acestui jurnal. De altfel, fotografiile pe alocuri trucate, ca orice fotografii. Niciodată omul nu izbutește să fie sincer, când vorbește de el însuși.

Marea nenorocire a acestei tinere au fost părinții și anturajul ei. Au făcut din ea o răsfățată à outrance⁶¹⁸, care credea că totul i se cuvine. O familie întreagă care ascultă de ordinele ei. Nu era dorință, gust sau poruncă care (*sic!*) să nu-i fie îndeplinită. Dezaxată, dezorientată, cu capul plin de lecturi filozofice și literare mai presus de înțelegerea vârstei ei, egoistă la culme, vanitoasă peste măsură, calculată, posesivă, cabotină, lumea este o scenă pe care ea trebuia să joace propriul rol. Își bate joc de tinerii care o îndrăgesc grație (...) ⁶¹⁹ ei iscusite, aș putea zice diabolice, pe care le redă în jurnal, sunt monumente de șiretenie, de nesinceritate și de cochetărie „la rece”. Totul e socotit, calculat, fabricat. Nici un avânt spontan, nici un sentiment izvorât din inimă. Teatru și calcul. Își terorizează părinții și entourajul⁶²⁰, a căror victimă cade până la urmă. Cutreieră Europa cu o întreagă suită: camerista, negrillon⁶²¹, câini, cai, servitori, bagaje nenumărate, e primită de familie în Rusia ca o regină și e o mereu nenorocită. Veșnic își plânge soarta, sau se plictisește de moarte. Aproape la fiecare pagină repetă într-una: „*Je m'ennuie! Je m'ennuie!*”⁶²²

Dacă n-ai ști că a murit atât de tânără și că n-a realizat nimic din tot ce a gândit, ți-ar fi nu numai antipatică, dar profund odioasă. Așa însă, îi ierți totul și o plângi! Victimă a propriei sale firi, n-a făcut nimic din multul ce-ar fi putut să facă. Nu-i fac o vină că de la vârsta de 12 ani dorea ceva, aștepta ceva. Și eu, cam tot la această vârstă, îmi scriam impresiile zilnice și la sfârșitul fiecărei zile – văzând ca n-a venit acel ceva, care n-avea niciun contur, nici nume, dar pe care-l așteptam frenetic, scriam invariabil această frază: „Doamne! fă ca mâine să se întâmple ceva!” și fiindcă nici a doua zi nu se întâmpla acel ceva necunoscut mie însămi, eram profund dezamăgită și scriam: „Oare nu știu *eu* ce să cer de la viață, sau viața nu poate oferi nimic?”

Cum, însă, această fază nebuloasă a personalității în formație a trecut odată cu vârsta critică a insului, când ia contact direct cu viața, și cum o clară vedere m-a ferit de a-mi

⁶¹⁷ Marie Bashkirsteff (Maria Konstantinova Bashkirsteva, 1858-1884) a fost o scriitoare, pictoriță și sculptoriță de origine ucraineană.

⁶¹⁸ Exagerat, excesiv (*fr*).

⁶¹⁹ Cuvânt ilizibil.

⁶²⁰ Franțuzism, de la subst. „entourage”, cerc de cunoștințe.

⁶²¹ Paj, copil (*fr*).

⁶²² „Mă plictisesc! Mă plictisesc!” (*fr*)

supraestima puterile și valoarea mea personală, ferindu-mă în același timp de a mă subestima, mi-am creat o viață confortabilă pentru uzul meu personal, așa cum în cursul lungii mele vieți mi-am creat în entourajul meu imediat oameni tot pentru uzul meu personal. Am căutat să retușez pe cât posibil vechiul șablon al vieții. I-am corectat unele anomalii, i-am șlefuit unele asperități, am îmbogățit-o cu tot ce a fost mai frumos în literatură, arte plastice și muzică și am ajustat-o pe măsura personalității mele, refuzând cu îndârjire să intru pe de-a-ntregul în tiparul obștesc. La început, n-a fost ușor. Îmi lipsea sprijinul unuia dintre părinți. Eram orfană de tată. Știind ce vreau și cu încredere fermă în aceea ce valoram, m-am strecurat printre toate greutățile și am ajuns la locul ce mi se cuvenea și pe care l-am cucerit cu propriile mele puteri. Dacă aș fi dorit, ca Maria Bashkirsteff, să ajung mai presus decât toți muritorii, aș fi avut poate aceeași soartă ca ea. Muream sufocată de dorințe neîmplinite și lasam poate după mine un jurnal, în unele părți interesant și bine scris, dar care, păcătuind printr-un egocentrism ostentativ și permanent, este profund antipatic. Ți-e milă de autoare, o plângi, îți pare rău de toată bogăția ei spirituală ce s-a irosit în zadar, o admiri chiar, dar n-o iubești!

Sâmbătă, 15 noiembrie.

Vreme schimbătoare. Mai mult soare, dar frig. Mișcare multă prin casă. Pregătiri pentru iarnă. Florica este admirabilă: umblă, face cozi și vede de toate. E neobosită. Ce ne-am fi făcut fără ea? Eu bolnavă și taticu' tare obosit și răcit. Am mai vândut azi o rochie. Câteva zile n-o să ne mai chinuiască grija mâncării.

Seara, am primit un telefon care m-a emoționat profund: Lilli⁶²³, care pleacă ca (*sic!*) chirurg în Coreea, și-a luat rămas bun de la noi. Am închis receptorul pe un vag: „la revedere”, în care n-am crezut nici eu și poate, nici el! Unul, care ne-a fost apropiat nouă și pe care l-am iubit ca pe copilul nostru se duce și poate că nu ne vom mai întâlni niciodată pe acest pământ! Ce trebuie să fie în sufletul Lilliei!?

Telefonul lui Lilli mi-a făcut o seară tristă!

Duminică, 16 noiembrie.

Vreme urâtă. Nori, umezeală multă. Duminică leneșă și plictisită. Va trece și asta ca toate celelalte!...

Recitesc cele ce am scris vineri în paginile acestui jurnal. Și mă opresc asupra frazei în care vorbesc despre supraestimare și subestimare. Ambele dau rezultate cu totul opuse. Depinde de omul care se servește de ele și dacă poate să știe până la ce punct să le utilizeze. Un om care se supraestimează, bazându-se pe calități embrionare sau imaginare, ajunge un închipuit, un nesuferit, un ins vătămător societății. Dacă însă un om are reale calități și voința de a le dezvolta și de a persevera, chiar dacă a fost exagerată părerea ce și-a făcut despre el însuși, ajunge nu numai să fie așa cum a crezut el că este, dar să se și depășească. Omul care se subestimează nu ajunge niciodată la nimic. E timid, șovăielnic, slab, șters, i-e teamă și de umbra lui, n-are curajul să privească viața în față și face degeaba umbră pământului.

E de dorit un simț just al proporțiilor și încredere în ceea ce știi precis că poți să realizezi. Ceva mai jos, scriu că mi-am creat o viață confortabilă. N-am vrut să înțeleg prin termenul acesta aceea ce se înțelege de obicei, adică o viață de familie agreabilă, caldă, apărată de nevoi, liniștită, într-o atmosferă priincioasă firii mele și cerințelor mele sufletești.

---

⁶²³ Transcriere incertă.

„Confortabil” l-am întrebuințat într-o semnificație mai vastă: mai mult în sensul englezesc, nu mărginit numai la confort material. Confortabil (pe cât posibil) din toate punctele de vedere, o viață trăită după vederile mele, nu ale altora. Satisfăcând în parte formula de viață dorită de mine – adică dându-mi cât mai multe satisfacții sufletești și spirituale – fără să aduc vreun neajuns semenilor mei.

Mă întorc iar la Maria Bashkirstef. O nefericită! Au ucis-o dorințele ei nemăsurate și mai ales dorințele imprecise, nebuloase, pe care ea singură nu și le putea lămuri. E drept că ființele superioare, acelea care ies din obișnuit, au dorințe care depășesc propria lor înțelegere. De aici, o veșnică nemulțumire și o dublă durere: aceea de a nu cunoaște ce vrea și aceea de a nu avea aceea ce dorește, fiindcă nu cunoaște.

Luni, 17 noiembrie.

Aseară a venit Manina și ceva mai târziu Doctorica. M-a rugat să citesc niște versuri ale lui Eminescu, dintr-un volum necunoscut mie. Versurile erau intitulate: „*Renunțare*” și mi-au plăcut foarte mult. O învioreare mintală! Foarte necesară mie, în starea în care mă aflu.

Vreme tot urâtă, dar ceva mai puțin frig. Vechiul noiembrie al iernilor românești de altă dată. Se face întuneric de la ora 4 și vine noaptea. Și mereu, mereu, vin nopțile una după alta, cu o repeziciune chinuitoare. Parcă e numai noapte!

Marți, 18 noiembrie.

Vizite multe și unele foarte obositoare. Manu vine aproape în fiecare dimineață. El însă e liniștit și are darul să liniștească atmosfera. Am mari plictiseli cu camera. Nu știu ce are să iasă de aici! Ne lăsăm mereu înșelați de o falsă bună-credință a oamenilor.

Vreme tot rea și umedă. Pe seară, au venit nepoatele cu copilul. Ne-au făcut mare plăcere. Dar copilul, ca toți copiii, e turbulent și zgomotos. Și bietul capul meu se resimte. După ele, a mai venit și Adela și ansamblul a fost complet. Vorbește așa de mult, așa de repede, de pedant și de... monocord! După plecarea lor, eram foarte obosită. Nu vreau să fiu înțeleasă greșit: toate aceste persoane îmi sunt simpatici, ba chiar dragi. Dar, nu pot suporta mult zgomot și mișcare în jurul meu. Sunt mereu atât de bolnavă! Mă mir cum se mai ține viața în mine!...

Seara a venit ing<inerul>⁶²⁴ care insistă să-i dăm camera. Nu știu cum voi scăpa de el!

Miercuri, 19 noiembrie.

Sunt așa de amețită, că am și uitat să scriu că ieri dimineața a venit Viorica Chiliban la noi și a stat până la ora 2. N-a vrut să stea la noi la masă, ca să nu ne deranjeze. E o fată cu bun simț. Azi e greu să ai chiar o persoană în plus! Mi-a făcut o deosebită plăcere revederea ei, după aproape patru luni. E o fată bună și serioasă și o doctoriță bine pregătită. Azi a venit iar M. pentru aceeași chestiune. Cum se va tranșa oare?

De dimineață au venit doi tineri de la Comitetul de Artă, ca să le dau camera pe care o am liberă. Le-am arătat adevărul de la Uniune că am dreptul la o cameră în plus și ne-am despărțit cei mai buni prieteni. Oamenii înțeleg, când știi cum să le vorbești și nu pot fi nepoliticoși cu acei care sunt politicoși cu ei.

Joi, 20 noiembrie.

---

⁶²⁴ Transcriere incertă.

Nici azi n-a venit Catinca. Vreme rea și ea nu se simte bine! Sunt așa de îngrijorată și de tristă! Pe la ora 1 a venit Viorica. A stat foarte puțin, fiindcă avea repetiție.

Aseară a venit coana Antigona. Ne-a spus fel de fel de mici întâmplări, cu umorul ei atât de nostim și ne-a mai risipit gândurile negre. Luni pleacă cu (*sic!*) Lucica la Sinaia. Vor sta într-una din camerele de oaspeți de la Castelul Peleş! Puțin cam greu sus. Mi-e teamă pentru ele! Nu e bine când urci scara așa de repede! Un pas greșit și nu te mai oprești până jos.

Vineri, 21 noiembrie.

Casa noastră a fost azi un hall de gară. Unul intra, altul ieșea. În plus, telefonul și soneriile. Sunt extenuată. Tăticu' la fel, mai ales că el s-a simțit foarte prost astăzi. Nu știu ce să mai zic. Sunt obosită, obosită. Extrem de obosită! Nici n-aș putea să spun câți au fost! Țin minte că a fost Adeluța, fiindcă mi-e dragă. A fost și Mitică, cu nesfârșitele lui plângeri! Nu mai pot! Nu i-o fi milă de mine? Și nu pierde prilejul de a se înjosi și de a mă înjosi. M. venit de vreo trei ori, în aceeași chestiune.

După masă, când credeam să ne odihnim puțin, a venit soția lui Authun⁶²⁵ cu prietena ei. Când au plecat, se lăsa noaptea și ziua iar se sfârșise. Uitasem că înainte de prânz a venit și Agatha!

Azi este „*Intrarea în Biserică*”. Doar Biserica își mai amintește de sărbătorile noastre. Noi am uitat de ele, cum am uitat că trăim!

Sâmbătă, 22 noiembrie.

Mereu vizite nedorite. Un binevoitor din casă comunică celor în drept că avem o cameră liberă. Bieții oameni se deranjează, le arăt hârtia prin care am drept la o cameră, se scuză și pleacă. Și toți care vin se despart de mine ca buni prieteni. Dumnezeu și dreptatea e cu mine. Astăzi, pe o vreme infernală, a venit unul de la Spațiul Locativ și trei de la Sfatul Popular, între care și o femeie. Au văzut cartea de imobil, hârtia mea cu dreptul la o cameră și cartea mea de membră a Uniunii. Ba, un milițian tânăr care îi însoțea, mi-a spus cu mare sinceritate, văzându-mi fotografia:

– „*Ce frumoasă erați!*”

– „*Parcă acum nu e frumoasă*” ripostă femeia. *Uitați-vă la fața dumneaei, e mai netedă și mai frumoasă ca a mea!*”

Am început să râd cu hohote. Dintr-o „*burgheză*”, care avea o cameră și o dosea, ajunsese o piesă de muzeu, demnă de admirat! Așa se întorc lucrurile! M-am amuzat grozav. „*Puterea de seducție a mămichii*”, cum zic copiii, n-a murit încă!... Barem cel dintâi care a venit mi-a dictat singur cum să completez declarația pe care o făcusem și care nu era destul de explicită. Buni oameni! Cred că am scăpat de plictiseli și luni vom avea și hârtia de care avem nevoie.

Seara mi-a adus M. o lămâie. M-am bucurat ca un copil văzând mica sferă galbenă și mirosind aroma aceea uitată! Cu căderea nopții, a început un vânt puternic și a căzut o ploaie mare, ca vara. Frumos noiembrie!

Duminică, 23 noiembrie.

Azi n-a mai plouat. Au fost chiar luminișuri de senin și fugare raze de soare.

---

⁶²⁵ Transcriere incertă.

Zi liniștită, fără prea multe tulburări. Au venit trei persoane să ne întrebe, pentru a nu știu câta oară, dacă ne-am înscris la vot. Pentru că eu nu pot să mă duc, vor trimite pe cineva acasă la mine.

Am uitat să scriu ieri că a venit d-rul Comănescu (acela care m-a văzut la Călimănești) și ne-a examinat și ne-a întrebat despre simptomele bolii noastre, timp de două ore. Mai rar așa medic conștiincios. N-a dat niciun semn de grabă sau de nerăbdare. Din contră, un calm desăvârșit. Ne-a examinat, și pe mine, și pe taticu', îndelung și cu multă atenție. Ne-a luat și tensiunea: eu 18½ cu 9, iar taticu' cu 19 cu 9. De ce i s-o fi ridicat tensiunea? N-a avut niciodată așa de mult! Acum îmi explic de ce are nopți când îi arde capul îngrozitor, i se roșesc ochii și pomeții obrazilor devin vineții și ard! Doamne! ce teamă mi-e pentru sănătatea lui! Ne-a dat foarte puține medicamente (aproape deloc) și regim. I-a găsit inima lui taticu' foarte obosită. Mie mi-a găsit tot ce știu și tot ce spune cardioscopia. În sfârșit, să vedem rezultatul!

Luni, 24 noiembrie.

Azi iar vreme imposibilă. Nor, umezeală și țărâit de ploaie, toată ziua. Îmi cade pe nervi și pe suflet. Astă-noapte am terminat „*Corps et âmes*” de Maxence Van der Meersch⁶²⁶. O carte excepțională! În paginile ei este descrisă drama omenirii, cu toate îndoilele, neliniștile, întrebările, speranțele și deziluziile ei. O întreagă galerie de oameni, unii corecți, sinceri, devotați, eroi, alții șarlatani, ariviști, alții victime... în sfârșit, întreaga frescă a unei omeniri, așa cum o cunoaștem cu toți. În rezumat, suflete și trupuri fotografiate exact, fără un pic de retușare. Egoismul feroce, alături de cel mai desăvârșit altruism.

Toată această omenire se mișcă, se frământă, suferă sub ochii unui șir întreg de medici, tot așa de diverși și deosebiți sufletește ca și ea. Sunt apostoli ca Norf. Dombeoli și alții, care lucrează în condiții vitrege pentru a descoperi un leac pentru omenirea suferindă și alții, care – deși savanți și căutători ai adevărului – lucrează mai mult din ambiție, pentru glorie. Alături de acești medici tineri, de cartier, își irosesc viața și sănătatea pentru niște oameni ingrați, incapabili să le înțeleagă munca, devotamentul și totala lor dăruire sufletească și trupească. Medici care au înțeles rostul vieții, care nu obosesc întru căutarea adevărului, care îl găsesc în completa jertfire de sine pentru binele semenilor și care pe deplin fericiți, muncesc mai departe, fără a aștepta să găsească în drumul lor gloria sau recunoștința. Sunt mulțumiți că-și fac datoria și sunt de folos acestei omeniri, atât de bolnavă sufletește și trupește. Medici savanți, care și-au închinat toată viața științei pentru binele obștesc, mor în mizerie sau se omoară când văd că au îmbătrânit, li s-au slăbit puterile și nu mai pot fi de folos nimănui. Exemplu, celebrul chirurg Gêdefrin. Zeci de personaje principale și multe, multe zeci de personaje episodice sunt descrise cu o putere de adevăr și cu o sinceritate uimitoare. Viață în plin, în toată goliiciunea ei.

Cartea se termină cu vorbele unui medic bătrân, care a ajuns să cunoască adevărul și căruia i s-a închinat toată viața: „*Nu există decât două iubiri: iubirea de sine și iubirea de Dumnezeu!* Prin iubirea de Dumnezeu înțelege el și iubirea omului către semenii săi.

Frumoasă, înălțătoare și adânc grăitoare cartea acestui mare umanitarist care este Van der Meersch. Când am terminat-o și m-am regăsit în camera mea, în patul meu, am rămas un moment surprinsă. Aveam impresia că vin de undeva de departe, dintr-o mică

---

⁶²⁶ Maxence Van der Meersch (1907-1951), scriitor franco-flamand, laureat al premiului Goncourt. În 1943 a scris „*Corps et âmes*” – *Trupuri și suflete*.

sferă luminoasă, care plutea sus deasupra a ceea ce numim noi cer. Eram ca după o cădere în gol, după o surprare a ceva rar, nespus de frumos, ceva care se petrecuse în alte zări, unde gândurile mele de acum, legate iar de pământ, nu mai puteau ajunge. Li se pârlesc aripile. Și atunci am avut câteva clipe de pierdere, în care nu mă stăpânea decât furia de a nu putea înțelege. De a nu putea înțelege ce este viața! Viața universală, nu cea individuală, dar altfel de cum îi căutam înțelesul până acum. Vedeam că greșisem calea pe care căutasem acest înțeles, și deci așa cum îl găsisem era greșit. În noaptea asta, după înfricoșătoarea lumină ce pusese în mintea mea cartea lui Van der Meersch, vedeam viața așa cum este! Un imens balamuc, populat de miliarde de nebuni care aleargă de colo până colo, închipuindu-și că sunt oameni mari, că fac lucruri mari, care muncesc de-și istovesc puterile fără vreo noimă, care se chinuiesc, suferă, plâng, mint, fură, omoară, bârfesc, ponegresc, mor ca vitele în războaie fără să ajungă la ceva, fără să realizeze ceva, decât un mare *nimic*, ce se scurge ca un fluviu turbure de-a lungul veacurilor. De unde am venit, de ce am venit și pentru ce plecăm toți în gropile colcăind de viermi nu va ști nimeni, niciodată. O singură explicație: voința lui Dumnezeu. Viața pământescă este numai antecamera vieții viitoare, a liniștii și fericii perpetue! Ar fi adică un fel de purgatoriu. Dar dacă venim din nimic și de niciunde, înseamnă că n-am păcătuțit cu nimic înainte de a veni pe lume. Și atunci de ce avem nevoia să ispășim, în acest amaric purgatoriu care e viața, niște păcate care nu au existat fiindcă noi înșine n-am existat? În ultimă analiză, cred că suntem niște nfericite paiate, trase de sfori de un conducător genial.

Orice trebuie să aibă o finalitate. Numai viața nu are. Moartea? Dar moartea nu e o finalitate, fiindcă nu descoperă și nu dezleagă nimic bietului ins, care pleacă din lumea asta tot atât de neștiutor cum a venit. Rămân dar tot la vechea mea părere, că viața este o imensă casă de nebuni. Este singura explicație satisfăcătoare și singura valabilă.

Marți, 25 noiembrie.

Frig, nu tare, dar mai frig ca ieri. Senin, soare. În sfârșit!... Azi, între 12 și 3, am avut soare în cameră, în ochi și în suflet! Tăticu' iar n-a fost bine astă-noapte. Răul lui ciudat: amețeli, dureri violente în frunte, capul fierbinte și ochi roșii. M-am speriat și n-am putut adormi până la 3. O! Aș înnebuni dacă nu l-aș mai avea pe el!... Dar nu se poate să mă lovească și această grozavă nenorocire! Dumnezeu e bun cu mine și mă va lua pe mine cea dintâi, sau pe amândoi odată, ca să fie scutit și el de sfâșietoarea durere a despărțirii. Am trăit amândoi din substanța aceleiași vieți timp de 46 de ani și tot amândoi, mână în mână, trebuie să plecăm dincolo!

Azi a fost o zi mai liniștită, fără prea multe vizite, sonerii și telefoane. A venit numai Trembiski, înainte de masă. Pe seară, a telefonat Dorli⁶²⁷.

Miercuri, 26 noiembrie.

Zi urâtă. Ploaie. M-am plictisit de atâta vreme rea!

Înainte de prânz au venit doi pentru casă. Au vizitat-o în câteva minute și am stat de vorbă două ore! Ce oameni ciudați! Cum pot să-și piardă timpul degeaba! Nici nu i-am invitat să stea jos, ca să-i fac să plece mai repede, dar în zadar! Nu știu de ce, unul dintre ei

---

⁶²⁷ Nu este sigur dacă această Dorli poate fi Ana-Dorica Blaga (n.1930) fiica filosofului, poetului și dramaturgului român Lucian Blaga și a Comeliei Brediceanu. În 1952, Dorli Blaga avea 22 de ani.

a trebuit să-mi spună toate revers⁶²⁸-urile de fortune, din viața lui. Eram agasată la culme! Omul civilizată este de multe ori victimă în relațiile cu semenii lui. Se vede că de aceea s-a renunțat la civilizație!

Pe seară, deși ploua, a venit Georgette. Tare mi-e dragă! Cred că este singura persoană din afara familiei mele pe care voi regreta-o când voi pleca de pe acest pământ. Bineînțeles, dacă va mai rămâne ceva din ființa mea psihică și dacă nu va putrezii și memoria, odată cu putrezirea creierului.

Joi, 27 noiembrie.

Vreme rea, dar nu prea frig. Zi bună pentru mine. A venit Catincuța. A fost o surpriză pentru mine. Nu mă așteptam să vină pe un timp atât de urât. A apărut în cadrul ușii, elegantă și cochetă cum e întotdeauna, cu capul în sus și cu figura luminată de bucuria pe care ne-o adusese și pe care o resimțea ea însăși. Pe micul ei braț purta un maldăr de crizanteme proaspete, abia rupte din grădină. Mi-am amintit de buchetul bunichii, din bunele zile de toamnă ale copilăriei mele. Și acestea, ca și acelea, păstrau încă picăturile de rouă căzute în timpul nopții pe petalele lor fragede.

Am trăit o zi minunată, cu fetița lângă mine. Vorbim și ne înțelegem ca două prietene. Este excepțional de inteligentă, în sens de comprehensiune. Și razonează⁶²⁹ ca un om mare. Cât de mult o iubesc! Când voi muri, nu voi muri cu totul. Va rămâne ceva din mine în această fetiță, ceva care va continua să trăiască.

Vineri, 28 noiembrie.

Tot nor, ceață și nu prea frig. Zi de vineri: cuvioasă și smerită. A trecut aproape fără să i se audă pașii. Azi n-am mai avut vizite. În schimb, ieri am uitat să scriu că a venit un locotenent de securitate, tot pentru cameră. Cameră nu este, dar în schimb el nu se mai dădea dus. Se simțea foarte bine aici! Oare acea atracție pe care a avut-o atmosfera caselor în care am viețuit mai dăinuiește și astăzi?! Se prea poate. Atunci, nu tinerețea noastră creea atmosfera, ci sufletele noastre calde, sincere și bune.

Sâmbătă, 29 noiembrie.

Cercetându-mă mai îndelung, am ajuns la concluzia că sunt o ființă fericită. Fericire câpătată prin exces de nefericire. Am avut atâtea necazuri, atâtea suferințe fizice și morale că, la un moment dat, sufletul meu intoxicat de prea multa otrăvă înghițită în atâția ani s-a închis, refuzând să mai primească alta nouă și a devenit imun. Nu mai aștept nimic, nu mai doresc nimic. Mi-am redus noțiunea de viață la cea mai simplă expresie: aceea a clipei. Trăiesc mereu în clipa prezentă, fără să-mi mai permit să cuget ce-mi vor aduce cele viitoare. Proiectele mele n-ar depăși durata unui moment. Așa că nu le mai fac. În felul acesta, îmi cruț decepțiile. Este o mare înțelepciune ce-am câpătat sau experiența ultimilor ani m-a învățat că nu mai suntem stăpâni nici pe noi, nici pe viața noastră, nici pe nimic din ce ne înconjoară? Conduși de o putere nevăzută și arbitrară, ne plecăm din ce în ce mai jos capul, spre pământul binefăcător către care mergem cu toții, ca o turmă docilă și inconștientă.

Vreme bună astăzi. Soare și frumos. Sufletul se deșteaptă timid la viață. Mai ales că taticu' se simte ceva mai bine. Păstrează-mi-l, Doamne! Ai milă de el și de mine!

---

⁶²⁸ Franțuzism, de la expresia „revers de fortune”, inversare a norocului.

⁶²⁹ Franțuzism, de la verbul „raisonner”, a raționa, a cugeta.

Duminică, 30 noiembrie. Sft. Andrei.

Ziua unui din cei cinci frați ai lui tăticu', care au murit de mult. Eu n-am cunoscut decât pe acesta și pe Vanghele, tatăl „nepoatelor”. Azi a împlinit tăticu' 72 de ani. Eu m-am născut la 17/30 octombrie 1880 la Ploiești și el la 17/30 noiembrie 1880 la Galați. E cu o lună mai mic decât mine. Soarta ne-a împreunat în 1906. 46 de ani de conviețuire! Și nu numai că nu ne-am plictisit unul de altul, dar legătura noastră este mai strânsă decât oricând. Indisolubilă...

Florica a aranjat o masă frumoasă cu flori și cu mâncări, așa cum mâncam altă dată. Au venit Viorica și Catinca. Urmași, noi, mica noastră familie.

Vreme frumoasă. Zi care ar fi putut să fie bună, dacă nu era răul care m-a apucat înaintea mesei. Aceleași simptome ca în ziua de 25 oct. 1950, când am avut spasmul vascular. Nu o cădere în gol, ci o pierdere de teren, o nevoie de a mă prinde de ceva, ca să nu cad. Răul de la stomac pe care l-am avut și atunci și peste tot o spaimă, o mare spaimă. Vedeam cum mă pierd mie însămi și nu puteam să fac nimic. Am venit repede în cameră și m-am întins în pat. Și tot ca în ziua aceea fatală pentru mine, am început să casc într-una. Și spaima, spaima care-mi strângea sufletul și de care nu mă puteam scăpa. Am luat, la întâmplare, valeriană și răul a dispărut încet-încet. Mi-a rămas corpul obosit și frica de ce s-ar fi putut întâmpla. Eram nemulțumită de starea sănătății mele. Voiam să mă restabilesc, să fiu ca înainte. Acum mi-e frică să nu fiu mai rău și doresc să rămân barem așa cum sunt. Să nu mai fiu nemulțumită. „*Nemulțumitului i se ia darul!*”

Azi a fost ziua votării. Însuflețire. Lume multă pe străzi. Dansuri și cântece în fața localurilor de vot. Se bucură poporul!

Pe înserate, a venit Marioara Marinescu. Mi-a făcut plăcere s-o revăd.

Luni, 1 decembrie.

Zilele sunt așa de scurte, că nu pot să fac nimic în ele. Imediat cade întunericul și văd că n-am făcut nimic din tot ce-mi propusesem. Nu e nici o pagubă. Deoarece n-am nimic interesant de făcut. Dar nu-mi place să se aglomereze micile treburi casnice.

Înainte de prânz, a venit preotul⁶³⁰, ca întotdeauna. Câteva clipe împăciuitoare.

Pe seară a venit Adeluța. Veselă și vioaie ca întotdeauna, îmi înseninează atmosfera și gândurile. Nu sunt mereu obosită mintalicește. Cred că boala lui tăticu' m-a tulburat mai mult decât mi-am dat seama și acum mă resimt. Iar mi-e ceafa înțepenită. Și e acel vag, acel nesigur, care plutește din nou în dosul frunții. Oare să-mi mai vină o nouă criză? Ferește-mă, Doamne!

Marți, 2 decembrie.

Zi urâtă: cer plumburiu, ploaie, vânt. Cred că acum vine iarna. Pe ferestrele mari îmi intră în casă lumina galbenă, murdară de afară. Nu este un climat în care să poată trăi oamenii. Ce bine ar fi ca oamenii care nu se pot obișnui cu intemperiiile naturii să hiberneze în timpul iernii!... Nu-mi vine să fac nimic. Aș vrea să dorm sau să mă cufund în acel somn veșnic din care nu te mai deștepti niciodată. Ce repede și ce adânc ne transpunem noi, oamenii, în diversele situații pe care ni le prezintă viața și ce ușor le uităm pe cele dinaintea lor! E ca și cum nici n-ar fi existat, sau că au existat demult, foarte demult. De pildă, de la frumoasa zi de joia trecută, mi se pare că a trecut o eternitate! Văd, ca și cum aș fi visat,

---

⁶³⁰ Preotul Vască.

toată casa însořită și pe Catinca ivindu-se în prag, ca o minune. Cu capul în sus, brațele încărcate de flori, cu ochii plini de lumini, mi-a apărut victorioasă, ca și cum ar fi repurtat o mare biruință, ca și cum ea însăși ar fi fost o biruință. O biruință a bucuriei asupra tristeții de azi.

Apariția asta fermecătoare a dispărut departe în trecut și azi mă regăsesc singură în tristețea zilei reci și umede de început de decembrie. Ce greu de suportat este această bruscă schimbare de decor a naturii și a soartei pentru senzitivii care mai întârzie încă pe acest pământ! Nu este o atmosferă priincioasă pentru coardele sufletești prea vibrante și acordate pentru o altă țesătură melodică, mai calmă și mai armonioasă.

Miercuri, 3 decembrie.

Zi urâtă. Întuneric pe suflet. Nimic deosebit. Seara a venit Cocuța cu băiatul. Nu știu de ce mă obosește grav agitația copiilor și totuși îmi sunt atât de dragi. Florica a plecat la Sonia.

Joi, 4 decembrie

Ploaie, vânt, atmosferă închisă, vrăjmașă. Ce toamnă rea am avut în anul acesta! După ultimii ani demenți uitasem de rigorile toamnelor și iernilor noastre. Credeam că, grație cine știe cărui fenomen cosmic, ni s-a îmbălânzit clima. Ne-am înșelat. E o vreme să nu dai un câine afară din casă. Totuși, oamenii își urmează programul zilnic. E momentul să zic: „Ce bine e că sunt bătrână și bolnavă!” Organele de resort mi-au mai acordat încă 1000 kg lemne peste cele 2500 aprobate pe anul 1952 pentru noi toți: patru persoane. Mie aceasta mi-a dat-o pentru că sunt bolnavă. Tare bine au făcut! Cred că vom avea lemne până pe la mijlocul lui ianuarie. Mă întreb însă ce vom face pe urmă. Se zice că va fi o iarnă îngrozitoare, cum n-a mai fost de zeci de ani! Frumoasă perspectivă! Și n-avem nici cartofi, nici mălai, nici făină, nici de unele!...

Pe timpul acesta infernal, a venit totuși Catinuța. Când am ieșit să văd cine a sunat și am văzut-o în poartă, cu pelerina de celofan udă de ploaie, mi-a apărut ca un fluture, cu aripile căzute de apă. Prezența ei, mi-a alungat tot urâtul zilei de azi. N-am mai știut nici de ploaie, nici de vânt. Aveam micul meu soare în casă, care mă încălzea și mă bucura. La dejun a venit și Viorica. Biata mea fetiță! Se zbate din greu ca să-și poată agonisi hrana cea de toate zilele. N-aș fi gândit niciodată ca să ajungem așa de rău! Puiu a venit la 8 și a luat pe Catinuța.

Am rămas iar singură! Sunt tare mâhnită! Am făcut o constare care mă copleșește: mă obosesc copiii! Se poate o pedeapsă mai mare decât aceea să nu mai poți suporta cea mai iubită prezență? Să știu că mor și nu voi renunța la joile mele pline de bucurie, de căldură și de lumină sufletească. E singurul lucru care mă mai ține în viață! Trebuie să găsec ceva care să-mi facă oboșeala suportabilă. Poate că azi și duminică m-am simțit rău, fiindcă n-am dormit după masă. Înainte mă odihneam câte puțin.

Vineri, 5 decembrie.

Vreme infamă. Vânt, frig: +2°. Pe la prânz a început să ningă și până seara totul era acoperit de zăpadă. Sunt sfâșietor de tristă. Parcă aș fi murit! Mi s-a țarmurit viața la dimensiunile camerei în care mănânc, dorm și trăiesc. Simt din nou spaima și înstrăinarea pe care o simt de câte ori este vremea vrăjmașă. Iarna nu este suportabilă decât populată cu zgomot mult, mișcare, veselie, mai ales tineret. Nu mai este tristețe și întuneric în casă când tinerii vin de la îndeletnicirile lor, voioși, bine dispuși, luându-se la întrecere cu copiii care

se întorc de la școală și care, rumeni și veseli, nu mai prididesc povestind de zăpada mare, care a căzut. Casa se umple de viață, tot aerul de afară vine să-i înprospăteze atmosfera închisă și sumbră a zilelor premergătoare zăpezii. E o bucurie generală și chiar undele casei cântă, la fel ca sufletele oamenilor. Unde sunteți, frumoase și vesele ierni de altădată?

Acum, voioșia iernilor a fost ucisă de prozaismul acelorași meschine preocupări de ordin gastric. Pretutindeni nu auzi decât: nu avem cartofi, varză, zarzavat, făină, mălai, grăsimi... și tot așa. Același cântec trist îl cântă toți. Dar lemne? Frica de a îngheța de frig în casă, care copleșește pe aproape toți locuitorii țării noastre. Iarna se arată timpurie și grea. Ce ne vom face? Ce îngrozitoare este moartea de frig și de foame! Ninge și viscolește și tremur într-una, nu mai am fir de sânge în mine. Și tăticu' la fel. Cu ce să ne facem încălzire? Înnumăram lemnele pe care le punem în sobă și facem o economie sordidă, dar e de prisos! Nici așa n-o să ne ajungă. Nu-mi vine să cred că azi dimineață, înainte de a începe să ningă, vița și pomii își păstrau toate frunzele. Era o privesște inedită pentru începutul lui decembrie! Până seara, frunzele erau încărcate de zăpadă. Peisaj de munte în București! Anomaliile ale naturii! Mă culc și adorm îngrijorată. Iau covârșitoarea grijă zilnică cu mine în somn. Nicăieri nu pot s-o pierd!

Sâmbătă, 6 dec. Sft. Nicolae.

Ce fericiți eram când eram copii și ninge de Sft. Nicolae! Ziceam că a venit Sft. Nicolae cu barba albă. Câte bucurii ne aducea iarna! Mai întâi, albul imaculat al zăpezii, care acoperea toate urâciunile orașului de provincie unde mi-am trăit o copilărie ca din basme, și pe urmă o serie întregă de bucurii: Crăciunul cu datinile lui atât de frumoase, Anul Nou cu cadourile învelite în hârtie de mătase – mici mistere, care ne aprindeau imaginația – Boboteaza, Sft. Ion (ziua tatii), ziua aceea sărbătorească pentru noi care era cea mai frumoasă zi a anului.

Dar săniile? Săniile acelea elegante cu care, acoperiți cu valtrapuri (plase de sfoară brodate) cu pene multicolore și cu zurgălăi?!

Multe lucruri frumoase m-au încântat în viață, dar niciunul ca clinchetul zurgălăilor de la săniile copilăriei! O fugă amețitoare ca în vis, pe două șine de fier, în muzica veselă a salbelor de clopoței de la gâturile cailor, este de o frumusețe unică, care (*sic!*) nu se poate compara cu nimic din cele întâlnite în viață. Este candoarea și bucuria neprefăcută și proaspătă a copilăriei, este viața în cea mai simplă și primitivă a ei esență, imensitatea în albul fără de sfârșit al zăpezii, alb pe alb, fără nici o umbră pe tablou.

Azi mă regăsesc bătrână și bolnavă, ca și cum aș fi o străină. Sunt de o umoare îngrozitoare. Nimic nu-mi mai intră în voie, nimic nu-mi strecoară în suflet un pic de mulțumire. Am impresia că m-am transformat într-un arici, cu țepi zbârliți a luptă. Da, aș vreau să mă lupt, dar cu cine? N-am nici cu cine și nici puterea necesară ca să duc o luptă și să înving. Să înving ce și pe cine? Boala, bătrânețea, nenorocul, asprimea acestei ierni căzute ca o pacoste peste beata omenire nevoiașă? Mă străng cât pot, cu spiniile nervilor în afară, gata să explodez la cea mai mică atingere.

Ninge într-una! De mulți ani nu mai văd zăpada cu ochii copilărimii. Îi cunosc neajunsurile pe care le aduce bietului om și o urăsc. Și cu cât cade mai multă, cu atât crește teama mea că nu voi mai putea scăpa niciodată de ea. Nămeții de zăpadă care-mi înconjoară casa îmi dau o senzație de înstrăinare, de izolare, mă îndepărtează de lume, ca și cum m-aș găsi într-o altă planetă.

.....
 Cauză: bronho-pneumonie.

Joi, 25 decembrie 1952.

Un nou Crăciun. Al 72-lea! Sunt surprinsă că mai trăiesc. N-am reluat încă pe deplin conștiința ființei mele. Sunt tot amețită ca pe margine dintre două prăpăstii!

.....
 O imagine de pe hotarul dintre două lumi: nu știu, eu sau altcineva, este culcat în pat pe locul meu. Nu realizez cine este. Ceea ce mai simt din mine este mic și ușor și plutește în alte zări. Forma rămasă în pat e nemișcată, inertă și pare că și insensibilă.

Doctorița care mă examinează azi, dintre cei patru medici care mă văd aproape zilnic, m-a obosit grozav. Dar nu știu bine dacă pe mine, sau pe cea întinsă în pat. Mă îmbrac, mă dezbrac, mă ciocănesc, o parte din ce a mai rămas viu din mine obosește de moarte: „Respiră adânc, tușește, nu mai respira...”

În sfârșit, simt că am scăpat de obositorul examen zilnic. Prin privirile rătăcite văd capul simpatic, cu părul ca o clădire de aur-roșu bătut de furtună al doctoriței – capul acela atât de simpatic, care-mi mulțumește în aceste grele și poate ultime clipe, simțul meu estetic – îl văd apropiat de acela al Vioricăi și printre buze ghicesc, mai mult decât disting, cum o roagă să treacă cu (*sic!*) ea în altă cameră, că au de vorbit. Figurile amândurora sunt extrem de îngrijorate. Îmi dau seama că starea bolii m-a înstrăinat de mine, e extrem de gravă și, ciudat: lucrul mă amuză. În sfârșit, am să cunosc și acest mare și de nedezlegat mister. Parcă nu sunt eu în joc... Privesc cazul cu interes, dar nu realizez defel că mă privește direct. Sunt numai spectator, un spectator nu prea lucid, dar grozav de amuzat. Din când în când, un gând mai luminos îmi trece ca un fulger prin orbita minții: „E vorba de mine! *Eu* voi înceta de a mai exista!” Nu simt deloc regretul acela imens, pe care credeam că-l voi simți despărțindu-mă de viață. Sunt obosită până la nimicire, atât de obosită că nu mai mi-e frică de nimic, decât numai de enorma greutate a vieții. Nu mai pot s-o suport!... Gândurile se risipesc din nou, cum mă risipesc și eu. Devin iar nimic... un fulg ușor, plutind în necunoscut. Și e așa de bine! Nu mai sunt nimic, nu mai vreau nimic. Mai ales, nu vreau să mă mai întorc acolo de unde mi-am luat zborul! E atâta liniște și pace aici, unde rătăcesc acum! Și am mult mai multă nevoie de liniște decât de viață!

.....
 O imagine grotescă, caricaturală (*sic!*)!

Florica, transformată în pitic, îmbrăcată într-o rasă maron de călugăr, se apropie de mine în fugă, ținând deasupra capului o seringă imensă, supranaturală. Nu știu dacă e zi sau noapte. Deschid ochii și scâncesc. Mă simt descoperită, o înțepătură extrem de dureroasă (nu mai sunt locuri virgine de înțepături, pe corpul meu redus la minimum de volum), un țipăt și pe urmă, nimic. Piticul grotesc dispăre cu enorma lui seringă, o ușă se închide, totul reintră în tăcere și bietul meu corp îndurerat se mișcă încet căutându-și un loc pe care suferințele lui să fie mai atenuate. Totala lipsă de puteri nu mă ține mult trează. Cad în somnul adânc și binefăcător care mă va lăsa să alunec încet în cel veșnic. Pe pragul inconștienței, îmi zic totuși: Ce bun e piticul călugăr!

.....
 O altă imagine: „– Mămică!”

---

⁶³¹ Liniile punctate apar ca atare în manuscris.

Deschid ochii, surprinși de a reveni din mari depărtări și de a se fixa pe decorul obișnuit. Este Florica cu (*sic!*) seringă în mână, gata de atac. Nu e piticul nopților de delir, ci copilul bătrâneților mele, care, cu o perseverență rară și un devotament demn de o cauză mai bună (salvarea unui bătrân de la moarte e un non-sens!), vine să-mi facă injecția la ora hotărâtă. O privesc cu ochi de câine bătut sau de mielulel care-și trage sufletul. Nu mai e loc pe bietul meu schelet însuflețit de alte înțepături, a rămas doar o porțiune ca de 5 cm pătrați, care a devenit aproape insensibil și mai poate rezista.

Văd privirile Floricăi, încărcate de milă:

„-Trebuie, mămică! Nu-ți mai fac decât două”. Mă supun. Un țipăt dureros și iar nimic. Doar trupul e o mare și nemărginită durere. În mintea-mi încălzită, un singur gând mai e luminos: „mai îmi face numai două injecții!” Dar, parcă și acum câteva ceasuri mi-a spus același lucru! Sau cifrele au altă semnificație? Ori am căzut mai jos de vârsta copilăriei, de au ajuns copiii mei să mă mintă? Și eu trebuie să-i cred sau sunt date să-i cred, din recunoștință?...

„-Vreau să mor!” Mă trezesc în niște țipete oribile: „Vreau să mor! Lăsați-mă să mor! O carcasă bătrână ca a mea nu merită atâtea îngrijiri și atâtea cheltuieli! Înțeleg să apărați și să salvați o viață tânără, dar pe mine, <pe> care dacă mă salvați azi tot mor mâine sau poimâine, nu e o nebunie? Lăsați-mă să mor!”...

Simt o oboseală nesfârșită. Cade o tăcere adâncă. În pieptul apăsător de o mare greutate nu mai am niciun pic de viață. Mă surprinde brusca tăcere și deschid ochii pe figuri consternate. Se vede că eu am strigat așa de tare! Desigur, ce viață se zbate aici, pe hotarul dintre viață și moarte, decât a mea? Încep să plâng încet: „Vreau să mor! E păcat de atâtea cheltuieli! Rămânem datori vânduți pe penicilină și streptomycină”. „Nu te mai gândi acum la asta”, mă mângâie admirabilul meu soț. Închid ochii și lacrimile îmi curg fără curmare de-a lungul obrazilor. Mi-e așa de milă de mine! N-am făcut rău nimănui, de ce trebuie ca și la ceasul din urmă să mă îngrozească spectrul sărăciei și să prefer să-mi dau viața, ca să n-o îngreunez mai mult pe a mea și pe a alor mei? Dreptate e asta? E prima întrebare pe care o voi pune când voi ajunge la tronul Dumnezeului tuturor dreptăților.

Doamne! Doamne! Ce de agitație pentru un cadavru în perspectivă! Conciliabule, socoteli, ridicări din umeri, figuri tragice, consternate, lacrimi neputincioase: nu sunt bani și trebuie mereu penicilină și streptomycină!... Eu închid ochii să nu mai văd nimic, ridic încet din umeri și zâmbesc... în gând bineînțeles, că n-am putere să mișc vreo parte a corpului meu îndurerat și nici să zâmbesc! Zâmbetul meu ar fi o strămbătură hidoasă. Mă întreb din ce în ce mai mirată și mai furioasă: „De ce nu m-or fi lăsând să mor?” Am făcut până acum mai mult de trei sferturi din drumul spre moarte. Și n-a fost prea greu, fiindcă l-am făcut într-o stare de aproape totală inconștiență, așa că n-am simțit nicio durere, decât aceea a înțepăturilor, când venea să-mi facă dese injecții și când îmi mișcam corpul, îndurerat tot de înțepăturile injecțiilor. Altfel, alunecam ușor spre o binefăcătoare și de mult așteptată liniște, care mă aștepta cu brațele deschise să mă primească și să mă adoarmă pentru totdeauna. De ce ai mei se zbat să mă întorcă de la porțile liniștii? Ca să fac din nou același drum, foarte curând poate, cu dureri neînchipuite și cu chinuri cumplite!? Treceam așa de ușor acum în împărăția liniștii eterne! Nu zic că, uneori, când gândurile mi se mai limpezesc, nu mă înspăimânt de ceea ce mă așteaptă în groapă: viermii, noroiul, mirosul pestilențial și greutatea imensă a pământului, care-mi va zdrobi toracele. Ce viziune

îngrozitoare! De ce trebuie să trecem prin atâta murdărie, ca să ajungem *dincolo*? E un blestem sau o ispășire? Sau răscumpărarea vreunui blestem? (...) ⁶³² de a fi trăit?

.....
Finalul jurnalului Mariei Bashkirsteff (...) ⁶³³.

Dacă cineva ar fi fost curios să cunoască ultimele gânduri ale unui suflet neliniștit și s-ar fi încumetat să descifreze scrisul meu imposibil, ar fi putut încheia la pag. 99 acest jurnal, cu următorul rând: „Și după X zile, Aida Vrioni a murit!” Nu pentru posteritate, ci pentru nevoia lui de a consuma un pact.

.....
Fără să vreau, îmi amintesc iar de tragica soartă a nefericitei Maria Bashkirsteff. Niciodată n-am văzut mai clar ce mare bătaie de joc și ce păfușenie (*sic!*) fără nici un sens este viața. Retrăg tot ce am scris despre Maria în paginile anterioare. Toate defectele pe care i le găseam acolo erau produsul minunatelor și bogatelor dăruiri cu care era înzestrată și care căutau prin orice mijloc – fără să aleagă – să iasă la iveală. Știau probabil că numai puțin timp vor avea să se realizeze și de aci, graba și febrilitatea cu care își cereau un loc sub soare.

Inteligență superioară, voce, talent la sculptură, la pictură, cultură aleasă, nevoia de a crea, de a se realiza îi dau Mariei B. acel elan, acel foc lăuntric care i-a ars viața. Vrând să ajungă la celebritatea la care o menise soarta, când o trimisese pe lume, încearcă pe rând să-și valorifice multiplele sale talente, pierde vocea și se dăruiește picturii cu o râvnă fără margini. Mereu nemulțumită, chiar când are succese, invidioasă, lucrează într-una până în ultimele momente, fără să-și cruțe o sănătate foarte șubredă. Imaginează și gândește tablouri într-adevăr geniale, nu atât ca colorit (*sic!*) sau tehnică, dar ca expresie, ca viață, ca adâncime sufletească și ca originalitate de subiect și pe pânză nu ne poate da întotdeauna expresia dorită. Moare fără a-și putea vedea realizat tabloul celor două Marii, pe care l-a purtat atât de mult în gând și care ar fi fost o capodoperă universală și care ar fi înmărmurit lumea prin expresia de durere de pe figura mamei Domnului.

Și această ființă excepțional înzestrată își încheie o viață neliniștită, frământată, nemulțumită, o viață care n-a cunoscut nici măcar dragostea – singurul lucru care face ca viața să merite a fi trăită – cu un singur rând scris de un indiferent: „Le journal s’arrête là. Marie Bashkirsteff est morte onze jours après, le 31 octobre 1884.”

Și avea 24 de ani!

.....
În minte, toate gândurile îmi vin atât de clare, de frumos șlefuite, de limpezi, că uneori mă surprind și mă încântă, ca și cum nu din creierul meu ar fi luat naștere. Cele mai complicate stări sufletești, cele mai originale păreri, cele mai reușite imagini se prezintă cu atâta ușurință și mai ales cu atâta precizie, că nu e nevoie decât de 2-3 fraze care vin singure

---

⁶³² Cuvânt ilizibil.

⁶³³ În continuare, Aida Vrioni redă pe câteva pagini citate din ultimele însemnări din jurnalul respectiv, care se pot regăsi în ediția franceză a însemnărilor Mariei Bashkirsteff: cum aceasta se bucura de sprijinul celor dragi, inclusiv a personalului casei, cum își mutase și patul de dormit în salonul de la parter, pentru că nu mai putea urca pe scări, și cum, scris de o mână străină la 11 zile de la ultima ei însemnare, se consemna moartea acesteia. Am ales să redăm comentariile Aidei Vrioni, nu citate exhaustive din jurnalul Mariei Bashkirsteff, devenit un clasic al genului.

să-mi ceară să le scot la lumină. De aci începe greutatea. În loc să le scriu, așa cum mi se dictează ele înseși, lapidare și rezumative, dar bogate de sens, bat câmpii pagini întregi și până la urmă, le denaturez înțelesul și le risipesc toată frumusețea cu care erau împodobite.

Asta a fost marea părere de rău a întregii mele vieți: de a nu putea da expresia exactă și imediată gândului. Ce mare creatoare de artă aș fi fost! (Și acum am bătut câmpii o pagină întregă doar să răspund clar ce am gândit!) Cine va inventa vreodată aparatul vizat de mine, care să înregistreze gândurile pe măsură ce le elaborează mintea!? Ce de lucruri geniale ar ieși la iveală! Dar și ce avalanșă de prostii!

Iar mă întorc la *Maria Bashkirsteff*. Hotărât lucru, mă obsedează mai mult decât ar trebui viața, soarta acestei nefericite ființe! După ce i-am terminat jurnalul, mi-am dat perfect de bine seama de personalitatea complicată a acestui remarcabil exemplar uman și am înțeles-o. Având parcă convingerea (*sic!*) că va muri curând și conștientă de ce ar putea realiza, voia să trăiască mii de vieți într-o singură și atât de scurtă viață. Voia să știe tot, să cunoască tot, să prindă și să apuce tot – chiar și soarele de pe cer, dacă ar fi fost posibil să-l ajungă. Dorința de a trăi intens și de a deveni celebră îi dă acea febrilitate în scris – pe care o avea și în viață – care obosește până la sfârșit. Graba ei de a ajunge, de a realiza ceva extraordinar, te prinde cu ea și îți ia respirația. E de netăgăduit că sunt pagini admirabile în acest jurnal al unei tinere fete, surprinzătoare pentru o vârstă atât de fragedă, pagini care uimesc prin adâncimea gândirii și în care remarcabile păreri personale alternează cu idei interesante și uneori chiar originale.

Peste toate plutește însă vălul sumbru al deznădejdiei de a nu fi ajuns nimic până la vârsta ei, ca și cum 17 sau 20 de ani era limita unei vieți sau pragul bătrâneții! Presimțea poate că va muri la 24 de ani și în cazul acesta avea dreptul să se plângă și să regrete că n-a realizat nimic, din tot ce era în stare să facă. Afară de asta, ființele superioare doresc ceva care este mai presus de propria lor înțelegere. De aici, veșnica lor nemulțumire și o dublă suferință: aceea de a nu-și explica bine ce vor și aceea de a nu putea realiza ce doresc, fiindcă nici ele nu știu exact ce doresc.

Maria Bashkirsteff era atât de obsedată de dorința ei de a ajunge celebră, încât uita să trăiască. Nu trăia propriu-zis, se privea trăind. De aceea, viața ei era mai puțin o viață reală, decât imaginară – care nu se potrivea deloc cu aceea pe care o trăia, oricât de frumoasă ar fi fost ea – și de aceea se simțea atât de nefericită. Niciodată realitatea nu se aseamănă cu închipuirea. Și e înțelept omul care-și permite luxul să gândească uneori în imaginație, dar să trăiască în realitate. Imaginația ajută la crearea operelor de artă, dar nu la crearea unei vieți adevărate, aceea de toate zilele, orânduită pentru toți muritorii. Nimic mai real, și mai aspru câteodată, ca viața. E un adevăr indiscutabil.

.....
„– Știi ce-ai avut, cucoană?”

Zâmbesc politicoasă, cu figura nemișcată ca și cum nu mi s-ar fi adresat mie. La drept vorbind, nici nu știu dacă a vorbit cineva cu mine, sau cu altă persoană din cameră. Vin de așa de departe și mi-e atât de greu să iau un contact atât de brusc cu viața! Tăcere. Doi ochi vii îmi străpung privirile. Pe bergera din colțul camerei văd (...) ⁶³⁴ de păr roșu a doctoriței și figura sa extrem de simpatică, cu un aer întrebător.

„– Cu d-ta vorbesc. Știi ce-ai avut?”

---

⁶³⁴ Cuvânt ilizibil.

Încep să-mi dau seama că vorbește cu mine. Îmi scutur praful de nesimțire care mă acoperă și zic fără pic de curiozitate:

„- Nu!”

„- Bronho-pneumonie!”

Nici nu tresar. Surprinsă, doctorița crede că n-am auzit și repetă:

„- Bronho-pneumonie. O boală foarte gravă. Acum ești scăpată, dar trebuie să te ferești foarte bine de răceală. Convalescența va fi lungă și grea”.

Nu zic nimic. Ce-mi pasă de numele bolii! Mi-e egal cum o cheamă. Nu-mi dau seama nici de grozăvia ei, nici nu mă bucur că am scăpat. Sunt complet insensibilă.

Am pierdut pe acolo pe unde am rătăcit până acum și facultatea de a mă bucura și pe aceea de a suferi. E așa de bine! Nu știu nimic, nu vreau nimic, nu doresc nimic! O! de s-ar prelungi mai mult această minunată stare de ... nesimțire!

.....
Crăciunul de anul acesta și-a pierdut personalitatea. Nimic nu-mi amintește de celelalte pe care le-am trăit până acum. Nici aer sărbătorec, nici liniștea solemnă a praznicelor și nici mâncărurile tradiționale atât de bune și gustoase, pe care le mâncam doar o dată pe an și pe care le așteptam cu atâta plăcere. Nimic din toate astea. Nu s-a mai născut Hristos. Se distruge și această erezie! O zi ca toate celelalte, fără nici o însemnătate și cu mâncare de săraci, ca în toate celelalte zile.

Pentru mine, Crăciunul este piscul iernii. Ne urcăm cu greu spre el, prin zilele scurte, posomorâte și umede sau geroase ale lui noiembrie și decembrie. Îl găsim bătrân și gârbov, încărcat de nea, stând gânditor pe vârful iernii. Nu că ar fi plasat drept la mijlocul ei. Dimpotrivă, este la început. Dar până la el nopțile sunt din ce în ce mai lungi și zilele din ce în ce mai scurte și mai întunecate, ca niște nopți decolorate.

După Crăciun, zilele pornesc pe o pantă alunecoasă spre un tărâm mai luminos. Devin ceva mai lungi și cele dintre Crăciun și Anul Nou sunt vesele, spirituale și jucăușe, însuflețite de doriința întregii omeniri de a le vedea trecute mai repede. Ele glumesc tot timpul între ele, râzându-și de naivitatea acestor mari copii care sunt oamenii și care așteaptă minuni (care nu se realizează niciodată), de la Anul Nou. Ele știu că nimic nu se schimbă într-o noapte, că ziua de Anul Nou e tot o soră de-a lor – deci la fel cu ele – care n-are nimic nou decât prima filă nouă, dintr-un calendar nou.

De la Bobotează, alunecușul zilelor e mai accentuat, lumina nu mai e atât de avară și viața simte în aer fiorul primăverii, care tremură timid în înaltul zărilor. Atunci de abia încep să respir, fiindcă cu (*sic!*) fiecare zi care trece scap de negura și de frigul iernii. Detest întunericul – oriunde s-ar afla el – și mai ales gerul, care face atâtea victime printre multele mii de nenorociți care n-au lemne. Noi, cel puțin, stăm bine!... Putem să ardem 10 buc<ăți> de lemne pe zi!... Ce fericire! Și eu, care abia am scăpat de bronho-pneumonie!...

1 ianuarie 1953. Noaptea de Anul Nou!

Noapte splendidă! O lună imensă revarsă cascade de lumină cât vezi cu ochii și bucură sufletele omenirii în așteptare! Nu pot să dorm! E atâta murmur de frumusețe în lumina albă de afară și atâta liniște în camera mea de convalescent, că-mi vine să plâng. Abia la 5, când luna și-a stins luminile și a adormit, am adormit și eu. Un ultim adio anului vechi! „Mi-ai furat încă un an din viață, dar nu te urăsc. Tu sau altul, făceți la fel!”

.....
5 ianuarie 1953. Ajunul Bobotezei.

Atmosferă tihnită de reculegere sau de cameră de convalescent. La 12 vine preutul. Întră cântând rugăciunea Bobotezei. După ce ne botează, stă câteva clipe la picioarele patului meu. Este în vârstă, înalt, impozant și cu o figură luminată de bunătate, sinceritate și compasiune. Îmi urează, ca întotdeauna, sănătate și mă asigură că voi scăpa în curând și de această nouă și gravă boală. Îmi vorbește cu un ton care nu admite îndoială. Sunt profund impresionată și un val de căldură îmi inundă sufletul. Mă binecuvântează și pleacă. Casa radiază liniște și pace. E ca și cum un duh nevăzut s-ar fi pogorât asupra ei. E cald și bine și așa vrea să dorm. Mă simt ușoară ca un fulg și zâmbesc fericită în gând.

.....
8 ianuarie 1953.

Sunt tot în pat. De doi ani și ceva, patul mi-a devenit cel mai bun prieten. Înainte îl detestam, poate fiindcă omul zăbovește în el numai când e tare bolnav și când moare. Îl tratam ca pe un dușman, ca o anticameră a morții.

Azi, când puterile mi s-au împușinat și când nevoia mea de activitate a fost înfrântă, mi-am schimbat părerea. Mă simt bine în pat. Mă odihnesc. Ceea ce este cel mai important lucru pentru mine, astăzi. Nu mai trăiesc. Vegetez. Hibernez. Am uneori impresia că, dacă m-aș asculta mai atent, m-aș auzi torcând ca o pisică. Și tot ca ea, aproape toată ziua somnolez. Lumea se interesează de mine: telefoane, vizite. Mi se pare atât de curios! Credeam că de mult sunt considerată ca moartă.

Sunt plictisită tare azi. Iar ninge. Abia se topise primul strat de zăpadă, care căzuse la 5 decembrie și acum se așternea alta. Iarnă!

.....
12 ianuarie.

Azi am văzut din nou soarele. Aproape îi uitasem lumina lui dumnezeiască. S-a înveselit tot văzduhul, s-a înveselit camera, din care boala s-a ascuns prin colțuri, s-a înveselit puțin și sufletul meu, tot atât de bolnav ca și trupul. Dacă ar fi mereu soare, ar pieri tristețea de pe tot pământul și omenirea n-ar mai fi decât pe un sfert de nenorocită de cum este astăzi.

13 – 14 ianuarie.

Ninge de câte 2 - 3 ori pe zi. S-a așternut un strat gros de zăpadă. Termometrul s-a coborât la -4° . E cea mai scăzută temperatură din iarna asta. Oare nu s-or fi realizând pronosticurile care ni s-au făcut acum vreo două luni, că va fi o iarnă îngrozitoare, începând de la 15 ianuarie cu geruri de -50° ? Nu cred ca D-zeu să ne bată și în felul acesta. Am muri de frig, toți care n-avem lemne. Ar scăpa cei care au gaze. Oare și D-zeu favorizează pe cine vrea? Atunci unde s-a ascuns dreptatea? Sau dreptatea este numai un cuvânt, care nu se găsește decât în dicționare? Probabil că numai eu mai rămăsesem marea naivă, care mai credea în ea. Mi s-a spulberat această iluzie! Toate la rând!

15 ianuarie.

Vreme tot rea. A nins de dimineață, pe urmă a vrut să iasă soarele, dar n-a reușit, ca după aceea să fie întuneric și înnorat până seara. Din fericire, în camera mea a fost lumină și bucurie: a venit Catinca cu Viorica.

Pe la 6, a venit Adeluța. Mi-a făcut o deosebită plăcere. Nu mai venise de două săptămâni. Tot așa drăguță, afectuoasă, ca întotdeauna. Vizitele ei mă remontează, atât optimism și încredere în viață radiază. Seara am fost din nou extrem de obosită. Nu vreau

să-mi mărturisesc, dar mi se pare că nu mai pot suporta zgomot toată ziua și mai ales nu pot să vorbesc prea mult. Ar fi îngrozitor de trist să nu mai pot avea nici o bucurie!

Cum am închis ochii, am adormit imediat, ca moartă. Ceea ce mie mi se întâmplă extrem de rar. Și săptămâna trecută, când am avut o vizită care s-a prelungit peste ora 10, am adormit la fel. Or, asta este un semn de completă istovire, dat fiindcă în ultimii ani am suferit – și sufăr încă – de insomnii atroce. Sărmana de mine! În ce hal am ajuns, eu, noctambula prin excelență! De ce am trăit așa de mult ca să-mi vădesc mie însămi completa mea decădere! Cum o înțeleg pe Contesa Tallievich, care, aproape de 50 de ani, văzând că pierde din strălucitoarea ei frumusețe, s-a omorât. Mie nu mi-a venit niciodată gândul sinuciderii pentru pierderea unei rare frumuseți, pe care n-am avut-o. Până în octombrie 1950, viața mea n-a suferit nicio schimbare, pentru că erau înzeestrările mele spirituale care o îmbogățeau cu prisosință și mă țineau mereu la înălțime... N-am tablat⁶³⁵ niciodată pe frumusețea mea, care cu toate protestările celor care m-au cunoscut, pentru mine n-a existat. Nu m-am gândit niciodată, să ocup un loc de seamă în societate grație frumuseții mele, ci mi l-am cucerit grație inteligenței, felului meu de a fi și unui oarecare farmec personal. Am fost femeie până în vârful unghiilor, dar în același timp am realizat lucruri pe teren cultural și literar, pe care nu le-a realizat nici o femeie înaintea mea. De n-ar fi decât că am deschis calea femeilor în ziaristica militantă, că sunt singura femeie care a făcut să apară o revistă literară, cu mijloace proprii, care a viețuit 18 ani și că sunt singura femeie care am organizat concursuri literare anuale, pentru tineri scriitori de talent și tot ar fi destul și așa avea dreptul să fiu mai mulțumită decât oricare frumusețe celebră. N-am trăit degeaba.

Că acum soarta m-a izbit cumplit... n-am ce face. Mă revoltă nedreptatea ce mi se face, dar trebuie să tac și să beau și paharul acesta.

16 ianuarie.

De dimineață, sumbru. Pe urmă, soarele a început să facă eforturi disperate, ca să iasă de sub închisoarea norilor și abia către prânz a reușit să apară victorios. La 2, camera mea era plină de lumină. M-am simțit atât de fericită. E ora 5 și e încă ziua. Ce mare binecuvântare e soarele! Cerul e senin, numai spre apus sunt niște norișori trandafirii. Peste o lună jumătate, cred că scăpăm de gerul iernii.

La fereastra de la etajul I al blocului de alături este lumină. Se vede aprinsă o lumină palidă, ascunsă sub un mare abat-jour galben sau mov. E camera lui Ion Marin Sadoveanu⁶³⁶. L-am văzut și ieri și azi deschizând fereastra. M-am bucurat de această vecinătate. Se vede că se petrec în subconștientul nostru procese de care nu ne dăm seama. N-am fost niciodată prieteni. Între noi n-au fost decât relații politicoase, ca între doi confrăți care se întâmplaseră să fie și oameni civilizați. Totuși m-am bucurat. De ce? Poate că efluviile cerebrale a doi creatori de artă, apropiați de hazard, creează o zonă intelectuală priincioasă, în cadrul spațiului care-i desparte? Se poate. Mă simt bine și mulțumită de această vecinătate și nu mai încerc să-mi explic cauza. Tot voind mereu să despici firul de păr în patru, n-are să mai rămână nimic din el. De ce nu m-oi fi mulțumind numai de efect, fără a căuta mereu cauza? Fire nenorocită, sau fericită?

---

⁶³⁵ Franțuzism de la verbul „tabler”, a miza pe ceva considerat sigur, fiabil.

⁶³⁶ Ion Marin Sadoveanu (1893-1964) pseudonim literar al lui Iancu-Leonte Marinescu, prozator, poet, dramaturg, fost director al Teatrului Național din București.

16 – 17 ianuarie.

Vreme mai mult bună. În camera mea, soare în timpul prânzului. Sunt atât de bucuroasă. Frig însă. Azi, sâmbătă, 17 ianuarie, a fost –7° dimineața.

Am scris câteva rânduri vecinului meu și mi-a telefonat imediat. Mi-a cerut îngăduința să vină să mă vadă în cursul săptămânii viitoare. À propos de vecini. Am uitat să trec aici că am scăpat de o vecinătate oficială și dezagrabilă. În timpul bolii mele s-a mutat din blocul de alături Securitatea în blocul Wilson și aici au fost aduși locuitorii aceluia bloc, printre care și confratele meu, Ion Marin Sadoveanu. Acum natura blocului dinspre curtea și casa noastră are o altă înfățișare: mai caldă, mai intimă, mai umanizată. Nu așa de rece și de *oficioasă* cum era înainte. Prin fața ferestrelor impersonale nu mai trec capete severe și importante, înșepenite pe busturi în uniformă, ci oameni nefalsificați, care se mișcă și trăiesc ca noi toți, oamenii neuniformizați.

Din patul meu, în care stau toată ziua întinsă, privirile mi se opresc pe ferestrele blocului care-mi țârmurește orizontul. În afară de apartamentul în care știu acum că locuiește colegul meu, și care mă intrigă fiindcă era singurul care avea perdea de fereastră (bănuiam că e unul de-ai noștri, unul care de când a deschis ochii pe lume i-a proptit pe această subțire rețea, care dă interiorului un aer mai cald și chiar mai elegant), celelalte n-aveau. Erau locuite de oameni care nu simțeau nevoia de a se găti bine la ei acasă. Oameni prinși de vârtejul unei vieți de muncă, pentru care casa nu mai are niciun farmec, nicio atracție. Este un fel de han, în care dorm noaptea. Alții n-au avut niciodată preocupări de eleganță și nici măcar de cel mai elementar confort. Aceștia, cum au trăit ieri, trăiesc și azi și vor trăi și mâine. Fericiți oameni, fără complexe sufletești sau mintale!

Sub apartamentul lui de la primul etaj este o fereastră – tot fără perdea – care este mereu închisă cu un oblon de lemn. Numai duminica este ridicat oblonul și pe cadrul ferestrei sunt înșirate sticle, cutii, oale și alte ustensile domestice. Am înțeles cine locuiește acolo. Muncitori, care toată săptămâna nu sunt acasă și care sunt atât de obosiți și plictisiți duminica, că (*sic!*) nu mai au gust de făcut ordine în cameră sau de a-i da un aspect mai plăcut. Deasupra apartamentului lui Sadoveanu văd deseori apărând în cadrul ferestrei un om de 40-45 de ani, în plină putere, aproape mereu în cămașă, cu mâinile goale până peste coate. Voinic, activ, respiră numai viață și sănătate. L-am văzut prima oară, scuturând cu o măturică – unul câte unul – lucrurile patului, puse mai dinainte ca să se aerisească. Face acestea cu atâta atenție și conștiinciozitate, că m-a surprins. Era un lucru de femeie grijulie, făcut de un om cu aptitudini de gospodină. Rufăria era extrem de curată și, pe cât se putea vedea, chiar elegantă. Cred că este o femeie acolo, deși eu n-am văzut decât pe acest om, plin de viață, veșnic cu mânecele cămășii suflecate și cu niște mâini atât de puternice, încât ai impresia că poate frământa cu ele întreg pământul. De câteva ori pe zi deschidea geamurile, lăsând să intre în casă valuri de aer înghețat. Noaptea, până târziu, ferestrele lui sunt luminate puternic, ceea ce e mare mângâiere pentru biata de mine, care sufăr atât de des de insomnie. Nu sunt singura care nu dorm, în tăcerea înghețată a nopții. Am pe cineva care mă veghează. Îl numesc în gând, prietenul meu, deși nu-l cunosc și nici n-am dorința să-l cunosc. E un cap comun, cu părul ridicat în sus ca o perie, care nu-mi deșteaptă deloc curiozitatea. Ca scriitoare, mă amuză să brodez vieți imaginare în jurul unor persoane, care-mi sunt și vor rămâne mereu necunoscute.

Cine mă cunoaște s-ar mira că mă interesez atât de mult de vecinii mei, eu, care nu mă interesam în niciun fel nici de chiriașii mei. Nici nu știam dacă mai există sau nu. Își vor explica, când le voi spune că toată ziua, de când sunt bolnavă în pat, direcția privirilor mele

e spre latura blocului care-mi mărginește raza vizuală și că tot timpul ochii mei sunt pironiți pe această latură, sau mai bine zis, pe ferestrele ei, singurele semne de viață. Ca să nu le văd, ar trebui să stau toată ziua cu ochii închiși, ceea ce mi-ar fi imposibil.

Iată explicația acestui inexplicabile importanțe pe care am dat-o unor ochiuri de lumină.

18 – 19 – 20 ianuarie.

Nu pot să zic că duc o existență prea fericită! Mai întâi, boala, boala a nouă, adăugată la cea veche!... Soarta a găsit poate că nu eram destul de pedepsită numai cu semi-parașa și mi-a trimis și bronho-pneumonia, din care nu mă pot refăce deloc. De altfel, medicii m-au anunțat că voi avea o convalescență lungă și grea! De data asta nu s-au înșelat! Noaptea, mai ales când am insomnie, sunt îngrozitoare. Am un rău ciudat, inexplicabil, care e mai greu de suportat decât un rău bine definit. Dacă ar dura mai mult, nu știu ce s-ar întâmpla cu mine! Din fericire, adorm și nu mai știu de nimic. În nopțile de insomnie, am un punct de sprijin, altfel aș fi complet pierdută: luminile de la blocul de alături. Cele de la etajul II se sting între 11 și 12, iar cele de la etajul IV către ora 1. Atunci îmi aduc în casă tot întunericul de afară și mă prinde o spaimă ciudată. Închid bine ochii, mă strâng sub plapumă și adorm sub influența luminaletei, din care iau câteodată două pastile pe noapte. Dacă dorm ziua, mă chinuiește nesomnul noaptea. Dacă nu dorm, sunt așa de obosită spre seară, că mi-e greu să și respir. În niciun fel nu e bine.

De două zile, sunt foarte galbenă la față. Nu cumva voi face și un icter? Atât mi-ar lipsi! Noaptea mă obosește un căscat în serie. O fi semn de anemie cerebrală, sau altceva? Cine mai poate ști! Eu știu numai atât: că sunt plictisită de moarte și mai ales sunt grozav de obosită, fiind nevoită să târăsc după mine viața aceasta, mai grea decât ghiuleaua unui ocnaș!

Și vremea mi-e potrivnică. Astă noapte și azi dimineată gerul s-a întesit. Nu degeaba a fost ieri Boboteaza pe stilul vechi. Și tocmai acum trebuie să scoatem lemnele, unul câte unul, ca să nu murim literalmente de frig. Ce viață minunată!... Spre norocul meu, mai iese uneori soarele și atmosfera nu mai e atât de sumbră. Lumina pe care mi-o trimite în casă îmi mai alungă din umbrele care-mi întunecă sufletul!

Aseară am terminat o foarte interesantă carte a lui Knut Hamsun. Titlul în românește: *Harul Pământului*. Cartea e premiată cu Premiul Nobel. Și îl merită cu prisosință. Este un imn închinat muncii și pământului, care poate îndestula o lume întreagă, dacă este bine și cu râvnă muncit. Povestea e foarte simplă: un drumeț – Isac – (numele de familie nu ni se spune) caută prin niște locuri aproape neumbrate, într-un fel de țară a nimănu, un loc pentru o așezare temeinică. După zile de mers, se oprește pe o colină, mărginită de munte și brăzdată de un râu, o colină de o rară frumusețe. Se oprește acolo, singur, numai cu desaga pe care o poartă în spinare. Începe prin a-și face o colibă și an cu an, după o muncă vajnică, își durează cu propriile lui mâini casa, grajduri, magazii, seacă singur mlaștina de pe locul lui și taie o bună parte din pădure, din care-și face toate obiectele de lemn necesare casei, și albiu pe care le vinde împreună cu stive de lemne de foc. Cu banii câștigați, își cumpără cele trebuitoare pentru casă și în câțiva ani, ajunge „seniorul” regiunii, pe care mai poposiseră și alți coloniști, nu așa de vrednici și aprigi la muncă, cum (*sic!*) era el. Se însoară cu Inger, femeia care prima venise la el în pustietatea aceea și care-i aduce ca zestre o nucă. Deși în vârstă, muncește într-una fără preget, deși are acum avere, doi băieți (dintre care unul îi seamănă), două fete și o mulțime de vite.

Citind această carte, nu te poți opri a te întreba de unde a găsit Hamsun un exemplar uman atât de minunat? Unic, așa putea zice. Om singur, frate geamăn cu pământul, înțelegător, inteligent, curat sufletește, priceput la toate, este o fericită excepție în bălciul pestriț și zgomotos al omenirii. Autorul îl definește perfect, în câteva linii de la sfârșitul cărții. Deși în vârstă și cu puterile împuținată, slujește cu aceeași credință pământul, căruia i s-a închinat o viață întreagă: e vremea semănatului. Acum are copii mari, au avere, dar nu lasă pe nimeni să îndeplinească această minunată împreunare a seminței cu pământul. Dar, să-l auzim pe Knut Hamsun:

„El (Isac) e țăran până în măduva oaselor și agricultor din creștet până în tălpi. Un reînviat din vremuri de demult, care tâlcuește viitorul, un om din primele timpuri ale agriculturii, un om cunoscut, în deal și în vale, bătrân de nouă sute de ani și totuși, omul zilei.” Acesta este Isac, omul primitiv și omul de azi. Sunt și două pruncucideri în această carte, dar se risipesc și se pierd în măreața curățenie a cărții. Toate personajele episodice admirabil conturate. De reținut primarul *Geissler*, un om ciudat, dar omenos, interesant ca tip și foarte bun.

21 ianuarie.

Iar vreme închisă dimineața și ger mai tare decât ieri. Sunt singură în casă. Camera mi-e curată și totul în ordine, așa cum îmi place mie și cum așa vrea să placă și altora!... E călduț în această odaie a mea, dar nu așa cum mi-ar trebui mie. Sunt în pat, învelită cu două pleduri și mâna stângă – cea bolnavă – mi-e tot înghețată. Vinele de la mâna dreaptă – cea sănătoasă – sunt vinete și umflate, parcă stau gata să pleznească. Oare nu mă pândește iar vreo criză? Doctorica, care (*sic!*) e cu 15 ani mai tânără decât mine, a avut într-un an și o lună două spasme vasculare. Ferește-mă, Doamne! Îmi pare așa de rău de ea! E încă așa de bine și e atât de serviabilă, de drăguță și de bună și curată la suflet... E o prietenă sinceră și devotată. Nu știe ce e răutatea, invidia și bârfeala. Este o prietenă cum nu sunt multe această doctorică, Ecaterina Vănescu. Merită ca numele ei să fie fixat în analele muncii și ale prieteniei.

Camera mea dă spre curte, așa că nu se aude niciun zgomot de nicăieri. Am pus telefonul pe pat, lângă mine. E singurul fir de contact cu viața. Când sună, tresar. Mă trezește din prea adâncă liniște.

22 – 23 – 24 – 25 ianuarie.

Zile mai mult frumoase. Majoritatea timpului, soare. Soare, care ne mângâie ochii și sufletele. Odaia mea, la ora prânzului, plutește în lumină. Mă simt atât de bine, în orele când mă vizitează soarele!

Joi, 22. Am avut o vizită, tot atât de bucurioasă, care m-a bucurat ca și vizita soarelui: a venit Catincuța. A stat la dejun cu mama-sa, pe urmă Viorica a plecat și a venit s-o ia seara, la 7. După amiază plăcută și caldă, ca întotdeauna când e nepoțica mea dragă aici. Când pleacă, îmi pleacă toată lumina și bucuria din casă și sufletul rămâne trist și însingurat.

Vineri. S-a deschis Camera⁶³⁷. S-a votat bugetul, înființarea unui tribunal suprem, numirea procurorului general și s-au votat decretele legi. Nu urmăresc ziarele, fiindcă nu-mi mai pot permite luxul să le cumpăr, dar cred că n-a ținut camera decât o zi, sau două. Un mare progres, o mare economie. Înainte, Parlamentul ținea câteva luni. Enormă risipă de

---

⁶³⁷ Conform Constituției din 1948, Marea Adunare Națională este forul legislativ unicameral.

bani pentru discursurile deputaților și senatorilor, care veneau să petreacă în Capitală și să asculte frazeologia oratorilor, răsplătiți cu aplauze zgomotoase. Ritmul rapid pe care l-a luat viața noastră socială de astăzi din țara noastră a influențat și asupra votării legilor.

Sâmbătă a fost vreme frumoasă. Ceva mai multă lumină și optimism. Dar, bineînțeles, totul umbrit de necazuri, de pagube și mai ales de starea lui tăticu', care nu se simte bine deloc. Iar amețeli, iar pete roșii pe umerii obrazilor, iar ochii roșii și vinele saillante⁶³⁸ pe frunte. Îi dau tot ce știu ca medicamente, dar efectul este numai de scurtă durată. Mă neliniștește grozav această boală a lui și mă disperă, fiindcă nu vrea deloc să mă asculte și să se odihnească. Îl văd cum se pierde sub ochii mei și n-am nici o putere, decât să plâng, să strig... dar totul în zadar. Nu fac decât să întăresc o încăpățănare care mă uimește. Uneori îmi zic că sau mintea lui a slăbit, sau și-a propus să se sinucidă cu încetul, ca să nu recurgă la un gest care m-ar distruge sufletește. Sunt disperată și într-un hal de nervi, care nu poate decât să-mi prelungească și să-mi agraveze boala. Orice i-am spus e de prisos. Nu știu cum să-l mai iau și ce mijloc să întrebuițez, ca să-l fac să se cruțe. A ajuns să facă serviciul pe care-l face femeia, deși recunoaște că este o viperă care ne urăște, ne detestă și ne vrea tot răul, bătându-și în același timp joc de noi. Nu-l mai înțeleg și, căutând să-l înțeleg, mă pierd!

Lucia nu mai vine pe la mine. Se teme oare să nu se compromită? Sau, nemaivând bani, am pierdut tot prestigiul de mai înainte? Azi a trimis rata pentru frigider prin soțul său, sub cuvânt că ea e extrem de ocupată. Este un tip foarte simpatic, a cărui prezență umple casa! Îmi pare bine că am pledat pentru el în vara trecută. Mariajul acesta a fost un noroc pentru amândoi și sunt foarte bucuroasă că s-a întâmplat așa.

Duminică, nu tristă, dar goală. M-au uitat toate prietenele și cunoștințele. Am marea vina de a nu fi murit la timp. Dacă muream la 25 oct. 1950 (la prima criză) toate cunoștințele mele m-ar fi plâns și regretat. Rezultatul unui eveniment neașteptat, nu atât al pierderii în sine. Am avut proasta inspirație (eu?) să bolesc un timp prea îndelungat și am ratat surpriza unei morți neașteptate. Deși cred că multă lume crede că am murit de mult și, dacă mi s-o mai fi pomenind vreodată numele, or fi mulți care or crede că sunt strigoii! Dacă nu mai ești întreg, nu trebuie să mai zăbovești pe pământ. Fiindcă nu mai ești om, ci o epavă. Lumea e plictisită, fiindcă mai împiedici degeaba circulația normală.

Pe seară, târziu, au venit Linica, Cocuța și Mugurel. Zgomos. Vorbărie multă și atmosferă mai însuflețită. Mugurel s-a făcut tare drăguț și deștept.

Luni, 26 ianuarie.

Iar nor și mereu frig. De două zile, tremur într-una. De n-aș fi răcit iar...

Azi a venit să ne amendeze de la Sfatul Popular că n-am spart gheața de pe trotuarul din Aurel Vlaicu, iar acum vreo trei zile a venit să ne amendeze de la miliție pentru că n-am spart gheața de pe bulevardul Dacia!... Bineînțeles, tăticu, deși e prăpădit, s-a furișat fără să bag de seamă și s-a apucat să spargă gheața pe trotuar. Când am băgat de seamă, era prea târziu. Cum eu nu pot părași camera, s-a dus Florica și l-a adus în casă. Era prăpădit!... Sunt dezolată! Îmi plânge sufletul și toată ființa mea e o ruină dureroasă! Dumnezeule! De ce n-o fi vrând să mă asculte și să se cruțe?

Marți, 27 ianuarie 1953.

---

⁶³⁸ Proeminentă (fr.).

Ieri pe seară, la un moment dat, era o temperatură atât de ridicată, că a început să plouă. Mai târziu s-a lăsat frig și, sub cerul vântat ca plumbul, s-a stârnit un vânt care m-a cam speriat. Nu numai prin urletul lui, care este lugubru în nopțile de iarnă, dar și prin violența lui, care putea să ne aducă o nouă zăpadă și un nou ger, peste acesta care nu s-a terminat încă. Oare va mai veni vreodată primăvara? Afară de vreun groaznic cataclism cosmic sau social. Va veni, desigur. E vorba, mă va mai găsi pe mine? Iată o întrebare la care nu poate răspunde nimeni.

De când eram mică, m-a speriat și mă sperie încă și azi urletul barbar al vântului. Din fericire, către ora 12, a mai încetat. Eu, totuși, n-am putut adormi până la 3. Când îmi sunt nervii surescitați nu pot să adorm, oricât de obosită aș fi. Gândurile sunt mai tumultoase și mai clare decât oricând și își cer energetic dreptul la viață.

Azi a venit d-rul Monda. Eram la ceai. Mi-a luat tensiunea și mie, și lui tăticu. El are 20 și eu 20 și ceva. Nu mă obosesc, nu fac nici un efort, nici fizic, nici intelectual, stau mai mult în pat și totuși tensiunea se ridică încet, dar sigur. Iar ne-a pus pe amândoi la regim. S-ar părea că toate simptomele alarmante din starea lui tăticu s-ar datora tensiunii. N-ar fi prea grav, dacă ar fi numai atât!...

Ziua a fost tristă, posomorâtă. Spre seară, s-a luminat cerul spre apus. M-am bucurat. S-ar putea ca mâine să fie soare!

Miercuri, 28 ianuarie.

Zi obișnuită: frig, nor alburiu și către ora 2 un zâmbet fugar de soare. Nimic bun și nimic rău; și această ultimă constatare mă bucură. Azi nu-mi mai permit să aștept ceva bun, sunt mulțumită să nu-mi mai vină ceva rău: boală peste boală, sau cine știe ce necazuri. Deci, pot să consider ziua de azi ca o zi cumsecade. Nu mi-a adus nimic neplăcut.

Florica e tare îngrijorată. E vorba să evacueze pe părinții ei din casa lor, pe care au locuit-o aproape 50 de ani. Mi-e tare milă de ei! Tatăl Floricăi are aproape 80 de ani, abia se mișcă. Lovitura asta l-a distrus. Parcă și-a pierdut mințile. Mama, la fel. Ce nenorocire să nu poți locui în casa ta până la moarte, casă pe care ai cumpărat-o cu ani întregi de muncă! Și iar mă întreb: ce fel de dreptate e asta? Concepția mea despre dreptate e cu totul alta: să nu răpești nimănui un drept pe care l-a câștigat printr-o muncă continuă (*sic!*) de o jumătate de veac, sau de un număr oarecare de ani, dar nici să nu favorizezi pe unii în detrimentul celorlalți. O egalitate în bunuri și în viață. Justă și echitabilă nivelare. Cei ce au muncit și au economisit ca să aibă o casă în care să-și adăpostească bătrânețile, când nu mai pot munci (ca să nu fie în sarcina nimănui), nu trebuie să fie tratați ca hoți și ca pungăși. Au muncit oamenii ani de-a rândul și nu merită să fie aruncați pe drumuri, tocmai la cea mai grea și mai neputincioasă vârstă. Sunt vinovați că și-au pus la adăpost bătrânețile, în loc să fi băut, să fi petrecut și să-și fi aruncat cele ce le prisoseau pe chefuri și pe jocuri de noroc?

Joi, 29 ianuarie.

Zi minunată, cu soare pe cer și soare în cameră. A venit Catincuța. Singura mea rază de bucurie! Am găsit-o mai slabă. Și a fost atât de neobișnuit de cuminte și liniștită pentru vârsta ei, că m-a impresionat. De n-ar fi bolnavă! S-a culcat după masă între noi și, cuminte ca un îngerăș, a ascultat poveștile frumoase pe care le inventa tăticu. Doamne! cât o iubim!...

Când se pregătea de plecare, mi-a pus o întrebare, care m-a surprins: „Așa e, haute-maman, că singura ta fericire e joia, când vin eu?” A pus întrebarea asta cu un ton convins și natural, nu cu mândrie sau cu îngâmfare, că se știe iubită. Pui mic al mamei! Cât

mi-e de dragă! Dumnezeu a avut milă de mine și mi-a trimis o strălucită compensație în clipele atât de grele prin care trec! La 7 a venit Manina și a luat-o.

Între timp, a venit tov. Mânzu, secretarul sfatului popular de la Călimănești. Mi-a făcut o plăcută surpriză. E un om inteligent, activ și care muncește foarte mult pentru construirea socialismului. Ne stimăm reciproc pentru munca ce depune fiecare, eu pe tărâmul literelor, el pe cel social. A stat până aproape de ora 9. Mi-a adus ceva din atmosfera de la Călimănești.

Vineri, 30 ianuarie.

Ieri a fost 8-10°! Poate vine primăvara! Am respirat ușurată. Ce bine ar fi! S-a topit aproape toată zăpada din curte. Azi mi s-a curățat, în sfârșit, terasa. Dacă se va menține vremea bună, poate am să pot face și eu câțiva pași pe terasă. Bineînțeles, când nu va mai fi vânt. Azi, acum la 12, sunt +10°! E soare, frumos, deși bate vântul.

De dimineață, nu știu cum, trecând prin fața oglinzii, m-am văzut *așa cum sunt azi*. Nu mai avusesem nici timp, nici gust pentru o asemenea cercetare a figurii mele. Mă cunosc de atâția ani și n-am nevoie să mă văd în fiecare zi. Azi însă am descoperit pe trupul meu un chip străin și m-am speriat. Oare eu să fiu asta? Da, eu. Port bismăluța bleu pe cap, așa că nu poate fi nici o îndoială. Intrigată, stau să mă văd bine, așa cum arăt acum: e aceeași frunte dreaptă, brăzdată de linii, așa cum era și în tinerețe și în copilărie, atunci când mă certa mama că-mi zbârcesc fruntea când eram concentrată asupra unei cărți, sau asupra scrisului. Deci, nu e mare schimbare. Ochii sunt tot vii, adânci și expresivi. Sub ei, foarte puține creșuri, ca orice femeie care a trecut de 30 de ani, obrații netezi și fără nici o zbârcitură. De altfel, toată lumea se miră de acest lucru. Apoi vin gura, bărbia și gâtul. Aici este dezastrul! Bătrânețea și-a revărsat în jurul unei figuri – păstrată destul de bine – toată urâciunea și furia ei distrugătoare. Gura e încrețită și subțire, ca o simplă linie, deși nu băgată înăuntru – fiindcă nu este fără dinți – dar cu buzele extrem de subțiri. De altfel, așa m-am născut (cu buze subțiri), dar acum a rămas ca o simplă tăietură orizontală, sub nas. Poate fiindcă am strâns-o de nenumărate ori în cursul anilor, ca să n-o las să exprime tot ce gândeam despre semenii mei. Azi e o gură bătrână, care nu mai e nici măcar spirituală, decât uneori, când partenerii mei sunt capabili să mă scoată din marasme și să-mi redea vioiciunea de altă dată. De la colțurile nasului până la ale gurii, două tăieturi adânci, care nu sunt nici măcar trase drept. Iar de la colțurile gurii, alte două brazde adânci conturează barba, pierzându-se spre gât. Gâtul e o jale! Nici n-ar mai merita să vorbesc despre el. Nu atârână ca o pungă goală, ca la femeile care au fost grase, în schimb, o rețea întregă de vine saillante, trage linii dezagreabile pe fosta ei netezime. Toată furia bătrâneții a sluțit gâtul și partea de jos a figurii.

Aida Vrioni, e timpul să te retragi din viață, până ce nu ajungi o ruină dezgustătoare.

Ce-ar fi dacă aș îndrăzni să mă cercetez și mai jos!? Ar trebui să urlu de jale! Coastele ieșite prin piele, ca niște clape de pian, pielea de pe stomac zbârcită ca o smochină, și cea de pe coapse la fel, zbârcită în mici și nenumărate creșuri. Asta sunt eu! Femeia care, fără să fi fost frumoasă în sensul academic al cuvântului, a avut numai succese. Ce mi-a rămas? Doar capul. Nu exteriorul lui, ci interiorul. Ar trebui să-i mulțumesc lui Dumnezeu în genunchi că mi-a păstrat intact creierul, partea cea mai nobilă a individului și singura pe care am pus preț în toată viața mea, care m-a ajutat să simt și să gândesc altfel decât cei mulți și care mi-a permis să mă bucur de toate splendidele realizări artistice ale veacurilor.

Sâmbătă, 31 ianuarie.

Ceață. Ziua, lumină palidă, în penumbră. După masă, ca și în zilele trecute, soarele mi-a năvălit în odaie și mi-a înveselit-o.

Azi am avut două vizite agreabile. Preotul Vască și Adeluța. Conversație vioaie, interesantă și baie de optimism. Poate că totuși ei au dreptate: o să mă fac bine și toate vor fi bune atunci, sănătatea fiind cel mai mare bun al omului. Sunt însă mereu îngrijorată de tăticu, care n-a scăpat încă de amețeli, deși îi dau tot felul de medicamente.

Duminică, 1 februarie.

Temperatura mai scăzută, dar senin și soare încă de dimineața. E o duminică însorită, ceea ce e mult pentru ochi și suflete. Ieri, când mi-am cercetat mutra cu atâta minuțiozitate, n-am văzut un lucru, pe care l-am văzut azi. De sub bărbie, pleacă o cărăruie îngustă albă, netedă, mărginită pe ambele laturi de două îngrădiri de piele dublă, foarte dezagreabile! Dacă e vorba să te examinezi și să-ți faci „autocritica”, apoi atunci trebuie să fii sincer și să mărturisești tot.

Soarele de dimineață s-a umbrît în timpul zilei – cu excepția timpului când îmi vizitează camera – și a fost o duminică melancolică.

Seara au venit dr. Nina și Mircea Ionașcu. Pe ea n-am văzut-o de luni de zile, așa că mi-a făcut mare plăcere vizita lor. Pe Mircea l-am mai văzut în timpul bolii mele, când a venit să mă vadă. După plecarea lor, am luat cina noastră frugală și pe urmă au urmat preparativele de culcare, oboseala și noaptea. Ce repede vin nopțile, una după alta! Ne fură atât de mult timp din viață!

Luni, 2 februarie.

De dimineață, senin și soare. A venit dna V. cu ultima rată de la covor. Era mult așteptată, așa că a fost foarte bine venită. Tăticu tot nu e bine. Profund îngrijorată. Plictiseli, necazuri, scene!... Ce bine ar fi să părăsesc odată pământul acesta neospitalier!

Marți, 3 februarie.

Vreme bună. Soare în cameră. Înainte de dejun, a venit Adeluța. Tare mult bine îmi fac vizitele ei. Ne-a adus cărți de citit, vioiciune în casă și prescripții medicale de la soțul ei, dr. Drăgănescu. Admirabili sunt acești doi oameni. Merită cu prisosință numele de oameni, înjosit de atâtea animale bipede!

Miercuri, 4 februarie.

Frig. Cer întunecat, atmosferă tristă și rece. Ninge! Scenă groaznică. Mi s-a urât cu existența asta păcătoasă! Ceea ce regret e că mor fără ca cineva din ai mei să-mi fi cunoscut firea mea unitară și spirituală de dreptate. Niște orbi, care au trăit lângă mine fără a mă cunoaște. Între mine și ultima creatură apără și cruță pe aceasta, împotriva oricărei evidențe. Mă simt deznădăjduit de nenorocită. Copiii sunt cu totul înstrăinați de mine. Au uitat ce mamă au avut, ce calități intelectuale au moștenit și ce ușor și-au croit drum în viață, grație unui nume căruia eu îi dădusem viață și strălucire. Au uitat tot, până și îngrijirea și dragostea ce le-a dat „o mamă exagerată” și toată dăruirea ei sufletească. Dacă și-ar putea da seama că nu mai au multă vreme să-mi suporte prezența și că ar fi în binele lor să fie atenți, politicoși și să se arate afectuoși. Nu pentru că nu i-aș pune în testament (n-am avere,

ca să fac testament!), dar pentru teama de Dumnezeu! Purtarea bună față de părinți aduce noroc copiilor.

Joi, 5 februarie – duminică, 8 februarie.

Ziua de joi bună și blândă pentru mine: a venit Catincuța. Mai târziu, a venit și Viorica și a luat masa cu noi. Era hotărât ca fetița să se ducă la circ cu tatăl ei. A renunțat însă, ca să stea cu noi: „să nu strice bucuria lui haute-maman”. Adorabil copil! Cred că nu conține inima mea atâta dragoste câtă ar trebui să-i dau ei! M-am bucurat nespus de mult că ne-a preferat pe noi, dar mi-a părut rău că a renunțat ea la o mare plăcere. Oare orice bucurie trebuie să fie plătită cu necazul semenului tău? Proastă socoteală! Fetița a stat la noi până aproape de ora 8, când a venit Viorica s-o ia. Vreme bunișoară.

Vineri, 6 febr.

Timp schimbător. De dimineață am găsit chiar un praf de zăpadă, acoperind pământul, care însă s-a topit imediat. După masă a venit Linica, care (*sic!*) a luat seara ceaiul cu noi. Mai are voie să stea în București până la 2 martie. O să-mi lipsească după ce o pleca. E liniștită și tare sociabilă.

Sâmbătă.

Zi splendidă. Soare toată ziua. Luăm tot felul de doctorii. Tăticu s-a simțit ceva mai bine azi. A făcut chiar două curse mici, fără să se obosească prea tare. Mai mi s-a ușurat din greutatea ce-mi apasă inima.

Duminică, 8 febr.

Ce surpriză neplăcută! Mă scol dimineață și văd tot pământul acoperit de zăpadă. Și n-a fost glumă. A nins toată ziua, fără întreruperi, cu viscol. S-a așternut zăpadă multă, cum n-a fost încă în iarna asta. Mi-e frig! Iar mă simt înstrăinată și mă prind florii aceia ai însingurării, pe care îi simt ori de câte ori un obstacol se pune între mine și lume.

Florica a venit la masă cu figura roșie și tare necăjită. N-a vrut să-mi spună precis de ce. Mă menajează oare? E mai rău așa! Îmi închipui lucruri îngrozitoare. Oare nu sunt destul de grele necazurile de care ne lovim în fiecare zi? Ne trebuie ceva și mai îngrozitor, care să ne lovească puternic și trupul și sufletul și să ne extermine? Doamne! Câtă vreme mai trebuie să îndurăm? De ce nu ne iei mai repede?

Luni, 9 febr. 1953.

Când m-am sculat, ninge! E dezolant! Aseară, când a curățat Florinel și cu Manu trotuarul, încetase să ningă. Peste zăpada căzută ieri s-a așternut un nou strat, de data asta, mai subțire, fiindcă ninsoarea n-a ținut prea mult.

Restul zilei, atmosfera a fost chiar mai luminoasă. De dimineață, mi-a telefonat Tante Margot ca să-mi comunice că i s-a promis că mi se va îmbunătăți starea mea materială. Ar fi și timpul, fiindcă suntem amândoi grav bolnavi și la sfârșitul resurselor pecuniare. Nu pot însă să mai cred în promisiuni!... Cine mai are nevoie azi de o biată infirmă?!

Ca să uit că trăiesc (așa cum trăiesc!...) citesc mereu. Devorez cărțile, recitesc pe cele citite până-mi obosesc creierul. Am citit în ultimul timp *Umilirea* de Schenzinger (autor necunoscut mie). Mi-a adus-o Adeluța, cu calde recomandării. Îmi explic de ce. Ea e doctor în chimie. În cartea asta este descrisă evoluția chimiei, începând de la începutul

veacului al 19-lea, până la 1933. Extrem de interesantă carte, pentru oamenii de știință – în special, pentru chimiști. (...) ⁶³⁹ documentat drumul parcurs de chimie de-a lungul acelor mai bine de o sută de ani, munca istovitoare a pionierilor și a eroilor chimiști, al căror drum a fost presărat de invidie, de lipsuri, de victime, de jertfe scumpe, dar și de strălucite reușite. Lor li se datorește tot progresul tehnic al vieții de azi și vindecarea a nenumărate boli, care până acum făceau ravagii mai îngrozitoare decât războaiele. Un Runge, un Höfner, un Pnuk ⁶⁴⁰, un Koch și atâția alții vor rămâne nemuritori, atât cât va fi lumea.

Marți, 10 febr.

Zi splendidă, de dimineața, până seara. Soare, lumină multă! Dar (e întotdeauna un „dar” un ger cumplit. Spre ziuă, a fost –12°. Cea mai scăzută temperatură de zi a iernii acesteia. Astă noapte trebuie să fi fost și mai ger. Doamne! și se termină lemnele!

Aseară mi-a telefonat Viorica. Trebuia să vină azi cu doctorița, ca să-l vadă pe tătucu. După ea, doctoriile pe care le luăm și care nu ne ameliorează deloc starea nu sunt bune de nimic. Trebuie să luăm *Carena*, care nu se găsește decât la prețuri exorbitante. Lui tătucu îi trebuie neapărat medicamentul acesta, altfel scleroza îi paralizează creierul! Dumnezeule mare! Ce să fac?! Cui să mă adresez? Primejdii mari ne amenință viața și nu putem face nimic! Adică, am putea, dacă am avea puțin curaj: să ne sinucidem! Dar ce rău am făcut în viață, ca să sfârșim așa de mizerabil?...

Peste tot e frig. În baie, unde nu s-a făcut deloc focul în iarna asta, e o adevărată ghețarie. Și bietul Florinel s-a spălat acolo înainte de ora 7. Tragică viață ne-a hărăzit soarta!

Miercuri, 11 febr.

Zi tot așa de frumoasă ca și ieri. Dar mai ger. Până unde o fi vrând să crească gerul? Și noi, care mai avem așa de puține lemne! Ce ne-om face? Numai D-zeu cu mila! Fiindcă oamenii au uitat de mult acest sentiment. L-au ucis războaiele și nu v-a reînvia decât atunci când va fi pace veșnică. Azi tătucu se simte mai bineșor. Catinca nu vine mâine! O joi întunecată!... Vine doar Viorica la dejun. Tot e bine.

Am recitit săptămâna trecută „*Rafales*” ⁶⁴¹ de Roger Verce ⁶⁴², un autor fecund, care a luat trei premii cu romanul lui. „*Rafales*” este o carte cu câteva nuvele, toate extrem de interesante ca subiect, uneori chiar originale și foarte bine scrise. Prima, care a dat și titlu<l> cărții, tratează despre pescuitul în Marea Albă. Este minunată ca atmosferă și ca descriere a personajelor și a naturii.

Recitesc *Viața mea* de Isadora Duncan ⁶⁴³. Interesantă femeie! Inteligentă, talentată și cu o vastă cultură, pe care și-a însușit-o singură. În *Prefață*, cu „une fausse modestie” ⁶⁴⁴, care nu se potrivește unei femei superioare, și mai puțin ei, care este sinceritatea personificată, previne pe cititori că ea, nefiind scriitoare, se vor găsi poate greșeli în stilul ei. Ceea ce nu e adevărat, fiindcă acest stil – fără a fi cât de puțin emfatic – este îngrijit, vioi

---

⁶³⁹ Cuvânt ilizibil.

⁶⁴⁰ Transcriere incertă.

⁶⁴¹ *Rafales*, Albin Michel, 1946 (volumul conține și nuvelele «Rebelles», «Le Passager», «Enfances», «A la cime», «Langoz», «Nadia Zagoska»).

⁶⁴² Roger Verce, pseudonimul lui Roger Delphin Auguste Crétin, (1894-1957), scriitor francez.

⁶⁴³ Isadora Duncan (1877-1927) a fost o dansatoare americană, creatoare a unui stil expresiv în arta dansului, inspirat din dansul antic grecesc, care a influențat coregrafia modernă a secolului al XX-lea.

⁶⁴⁴ Falsă modestie (*fr.*)

și curgător. Cu o rară sinceritate, își mărturisește și calitățile, și defectele, mai ales că cele dintâi copleșesc pe cele din urmă. O întregă frescă de artiști europeni din toate ramurile artei dă un colorit viu și bogat poveștii vieții Isadorei Duncan. O admir nu numai pentru noutatea ce a adus în arta dansului, dar mai ales pentru îndrăzneala ce a avut de a-și trăi viața așa cum a vrut.

Pare însă că viața se răzbună asupra celor care vor să-i înfrângă legile. Cei doi copii ai ei, pe care-i adora, au murit înecați, iar ea și-a sfârșit o strălucită și glorioasă viață într-un chip cu totul inedit: într-un automobil, sufocată de propriul său vâl, care fluturând în vânt, se învărtise în jurul roții din urmă și în câteva clipe o trăsese și pe ea afară din automobil și o târâse o bună bucată de drum, prefăcând-o într-o masă sângerândă de carne. Groaznic sfârșit al aceluși corp impecabil, care cunoscuse atâtea adulații și mângâieri!

Ea singură zicea, după moartea neașteptată a copiilor ei, că femeile cinstite spun că a pedepsit-o Dumnezeu, fiindcă este o femeie păcătoasă. Eu nu mai adaug nimic. Stau la jumătatea drumului între a crede și a nu crede în această înfricoșătoare pedeapsă. Dumnezeu binelui nu poate să fie așa de crud! E drept însă că ea a înfrânt toate legile și și-a trăit viața după bunul ei plac, descătușată de orice opreliște. Totuși, în afară de succesele ei de dansatoare și de „clipele de extaz” pe care i le dăruiau numeroșii ei amanți, nu reiese din paginile ei că a fost prea fericită. Obsedată de gândul înființării unei școli de dans, și-a prăpădit o mare avere și și-a ars viața, zi de zi, la ambele capete.

Joi, 12 febr.

Tăticu se simte ceva mai bine, dar spre seară tot i se roșesc ochii și pomeții obrazilor. Astăzi seară, a venit și Viorica cu doctorița M. Ne-a luat tensiunea. Tăticu, de la 20 are 19, iar eu, de la 20½, am 21! Foarte frumos! Timp de două săptămâni am mâncat numai de trei ori pe săptămână carne și am luat mereu Rutină⁶⁴⁵ (...) ⁶⁴⁶ și rezultatul a fost că mi-a sporit tensiunea. Nici doctorii nu mai știu ce să ne dea. Recomandă și ei, așa într-o doară, să repetăm aceleași medicamente, să ne ferim de necazuri (!!!) și să mai ținem regim. Vorba unei prietene a mea: „Apă de ploaie!”. Doctorica mă găsea foarte bine la figură. I-am spus și eu atunci că, dacă m-ar vedea cum sunt la corp, s-ar speria.

Cum ea și Viorica sunt tinere – și tinerețea se crede chiar mai eternă decât eternitatea vieții – nu s-au impresionat deloc și fata mea mi-a spus, pe un ton nepăsător și plictisit, că toate femeile care au fost slabe, când îmbătrânesc, sunt așa. Adevărul însă nu este acesta, fiindcă până în ajunul spasmului vascular, care m-a făcut din om-neom, am fost așa cum am fost toată viața: aceeași structură de corp. Numai bolile m-au pocit și m-au adus în starea de azi. Când mă văd – fără să vreau – serile și diminețile în oglindă, am un sentiment ciudat: de rușine, de milă și de dezgust. O înșiruire de vase proeminente, într-un înveliș prea larg de piele. Acestea să fie stigmatele bătrâneții sau ale bolii? Poate ale acestor două calamități la un loc. Nu știu. Ceea ce știu e că mă îmbrac repede, ca să-mi scurtez aspectul unei inferiorități pe care n-o pot nici curma, nici remedia. Pare că, orice aș face, nu pot să pun pe mine nici un gram de carne. Trebuie să mă resemnez, să mă feresc de deziluzii.

Vineri, 13 febr.

---

⁶⁴⁵ Transcriere incertă.

⁶⁴⁶ Cuvânt indescifrabil.

Vreme dumnezeiască! Soarele, încetul cu încetul, și-a croit o cale mai spre nord și-mi inundă mai mult timp camera cu razele lui decât în zilele și lunile trecute. Zăpada se topește cu repeziciune și pământul e plin de apă, uneori și resturi de zăpadă. Mă uit pe fereastră și priveliștea mă dezgustă. Ridic ochii spre cer, spre acel senin curat și imaculat, pe care soarele își urmează calea lui triumfală de lumină, și mă simt împăcată.

Azi am ieșit în hol și am făcut puțină ordine. Vreau să mă încredințez pe mine însămi că merg spre bine, că am prins prețioase puteri. În hol era însă frig – deși afară era +12° – și am revenit în culcușul meu, în care m-am întins aproape fără suflare... Și nu făcusem decât să aranjez și să șterg praful de pe o masă!

În ce hal a ajuns casa mea în acești ultimi ani de când sunt bolnavă și mai ales în ultimele luni! Nu mai e a mea. Mi-a devenit străină. Nu mai găsesc în ea nici ordinea, nici curățenia, nici bunul gust care dădeau căldură și armonie caselor mele. Nimic din personalitatea mea. Parcă a căzut și ea bolnavă, când am căzut și eu. De ce tocmai acum, când suntem bătrâni, bolnavi și săraci, să trăim într-o casă rece și străină, străină gândurilor și sufletelor noastre. Trăim o singură viață și murim de atâtea ori în ființele și lucrurile care ne înconjoară!

Sâmbătă, 14 febr.

Iar nor, frig și atmosferă posomorâtă. Și în casă e posomoreală și greutate pe suflete. De ce oare? Presimțiri, sau vremea de afară ne întunecă și pe noi?

Am terminat aseară *Viața Isadorei Duncan*. M-a revoltat îndrăzneala ei de a analiza în cele mai mici amănunte actul pe care bărbatul și femeia îl fac în umbra discretă a unui alcov. Aceasta nu mai e sinceritate, este nerușinare, obrăznicie, totală lipsă de pudoare și de decență. Și o sfidare adusă miilor de cititori care i-or fi citit cartea. Și aceasta când se întâmplă? După ce-și pierde cei doi copii într-un accident îngrozitor, pierdere pe care o deplânge emoțional de-a lungul multor pagini ale cărții. Cum se împacă una cu alta? Desigur, era o dezechilibrată, nu era o femeie normală, fiindcă altfel n-ar fi fost dansatoarea care a uimit două continente. Oricum însă, talentul scuză multe îndrăzneli, dar nu chiar și etalarea unei nerușinări de prostituată. Rezultatul în publicul cititor? O carte destul de interesantă și bine scrisă, scârbește și revoltă. O închizi cu scârbă și dezgust.

Am început azi să citesc *Le Port des brumes* de Georges Simenon⁶⁴⁷, un bun autor de romane polițiste. Trebuie să variez din când în când. Cartea bine scrisă, prezintă interes de la început. Te introduce de la primele pagini în miezul acțiunii și îți ține atenția mereu încordată. Dacă nu mă înșel, după acest roman a fost făcut filmul de mare succes *Oameni în ceață*.

Înainte de prânz a venit Adeluța și mi-a înviorat atmosfera camerei. Ființa asta atât de vie întruchipează pentru mine pe cele trei bune și adevărate prietene, pe care le-am avut în decursul lungii mele vieți. Adeluța are aceeași sinceritate și curățenie în sentimentul pe care mi-l poartă pe care le avea buna și prima mea prietenă, Elisa Thenen. Are inteligența, adâncimea cugetării și gustul discuțiilor serioase, la fel cu a doua mea prietenă, Maria dr. Petrescu, și optimismul nezdruncinat al d-șoarei Miller Verghy (Tante Margot) a treia prietenă a mea bună. Le am pe toate în Adeluța, care însumează astfel trecutul, prezentul și sper că și scurtul viitor care mă mai desparte de plecarea mea din această nefericită planetă,

---

⁶⁴⁷ Georges Joseph Christian Simenon (1903-1989) a fost un scriitor belgian prolific, care a publicat numeroase romane, povestiri, articole și rapoarte. El este cunoscut pentru crearea comisariatului Maigret, personajul principal al romanelor și povestirilor sale polițiste.

de atâtea ori înecatâ în sânge. Când pleacă Adeluța, rămân tristă, ca și cum s-ar fi sfârșit un vis frumos. Puternică e magia prieteniei adevărate! Restul zilei de azi n-a mai contat. Același de toate zilele: cu mici și multiple neajunsuri și cu zero bucurii.

Duminică, 15 febr.

Duminică tristă: plouă peste zăpadă. Polei de nu poți merge, spun cei care pot încă să meargă!... Ziua înaintează încet, târându-și cu greu ceasurile plictisite sub cerul acoperit de nori și prin atmosfera încărcată de vânt, frig și umezeală. N-are nici pic de aer sărbătoresc această sărbătoare a duminicii de azi, zgribulită și plânsă.

Obișnuite neplăceri cotidiene cu Maria, care a venit la 10 la serviciu și s-a urcat sus la 11½. Trebuie să jucăm cum ne cântă fostul nostru servitor, care și-a câștigat existența aproape 10 ani în casa noastră și cu care ne-am purtat d-zeiește, așa cum ne purtam, de obicei, cu personalul nostru de serviciu. Acum a ajuns boier la cadre (a prins la noi gustul de a se îmbrăca, ținuta și oarecare maniere) și își bate joc de foștii lui binefăcători. Nu ne lasă inima să-i facem rău. Dar, dacă l-am reclama la Direcție că nu ne-a plătit de două luni nici apa, nici lumina, nici chiria, nici partea lui la instalator, cred că nu i-ar merge bine. Mai ales dacă am și spune ce purtare obraznică are față de noi. Dar noi păstrăm încă și în aceste zile atât de vitrege pentru noi, noblețea caracterului cu care ne-am născut. O! Ion Beu! Nu ți-e frică de pedeapsa justiției imanente, care nu cruță pe nimeni?

Pe seară, a venit Cristel. L-a luat pe Florin să încerce un automobil, ca expert! Mi-a dat vești de la Lucica. A călătorit mizerabil, ca și Antigona. E tare vesel și simpatice acest Cristel. E unul din rarii oameni care, când intră în casă, o umple de voie bună. Sunt bucuroasă pentru Lucica, că și-a luat un asemenea tovarăș de viață.

Luni, 16 februarie.

Cea mai urâtă zi de iarnă din ultimii zeci de ani. Toată noaptea a bătut un vânt puternic, care a durat până azi la prânz. Fiindcă a plouat, deși e foarte frig, toate străzile au devenit niște lacuri de patinaj. Se umblă cu greu și mulți oameni s-au schilodit. Geamurile de la Florin sunt îmbrăcate pe dinafară într-o cuirasă de picături de gheață. Un aspect nemaivăzut până acum. La un moment dat a început să cadă un potop de mazărică care a acoperit pământul cu un strat de câțiva centimetri, în mai puțin de 10 minute. După prânz a stat vântul, atmosfera s-a menținut însă rece și de o liniște de gheață. Când mă uit afară, prin ferestrele mele aburite, mă prind fiori.

Marti, 17 februarie.

Iar am deschis ochii pe ninsoare. Mă întreb cât o să mai țină zăpada și gerul? O să înghețăm de frig în casă. Lemnele sunt pe sfârșite. Ce-om deveni oare?

Miercuri, 18 februarie.

Zi rea, care poate să ne aducă mari necazuri. Seara a venit un ofițer de miliție cu o invitație pentru Florin, să se prezinte mâine, la 9, la Prefectura Poliției, pentru a da informații. Este formula tipică.

Florinel nu era acasă. Mi-am ținut firea cât am putut, fiindcă taticu' se făcuse alb ca varul, cu ochii injectați și mi-era teamă că cade (*sic!*) trăznit. Am căutat să-l încurajez, pe cât am putut. Mare lucru n-am putut să fac, fiindcă și eu eram pierdută. Numai asta ce mai lipsea! Nu erau destul bolile, lipsa materială și necazurile de tot felul. Trebuia să vină și

această tragică încununare! Ce-o fi având cu el? ce dușman o fi debitat minciuni asupra lui? Și el, care a fost și este atât de bun și mărinimos, cum ar putea să aibă dușmani?! Un om care nu se bagă în nimic, care nu vorbește nimic, care se ocupă numai de meseria lui și de multele griji pe care le are, de ce poate fi învinuit? Nu se poate să se facă o greșeală așa de grosolană. Dumnezeu e mare și bun și apără pe cei dreپți și nevinovați.

Joi 19 februarie.

Azi, bucuria zilei de joi a fost frântă, deși a venit Catincuța, care a fost delicioasă. Mai cuminte decât oricând, se ferea să facă cel mai mic zgomot. Parcă ar fi știut ceva.

Florinel s-a sculat de dimineață și a plecat cu destul curaj. Cu curajul (*sic!*) omului care n-are nimic pe conștiință. Înainte de a pleca, a venit de mi-a sărutat mâna și a îmbrățișat pe taticu. Mi s-a frânt inima. Nu sunt destule boli și necazuri pe capul nostru, trebuia să mai fim loviți și în ce avem mai scump: în copii?

Nu m-a părăsit nicio clipă încrederea și speranța, numai când am văzut că a trecut de 12 și tot nu venea, atunci am început să mă tem. Catincuța mi-a ajutat mult să nu mă pierd. Tot timpul îmi puneam întrebări la care trebuia să răspund, așa că-mi răvășea gândurile negre. La ora 2, am auzit pe taticu spunând cu vocea înecată de emoție: Florin! Sunase cineva și era el. Nu-și luase cheile, ca de obicei. A fost o destindere și o ușurare în toată casa. El era obosit și abătut. Îl interogase patru ore și jumătate!? Ca să facă o diversiune, ne-a spus că e tare necăjit că tov. locot. Drăgan, care-l cerceta, l-a făcut la un moment dat „bătrân”. „Cum așa?” am întrebat, cu ce prilej și atunci ne-a repetat fraza: „Minți! Nu ți-e rușine, că ești om bătrân?” M-a înăbușit o puternică revoltă. Cu ce drept vorbește așa cu un om care n-are nicio vină? Cum spui unui om cult, inteligent și civilizat: „Minți!” Pe ce se baza ca să-l facă mincinos? L-a prins că falsifică adevărul? Așa se poartă cei de la Securitate cu acei pe care-i invită acolo ca informatori? Știam că tot aparatul de stat are ordine de la partid să se poarte foarte frumos cu oamenii, indiferent de ce condiție ar fi. Așa se construiește socialismul?

Dar ce să mă mai tulbur, când boala mea cere cea mai mare liniște? Se vede că poliția este aceeași, indiferent de regimul de la putere. Bine că a venit Florinel. Mi s-a luat o mare greutate de pe suflet. Și eu, și taticu eram ca morți. Mă întreb chiar de ce n-om fi murind mai repede, ca să scăpăm de toate spaimile și necazurile. Cine e tânăr și vrea să trăiască, moare, și cine vrea să moară, trăiește. Se vede că și în împărăția morții e nedreptate.

Vineri, 20 febr.

Timpul s-a mai îmbunătățit. Azi a venit Linica și a stat toată ziua, atmosfera casei tihnită, ca întotdeauna când vine ea. Are ceva din Serafima.

A venit Georgette. Mi-a făcut mare plăcere.

Sâmbătă, 21 febr.

Vreme frumoasă. Se topește repede zăpada, care alunecă cu zgomot mare de pe case. Pe stradă e urât: zloată, zăpadă și gheață. Mă uit pe fereastra de la hol și totul mi se pare străin. N-am ieșit de vreo cinci luni!

Duminică, 22 febr.

Duminică senină, apărie multă. Se topește rapid zăpada. Soare, frumos. Dar, oglindit în lacuri, își murdărește lumina. Florica e în pat de două zile. Azi a trebuit să intru

în bucătărie ca să fac o mâncare Mariei. E de o rea voință crasă⁶⁴⁸. Pretextează că nu știe să facă nimic și trebuie să mă duc eu, bolnavă în halul în care sunt, ca să gătesc pentru ea. Noi mâncăm ce putem. Cred că mai exagerat umanitarism nu poate să existe! Mai ales față de o persoană care-și bate joc cum vrea. Vom scăpa poate odată și de asta! Toată după amiaza am stat în pat, somnolând. Nu m-am lăsat însă să adorm, de teamă că nu voi mai dormi la noapte. Sunt așa de grele nopțile fără somn!

În rezumat, duminică goală, închisă: fără vizite, fără surprize, fără mișcare.

Luni, 23 febr. – marți, 24 febr.

Zile frumoase, însorite. S-a topit aproape toată zăpada și pe unde bate soarele s-a uscat și pământul. Poate vine primăvara. Când deschid geamurile, nu-mi mai îngheață odaia. Starea mea e aceeași. Dar nu mă mai îngrijorează, a căzut pe al doilea plan. Toată grija mea e pentru taticu, care nu se simte bine deloc și e extrem de obosit. Sunt tare neliniștită și n-am nicio putere. Cu toate medicamentele pe care le ia, amețea și oboseala persistă. Când îl văd ceva mai bine, prind curaj. Ca să mai uit prezentul, citesc. Citesc foarte mult. Mă delectez acum cu o carte foarte frumoasă, pe care mi-a adus-o Georgette Botez: „<Dans> *Les beaux châteaux de France*” (*Souvenirs d'un journaliste*) par Lucien Corpechot⁶⁴⁹. Iar un nume necunoscut mie, dar ce carte interesantă și frumos scrisă! Vorbește de cinci castele din Franța și mai ales de grădinile lor, care sunt adevărate opere de artă. E destul să spună că la parcul *Castelului Voisins* al contelui de Fels s-a lucrat din 1903 până în 1929, adică 26 de ani!

Lucien Carpechot vorbește în această carte numai de cinci castele: *Verteuil-sur-Charente* (proprietari: conții de la Rochefoucauld), *Voisins* (proprietatea Contelui de Fels) și despre înființarea asociației „*Les amateurs de jardins*” care avea de scop să trezească gustul pentru grădinile franțuzești, „*Dompierre*” ou „*Les Délices de l'amitié*” al ducilor de Luynes și de Chevreuse, cărora le face întreaga genealogie. Foarte interesanta epocă a lui Ludovic al XVI-lea, personalitatea reginei Maria Leszczynska⁶⁵⁰, pe care o arată într-o lumină cu totul deosebită de cea cunoscută în istorie și toate epocile până în preajma celui de-al Doilea Război Mondial. Extrem de interesant. Descrie în termeni foarte elogioși, pe ducele Honoré de Luynes, un adevărat gentilom, care moare după primul război, la care luase parte și în care își pierduse viața fiul său, pilotând un avion.

Mai departe, vorbește despre castelul *Gros-Bois* în patru capitole: 1. *Une promenade à bicyclette*, 2. *Le passé de Gros-Bois*, 3. *Les derrières și Wagram*, 4. *La princesse de La Tour d'Auvergne*. Al cincilea castel este *Oisemont*. Pe aceste două din urmă nu le-am citit încă, așa că nu pot scrie încă nimic despre ele.

Azi a venit Linica și a stat toată ziua.

Miercuri, 25 februarie.

Vreme variabilă, dimineața mai mult luminoasă. După masă s-a acoperit iar cerul de nori și după 3 a început să ningă des, până la 4½. Iar s-a acoperit totul de zăpadă. A câta iarnă o mai fi asta?

---

⁶⁴⁸ Transcriere incertă.

⁶⁴⁹ Lucien Corpechot (1871-1944), jurnalist și autor francez. A fost redactor-șef la *Le Gaulois*, *L'Écho de Paris* și *Le Figaro*. A primit șase premii pentru cărțile sale din partea Academiei Franceze.

⁶⁵⁰ Marie Leszczyńska (1703-1768), soția poloneză a regelui Ludovic al XV-lea al Franței.

Azi am primit o veste care m-a întristat profund: a murit Mihai Popescu⁶⁵¹, cel mai talentat artist tânăr al teatrului românesc. Am plâns în nenumărate reprize, de nu mă puteam opri. A fost coleg cu Viorica la Conservator, aici și la Viena. Îi era un bun și adevărat prieten. Cred că nu sunt mai mult de trei săptămâni de când mi-a spus Viorica că (*sic!*) a avut un moment de amnezie pe scenă, care a fost așa de fugitiv că publicul nici n-a băgat de seamă. Acum vreo câteva zile a avut din nou, de data asta a durat mai mult. Fiindcă era distribuit în patru piese și câteodată juca de trei ori în aceeași zi, s-a crezut că e surmenat. În realitate, a avut o tumoare la creier. A fost operat și a doua zi a murit! În ajunul morții, a citit personalului medical de la spital o poezie de Eminescu, cu inegalabilul lui talent, care a fost cântecul lebedei. Putea să citească, putea să repete fraze pe care i le făceau alții, dar el nu mai putea elabora vreo frază, dar niciun cuvânt, ca și cum ar fi fost mut. Mă gândesc la bieții lui părinți: atât copil aveau. Și ce copil! Bun, inteligent, talentat și deosebit de frumos! Avea niște ochi cu gene lungi, prin care privirea se filtra caldă și nespuse de duioasă. Melancolie în privire și melancolie în zâmbetul abia schițat al frumoasei sale guri. Probabil că tumoarea o avea mai demult și de aici provenea dorința lui de izolare și însingurare. Părinții pierd tot ce au avut mai scump pe lume, iar teatrul românesc pe cel mai talentat și mai distins actor al lui. Caracter de elită, cum rar se întâlnește în lumea actorilor. Mihai Popescu e de neînlocuit!

Joi, 26 februarie.

Azi l-a înmormântat pe Mihai Popescu. Ziua sumbră de dimineată. S-a luminat numai între orele când a fost ceremonia înmormântării. A ținut și soarele să-i aducă un ultim omagiu și să-i lumineze figura blândă și frumoasă, care în curând avea să cadă pradă viermilor! Ce soartă mizerabilă are „Regele creațiunii”⁶⁵²! Cel puțin un sfert din populația Capitalei înnegrea aleile cimitirului, iar cinci elevi ai lui au rămas până noaptea târziu în jurul mormântului proaspăt acoperit cu flori, plângând cu hohote.

Îmi spunea Viorica, că (*sic!*) dacă i-ar fi spus cineva lui Mihai, când era în viață, că e așa de iubit de public, i-ar fi răspuns cu surâsul lui blând și puțin dezabuzat „că este o simplă părere, și că ce e el să fie așa de iubit și apreciat!” Era de o rară modestie, pe care n-o egala decât marele său talent. Acestui excepțional exemplar uman nu-i lipsea nimic: calități fizice, intelectuale și sufletești cum rar se întâlnesc în același om. Într-adevăr, o perfecțiune care n-avea ce căuta pe acest pământ murdar și plin de păcate.

Se zice că doctorii operatori și asistenți ar fi rămas uimiți când i-au ridicat țeasta capului: avea pe creier trei tumori de natură canceroasă, așa că l-au închis la loc. Ce putere de voință și ce disciplină profesională a avut acest băiat, ca cu (*sic!*) infima porțiune de creier rămasă foarte indemă, să joace patru roluri diferite în patru piese, roluri grele, de

---

⁶⁵¹ Mihai Popescu (22 iulie 1909, Târgoviște – 24 februarie 1953, București) a fost un actor de teatru și film. A absolvit Conservatorul de Artă Dramatică la clasa Luciei Sturza Bulandra. A fost printre actorii de prim rang ai teatrului românesc, prototip al actorului intelectual, capabil să transmită profunzimea ideilor și propria sa concepție. În stagiunea 1931-1932 apare pe scena companiei Maria Ventura, devenind partener artistic al mării actrițe. A jucat pe scenele teatrelor „Maria Filotti” din București, Teatrului Comedia și Teatrului Național din București, unde devine și societar. O tumoare la creier, nedescoperită, i-a generat un atac cerebral survenit în timpul spectacolului „*Othello*” de Shakespeare, în care jucat rolul lui *Iago*. S-a tras repede cortina, spectacolul a fost oprit. Accidentul avea să-i fie fatal, actorul a fost operat și a încetat din viață după câteva zile, în 24 februarie 1953.

⁶⁵² Transcriere incertă.

răspundere, până în ultimul moment. Se poate spune că a murit pe scenă, deși n-a murit efectiv pe scena pe care, cu atâta talent, a slujit-o până în preajma morții.

Pus pe catafalc în micul hol al T<eatrului> Comedia⁶⁵³, n-a avut comemorarea la care avea dreptul marele său talent și jertfa vieții lui pe altarul teatrului. Lucrul a fost văzut și înfierat de consilierul sovietic. Aceia știu să-și cinstească talentele. În schimb, tot Bucureștiul l-a plâns, ca pe un mare om al neamului. Spunea Viorica că (*sic!*) preotul Nae, tatăl lui Mihai, nu mai era om, era un fel de cârpă, pe care o târau brațele a doi prieteni. Sărmanul părinte! Un singur copil și atât de reușit! Pentru ce nedreptatea asta, să i-l ia moartea?!

Vineri, 27 febr.

A venit Linica și a luat masa de seara cu noi. Mâine pleacă. Îmi pare așa de rău! Vizitele ei îmi aduceau atâta împăciuire și blândețe! Am luat acum vreo 2 - 3 săptămâni 50 g cafea și, uneori, când venea, o rugam să facă ea cafea: Potriveam cafeaua în linguriță, ca să scoatem trei cești⁶⁵⁴ pe trei sferturi, din două cești cât ar fi trebuit să iasă. Socoteam și nu ne costa mai mult de 50 de bani, o așa-zisă ceașcă de cafea! Sărmanii de noi! Ce rău am ajuns! Nu se poate ca suferințele unor oameni buni, care n-au păcătuțit cu nimic, să nu cadă asupra acelor care-i lasă să piară de mizerie.

Florica a primit azi o invitație pentru mâine. E destul de plictisită. Nu este acum timp de invitații! Ne-am despărțit cu mare părere de rău de Linica. Cine știe dacă ne-om mai vedea! Suntem toți așa de bolnavi!

Sâmbătă, 28 febr.

Febrilitate, nerăbdare... nu se mai termină odată cu iarna și cu boala!

Florica n-a venit acasă la dejun. S-a dus cu Florin la părinții ei, unde au luat masa. Ne-au telefonat de acolo ca să ne anunțe, așa că nu i-am așteptat.

Altfel, toate bune! A venit cu botezul.

Duminică, 1 martie.

Zi delicioasă pentru mine. A venit Catincuța, care a stat până aproape de ora 9 seara. Pe la 8, a venit Viorica și am luat masa împreună. Catinca ca fost adorabilă, ca întotdeauna. E cuminte și înțeleaptă ca un îngerăș. Îmi umple sufletul de bucurie și căldură. Nu mă supără niciodată. Dumnezeu! Mi-e așa de dragă! Ce rău o să-mi pară de ea, când voi muri!

Luni, 2 martie – marți, 3 martie.

Zile frumoase. Soare, călduț. Luni dimineața a venit Mioara Chiliban, pe urmă Lenuța Petrescu și, către prânz, Antigona. De câte ori vine Antigona, îmi reamintesc vremurile încă bune dinainte de a mă bolnăvi. O văd mereu cu aceeași mare plăcere.

Iar nu mă simt bine. Sunt din nou răcită și tușesc grozav. Luni seara am luat aspirină și azi, marți, mă simt ceva mai bine, deși am tușit de dimineață grozav. Poate că soarele, care-mi intră în odaie pe ambele ferestre, mă face să mă simt mai bine. Blagoslovitul soare! Cât am să te regret când voi fi sub pământ! Ce prostie! Parcă masa fetidă în care mă voi transforma va mai simți ceva?

---

⁶⁵³ Teatrul Comedia, actualmente Teatrul Odeon.

⁶⁵⁴ Corect, „cești”.

Seara a venit Viorica și ne-a întrebat dacă poate să vină mâine fetița, în loc de joi. Am primit cu mare entuziasm. Oare mai trebuia să ne întrebe dacă poate să vină Catincuța? Ea nu știe că noi am fi fericiți dacă ar veni în fiecare zi? Au venit nepoatele cu Mugurel.

Miercuri, 4 martie.

Săptămâna asta, miercuri a fost ziua cea bună, fiindcă a venit Catincuța. Nu joi. Am trăit iar o zi minunată. E așa de cuminte și așa de dulce fetița asta! Mi-e dragă, cum nu cred să fi fost ceva mai drag în viață!...

Azi am auzit o veste care m-a consternat: marele prieten al românilor, generalul Stalin, a avut un atac de congestie cerebrală, care i-a paralizat partea dreaptă a corpului și graiul. Mare emoție în țările de democrație populară. Sărmanul de el! Boala și moartea nu cruță pe nimeni.

Joi, 5 martie.

Vreme rea din nou. Frig. Zi plicticoasă. Azi e joi și nu vine Catinca. Citesc, fac pasiențe. Să treacă lungul și totuși atât de scurtul timp ce avem de trăit. Seara, la 8, s-a aflat că a murit Stalin. S-a închis o pagină din istorie.

Vineri, 6 martie.

Pe la 10, a venit Agatha. Nici nu eram încă îmbrăcată. Are un ochi bandajat și seria de necazuri își urmează cursul. Băiatul⁶⁵⁵ e bolnav și se și divorțează. Era de așteptat. Acela nu e un om normal. Mă mir că, după atâtea experiențe, mamă-sa nu-și dă seama de realitate. Se vede că mamele își văd copiii cu alți ochi decât îi văd alți oameni. Deformarea viziunii materne...

Astă noapte a suflat puternic crivățul și a căzut iar un strat ușor de zăpadă. La 9 dimineța, erau -5°! La 6 martie! Bravo, iarnă! Toată ziua a fost frig și am tremurat. Oare voi mai ajunge să văd vara? Obișnuitele mici scene penibile, care mă duc la nebunie.

Tăticu a început să ia de astăzi medicamentele prescrise de doctorița Aslan. Să vedem ce rezultat vor da!

Sâmbătă, 7 martie.

Zi admirabilă. Soare, călduț. În casă, tot frig. În hol parcă e mai frig ca iarna. Lumea tristă. Trag clopotele pentru moartea marelui binefăcător al omenirii. Cum rămâne cu inexistența lui Dumnezeu?

Pe seară a venit Antigona.

Duminică, 8 martie.

Ziua Femeii. Dar nu se mai serbează, din cauza marelui doliu care a întristat omenirea! Vreme mai mult frumoasă. Soare cu intermitențe de umbră. Liniște.

Seara au venit Nina cu Mircea. Mi-a făcut mare plăcere. Prieteni vechi, amintiri frumoase de pe vremea când eram tineri și sănătoși!

Luni, 9 martie. Mucenicii!

---

⁶⁵⁵ Agatha și Grigore Bacovia au avut un copil, Gabriel, care s-a ocupat de casa memorială a tatălui său din București.

Primul an când n-am făcut mucenici. Boala și lipsa ne distruge una câte una datinile și obiceiurile. Nici mărtișor n-am purtat anul acesta. Poate că anul lipsit de datini este anul morții, anul când omul nu mai ține la nimic, totul îi este indiferent, chiar propria lui persoană!

Azi a fost un mare meeting de dolii în Piața Stalin, la ora când îl înmormânta pe Stalin. Enorm de multă lume a luat parte la această pioasă ceremonie. Omenirea a pierdut un exemplar unic. Va fi pomenit în veci de veci!...

Am terminat săptămâna trecută „*Les beaux châteaux de France*”, interesanta carte a lui Lucien Corpechot. Până la sfârșit, cartea este foarte frumos și poetic scrisă. Se termină cu Gros-Bois, castelul și domeniul Mareșalului Berthier, prinț de Wagram și de Neufchâtel, astăzi proprietatea prințesei de La Tour d’Auvergne, o strănepoată a ilustrului mareșal. Contrariu celor mai mulți nobili proaspeți din timpul Primului Imperiu, Berthier era fiul unui renumit inginer și s-a însurat, după dorința lui Napoleon, cu prințesa Elisabeta de Bavaria. Corpechot descrie în termeni entuziaști frumusețea, eleganța și distincția prințesei de la Tour d’Auvergne, precum și pe sora sa, prințesa Jacques de Broglie.

Castelul, un adevărat muzeu, precum și grădinile, sunt de o rară frumusețe. Ultimul de care vorbește Oisemont al fraților Parilli (scriitori și ziariști) e mai mult un manoir⁶⁵⁶ decât un castel. În cuprinsul lui se discută însă filozofie și se schimbă idei originale și gânduri adânci. Les Parilli sunt de o mică noblețe provincială, noblețea aceea care a susținut prestigiul Franței.

După această instructivă carte, am citit cele două cărți ale *Junglei*, de Rudyard Kipling⁶⁵⁷. Foarte interesante și originale, ar fi făcut deliciul meu dacă le-aș fi citit acum 50-60 de ani. Cum nu mi-a căzut în mână? Și acum m-au interesat foarte mult. Îmi pare rău că, citind atât de mult și așa de divers, nu mai țin bine minte minunatele povești ale lui Kipling, ca să le istorisesc Catincuței. Ar fi încântată.

Ne-a trimis Tante Margot cinci cărți: *Que la bête meure* de Nicolas Blake⁶⁵⁸, o carte polițistă foarte bine ticluită. Jumătate jurnal și jumătate viață transpusă în pagini. Interesantă și ca subiect, și ca tratare: un autor de romane polițiste răzbună moartea singurului lui copil, omorât de un automobilist.

La mise en vente de Vicky Baum⁶⁵⁹, scrisă după obișnuita rețetă a acestei scriitoare, care a căpătat un mare meșteșug în materie⁶⁶⁰. Acțiunea se petrece mai mult în jurul personalului unui mare magazin din centru: *Central Magazin*.

Arnholt tire sa revenue de Gordon Lotte, carte scrisă cu mult umor și divertisment.

Marți – Miercuri – Joi, 12 martie.

Zile gemene. Toate la fel. Mai mult soare, dar frig. Într-una din seri a și nins. Se zice că ar fi fost furtuni de zăpadă prin Europa. De ce nu ne-ar vizita pe noi?

---

⁶⁵⁶ Conac (fr.).

⁶⁵⁷ Joseph Rudyard Kipling (1865-1936), poet și prozator britanic, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în anul 1907. Este celebru prin povestirea sa pentru copii „Cartea Junglei” (1894), romanul indian de spionaj „Kim” (1901), poemele, schițe și nuvele. I s-a oferit un titlu nobiliar și postul de poet laureat, ambele refuzate de Kipling.

⁶⁵⁸ Cecil Day-Lewis, pseudonim literar Nicolas Blake (1904 -1972), scriitor britanic.

⁶⁵⁹ Hedwig (Vicki) Baum (1888-1960), prozatoare austriacă, stabilită în SUA din 1931. Cărțile ei au fost puse sub index și au fost arse în 1933 de naști.

⁶⁶⁰ Transcriere incertă.

Vineri, 13 martie.

Aseară a început un viscol ca în toiu iernii și a nins până dimineața. Noapte rea pentru mine: un șuier sperios de vânt și am avut și două *quinte*⁶⁶¹ de tuse îngrozitoare. Una pe la ora 2 și una la 4. Nu mai puteam vorbi, nu mai puteam respira, nu mai eram om! Oare cât oi mai suferi, Doamne? Și în câte feluri?! Fiecare zi a ajuns să fie o surpriză dureroasă pentru mine. O aștept curioasă.

Ca să nu mă mai gândesc, citesc mereu, am început aseară: „*Rien n'est impossible*”, o carte polițistă, de Hearnden Balfour⁶⁶², din cele cinci cărți trimise de Tante Margot. Mai am de citit „*L'homme qui rit*” de Victor Hugo, dar este așa de mare și greu volumul legat, că nu-l voi putea ține în mână.

Astăzi, pe la 5, s-a întunecat toată atmosfera și a început să curgă din înălțimi miliarde de fulgi mari de zăpadă. În câteva minute, pământul s-a acoperit din nou cu un strat gros de zăpadă. Ninge neverosimil. Parcă este o cromolitografie cu subiect de iarnă. Mult, prea multă cantitate de zăpadă curge din nor, ca să poată fi ceva real. Oare cât o să mai dureze iarna asta, care pare că ține de o vecie? Ce de întuneric pe suflete!

Sâmbătă, 14 martie.

Zi însorită, dar rece. Nu s-a topit nici toată zăpada care a căzut aseară pe terasă. Curtea e complet albă, afară de câteva dale de pe cărarea din mijloc. Și e 1 martie stil vechi! Natura e recalcitrantă, nu vrea să țină de stilul nou. Este conservatoare.

Azi de dimineață, am avut câteva clipe de duioșie sufletească, un fel de bucurie mică și blândă, care mi-a mai luminat peisajul vieții mele interioare. Un nimic! Ședeam în pat și privirile mele în explorările lor obișnuite în jurul camerei s-au oprit pe cămașa de noapte, care era agățată lângă sobă ca să i se usuce o manșetă, pe care o udasem când m-am spălat. Privirea fugară, aruncată pe un lucru de nimic, mi-a aprins în suflet un licăr de lumină, la prima vedere, inexplicabil. S-a stins repede, dar mi-a lăsat totuși o urmă de căldură. De ce oare? Oare faptul că mi-a amintit clipa serii, când o îmbrac ca să mă culc, mi-a dat această senzație de liniște și împăciuire? Se poate! N-ar fi de mirare, că fără să știu, cea mai bună parte din viața mea să fie aceea când mă culc. În somn uit tot: viața mizerabilă pe care o duc, boala lui tăticu și a mea, și tot alaiul de necazuri și neplăceri care-mi întunecă existența. Asta trebuie să fie explicația micii bucurii ce mi s-a aprins în suflet, când ochii s-au oprit o clipă pe manșeta cămășii de noapte, de un rose păle așa de plăcut la privire.

Mai târziu, au început iar îngrijorările. Tăticu a ieșit până la doctor și s-a întors din nou extrem de obosit. Nu putea nici să mai respire. Dumnezeu! Ce frică mi-e să nu-l pierd! Orice, afară de asta! Este imposibil să-mi apropii această idee! Și nici nu vreau! O alung dincolo de lumea gândurilor mele.

Duminică, 15 martie – Luni, 16 martie – Marți, 17.

Zile la fel. Liniștite, tăcute, parcă se feresc să facă prea mult zgomot. Altfel, boală, griji, nevoi. Nimic nou! Ba da, a murit Gottwald⁶⁶³, premierul Republicii Ceho-Slovaciei. A

---

⁶⁶¹ Tuse repetitivă.

⁶⁶² Hearnden Balfour este pseudonimul folosit de Eve Balfour și Beryl Hearnden.

⁶⁶³ Klement Gottwald (1896-1953), om politic cehoslovac, a condus o lungă perioadă Partidul Comunist din Cehoslovacia. El a fost prim-ministru (1946-1948) și președinte al Cehoslovaciei (1948-1953).

răcit, se vede, la înmormântarea lui Stalin. Se zice că ar fi murit și Thorez⁶⁶⁴. Dar câte nu se zice când intră imaginația publică în joc!

Recitesc *Wagner, histoire d'un artiste* de Guy de Pourtalès⁶⁶⁵. Interesantă carte și foarte bine scrisă. Prin câte trebuie să treacă un om de talent și chiar un geniu, ca să iasă la lumină și să fie înțeles și prețuit! Pourtalès este serios documentat în ceea ce privește muzica în general, și aceea a lui Wagner în special. Părerii interesante și instructive și explicație asupra indisolubilei împerecheri dintre viața și muzica lui Wagner. Viața! Această dramă pe care o trăiește omul și care n-are dezlegare decât în moarte!

Wagner, un îndrăzneț în muzică și în viață. Un revoluționar, care nu ține seama de vechile orânduiri în artă și în viață. Genial, asta nu-l împiedică să se înjosească – după morala curentă – și să ceară bani chiar de la acei pe care-i blessează mortal sufletește. Nu cunoaște recunoștința, decât numai prin vorbe, când are de cerut o nouă sumă de bani. Știe însă să fie prieten, probă prietenia lui cu Liszt, care l-a copleșit de binefaceri. Cu Otto Wesendonck, bărbatul Matildei, se poartă ca un goujat⁶⁶⁶. Întâi, pune oricând plăcerea și interesul lui, și pe urmă pe ale altora, care nu-l interesează, fiindcă sunt numai instrumente pentru a realiza copiind operele lui muzicale. Ca om, n-am mare stimă pentru el, fiindcă avem concepții asupra vieții cu totul diferite. Ca creator de artă, mă închin însă în fața acestui om, care a adus un suflu nou în muzică.

Miercuri, 18 martie.

Azi, am avut o surpriză foarte agreabilă: a venit Lucica! Mi-a adus frezii și o bucată de nuga. A stat până la prânz lângă mine, pe scăunelul mic, așa cum ședea și altă dată. Pe seară a venit din nou, cu C. Antigona. Ne-am amuzat foarte bine, ca în vremea când ne vedeam zilnic. Nenorocirea e că noi nu mai suntem cele de atunci! După plecarea lor, eram sfârșită de oboseală. Am căzut întinsă pe pat și mi-era greu să și respir. Săraca sănătatea mea! Pe unde o fi?

Abia vorbeam cu M., care venise să-mi comunice ceva. Ca culme (*sic!*), deodată auzii un zgomot insolit în colțul casei, după bergeră. Am ascultat câteva secunde și fiindcă zgomotul persista, l-am întrebat pe M. ce poate să însemne acel zgomotul ciudat. El mi-a răspuns foarte calm: „Un ușor cutremur!” Am sărit din pat ca arsă și, când am văzut largele, dar lentele oscilări ale lustrelor, m-am speriat îngrozitor. M-am dus la bucătărie, unde era tătucu, dar el nu simțise nimic. Mi-a părut foarte bine că măcar el a fost scutit de această spaimă! Când am intrat în casă și trecând prin fața unei oglinzi, mi-am văzut fața albă ca varul, m-am speriat de mine.

Noaptea am dormit foarte prost. Mă trezeam la cel mai mic zgomot, crezând că e cutremur!

Joi, 19 martie.

Prima zi de adevărată primăvară. Soare, călduț, agreabil. O! de s-ar duce odată iarna! Seara a venit Dorina cu <Mugurel>. S-a făcut tare drăguț copilul acesta.

---

⁶⁶⁴ Maurice Thorez (1900-1964), politician francez, care a deținut funcția de secretar-general al Partidului Comunist Francez în perioada 1930-1964.

⁶⁶⁵ Conte Guy de Pourtalès (1881-1941), scriitor franco-elvețian, a scris biografiile mai multor muzicieni renumiți, precum Franz Liszt, Chopin, Berlioz.

⁶⁶⁶ Grosier, necioplit (*fr*).

Am auzit că aseară ar fi avut loc un cutremur catastrofal în Turcia și ar fi murit 500 de persoane. D-zeule mare! Apără-ne de cutremur, de război și de bombardamente. Fă să se instaureze liniște și pace peste tot pământul!

Tăticu a ieșit numai până la colț, la cutia de scrisori, și s-a întors frânt de oboseală. Era tare abătut și mai ales deprimat de gândul că nu se va mai face niciodată bine. Gândul acesta îl macină mai mult decât boala. Mă uit la el și mi se rupe sufletul. N-am putut să realizez până acum că viețile noastre, ale amândurora sunt atât de contopite una într-alta, încât nimic nu le poate detașa, nici măcar moartea! Simt că înnebunesc când mă fulgeră gândul că ar putea pleca singur dincolo, fără mine. E așa de slab, că-l pierd din ochi. Noaptea, mă aplec asupra lui și ascult dacă mai respiră. Sunt tare amărâtă că din cauza bolii a devenit foarte irascibil și tot ce spun eu interpretează greșit și își iese din minți. Mi-e frică atunci de el, ca de ceva necunoscut și primejdios. Uneori, mă hotărăsc să nu mai vorbesc decât prin semne, dar nu se poate să nu schimb nițică vorbă cu cineva cu care-ți petreci zilele și nopțile. Zic câte o frază banală și deodată se iscă scandal. Parcă e străin, care nu m-a cunoscut niciodată și care nu mă cunoaște nici azi. Parcă nici până acum n-a învățat să-și dea seama că nu vorbesc decât ce e drept și gândit?!...

N-am pretenția stupidă că eu personific absoluta perfecție umană. Uneori, fără să-mi dau seama, poate spun și eu vreo prostie. (Prostie, nu în sens de expresie ordinară, vulgară sau trivială. Termeni din aceștia n-au existat și nu există în vocabularul, pe care l-am întrebuințat de când am venit pe lume și până azi. Și nu mă laud cu asta, fiindcă așa m-am născut. Detest tot ce e urât, murdar și ordinar, oriunde s-ar afla. N-am de ce mândri: așa m-a creat D-zeu!) Când zic prostie, înțeleg că pot să spun și eu vreodată ceva care, fără să-mi dau seama, ar putea fi în contrazicere cu adevărul sau realitatea. Asta însă, dacă se întâmplă, este un eveniment așa de rar, că mi s-ar putea trece cu vederea și am fi scutiți și unul, și altul, care (*sic!*) ne duce sigur și într-un tempo mai rapid spre moarte. Se vede că boala i-a atrofiat simțul înțelegerii și prețioasa calitate a omului înțelept, care e răbdarea. Ce pot să fac?! Este o mare dramă: ne omorâm reciproc, iubindu-ne mai mult ca orice din lume.

Cutremurul de aseară m-a demontat: de câteva săptămâni îl văd venind și a venit! Destul de ușor la noi, dar totuși catastrofal la sorginte. Aproape nu mă înșală niciodată previziunile care-mi vin în minte, fără să le chem și fără să le doresc. De câtăva vreme, parcă aud un zgomot surd, ca valurile dezlănțuite ale unei mări îndepărtate, care se apropie din ce în ce. E un urlat înăbușit, dar înfricoșător, ca și cum putreda noastră planetă a început să se miște din temelii.

Mă înfior la perspectiva unui eventual cataclism, care se apropie, aducând sfârșitul întregii omeniri. De-ar da D-zeu să mă înșel!

Vineri, 20 martie.

Zi frumoasă, dar mai frig ca ieri. A telefonat Adeluța. Mă bucur chiar când îi aud vocea la telefon. Îmi aprinde o luminiță în suflet. Ce bun a fost Dumnezeu că mi-a trimis o așa de minunată prietenă, acum către sfârșitul vieții! Are cine să-mi mângâie scurta și greaua cale pe care o mai am de parcurs și are și cine să regrete un suflet sensibil și înțeleghător, care a dispărut.

Sâmbătă, 21 martie.

Cer senin, soare, dar vânt. Atmosferă sufletească, bună, caldă și plăcută. A venit Catincuța. A adus-o Viorica și a stat și ea la dejun. După amiază agreabilă. Odihnă în pat:

bunicul, bunica și între noi, fetița dragă, cuminte ca o icoană. Am spus povești, pe care le asculta cu religiozitate. Parcă ar vrea să învețe pe dinafară, cuvânt cu cuvânt. Și chiar așa este. M-a rugat să-i repet una din ele și mai târziu mi-a povestit-o ea, așa cum i-am spus-o eu. Mi-e așa de drag copilul ăsta, atât de cuminte și înțelept! Mă întreabă mereu dacă-mi pare bine că a venit să mă vadă și se bucură de bucuria mea. Un mic îngeraș, pe care ni l-a trimis Dumnezeu! Când vine ea, uit greul zilei. Nu mai simt loviturile soartei și nici nu mai stau așa de mult de vorbă cu mine însămi, scotocind prin noianul de dureri și suferințe. A filozofa înseamnă a te apleca asupra adevărilor tale sufletești, a le explora, a le cerceta cu amănunțime, a le diseca, a trage concluzii și a scoate învățăminte – de cele mai multe ori amare – pentru viață. Niciun avantaj! Nimic nu servă (*sic!*) la nimic! Omul rămâne tot o ființă inconștientă, instrument docil în mâinile destinului, care-l poartă ca pe un orb pe căile necunoscute lui, ale vieții. La ce servă (*sic!*) atâtea gânduri! Ca să te convingă și mai mult de propria ta nimicnicie? Și ca să te revolți inutil că n-ai fost o ființă conștientă și stăpână pe liberul tău arbitru? O paiată trasă de sfori, acesta este omul, iar lumea, un caraghios teatru de păpuși, mai caraghioase în tragismul zvârcolirilor ca scena pe care joacă.

Duminică, 22 martie.

Pe stil vechi: mucenicii. Prima zi de primăvară. Acum însă toate s-au schimbat în această învechită planetă, s-a schimbat și clima. Când m-am sculat de dimineață era 0° C! Zero grade în ziua de mucenici! Astă noapte au înghețat apele, ca la Crăciun! Altfel, zi liniștită, fără vânt. Cer senin, soare. După prânz, soarele era chiar călduț, dar numai dacă te aflai sub razele lui.

Sunt impresionată încă de dureroasa scenă survenită ieri între copii. Am suferit la fel pentru amândoi și m-au podidit lacrimile. Suntem tot atât de nefericiți, că uităm, se vede, să ne mai menajăm unii pe alții. Și ce rău e când te transpui atât de repede și atât de adânc în sufletele celor care suferă! Suferi mult mai mult decât ei, fiindcă, necunoscând precis gradul lor de suferință, o exagerezi și suferi și pentru ei, și pentru tine, care le-ai dat viață. I-am mângâiat pe amândoi la fel și am plâns pentru Florica, deși ea nu e copilul meu. O fi tot din cauza blestematei mele vederi clare și a spiritului de dreptate, sau o inconștientă solidaritate. Suntem doar amândouă femei!

Luni, 23 martie.

Zi tot frumoasă. Am avut dreptate când am spus că abia după 22 martie vom putea spune că am intrat în primăvară. Nu e cald ca să nu mai trebuiască foc, dar nu mai e nici ger. Poate că am scăpat de iarnă. Ne-am prăpădit lemnele în iarna asta. De unde am avut un ban, a trebuit să-l dăm pe lemne. De aici încolo, vom putea poate să ne hrănim mai bine. Primăvara și vara, viața nu atârână atât de greu pe umerii bieților oameni.

De când am auzit prima oară muzica lui Wagner (mi se pare, *Tannhäuser*), am rămas fermecată. O vastă seninătate mi-a luminat sufletul și am avut impresia că am prins aripi. Venind spre casă de la teatru, mi se părea că nu merg, ci zbor! Ce păcat că biografii nu trec sub tăcere viețile intime ale eroilor lor, sau măcar să le ascundă lipsurile. Oricât aş vrea să fiu de obiectivă și oricât aş fi de înaintată în păreri, nu pot să nu judec pe om și faptele lui în orice creator de artă. Sunt fapte care se trec ușor peste ele, sunt însă altele care lasă un strat gros pe figurile oamenilor care n-au știut să se păstreze indemni pentru posteritate. Wagner și-a creat singur viața, așa cum și-a creat și muzica și filozofia lui proprie. S-a eliberat complet din prizonieratul tuturor îngrădirilor sociale. A trăit așa cum a

vrut. Cu desăvârșire lipsit de scrupule, n-a cunoscut nicio îndatorire față de semenii săi și a făcut din cei apropiați lui niște martiri. Exemplu: Mina, Cosima, Büllow și atâția alții. Lumea toată era datoare să-l servească și să i se plece lui. Imoral, amoral, găsea că e natural să ceară bani și la urmă cadouri, în stofe prețioase și parfumuri, ca o cocotă ordinară, de la femeile care erau mândre că erau iubite de Richard Wagner. Om la 67 de ani, făcea pe junele prim! Ce păcat că l-am cunoscut sub lumina asta! Un alt idol la pământ! Wagner, genialul muzician, își păstrează însă locul neștirbit în admirația mea. Nici o stimă însă pentru Wagner – omul.

Judecând pe un plan superior și debarasându-mă de ideile mele învechite, poate că n-am dreptate. Pentru ca să creze aceea ce nimeni n-a creat până la el – drama muzicală – avea nevoie de stimulente, de supra-excitări, pe care nu le găsea decât într-o viață trăită altfel decât după tipicul obișnuit. După cum nici creierul lui, frământat de gânduri și de armonii diverse, nu era făcut după tipicul obișnuit, deci să nu ne gândim la om, ci la prețioasa moștenire ce a lăsat oamenilor de azi și celor din timpurile viitoare. Muzica lui Wagner nu va dispărea niciodată, fiindcă vorbește minții, inimii și sensibilității.

Către seară, iar o scenă penibilă din cauza Mariei, această brută umană care ne scurtează și ne înveninează picul de viață pe care-l încă avem de trăit. Din cauza bolii, tătucu a devenit atât de irascibil, că nu-și mai controlează expresiile. În special, e groaznic de pornit contra mea. Ce păcat! În clipele acestea, am impresia că și eu, și el, am înnebunit subit. Ce mare rău ne facem sănătății noastre și cât ne agravăm boala!

Marți, 24 martie.

Tot zi splendidă. Cald, liniștit și plăcut. Mă gândesc ce ne-am face noi, dacă pământul acesta ar fi populat numai de oameni și ar lipsi natura cu toată bogăția ei de nuanțe și de armonii!? Să n-ai nici o mângâiere că trăiești într-un balamuc! Mă prinde groaza numai când mă gândesc.

Aseară a venit Doctorelul, prieten bun și devotat, care nu face parte din balamuc. În timpul convorbirii, probabil fără să se gândească că ne-ar putea impresiona, sau socotindu-mă prea superioară pentru a se teme de a ne arunca un adevăr crud în față (știut de altfel de toată lumea, începând cu noi), vorbind de cineva care a trecut de 70 de ani, a spus că: „Orice zi pe care o trăiește omul peste 70 de ani este o pomană, dăruită de mâna milostivă a lui Dumnezeu”. Lucru perfect adevărat și pe care-l repetă tătucu foarte des. De ce oare aseară, vorbele acestea au fost ca o lumină bruscă, care mi-a deschis ochii: am trecut de 70 de ani. Țin mai mult de moarte, decât de viață, fiindcă sunt mult mai aproape de domeniul ei. Deci, am să mor curând. Am să mor curând! Repet mereu această frază în gând și, pentru prima oară, îi înțeleg deplin sensul. Nu voi mai trăi! S-a isprăvit această înșuruire de zile rele și bune, care mi-au adus atâtea surprize, care m-au schimbat încetul cu încetul – fără să-mi dau seama – până ce am ajuns bătrâna bolnavă și obosită de azi. Mă apucă un regret sfâșietor pentru tot ce a fost și n-am putut să păstrez, pentru frumoșii ani ai copilăriei – când viața întregă se întindea în fața mea – și pentru aceia și mai frumoși ai minunatei mele tinereți, care a fost un cânt de glorie și strălucire! Eram încă tânără (în sensul omagiu masculin) la 68 de ani și, cum darul meu de atracție nu încetase, nu știam că nu mai sunt tânără. Dorințele ce aprinzi în ochii bărbaților și invidia din ochii femeilor îți mențin tinerețea.

Acum totul s-a sfârșit! Fiecare zi e o pomană... Îmi vine să urlu, să strig... fac gestul să mă apuc cu ambele mâini de viață, ca să n-o las să plece. E de prisos! Una din

mâini e semi-paralizată și din cealaltă văd cum îmi scapă viața. *Nu voi mai fi!*... Scandez aceste cuvinte, ca să mă obișnuiesc cu ele, dar mi-e imposibil. De când venim pe lume, știm că suntem muritori și totuși, parcă la unii tot nu ne vine a crede. Știu eu?! Poate fiecare crede că va face excepție. Ideea propriei tale morți este singura pe care nu ți-o poți asimila. Numai când vedem că se apropie scadența, deseori ne apucă groaza și revolta neputincioasă de a nu ne mai putea întoarce înapoi, fie chiar numai câțiva ani. Viața și moartea sunt singurele căi fără întoarcere, fiindcă pe ele nu se merge decât într-o direcție. Numai înainte! Ai vrea, din când în când, să te uiți înapoi, fără însă a te opri și fără a te putea întoarce.

Ce milă mi-e de mine că trebuie să mor! Dar mai mult decât de mine, mi-e milă de tăticu. Azi mi-a spus cu atâta tristețe în glas, că simte că va muri în curând. M-a emoționat adânc. Cât țin la viață (e ipocrit acela care zice că nu ține), aș răscumpăra-o pe a lui cu a mea.

Miercuri, 25 martie. Buna vestire.

Frumoasă zi! Am deschis obloanele de la ușile care dau spre terasă și tot soarele a năvălit în holul trist și rece din timpul iernii. Am ieșit pe terasă și am făcut câțiva pași. Era cald și bine. Mă simțeam ceva mai liniștită și mai liberă de griji. Poate fiindcă a venit Adeluța, cu care am discutat numai în țete-à-tête. I-am citit paginile mele scrise în timpul bolii din iarna asta. E foarte sensibilă și comprehensivă. Mi-a creat azi o dimineață frumoasă.

La prânz, bețivul de sus, trecând prin bucătărie, i-a făcut iar o scenă lui tăticu. Fostul nostru servitor! Pe care l-am ajutat atâția ani! Ce fiare scârboase sunt oamenii de jos, când cred că au ajuns mari! Să te ferească Dumnezeu de copita măgarului! Tăticu se făcuse alb ca varul și îi încetase inima aproape de tot, iar eu aveam capul în flăcări. Dacă mai durează teroarea aceasta, înnebunesc.

Joi, 26 martie.

Tot zi frumoasă și liniște în natură. Altfel, e o agitație și o neliniște cum este întotdeauna înaintea unui eveniment neplăcut, care lovește tot poporul. Se vorbește insistent de o nouă reformă monetară. Mie nu-mi vine a crede, fiindcă nu-i înțeleg rostul. Nu s-a făcut una anul trecut? Oare aceea n-a fost bună? A fost greșită? Și alta o să dea roade mai bune? N-am cap politic și financiar nici de două parale, așa că vorbesc și eu ca omul simplu de pe stradă. Lumea însă e alarmată și consternată în același timp: aud că magazinele sunt arhipline de cumpărători, care cumpără orice, numai să nu rămână cu banii. Mă întreb însă de unde au oamenii atâția bani? Bravo lor!

Eu mi-am petrecut ziua ca întotdeauna, între cei patru pereți ai camerei mele, luminată astăzi nu numai de soare, dar și de prezența Catincuței mele dragi. Dumnezeu! O iubesc atât de mult! Mi-e frică de atâta dragoste. E așa de cuminte, așa de înțeleaptă și așa de drăguță! M'ascultă tot ce-i spun și-mi prinde orice gând, orice dorință, ca să nu mă supăr. E marea și singura mea bucurie.

Pe seară, a venit doctorica. E tot așa ca înainte. Parcă nici n-a fost așa de grav bolnavă. A venit și Manina, să ia pe Catincuța. Ce tristă rămân după plecarea ei!

Vineri, 27 martie.

Azi cer mai mult înnorat, dar tot călduț. La 8½, au venit Chiliban cu Viorica Chiliban. Oamenii din provincie și de la țara fac vizite dis-de-dimineață. Fiindcă au multe curse de făcut probabil și puțin timp de stat în Capitală și altfel nu le-ar putea face pe toate. Am revăzut cu multă plăcere pe Viorica Chiliban. Mi-a amintit verile liniștite de la Călimănești.

Zi destul de agitată. Aceeași goană a oamenilor după cumpărături! Eu nu mă simt bine deloc. Mi-e capul greu și ceafa înțepenită.

M. ne-a făcut un mare bucluc cu lemnele. Omul ăsta parcă nu trăiește pe pământ. Am început să mă îndoiesc de sănătatea lui mintală. Nu e destul grija care ne copleșește, că s-ar putea întâmpla ca în curând să n-avem ce mânca! Mi-e frică de moarte, dar ce liniștită aș fi acolo unde m-ar duce! Nici tăticu nu se simte bine de loc. De abia se mai întremase puțin și grijile și oboselile din ultimele zile l-au dat gata. De ce atâtea necazuri pe capul unor bieți oameni! Suntem bătrâni, bolnavi și prea obosiți ca să le mai putem suporta. Nu-i e milă nimănui de noi? Nici lui Dumnezeu?!

Sâmbătă, 28 – duminică, 29 – luni, 30 – marți, 31 martie.

Zile frumoase. Primăvară în plin. Pomii au înmugurit. Caișii au mici bobocei roze. Cu câtă nerăbdare așteptam primăvara! Și mi-e inima neagră, ca întunericul! Tăticu e mereu bolnav. Pare că e grav bolnav și eu nici nu-mi dau seama! Sunt ca nebună! Deperisează⁶⁶⁷ pe zi ce trece! E grozav de deprimat. Ar vrea să plece. Să plece undeva! O! Această fugă înaintea a ceva îngrozitor, ce așteaptă pe fiecare individ. Iar stau cu mâinile încrucișate. Iar îmi blestem neputința și batjocura destinului nostru uman! Ce să-i fac? Cum să-l scap? Dacă-mi alunecă din mâini? Ce mă fac eu, Dumnezeule?! Dar nu, nu se poate. Nici nu vreau să mă gândesc. *Trebuie* ca amândoi să plecăm odată! Sau să plec eu cea dintâi. Nu pot să-mi închipui *viața* fără el. Dacă toată viața universală ar pieri și aș rămâne numai cu el, nu mi-ar păsa! Fiindcă pentru mine, aceea ar fi viață. El însumând pentru mine întreaga viață!... Sunt ca nebună și nu pot să arăt. Trebuie să mă țin tare. Și, tocmai acum, nu mă simt nici eu bine. Și piciorul drept (cel bun) nu mă mai sprijină cum se cade și mâna bolnavă e tare înțepenită. De-ar fi sfârșitul! Ne îndopăm cu medicamente, care nu ne ajută cu nimic. Toată lumea aruncă banii pe orice întâlnește în cale, de frica unei noi reforme monetare și noi am dat tot ce am avut pe doctorii. Am rămas și fără banii pentru hrana zilnică.

Să vină Paștele cu soare și lumină și în sufletele noastre este întuneric și frig, ca într-o grotă, unde n-a călcat de veacuri picior de om! Doamne, Dumnezeule! Întotdeauna ai fost bun și milostiv cu noi! Ajută-ne și acum! Nu mi-l lua! Lasă-mi-l măcar atât cât mă vei lăsa și pe mine! Nu pot fără ființa care mi-a fost cea mai dragă!

Zilele se desprind din timp, aproape fără să-mi dau seama. Parcă m-am tâmpit! Nu știu când e zi și n-aș ști nici când e noapte, dacă n-aș avea îndelungi insomnii. Nu-mi permit să dorm acum, când am încă norocul să-l am lângă mine și să-i aud slaba și neregulata lui răsufflare. Seara e întotdeauna atât de obosit, că mă sperii. Și frica de ceva rău nu mă lasă să dorm. Nu mă plâng de oboseală, fiindcă-l am pe *el* lângă mine, pe tăticu scump, care mi-a pus lumină și fericire în viață și fără care nu înțeleg să trăiesc. Lasă-mi-l, Doamne, sau fă-mi marea bucurie să mă iei odată cu el!

Zilele, indiferente, trec așa cum le este rostul și ne aduc aceleași mici întâmplări. Sâmbătă a venit Antigona. Vizita ei ne-a mai înviorat și pe mine, și pe tăticu: nu se poate să se întâmple nimic rău, dacă viața noastră de toate zilele se desfășoară ca și până acum! Ce copii suntem! Trăsnetul o dată cade, pe neașteptate.

Duminica, *Ziua de Florii*. Ziua lui Florinel și a Floricăi. Flori multe, telefoane și o încercare de bucurie timidă: să ne convingem⁶⁶⁸ că trăim încă! A venit și Viorica la dejun.

⁶⁶⁷ Se degradează (*fr*).

⁶⁶⁸ Transcriere incertă.

Ceva mai bine dispusă. Pe seară, au venit Nina cu Mircea, Suzana și Marioara dr. Marinescu. Ne-a făcut plăcere că nu ne-au uitat în această zi de sărbătoare pentru noi, dar pe taticu l-a obosit foarte mult!

Luni a venit iar Chiliban, până în ziua și marți, la fel. Ce obicei detestabil! Luni a mâncat la noi și a stat până seara. Taticu era frânt de oboseală, fiindcă nu se putuse odihni după masă. Oare de ce nu și-o fi dând seama unii oameni de realitate?!... Am făcut vagi proiecte pentru Călimănești, deși îmi dau seama că erau clădite pe nisip.

Marți a venit părintele Vască. Ne-a adus încredere ca întotdeauna. Vrea să ne convingă cu tot dinadinsul că în curând ne vom recăpăta sănătatea. Ne îndoim, dar totuși cuvântul lui convingător ne încălzește sufletele.

Florinel e gripat de trei zile. Azi e ceva mai bine.

Miercuri, 1 aprilie.

Zi de păcăleală, altă dată, când oamenii mai aveau timp și dispoziție pentru glume! Acum e prea multă ceață peste suflete! De altfel, azi și timpul s-a schimbat. Ieri a fost cald și frumos și azi dimineața era +6° C! Schimbări bruște de temperatură! Mai târziu, după ce soarele a mai prins putere, s-a mai încălzit, dar tot nu ca ieri. Am stat totuși vreo oră după masă cu taticu. Pe urmă, am intrat în casă și mi-a fost frig, până ce a trebuit să facem puțin foc. De-aș dormi la noapte! Și astă noapte, n-am dormit până la 2.

Taticu s-a simțit atât de slăbit, că am intrat iar în panică. Ziua și chiar seara, cât e treaz, nu mi-e frică atât de tare că-l pierd. E viață în el: se mișcă, vorbește și-mi pierd gândul neînțelegerii. Noaptea însă, când doarme, când se depărtează de mine pe tărâmurile necunoscute mie, mă apucă groaza că rămâne pe acolo. Mă aplec mereu asupra lui, să-i aud respirația. Ce existență de groază! Cum ne-au distrus vremurile! Parcă nu cred că am trăit altădată altfel.

De dimineață am avut o sfâșietoare criză de plâns. Se întâmplă cu mine un proces ciudat, care, dacă nu dispăre, va contribui să-mi otrăvească și mai mult acest tragic sfârșit de viață. Anume: mi-amintesc mereu de mine cea de altădată și m'apucă o jale ne bună. Oare toți bătrânii or fi devenind la un moment dat, atât de lucizi că nu se mai pot împăca cu (*sic!*) resemnare în fața unei situații fatale? Ar fi grozav de trist pentru toată omenirea bătrână!... Să vezi sigur, clar, fără cea mai mică speranță, că te-ai pierdut pe tine, cea de atunci și că nu te vei mai regăsi niciodată! Fiindcă ai murit tu, aceea de atunci, sau mai bine zis, au murit toate cele de atunci. Ce durere să plângi atâtea măști ale tale!

Azi, o greșită interpretare a dat naștere unei scene dramatice pentru mine, deși stupidă, ca orice scenă dezlănțuită din enervare, fără nici un substrat serios. Tocmai atunci a venit Florica, care (*sic!*) a văzut că m-am supărat, să mă invite să ascult la Radio. Se cânta o *Toscă* extraordinară. M-am dus și m-a prins o criză de plâns, cu hohote. Mi se cutremurau umerii. Mă vedeam în ce mișerie și înjosire trăiesc azi și frumos și înalt am trăit altă dată. Muzica mă răscolea ca un cuțit și-mi aducea aducea în minte toate emoțiile artistice de altă dată și cadrul elegant și armonios în care-mi trăiam viața. M-am revăzut într-o seară de operă, într-o baignoire⁶⁶⁹. Se cânta *Tosca* de Puccini, compozitorul care a tradus în muzică cele mai adânci și mai ascuțite nuanțe ale sufletului omenesc. Având voce, o serioasă pregătire muzicală, o înăscută comprehensiune artistică, trăind eu însămi în artă și pentru artă, orice manifestare de artă reușită era pentru mine un adevărat regal. O simțeam nu

---

⁶⁶⁹ Lojă la teatru (*fr.*)

numai cu inima, cu sufletul și cu mintea, dar și cu toate fibrele ființei mele întregi. Ascultam muzica cu fervoare și mă pătrundeam de toată frumusețea ei. Cunoșteam aproape toate operele din repertoriul scenei noastre lirice și savuram dinainte plăcerea pe care așteptam s-o găsec în cursul partituri.

În seara aceea, eram în lojă cu soțul meu și cu un ministru de pe vremuri. Ambii în haine de seară și ambii cunoscători și pasionați de muzică. Purtam o rochie neagră de catifea, foarte simplă, dar de un gust desăvârșit. Cu paniluri pe șolduri, strâmte pe glezne (desfăcându-se jos, în față, la fiecare pas: moda zilei!), corsajul colant, cu mici decolteuri ascuțite, în față și în spate. Un splendid mănunchi de violete de Parma la decolteul din față. Coafura mea obișnuită cât am fost tânără: părul lins, în bandouri, acoperind urechile, à la Cléo de Mérode. Am făcut atâta senzație în sală, că eram aproape intimidată. În *entre'acte*⁶⁷⁰, privirile toate erau îndreptate asupra lojei noastre. Nu eram frumoasă, n-am fost niciodată aceea ce se cheamă a fi frumos. Eram mai mult decât atât: eram impresionantă, altfel decât toată lumea, eram unică. Și unicitatea miră și impune. A fost una din cele mai frumoase seri ale anului. Nu că ar fi fost singura, dar în seara aceea am avut summum-ul de satisfacție. Totul concura pentru desăvârșirea creației mele estetice. Parcă și companiionii mei mă priveau altfel decât până atunci. Un fenomen de *envoûtement*⁶⁷¹, aveam impresia că ascult muzica răscolitoare a lui Puccini de pe un soclu, care mă înălțase spre cer. Eram așa de fericită!...

De ce a trebuit să-mi amintesc tocmai azi de acea seară, în care sufletul meu prinsese aripi și, vrăjit de acordurile muzicii, plutea deasupra nimicurilor zilelor? Nu era momentul de o așa de crudă și tristă comparație! Și reacția a venit: am plâns cu hohote. Am plâns cât a ținut difuzarea operei. Plângea în mine regretul sfâșietor că am pierdut pentru totdeauna un bun prețios, pe care nu-l voi mai putea regăsi niciodată.

La urmă, Tosca moare. Am respirat. Era scăparea. Tot moartea e singura scăpare!...

Pe seară, au venit nepoatele lui tăticu cu copilul. Drăguțe, amabile și copilul drăguț, dar tare zgometos. Și noi suntem așa de bolnavi!

Joi, 2 aprilie.

Zi bună, frumoasă. Atmosferă luminoasă și afară și în casă și în suflete: a venit Catincuța. Cuminte, ca o iconiță, s-a jucat tot timpul prin curte. Și-a adus și pe Rodica, păpușica ei preferată. Seara, a condus-o Florin acasă. Prea de vreme, după părerea mea!

Vineri, 3 aprilie.

Tăticu se simte din ce în ce mai slăbit. Sunt disperată. Soarele, care lucește viu, nu mai are lumină pentru mine! Peste tot se cerne tristețe. Nu vreau să dau glas gândului vrăjmaș, dar mă chinuie, mă obsedează! Cum să-mi apăr pe tăticu meu scump? Cum să-l țin strâns lângă mine, ca să nu mi-l poată lua nimic și nimeni? Sunt distrusă!

N-a putut să mă însoțească la biserică. Am ieșit azi, prima oară după aproape zece luni. Merg foarte greu! Dar nu e nimic! Numai tăticu să trăiască! M-a însoțit Florinel. Am avut o discuție serioasă cu el, în privința lui tăticu. Trebuie neapărat să luăm pe cineva, care să ne ajute, ca să nu mai facă el absolut nimic. Îi trebuie un repaus complet. Numai așa poate s-o mai ducă! Doamne! Doamne! Ce ne-om face?! De unde să scoatem bani pentru o

---

⁶⁷⁰ Pauză între acte (*fr.*)

⁶⁷¹ Vrăjire, fermecare (*fr.*)

persoană în plus, când am fost sărăciți complet, fără nici o vină. Suntem victimele noii forme de progres uman!...

Pe seară, a venit Adeluța. Destindere și împăciuire, ca întotdeauna. Ce noroc am avut să întâlnesc o asemenea prietenă, la acest sfârșit de viață. Azi i-am cunoscut o nouă trăsătură de caracter, care m-a uimit prin frumusețea și raritatea ei! Minunat exemplar uman!... După plecarea ei, deși cu sufletul umbrat de melancolia despărțirilor, simțeam totuși o înviore, și eu și tăticu, datorită trecerii ei prin atmosfera casei noastre. Mulțumim lui D-zeu pentru darul ce ne-a făcut în acest apus de viață!

Seara nu m-am mai putut duce la biserică și nici n-aveam cu cine. Bătea vântul tare și era frig. S-a zblănit iar vremea. Mi-a părut tare rău. E al treilea an că nu mă pot duce la denii!

Sâmbătă, 4 aprilie.

Ajun la Paște. Un Paște care nu se mai serbează, fiindcă nu mai învie Christos! Totuși, prilej pentru lume ca să facă cumpărături (*sic!*) și – dacă se poate – să se ospăteze mai bine decât în restul anului. Noi era să mâncăm fasole în ziua de Paști! Din fericire, ne-a găsit cineva un kg de carne de miel: un fel de pisică. Tot bun și asta!

A venit dr. Monda să ne vadă. Cu toate că am postit o săptămână, tensiunea mea se menține tot ridicată. Am tot 19! Tăticu are 17! Inima îi merge tot prost. I-a întrerupt vizitele⁶⁷². Pare că-i fac rău. Sunt tare îngrijorată. Slăbește mereu și către seară se ivesc mereu cele două pete roșii pe umerii obrazilor! Și nimeni nu știe să-mi spună nimic, ca să mă liniștească. E o conspirație a tăcerii în jurul meu, care mă îngrozește.

De dimineață, am fost la biserică de m-am împărtășit. M-a condus Florinel. Tot vânt și cam întunecat. Am fost foarte emoționată și parcă depersonalizată. Parcă nu mă mișcam eu, ci altcineva!... Și aceeași senzație de umilință, când mă vedeam târându-mi piciorul de-a lungul trotuarelor!... Sunt totuși mulțumită că am reluat firul tinereții și al copilăriei. A trebuit să-mi vină boala aceasta gravă, ca să mă întorc la practicile creștine. Dumnezeu a fost bun cu mine, de mi-a dat acest prilej!

Duminică, 5 aprilie. Sfintele Paști!

Tot zi întunecată și frig. Facem focul și dimineața, și seara. Nici astă noapte nu m-am putut duce la biserică. Era frig și ploua din când în când. Mi-a părut foarte rău! Unde sunt minunatele nopți de înviere de altă dată? Au murit și ele, odată cu mine, cea de atunci? Cu „multele mine” din decursul lungii mele vieți?... Doamne! Doamne! Cum totul moare, înainte de a muri complet!... Nici azi la 12 nu m-am dus la biserică. N-am avut cu cine și nici nu mă îndur să-l las pe tăticu singur acasă. Simt nevoia să-l am mereu sub ochi. Fiind eu lângă el mereu, nu mi-l poate lua nimeni!

Am avut pe M. la dejun. Florin și Florica erau invitați la părinții ei. În timpul mesei a venit Costin. Inteligent, dar preumțios și emfatic. E obositor!

După prânz, am dormit. Vineri noaptea spre sâmbătă n-am dormit decât între 11½ - 1 fără 20 și de la 6 dimineața până la 7. Și astă noapte m-am culcat târziu, am adormit pe la 1 trecute și m-am sculat la 7. E prea puțin pentru nesfârșita mea oboseală.

Zilele astea mi-e sufletul ceva mai luminos. E soare și asta-mi dă speranțe de însănătoșire.

---

⁶⁷² Transcriere incertă.

Luni, 6 aprilie.

Zi însorită, călduță. Cald și soare, și în casă! Au venit Catințuța cu Viorica. Nu m-am bucurat ca altă dată de prezența Caticuței, fiindcă a stat aproape tot timpul în curte. S-a jucat cu Nutzi. Când a venit, de la poartă a întreat unde sunt, a venit spre mine și mi-a adus în dar un frumos ou bleu de Paște, plin cu bomboane „de la <i>epurașul ei!” M-a sărutat și mi-a spus că s-a ținut de vorbă. Îmi fâgăduise anul trecut, când mi-a dat un foarte frumos ou pictat, că-mi va aduce în fiecare an de Paști, un ou. Și n-a uitat, micuța mea scumpă! Gestul ei m-a înduioșat și m-a mișcat mult!

Acum 46 de ani, în 1907, ziua aceasta a fost o zi de mari suferințe pentru mine, dar și de mare bucurie. De suferințe necunoscute până atunci, dar și de bucurii, cum nu simțisem încă: am născut pe Florinel! Ce zi mult fericită, între toate zilele de până atunci!

Am vrut să fiu cu toți ai mei, în această zi de mare sărbătoare pentru mine. Florin și Florica au zis că suntem prea înghesuși în camera în care am mâncat toată iarna, la masa aceea mică, și ei au mâncat în hol. Mi-a părut tare rău! De ce n-or fi toți oamenii sensibili la diversele nuanțe sufletești ale senzitivilor?! Am trecut însă cu vederea, ca să nu-mi mai umbresc și firava bucurie ce mi se aprinsese în suflet.

Pe seară, a venit Antigona. Causerie agreabilă, prietenească și sinceră. Mi-a făcut mare plăcere.

Marți, 7 aprilie.

Cald, frumos, soare. Licăriri de speranță în suflet. Poate, odată cu vara, ne va reveni și nouă sănătatea. Zi calmă, liniștită. Lumea mai veselă: a venit primăvara!

Miercuri, 8 aprilie.

Cer înnorat. Vremea s-a înăsprit din nou. Ce păcat! Mă bucurasem așa de mult că am scăpat de frig și de iarnă! Cred însă că n-are să țină mult timpul acesta. Tot vara va învinge! Avem atâta nevoie de soare, de căldură!

Joi, 9 aprilie.

Timp mai luminos, deși vânt. Azi a fost ziua vizitelor. Simplă coincidență! În tot cursul zilei, au venit pe rând: preotul Vască, Sonia, Ernest Gheorghiu, Viorica, Cocuța, Dorina și Mugurel. Ceea ce e curios e că nu m-au obosit prea tare. Să fi prins oare puține puteri?! Ce bine ar fi!

Catințuța n-a venit azi. Tușește și nu iese din casă. Mi-a părut așa de rău!

Vineri, 10 aprilie.

Iar zi frumoasă. Am stat mult pe terasă. După masă, am și ațipit puțin pe chaise-longue. Tăticu se simte ceva mai bine de câteva zile. Speranța a făcut să-mi fâșnească în suflet explozii de bucurie, ca niște artificii. Sunt firave și se sting ușor, dar *sunt* totuși! Până acum, sufletul mi-era întunecat și trist ca un cavou. Singura lui lumină e viața lui tăticu. Păstrează-mi-o, Doamne!

Sâmbătă, 11 aprilie.

Vreme aspră. Temperatura scăzută. Vânt destul de puternic. Ce păcat că primăvara a fost așa de puțin vitează și nu s-a putut apăra! Moralul meu scade în raport cu temperatura. Și multe, multe plictiseli!

Mama Floricăi e grav bolnavă și Florica trebuie să stea aproape toată ziua acolo. Aici am rămas eu să văd de bucătărie. Și mi-e așa de greu! Am impresia că sunt ruptă în bucăți. Stomacul, intestinele și rinichii mi-au căzut de tot și unde trebuia să fie stomacul e un gol, pe care-l trage o greutate în jos. Tușesc iar și am o greutate în piept și dureri în spate. Abia îmi târâsc picioarele și șchiopătez cum n-am făcut-o nici în primele timpuri ale bolii. Măsoz din ochi distanța dintre două puncte, pe care trebuie s-o parcurg și mă apucă jalea. Sunt așa de obosită, că-mi vine să renunț de a mai lupta: să mă las să cad jos și să mor! Am impresia că nu mai sunt eu. Parcă m-am pierdut mie însămi.

Doar după amiezile mă mai regăsesc. Citesc. Citesc tot ce-mi cade în mână: opere din literatura universală, cum este „*L'hommes qui rit*” de Victor Hugo, cărți bune, cărți mediocre, cărți polițiste și-mi uit și de oboseală și de mine și de tot ce face viața mea de azi atât de grea. *L'hommes qui rit* mi-a dezvăluit un Victor Hugo necunoscut mie până acum. Mi-e rușine să fac această mărturisire. Mi-au trebuit multe zile s-o citesc, fiindcă volumul are peste 600 de pagini, format de evanghelie, cu scoarțe groase și cu litere destul de mici. Cântărește câteva kilograme, deci imposibil de ținut în mâini, mai ales când una din ele e bolnavă. Trebuia să stau lungită în pat, cu genunchii aduși spre piept, formând un fel de pupitru, pe care puneam cartea. Și așa și mi-era greu. Oboseam curând. Victor Hugo a pus în această singură carte atâtea idei, atâtea gânduri, atâta sinceritate, atât adevăr, atâta inteligență și un atât de uluitor talent, cum n-au pus generații de scriitori în cărțile lor. Ce mare cunoscător de oameni, ce clarvăzător al orânduirii sociale și ce amarnic zeflemist al acestei orânduirii. N-am să uit niciodată teatrul pe roate al lui Ursus, acest mare filozof și nici figura oarbei Deea, plămădită din vis, frumusețe și candoare. Un înger care-și pierduse aripile era această Deea.

Cartea, un adevărat document al unei epoci întregi, denotă o erudiție, pe care îndrăznesc s-o numesc înfricoșătoare.

Am citit iar un Kipling: *Simplex contes de la Montagne*. Très quelconque⁶⁷³. Dacă ar ști scriitorii mari că posteritatea îi va păstra în borcane cu spirt, ar trebui să scrie numai lucruri excepționale. Altfel, dezamăgesc și suscită întrebări care-i micșorează. Nu scrii ca să scrii, ci scrii ca să spui ceva ce n-a spus altul înaintea ta, sau măcar ceva interesant, ceva care să dea de gândit.

Am citit o carte de Georges Simenon: *Trois chambres à Manhattan*. Titlul nici inteligent, nici atrăgător, nu promitea cine știe ce. M-a fermecat însă cartea, mai ales prima jumătate. Rar am întâlnit o mai multă delicatețe sufletească, mai multă sensibilitate și mai multă poezie ca acest roman, cu un subiect atât de banal. Parcă nu e scris, ci numai eflurat cu o peniță subțire, înmuiată în cele mai fine și mai ușor colorate nuanțe sufletești. Mi-a plăcut foarte mult. Răspundea gustului meu artistic.

Am citit de asemenea *Mon curé chez les riches* de Charles Vautel⁶⁷⁴, o carte care a făcut mare vâlvă după Primul Război. Scrisă cu nerv, cu o ușoară ironie, e o îndrăzneală filipică la adresa noilor îmbogățiți de după război și a întregii societăți. Cartea asta, care a avut un așa de mare succes, n-am citit-o până acum dintr-o simplă întâmplare. Într-o seară din luna ianuarie 1927, plecând de la Niky (eram la Paris) cu un vraf de cărți pe care mi le împrumutase, m-am urcat într-un taxi să mă duc la hotelul Molière, unde ședeam. Cum

---

⁶⁷³ Banal, foarte oarecare (*fr*).

⁶⁷⁴ Clément Vautel (1876-1954), jurnalist și scriitor francez. Probabil Aida Vrioni i-a greșit prenumele.

aveam și poșetă și o umbrelă, când m-am dat jos din taxi am uitat cărțile pe perna pe care le pusesem când m-am urcat. Portarul mi-a dat scrisoarea din țară și, bucurată că am vești de la ai mei, m-am grăbit să iau ascensorul și să citesc mai repede scrisoarea, deși aveam cameră la primul etaj. Abia sus mi-am adus aminte de cărți și am coborât ca un bolid jos. Era prea târziu. Mașina plecase. Toată noaptea n-am putut dormi, tresărind la fiecare mașină, care se oprea la intrare. Speram ca șoferul să-mi aducă cărțile (*sic!*). Speranța însă nu mi s-a îndeplinit. Probabil că un alt călător, urcat după mine în taxi, le luase. Eram disperată, cu atât mai mult cu cât n-avusesem timp să mă uit la titlurile cărților, ca să le pot cumpăra. Nu văzusem decât *Mon curé chez les riches*, care fusese deasupra. A doua zi, l-am rugat pe Niky să-mi spună ce cărți mi-a dat și, văzându-mă cât eram de nenorocită, mi-a mulțumit că i-am mai ușurat din povara cărților, când trebuie să se mute. Era unul din cei mai delicați oameni pe care i-am cunoscut în viață! Se vede că de aceea l-a luat și D-zeu atât de curând. Avea lipsă acolo sus de un asemenea rar specimen.

Și iată cum o carte este câteodată nu numai o istorie, dar are și o istorie a ei proprie. Îmi pare bine că a venit timpul s-o consemnez aici. Merită să trăiască, chiar închisă în paginile acestui caiet.

Am mai citit și o bună carte polițistă *La Toile d'araignée*. Detectivi amatori, femei-spioane, fete tinere îndrăgostite de detectivi, peripeții multe și palpitante... În sfârșit, în plin rețeta mai tuturor romanelor de acest gen. Carte însă inteligent scrisă, te prinde și te amuză...

Seara a venit Vritos. Ce surpriză!

Duminică, 12 aprilie.

Tot vânt tare, înnorat și frig. Serile facem din nou focul. Florica e tare supărată. Starea mamei sale e tot gravă. Îmi pare tare rău. E o femeie tare cumsecade. Cred că este incapabilă de ceva rău. Păcat! A trebuit iar să stau la bucatărie până la 2. Și a fost frig și cimentul îmi îngheață picioarele. Asta n-ar fi nimic! Dar mă omoară oboseala. Parcă sunt tăiată în bucăți, care abia se țin unele de altele prin niște firisoare subțiri, care se întind, cauzându-mi dureri vii în toate părțile corpului. Spuneam lui Florin azi, când am trecut la masă, că totul e rupt în mine, numai capul mi-a rămas întreg. Am făcut repede o cruce, ca nu cumva să fi zis aceste cuvinte într-un ceas rău și să nu-l mai am nici pe el întreg!

Luni, 13 aprilie.

Soare! Cerul de un albastru așa de viu, că-mi făcea rău la ochi. Nu obișnuitul albastru blând al seninului. Vântul s-a mai liniștit. A bătut mai ușor și numai cu intermitențe. Până la masă, muncă de zor: în casă și la bucatărie. Sunt extenuată!... Tăticu la fel! A trebuit să iasă de două ori din casă! Florica a stat toată ziua la mama-sa, a cărei stare e aceeași. Azi au văzut-o doi doctori, dar tot nu se pot pronunța asupra bolii ei. Tare mi-e milă de ea!

Eu, veterană a bolii, știu ce înseamnă a fi bolnavă! Sunt extrem de obosită și am aceeași senzație a corpului rupt în bucăți. După masă, am vrut să stau puțin la soare, pe terasă, fiindcă-mi este mereu frig. Vântul, deși nu violent, dar totuși rece, nu m-a lăsat. Toți cei din generația noastră și cea imediat următoare sunt niște ruine. Spiru suferă de un sindrom depresiv, care l-a ținut câteva luni la Central⁶⁷⁵. Un mare necaz l-a adus aici. Se

---

⁶⁷⁵ Spitalul Central din București.

resimte și acum. M-a impresionat adânc. E gârbov, alb complet și nu mai este întru nimic omul de altă dată. Oare pe toți ne-au slujit vremurile?!

Marți, 14 aprilie.

Zi foarte frumoasă. Cald la soare. În casă și la umbră, rece. Astă noapte, la ora 1, mama Floricăi a fost dusă cu salvarea la Spitalul de boli infecțioase. Patru doctori, care au văzut-o acasă, nu i-au cunoscut boala. La spital, făcându-i-se radiografie, s-a văzut că are dublă pneumonie. Sărmana de ea! De ce a trebuit ca cele două mame (a lui Florin și a Floricăi) să aibă în iarna asta aceeași boală? Bineînțeles, acum nu mai este iarnă, dar a fost așa de frig în ultimul timp, că nu e de mirare să fi răcit! Și eu am rămas cu plămâni slabi. Tușesc mereu și am o greutate pe piept. Dar ce n-am eu?!... Ar fi greu să spun ce nu am! Mă mir singură cum mai trăiesc! Tare obosită, după masă, am adormit. Mi-a făcut bine puțină odihnă.

Miercuri, 15 aprilie.

Iar s-a înăsprit vremea! Toată ziua joc de umbre și lumini. Mai mult umbră. Florica nu e toată ziua acasă, mama ei este foarte grav bolnavă. E bolnavă de tifos. Sărmana! Singură la spital, departe de toți ai ei! Casa noastră e tăcută acum și pare mare și goală. Rătăcim noi doi, taticu și cu mine, două umbre prin încăperile reci și lipsite de viață. Seara vin Florin și Florica, și cu ei căldura și însuflețirea.

Florica e tare amărâtă. Are dreptate. O singură mamă avem pe lume și când o pierdem, rămânem sărăciți de singura dragoste adevărată și dezinteresată. Nimic care s-o înlocuiască...

Joi, 16 aprilie.

Joie fără Catincuța! Zi searbădă, lungă, lungă... Posacă, umedă, rece. A plouat până la prânz. Programul obișnuit. Am început să mâncăm de la cantină: ciorbă de fasole și stufat. Sos gras și gros. Indicat contra regimului pe care trebuie să-l urmărim, eu și taticu! Ce să facem însă, dacă n-are cine să ne procure nimic și, chiar dacă am avea ce ne trebuie, eu n-aș putea sta 2-3 ore la bucatărie. Ar însemna să mă distrug complet. Să mă omor muncind n-ar fi nici o pagubă, dar să dea peste mine o nouă criză, care să mă înțepenească în pat pentru totdeauna, acesta ar fi mai rău decât moartea. E un impas din care nu putem ieși. Să ne plecăm deci capetele în jug și să tragem înainte, până vom căde. Va veni și ora asta!

Vineri, 17 aprilie.

Până la prânz, soare și lumină și afară, și în casă: mi-au venit toate prietenele mele de astăzi. Trei la număr: Adeluța, Antigona și Lucica. Ne-am simțit bine, și eu, și taticu. Am mai ieșit din tăcere și din singurătate. După masă, am stat puțin pe terasă, dar s-a făcut din nou frig. Cerul s-a înnorat și a trebuit să intrăm iar în casă. Am dormit vreo două ore pe seară.

Hazi, care era mai bine ieri, azi este iar rău. Pare că are și dublă pneumonie și febră tifoidă. Ca și cum nu era destul una din aceste boli grave. Sărmana de ea!

Sâmbătă, 18 aprilie.

Vreme posacă. Ploaie ușoară, din când în când. Lui Hazi i-a scăzut temperatura. Are 39° C azi! Dar poate totuși o fi un semn bun! Să dea Dumnezeu!

Până la prânz am avut mult de lucru cu menajul. Mă obosește de moarte. Îmi macină și ultimele rămășițe de putere. După masă, am dormit puțin (iar n-adormisem astă noapte decât după ora 2) și pe urmă, obișnuita lectură. Am terminat o altă carte a mării

scriitoare Selma Lagerlöf⁶⁷⁶, intitulată *Les Liens invisibles*. Prima parte, și în *Le Monde des Trolls*, este o minunată broderie pe legendele scandinave și povestiri scornite de remarcabilul talent al scriitoarei. A doua parte sunt nuvele din viața reală. Toate minunate scrise, cu o delicatețe de simțire și un spirit de observație cum rar se întâlnesc la același scriitor. Cartea a luat, pe bună dreptate, premiul Nobel în 1909.

Citesc acum una din cărțile pe care mi le-a adus Adeleța ieri: *L'amour guette*, de autorul cunoscutei cărți *Amitié amoureuse* și *Jean de Fossendal*⁶⁷⁷. Acțiunea se petrece în mediul sătesc, într-un cătun din Normandia, în preajma mării. Scrisă după cunoscuta rețetă a romanelor franceze, deși atât personajele, cât și atmosfera, bine creionate, nu aduce nimic nou. Am citit câteva pagini și așa putea spune de acum care va fi deznodământul. Îl văd cum vine, ceea ce nu e o calitate pentru autor. Cartea trebuie să fie un mister până la sfârșit. O problemă greu de dezlegat, altfel n-are niciun farmec. Altfel, o minuțioasă urmărire sufletească a celor doi protagoniști: Marine și Firumin, dar nimic neobișnuit. Nimic neprevăzut, neașteptat. Finalul totuși emoționant: rostogolirea lui Firumin și a Marinei peste stânci în mare. Intrarea în scenă a Luisei (care iubea pe Firumin) neverosimilă și acceptarea lui Jacques – care adora pe Marina – a noii situații ce i se prezenta, cu totul anormală. Nu te resemnezi de pierderea unei femei pe care o idolatrizezi, la o oră după ce ai aflat că s-a înecat, numai fiindcă ai atins brațul unei alte femei. Încheierea făcută în pripă, ca pentru a scăpa de o corvoadă.

Duminică, 19 aprilie.

Lungă duminică și goală. Ploi, puțin vânt și ploaie. Florica nu se simte bine. Suferă de depresie nervoasă. A slăbit și are o privire bizară. Am impresia că pe noi nu ne mai poate suferi. Nu intră în odaia noastră să ne vadă, nici măcar să ne dea bună ziua când vine și când pleacă. Nu i-am făcut niciun rău. Dimpotrivă, am căutat să-i fie cât mai ușoară șederea în casa noastră. A fost tot atât de stăpână în această casă ca și mine, ba încă, de când sunt bolnavă, ea este stăpâna reală a casei. Am compătimit și compățimesc pe mama ei de când este bolnavă și în fiecare seară și dimineață mă rog pentru sănătatea ei. Mă întreb dar care să fie cauza acestei înverșunări? N-ar fi decât o singură explicație, dar aceea ar fi atât de monstruoasă, că nu mă pot opri asupra ei: să-i fie necaz că eu am scăpat de dubla pneumonie, iar mama ei se află pe pragul morții din această boală? Dar ce sunt eu vinovată, dacă Dumnezeu m-a mai reținut pe acest pământ? O fi având El socotelile Lui! Poate nu mi s-or fi terminat toate necazurile pe care trebuie să le îndur aici, sau poate că am norocul să mai trăiesc și bucurii. Eu am vrut să mor astă iarnă, când am avut bronho-pneumonia. Muream așa de ușor! Parcursesem aproape tot drumul până la moarte. Mi-era așa de ușor să mai fac și ultimul pas! Aveam atâta nevoie de liniște! De ce m-au salvat?

Luni, 20 aprilie.

E curios cum vremea se încăpățânează să nu fie primăvară și își păstrează hainele de frig și de vânt. Chiar când e soare, tot nu e cald. Azi, spre seară, a plouat ca vara. Toată lumea e mulțumită, fiindcă se uscaseră complet pământul și era amenințată recolta de grâu.

---

⁶⁷⁶ Selma Otilia Lovisa Lagerlöf (1858-1940), scriitoare suedeză, prima femeie care a primit Premiul Nobel pentru Literatură (1909) și prima femeie membră a *Academiei Suedeze* (1914).

⁶⁷⁷ Hermine Lecomte du Nouÿ (1854-1915), scriitoare franceză. În 1896 a publicat *Amitié amoureuse*, care a devenit un succes la nivel mondial. Acest fapt o va determina să semneze unele dintre lucrări viitoare „autor al *Amitié amoureuse*”.

Aș vrea așa de mult să se facă cald (*sic!*). Tremur mereu, mai ales spre seară. Trebuie ca în fiecare seară să facem câte puțin foc, altfel nu e de stat în casă!

Marți, 21 aprilie.

Către prânz a venit Antigona. M-am bucurat foarte mult, am stat de vorbă, așa cum ședeam acum trei ani, când ne vedeam în fiecare zi. Atmosferă calmă, agreabilă. Camera era inundată de soare. Starea noastră de sănătate aceeași, adică proastă. Nu mi s-a dat pensia, sub cuvânt că nu se mai dă decât în mâna pensionarului. Neputându-mă duce până acolo, mi-a trimis-o prin poștă. Bună afacere! Cine știe când voi primi-o și nu mai avem niciun ban în casă. Nu credeam să ajungem așa de rău!

Miercuri, 22 aprilie.

Azi am avut o admirabilă surpriză. A venit Lala pe la 3 și a stat până seara, la 8. N-o mai văzusem de astă toamnă, înainte de a intra ea în spital. Mi-a spus tot ce a suferit timp de șapte luni, cât s-au încercat tot felul de experiențe pe corpul ei. Ajunsese o umbră. Dacă nu era d-rul Nicea de acolo și n-o ducea la Institutul de Geriatrie, de mult n-ar mai fi fost în viață. S-a mai întremat puțin și a putut să vină pe propriile ei picioare de la tramvai până aici. E un mare progres! Are și acum câte două-trei crize de astm pe zi, dar mult mai ușoare.

Venea de la Institutul de Geriatrie, unde se dusese pentru niște injecții. Acolo a întâlnit pe Lucica, pe care o rugasem ieri să-i ducă lui Mitică (care se află acolo) niște dulceață, chifle și o pereche de pantaloni albi. L-a văzut și Lala pe Mitică și mi-a spus că se prezintă mult mai bine decât ultima dată când l-a întâlnit ea. În curând, o să-l internăm și pe tătucu acolo. Ce bine ar fi să mă pot interna și eu! Mi-ar fi atât de necesar! Sunt extenuată de ceea ce fac în casă și la bucătărie!

Joi, 23 aprilie. Sft. Gheorghe.

A lipsit puțin ca să n-o pot vedea pe Catinca nici azi. Cred că sunt vreo 20 de zile de când n-a mai venit. Neavând cine s-o aducă, mi-a adus-o Terianu⁶⁷⁸, pe la 3½ după masă. N-am putut lua dejunul cu ea... A stat până la ora 8. A venit și Viorica pe la 4 și a mâncat în grabă. Era prăpădită de oboseală. De la 7½ dimineața ședea în picioare la repetiții. Se istovește tot poporul nostru. Își pierde toată vlaga. Ce păcat!

Viorica și-a tăiat părul și deci a renunțat la frumoasa ei coafură, cu cozile (*sic!*) lungi și galbene ca aurul. Îi dădea un stil, un gen. Era una dintr-o mie și acum este una ca toate. Parcă nici ovalul figurii nu mai este atât de perfect și atât de distins. De câte ori îmi amintesc capul ei frumos de până acum, mi se strânge inima! Motivează această ciuntire a personalității ei prin faptul că o durea mereu capul din cauza acelor cu care-și prindea părul, că-i cădea părul și că nici nu mai are vreme ca să-și facă coadele (*sic!*). Poate că are dreptate, dar mie îmi pare tare rău. Pe seară, a venit Manina și a condus pe Catinčuța acasă. Rămân așa de tristă când pleacă!

Vineri, 24 aprilie.

Zi tot rece. Soare cu dinți, cum zicea bătrâna dădacă a lui Mitică, când eram noi mici.

Tătucu iar nu se mai simte bine. Cel mai mic drum îl obosește. Azi s-a dus până la Cooperativă, să ne ia rația de unt (de aproape trei luni nu ne-a mai dat) și a venit prăpădit de

---

⁶⁷⁸ Nicolae Terianu era tatăl Catinicăi.

oboseală. Înainte de dejun am avut vizita Agathe. Cum vorbește mult, a mai înviorat atmosfera camerei noastre bătrâne și bolnave. Fiindcă și camerele îmbătrânesc și se bolnăvesc, odată cu oamenii care locuiesc în ele.

Citesc *Richelieu* de Conte de Saint-Aulaire, ambasador al Franței. Extrem de interesantă cartea, nu atât ca biografie a lui Richelieu, cât mai mult de imparțialitatea cu care discută politica și realizările acestui mare om pe care l-a avut Franța, dar mai ales pentru comentariile pe care autorul le face asupra acestei politici și acestor realizări. Este o filozofie a politicii și a diplomației pe care o face Conte de Saint-Aulaire în această carte. Richelieu a animat (...) ⁶⁷⁹ Franței și a pregătit strălucirea secolului lui Ludovic al XIV-lea și Ludovic al XV-lea. Cu un rege molâu și lipsit de personalitate, Ludovic al XIII-lea, Richelieu face o Franță puternică, stimată și temută. Richelieu a fost contra imperialismului, adică dominația unui stat asupra altor state, cărora să le impună cultura și legile sale, ci pentru naționalism. N-a primit niciodată să încorporeze la Franța țări sau provincii în care elementul francez nu era preponderent. Chiar Alsacia, deși cerea să fie unită cu Franța, a stat mult la gânduri până să-i împlinescă dorința. „Franța nu vrea decât aceea ce poate pretinde pe drept”, zicea el. Ce mare dreptate avea! Numai astfel se poate păstra echilibrul unui stat și chiar al unui continent.

Seara, a venit Dorina. Mi-a părut bine. E veselă și aduce vești care ne sunt utile: când se distribuie făină, untdelemn ș.a. Altfel, nici n-am ști.

Sâmbătă, 25 aprilie.

Schimb de soare și nori. Răcoare. Seara a plouat, nu așa de tare ca aseară, dar tot destul de bine.

Tăticu tot nu se simte bine. Amândoi suntem tare slăbiți și obosim din lucru de nimic. Seara, mai ales, suntem extenuați, fiindcă trebuie să ne facem patul, să punem masa, să scoatem cele trebuitoare de la cămară și să preparăm câte ceva pentru mâncare. Toate lucrurile astea, așa de ușoare pentru oamenii tineri și sănătoși, pentru noi iau proporții uriașe. Când, în sfârșit, ajungem să ne întindem în pat, rămânem câteva minute nemișcați și fără răsuflare. Oare nu i-o fi frică de Dumnezeu Mariei, care stă de lenevește în casa mea și căreia îi dau căldură, apă, lumină, masă, leafă și îi plătesc și taxele pentru 5 ore de lucru pe zi? Îi dau aproape toată pensia mea pentru că curăță (*sic!*) două camere și spală vasele! Ce bătaie de joc! Așa ne-a impus fiul său, fostul nostru servitor, pe care l-am adunat pe lângă casa noastră timp de 10 ani, cu care ne-am purtat ca cu (*sic!*) un copil al nostru și care acum țipă la noi și ne impune condiții revoltătoare. Ba încă, o ținem în casă și cu fata ei neună, care a stat luni de zile la Spitalul Central degeaba, fiindcă suferă de demență precoce. Când o apucă furiile, se îngrozește toată casa. Și în loc de recunoștință, își bate joc de noi, doi nenorociți bătrâni și bolnavi, care le-au făcut și le fac încă atâta bine. Dar de! tov. Ion a ajuns mare și tare la cadre la I.C.D. ⁶⁸⁰ și ne amenință că o să ne dea afară din casa noastră, în care stă pe gratis și el, și mama lui, și sora sa neună!

Asta o fi dreptatea comunistă? Sau asta este dreptatea unui oportunist, care a îmbrăcat pentru ocazie haina comunistă? A uitat că acum câțiva ani era prieten, după spusele lui, cu un partizan? Mi-e scârbă de acești comuniști fabricați!

---

⁶⁷⁹ Cuvânt ilizibil.

⁶⁸⁰ Transcriere incertă. Probabil acronim al unei întreprinderi bucureștene.

Duminică, 26 aprilie.

Cer mai mult înnorat. Am profitat totuși pe terasă de câteva ore de soare, după prânz. Zi plictisită și plicticoasă. Doi bătrâni singuri! Avem două mari vini: am trăit prea mult și nici nu mai avem bani, ca să prezentăm vreun interes semenilor noștri.

Cât am stat pe terasă, la un moment dat s-a auzit un gramofon în vecini. Un instrument muzical (*sic!*) căzut în desuetudine, de când a apărut Radio. Cântă niște discuri vechi. În special tangouri, la modă pe vremea când eram încă destul de tânără și când copiii mei abia ieșiseră ca niște flori proaspete deasupra pământului. Ce timpuri! Nu cred însă să le fi trăit vreodată. Probabil le-am visat. Prin comparație cu cele de azi, sunt atât de neverosimile, încât nu pot să cred în realitatea lor.

Unele seri sunt mai liniștită. Stau întinsă în pat, cu bielele mele oase în repaos și, cum am deseori insomnii, mă amuz cu jocul luminilor de la blocul de alături care, dincolo de fereastra mea, îmi barează privirile. La parterre⁶⁸¹, fereastra e mereu oblonită, și ziua, și noaptea. Bănuiesc că sunt muncitori manuali, care se culcă devreme și se scoală dis-de-diminează. La etajul I stă un intelectual: scriitorul Ion Marin Sadoveanu. Singurul care are perdele la ferestre, ceea ce-i dă un cachet⁶⁸² particular. Are o lumină discretă, pe care o stinge târziu, câteodată după miezul nopții. De bună seamă, citește. La etajul II e mereu multă viață și lumină vie și puternică. Oamenii curați: își scutură des casa și arborează lenjerii curate de pat, pe ferestre. Deasupra, e mai mereu întuneric. Ziua, volet⁶⁸³-ul ridicat pe jumătate, lasă să se vadă pe fereastră lenjerii fine, palid colorate, oameni subțiri, probabil, și de gust.

La etajul al IV-lea, lumina se aprindea pe la 11½ și se stingea pe la ora 1. Nu-mi puteam explica ce înseamnă aceste ore neobișnuite. Într-o zi a venit un domn la Manu, pe care ni l-a prezentat ca dl. Ridiche, care a spus că e vecinul nostru. E violoncelist în orchestra operetei și atunci mi-am explicat lumina târzie. Să citească cineva rândurile astea, ar crede că sunt tare curioasă. Nimic mai fals. Nu mă interesează nici cine stă cu mine într-o casă. Această latură a blocului, care-mi barează însă privirile, este singurul meu orizont și, fără să vreau, cum ador lumina, <e firese> să mă pasioneze aprinderea și stingerea ei. Chiar când închid ochii, îi deschid din când în când ca să văd dacă mai sunt oameni care veghează. Când și ultima lumină se stinge, atunci mă prind florii singurătății, îmi bag capul sub plapumă și mă silesc să adorm. Nu mai e viață în jurul meu și mi-e frică!

Oamenii care folosesc luminile nu mă interesează. Nici nu vreau să știu că sunt oameni. Îi consider ca pe niște marionete care populează teatrul de păpuși din latura blocului. Dacă i-aș cunoaște, jocul meu cu luminile și-ar pierde tot farmecul.

Luni, 27 aprilie – marți, 28 aprilie – miercuri, 29 aprilie.

Zile toate la fel: reci. Parcă nici n-am fi la sfârșitul lui aprilie. De câțiva ani, primăverile noastre sunt tot friguroase. Oare de ce s-o fi schimbat clima în așa fel, ca să ne fure frumusețea primăverilor! N-am primit nicio vizită zilele astea. M-au uitat foștii prieteni. Găsesc, probabil, că trăiesc prea mult.

Joi, 30 aprilie.

---

⁶⁸¹ Primul nivel al clădirii, parter. (*fr.*)

⁶⁸² Amprentă particulară (*fr.*).

⁶⁸³ Panou, jaluzeza (*fr.*)

M-am sculat tare devreme. La 8 fără un sfert a venit Viorica, să-l ia la Institutul de Geriatrie pe taticu, care o aștepta, gata îmbrăcat.

Timp de patru zile, Maria a umblat de colo până colo pentru buletin, carne și pâine (cozi neterminabile) și mi-a venit mereu la ½ (*sic!*), când s-a dus la cantină. Așa că a trebuit să muncesc ca o roabă. Sunt complet distrusă. Astăzi, pe la 12½, a venit Manina, care mi-a dat o mână de ajutor.

Taticu s-a întors pe la 2, extrem de obosit. A stat acolo de la 8 până la 1½, fără niciun rezultat. N-a venit doctorița Aslan, ca să se poată completa comisia de medici. Mi-a fost tare milă de el că s-a obosit zadarnic.

Azi a venit Catincuța. Delicioasă, ca totdeauna. Cum vremea a fost mai bună, a stat mai mult pe afară. Vara nu profit de ea ca iarna, când stă numai lângă noi. Dar tot bine că o văd mereu prin curte, vorbesc cu ea și mâncăm împreună. A dus-o Manina acasă. La plecare, m-a luat de mână să mă conducă pe culoar, până la ieșire. Mă ferea să nu mă lovesc de ceva, fiindcă nu mai era așa de bună lumina. Mititica de ea! Crede că nici nu văd bine. M-am pretat, ca să nu fie dezamăgită că gestul ei cald nu mi-era de ajutor.

Sunt tare obosită: nu e cu puțină a pune un om în starea mea să muncească ca (*sic!*) un om tânăr și sănătos.

Vineri, 1 mai.

Obișnuita desfășurare de tinerețe, de stindarde în fel de fel de culori și pavoazări. Au lipsit lozincile și portretele. Numai cei doi mari morți ai comunismului: Lenin și Stalin. Ce ciudat mi s-a părut să-l văd pe Stalin trecut în rândul morților! Instituțiile publice, pavoazate cu multe sute de metri de pânză roșie și de portretele celor cinci corifei ai comunismului de la noi. Vreme rece. Tremurau de frig sportivii, care, ca și în ceilalți ani, au așteptat câteva ore pe bulevardul Dacia și str. Aurel Vlaicu ca să li se dea plecare spre locul defilării.

Cum mă uitam pe fereastră cu taticu (doi bătrâni într-o colivie!...), au venit trei membre ale unei societăți sportive, postate în fața noastră, să ne roage să le dăm puțină apă. Atât a trebuit! Cred că am dat cel puțin 150 de pahare cu apă. Cu ocazia asta, am făcut o constatare îmbucurătoare: respectul n-a pierit total din tineret. Toți, dar absolut toți (și fete, și băieți), mă rugau foarte frumos să le dau apă și invariabil, toți, aveau același fel de a mulțumi, când îmi înapoiau paharul: „Mulțumim frumos!” Era ca și cum o singură gură ar fi rostit cuvintele astea. Câteva fete drăguțe și fine mi-au spus: „Sărut-mâna, Doamnă!”, iar una, de la țară probabil, mi-a spus: „Mulțumesc frumos, cucoană și bogdaproste!” M-a mișcat mult. Una, ca să-și dea mai multă importanță, se vede, mi-a înapoiat paharul spunând: „Mersi, doamnă și mulțumesc frumos!” Ca și cum „merci” și „mulțumim” nu era același lucru. M-au amuzat aceste studii pe care le-am făcut pe scoarța cerebrală a tinerilor de azi și pe gradul lor de educație. Și am fost mulțumită că cuviința (*sic!*) n-a putut fi ucisă de ură. În definitiv, tot tineretul acesta se va transforma în oamenii de mâine, pe care-i doresc cât mai fericiți. Mi-e teamă însă, că mulți vor cădea răpuși de congestii sau pneumonii. Era așa de frig și ei erau așa de goi! Ce păcat că 1 mai nu cade într-un anotimp mai cald!

După masă a venit Sonia în camera mea, mi-a făcut o confidență care nu m-a surprins. De vreo trei săptămâni, harul meu de ghicitoare mi-a arătat că se petrece ceva. Ce păcat că tinerii, și chiar și cei nu de tot tineri, își trăiesc și își croiesc viața după modelul romanelor. E drept că fiecare are dreptul să-și refacă viața, dar trebuie să fie socoteală, că viața nu se poate suprapune exact peste imaginație. Au puncte comune fiindcă și imaginația se hrănește din viață, dar oamenii vii nu se pot inspira în viață de fantezele care se plimbă

de-a lungul paginilor unei cărți. Unii nu simt nimic din bucuriile și suferințele pe care i le atribuie autorul, iar ceilalți se bucură și suferă real, până la... și chinuire.

Pe seară, a venit Antigona. Îmi place cum vine ea și se întinde pe pat, în latura opusă mie și stăm de vorbă, numai la distanță de un metru. Așa înțeleg eu prietenia, fără apret și pură. Nu familiaritatea care frizează promiscuitatea, dar nici mânuși până la coate, care denaturează sensivitatea⁶⁸⁴. Sunt plăcute orele cât stă Antigona aici.

Sâmbătă, 2 mai.

A venit să ne vadă azi o bună și dragă prietenă: Georgette Botez. Nu ne văzusem de câteva luni. N-a venit cu sufletul și mâinile goale. Drăguță și amabilă ca întotdeauna. Mi-a făcut mare plăcere, mai ales că nu s-a grăbit să plece curând. N-a făcut o vizită din datorie. Tot mai sunt persoane cărora le-am rămas dragă!

Duminică, 3 mai.

O zi frumoasă. De luni, am o durere chinuitoare în partea stângă a pieptului: partea bolnavă. Când respir mai adânc, fără să vreau, țip. Și partea aceea e atât de dureroasă, că nu o pot atinge cu mâna. Ce-o mai fi și asta? Florica și Sonia zic că e aorta. Nu-mi vine însă să cred. Dacă ar fi aorta, cred că n-aș avea dureri la piept.

Seara au venit nepoatele cu Mugurel și Nina cu Mircea, care mi-au recomandat să iau antinevralgice și aspirină. Mai târziu, a venit și Nicu Bârzovanu, pe care nu l-am mai văzut de foarte multă vreme. Nu mai aveau loc în cameră și în hol, mai ales <că> seara e încă frig. Au vrut, se vede, să reînvie duminicile mele de altă dată! Or fi existat oare? Aproape că nu-mi vine să cred. Parcă toată viața am trăit în lipsă, în boală și în necazuri. Altcineva a trăit odată bine. Altcineva din mine, dar nu eu. Aceea a zburat de mult la cer. Și m-a lăsat pe mine aici jos, să sufăr chinurile iadului pământesc.

Luni, 4 mai.

Zi splendidă. Prima zi cu soare cald și fără vânt. Tăticu s-a dus azi să treacă prin comisia medicală. Ce greu o să-mi fie singură! Noi suntem sudați unul de altul și o despărțire ne taie pe jumătate.

A venit Viorica înainte de dejun. O vizită pe fugă.

Marti, 5 mai.

Dimineață foarte agitată. Preparative febrile de plecare. Tăticu pleacă! Pleacă fără mine! Mă lasă singură. Singură sufletește, ceea ce e mai rău decât orice singurătate!... La ora 10, trebuie să fie la spital. A venit Sonia să-l ia. A renunțat însă la compania ei, fiindcă Florin ține să-l conducă el. Îi fac micul lui băgăjel și plâng la fiecare lucru pe care-l pun în valiză și care va fi cu el acolo, dar fără mine. Am necaz pe aceste nimicuri neînsuflețite, care au norocul să stea lângă el. Tăticu e tare abătut și descumpănit. Un biet copil fricos și fără apărare, așa cum e el, când are de trecut clipe grele în viață. Și tot ca un copil necăjit, repetă mereu: „Nu vreau să mă duc! Cum o să rămâi tu singură?!” Eu, numai eu. Grija de mine nu-l părăsește un minut. Am așa de mare necaz pe mine că-i pricinuiesc atâtea neliniști, că, dacă n-aș ști că e fără voia mea, m-aș urî de moarte. E affairat⁶⁸⁵, neliniștit,

---

⁶⁸⁴ Transcriere nesigură.

⁶⁸⁵ Franțuzism de la verbul „affairer”, a fi preocupat, a se ocupa, a trata.

îngrijorat! Parcă nu știe ce face. Acționează automat, inconștient. S-a sculat devreme și s-a dus să cumpere articolele raționate, ca să nu le pierdem. I-e teamă să nu stea mult la spital și știe că eu nu mă pot duce să le iau. Bunul de el! Toată viața a trebuit să aibă grija casei și a noastră! Grijiile, mai ales cele din ultimii ani, l-au adus în starea asta. Blestemați ani!

La ora 9½ a plecat cu Florinel. Când ne-am îmbrățișat, am crezut că mi se rupe inima și mi se stinge viața. Am rămas singură! Un biet suflet rătăcit într-o casă mare și pustie. E așa de mare casa fără el! Socotesc în neștire zilele până la înapoierea lui. Mă încurc. Socoteală zadarnică, fiindcă nu știu cât va sta acolo. Așteptarea mea n-are nici cel puțin o limită: un număr fix de zile, din care s-ar scădea fiecare zi care ar trece. Mă las deci de acest calcul iluzoriu.

Trec plângând prin hol, unde Sonia și Florica își iau ceaiul. Sonia se ridică și vine cu ceașca în odaia mea. Bună fată! După ea, vine și Florica. Urmează o conversație întreruptă și viața își urmează cursul. Nimic nu s-a schimbat în lume! Numai în două suflete s-a stins lumina!

La prânz, mănânc fără pofță, singură, ca un copil orfan. Tinerii mănâncă în oraș.

După prânz, Florica a stat cu mine, să-mi țină de urât. Sunt aici numai cu corpul, sufletul și gândurile îmi sunt toate la el. Îl urmăresc cu ochii clari ai dragostei și îi văd toate mișcărilor. Figura îi este întunecată și îngrijorată, deși nu e rău în acel Institut de Geriatrie. Stă cu un general, într-o cameră cu două paturi. Nu într-o sală lungă, cu nenumărate paturi, ca la spital. Atmosfera nu este așa de impresionantă, asta mă bucură pentru el, care e așa de sensibil.

Pe seară, a venit d-rul Bălăceanu. Mi-a spus ce mi-au spus toți doctorii și ce știu și eu. Aceleași medicamente, aceleași prescripții, același tratament. Nu se va găsi oare niciun medic care să-mi dea altceva, ceva care să-mi redea sănătatea? Ori acel ceva nu există, în cazul meu?

Se lasă noaptea și nu-mi vine să mă culc. Patul e înjumătățit: o singură plapumă și, asemeni, pernele mele. Ale lui tăticu dorm singure, învelite de cuvertură. Ce greu mă apasă această singurătate a nopții! E mult mai grea decât a zilei! Cum o să trec, Dumnezeuule, noaptea asta și încă atâtea nopți!

Miercuri, 6 mai.

Deschid ochii pe o dimineață întunecată, mă întorc spre tăticu și văd locul lui gol. Mă prinde un fior rece și încep să tremur. Așadar, e adevărat. Sunt singură! Și tăticu e singur, într-o cameră impersonală de spital, într-un pat în care au suferit și au sperat zeci și sute de oameni. Dumnezeuule! Cum o să pot îndura lipsa lui atâtea vreme?! Închid din nou ochii. Poate voi mai putea adormi! Ce bun e somnul! Numai el te face să uiți totul. O a doua moarte. Dar, o moarte populată de diferite viziuni și din care te deștepți și te înjugi iar la carul greu al vieții.

Nu pot să mai adorm. Mă gândesc la el. Ce trist trebuie să fie el acolo și ce lipsit de apărare trebuie să se simtă. Un fel de copil blând și delicat, crescut într-o atmosferă caldă de dragoste, care n-a părăsit niciodată casa părintească. Îi vine mereu să plângă și se teme și de umbra lui. Mi-e atât de milă de el și de singurătatea lui sufletească. Mi-e mai milă de el, decât de mine, atât de mult mă doare tristețea și însingurarea lui! Îl port mereu în gând. Nu e clipă să nu fiu cu el. Chiar astă noapte am dormit liniștită, fiindcă îl simțeam intrat la locul lui, lângă mine. Îi simțeam chiar mâna, care, prin somn, îmi acoperea spatele să nu răcesc. O prezență materială invizibilă, dar atât de vie pentru sufletul meu! Dacă ai ști, tăticule, că nu e un moment ca să te pierd din gând! Ce fericit te-ai simți să știi că tu, un simplu muritor, însemnezi întregul univers pentru ființa cu care ți-ai împletit viața! Numai inima ta bună și sufletul tău curat au putut da naștere unui sentiment atât de exclusivist: tu

ești *total* pentru mine. Cerul și pământul, cu toate frumusețile lor, le am pe toate, dacă te am pe tine! Dacă tu n-ai fi, n-ar mai fi nimic!... Ar fi un gol, un pustiu, o sfâșietoare durere... Dar asta nu se va întâmpla niciodată, vom pleca împreună, mână în mână, așa cum am și trăit. Sufletele noastre își vor lua zborul laolaltă, fericite că nu rămâne nici unul să sufere de plecarea celuilalt. Asta e rugămintea pe care o fac bunului și milostivului Dumnezeu!

Azi au plecat Florica și Sonia. Casa rămâne mai tăcută, mai îngândurată. Din fericire, prietenele nu mă lasă să mă înec în tristețe. A venit Antigona pe la 11 și a stat până după ora 1. Conversație prietenească, intimă, agreabilă. M-a mai remontat. După prânz, a venit Viorica. Și pe urmă a venit seara, noaptea. Fiindcă noaptea trebuie să vină la finele fiecărei zile. Și e așa de greu! Sunt singură în toată casa. Florin a venit mai târziu ca de obicei și M. la fel.

Joi, 7 mai.

Întârzii să deschid ochii. Mi-am adus aminte, înainte de a-i deschide, că sunt tot singură. Am să găsesc tot gol locul de lângă mine. Oare cât va dura această despărțire? Voi avea puterea s-o duc până la capăt? Și cel puțin dacă ar fi soare, lumină, să-mi mai mângâie ochii și sufletul. Dar e mereu frig și cer întunecat. Ce oribile primăveri avem de câțiva ani încoace! Asta însă le-a întrecut pe toate. În fiecare seară fac focul. Și suntem în mai!

Ieri a fost Lucica la tăticu. L-a găsit „foarte drăguț” (expresia e a ei). I-a dus flori și prăjituri și câteva lucruri de la mine, pe care mi le ceruse. E foarte drăguță Lucica! Dumnezeu mi-a trimis câteva prietene bune acum, la sfârșitul acestei vieți grele.

Tăticu mi-a telefonat și aseară și astă seară, profită când nu e nimeni în camera unde e telefonul și, ca un școlar îndrăgostit, vine repede, tremurând de frică să nu fie prins, ca să vorbească cu iubita! Micul meu scump! Are o voce frântă, chinuită parcă! Mi-e așa de milă de el! Și așa de dor! Dacă aș mai avea picioarele mele bune, aș alerga să-l văd! Așa însă trebuie să mă mulțumesc cu cele ce-mi spun Lucica și copiii mei. Azi a fost să-l vadă Florin, Viorica și Dorina. Ei îmi spun că se simte bine și e liniștit. Dar știu eu dacă nu mă mint, din milă pentru mine?

După prânz, au venit Viorica, Catincuța și Spiru. Viorica s-a dus la teatru și a venit la 8 trecute, să ia fetița. Au plecat odată cu Spiru și iar am rămas singură. Într-adevăr, toate s-au întors pe dos, chiar și fenomenele cosmice. Pe o temperatură destul de scăzută, 7-8°, a fulgerat și a tunat astă seară, ca în toiul celor mai mari călduri. Cum eram singură, mi-a fost tare frică. Din fericire, a venit M. și curând după aceea și Florin, care a venit în goană, știind că mă sperie aceste dezordonate manifestări ale naturii. Florin este admirabil. O schimbare în bine, care m-ar uimi, dacă n-aș ști că este așa ori de câte ori nu e Florica acasă. Oare i-o fi pretinzând ea să se poarte rău cu noi? Nu cred să aibă chiar așa suflet negru și să se arate așa de inferioară. Desigur că și singurătatea mea îl face să se poarte așa cum se poartă acum. A revenit Florinul cel de altă dată. Un om liber în acțiunile și gesturile lui, care nu se teme că e observat și supravegheat. Oricum ar fi, eu sunt tare mulțumită și rog pe Dumnezeu să-l răsplătească pentru căldura ce-mi pune în suflet.

Vineri, 8 mai.

Mai frig, aproape ca iarna, e de disperat. Bine, cel puțin, că la spital se face foc.

Ieri am fost tare supărată. Tăticu i-a dat Vioricăi să-mi aducă o scrisoare și ea a pierdut-o din buzunar. Mi-a părut așa de rău, cum nu se poate închipui. Îmi făceam o deosebită plăcere s-o citesc și apoi s-o recitesc seara în pat, când e liniște în toată casa. Să fiu numai cu el și cu gândurile lui. Îmi părea rău că am pierdut prilejul de a citi o scrisoare

caldă, servită din inimă și frumos scrisă. Și îmi pare și mai rău, gândindu-mă cu cât drag a scris-o și cât va fi de amărât că tot dorul și toată durerea lui de inimă a căzut în praful drumului. Viorica era foarte jenată, dar lucrul era consumat. Nu se mai putea face nimic.

Azi după prânz au venit Antigona, Adeluța și mai târziu, doctorelel, care mi-a adus două buchete: unul de lalele galbene și unul de... tarhon, din grădina lui de la fermă. Mi-a făcut mare plăcere vizita lui. Nu-l mai văzusem de câteva luni.

În fiecare seară, mă culc foarte târziu. Vizitele se prelungesc până pe la ora 9 și abia după aceea încep preparativele pentru masă și culcare.

Sâmbătă, 9 mai.

Brava, lună mai! Azi de dimineață au fost +5°C! Ca iarna!

Aseară mi-a telefonat iar tăticu. Mare bucurie pentru mine. Cum îl am mereu în gând, când îi aud și vocea, iluzia e completă, cred că e lângă mine. Va fi, va fi curând și sănătos și vesel, cum era el înainte.

Se vede că nu sunt destule necazuri ce le am. De câteva zile, îmi coace degetul cel mare de la mâna dreaptă. Acum amândouă mâinile mi-au devenit nevolnice. Și totuși trebuie să muncesc, până ce am impresia că o să mă nărui. Nici glas nu mai am atunci. Muncesc mai mult ca vipera pe care o țin în casă și care-mi mănâncă aproape toată pensia. Ea lucrează cinci ore pe zi (curăță două camere și spală vasele) și eu muncesc și alături de ea și tot restul zilei, când ea se duce sus (în camera dată de mine) și se odihnește. Cred că e cea mai fericită persoană din România! Lucrează 5 ore din 24! Seara e un chin pe mine să-mi aduc plapuma din baie, cu mâinile mele prăpădite și cu totala lipsă de puteri în care am ajuns. Dumnezeu să-i plătească! Și cât de bine ne-am purtat noi cu fiul ei, aproape 10 ani cât l-am avut în serviciul nostru! Azi e om mare. La cadre! Și se răzbuună pentru tot binele ce i l-am făcut și îi facem și azi, ținând în casă pe soră-sa, care-i nebulă!

Măgăria este recunoștința oamenilor josnici!

Duminică, 10 mai.

10 Mai de altă dată! Cer senin, soare, cucoane în rochii subțiri și cu umbrelețe. Acum facem focul la sobă.

Azi am fost foarte mulțumită. Am luat ceaiul și dejunul cu Florinel, care m-a servit și m-a răsfațat ca pe un copil. Ce senzație minunată când te răsfață cineva! De mult n-o mai încercasem! Seara a fost nevoit să iasă și n-a plecat până nu mi-a pus masa, mi-a pregătit mâncarea, m-a servit la masă, mi-a făcut patul și pe urmă a plecat. Și, tot ca unui copil, mi-a recomandat să nu-mi fie urât, că se întoarce cel mai târziu la 10. A închis ușile peste tot, mi-a adus căteii în casă, să mă păzească (?) și pe urmă a plecat liniștit.

După prânz, Florin și Viorica s-au dus la tăticu. L-au găsit mult mai liniștit ca acasă. Nimic din febrilitatea de aici. Era și Spiru acolo. Mi-e așa de ciudă! Toți pot să se ducă să-l vadă, numai eu, care-l doresc cel mai mult, nu pot! Parcă m-a pedepsit cel de sus!

Luni, 11 mai.

Degetul îmi merge spre bine. M-a tratat bine Florinel. Sunt însă mereu bandajată și-mi fac foarte cu greu treburile casnice. Afară este tot frig. Fac mereu focul la sobă.

Aseară am avut o surpriză neplăcută. Ceva care n-am pomenit încă până acum. Pe o temperatură de +7°C, a fulgerat și a tunat ca vara, în timpul marilor călduri. Mi-a fost tare

frică. Florin însă a venit într-un suflet acasă, să nu stau singură. Ce bine era când aveam pe taticu lângă mine! În curând, o să-l am iar și n-o să ne mai despărțim niciodată!

Lucica a fost azi la taticu. L-a găsit „foarte drăguț” cum zice ea, și mi-a telefonat că i-a dat să-mi aducă o scrisoare, pe care o voi primi mâine, prin mama ei. Mă bucur că are să vină.

Marți, 12 mai.

Tot vreme rea, umezeală. Plictiseală, oboseală multă cu casa. Maria a scuturat ieri și azi și eu trebuie să fac toate celelalte treburi. Nu mai pot. Nu mă mai țin picioarele și simt că într-o zi am să cad. Pe de altă parte, mă doare mereu toată partea stângă: pieptul și spatele. Aseară, Viorica, cu spiritul ei de contrazicere, mi-a pricinuit o criză de plâns teribilă. Nu mă puteam opri și ziceam mereu: „Nu mai pot! Nu mai pot!” De ce nu ești lângă mine, taticule? Sunt atât de singură! Și scrisoarea ta, pe care mi-a adus-o Antigona azi, e așa de deprimantă și pe alocuri, atât de injustă! Nu eu te-am dus acolo, ci boala ta și dorința noastră a tuturor de a te vedea vindecat. De ce nu vrei să ai puțină răbdare? Știu, e greu, atmosfera de spital e apăsătoare, dar trebuie să fim înțelepți și să ne adaptăm, când viața noastră este în joc.

După prânz, a venit Antigona și, ceva mai târziu, Lucica și pe urmă Manina, care n-a stat mult. După plecarea ei, le-am citit scrisoarea de la taticu cu glas tare. Au fost tare surprinse de felul cum scrie taticu. „Vai, ce frumoasă scrie!” spune Lucica.

Într-adevăr, e o scrisoare remarcabilă. Descrierea atmosferei spitalului și a bolnavilor este de un realism și de o putere creatoare cu adevărat uimitoare. Dostoievski în plin! Un spirit de observație și o bogăție în expresii, imagini și comparații cum rar întâlnești. Eram așa de mândră și fericită de laudele ce i se aduceau! I-am scris în grabă câteva rânduri, pe care i le va duce mâine Lucica la spital. Îi e așa de urât acolo! Și ar vrea atât de mult să vină acasă! Ce să fac, Dumnezeu! D-ra Aslan a spus copiilor că, dacă nu se caută, nu mai are de trăit decât 3-4 luni. Mi-a spus Florin azi. Am rămas aterată⁶⁸⁶. Dar tot cred că a vrut să mă sperie și mi-a spus o minciună ca să-l las acolo, în permanenta îngrijire a medicilor. De-ar fi așa! Altfel, ar fi îngrozitor și Dumnezeu e prea bun, ca să fie așa de rău. Să ne ia pe amândoi odată, da! Primesc cu toată bucuria! Dar să mi-l ia numai pe el? Asta, nu! Nu se poate! Urlu, strig, înebunesc!...

Miercuri, 13 mai.

A venit Viorica, cu (*sic!*) vești de la taticu. A fost ieri să-l vadă. Nu mănâncă. Tot ce-i trimitem se strică sau se usucă în dulap. E îngrijorător! Viorica era tare supărată. A avut azi o pagubă apreciabilă. A uitat ochelarii (buni, costau vreo 300 lei) într-un magazin și, când s-a dus să-i caute, i s-a spus că i-a luat o doamnă, spunând că sunt ai ei. Frumoase minciuni! Mi-a fost așa milă de Viorica! E și ea așa de nefericită, așa de mortal de obosită mereu și nemulțumită, că nu e de mirare să nu fie mai atentă. Biata de ea!

Lucica a fost azi la taticu. Mi-a telefonat că mi-a adus iar o scrisoare și mi-a dat și ea o veste proastă: taticu' a răcit. Îl țin prea mult gol doctorii, când îl examinează. Ei nu văd că e slab prăpădit, că tușește și că a rămas doar o picătură de om! Doamne! Doamne! Ce negrijulii sunt! Sunt foarte îngrijorată! Abia aștept ziua de mâine. Poate se duce cineva de la noi să-l vadă și să-i ducă scrisoarea pe care i-am scris-o astă seară. Vindecă-mi-l, Doamne, și păzește-mi-l!

---

⁶⁸⁶ Franțuzism de la verbul „attérer”, a lua contact cu pământul; în sens figurat: demolat emoțional.

Astă noapte am adormit târziu, pe la 1 și ceva. Florin a fost la teatru și s-a înapoiat târziu. La 3, m-a trezit un tunet grozav și ropotul ploii. La 6, m-a deșteptat un telefon: o clientă întreba de Florinel. Au înnebunit, se vede, toți oamenii. După prânz, am dormit aproape două ore și seara iar m-am culcat târziu.

Azi a venit și dr. Monda. I-am spus de durerile din piept. Mi-a recomandat căldură și să-mi fac electrocardiogramă. Mi-a luat și tensiunea: am 17½. Sunt destul de mulțumită. Dar oare o fi adevărat? Cât e el de drăguț cu mine, o fi vrut să mă înșele, ca să nu-mi pricinuiască o nouă neplăcere. Până la proba contrarie să zicem că a spus adevărul. E mai bine, pentru așa de puțină mea liniște sufletească!

Joi, 14 mai. Înălțarea Domnului.

Zi mai bună. Soare, dar vânt. Plictiseli și treburi domestice. Mereu Maria! Și-a găsit loc și vrea să plece mâine. Puțin îi pasă că mă lasă singură, bolnavă și complet istovită de puteri. Mari fiare sunt acești oameni proști, lipsiți de inteligență, de cultură și de educație. Caută numai interesul lor și nu vor să știe de aceea care i-au ținut în casă și i-au miluit ani întregi. Cine o mai ținea cu fiica-sa neună? Asta este recunoștința omului ordinar. Dumnezeu să-i plătească!

Nebunul de fiu-său, care a stat pe lângă casa mea mai bine de 10 ani, a venit să-l roage pe Florinel să nu mă supăr și să-i dau voie mamei sale să plece, fiindcă a găsit un loc bun (!?) spălătoreasă de vase la o cantină! Iar după ora 3, să ne servească pe noi. La ce să ne mai servească, când atunci sunt toate treburile gata? Asta până la 1 iunie, când a făgăduit că se vor muta cu toții, toată familia de nebuni. Uff, am să răsuflu ușurată. Oamenii ăștia, și în special vipera bătrână, mi-au scurta viața, cel puțin pe jumătate din ce aș mai avea de trăit. Nu mă gândesc pentru moment ce am să fac singură. Mulțumesc lui D-zeu că am scăpat de răutatea și ura din casă. Numai de-ar pleca mai repede.

Viorica a venit cu bunătați, le-a preparat aici și am mâncat împreună. Foarte frumos din partea ei! Dar, iar o altercație! Susținea că fata ei să facă tot ce vrea și să nu-i pese de ce va zice lumea. Eu, desigur, susțineam contrariul, așa cum e normal. De aici, scenă. Iar am plâns și tocmai venise Lucica, să-mi aducă o scrisoare de la taticu. Nu pot să am nici cea mai mică bucurie! Și mă bucuram atât de mult de acest dejun cu Viorica și Catinca. Și ea și-a dat toată osteneala și s-a demenat⁶⁸⁷ destul, dar din cauza firii ei nenorocite, ia numaidecât foc și nemulțumește și pe cei din jurul ei și pe ea. Fiindcă-mi închipui că pe urmă îi pare rău de ieșirile violente și cu totul neașteptate pe care le are. Eu nu mi-am mai putut reveni, am rămas tăcută și abătută. Sunt atât de obosită și atât de amărâtă, că nu mai am puterea de a reacționa. Mă las dusă! La ce bun să mai joc teatru, ca să menajez pe alții, când pe mine nu mă menajează nimeni. În halul în care sunt, ar trebui ca cel puțin copiii mei să mă menajeze. Dar nu-și dau seama că am ajuns ca un obiect din porțelanul cel mai fin, care la cea mai mică atingere riscă să se spargă.

Scrisoarea lui taticu, tot deprimantă. Ce să mă mai fac? Oare nu știu oamenii că orice ins are o capacitate limitată de suportare, peste care nu se poate trece? A mea este complet plină. Dă pe dinafară. Florin a fost la spital. L-a găsit pe taticu mai slab decât duminică. A fost și răcit și nici nu prea mănâncă. Florin l-a silit să mănânce în fața lui o bucătică de pui pané și puțină șuncă pe care i le trimisesem. A mâncat cu poftă. Și el, ca și mine, mănâncă când (*sic!*) are ceva bun.

---

⁶⁸⁷ Franțuzism de la verbul „se démener”, a se strădui, a se da peste cap.

Seara am stat iar mult. Am scris. Manina, care venise să mă vadă pe la 6, a stat și după ce au plecat Viorica și Catinca.

Vineri, 15 mai.

Zi frumoasă, dar obositoare pentru mine. Nu mai am nici pe vipera, pentru un cât de mic ajutor. Un singur avantaj: am fost mai liniștită. Numai singură vederea ei era în stare să mă scoată din fire. Lucica s-a dus azi la tăticu, așa că n-am putut avea vești de la el. Mi-a venit tare greu. Am avut ajutor din partea d-nei Preda, care mi-a stat oarecum la dispoziție. Pe seară, a venit Adeluța. Clipe delicioase. Conversație agreabilă, caldă, intimă, incursiuni în trecutul meu. O mică evadare din prezent. I-am citit Adeluței scrisoarea lui tăticu. I-a plăcut foarte mult cum scrie. Sunt așa de mândră!

Azi a fost înmormântată Sarah Manu, soția lui Marcel Breslinski. Se zice că a murit de o boală necunoscută. I s-au paralizat întâi picioarele, deși n-avea decât 28 de ani. Nu știu de ce te sperii, când e vorba de un rău necunoscut. Dacă e vorba de vreo epidemie nouă? Moarte la sigur, de vreme ce nici medicii nu pot s-o combată, necunoscând boala. Ce de nenorociri pe capul bieților oameni! Plăgile Egiptului! Se zice că Marcel e ca nebun. Are și de ce! Când ai aproape 50 de ani, nu e ușor să pierzi o soție tânără de 28 de ani!

Sâmbătă, 16 mai.

Zi frumoasă dimineața. Pe seară, tristă, posomorâtă, răscolitoare de gânduri negre. În atmosferă se cernea parcă pulbere de jale. Sunt îmbibată și n-o pot scutura de pe suflet.

Viorica mi-a telefonat și a venit să mă vadă. Mi-a adus vești de la tăticu. Pare că a început să se obișnuiască. Sau numai mă amăgesc copiii, ca să nu sufăr prea mult?! Dumnezeu știe! Eu aș dori mult să fie așa, ca să nu-l mai doară atât de mult despărțirea de mine și de casă. Dacă ar fi vreme bună, m-aș duce mâine să-l văd. Mi-e un dor nebun de el. Nu-i mai pot suporta absența. Îmi arde inima ca un rug. E toată o vâlvătaie de flăcări, care se mistuie.

Nu e o nebulie să pierdem clipele prețioase și atât de puține pe care le mai avem de trăit stând departe unul de altul?! Dacă-mi trimite D-zeu marele blestem să mi-l ia pe el înaintea mea, n-am să-mi rup părul din cap și să urlu de durere că nu l-am ținut lângă mine tot timpul?! Mă simt foarte nenorocită! Mi-a vorbit astă-seară la telefon și m-a impresionat îngrozitor. Parcă nu era vocea lui, aceea înceată și ștearsă de la capătul firului. Și parcă nu era nici el cel de până acum. Vorbea rău, uita ce spunea și repeta, revenea asupra celor spuse și dacă cerea să-i trimit mâine ceva pe care nu-l pot găsi atât de repede, dădea înapoi și parcă voia să-mi ceară iertare că m-a supărat, ca un copil care a greșit. De unde îi vine această timiditate, această neîncredere, această ezitare? I s-a agravat complexul de inferioritate de care suferă de câțiva ani, de când s-au abătut atâtea lovituri asupra lui și a noastră? Doamne! Doamne! Cum nu ne-au cruțat oamenii pe noi, care n-am făcut nimănui niciun rău, în tot cursul vieții noastre? Cum nu l-a cruțat pe el, omul cu suflet de înger, omul nespun de bun și generos, care acum plătește cu viața o bunătate cum rar se întâlnește?! Cum n-am părăsit la timp pământul acesta devenit atât de inospitalier pentru noi?! Câte întrebări zadarnice! A fost scris, ca niște ființe bune și cumsecade, să moară răpuse de răutatea oamenilor. Barem dacă am pleca odată, amândoi, în călătoria cea plină de taine!

M-am bucurat astă-seară, când, înainte de a mă îmbrăca pentru noapte, mi-am văzut scheletul vârat în îmbrăcămintea de piele, rămasă prea largă, iar pe ambele brațe trei edemuri arteriale, ca trei alune vârate sub piele, pulsează ca niște inimi mici, în unison cu bătăile inimii. Aud că nu mai am mult de trăit. Ce bine ar fi să plecăm amândoi odată, mână

în mână, așa cum <am> umblat și în viață. I-am spus la telefon că nu mai are mult de stat acolo și atunci s-a mai înviorat și m-a întrebat cu un glas mai viu: „Așa a spus d-ra Aslan?” I-am spus că *da*. O minciună, care-i aprinde speranța în suflet. De altfel, abia aștept să-l văd, eu, singura ai cărei ochi pot să-l vadă așa cum este și dacă e așa cum mi-l închipui, îl aduc imediat acasă. O! ce greutate a căzut pe pământ în noaptea asta, o simt pe piept, pe suflet! Și sunt așa de singură! Nu e nimeni în toată casa.

Toată lumea își continuă cursul vieții, numai eu m-am oprit în drum și cu răsuflarea tăiată, aștept. Ce? Bucuria cea mare a însănoșirii tăticului meu scump și drag. Nu se poate ca Dumnezeu să n-aibă milă de trupul meu atât de bolnav și de sufletul meu atât de deznădăjduit. Deci, credință în D-zeu!

Florinel s-a întors târziu, pe la 12. A venit la masă și a stat până la 1. În tot acest timp, am plâns cu hohote. Mi-a spus că nici să <nu> mă gândesc că ne mai poate duce la Călimănești în vara asta. Tăticu n-ar putea suporta voiajul. Dacă nu stă liniștit, nu are mai mult de 2-3 luni de viață. Am simțit o lovitură groaznică pe creier și inima mi s-a sugrumat ca prinsă într-un clește. Așa este? Acesta este adevărul care mi se ascundea? Plângeam hohotind și repetând: „Nu se poate! Nu se poate!...” Bietul băiat nu știa ce să-mi mai spună! Că, dacă stă liniștit, poate să trăiască încă ani de zile. Că vom mai avea încă de trăit zile bune... Și câte și mai câte basme din acestea, toate de adornit copiii, nu oamenii extrem de lucizi! Noi înotăm în sărăcie, în necazuri, în boli și în griji. Cum să mai sperăm că vom mai avea vreodată liniștea atât de necesară trupurilor noastre zdrențuite?! Nu mai putem spera în nimic altceva decât în moarte. Singura scăpare. Să vie și să ne ia pe amândoi odată. Asta este singura mare bucurie pe care o mai așteptăm!

M-am hotărât! Măine mă duc la spital. Vreau să-l văd cu proprii mei ochi, să curm odată nesiguranța în care mă zbat. Odată hotărârea asta luată, am adormit ca și cum aș fi primit o lovitură în cap.

Duminică, 17 mai.

Nu știu cum a trecut dimineața. I-am pregătit febril tot ce trebuia să duc la spital, i-am făcut cele 300 gr. carne și oase, care ni se dă (*sic!*) săptămânal pe cartelă, prăjite în pesmet și la 2 nu eram încă gata. Nici n-am mâncat, de grabă și emoție. La 3 am plecat cu Florin, am intrat pe poarta spitalului și înaintea ochilor mei s-a desfășurat un parc imens și o mare clădire. Pe bănci, bolnavi cu rudele și prietenii veniți să-i vadă. Era zi de vizită. M-am așezat pe o bancă și Florin s-a urcat sus să anunțe pe tăticu. Eram emoționată și tremuram toată. Nu-mi dezlipeam ochii de pe ușa pe care trebuia să iasă. Mă temeam să nu-mi apară slab, prăpădit și abia mergând. Mare mi-a fost mirarea când l-am văzut ieșind repede, mergând în pasul lui Florin și cu obrazii trandafirii și odihniți, cum nu l-am văzut de multă vreme, am sărit sus de pe bancă, m-am repezit la el și l-am cuprins cu ambele brațe. Plângeam de bucurie. O! sfântă emoție a revederii, ce căldură pui tu în sufletele obidite! De când te așteptam!

Ne-am așezat toți trei pe bancă și am stat două ore, fericiți peste măsură de a fi împreună. N-aveam nevoie de prea multe vorbe. Vorbele risipesc uneori extazul sufletesc. Ne simțeam aproape și ne era destul. Nici nu prea aveam ce ne spune. Ne scrisesem tot ce aveam în suflet. Grație scrisorilor lui atât de evocatoare, recunoșteam pe toți pe care, cu atâta talent, îi descriesese. A mâncat puțin din ce-i adusesem, mai mult silit de noi. Era cam zăpăcit de neașteptata surpriză. Nici nu putuse bănui că mă va vedea azi. Eram iar amândoi întregi, tari, sprijiniți unul pe altul. Nu mai era fiecare singur și părăsit. Gândul apropiatei

despărțiri, ne ardea din când în când inima și ne întuneca bucuria. Dar ne căutam mâinile, ni le strângeam și încrederea se revărsa iar năvalnică în sufletele noastre.

Tovarășul de cameră, generalul Teodorescu, cu vizitatorii lui și cu Răducanu au venit la banca noastră și am întins un taifas, uitând unde ne aflăm și că suntem toți bolnavi. Ce bine e să uiți! Cred că uitarea e cel mai prețios dar pe care l-a făcut creatorul pământurilor.

E curios cum aproape toți care treceau pe lângă noi mi se păreau cunoscuți. Dar nu-i puteam identifica, purtau măști bătrâne, palide și obosite. Cum întrebam de numele lor, îmi dam seama că i-am cunoscut cândva. Tineri, drepți, preciși în mișcări și în mers... acum niște căzături. Ce crud își bate joc viața de bieții oameni! Și când mă gândesc că printre ei figuram și eu! Era ca o macabră adunare de strigoi, veniți de pe altă lume, să mă întâlnească și, poate, să mă ia cu ei. Ce bine a numit taticu acel Institut de Geriatrie „Casa spectrelor”, potrivită denumire!

La 5 a trebuit să plecăm. Vizitele au loc între 2 și 5. Taticu își pierduse vioiciunea și era iar palid. Abia când a anunțat portarul că e ora 5, am realizat că mă despart din nou de taticu. Mi-a înghețat inima și mi s-a întunecat sufletul. L-am lăsat în mijlocul curții și m-am uitat până ce am ieșit pe poartă la silueta lui firavă, pierdută în nemărginirea curții străine și rece, melancolizată de umbrele serii. Părea așa de mic, așa de părăsit, așa de dezorientat. Nemișcat în același loc, nu-și mai regăsea nici resemnarea căpătată poate în ultimul timp. Îi răscolisem toate gândurile și îi amintisem că, dincolo de zidurile acelui locaș populat de boli, era viață. Era zgomot, sănătate, mișcare și eram eu, și casa lui și copiii lui. Un junghi mi-a tăiat inima. Și în amurgul înnorat de primăvară rece și tristă, am venit acasă încărcată de durere. Eram extrem de obosită de prea multă emoție și tristețe. M-am culcat și am adomit ca și cum sufletul ieșise din mine. Cred că nici nu respiram.

M-a trezit imediat soneria. Venise Antigona. Ce bine mi-a prins venirea ei! Cred că jalea m-ar fi spart în fândări, ca pe o sticlă prea mică pentru conținutul ei. Cred că Antigona și-a dat seama de starea în care mă aflam. A stat până la 8½. Între timp, a venit Florinel cu Florica de la gară. O diversiune, deși a venit în aceleași dispoziții.

Luni, 18 mai.

Ce-or fi având unii oameni contra mea? Invidii? Nu se poate. Nu mai sunt nici tânără, nici frumoasă și nici nu mai am succesele de odinioară. O ființă moartă pentru lume! Mi se reproșează oare că nu devin complet ștersă și inexistentă? Nu-și dau seama că dacă eram așa, numele de Vrioni n-ar fi însemnat nimic? Sau acum, că mi-am îndeplinit menirea, pot să mor, sau cel puțin să trăiesc ca și cum nici n-aș fi? Ce ciudat lucru!

Toată lumea, de când mă știu, m-a respectat, m-a admirat, m-a apreciat, am fost peste tot și totdeauna vedetă, chiar azi prietenele și cunoștințele mele îmi arată aceeași considerație de altă dată. Numai ai mei fac excepție. Blessură⁶⁸⁸ gratuită, care mă ating nu numai în suflet, ci în toată ființa mea. Și sunt atât de amărâtă! Rău bolnavă și taticu grav bolnav! Și nicio milă pentru cei ce nu se hotărăsc să moară! Oh! Dumnezeule! Câte mi-a fost dat să văd și să îndur! Și pentru ce? Pentru ca atunci când vede că a întins coarda prea mult, să facă încercări forțate de reconciliere și gesturi care mă oripilează. Eu nu sunt sluga pe care o împaci cu un dar sau un bacșiș! Sunt oameni oare atât de proști, de nu mă înțeleg?...

Când e taticu lângă mine, cuvintele astea nu mă dor atât de tare. Îl am pe el și mi-e de ajuns. Acum însă mă lovesc până la o vie durere fizică, nu numai sufletească. Din

---

⁶⁸⁸ Franțuzism, de la subst. „blessure”, rană.

fericire că Florinel a păstrat încă atitudinea pe care a adoptat-o în ultimul timp. Ar fi oribil să se schimbe și el!... Mă gândesc mereu la tătucu! La omulețul acela mic și slab, rămas părăsit în mijlocul unei curți de spital. Nu e o clipă să nu mă gândesc la el!

A venit Viorica după prânz. Am rugat-o să treacă pe aici mâine, înainte de a se duce la spital, ca să-i trimit lui tătucu un borcănel cu gem și caș dulce ardelenesc. Poate că o să-i placă! Mi-e așa de dor de tine, tătucule drag! Aș vrea să-ți dau toate bunătățile, ca să te văd sănătos și fericit! Ți-aș da și sufletul, ca să-l răscumpăr pe al tău!

Marți, 19 mai.

Toată dimineața, am pregătit lucrurile pe care trebuie să le trimit azi lui tătucu, prin Viorica. Am așteptat-o până la 5, când a venit să le ia. O invidiez că-l vede pe tătucu. Ce n-aș da să fiu eu în locul ei! Ea îl vede, vorbește cu el! Eu nu mă simt bine deloc. Lipsa de respirație și presiunea pe piept se accentuează din ce în ce. Și acum, pe seară, am tras o spaimă grozavă: câteva minute am văzut dublu, ca în primele zile ale bolii mele. M-am speriat îngrozitor. Tocmai venise Maria D., să-mi anunțe vizita mamei sale, coana Frosa, și eu o vedeam ca prin ceață și cu două capete. Din fericire, a ținut puțin.

Mi-a telefonat Tante Margot că vine vineri la mine. Mă bucur mult, n-am văzut-o de luni de zile! După masă, a venit Florica la mine în cameră și am stat de vorbă.

Seara mi-a telefonat tătucu. Mă topesc de fericire când îi aud glasul! Mi-a spus că duminică noaptea spre luni a fost prima noapte, de când e în spital, când a dormit întruna, de seară până dimineață, fiindcă mă văzuse pe mine. Dragul de el! Dacă ar ști ce mult doresc să-l am iar lângă mine și cât mă cert că nu-mi dădusem seama de fericirea mea când era aici și puteam să-l văd în fiecare moment! Doamne! Când vom fi iar împreună?

Mă simt atât de rău și de la gât până în vârful picioarelor sunt toată un focar de boli, cum să mai sper în zile mai bune? E utopic.

Miercuri, 20 mai.

Ziua nașterii Vioricăi: 7/20 mai 1912! Dată scumpă mie, ca și 24 martie/6 aprilie 1907, ziua nașterii lui Florinel. Ce micuță era scumpa mea Viorica, acum 41 de ani! Era o păpușică venită pe lume numai de câteva ceasuri. Și eu eram așa de tânără și de fericită! Nu-mi mai trebuia nimic, aveam un bărbat nespun de bun și doi îngerași de copii. Toată lumea era a mea!... Cum au trecut toate! Acum sunt bătrână și ciuruită de boli, o sită veche și complet uzată. Și mâine, poimâine, când se va vorbi de mine, nu se va mai zice „este”, ci „a fost”. Toți trecem pe aici. Nimeni nu e cruțat.

Pe seară, au venit Cocuța, Dorina și Mugurel. Mai târziu, a venit și C. Antiona. Zgomot mult, a plouat îngrozitor. Nepoatele și copilul abia plecaseră, probabil că le-a prins ploaia pe drum. Și bietul Mugurel era abia ieșit din boală. Avusese pojar. De n-ar fi răcit!

Antiona a stat până la 8½ și la urmă a trebuit să plece, fiindcă ploaia nu avea de gând să înceteze, a plouat până târziu. După ora 10 am avut o spaimă grozavă. Tocmai mă pregăteam să mă culc, când un zgomot asurzitor de sticle sparte m-a înșepenit pe loc. După ce mi-am revenit puțin, m-am uitat împrejur (credeam că a căzut lustrul din plafon) să văd ce s-a spart cu așa zgomot. Dar nu era nimic. Uitându-mă spre fereastră, am văzut unul din geamurile mari, cu o gaură mare în mijloc și crăpat de jur împrejur. Cineva aruncase cu un corp tare. Dacă trecea și prin al doilea geam, puteam să fiu moartă, fiindcă eram foarte aproape de fereastră. M-am dus speriată la copii, care auziseră și ei zgomotul, și Florin a

venit să vadă cum s-a întâmplat, dar, fiind întuneric afară, n-a putut vedea nimic. Probabil că tot cei de la blocul de alături s-au amuzat, sau poate nebunii de sus.

Joi, 21 mai. Sf-tii Constantin și Elena.

Ziua sorei mele, care a murit la vârsta de 26 de ani, și data nefastă a morții tatălui meu. Amintiri triste!

Toată dimineața m-am ocupat cu pachetele pentru taticu. Dacă ar ști el cu ce drag i le fac! Am impresia că sunt cu el, că e alături de mine, că ne vorbim și suntem fericiți! Doamne! Doamne! fă-mi-l, Doamne, sănătos mai curând și adu-mi-l acasă!

După prânz, Florin și Florica au fost la el. L-au găsit mult mai bine și mai adaptat mediului. Ieri i s-a făcut un nou consult și medicii au fost foarte mulțumiți de modul cum evoluează boala. A câștigat în două săptămâni 300 gr. în greutate, el, care a pierdut în ultimii trei ani 17 kg. D-ra Aslan s-a arătat satisfăcută de cum se prezintă acum. Toate veștile astea m-au umplut de bucurie. Altele, însă, m-au lăsat înărmurită. Se pare că taticu s-a internat în extremis în spital și, dacă nu se interna, nu mai avea de trăit nici o lună!... Și de-aici înainte, dacă vrea să-și mai prelungească viața, trebuie să stea în complet repaos. Să nu facă absolut nimic și să se ferească de emoții, de necazuri și de toate bucuriile de care e plină viața noastră de azi. Cum o să reușească să se ferească, când la fiecare clipă e o emoție sau un necaz? Deci viața lui e agățată de un fir de păr!... Dar să nu mă mai gândesc la asta! Să lăsăm timpului grija de a ne apăra de toate relele.

Taticu are grijă de mine și ar vrea să mă duc singură la Călimănești. Cum crede el că aș putea trăi singură în acel loc, unde fiecare pas mi-ar aminti prezența lui? Cu ce aș putea umple golul și singurătatea sufletească care mi-ar măcina și ultima rămășiță de viață din mine? Ai mei găsesc foarte bun proiectul. N-ar mai avea nici puțină grijă ce au de mine. Că eu aș fi nespus de nenorocită acolo, ce-are a face? Un om mai puțin, o plictiseală mai puțin și o limpezire a atmosferei. Ce blestem! Una din cele mai căutate și entourate⁶⁸⁹ femei a ajuns să incomodeze! Ce-ar fi dacă n-aș avea casa mea și dacă n-aș avea defel cu ce trăi?! Doamne! Dumnezeu! Nici nu vreau să mă gândesc! Cum cred oamenii că pot trăi fericiți și liniștiți strivind pe unul din cele mai sensibile suflete pe care l-a creat Cel de Sus? Nici un edificiu nu se clădește pe ruine, fiindcă imediat se surpă! Oare asta n-o știu, arhitecții de fericiri efemere?!

Vineri, 22 mai.

Viorica a venit înainte de prânz, a făcut ordine în gang și a mâncat cu noi. Am fost fericită de a avea copiii cu mine. Ce păcat că n-a fost și mica Catințuța (*sic!*). Mulțumirea ar fi fost completă. Dar dacă ar fi fost și taticu? Atunci eram nebună de bucurie! Viorica s-a dus și azi să-l vadă. L-a găsit mult mai bine și atmosfera mai agreabilă și mai vioaie. Mi-a adus o scrisoare de la el. Am citit-o tremurând de emoție!... Are grijă de mine, micul meu scump și drag! A făcut rău Florica că (*sic!*) i-a spus că mă obosesc ocupându-mă cu casa. I-am spus Vioricai să-l convingă că nu fac nimic. Nu știu dacă i-a spus și dacă a crezut-o. Sunt așa de bucuroasă că am vești de la el aproape în fiecare zi!

După masă a venit Tante Margot și pe seară coana Frosa. Mai târziu, a venit și Mme Dicescu. Un congres de bătrâne! Cu Frosa îngrozitor de schimbată, cred că n-am

---

⁶⁸⁹ Franțuzim, de la adj. „entourée”, înconjurată.

văzut-o de 10 ani, cel puțin. Cum e înaltă, s-a încovoiat în așa hal, că parcă are o enormă cocoasă în spate! Poate așa voi deveni și eu peste câțiva ani! Are 82 de ani!

Când au ieșit toate trei bătrânele în monom, se uita lumea la ele, ca la niște arătări. Ce dizgrațioasă e bătrânețea și ce iz de învechit capătă. Mare bătaie de joc a naturii!

Sâmbătă, 23 mai.

Azi n-a plouat! Minune! De s-ar îndrepta odată timpul! Sunt mereu obosită și cu respirația pierită. Am vorbit la telefon cu doctorița Aslan. Vine luni să mă vadă. Poate e cazul să mă internez și eu la spital. Am lucrat până la 10 seara. Am pus la punct unele lucruri ale lui tăticu. Sunt bucuroasă când fac ceva pentru el! Mi-l simt aproape de tot. Vorbesc cu el în gând!

Copiii au ieșit seara, dar s-au întors curând, așa că nu mi-a fost prea multă vreme urât. Citesc niște amintiri ale lui Sacha Guitry⁶⁹⁰: *Si j'ai bonne mémoire*, vol. I. Interesantă, dar nu prea. Vorbește de copilăria lui și de vârsta adultă. Celelalte volume trebuie să fie mult mai interesante. Ceea ce mi-a plăcut la el este cultul ce-l avea pentru tatăl lui, Lucien Guitry. Cartea e scrisă viori, dar mă așteptam la mai mult de la Sacha Guitry.

Duminică, 24 mai.

Zi frumoasă, cu soare. Dar vântul tot n-a încetat. Toată dimineața am fost cu tăticu în gând: îi pregăteam pachetele. I le-a dus Florin, după masă, care l-a găsit mult mai bine ca duminica trecută și aproape complet aclimatizat. Am fost așa de bucuroasă!

Pe seară, Florica a avut câteva prietene. După prânz, a venit și a dormit cu mine, în locul lui tăticu. Sistemul ei nervos e cam ebranlat⁶⁹¹. Mi-e așa de milă de ea!

Azi a fost sărbătoarea *Rusaliilor*. Slujbă mare la biserică și eu n-am putut și nici n-am avut cu cine să mă duc. Am plâns de ciudă. Doamne, dă-mi sănătate și folosința picioarelor! Niciodată nu mi-am văzut mai clar nenorocirea care m-a lovit, ca astăzi. Să vrei să mergi undeva și să nu poți! Din fericire, mie niciodată nu mi-a plăcut să ies prea mult. Dar nici să nu mă pot duce la biserică?! E prea mare pedeapsa!

Luni, 25 mai.

Mi-a telefonat tăticu. Se petrece ceva ciudat în mine când îi aud vocea la telefon. Întâi, o grabă și o bucurie care-mi covârșește toată ființa. Pe urmă, în vreme ce vorbește, auzindu-i glasul drag și parcă topit de emoție, mă prinde o mare jale. Mi se pare că e departe de tot de mine și că poate nu ne vom mai vedea niciodată! E o impresie falsă, ca oricare alta, dar care-mi face mult rău!... M-a rugat să cer d-nei dr. Aslan un bilet de voie pentru Viorica, să-i cumpărăm lui Mitică o pereche de papuci de trestie și să-i mai trimit niște rufe de care are nevoie. Suntem în același oraș și comunicăm prin telefon și prin scris! Doamne! Cum aș vrea să am aripi să zbor la el! Ce pretenție absurdă! Când eu n-am nici picioare să mă pot duce la el de câte ori aș vrea! Adică în fiecare zi!

Pe seară, n-am mai stat singură. Au venit Gaby, Antagona și, mai târziu, Lucica cu bărbatu-său. Am stat pe terasă, cu niște ultiți musafiri. În casă, atmosfera s-a schimbat din nou. Durase prea mult cea bună și picul de liniște sufletească a mea. Explicația? Boala.

---

⁶⁹⁰ Alexandre-Pierre Georges (Sacha) Guitry (1885-1957), actor francez, regizor, scenarist și dramaturg al teatrului Boulevard.

⁶⁹¹ Franțuzism, de la adj. „ébranlé”, zgâlțâit, zguduit.

Depresiunea nervoasă! Dar eu nu sunt bolnavă de boala mea și nu sufăr de boala lui tăticu? Nu mi-e destul?!

Marți, 26 mai.

După ziua așa de caldă și frumoasă de ieri, azi este din nou vânt și înnorat. Astă noapte m-a trezit vântul din somn. Am dormit rău și întrerupt. Ca urmare, azi sunt mai obosită ca ieri. Atmosfera în casă, aceeași. Nepoliteți gratuite! Cred că am să mănânc singură. O! De-ar veni tăticu acasă! Sunt într-o proastă stare sufletească. Sunt plictisită de tot și de toate, începând cu mine. De ce nu m-oi fi lăsând în pace? Am trăit destui ani cu mine. M-am plictisit de o așa de lungă conviețuire. Ar fi timpul să ne despărțim. Fie dispărând, fie uitându-ne una pe alta. Iar scriu toate aberațiile ce-mi trec prin minte! Și mă hotărâsem doar să nu le mai aștern pe hârtie. Cine m-ar citi vreodată, ar zice că am fost sau nebună, sau incomprehensiv de inteligentă. Din fericire, scriu așa de repede și deci ilizibil, încât nu e pericol (sau șansă!) să mă citească cineva vreodată.

Azi nu s-a dus nimeni la tăticu. Ce singur și părăsit trebuie să se simtă! Totuși, ce bine e că se găsește încă pe aceeași planetă cu noi! Ce grozăvie ar fi să nu ne mai putem vedea! Dar nici nu vreau să mă gândesc la această blestemată eventualitate! Mai bine să mă gândesc ce fericită am să fiu când va veni acasă și vom fi iar împreună. E așa de goală și de mare casa fără el!

Miercuri, 27 mai – Joi, 28 mai – Vineri, 29 mai.

Trec zilele, la fel de asemănătoare și la fel de repezi, găsindu-mă singură și lăsându-mă tot singură. Singura bucurie care nu se epuizează niciodată prin repetiție sunt veștile pe care le am aproape în fiecare zi de la tăticu. Vești înviorătoare. Se simte mult mai bine decât când a intrat în spital. Sunt așa de fericită, uit chiar că eu mă simt din ce în ce mai rău. Viorica s-a dus miercuri la el. I-am trimis tot felul de lucruri bune, câte puțin din toate. Atât cât ne permit etichetele noastre mijloace materiale. I-am trimis și ½ kg căpșuni, le-a mânca pe loc, cu multă plăcere.

Tot miercuri, a venit să mă vadă doctorița Aslan și mi-a spus că boala lui tăticu a evoluat spre bine și în curând o să vină acasă. Aș fi fost încântată de această perspectivă, dar a adăugat că ar fi necesar să mă internez eu în locul lui. Nici la mine inima nu merge bine și în tot sunt nu numai nepermis de slabă, dar și tare slăbită. Așa se explică cum obosesc la fiecare pas. Nu m-am hotărât însă să mă internez – deși știu că mi-ar face bine – fiindcă dacă tăticu rămâne singur acasă, n-o să se simtă bine și nici n-o să găsească prescripțiile medicale, așa cum le postează acolo.

Joi am avut două bucurii: a venit Catincuța, pe care n-o mai văzusem de vreo trei săptămâni, și seara mi-a telefonat tăticu. Era foarte bucuros, că i-a spus doctorița că peste 10 zile poate să vină acasă și să se ducă din când în când la spital pentru tratament. Mi-a părut așa de bine! De altfel, Florinel, care fusese azi la el, îmi spusese că l-a găsit pe „Moș Mielușel” (așa îi zice el ca mângâiere!) foarte bine. Sunt încântată! Și dacă aș avea picioarele bune, aș sări în sus de bucurie.

Copiii sunt extrem de drăguți cu mine. Florica vine și se culcă la mine în fiecare zi după masă, iar Florinel se supără foc când încerc să fac câte ceva prin casă. Vede și el că nu mă mai ajută nici respirația, nici puterile.

Ziua a fost magnifică. Puțin cam prea cald. La noi nu mai există primăvară. Se trece brusc de la palton la stambă! Ce păcat! Ce frumoase primăveri am apucat în țara asta!

Joi noaptea spre vineri, adică astă noapte, am fost deșteptată de niște tunete grozave. Era ora 3. Fulgerele, tunetele și trăznetele s-au înțețit și a căzut un prăpăd de ploaie. Cum mie mi-e frică de descărcările astea electrice, cum era și noapte și eram și singură, am înțepenit de frică. Inima parcă era de gheață și mi se părea că nici nu mai bate. Mă dureau degetele de furia cu care-mi apăsam urechile ca să aud mai atenuat zgomotul înfricoșător al tunetelor și trăznetelor. Țineam ochii strâns închiși și totuși lumina fulgerelor trecea prin pleoapele închise. Grozăvia asta a durat o oră. Tunetele au devenit din ce în ce mai rare și mai îndepărtate, până nu le-am mai auzit deloc. Atunci am reînceput să respir mai liniștită. N-am putut însă dormi până aproape de ora 6. Am asistat iar la nașterea unei noi dimineți pe lume. Mă amuză grozav să urmăresc cum ies casele și lucrurile cu încetul din întuneric.

Aproape de 6, am adormit. M-a sculat telefonul după ora 7. Pe la 8, am adormit iar și m-am trezit abia la 10. Dorm întrerupt și somnul acesta nu mă odihnește. În fiecare noapte mă scol de 4-5 ori și câteodată nu mai pot adormi câte două ore. Bătrânețe, boală, dărâmare totală. Când am spus joi doctoriței că nu mai am nimic bun în organismul meu decât capul, n-a încercat nici măcar să protesteze. Nu se cheltuiesc vorbe zadarnic cu oamenii inteligenți! Mi-a spus numai: „Din fericire”, se referea la capul meu, că e încă zdravăn. Mi-a plăcut mult doctorița Aslan. A câștigat enorm de mult la fizic de când nu ne-am văzut și e foarte apropiată și extrem de simpatică.

Azi a plouat toată ziua. Și eu hotărâsem să mă duc la vecernie. Poate că D-zeu e supărat pe mine, fiindcă am uitat drumul bisericii și, ca să mă pedepsească, a trimis ploaia și vremea asta rece!

Sâmbătă. 30 mai.

Zi tot înnorată și rece până la ora 4. Pe urmă s-a mai luminat cerul și, ca urmare, și sufletul. Mai ales că a venit Viorica și am început să pregătesc pachetele pentru taticu. S-a dus azi să-l vadă. Între timp, mi-a telefonat taticu și mi-a dat o veste atât de bună, cum de mult n-am mai avut: s-a cântărit și a câștigat în trei săptămâni 2 kg ½! Era încântat și eu credeam că plesnesc de bucurie. Acest început de „mai bine”, înseamnă că organismul și-a recăpătat funcțiunile normale. Acum, să-i ajute Dumnezeu să meargă tot înainte! Eu mă simt mereu prost! Respirația insuficientă și oboseala! Oboseala, care mă sfârșește complet!

Pe seară a venit Agatha. Mi-a părut bine. Plecaseră toți de acasă și eram așa de singură! Acum, la ora 7, sunt din nou singură. E un cer luminos, care parcă râde. Zgomotul străzii ajunge atenuat până la mine. Relativ, e destulă liniște. Doar motorul îndepărtat al unui avion sparge zărilor și ne vorbește de prăpăd și de moarte! Ferește-ne, Doamne! E așa de rău să fii singur! Atâtea gânduri negre te asaltează și-ți întunecă sufletul! Toată viața mi-a fost frică de singurătate și, de foarte multe ori, am avut parte de ea. E o tovarășă mută și tăcută, care te îngheață.

Duminică, 31 mai.

Plouă iar. Plouă mereu. Cred că până la sfârșitul lumilor. Și sunt obosită, obosită, obosită! Nu e permis ca un biet om să simtă atâtea oboseală! Când ajunge aici, ar trebui să plece și să lase un loc liber pe pământ pentru o ființă proaspătă și vie. Eu nu trăiesc, vegetez. Și, la drept vorbind, nici măcar nu vegetez.

Mă gândesc uneori că ar fi mai bine să fiu o plantă, sau un prunc nou născut. Dar și pruncul, și planta, tot simte o oboseală: aceea a creșterii. Mai bine non existența unui fir

de nisip. Acela nu cunoaște năruirea totală pe care ți-o dă oboseala. Dar și acela este supus stivirii, adică fărâmițării, nu oboselii. Și oboseala e mai greu de suportat decât moartea, care este instantanee și neconștientă.

Florin a fost azi la tătucu. L-a găsit cu totul regenerat. S-a obișnuit acolo și nu mai vorbește mereu de plecare. Moralul e ridicat și fizicul se resimte de această creștere a temperaturii sufletești. Sunt așa de fericită că mi-a ascultat D-zeu ruga! Deși aș vrea să vină cât mai curând aici, lângă mine, totuși îmi înfrâng dorința și îl sfătuiesc să stea până la completa vindecare. Dacă vine acasă, încep iar grijile, necazurile și oboseala și pierde în câteva zile tot ce a câștigat până acum. Desigur că și acolo trebuie să aibă grijă, dar le are atenuate, în gând, nu dă mereu piept cu ele. Și efectul lor este mult diminuat.

La prânz, am mâncat cu Catinca și cu Viorica, care (*sic!*) a adus mâncărurile gata pregătite de acasă. Nu pot zice că n-am copii buni și atenți! Dacă n-ar fi venit Viorica și Catinca, m-aș fi pierdut în singurătate ca într-o ceață. Florin și Florica erau invitați la părinții Floricăi. După masă, m-am odihnit până la 5½, când a venit Florin de la tătucu. Curând după aceea, a plecat și Viorica cu Catinca la teatru.

Seară rece, tristă și înnorată. Eu scriu în pat, pe genunchi, și Florin citește pe bergeră. Tabloul de familie! Seara a plecat Florin să aducă pe Florica și au venit abia la ora 10. I-am așteptat până atunci și pe urmă luasem masa și mă pregăteam să mă culc. Când eram la masă, a venit dna F. cu M. Totală lipsă de pudoare!

Luni, 1 iunie.

Și ziua de 1 iunie a venit tot cu ploi năpraznice. Oare cât vor mai ține? N-are să mai vină niciodată timpul frumos?

Sunt tare plictisită! Am mai pus la punct rufele lui tătucu. Când umblu cu lucrurile lui sau când fac ceva pentru el, mi se pare că-l am alături, și sunt liniștită și fericită. Seara mi-a telefonat iar. De ce o fi având vocea așa de pierită? Și de ce o fi vorbind așa de rar, ca și cum parcă-și caută vorbele? O fi emoționat? Sau o fi tot slăbit? Pentru mine este o mare sărbătoare convorbirea telefonică cu (*sic!*) el.

Pe seară a venit Georgette Botez. Drăguță și amabilă ca totdeauna. Mi-a adus prăjituri. Am stat mult de vorbă. Sunt așa de bucuroasă când revăd pe prietenele vechi. Îmi amintesc că am fost și eu odată om, nu o ruină care face degeaba umbră pământului!

După plecarea Georgettei, am rămas iar singură. Nu mai pot suporta singurătatea. Mă doare ca o rană. Singurătate! Iasmă descărnată, cu ochi de sticlă, cu gheare lungi și ascuțite, cu care prinde sufletele oamenilor și le strânge până le sugrumă! Singurătate! Insulă pustie, pierdută în apa neagră a uitării, de ce a trebuit să locuiesc eu în ea, acum la sfârșitul vieții?! O! de-ar veni tătucu mai repede acasă, să mă scoată din ea și să mă readucă la viață! E atâta tristețe și frig în insula pustie!

Marți, 2 iunie.

Vreme bună. Soare, cald. Azi am avut două vizite: înainte de dejun, pe Adeluța și pe seară, pe Antigona. Se petrece un lucru ciudat cu V. Parcă s-a volatilizat fluidul care ne apropia și ne lega atât de strâns una de alta, intelectualicește vorbind, am devenit banale. Nu mai discutăm la „nivel înalt”, cu elanul și căldura de mai înainte. Nu mai suntem cerebrale, suntem doar doi oameni obișnuiți. Îmi pare așa de rău! Cred că în mare parte, aceasta mi se datorește mie. Sunt atât de inertă, că nu mai pot trezi nici propriul meu spirit, dar încă al altuia! Nu mai am putere. Nu pot să mai fac nici cel mai mic efort, de niciun fel.

Sunt atât de obosită. Mi-a greu să și vorbesc! Și din afară nu-mi vine niciun fel de ajutor. Numai griji, necazuri și ceață. Stau așa de mult de vorbă cu mine însămi, că nu mai știu să vorbesc cu alții. Am uitat mecanismul vorbirii.

Miercuri, 3 iunie.

Nu-mi mai este dat să am nicio bucurie. Nici măcar o străfulgerare fugară de bucurie. M-am bucurat atât când mi-a telefonat taticu că se simte mai bine și că a câștigat în greutate! De ce a trebuit să moară și bucuria asta?! Și aseară și alaltă-seară, mi-a telefonat că se simte foarte obosit. Chiar câțiva pași îl obolesc. Exact ca și mine. Oare D-zeu mi-o fi ascultat ruga și ne-om fi îndreptând pașii spre portul final, potrivindu-ne pașii, unul lângă altul, ca să ajungem acolo în același moment? Poate că da. Aceeași boală și aceleași simptome. Uniți până la moarte și uniți și dincolo de ea! Ce frumos final de viață! Armonios, ca însăși viața pe care am dus-o împreună. Ce-aș putea dori mai mult, decât să nu fiu niciodată despărțită de el? Florin a fost să-l vadă și l-a găsit cam obosit. Sunt tare măhnită.

Joi, 4 iunie.

Tante Margot mi-a telefonat azi de două ori și ieri o dată. Se interesează insistent de mine. Biata de ea! Speră că va reuși. Nu știe că sunt pusă la index? Mă mișcă însă încercările ei. Un suflet bun, între atâtea suflete căinoase! N-am să-i întărât! Eu am defectul (?!) grațitudinii...

Viorica a venit după masă. M-am bucurat văzând-o. E și ea atât de obosită, de slăbită și de nemulțumită! Și Florin este obosit și a slăbit. Viața neliniștită, grea, istovitoare și nicio mulțumire și, pe deasupra, și lipsa de hrană. Prevăd că în curând o să murim toți de foame. N-ar mai lipsi decât să vină și un război. Atunci ar fi încoronarea operei de distrugere în masă: bombe și foamete! Dar poate i-o fi milă lui Dumnezeu de neamul nostru!

Vineri, 5 iunie.

Zi frumoasă și caldă. Nimic mai rău, nimic mai bun. Ocupațiile zilnice și aceeași oboseală. Pe seară, am stat mai mult pe terasă, cu Florica.

Recitesc *Anatole France en pantoufles* de Jean Jacques Brousson⁶⁹². Ce-o fi îndurat micul secretar de s-a răzbnat atât de crud? Pagini foarte frumos scrise, de altfel, admir paradoxele acestui genial scriitor și chiar și cinismul lui. Marele lui talent și remarcabila sa inteligență și erudiție îi dădeau dreptul să fie așa cum era. Era altfel decât toți oamenii și deci și felul lui de a fi nu putea să fie decât tot altfel. Nu putea să încapă un Anatole France într-unul din tiparele create pentru cei mulți.

Sâmbătă, 6 iunie.

Tot vreme frumoasă. După amiază, cerul s-a mai înnorat, dar n-a plouat. Azi am avut o foarte plăcută surpriză: a venit Valerica. E curios cum, de câteva zile, eu mă tot gândeam să-i scriu. Dacă ar putea sta cu mine, blândețea ei m-ar liniști și m-ar odihni. Ce bine ar fi! Dar nu stă nici măcar într-un oraș cu mine. Stă în Ploiești, orașul copilăriei mele! O văd cel mult de două ori pe an! Când mă uit la ea, parcă o văd pe surioara mea. Îi și seamănă oarecum! Ce tânără era când am pierdut-o! 26 de ani! Și ce mult e de atunci! 48 de

---

⁶⁹² Jean Jacques Brousson (1878-1958), jurnalist și scriitor francez. A fost secretarul lui Anatole France, cu care s-a certat după câțiva ani. Lucrarea aceasta „Anatole France în papuci” a publicat-o în 1924.

ani! Ea n-a îmbătrânit în amintirea mea. O am în minte mereu tânără și frumoasă! Numai viața îmbătrânește pe om, amintirea îl păstrează așa cum era când a murit. Mai bine rămâneam și eu tânără în amintiri, decât să târâsc cu mine povara grea a bătrâneții, a bolilor și a necazurilor. Ce urâtă și pocită e bătrânețea!

Mi-a telefonat taticu mai devreme ca de obicei. Am fost așa de fericită!

Duminică, 7 iunie.

Antigona mi-a spus deunăzi că nu m-am schimbat deloc de când mă cunoaște, dar nu mai am aerul de „dulceață și blândețe” pe care-l aveam atunci pe figură. Nu e de mirare! Pe figură se răsfrânge sufletul și în suflet se resfrânge viața pe care o duci. Ce aer de blândețe poate să-mi mai pună pe figură viața grea și aspră pe care o duc, cu tot cortegiul ei de boli, necazuri și lipsuri? Ar fi cu totul nenatural și mai ales, deplasat.

Luni, 8 iunie.

Ieri, Florin a găsit pe taticu mai tras la față decât săptămâna trecută. Asta m-a mâhnit profund! De n-ar fi pierdut iar din greutate! Eram așa de fericită că mergea spre bine! Mă simt tare rău și dacă s-ar putea, nu m-aș mai da jos din pat. Mă omoară oboseala!

Viorica a venit oboșită la culme și probabil enervată. Mi-a făcut o scenă stupidă că nu trimit destulă mâncare lui taticu! Și eu, care mă zbat să gădesc cât mai multe lucruri și câte o dimineață întregă fac pachetele pentru el, cu tot ce se poate găsi! După prânz cad moartă de oboseală. Mi s-a strangulat vocea de parapon și am avut iar o groaznică criză de plâns. Să-mi spună mie că nu-l îngrijesc pe taticu, singura ființă care și-a închinat toată viața lui, și care nu l-a iubit ca să-și poată face și afacerile! Mare e mila lui Dumnezeu și oribilă e reaua credință a oamenilor! Dar nu fac pentru ei aceea ce fac. Fac numai pentru sufletul bun al lui taticu și condusă de dragostea nețârmurită pe care o am pentru el. Dumnezeu vede și știe toate.

Pe seară, a venit Antigona; cum nu e Lucica acasă, a stat până târziu. Între timp, a telefonat taticu. Nu-mi place că are iar vocea acea timidă de copil părăsit. Vrea neapărat să vină acasă. Și eu doresc atât de mult să-l am aici, lângă mine! Ce sărbătorească zi va fi aceea când ne vom strânge iar laolaltă! Mi-a spus că nu vrea să mai stea, că e păcat să pierdem stând despărțiți puținele zile de viață ce mai avem de trăit! Același gând mă chinuie și pe mine tot timpul! N-aș vrea ca unul din noi, pe care l-ar osândi D-zeu să rămână după celălalt, să blesteme fiecare minut zilele pe care le pierdem acum departe unul de altul. E ca și cum ai avea o comoară de preț și o arunci ca un nesocotit, fără să-ți dai seama că în curând rămâi fără ea și nu o vei mai avea niciodată.

Marti, 9 iunie.

Taticu în aceste ultime zile n-a mai câștigat în greutate decât 450 gr.! După ce, în celelalte două penultime săptămâni, câștigase 2 kg și ½! A mâncat mai puțin, nu-i mai priește tratamentul, sau îl roade dorul?! Ar fi mai bine să vină acasă. Numai de m-ar asculta să stea liniștit și să nu facă nimic. Înainte de a intra în spital, nu voia să mă asculte deloc și ajunsese în pragul pieirii. Poate că acum s-o fi învățat minte! Cum aș vrea să-l văd! Mi-e strașnic de dor de el! Mi-a telefonat și azi să-mi spună că a fost Viorica să-l vadă și i-a dus smântână și sufleu; ca un copil, îi pare bine de orice lucru.

Pe seară, mi-au venit două prietene, pe care nu le-am mai văzut de foarte mult timp: dna Ștefănescu-Goangă și Mariella Seulescu. Prima locuiește de trei ani într-un pod,

iar a doua, sub o scară! E îngrozitor! Amândouă, însă, suportă cu curaj (*sic!*). Mariella însă este într-adevăr o „iasmă descărnată”. Nu mai e om! Și neagră-arămie. Când a intrat, am recunoscut-o cu greu. Ce-a făcut viața din atâtea ființe care n-au făcut niciun rău nimănui!

Mariella a plecat curând. Cealaltă vizită a stat însă până la 9. M-a obosit tare mult! Până mănânc și mă culc, se face ora 11 și e grozav de târziu pentru oboseala mea. I-am scris lui Gicuț.

Miercuri, 10 iunie.

Tot zile frumoase și calde. Pentru mine însă, toate sunt la fel: execut mecanic programul impus de viață. Azi, la micul dejun, scenă penibilă cu copiii (*sic!*). Tot din cauza familiei Beu. Sunt de o rea-credință revoltătoare! Oare numai eu să fi văzut clar și echitabil? Mi-am ieșit din mine. Iar plâns, iar voce sugrumată, iar un mic pas făcut spre mormânt. Revoltată peste normă, le-am spus și eu că „ce-ar fi de mine, dacă n-aș avea casă și cu ce mă întreține!” E curios cum nu-și dau seama de avantajele pe care le au grație mie: cartelă de alimente, de textile, de lemne, de petrol, cantină, servitori cooperativă, toate foarte importante pentru ziua de azi. Recunosc că poate li s-o fi urât cu mine și s-or fi plictisit. Dar eu îmi fac șederea aici „în casa mea” așa de puțin pretențioasă, că nici n-o simt.

Îmi dau seama, eu cea dintâi, că ar fi timpul să dispar. Nu este nici elegant și chiar nici cuviincios să întârzi prea mult aici pe pământ. Plictisești pe cei din jur cu prezența ta plângăreată și dizgrațioasă. Pentru omul care a fost toată viața elegant sufletește și trupește, nu este decădere mai grozavă decât bătrânețea și boala. Chiar în tinerețe spuneam și scriam că boala este o umilință. La bătrânețe nu este numai o umilință, dar și o completă caricaturizare a individului, ajunge o vietate ciudată, uitată în prezent de capriciul soartei. De ce nu pleacă?

Joi, 11 iunie.

Zi oribilă pentru mine. Florica și-a dat iar arama pe față și mi-a spus tot ce i-a venit la gură, din cauza unei femei pe care am angajat-o cu ziua, să vină de două ori pe săptămână. Nici eu, nici tăticu, când o ieși din spital, nu mai avem putere să facem nimic. O apucase <ă> furiile. „N-are nevoie de femeie. N-avem decât s-o angajăm noi, că ei nu-i trebuie. N-are nevoie de cine știe ce curățenie pe timpurile astea. Poate să trăiască și în murdărie!” Dar de ce n-o fi putând să trăiască în vremurile astea grele fără bridge, fără rochii și fără vizite? A! Asta se vede că e altceva. Lucruri absolut necesare (?!), pe câtă vreme curățenia e inutilă, sau un lux?

Atâta rea credință și atâta răutate (se roșise la față și vorbele îi șuieră printre dinți) m-au speriat. Am căzut jos pe ciment în bucătărie și m-a tras de picioare, ca pe un cadavru găsit în drum, până pe culoar. Acolo mi-am revenit, în propriile mele țipete. Strigam cât puteam pe tăticu (probabil să-mi vină în ajutor), dar el, mititelul, nu mă putea auzi de acolo de unde este și unde e amărât ca și mine, deși din alte pricini. M-am trezit udă learcă, aruncase cu apă peste mine, ca peste un animal. Îmi intrase apă în gură, în urechi, pe gât, pe piept, pe spate... înotam în apă. Și mi-era așa de frig! A venit Sonia și i-a ajutat să mă ducă în pat, în camera mea. Sunt distrusă. Nu-mi pot reveni. *Mie* mi s-a întâmplat asta? *Mie*, care (*sic!*) nu și-a permis nimeni niciodată să mă atingă nici cu o vorbă? Așa de jos am căzut? Pentru ce? Sunt în sarcina cuiva? Datoresc ceva? Am casa mea și mă întrețin singură. Toți străinii se poartă cu mine cu aceeași reverență ca înainte. Numai pigmeii din jurul meu nu-mi iartă că am fost tratată așa cum am fost în viață și vor să se răzbune măcar acum, la urmă. Lovitura măgarului?!

Ce răutate la o ființă care se pretinde creștină! Acesta este creștinismul? Să lovești într-o persoană prăpădită de boli și de necazuri?! Crede că asta am s-o uit vreodată? Nu sunt țigan, ca, după ce m-ai împroșcat cu noroi, să vii să-mi vorbești și eu să-ți răspund ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Nu sunt obișnuită cu așa ceva. Nu vin nici de la tejghea, nici de la mahala, nici de la șatră. Am memoria necuviințelor și obrăznicilor ce mi se fac, fiindcă nu am prea multe de memorat. Așa că nu e prea greu. Scena de azi, cu bietul meu trup bolnav, târât pe ciment, n-am s-o uit și n-am s-o iert, nici dincolo de moarte. Nu mai pot pleca pe lumea cealaltă, curată de orice degradare. Unul apropiat mie mi-a răpit această puritate. N-o să fie bine nici pentru el.

Pe seară, au venit Claudia și cu Mioara, tot trecutul mi-a intrat cu ele în casă și în special Sinaia, verile acelea liniștite și frumoase.

Telefonul lui tăticu a venit astă-seară ca o mângâiere a sufletului meu atât de mâhnit. Mi-a spus că a mâncat mai bine astă seară și i-a plăcut tot ce i-am trimis. Sunt așa de fericită când îi aud glasul! Ce m-aș face, Dumnezeuule, dacă nu l-aș mai avea și pe el?! Ce beznă și iad ar fi viața!

Vineri, 12 iunie.

Prăpăd de ploaie! S-au inundat diferite cartiere ale orașului. Noi, din mila lui Dumnezeu, am scăpat fără pagube. Doar cu spaima mea, eterna mea frică de fulgere, trăznete și de ropotul ploii. Curgea apa în valuri din cerul încărcat de nori și de electricitate. La un moment dat, credeam că s-a întors cosmosul cu susul în jos și că deasupra noastră nu mai e cer, ci oceanele care-și revărsau toată furia apelor asupra pământului. Prăpădul a ținut o oră și ceva și pe urmă a trecut, așa cum trec toate în lumea asta, și cele bune, și cele rele!...

Și astă seară am avut bucuria telefonului lui tăticu. Părea mai înviorat. Nu mai sunt așa tristă!

Sâmbătă, 13 iunie.

Și azi a fost un scurt ropot de ploaie înainte de prânz. Era tocmai aici bunul nostru prieten, dr. Monda, care venise să mă consulte. Îl chemasem să vadă ce poate să însemne greutatea aceasta mare pe care o simt pe piept și pe care eu o consideram ca o consecință a bronho-pneumoniei din astă iarnă. Mi-a spus că n-am nimic la plămâni, dar inima nu e cum trebuie! Și eu, și tăticu, tot inima. Bietele noastre inimi! Atât de sensibile și de vibrante, n-au putut să reziste prea multă vreme vitregiei timpurilor. Mi-a spus să stau mai mult culcată, să vorbesc cât se poate de puțin și să mănânc de 4-5 ori pe zi. El zice că n-am nimic la plămâni și, de pe la ora 4 după prânz, mă ține un junghi în spate că abia mai pot respira. Poate o fi o durere intercostală sau ceva nervos. Vom vedea! În orice caz, e sigur că, pe o cărare sau pe alta, se apropie „eterna stăpână”! Vie odată! Să se termine toate suferințele!

Azi a venit Dorina. Mi-a făcut plăcere. N-o mai văzusem de mult. Și au fost timpuri când ne vedeam aproape zilnic. Seara am așteptat cu nerăbdare telefonul lui tăticu, care a cam întârziat, așa că mi-era teamă că o să treacă ziua fără să-i aud glasul. Glasul a venit însă ca în fiecare seară. N-am să uit niciodată chemarea cu care încep invariabil convorbirile noastre: „Mama!” E în această *mamă* o întreagă gamă de simțăminte. E mai întâi o dragoste imensă, este nerăbdarea de a-mi auzi glasul, e teama că n-oi fi eu aceea care-i va răspunde, că oi fi bolnavă sau că mi s-o fi întâmplat ceva...

E dorul care-i sugrumă vocea lui stinsă de azi. Dar ce nu e în glasul acela atât de scump mie?! De la prima sonerie a telefonului, *eu știu că e el*. Iau repede receptorul și-mi fabric un glas vesel și cât se poate de natural. Simt, mai mult decât aud, un înăbușit suspin

de ușurare. Totuși, de cele mai multe ori, începe prin a mă întreba îngrijorat: „De ce ești răgușită?” Atunci, natural, pun mai multă vioiciune în glas și îi spun că i se pare, sau că, de bună seamă, telefonul îmi denaturează vocea. Mă crede, sau se preface că mă crede. Și începe conversația, aproape mereu aceeași: vești despre sănătate, ce mai dorește și ce fac eu. La toate răspund cu voioșie, ca și cum toate mi-ar merge în plin. De ce să-l mai măhnesc și eu, când viața s-a însărcinat să-l măhnească cu atâtea boli și necazuri? Să contribuim și eu la un asasinat moral și fizic?! Ne despărțim cu greu și ne dăm întâlnire pentru a doua seară, prin binecuvântata sârmă a telefonului. Minunat aparat! Cât îți dătoresc! Și când mă gândesc că mă plictiseai uneori și nu-ți recunoșteam binefacerile ce ai adus omenirii! Ingratitudine umană!

După telefonul lui tăticu, a sosit și Viorica, care venea de la el. Eram tare tristă și i-am spus și ei diagnosticul ce mi-a pus d-rul Monda și că trebuie să vorbesc foarte puțin, să mă feresc de emoții și să stau mai mult culcată. Și, fiindcă ea mă sfătuia că așa trebuie să fac, i-am spus că lipsa de emoții și de oboseală nu depinde de mine și i-am povestit oribila scenă de joi. A rămas profund impresionată și a făcut un gest la care nu mă așteptam: m-a înconjurat cu mâinile după gât și ca pe o fetiță orfană și nenorocită, m-a sărutat și mi-a spus: „Of, mamă! Draga mea mamă!”... Avea în glas o căldură de o atât de duioasă calitate că mi-am simțit sufletul topit de emoție. Eram atât de fericită că puteam să mor în clipa aceea! Dacă ar ști copiii câtă lumină pot să aprindă în sufletul părinților cu o vorbă bună, sau cu un gest, cât de neînsemnat în aparență! Părinții nu sunt pretențioși, nu cer fapte mari și cu atât mai puțin, sacrificii. Cer numai să li se dea un pic de tandrețe, ca să-și încălzească frigul bătrâneții și al singurătății. E tot ce vor!...

Viorica a mai stat de vorbă cu Florica și Sonia și a plecat târziu. A stat mult în poartă, în picioare, cu ele. Mi-a fost așa de milă de ea! E mereu atât de obosită! Atât de palidă și are frumoșii ei ochi atât de triști! Cum nu pot să-i dau puțin noroc?!

Duminică, 14 iunie.

Către dimineață, m-am trezit cu o întrebare în gând: „Ce zi va începe în curând?” Eram amețită de somn și nu mă puteam lămuri. Aș fi vrut să fie duminică. Poate că subconștientul meu, mereu treaz, știa că va începe o zi de duminică. De ce aveam dorința asta? Oare pentru mine nu sunt astăzi toate zilele la fel? Niciuna nu mai are o semnificație deosebită, afară de aceea fixată de destin, pe care nu o pot nici prevedea, nici ocoli.

De ce voiam să fie duminică? Poate în amintirea frumoaselor duminici de altă dată, când domnea o atmosferă de pură spiritualitate în casa mea. Sau poate sufletul meu, atât de redus azi ca pretenții estetice, are nostalgia grandoarei și a atmosferei sărbătorești a acelor duminici minunate. Și atunci, aerul sărbătorec i-l impusesem în mare parte eu, din nevoia sufletului meu, complicat și pretențios pe atunci, de a se libera din obișnuit și de a pluti în sfere mai înalte și mai pure. Azi m-au priponit bătrânețea, bolile și lipsurile de uscăciunea pământului. Nu mai pot prinde aripi!...

Și azi a fost prăpăd de ploaie, deși dimineața era cerul senin și luminos. Când eram la masă, a venit Mitică. Este, într-adevăr, un cadavru ambulant. Cred că oamenii își fac cruce când îl văd în tramvai, sau pe stradă, abia mișcându-și picioarele înțepenite. Mi-a făcut foarte rău! E singurul inel care mă mai leagă cu trecutul! Abia respiră și totuși vorbește întruna, deși doctorii l-au oprit și pe el, ca și pe mine și tăticu, să vorbească prea mult.

Când a plecat, mi-a sărutat mâna și mi-a mulțumit. Parcă mi s-a rupt ceva în inimă! Niciodată n-am avut senzația asta, când a plecat de la mine! N-o fi vreo presimțire?! Nu i-am admis niciodată felul lui de viață, totuși mi-ar pricinui o mare durere pierderea lui. E

singura icoană pe care o mai păstrez din trecut. Dacă o pierd și pe ea, pierd tot ce a fost mai curat, mai liniștit și mai bun: copilăria! Poate Dumnezeu mă va iubi și mă va lua pe mine înaintea tuturor alor mei.

Florin a fost la tăticu. L-a găsit mai bine azi. Sunt așa de bucuroasă! Mai târziu, mi-a telefonat și el. Era mai bine dispus. Venise să-l vadă și Florin, și Dorina. Și amândoi îi aduseseră vorbe bune și câte ceva de-ale mâncării. Îmi spunea, ca un copil, că a mâncat toată salata de fasole, fiindcă a fost foarte bună, dar se teme să nu-i facă rău. Of! Viața asta cu lingurița, trăită mereu cu teama bolii, care pânđește din umbră să te înhațe!

Toți ai casei au plecat. Iar duminică singură și pustie. Din fericire, a venit vechea și buna mea prietenă, Nina Ionașcu, și a stat până aproape de 9. Pe urmă, mi-a ținut de urât Maria.

Luni, 15 iunie.

Iar n-am dormit astă noapte! La ora 12 și ceva, m-a trezit un tunet înfricoșător și un ropot de ploaie, care părea că rupsesse baierile cerului. N-am putut adormi până la 4. Ce greu este fără tăticu! Din cauză că nu dorm suficient, mă scol mereu tare obosită. Dimineața mi-am trecut-o cu puținul menaj ce mai pot face. De două zile, mă simt un pic mai întărită. Foarte puțin, dar tot se cunoaște efectul medicamentelor date de dna Aslan.

Am stat mult de vorbă cu Sonia. Nici Florin, nici Florica, conform (*sic!*) obiceiului, nu erau acasă. După masă a plouat. Nu mai e o noutate, ci un obicei. N-am putut dormi din cauza tunetelor, care își târau vaietele hodorogite de-a lungul și de-a latul cerului. Devin așa de mică și de lipsită de apărare!

Tăticu mi-a telefonat azi mai devreme ca de obicei. E singurul moment al zilei când simt că mă trezesc la viață! N-am să uit până voi muri vocea aceasta mică, timidă, și caldă, care-mi aduce pe undele aerului puterea de a mai trăi!

Marți, 16 – Miercuri, 17 – Joi, 18 – Vineri, 19 iunie.

Zile la fel. Ploile au mai încetat și e cald. La noi au dispărut primăverile. Acel anotimp atât de agreabil, când nu e nici cald, dar nu mai e nici frig și când toată natura se trezește la viață. Era atâta răcoare și prospețime primăvara. Acum din frig și ploii neîntrerupte, intrăm direct în caniculă. Totul s-a schimbat!

Seara, obișnuitul telefon, așteptat cu atâta drag și nerăbdare. Vrea să vină acasă! Cât doresc și eu acest lucru! Dar n-ar fi oare mai bine pentru sănătatea lui să mai rămână acolo? Ce nonsens! Să dorești nebun să-ți vezi soțul acasă și să-ți înfrânezi dorul, punând înaintea oricărui simțământ sănătatea lui. Să suferi și să rabzi, prelungindu-ți suferința!

Miercuri a venit Adeluța. Nu venise de vreo 10-12 zile. Ne-am bucurat amândouă de revedere și am avut din nou vechea noastră atmosferă sufletească de altă dată. Mi-a făcut mare plăcere!

Tăticu n-a telefonat. Seara a fost atât de lungă și de însingurată. Joi am primit o veste bună, după ani și ani de vești rele și necazuri: mi-a telefonat dr. Monda că mi s-a aprobat să plec la sanatoriul de la Călimănești, de la 14 iulie până la 3 august. Nu-mi venea să-mi cred auzului. Mă, o gratuitate?! Mare minune! Mai târziu, mi s-a telefonat și de la Fondul Literar același lucru. Cămarile sufletului, închise și întunecate, s-au mai luminat puțin! Poate începe seria bună și pentru noi! Nu știu de ce, însă, cred că nu se va realiza nici acum această făgăduială și că va surveni ceva. Am devenit de un pesimism!

Florin a fost la tăticu. L-a găsit mult mai bine și sămbătă s-a hotărât să vină acasă. Sămbătă! Ce zi fericită pentru mine! Mai sunt două zile până atunci, ba chiar mai puțin, că

sâmbătă vine la ora 11! Mă bucur așa de tare, că mi-e frică! O! Frica asta continuă de nerealizarea viselor și dorințelor! Cine mi-o va scoate vreodată din suflet?...

Tante Margot mi-a telefonat. Este o ființă minunată și o prietenă fără egal. Cât se zbate pentru mine și pentru Călimănești, și pentru ca să-mi îmbunătățească cât de cât situația materială. Nu cred să izbutească și mi-e milă de eforturile ei!

Tăticu n-a telefonat nici astăzi seară. Nu mai au voie pacienții să telefoneze, fiindcă unii din ei au abuzat și au vorbit cu provincia. Am avut însă vești bune prin Florin, așa că nu m-am mâhnit prea tare.

Pe seară, a venit Antigona. Mă amuză, are mereu multe de spus.

Vineri. Bucuria mi-a fost de scurtă durată: mi-a telefonat dr. Monda că medicii din Sanatoriul balneo-climatic au opinat că bolile mele au nevoie de acid carbonic de la sursă și că eu să mă duc la Buziaș, și o altă persoană care are nevoie de apă de la Căciulata să se ducă la Călimănești. Mă miram să am eu un avantaj cât de mic. La Buziaș nu mă pot duce – deși ar fi mai bine pentru sănătatea mea – fiindcă în halul de oboesală și slăbiciune în care mă găsesc și eu, și tăticu, am ajunge morți până acolo. Noi nu putem face câțiva pași pe aici prin oraș. Cum am putea suporta un voiaj de cel puțin 12 ore, cu opriri dese și schimburi de tren și cu așteptări în gara Lugoș, în timpul nopții. Este cu totul imposibil! Am făcut noi demersuri și voi vedea mâine dacă am reușit.

Mâine!... Mâine am să văd și pe tăticu! Îl voi avea aici lângă mine, atât cât va dura viața mea și a lui! E o așa de mare fericire pentru mine, că uit nereușita cu Călimăneștii. Mâine, pe vremea asta, tăticu va fi de câteva ore lângă mine! O! Ce mare bucurie! O voi putea suporta oare? Sunt așa de puțin rezistentă! De vreo trei zile, mă simt din ce în ce mai rău. Am un fel de tremur intensiv, o nesiguranță în mers, în mișcări, dureri de cap și un rău total, care mi-a cuprins toată ființa. Mă găsesc oare iar înaintea unei noi crize, sau înaintea morții? Dumnezeu știe!

Sâmbătă, 20 iunie.

Se vede că bucuriile mari nu mai sunt pentru mine! Puterea care-mi conduce orbește viața e plină de atenții (?) pentru mine. Se teme să nu mă omoare o bucurie, fie ea cât de mică! Necazurile, nevoile și lipsurile mi le trimite în serie! Acestea nu mă mai omoară: m-am obișnuit cu ele!... Așa de m-am obișnuit, încât în curând o să fac explozie! Dar ce-are a face! Țasta e rostul și menirea vieții: să moară!

M-am sculat veselă azi, i-am schimbat rufăria patului lui tăticu, i-am făcut mâncările care-i plac și, într-o stare de fibrilitate ușor de înțeles, am început așteptarea, uitându-mă mereu la ceas. Și trecea așa de încet timpul! Florin plecase la 11 să-l aducă și era aproape ora 2 când s-a întors singur! Avea o mutră decepționată și nu știa cum să explice amânarea venirii, ca să nu mă mâhnească prea tare. E curios că, văzând cât întârzie, am avut presimțirea că n-o să-l lase medicii să iasă din spital. Și așa a fost! Ce bucuros era aseară la telefon că vine astăzi acasă! Ce-o fi pe sufletețul lui, atât de des rănit în ultimul timp?! Plâng. Plâng mai mult durerea lui sufletească decât moartea bucuriei mele! E așa de singur acolo! Azi a plecat și tovarășul lui de cameră, generalul, și acum a rămas complet singur! Singur cu gândurile lui! Și gândurile sunt atât de grele și de întunecate, când se nasc în singurătate! Au loc destul ca să exagereze și cele mai mici neajunsuri! Dar la ce bun atâta vorbărie zadarnică! Faptul clar, precis și brutal în realitate e că n-a venit tăticu! Dincolo de el, nimic! Adică, decepții, deprimare și omorâtoare tristețe. Nu cred să mai pot suporta lipsa lui.

Mi-am epuizat tot curajul și toată răbdarea. Mai ales că mă urmărește un gând: acela al morții mele apropiate. Și-mi fac reproșuri violente că, atât cât mai trăiesc, sunt departe de el!

Am devenit unul din acei *Averlis*, de care atât de original și de frumos vorbește Maeterlinck⁶⁹³ în cartea lui *Le Trésor des Humbles*. Parca moartea este în imediata mea apropiere. Sunt... cum să zic... cu totul amorfă. Nu mă mai interesează nimic și nu mai am nici cel mai mic gust să iau parte la viață. Sunt detașată de tot și de toate și singura mea atitudine față de viață e o savuroasă indiferență. Parcă nu mai fac parte din ea. Mănânc, dorm, mă scol, fac cele mai elementare gesturi, în chip mecanic, automat. Eul meu interior, gânditor și atât de multiplu până acum, parcă nu mai există. Poate că a murit înaintea acestei carcase de piele și oase, care abia se mai ține pe picioare. Nu mai sunt eu. Nu mă mai recunosc! Dar nu sunt nici altcineva. Nu seamănă nici cu mine, cea de până acum, dar nici cu altul. O ființă ciudată, care-și poartă mecanic pașii șovăelnici de-a lungul camerelor, străină la viața din prejuri și cu sufletul gonit deja spre alte tărâmuri.

În starea de deprimare sufletească în care mă aflu, a trebuit să ies din casă și să mă duc înainte de masă, la Cabinetul medical, însoțită de Sonia și pe seară la Comisia medicală, însoțită de Cocuța. Toți au fost atât de gentili cu mine, ca și înainte și am fost primită înaintea tuturor. Cred că este favoarea care se acordă infirmilor. M-am întors cu tramvaiul. Același aer de milă pe figurile oamenilor, aceeași dureroasă impresie de umilință, de decădere, pentru mine. Acum, când totul e mort în mine, cum n-a murit și exagerata mea susceptibilitate?! Aș avea o suferință în minus!

Acasă, mi-am găsit patul făcut și mâncarea gustoasă pregătită pe masă de către Sonia. E foarte drăguță această ființă și gata oricând să se devoteze. Dumnezeu să-i dea noroc ei și copiilor ei.

Duminică, 21 iunie.

Azi trebuia să fie aici taticu. Deschid ochii și mă văd tot singură! Îmi amintesc că n-a venit și mă prinde din nou mâhnirea de ieri, care mă părăsise în timpul somnului. E așa de grea povara vieții! Tare obosită, am stat mai mult culcată. E vorba să mă internez la clinica neurologică la Spitalul Colentina. Înțepeneala cuprinde din ce în ce mai mult mâna bolnavă și piciorul îmi dă un ajutor foarte slab. La un moment dat, pe seară, pe când era dna Preda la mine cu fetița, am avut o amețeală și o pierdere totală a ființei mele în gol, care a durat aproape un minut. Tare m-am speriat! Aceleași simptome le-am avut în oct. 1950, când am avut spasmul vascular.

Florin a fost la taticu. Era mult mai bine azi. Dormise 12 ore astă noapte, fără întrerupere. Era bine dispus și era nemulțumit (*sic!*) că i-au venit și nepoatele. Pe la 9 trecute, mi-a telefonat. Avea o voce de om sănătos. O! de s-ar însănătoși mai curând și complet! Seara, obișnuitele discuții enervante la culme. Disecția cuvintelor până la refuz! Oare ei nu văd că nu mai pot suporta nimic? De ce nu mă tratează în bolnav și nu-mi respectă liniștea?

Le Trésor des Humbles, pe care-l citesc acum, ar trebui să mă facă mai înțeleaptă și mai înțelegătoare. Suntem oameni! Vietăți supuse tuturor micimilor omenești. După cum zice și Maeterlinck și marii săi înaintași în domeniul gândirii metafizice: Rugsbrock, Emerson și Novalis, nimic nu egalează lumina sufletului. Dar nu sufletul după concepția

---

⁶⁹³ Maurice Maeterlinck (1862-1946), poet, eseist și dramaturg belgian. Este considerat cel mai important dramaturg al simbolismului. În anul 1911 a primit Premiul Nobel pentru Literatură.

curentă, ci dincolo de ceea ce înțelegem noi prin suflet, acel „dincolo” la care nu putem ajunge cu slabele noastre simțuri omenești. Dar dacă am avea antenele acestor simțuri de o rară finețe și s-ar putea prelungi dincolo de hotarele obișnuite ale cunoașterii, am intra în domeniul pur al sufletului, unde am găsi *adevărul, lumina*, care ne-ar ajuta să dezlegăm misterul vieții și misterul acestei omeniri atât de nefericite din pricina necunoașterii. Poate că nici metafizicienii, nici cei mai puri mistici n-au ajuns atât de departe. Altfel, ar fi reușit să ne arate și nouă ce au găsit dincolo de redusa noastră sferă de cunoaștere.

Luni, 22 iunie.

M-am sculat la 5, ca să mă pot duce la 7½ la Insttit. Cantacuzino pentru analize și radioscopie. M-am întâlnit acolo cu Monda, care mi-a scris cele convenite pe carnetul de sănătate. Sonia, foarte drăguță, m-a condus până acolo și pe urmă a plecat la un alt spital, unde urma să i se facă o ușoară intervenție chirurgicală.

Ureea în sânge nu s-a putut face, că le lipsea nu știu ce substanță necesară. În schimb, mi s-a făcut radioscopia pulmonară: am așteptat până la 9 trecute, și cum nu mâncasem nimic, eram extrem de slăbită. Un doctor, cam ținut, ne-a băgat pe toate „femeile” (expresia lui) care așteptam și ne-a făcut la repezeală radioscopiile necesare. Tâmpit, crezând că e original! Sfințescu Septimius. E bine de ținut minte! M-a întrebat pe mine, care eram slabă ca o umbră și sprijinită în baston, dacă-mi trebuie examenul radiologic în vederea „unui mariaj”! L-am pus la locul lui, deși cred că, cum era așa de zăpăcit, nici nu mă vedea cum sunt. Scria în vreme ce te întreba. Mi-a găsit un emfizem pulmonar! Acum cred că sunt completă în ce privește bolile. Nu cred că-mi mai lipsește vreuna! Ce e ciudat e că nici nu mă sperie, nici măcar nu mă impresionează. Mă amuză să socotesc sumumul de boli la care am ajuns! E și acesta un joc! Joc tragic!

Cum am ajuns acasă, m-am așezat în pat. Eram extenuată. Florin mi-a adus un pahar cu apă rece și cafea cu lapte. Abia mai respiram!

După masă, m-am odihnit puțin. Tăticu mi-a telefonat mai devreme azi. Dar nu știu din ce cauză, nu mă auzea deloc, deși strigam de mă dureau corzile vocale. Pare că era zgomot. Mi-a spus și astă seară că crede că va veni în curând! Cât trebuie să dorească această întoarcere acasă și cum nu are curajul s-o spună fătăș!... O! Doamne! Cum am ajuns noi, bieții oameni întregi de altădată! Mi-e așa de milă de el și de mine și mă doare starea de dependență în care am ajuns! Nu mai suntem cei de altădată. Suntem îmbucătățiți de tot felul de boli. De ne-ar ajuta Dumnezeu să ne strângem iar laolaltă și să nu ne mai despărțim până la ceasul din urmă!... Ceas care este destul de apropiat! Se ducea să mănânce și pe urmă intra în camera lui, plină de atâtea dureri și suferințe, să se culce. I s-a adus azi un alt tovarăș în locul generalului care a plecat. Un tânăr cu o lovitură la cap din cauza unui accident. În ce atmosferă de tristețe e nevoit să trăiască!

Sunt tare, tare plictisită! Și acest termen spune atât de puțin! Sunt iar singură în toată casa, cum sunt mereu în aceste ore melancolice ale înserării! Nu trebuia să întârzii atât de mult pe acest pământ, unde nu mai am ce căuta! Trebuia să dispar frumos și elegant, așa cum am trăit! Nu o ruină!

Marți, 23 iunie – Miercuri, 24 iunie.

Zile asemănătoare, alternanțe de senin, nor, două-trei tunete, câteva picături de ploaie... din toate câte nițel!

Ieri a fost Cocuța la Comisia medicală pentru mine. Niciun rezultat! Certificatul celui mai mare neurolog al nostru nu este valabil fiindcă-i lipsește o ștampilă oficială! Trebuie făcut altul până joi! R.P.R., care are atâta grijă de fiii ei, nu vrea să-și ia răspunderea să mor într-o baie de acid carbonic, dacă n-are dezlegarea unui doctor de specialitate, emis de o clinică. Foarte frumos! Iar ia toate măsurile. În definitiv, o viață de om e o viață de om! Nici faptul că din 1946 fac în fiecare vară aceste băi și mi-a mers foarte bine n-a putut pleda în favoarea mea! Îmi pare rău de osteneala Cocuței! Eu am stat cu Antigona cât a lipsit Cocuța.

Tăticu mi-a telefonat și ieri, și azi mai devreme. Sunt așa de bucuroasă când îi aud glasul! Dar nu știu bine ce vrea? Vrea să mai rămână acolo, sau să vină acasă?!... Nu-l pot înțelege, cred că nici el nu știe bine ce vrea! Pe de-o parte, dorul l-ar mâna spre casă și pe de altă parte, regretă probabil liniștea de acolo și parcul acela plin de trandafiri. „Un paradis” cum spune Florin. Azi, vorbind la telefon, am început să văd iar dublu. Poate emoția, sau poate faptul că-mi forțez vocea prea tare ca să mă poată auzi. Poate că e telefonul defect, sau poate că el aude și mai rău ca înainte. Mă sperii ușor. După câteva minute însă, fenomenul a dispărut. Vedeam iar normal. Ce viață tragică să te aștepte la fiecare moment la o nouă lovitură a sorții!

(jurnalul continuă câteva pagini cu descrierea cărților citite în noiembrie, apoi la Călimănești, fără alte mențiuni despre starea ei)

ANR, SANIC, fond Vrioni Aida, dosar 58, f. 1-154, manuscris

INDICE ANTROPONIMIC

A

Acterian, Haig, 15
Acterian, Jeni, 21
Adrian, 392
Alessandrescu, Alfred, 268
Alexandrescu-Derca, Matilda, 152
Anatolia, maica, 22, 70, 71
Andrews, C. F., 347
Anghel, dr., 224, 232
Antal, Emilian, 211
Arghezi, Tudor, 15, 21, 28, 33, 37, 108, 109
Aslan, Ana, dr., 29, 30, 435, 455, 460, 463,
466-469, 476
Atanasiu, Margareta, 19
Aubry, Octave, 10, 215

B

Bacovia, George, 15
Bacovia-Grigorescu, Agatha, 8, 9, 12, 14-17,
21, 32, 51, 325, 335, 375, 401, 405,
435, 469
Baiulescu, Maria, 14
Balfour, Hearnden, 437
Bantaş, Dinu, 17
Banuş, Maria, 30, 231
Barbusse, Henri, 289
Baring, Maurice, 355
Barnoschi, D. V., 15, 152
Barnovski, dna, 20
Basarabescu, Ioan A., 18
Bashkirsteff, Maria (Maria B., Maria), 402-
404, 414-415
Başag, Maria, 329
Baum, Vicky, 436
Bavaria, Elisabeta de, 436
Bălăceanu, dr., 457
Băltăceanu, dr., 345
Băncilă, D., 18
Bărnă, Vlaicu, 17
Bărzovanu, Nicu, 456
Beethoven, Ludwig van, 299, 302
Bek-Wipper, Mina, 227
Beniuc, Mihai, 186, 198, 275, 308
Benoit, Pierre, 295
Bentoiu, Anne, 21
Berindey, Mitzi, 285
Berindey, Roxana, 152
Bernard, 131, 132

Berthier, mareşal, 436
Beu, Ion, 232, 430, 473
Bibescu, Martha, 113
Blake, Nicolas, 436
Bocy, Sony, 114
Bogza, Geo, 15, 31, 198, 382-384
Bojer, Johan, 348, 349
Bonaparte, generalul, 99
Botea, generalul, 211, 219, 220, 360
Botez, Georgette, 29, 193, 259, 292, 303,
324, 329, 342, 377, 432, 456, 470
Bottome, Phyllis, 375
Brăiloiu, dna, 113
Brătescu, colonel, 30, 231
Breslaşu [Bresliiska], Marcel, 186
Bridge, Ann, 237
Brion, Marcel, 359
Brogie, Jacques de, prinţesa, 436
Brousson, Jean Jacques, 471
Brönte, Emily, 349
Brukner, dr., 304
[Brukner], Serafima, 17, 51, 278
Bucur, Doina, 15
Bucuţa, Emanoil, 15
Bucuţa, Eufimia, 123, 124
Bukovska, Barbara Hesse, 268
Büllow, Hans von, 441

C

Caledoni, Ovid, 17
Caler, Leny, 219
Calvin, Jean, 330
Cantacuzen (Cantacuzino), 115
Cantacuzino, Gr. Alexandrina [C. Didina,
principeasa, prinţesa], 14-21, 31, 33, 39,
40, 85, 137, 138, 145, 149, 157, 158,
196
Cantacuzino, Ioana, 361
Cantacuzino, Ion, dr., 152
Cantacuzino, Ion, Elena, 20
Caragiale, 67, 68
Carianopol, Virgil, 15
Carp, dr., [Selly] 88, 174, 195, 274
Carp, Petre P., 58
Catherine, 85
Catinca [Catinuţa], 11, 34, 171, 174, 178,
184, 197, 200, 206, 213, 219, 242, 243,
249, 251, 256, 259, 260, 262, 264, 270,

- 273, 275, 283, 284, 292, 296, 297, 301-303, 308, 311, 315-317, 321, 322, 324, 325, 328, 329, 331, 334-337, 341, 349, 350, 355, 364, 365, 371, 372, 374, 376, 382, 383, 391, 393, 396, 405, 408-410, 417, 421, 423, 426, 427, 431, 434-436, 439, 442, 445-447, 450, 452, 455, 458, 461, 462, 466, 468, 470
- Călinescu, George, 198, 325
- Ceaikovski, 233
- Cella [Serghi], 21, 113, 198
- Cerkez, Ecaterina, 19
- Chauffin, Louis Martin, 343
- Chelariu, Tr., 17
- Chevreuse, duce, 432
- Chiliban, dr., 29, 34, 196, 209, 213, 216, 222, 223, 225, 229, 234, 236, 306, 339-341, 344-347, 349, 350, 352, 361-363, 368, 369, 442, 444
- Chiliban, Mioara, 29, 344-346, 399, 434, 474
- Chiliban, Viorica, 29, 213, 216, 227, 228, 230, 236, 237, 314, 336, 344, 345, 352, 442
- Chopin, Frédéric, 257, 258, 268, 438
- Christescu, dna., 352, 353
- Christescu, Solange, 352
- Christina, 205
- Cioculescu, Radu, 37, 112
- Claudel, Paul, 286
- Clementine, 113, 115
- Cocea, N. D., 28
- Cocuța (Gaby), 10, 176, 179, 181, 185, 206, 217, 238, 239, 243, 253, 269, 283, 299, 315, 321, 324, 328, 362, 364, 376, 410, 422, 447, 465, 478, 480
- Comana, preot, 18
- Comănescu, Aurel, dr., 345, 406
- Comănescu, Petre, 19
- Condiescu, 140
- Conrad, Joseph, 338
- Conta-Kernbach, Ana, 15
- Coriola, Gh., 130
- Corpechot, Lucien, 31, 432, 436
- Costache, (Cristel), 358, 395, 430
- Costello, 330
- Costin, 353, 446
- Costin, Ion, 9, 145, 190
- Costin, Miron, 31, 399, 400
- Cozachievi, Emilia, 346
- Crainic, Nichifor, 14-16, 18, 38, 118, 119, 121, 122
- Cristea, Miron, 16
- Cristian, Lidia, 299
- Cronin, Archibald Joseph, 214, 295
- Cunțan, Maria, 15
- Cuțescu Storck, Cecilia, 21, 33, 38, 116, 117
- D**
- D., Maria, 465
- Damian, dna, 213
- Dane, Clemence, 193
- Dauș, Ludovic, 29, 203
- Deeping, W., 295
- Delavrancea, Barbu, 15
- Delorme, Marion, 325, 330
- Demetrius, Antigona (Rabinovici), 28, 34, 167, 179, 198, 199, 203, 205, 206, 208, 213, 215-221, 237, 238, 242, 243, 252, 254, 258, 269-273, 283, 285, 289, 292, 319, 322, 324, 328, 329, 331, 333, 334, 336, 337, 339, 340, 358, 365, 368, 371, 372, 376, 377, 385, 393, 394, 397, 401, 405, 430, 434, 435, 438, 443, 447, 450, 452, 456, 458-460, 464, 465, 467, 470, 472, 477, 480
- Demetrius, Lucia (Lucica), 16, 17, 28, 34, 40, 151, 167, 170, 171, 177, 179, 183, 190, 197-201, 203, 205, 206, 213, 215-221, 229, 240, 242, 243, 252, 254, 258, 270, 272, 273, 276, 283-285, 289, 292, 295, 299, 302, 304, 305, 306, 308, 314, 318, 319, 322-324, 334, 340, 349, 350, 358, 359, 365, 371, 372, 385, 394, 395, 397, 401, 405, 422, 430, 438, 450, 452, 458, 460-462, 467, 472
- Demetrius, Vasile, 28
- Densușianu, Ovid, 15
- Dicescu, dna, 466
- Dimănescu, Dem., 152
- Dimescu, Caliope, 19
- Disraëli, Benjamin, 31, 200
- Dombeoli, Norf., 406
- Domnica, maica, 8, 280
- Dona, dr., 29, 208
- Dora, 171
- Dorel, 401
- Dorina, 10, 170, 172, 173, 176-179, 181, 185, 190, 197, 200, 203, 205-208, 237, 238, 242, 243, 253, 269, 283, 299, 311, 315, 321, 324, 333, 358, 364, 367, 368, 376, 387, 438, 447, 453, 458, 465, 474, 476
- Dorli, 407

Dostoievski, Feodor, 56, 314, 460
Douglas, Lloyd C., 325
Dragos, 192
Drăgănescu dr., Adela (Adeluța), 28, 221,
244, 253, 269, 270, 282, 289, 297, 302,
303, 310, 314, 324, 325, 329, 332, 337,
339, 341, 344, 349, 351, 352, 358, 364,
370, 372, 377, 385, 394, 401, 405, 409,
417, 425, 426, 429, 430, 439, 442, 446,
450, 451, 459, 462, 470, 476
Drăgănescu, State, dr., 29, 72, 217, 221, 329,
335, 351, 390, 425
Drăgoșescu, Linicha, 114
Duca, Vodă, 400
Ducici, Iovan, 329
Duduia, [Elena Lupescu], 341
Duhamel, (Albane) Blanche, 21, 33, 38, 115,
116
Duhamel, Georges, 21, 115
Dumbravă, Bucura, 16
Dumitrescu-Borza, preot, 18
Duncan, Isadora, 427, 428

E

Eftimiu, Victor, 8, 15, 16, 28, 145
Elena, 372, 391
Elena, [Mateescu], 8, 20, 36, 47, 48, 332, 466
Eliade, Mircea, 19, 145, 147
Elisabeta, Carmen Sylva, Regina
României, 16, 19, 38, 129, 130
Elisabeta de Bavaria, 436
Emilian, Cornelia, 18, 20, 33, 40, 138, 153,
154
Eminescu, Mihai, 28, 31, 39, 77, 84, 147,
153, 160, 182, 234, 314, 362, 404, 433
Enescu, George, 40, 157, 158, 257, 272

F

F., dna, 470
Fabre, Emile, 111
Farago, Coca, 20, 33, 39, 143
Fayette, La, comtesse, 312
Fels, contele de, 432
Fendarber, dna, 269
Ferber, Edna, 31, 214
Field, Rachel, 358
Filotti, Maria, 20, 152, 353, 433
Fleg, Edmond, 307, 312
Fosca, F., 343
Fournier, Alain, 371
France, Anatole, 211, 386, 471

Francisc I, 312
Francisc, împăratul Austriei, 215
Frevol, Nelly, 96
Frolio, Mia, 15
Fromentin, Eugène, 295
Frosa, 29, 114, 464, 466

G

Gabrielescu, Alice, 21, 33, 38, 120, 121
Gaby – vezi Cocuța
Galaction, Gala, 15
Gambetta, 98
Gandhy, Mahatma, 339
Gêdefrin, 406
Geli, 115
Gentz, 215
Georgel, 313
Georgescu, dr., 29, 224, 227, 233
Georgescu, George, 302
Gheorghiu Dej, Gheorghe, 25, 253
Gheorghiu, dr., dna., 178, 199, 338
Gheorghiu, Ernest, 34, 237, 238, 447
Gheorghiu, Smaranda (Smară), 33, 41, 162
Gheorghiu, Valentin, 267
Ghibu, Otilia, 15
Ghițescu, Micaela, 21
Gicuț, 29, 34, 171, 209-213, 215-219, 221,
223, 235, 236, 262, 274, 344, 360, 363,
368, 387, 473
Gide, André, 289
G. M. O., 29, 76, 77
Goethe, Johann Wolfgang, 198
Gogol, Nikolai, 285, 299
Gomoescu, 48
Gottwald, Klement, 437
Goudge, Elisabeth, 31, 373, 389
Gounod, [Charles], 401
Green, Julien, 31, 187, 192, 193, 195, 245,
246, 248, 253, 265
Grasset, Bernard, 376
Guitry, Lucien, 467
Gulian, Emil, 17
Guitry, Lucien, 467
Guitry, Sacha, 467
Gyr, Radu, 14

H

Hamsun, Knut, 31, 348, 420, 421
Hazi, 450
Henric al II-lea, 312
Herescu, N. I., 21, 33, 40, 150, 151

Hillary, Richard, 343
Hodoș, Constanța, 13
Horia, 289, 292
Höfner, 427
Hugo, Victor, 31, 437, 448
Huskova, Jendra, 21, 33, 40, 158

I

Ionașcu, Mircea, dr., 238, 250, 311, 425
Ionașcu, Nina, dr., 29, 238, 250, 311, 425, 476
Ionescu, Constantin Alex. (Caion), 22, 67-69, 74, 75
Ionescu, Eugen, 21, 22, 38, 125
Ionescu, Ni(c)ky, 74, 88, 448, 449
Ionescu, Take, 9, 399
Iorga, Nicolae, 40, 155-157
Irimescu, amiral Lucreția, 19
Istrati, Constantin, dr., 28
Istrati, Margareta, 375
Istrati, Panait, 15, 16, 33, 34, 39, 40, 88, 130-132, 137, 140, 145, 150, 151, 178, 289, 325, 370
Izu, 29, 175, 187, 288, 300-302

J

Jeanot, 353
Jebeleanu, Eugen, 15
Jeni, dna, 352

K

Kassarova, Ljuba, 21, 33, 38, 123, 124
Katy, 30, 223, 229-231
Kipling, Rudyard, 436, 448
Knight, Eric, 31, 228
Knittel, John, 31, 214
Koch, generalul, 62, 63
Koch, 427
K. L. [Kostaki, Lupu], 58
Kronin, J., 31, 214

L

Lala, 9, 170, 183, 205, 239, 242, 256, 275, 304, 329, 343, 351, 358, 452
La Tour d'Auvergne, prințesa de, 432, 436
Leblanc, Georgette, 375
Lefèbvre, mareșal, 162
Lehmann, Rosamond, 369
Lena, 196
Leopardi, G., 152
Leszczinska, Maria, 432

Lewis, Sinclair, 31, 214
Lilli, 403
Lina, 165-167
Linica, 10, 179, 184, 185, 196, 208, 422, 426, 431, 432, 434
Liszt, Franz, 267, 268, 438
Litta, 175, 187, 273, 300-302
Livezeanu, Nano, 297
Llewellyn, Richard, 31, 228
London, Jack, 307
Lotte, Gordon, 436
Lovinescu, Eugen, 15
Ludovic al XIII, 453
Ludovic al XIV-lea, 453
Ludovic al XV-lea, 432, 453
Ludovic al XVI-lea, 432
Luynes, Honoré de, 432

M

M., 23, 29, 358, 404, 405, 428, 438, 443, 446, 458, 470
Maeterlink, Maurice, 375, 376, 478
Madeleine, 177, 178, 240, 242, 283, 304, 313, 344, 358, 384, 392
Maiakovski, Vladimir, 30, 231, 247
Manina, 29, 172, 183, 205, 239, 308, 313, 317, 321, 329, 335, 337, 341, 371, 404, 424, 442, 452, 455, 460, 462
Maniu, Adrian, 14
Mannan, 393
Manu, (Puiu), 187, 188, 224, 237, 269, 295, 299, 301, 310, 324, 334, 341, 364, 372, 373, 376, 377, 387, 389, 394, 404, 426
Manu, Sarah, 462
Margareta, 345
Maria Antoaneta, 60
Maria-Aura, 145
Maria, [Beu], 238, 243, 278, 299, 300, 365, 376, 389, 401, 430, 455, 460, 461, 476
Maria-Luiza, arhiducesă, 215
Maria, Regina României, 14-16, 19, 113
Mariana, fiica Dorinei, 203, 237
Maricica, 220, 231, 237
Marieta, 366
Marin, Boby, 335
Marin, dr., 227, 346
Marinescu, Gheorghe, dr., 16, 20, 152, 217
Marinescu, dr., Marioara (Mariana, Maria) 29, 193, 250, 262, 294, 334, 343, 372, 399, 409, 444
Marx, Karl, 289

- Mary-Anne, 199
 Mateescu, dr., 172, 200
 Mateescu, Dumitru (Mitică), 8, 9, 48, 170,
 175, 196, 200, 246, 273, 275, 278, 283,
 285, 287, 288, 302, 303, 313, 315, 323-
 325, 328, 333, 355, 391, 400, 401, 405,
 452, 467, 475
 Mateescu, Ion, 8
 Mateescu, Maria (Mariana, vezi și Vrioni
 Aida), 8-10, 12, 36, 43, 44, 46, 47, 49,
 105
 Mateescu, Traian, 10
 Matei, 178
 Maugham, Somerset, 348
 Maurois, André, 31, 200
 Mayr, Kaspar, 111
 Mânzu, 30, 229, 231-233, 235, 361, 424
 Meersch, Maxence Van der, 406-407
 Meller, dr., [Oskar] 29, 213, 216-219, 239,
 240, 350, 354, 396, 399
 Mérode, Cléo de, 445
 Metea, Lucia, 146
 Metternich, Klemens Wenzel von, 215
 Mezincescu, Eduard, 28, 245, 270, 273
 Micle, Veronica, 20, 37, 88, 152
 Mihai, Viteazul, 66
 Mihăilescu, dr., 358
 Mille, Constantin, 12, 21, 36, 47, 65, 66, 145,
 162, 354
 Miller-Verghy, Mărgărita (Margot), 8, 13, 14,
 16, 17, 19-21, 28, 33, 38-40, 83, 121,
 137, 138, 145, 147, 151, 152, 185, 197,
 213, 219, 223, 224, 226, 229, 234, 243,
 245, 270, 271, 282, 283, 287, 288, 328,
 341, 352, 364, 366, 370, 426, 429, 436,
 437, 465, 466, 471, 477
 Millian, Claudia, 8, 12-15, 20, 21, 29, 32,
 123, 124, 152
 Minulescu, Ion, 14, 15, 221
 Mitchell, Margaret, 284, 285, 374
 Molière, 448
 Momsen, dr., 214
 Monda, Cleopatra, 29, 247, 334
 Monda, Virgiliu, dr., 29, 172, 173, 178, 198,
 201, 205, 221, 224, 239, 243, 247, 275,
 297, 305, 310, 311, 316, 324, 334, 335,
 401, 423, 446, 461, 474, 477, 479
 Mongredien, Georges, 325
 Moscu, 130
 Movilă, Sanda, 15
 Mugurel, 10, 170, 176, 315, 321, 364, 376,
 422, 435, 438, 447, 456, 465
 Musceleanu, dna, 105
 Muzicescu, Coba, 145
- N**
- Napoleon I, 436
 Napoleon al II-lea, regele Romei, 215
 Napoleon, 8, 48
 Nădejde, Sofia, 13
 Nicea, dr., 452
 Nicodim, Patriarhul, 297
 Nicolai, Otto, 291
 Nicolaide, Elena, 19
 Nicolescu, Const., 257
 Nicolescu, dr., 218, 228
 Nicolicescu, dr., 29, 34, 174-176, 179, 195
 Nicu, 8, 48
 Nicu, 87
 Nifon, Craioveanu, mitropolit, 29, 225, 318
 Nuți, 376
- O**
- Olga, 353
 Oprescu, Horia, 34, 324
 Opam, William, 374
 Ortiz, Ramiro, 17
 Oteteleşeanu, M., 19
- P**
- Palade, Maria, 152
 Panaitescu, [Petre P.], 354
 Pangal, Jean, 115
 Pantazzi, amiral Ethel, 19
 Papadat-Bengescu, Hortensia, 13, 15-17, 21,
 33, 39, 143
 Papadat, N., 130
 Papini, S., 152
 Parhon, C.I., dr., 29, 229
 Parilli, 436
 Paulian, dr., dna, 29, 208
 Pelcingăţeanu, dna, 200, 225
 Pelcingăţeanu, Lycurg, dr., 29, 201
 Peretz, Ion, 13
 Petrescu, Camil, 15-17, 21, 33, 39, 140, 145,
 198, 219
 Petrescu, Cezar, 16, 31, 234
 Petrescu, Elena (Lenuța), 434
 Petrescu, Maria, dr., (M.P.), 28, 72, 252, 297
 Petrovici, Ion, 17, 20, 41, 160
 Petrovici, Maria, 40, 160, 161

Pirandello, Luigi, 296
Pistreanu (Mateescu), Ioana, 8
Ploscaru, 219
Poitiers, Diane de, ducesă de Valentinois,
312
Polevoi, Boris, 30, 31, 230, 231
Poni, Matilda, 15
Pop, 361
Popescu, 275
Popescu-Bengen, dr., 40, 151
Popescu Buzău, dr., 172
Popescu, dna, 234
Popescu, Mihai, 433
Popescu, Nae, 434
Popescu, Ștefan, 17
Popescu, Velican, 20
Popovici, dr., 206
Popovici, Ștefan, architect, 211
Pourtalès, Guy de, 31, 438
Preda, dna, 363, 396, 462, 478
Preda, dl., 218, 344, 357, 396
Priestley, J. B., 370
Princesse, Nadine, 13, 146
Procopiu, Irina, 19
Proschek, 215
Proust, Marcel, 31, 386, 388
Puccini, Giacomo, 384, 444, 445
Pursch, dna, 126

R

R., 85
Răducanu, 464
Rădulescu, dna, 377
Rădulescu, Maria, 19
Rădulescu-Motru, Constantin, 14-16, 152,
263
Răzvan-Poteca, Maria dr., 19
Rebreanu, Liviu, 13, 15, 145
Reichstadt, ducele de, 215
Rembrandt, 348
Richelieu, 325, 453
Ridiche, 454
Rieder, 131
Riegler, dna, 236
Riegler, Emil, 236
Rivière, Isabelle, 369
Rivière, Jacques, 371
Rochefoucault, La, 312
Roland, Romain, 16, 289
Romanescu, Aristia, 9
Ropcea, Jenica, 229

Rosenthal, 99
Rosetti, 140
Runge, 427

S

S., Valerica, 341
Săbădeanu, Elena, 15
Sabran, Jean, 337
Sadoveanu, Ion Marin, 29, 34, 416, 418, 454
Sadoveanu, Izabela, 13
Sadoveanu, Mihail, 183, 198
Saint-Aulaire, 453
Saint Simon, 307
Samoilă, 113
Sand, George, 295
Săndulescu, Ecaterina, 8, 21, 33, 39, 147
Sângeorgiu, Ion, 17
Scarlat, Teodor, 15, 16, 120, 121
Schenzinger, (Karl Aloys), 426
Scriban, arhimadrit, 18
Sebastian, Mihail, 15
Serstevens, A. T', 342
Seulescu, Mariella, 20, 25, 85, 152, 472, 473
Shakespeare, William, 57, 285, 291, 433
Silvestri, Const. 268
Simenon, Georges, 31, 429, 448
Simonne, 96
Siugariu, Ion, 17
Sofia, arhiducesa, 215
Sonia, 178, 304, 328, 333, 368, 369, 377,
386, 410, 447, 455-458, 473, 474, 476,
478, 479
Sorunev, 231
Stalin, Iosif Vissarionovici, 25, 432, 436,
438, 455
Stanescu, St., 17
Stanislavski, 31, 228
Stelaru, Dimitrie, 17
Stern, dna, 116
Streinu, Mircea, 17
Suzana, 9, 239, 242, 275, 304, 329, 367, 368,
371, 376, 444

Ș

Șerban (Șerbănel), 225, 358, 384, 392
Ștefănescu, Dora, 19
Ștefănescu-Goangă, dna, 25, 472

T

Tallievich, contesa, 418
Tante Marie, 184
Tanți, 394

- Tăticu – vezi Vrioni Ștefan
 Tăutu, Ioana, 17
 Teleraru, dr., 346
 Teodoreanu, Ionel, 121, 147, 198
 Teodorescu-Braniște, Tudor, 15
 Teodorescu, generalul, 464
 Terianu, Nicolae, 11, 393, 452
 Thenun, Elisa, 28, 429
 Thorez, Maurice, 438
 Tibi, 383
 Torica, 96, 97
 [Traian], 51
 Traian, 279
 Trembiski, Henry, 39, 137, 273, 407
 Tudorel, 225, 354, 356, 362, 363
 Tzigara-Samurças, Alexandru, 19
- Ț**
- Țepușel, dr., 347
 Țițeica, Gh., 16, 152
- U**
- Undset, Sigrid, 339
 Ureche, vornicul, 399
- V**
- V., dna, 425
 Vaeti, 51
 Valerica, fiica Elenei Mateescu, 8, 48, 207,
 283, 334, 399, 471
 Valti, Luc, 20
 Vască, preot, 29, 34, 174, 182, 208, 240,
 265, 293, 297, 314, 325, 332, 335, 339,
 341, 364, 372, 409, 425, 444, 447
 Vasile, Tache, 339
 Văcărescu, Elena, 15, 16
 Văitoianu, Alexandru, 16
 Vănescu, Ecaterina, dr., (Doctorica), 29, 39,
 137, 177, 221, 225, 234, 251, 262, 274,
 353, 368, 377, 399, 404, 421, 428, 442
 Vercel, Roger, 427
 Verne, Jules, 227
 Veta, 217, 221, 222
 Victor, 115
 Victoria, 9, 304
 Victoria, Regina Angliei, 200
 Vișoianu, d-ra, 226, 229, 234
 Vlahuță. Al., 15
 Vlădescu, G. M., 16
 Voinescu, Alice, 15, 21, 33, 39, 145
 Vrioni, Aida, *passim*
- Vrioni, Florica [Trembiski], 11, 34, 127, 129,
 171, 173, 176, 184, 185, 188, 189, 192,
 196, 197, 199, 205, 206, 208, 213, 216,
 217-219, 221-223, 225, 228, 230, 232,
 237, 238, 244, 249, 251, 258, 259, 266,
 272, 273, 275, 285, 288, 291, 294, 298,
 306, 308, 315, 316, 321, 325, 328, 333,
 334, 336, 338, 340, 343, 344, 349, 350,
 354, 355, 363, 367, 368, 376, 380, 381,
 384, 393, 403, 409, 410, 412, 413, 422,
 423, 426, 431, 434, 440, 443, 444, 446,
 447, 448-451, 456-458, 464-468, 470,
 471, 473, 475, 476
- Vrioni, Florin, Armand (Florinel), 10, 11, 25,
 28, 34, 54, 88, 98, 113, 114, 127, 129,
 170, 173, 176, 177, 184, 185, 189, 193,
 196, 199, 204, 206, 208, 219, 222, 223,
 225, 232, 234, 236, 237, 243, 256, 264,
 270, 271, 273, 277, 291, 294, 296, 297,
 302, 303, 308, 311, 315, 316, 325, 328,
 333, 335, 336, 338-341, 345, 352, 355,
 360, 361, 363, 365-368, 372, 377, 381,
 386, 387, 390, 396, 426, 427, 430, 431,
 434, 443-447, 450, 456-461, 463-468,
 470-472, 477-480
- Vrioni, Ștefan (tăticu'), 7, 10-12, 20, 24, 29,
 30, 34, 36, 37, 39, 49, 70, 88-90, 108,
 127-129, 137, 169-178, 180-192, 194-
 210, 212, 215-223, 225, 228-232, 235,
 236, 238, 239, 242, 243, 245, 247, 248,
 250, 254, 256, 257, 260, 261, 263, 264,
 266, 268, 270-272, 274, 275, 279-282,
 285, 288, 291, 294-301, 303, 305-308,
 312, 313, 315-319, 321, 322, 324, 326,
 328, 334-336, 338-345, 348-357, 360,
 364-370, 372, 374, 376, 381, 388-392,
 394, 395, 398, 399, 403, 405-409, 411,
 422, 425-428, 430-432, 435, 437-439,
 441-447, 449, 450, 452, 453, 455-480
- Vrioni, Viorica, 11, 12, 20, 22, 29, 33-35, 37-
 40, 70, 88, 90, 98, 114, 125-127, 137,
 140, 143, 151, 170, 171, 176-178, 184-
 187, 195, 197, 206, 212, 213, 216, 218,
 219, 220, 221, 225, 230, 234, 236, 241-
 243, 249, 251, 256, 264, 270, 273, 275,
 293, 300-302, 308, 311, 315-317, 321,
 324, 325, 327, 328, 331, 333, 335, 337,
 339, 341, 342, 349, 350, 355, 357, 362,
 364-369, 371, 374, 377, 381, 383, 391,
 393, 394, 396, 401, 405, 409, 410, 412,
 417, 421, 426-428, 433-435, 439, 443,

447, 452, 455, 456, 458-462, 465-472,
475

Vritos, Spiru, 170, 181, 188, 449, 458, 459
Vulcănescu, Margareta, 20
Vulcănescu, Mircea, 18

W

Wagner, Richard, 31, 257, 436, 440, 441
Web, Mary, 349
Wesendonck, Otto, 438
Weinberg, I. dr., 310

X

Xenopol, Adela, 13

Z

Zf., Mișu, gen., 333
Zaharia (Z.), Florin, 88, 345
Zamfirescu, Duiliu Alex., 15, 271
Zamfirescu, Ion, 392
Zottoviceanu-Rusu, Ștefania, 17
Zweig, Ștefan, 325

INDICE TOPONIMIC

A

Africa de Sud, 347
Alsacia, 453
America, 53, 111, 145, 214, 238, 373
Anglia, 200, 348
Anina, 22, 36, 79, 85
Arno, 211
Atena, 22, 39, 146

B

Balcani, 111
Baia de Aramă, 86
Balcic, 91, 103, 104, 114
Băile Herculane, 22, 36, 79, 86, 87
Beaulieu, 100
Berlin, 113, 272
Boldești, 10
Bran, 113
Brașov, 14, 15, 22, 28, 40, 115, 148, 202, 257,
276
Bratislava, 21, 40, 158
Brăila, 16, 205
București (Capitala), 7-23, 28, 31, 32, 34, 36-
41, 46, 47, 49, 50, 58, 61-63, 65-68, 74, 85,
86, 88, 90, 91, 100, 101, 103, 104, 108,
109, 111, 113, 116, 118-121, 124, 125,
130, 137, 138, 143, 145-147, 149-152,
155, 157, 159, 170, 177, 201, 202, 210,
212, 213-217, 219-221, 223, 227-229,
232-236, 240, 246, 256, 257, 268, 271,
273, 284, 295, 299, 303, 310, 318, 329,

340, 343, 345-347, 350-357, 361, 366,
399, 411, 418, 426, 433-435, 449
Buzău, 36, 47, 48
Buziaș, 477

C

Cannes, 21, 97, 100
Capul Caliacra, 104
Caracal, 21, 22, 38, 125
Căciulata, 30, 167, 218, 220, 223, 231, 477
Căldărușani, 104
Călimănești, 23, 29, 30, 41, 163, 167, 171,
173, 177, 178, 196, 197, 199, 201, 206,
207, 209, 214, 219, 228, 229, 235-238,
240, 249, 255, 296, 302, 303, 306, 336,
338-342, 345, 357, 363, 364, 366, 371,
372, 387, 399, 400, 406, 421, 442, 444,
463, 466, 476, 477, 480
Cehoslovacia, Republica, 33, 437
Cerna, 86
Cernăuți, 21, 48
Ciocănești, 22, 40, 151
Coasta de Azur, 101, 136
Constanța, 13-15, 22, 25, 36-38, 72-74, 77, 79,
89, 90, 129, 188, 190, 241, 300, 341
Corsica, 131
Costești, 36, 47
Cozia, 211, 216, 223, 225

D

Dalmația, 238, 342
Delta Dunării, 29, 198, 205

Dolj, 347
Dunăre, 69, 103, 176, 198, 199, 205, 245, 276

E

Egipt, 295, 311, 333, 462
Elveția, 131
Europa, 111, 132, 145, 214, 402, 436

F

Florența, 211
Franța, 22, 33, 111, 195, 295, 312, 432, 453, 458

G

Germania, 22, 56
Geneva, 14, 330, 375
Gherăseni, 36, 47, 48
Govora, 26, 222
Grecia, 22, 189

H

Hațeg, 85
Hășmașul Mare, 384

I

Israel, 26, 175, 187, 188
Irak, 343
Italia, 22, 189

J

Jiblea, 209, 235, 342

L

Londra, 26, 114, 145, 152, 188, 200, 214, 375
Lotru, 209
Lugoj, 477
Lyon, 37, 109, 111

M

Mayerling, 342
Manhattan, 448
Marea Albă, 427
Marsilia, 111
Mediterana, 10, 282
Menton, 100, 131-133
Milano, 297
Moldova, 153, 155, 211, 400
Moscova, 297

N

Nisa (Nice), 15-17, 21, 22, 37, 83, 91, 92, 94, 95, 97-101, 105, 107, 130-133
Normandia, 451
Noua Zeelandă, 374

O

Olănești, 346
Olt, 29, 66, 168, 208, 218, 220, 230, 231, 235, 236, 351, 352, 363, 382-384
Oltenia, 21, 29, 318
Osborne, 200
Ostrov, 29, 230, 235, 252, 353, 357, 362

P

Palestina, 25, 26, 188, 300-302
Paris, 14, 16, 17, 22, 26, 37, 74, 75, 91, 96, 97, 103, 130, 131, 153, 187, 188, 272, 375, 432, 448
Păltiniș, 15, 85
Piatra, 205
Ploiești, 8-10, 12, 13, 34, 36, 43, 44, 48, 51, 53, 72, 120, 145, 190, 200, 207, 283, 334, 409, 471
Poiana Brașov, 22, 40, 148
Predeal, 113

R

R.<âmnicu> Vâlcea, 26, 218, 222, 344, 354
Răureni, 26, 222
Reșița, 22, 36, 79, 85
România (R.P.R., Republica Populară Română), 7, 8, 12- 14, 18, 21-23, 25, 26, 33, 35, 37, 38, 68, 91, 112, 116, 121-123, 132, 147, 192, 195, 217-220, 273, 350, 353, 459, 477, 480

S

Sahara, 357
Sarajevo, 342
Sibiu, 28, 39, 85, 147
Sinaia, 12, 16, 22, 27, 83, 115, 140, 209, 217, 218, 220, 226, 227, 236, 297, 339, 352, 355, 359, 364, 394, 405, 474
Siria, 343
Sofia, 121, 123, 124

T

Târgu-Jiu, 86
Târgu Neamț, 37, 89
Tibodu, 219, 220, 363

Timișoara, 26, 222, 233
Transilvania, 14, 67, 68
Transvaal, 348
Turcia, 439
Turtucaia, 103

V

Valahia, 400
Varșovia, 268
Vâlcea, județul, 29
Veneția, 98

Viena, 22, 38, 123, 125-127, 257, 433
Virginia, SUA, 187, 192

W

Windsor, 291
Wellington, 374

Z

Zamfira, 8, 95, 104, 280
Zamora, 16, 36, 79, 83

SOCIETATEA SCRITORILOR ROMÂNI

Nr. *91.*

CARTE DE MEMBRU

D. *na*
Aida Vrioni.

ESTE MEMBRU ACTIV AL SOCIETĂȚII
SCRITORILOR ROMÂNI

PREȘEDINTE
Victor I. Brucan
SECRETAR GENERAL

Victor I. Brucan
Semnătura posesorului.

ISBN: 978-973-8308-65-7

ISBN: 978-973-8308-66-4